

Costin FENEȘAN
Cristina FENEȘAN

TRANSILVANIA

ÎN TRE HABSBURGI ȘI POARTA OTOMANĂ
LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVI-LEA

(Documente din arhiva Cancelariei de Stat de la Viena)

SIEBENBÜRGEN

ZWISCHEN HABSBURG UND DER PFORTE
UM DIE MITTE DES 16. JAHRHUNDERTS

(Dokumente aus dem Archiv der Wiener Staatskanzlei)

COSTIN FENEȘAN

CRISTINA FENEȘAN

**TRANSILVANIA
ÎNTRE HABSBURGI ȘI POARTA OTOMANĂ
LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVI-LEA**

(Documente din arhiva Cancelariei de Stat de la Viena)

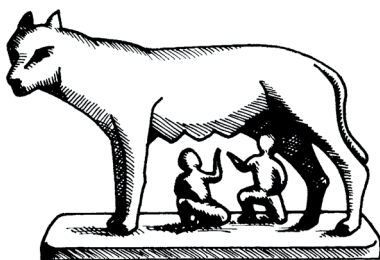
**SIEBENBÜRGEN
ZWISCHEN HABSBURG UND DER PFORTE
UM DIE MITTE DES 16. JAHRHUNDERTS**

(Dokumente aus dem Archiv der Wiener Staatskanzlei)

MVSEVM BANATICVM
TEMESIENSE

BIBLIOTHECA HISTORICA
ET ARCHAEOLOGICA
BANATICA

LIV

Edenda curavit
Dr. Florin Draşovean

TIMIŞOARA MMXIII

COSTIN FENEȘAN

CRISTINA FENEȘAN

**TRANSILVANIA
ÎNTRE HABSBURGI ȘI POARTĂ
LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVI-LEA**

(Documente din arhiva Cancelariei de Stat de la Viena)

**SIEBENBÜRGEN
ZWISCHEN HABSBURG UND DER PFORTE
UM DIE MITTE DES 16. JAHRHUNDERTS**

(Dokumente aus dem Archiv der Wiener Staatskanzlei)

EDITOR
MUZEUL BANATULUI MONTAN REȘIȚA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FENEȘAN, COSTIN

Transilvania între habsburgi și Poarta Otomană la mijlocul secolului al XVI-lea: (documente din arhiva Cancelariei de Stat de la Viena = Siebenbürgen Zwischen Habsburg und der Pforte um die Mitte des 16. Jahrhunderts: (Dokumente aus dem Archiv der Wiener Staatskanzlei) / Costin Feneșan, Cristina Feneșan. – Timișoara: Cosmopolitan-Art, 2013

Index

ISBN 978-606-8389-34-9

I. Feneșan, Cristina

94(498:560)

CUPRINS

Introducere	7
Rezumatul documentelor	47
Documente	89
Indice de persoane și locuri	447

INTRODUCERE

Prin amploarea, durata și diversitatea lor, relațiile celor trei Țări Române cu Imperiul otoman au constituit, în mod firesc, un domeniu de mare atracție pentru cercetarea istorică din ultimele decenii. Ele au fost examinate prin prisma unor concepte-cheie, vehiculate paralel în istoriografia română pe diferite planuri convenționale: politic, militar, economic și mai puțin cultural. O serie de concepte precum suzeranitate, vasalitate, dominație sau hegemonie otomană au fost nuanțate în ultima vreme¹ în urma folosirii crescânde a diferitelor izvoare turco-osmane. De altfel cercetarea și publicarea acestor izvoare² au dus la necesitatea corectării și precizării conceptelor vehiculate la reconstituirea și periodizarea acelui proces istoric, pe care îl denumim în mod convențional relațiile româno-otomane. Și în zilele noastre mai operăm, din păcate, cu o serie de concepte imprecise – de tipul „dominație / hegemonie otomană”³ – și, parțial, confuze, precum „regimul / veacul fanariot”⁴, dar și contradictorii, ca de pildă „protecția tributară a Porții”⁵. De aceea precizarea și clarificarea lor ar fi utilă prin dreapta cumpănire a datelor furnizate de izvoarele turco-osmane și prin confruntarea lor cu informația cuprinsă în alte surse noi, de mare însemnătate, introduse în circuitul științific. Astfel s-ar înțelege mult mai bine anumite direcții în evoluția sinuoasă a relațiilor româno-otomane, ajungându-se și la definirea, mai apropiată de realitatea istorică, a criteriilor de delimitare cronologică amplă.

Marea însemnătate a izvoarelor la stabilirea adevărului istoric a fost prin urmare pentru noi un imbold puternic de a cerceta un fond de documente deosebit de bogat, numit în mod convențional *Turcica*, care reflectă activitatea Cancelariei de Stat vieneze (*Staatskanzlei*), păstrat la Haus-, Hof- und Staatsarchiv din Viena, în care au fost concentrate toate informațiile referitoare la situația din Imperiul otoman și la relațiile acestuia cu Imperiul habsburgic.

Considerentele care ne-au îndemnat să punem la dispoziția cercetării istorice românești partea din documentele care se referă la relațiile Țărilor Române (în mod cu totul deosebit a Transilvaniei) cu Poarta și cu Habsburgii la mijlocul secolului al XVI-lea au fost următoarele:

a. Documentele aflate în fondul cunoscut sub numele generic de *Turcica* nu s-au bucurat de atenția cuvenită a istoriografiei române, fiind prea puțin folosite până acum⁶ în raport cu însemnătatea lor. Aceeași

constatare se impune și în cazul altor istoriografii europene interesate de spațiul sud-est și central-european (austriacă, maghiară, germană), justificând întru-totul efortul dr. Karl Nehring de a publica, în 1995, în cuprinsul volumului *Austro-Turcica*⁷, rapoartele întocmite între 1538 și 1552 de ambasadorii habsburgici la Istanbul și de a continua, pe această cale, colecția începută încă în secolul al XIX-lea de Anton von Gevay⁸.

b. Necesitatea cunoașterii reale și a aprecierii corecte, mai apropiate de realitatea vremii, a unor evenimente și demersuri diplomatice, care aruncă o lumină nouă asupra poziției diferențiate a celor trei Țări Române în raport cu expansiunea habsburgică, cu limitele europene și cu condiționarea asiatică (luptele purtate cu Safavizii din Iran) a politicii otomane.

c. Necesitatea continuării cercetării perioadei de constituire a principatului autonom al Transilvaniei⁹ și a rolului său de placă turnantă în Europa Centrală și de Sud-Est cu ajutorul unor informații noi, mult mai bogate decât cele folosite până în prezent în istoriografia română¹⁰.

Totodată, trebuie precizat faptul că, în septembrie 1990, data la care am început această cercetare, nu ne-au fost cunoscute nici publicarea iminentă (1991) de către colegul Ernst Dieter Petritsch de la Haus-, Hof- und Staatsarchiv din Viena a volumului de regeste ale documentelor otomane păstrate tot în fondul *Turcica*¹¹ și nici existența unor volume de documente redactate în limba turco-osmană, care fuseseră editate cu puțini ani în urmă (1986) de profesorul Anton C. Schaendlinger în colaborare cu Claudia Römer¹². Este vorba de scrisorile adresate în numele sultanului Süleyman Kanunî atât unor monarhi europeni (Carol Quintul, Ferdinand I de Habsburg, Maximilian al II-lea) cât și unor vasali, funcționari și judecători. Din dorința de a reuni o informație cât mai bogată și mai diferențiată, am inclus în volumul de față acele acte osmane, care privesc în mod nemijlocit desfășurarea evenimentelor din Țările Române și raporturile acestora cu Poarta și cu Habsburgii. În favoarea includerii acestor documente a pledat nu numai intenția de a-i conferi acestui volum de documente un caracter de corpus, dar mai ales faptul că ele conțin informații complementare celor furnizate de una dintre cele mai vechi condici osmane din bine-cunoscuta serie *Mühimme Defteri* (Condica afacerilor importante), păstrată în Biblioteca Muzeului Topkapî Sarayî din Istanbul, în manuscrisul Koguşlar K.888¹³. Semnalate cercetării istorice internaționale încă în anul 1960¹⁴ și publicate selectiv, uneori în formă prescurtată, în anul 2005¹⁵, actele din această condică se referă la perioada în care marii demnitari otomani au pregătit și înfăptuit cucerirea Banatului de la câmpie (docu-

mentele acoperă perioada 11 ianuarie – 22 decembrie 1552). Actele în cauză nu au fost folosite până acum pe măsură importanței lor de către istoricii români, cu toate că s-au făcut mai multe încercări în acest sens¹⁶.

Volumul de față cuprinde 143 documente, rod al parcurgerii atente și a selecției minuțioase la care a fost supus un număr de 14 role de microfilm (fiecare cuprinzând în jur de 1.200 cadre) din fondul *Staatskanzlei Türkei* de la Haus-, Hof- und Staatsarchiv din Viena. Microfilmele se păstrează la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București, obținerea lor datorându-se inițiativei CIBAL (*Centre internationale pour les sources de l'histoire balkanique et méditerranéenne*) de a oferi câte o copie a fondului *Turcica* fiecărui membru al său.

Până în prezent, împrejurările nu au fost prielnice publicării acestui volum de documente început în 1991 și încheiat în decembrie 1993, fapt care explică folosirea parțială a unor informații la conceperea și redactarea monografiei dedicate de Cristina Feneșan constituirii principatului autonom al Transilvaniei. În raport cu știrile folosite în lucrarea amintită, documentele incluse în volumul de față reprezintă o adevărată mină de informații, care dezvăluie aspecte multiple ale relațiilor Țărilor Române (și în mod deosebit ale Transilvaniei) cu Imperiul otoman și ale politicii de balans (*Schaukelpolitik*) duse de Transilvania între Poartă și Imperiul habsburgic. Această împrejurare ne-a întărit convingerea de a publica, cu susținerea generoasă a Muzeului Banatului Montan din Reșița, lucrarea încheiată cu mulți ani în urmă.

Din punct de vedere cronologic, documentele pe care le-am inclus în volum acoperă în mod inegal perioada delimitată de anii 1523-1560. În mod firesc, nu am putut renunța la fragmentul din relatarea unei iscoade imperiale din aprilie 1523, care oferă informații complet necunoscute în legătură cu persoana domnului Țării Românești, Vladislav al III-lea și intrigile țesute pe lângă sultan de către fostul domn, Vlad Călugărul și de fostul pretendent domnesc, Mehmet bei Mihaloglu. Pentru intervalul 1523-1541 dispunem de informații noi oferite de 7 documente, dintre care două redactate în limba turco-osmană¹⁷ cu privire la Moldova și cu deosebire la Transilvania. Astfel, raportul întocmit la 1 octombrie 1538, la Buda, de către Ioan Pastor din Z. către Ferdinand I de Habsburg frapează prin relatarea, interpretarea și emendarea informației care se concentrase la Sibiu în legătură cu expediția otomană împotriva Moldovei¹⁸. El întregește, în același timp, știrile cuprinse în scrisoarea redactată la 18 august, la Grind, în numele lui Ioan de Zápolya¹⁹, trădând și spaima față de o eventuală înaintare

otomană în Europa. Ocuparea cetății de scaun a Sucevei, înlesnită de supunerea boierilor moldoveni, putea alimenta supozițiile legate de existența unui plan de ocupare a celorlalte Țări Române și de dezlănțuire a atacurilor în direcția Slavoniei, Stiriei și Carintiei.

Deosebit de interesante sunt și documentele 4 și 5 care aduc precizări noi în legătură cu relațiile domnului Moldovei, Ștefan Lăcustă, cu Ferdinand I de Habsburg, relații înlesnite de către Hieronymus Laski. Este vorba atât de solia la Viena a vornicului Petru Vartic – pentru care Laski solicita acordarea, în condiții de taină desăvârșită, a salvconductului necesar – cât și de misiunea în Moldova a secretarului imperial Tranquillus Andronicus.

Diversitatea și calitatea știrilor referitoare la situația politică din Transilvania și la reglementarea succesiunii la tronul Ungariei accentuează și mai mult locul recunoscut principatului ardelean de către otomani, precum și inflexibilitatea, întemeiată pe o stranie principialitate, a politicii Porții în Europa Centrală. Fără îndoială, Cornelius Dupplicius Schepper avea toată dreptatea atunci când, în raportul său din 15 iulie 1534, îi atrăgea atenția lui Ferdinand I de Habsburg asupra gradului de implicare otomană în conflictul din Transilvania de partea lui Aloisio Gritti²⁰ (doc. 2). Mai târziu, căsătoria regelui Ioan de Zápolya cu Izabella, fiica regelui Poloniei, avea să stârnească asemenea nemulțumiri la Poartă, încât s-a ajuns până la a se cere medierea lui Ferdinand I pentru a se avea garanția statutului echidistant al lui Ioan de Zápolya între Polonia, Sfântul Imperiu Romano-German și Imperiul otoman (doc. 4).

În fine, moartea lui Ioan de Zápolya a exacerbat lupta dintre Habsburgi și Poartă pentru preluarea integrală a succesiunii regatului ungar dispărut la Mohács. Astfel era îndeplinită condiția principală, prin care intra în vigoare tratatul secret încheiat la Oradea, la 24 februarie 1538, între Ioan de Zápolya și Ferdinand I de Habsburg. În virtutea prevederilor acestui tratat, Ferdinand urma să stăpânească de drept teritoriile fostului regat ungar. După unele opinii, s-ar părea că sultanul Süleyman Kanunî ar fi aflat de încheierea acestei înțelegeri, fiind chiar la curent cu unele prevederi²¹. În ceea ce ne privește, preferăm să manifestăm o anumită prudență, mai ales că lipsesc dovezi de netăgăduit în această privință. Prin urmare, putem presupune rațiunile trecerii sub tăcere, abținerea de la orice reacție de natură politică și diplomatică, în cazul în care sultanul și demnitarii otomani ar fi aflat dedesubturile înțelegerii lui Zápolya cu Ferdinand. Ignorarea voită putea fi dictată nu numai de pragmatismul caracteristic politicii otomane, ci și de interesul de a nu crea un precedent periculos, un temei care să justifice și să legitimeze pretențiile lui Ferdinand la succesiunea regatului ungar.

Din punct de vedere otoman, legitimarea după 1541 a politicii față de Transilvania și Ungaria s-a întemeiat și pe un mit, pe care demnitarii otomani înșiși îl creaseră. Treptat, se născuse mitul credinței depline a lui Ioan de Zápolya față de Poartă, mit care a justificat în momente de criză și de schimbare netă a raportului de forțe în favoarea Habsburgilor atribuirea scaunului princiar al Transilvaniei lui Ioan Sigismund Zápolya, fiul minor al regelui defunct. În 1541 acest mit nu a putut fi invocat atât de insistent, pe cât s-a făcut mai târziu, în perioada 1551-1556²², și datorită faptului că în cauză era persoana unui minor. Cert este însă, că discursul politic otoman a reluat liniile și mobilurile transpuse pe planul superior al dreptului și moralei întocmai ca expunerea asupra politicii față de Ungaria și Transilvania, pe care o făcuseră marele vizir Ibrahim pașa și Süleyman Kanunî în scrisorile adresate, în februarie-martie 1534, regelui Poloniei Sigismund I Jagiello²³. Au fost invocate, pe rând, respectarea voinței nobilimii din Ungaria și Transilvania, dreptul de alegere liberă a principelui (doc. 6), mila, compasiunea față de supușii din țările amintite, generozitatea suveranului otoman, adevăratele calcule politice fiind însă trecute sub o tăcere deplină. Argumentele enumerate decurgeau în mod nemijlocit și din interpretarea de ordin juridic conferită de Poartă urmărilor campaniei de la Mohács. Dreptul spadei legitima, prin urmare, cucerirea totală și ireversibilă a Ungariei, precum și autoritatea sultanului asupra destinului fostului regat. Acesta își pierduse orice autonomie, padișahul devenind arbitru suprem, cu drept virtual de intervenție în momente de criză. În astfel de împrejurări s-a realizat mai întâi vasalizarea Ungariei sub Ioan de Zápolya, mai apoi cea a principatului Transilvaniei sub Ioan Sigismund Zápolya. Soluția vasalizării a însemnat, așadar, menținerea conducătorilor locali, fiind exclusă din principiu guvernarea cu ajutorul unor supuși străini, respectiv orice drept al lui Ferdinand I de Habsburg²⁴, al reprezentanților sau al partizanilor săi în Ungaria și Transilvania.

Süleyman Kanunî a făcut uz, în septembrie 1540, nu numai de calitatea sa de arbitru în fostul regat ungar, ci și de necesitatea respectării principiului guvernării pământene, cerută de o parte a nobilimii. Acestea explică de altfel și ordinul dat voievodului Transilvaniei, Ștefan Mailáth, de a-l recunoaște pe Ioan Sigismund ca succesor legitim al tatălui său, Ioan de Zápolya (doc. 6). De altfel sultanul a recurs la această soluție numai după ce se încredințase personal de existența unui urmaș al lui Ioan de Zápolya²⁵. Numirea unui prunc în scutece a avut menire să anuleze *de iure* pretențiile Habsburgilor la succesiunea regatului ungar, legitimând totodată intervenția

militară otomană în Ungaria împotriva trupelor habsburgice. În 1541, la fel ca mai târziu, în perioada 1552-1556, calitatea de rege și apoi de principe atribuită lui Ioan Sigismund Zápolya a dobândit în concepția politică otomană valoarea de simbol și de garantare a suzeranității Porții într-o zonă geopolitică de mare însemnătate. Prin titlul de *kîral* (rege), otomanii au negat atunci, la fel ca și mai târziu, în cazul lui Ștefan Bocskay, calitatea Habsburgilor de a fi regi ai Ungariei, anulându-se temeiul oricărui amestec imperial în Transilvania. Cu toate acestea, intervenția lui Süleyman Kanunî în favoarea lui Ioan Sigismund a fost lipsită de vreun efect, de vreme ce nici amenințările sale deosebit de grave, precum confiscarea averilor, pedeapsa capitală, invazia oștilor muntene și moldovene, nu au convins, în aprilie 1541, nobilimea din Transilvania și alte stări privilegiate să renunțe la orientarea lor filohabsburgică (doc. 7).

Criza politică declanșată de moartea lui Ioan de Zápolya, prilej pentru intervenția trupelor habsburgice în Transilvania, în sprijinul lui Ștefan Mailáth și Emeric Balassa, avea să fie rezolvată de expediția sultanului Süleyman Kanunî din 1541 în Ungaria. Este bine cunoscut faptul că, în 1541, a fost creat vilayetul Buda și că tot atunci, după expediția domnilor Țării Românești și Moldovei în Transilvania și prinderea voievodului Ștefan Mailáth, s-au pus bazele principatului autonom. Se mai știe că, paralel cu acțiunea de delimitare a hotarelor viitorului principat al Transilvaniei, otomanii au împărțit atât domeniile de exercitare a autorității cât și unele posesiuni între Izabella, mama lui Ioan Sigismund, și cei doi cârmuitori ai țării, episcopul de Oradea, Gheorghe Martinuzzi și Petru Petrovici, comitele de Timiș, tutorii regelui minor. La 31 iulie 1542 sultanul le-a cerut să-și îndeplinească – întocmai ca și domnii Țării Românești și Moldovei – obligația de a transmite informații referitoare la Habsburgi și de a participa cu trupe la campania proiectată în Ungaria²⁶.

Nu este deloc întâmplător faptul, că în volum nu a fost inclus niciun document din perioada 1543 – noiembrie 1547, dat fiind că lanțul de evenimente a constat doar din confruntări militare între Poartă și Habsburgi, însoțite în paralel de negocieri succesive. Aceste evenimente au dovedit, pe de o parte, incapacitatea puterilor rivale de a prelua integral, printr-o victorie militară decisivă, autoritatea și atributele statului înfrânt la Mohács, iar pe de altă parte, necesitatea încheierii temporare a unei păci. Hotărârea sultanului de a relua războiul împotriva Iranului pare să fi contribuit în cele din urmă la realizarea păcii între Sfântul Imperiu Romano-German și cel otoman, la 19 iunie 1547, aceasta fiind ratificată de Süleyman Kanunî la 18 octombrie același an²⁸.

Habsburgii au reușit, de fapt, să cumpere o pace la care râvniseră mult și pentru încheierea căreia se străduiseră și mai mult. Ferdinand I de Habsburg acceptase condiția principală stabilită de Poartă, anume plata anuală a sumei de 30.000 ducăți, denumită de Curtea de la Viena *munus honorarius* (cadou onorific), iar de otomani haraci. În concepția otomană, era vorba de un armistițiu (*emn-ü-eman*) și nu de pace, încheiat pe o perioadă de 5 ani.

Pe de altă parte, aceeași incapacitate a otomanilor și Habsburgilor de a se substitui complet statului înfrânt la Mohács a impus principatului autonom al Transilvaniei promovarea unei politici de echilibru între cele două puteri rivale. Îndată după încheierea tratatului de pace de la Gilău (29 decembrie 1541), prin care coroana regală și unele cetăți din Transilvania și Ungaria urmau să-i fie cedate lui Ferdinand I de Habsburg²⁹, Petru Petrovici l-a sprijinit pentru moment pe Martinuzzi în încercarea sa de a compensa urmările instaurării suzeranității otomane asupra Transilvaniei și Banatului. Terenul diplomatic a fost pregătit prin supunerea oferită în ianuarie 1542, în numele lui Martinuzzi, Petrovici și Statilius³⁰, înlesnind astfel prezentarea condițiilor principale pentru o apropiere de Habsburgi. Totodată, în cursul tratativelor dintre Ferdinand și regina Izabella cu privire la aplicarea tratatului încheiat la Gilău, s-a pus în discuție soarta unor puncte strategice însemnate din Banat. Așa cum Lipova fusese strâns legată de familia și de partida lui Ioan de Zápolya, tot astfel cetatea Timișoara figurase adeseori printre variantele prezentate și în februarie 1543 reginei Izabella drept de reședință în perspectiva abdicării sale³¹.

Nu trebuie uitat nici faptul, că izbucnirea rivalității între Martinuzzi și Petru Petrovici a coincis cu încercarea Porții de a îngloba, pe cale pașnică, în hotarele sale puncte strategice însemnate pentru apărarea Banatului. În 1542 prezența trupelor otomane la Seghedin (*Szeged*) trezise în mod îndreptățit teama lui Martinuzzi în această privință. Mai târziu, pretențiile oficiale au fost exprimate abia în momentul adâncirii conflictului între Izabella și Martinuzzi. Către mijlocul lunii iunie 1546, intențiile de ocupare treptată a Banatului de către otomani au devenit tot mai evidente. Începând cu acest moment și până în toamna anului 1551, Poarta nu a fost dispusă să renunțe la pretențiile sale asupra cetăților Becej și Bečkerek (Becicherecul Mare, azi Zrenjanin). Dimpotrivă, ea și-a extins revendicările și asupra ținutului Timiș³³. De altfel stările privilegiate ale Transilvaniei au fost de-a dreptul îngrijorate în momentul în care, în 1547, s-au făcut noi demersuri în vederea predării cetății Becej, dar au găsit în același timp puterea și argu-

mente pentru a nu îndeplini cererile sultanului, așa cum fuseseră formulate în poruncile trimise în martie și în noiembrie 1547³⁴. Pericolul de ciuntire a principatului autonom a impus unitatea de acțiune a stărilor privilegiate și a episcopului Martinuzzi. Împreună au știut să-și învâluie refuzul categoric de a ceda cetatea Becej³⁵ într-un șir de rugăminți „supuse” adresate sultanului, prin care insistau asupra necesității respectării posesiunilor acordate în 1541 regelui-copil Ioan Sigismund Zápolya. În acest șir de rugăminți venite din principatul Transilvaniei se înscriu cele trei scrisori cuprinse în volumul de față, care i-au fost adresate sultanului la 11-12 noiembrie 1547³⁶ în numele lui Ioan Sigismund Zápolya, a lui Gheorghe Martinuzzi și a regnicolarilor din Ungaria. Ele demonstrează de altfel, că teama față de reluarea pretențiilor teritoriale otomane sporise simțitor în urma încheierii păcii între Imperiul otoman și Sfântul Imperiu Romano-German.

De asemenea, trebuiau înlăturate motivele unei eventuale nemulțumiri stărnite de întârzierile repetate la trimiterea haraciului Transilvaniei. Astfel se explică grija deosebită a guvernatorului Martinuzzi de a preciza cauzele acestor întârzieri, invocând mai ales lipsa de argint datorată unei perioade îndelungate de secetă, precum și timpul necesar aducerii din Polonia a metalului necesar etc.³⁷

În același timp, semnarea tratatului de pace cu otomanii nu a echivalat cu renunțarea lui Ferdinand I de Habsburg la pretențiile asupra Transilvaniei și Banatului. Dimpotrivă, solii săi au încercat să uzeze de orice mijloace – atât la Istanbul cât și în Transilvania – pentru a aduce fostele teritorii ale regatului ungar, sub stăpânirea Habsburgilor. Ei trebuiau să obțină, în primul rând, abdicarea reginei Izabella și a fiului ei Ioan Sigismund în favoarea lui Ferdinand I. De altfel misiunea lor nu a fost chiar atât de grea în această privință datorită adâncirii luptelor interne între episcopul Martinuzzi, comitele Petru Petrovici și regina Izabella. Plângerile împotriva lui Martinuzzi adresate sultanului în 1547, deopotrivă cu dorința reginei Izabella de a se retrage în Polonia, la care se adaugă încercarea lui Petru Petrovici de a-și impune în 1549 influența asupra suveranei, au grăbit, fără îndoială, în mare măsură tratativele secrete ale guvernatorului-episcop de Oradea cu solii lui Ferdinand I de Habsburg³⁸. Întrevederea secretă de la 8 septembrie 1549 de la Nyírbátor i-a transformat pe otomani – întocmai ca în timpul evenimentelor din 1541 – în arbitri ai conflictului violent care a izbucnit în anul următor între Martinuzzi și toți partizanii reginei Izabella, dornici să evite orice atac otoman îndreptat împotriva Banatului și a Transilvaniei.

Desfășurarea evenimentelor a dovedit încă o dată cât de pertinentă a fost observația făcută de Nicolae Iorga în legătură cu rolul jucat de rivalitățile și luptele interne din statele sud-est europene în favorizarea și accelerarea procesului de cucerire otomană. Izabella, dornică uneori să părăsească Transilvania, a fost incapabilă să promoveze o politică cât de cât consecventă. Prețul oferit de Habsburgi pentru deposedarea sa și a fiului său, anume despăgubirea de 100.000 florini, ducatele Opole și Ratibor, i s-a părut prea mic. Pe de altă parte, proiectul de înțelegere de la Nyírbátor a dus deopotrivă la satisfacerea reciprocă a intereselor lui Ferdinand și ale lui Martinuzzi, dornic să devină arhiepiscop de Esztergom (Strigoniu), prin urmare primat al Ungariei și cardinal. De asemenea, a reprezentat și un pas decisiv în acțiunea de atragere a unor magnați ca Petru Petrovici, Francisc Patocsy și Ștefan Losonczy, care urmau să încheie o înțelegere cu Ferdinand. În aceste împrejurări, plângerile împotriva lui Martinuzzi, însoțite, în februarie 1550, de cererile de ajutor adresate Porții de solul Transilvaniei, au contribuit din plin la zădărnicierea misiunii încredințate de Ferdinand I oratorului său la Poartă, lui Giovanni Maria Malvezzi (*Zamaria*, cum era numit de turci). Conform instrucțiunii întocmite la Viena la 17 martie 1550, acesta era însărcinat să trateze dobândirea regatului Ungariei și a Transilvaniei. Am decis să includem această instrucțiune în volum spre a dovedi însemnătatea recunoscută Transilvaniei în raport cu cea atribuită Ungariei, precum și limitele financiare ale diplomației habsburgice manifestate în acest domeniu.

Malvezzi a fost autorizat să promită pentru Ungaria un haraci anual mergând de la 50.000-60.000 până la 100.000 ducați, iar pentru Transilvania până la dublul haraciului de atunci, respectiv 20.000 ducați, precum și daruri bănești însemnate marelui vizir, vizirilor din Divanul imperial și dragomanilor³⁹.

Aceleași intervenții la Poartă ale solului Transilvaniei au dus la reactualizarea pretențiilor otomane asupra cetății Becej⁴⁰.

Luptele purtate de trupele reginei Izabella și ale comitelui Petru Petrovici împotriva celor ale guvernatorului Transilvaniei i-au silit pe otomani să renunțe pentru scurt timp la pretențiile asupra acestei țări, pretenții cărora de altfel nu le dăduse curs nici Martinuzzi. În orice caz, în iunie 1550, Süleyman Kanunî îl lăsa pe guvernatorul Transilvaniei să creadă, că jocul său dublu nu fusese încă descoperit de Poartă, poruncindu-i, prin urmare, zădărnicierea oricărui atac al trupelor habsburgice asupra Transilvaniei, dar și furnizarea cât mai grabnică a unor informații exacte asupra

situației principatului⁴¹. De altfel toate intervențiile otomane, de pildă solii trimiși în iulie și septembrie 1550⁴² în Transilvania sau firmanul adresat stărilor privilegiate⁴³, au dovedit că soluționarea pașnică a acestui conflict nu mai era cu putință.

În asemenea împrejurări, impunerea lui Petru Petrovici ca guvernator al Transilvaniei a fost concepută drept o soluție eficientă pentru menținerea principatului autonom în sistemul de alianțe al Porții. Această soluție putea fi realizată numai printr-o acțiune militară de amploare. Succesul unei asemenea acțiuni a depins, de fapt, de înaintarea pe valea Mureșului a trupelor beilerbeiului de Buda, Kasım pașa, înaintare corelată cu o intervenție militară a domnilor Țării Românești și Moldovei în Transilvania. Perspectivele promițătoare au fost însă compromise de incapacitatea reginei Izabella de a menține un sistem de alianțe și de a urma o politică consecventă. Greșelile politice ale reginei Izabella au înlesnit din nou formularea vechilor pretenții teritoriale otomane. Rugămințile adresate de Izabella în noiembrie 1550 lui Kasım pașa, de a părăsi Transilvania⁴⁴, la fel ca și strădaniile lui Martinuzzi de a încheia tratativele cu Habsburgii, au furnizat pretextele în temeiul cărora Poarta a cerut predarea cetății Becej și mărirea haraciului la 50.000 de galbeni⁴⁵. De altfel noile cereri de ajutor ale Izabellei împotriva lui Martinuzzi, prezentate de solii Transilvaniei trimiși la Adrianopol în aprilie 1551, nu au mai putut schimba cursul evenimentelor. Martinuzzi încheiase tratativele de cedare a Transilvaniei, în timp ce Ferdinand I îl însărcinase pe generalul Castaldo să recurgă la presiuni militare pentru a obține, la 21 iulie 1551, abdicarea reginei Izabella.

Pe de altă parte, Süleyman Kanunî fusese încă mai de mult timp la curent cu planurile lui Ferdinand în privința Transilvaniei, neîncrederea sa în așa-zisa dorință de pace a Habsburgilor⁴⁶ sporind neîncetat. Inițial, ordinul de mobilizare și înaintare spre Transilvania a trupelor aflate în subordinea beilerbeiului Rumeliei, Sokollu Mehmed pașa, a avut un sens demonstrativ, de prevenire a extinderii influenței Habsburgilor. Abdicarea reginei Izabella în favoarea lui Ferdinand I și predarea Transilvaniei în mâna reprezentanților acestuia a fost privită, în mod firesc, ca o declarație de război a Curții de la Viena. Poarta s-a văzut silită să reacționeze în mod energic. Primele urmări ale modificării relațiilor între cele două imperii le-a suportat Giovanni Maria Malvezzi, ambasadorul permanent al lui Ferdinand I la Poartă, considerat de marele vizir ca ostatic și garant al păcii cu Sfântul Imperiu Romano-German.

Intervenția otomană în Banat din toamna anului 1551⁴⁷ era pe deplin justificată, cu toate că centrul de greutate al operațiunilor militare desfășurate de Poartă se afla în Orient. Pe lângă faptul că, în 1548 campania împotriva Iranului se dovedise o decepție, Safavizii îl înfrânseseră zdrobitor, în septembrie 1551, pe beilerbeul de Erzerum. Locul central pe care relațiile și luptele cu Safavizii l-au ocupat în politica lui Süleyman Kanunî explică diluarea efortului otoman la înlăturarea imixtiunii habsburgice în Transilvania. Süleyman Kanunî nu s-a gândit nici o clipă să participe la luptele din Banat și din Ungaria din anii 1551-1552. În schimb Iranul a devenit, în 1553, ținta campaniei imperiale pe care sultanul a pregătit-o și a condus-o în persoană.

Documentele din fondul *Turcica* reflectă în mod inegal intervențiile militare otomane din anii 1551-1552 în Transilvania și Banat. Nu este deloc întâmplător faptul că am selectat doar două documente cu privire la pregătirea și desfășurarea expediției din toamna târzie a anului 1551. Probabil că o parte a corespondenței trimise de otomani spre Banat și Transilvania nu a mai fost vândută de dragomanii Porții oratorului imperial la Istanbul, Giovanni Maria Malvezzi, arestat la 1 august 1551 din ordinul marelui vizir Rüstem pașa⁴⁸.

Primul document este o scrisoare adresată la 15 septembrie 1551 comandantului cetății Timișoara, Andrei Báthory, de către beilerbeul Rumeliei, Sokollu Mehmed pașa⁴⁹. Ea cuprinde cererea insistentă de predare a cetății Timișoara, argumentată printre altele cu modul pașnic (predarea și retragerea liberă a garnizoanei) de ocupare a cetății Becej și a fortificațiilor Arača și Galad⁵⁰. Sokollu Mehmed pașa acorda o mare însemnătate dobândirii acestui punct strategic, considerat o condiție preliminară a păcii dintre cele două imperii. Cel de-al doilea document este un avvisi, apărut la Praga, la 12 ianuarie 1552, care descrie în chip amănunțit luptele dintre trupele habsburgice și cele otomane în Banat și pune în lumină, din punctul de vedere al Curții de la Viena, atitudinea duplicitară a comitelui Petru Petrovici și a guvernatorului Martinuzzi⁵¹.

Numărul mare de documente (38) care privesc expediția otomană în Banat și intervenția domnului Moldovei în Transilvania poate fi pus în legătură cu informațiile transmise Curții de la Viena de reprezentanții ei trimiși să cârmuiască fostul principat autonom. Majoritatea documentelor o reprezintă scrisorile redactate în numele sultanului Süleyman Kanunî și a vizirului Ahmed pașa, comandantul oștii însărcinate cu cucerirea Banatului. Aceste documente dovedesc în primul rând însemnătatea acordată de Poartă

înlăturării dominației habsburgice asupra principatului autonom, respectiv acțiunii de ocupare a Banatului de la câmpie. Suntem în măsură să evidențiem astfel valoarea de simbol conferită prezenței lui Ioan Sigismund Zápolya în fruntea principatului, eforturile repetate și armele psihologice la care a recurs Poarta pentru a-i sili pe reprezentanții stărilor privilegiate și ai autorităților locale să alunge trupele habsburgice din Transilvania. De aceea Süleyman Kanunî nu a pregetat să insiste în pledoaria sa asupra necesității de respectare a jurământului de credință prestat lui Ioan Sigismund Zápolya în șirul de scrisori pe care l-a trimis, în februarie 1552, stărilor privilegiate, nobilimii, norodului, juzilor cetății Bistrița, precum și unor fruntași din Transilvania (Pavel Bank, Francisc Kendi, Melchior Balassa) și nobili din Banat (Nicolae Cerepovici, Gheorghe Klincici, Petru Bojici)⁵². Pledoariile sultanului, întemeiate pe specularea groazei trezite de asasinarea lui Martinuzzi, de invazia otomană și pustiirea tătarască, nu au putut contribui la schimbarea situației impuse de prezența trupelor habsburgice de ocupație în Transilvania. Toți factorii de decizie din fostul principat autonom nu au dat curs – fie de teamă, fie din convingere – îndemnului la răscoală și la luptă armată împotriva Habsburgilor, care le fusese adresat de sultan. Cererile de respectare a credinței față de regina Izabella și de principele minor, la fel ca și îndemnul la lupta împotriva Habsburgilor, au fost reluate ulterior, la 16 mai 1552, de vizirul Ahmed pașa, aflat pe atunci la Sofia, în fruntea trupelor însărcinate cu cucerirea Banatului. În esență, toate scrisorile și ordinele, nouă la număr, emise în numele lui Ahmed pașa, trimise simultan voievodului Andrei Báthory, judeului cetății Sibiu, Petru Haller, căpeteniilor sașilor și secuilor, precum și altor notabili (Melchior Balassa, Toma Várkoczy, Francisc Horváth, Gheorghe Horváth, Ioan Glesan și Anton Kendi)⁵³, trebuiau să determine – cel puțin în ultimul ceas – revenirea Transilvaniei în sistemul de alianțe al Porții.

Instalarea lui Ioan Sigismund Zápolya în Transilvania, precum și achitarea haraciului anual, erau prezentate, fără îndoială, de Ahmed pașa drept condiții primordiale ale restaurării suzeranității otomane după alungarea trupelor habsburgice din principat. Miza jocului politic din Europa Centrală era mare, astfel că Poarta ar fi mers până le a renunța la persoana lui Ioan Sigismund Zápolya, în cazul în care împrejurările ar fi impus-o. Poarta oferea alternativa alegerii voievodului dorit de stări și de popor în situația în care Ioan Sigismund nu ar mai fi revenit în Transilvania. Repetarea obsedantă, în cuprinsul ordinelor emise în perioada mai-decembrie 1552⁵⁴, a necesității alegerii principelui a însemnat recunoașterea, mai exact

proclamarea implicită a drepturilor stărilor la *libera electio* și a unui atribut însemnat al autonomiei Transilvaniei. Proclamarea implicită, graba și insistența cu care Poarta a cerut stărilor exercitarea acestui drept reflectă un raport de forțe defavorabil stăpânirii otomane din Europa Centrală. Mai mult, exercitarea dreptului de *libera electio* de către stările privilegiate ale Transilvaniei a fost recunoscută de sultan la sfârșitul lunii decembrie 1552⁵⁵, ca „un vechi obicei” al țării. Ea era considerată, nu fără temei, primul pas de revenire în sistemul otoman de alianțe și subordonare față de Poartă.

De altfel toate cerințele, îndemnul și sugestiile Porții nu au fost luate în seamă de destinatarii lor nici înaintea expediției din Banat și probabil că nici imediat după aceea. La scurt timp după ocuparea cetății Timișoara (26 iulie 1552), au fost trimise din nou, între 3-12 august, numeroase scrisori de intimidare⁵⁶ partizanilor stăpânirii habsburgice din Transilvania, respectiv conducătorilor „Universității săsești”, comitelui suprem al sașilor, juzilor orașelor săsești, juzilor scaunelor săsești Sibiu, Sebeș, Bistrița, Sighișoara, Brașov, precum și tuturor reprezentanților secuilor, pentru a-i atrage la lupta împotriva Habsburgilor.

Victoria otomană a contribuit la o diversificare a mijloacelor de convingere și mai ales a metodelor de intimidare. Acestea au avut menirea să producă cel puțin o sciziune în rândul sprijinitorilor firești ai cărmuirii habsburgice din Transilvania, adică a „Universității săsești”. Reprezentanții celor două stări privilegiate – sași și secui – trebuiau convinși să se supună Porții, predând vizirului Ahmed pașa, cuceritorului Timișoarei, cetățile aflate sub jurisdicția lor. Supunerea însemna, potrivit cererilor formulate în numele sultanului Süleyman Kanunî, alungarea trupelor habsburgice și înscăunarea unui principe partizan al vasalității față de Poartă. Nu era vorba doar de instalarea lui Ioan Sigismund Zápolya, ci și de un candidat ales de stări, capabil să asigure și să garanteze plata haraciului anual. Toate ordinele adresate între 2 august și sfârșitul lunii decembrie 1552⁵⁷ au mizat și pe un efect psihologic sporit, ele cuprinzând amenințări mult mai grave și mai concrete decât cele proferate în scrisorile sultanului și ale lui Ahmed pașa din perioada precedentă. Din punctul de vedere al puterii de convingere, ele au exploatat efectul produs de cucerirea cetății Timișoara și mai ales precedentul creat de incursiunea domnului Moldovei, Ștefan Rareș, în ținutul Bistriței, care se încheiase prin distrugerea cetății omonime. Toți juzii din orașele săsești au fost amenințați cu distrugerea din temelii, după modelul amintit, a cetăților lor de reședință. Mai mult, sașilor li se aducea la cunoștință, ca un element suplimentar de convingere, ocuparea cetății Lipova, precum și supunerea districtului Caransebeșului și Lugojului⁵⁸.

Pe fundalul acestor amenințări a început și ofensiva otomană în Ungaria. Până la 18 octombrie 1552 trupele de sub comanda lui Ahmed pașa au ocupat mai multe puncte strategice, cu excepția cetății Eger. Ridicarea asediului cetății amintite (18 octombrie 1552) a fost impus de două considerente: pe de o parte de înaintarea trupelor habsburgice spre Ungaria, pe de altă parte de necesitatea trimiterii trupelor otomane la granița cu Iranul, unde izbucniseră noi incidente. De altfel amenințările amintite caracterizează și circumstanțele în care au avut loc, în septembrie 1552, la Tâlmăciu în apropiere de Sibiu⁵⁹, tratativele duse de Petru Haller, judele Sibiului și Johannes Benkner, judele Brașovului, cu solii lui Ahmed pașa, ceașii Ali și Keyvan, pentru păstrarea Țării Transilvaniei, în înțelegere cu domnul Țării Românești, Mircea Ciobanul. Pe această înțelegere și-a întemeiat mai târziu, la 15 noiembrie 1552, Ahmed pașa reproșurile adresate lui Johannes Benkner, de a-i fi lăsat pe boierii pribegi să revină în Țara Românească, spre paguba sultanului și a domnului muntean⁶⁰.

Ordinele și amenințările trimise în numele sultanului stărilor privilegiate au avut, cel puțin în parte, efectul scontat. La aceasta au contribuit nu numai operațiunile militare otomane din Ungaria, ci și dorința lui Ferdinand I de a încheia pace cu Imperiul otoman. Ce alt sens ar fi avut graba cu care Ferdinand i-a cerut, la 9 decembrie 1552, beilerbeiului de Timișoara, Kasım pașa, să-i trimită la Poartă marelui vizir Rüstem pașa documente referitoare la „chestiuni arzătoare și deosebit de grave”⁶¹.

În aceste împrejurări, se pare că stările privilegiate ar fi acceptat plata haraciului și numirea unui voievod din rândul lor. Referirile cuprinse în ordinul sultanului din decembrie 1552 pot constitui o dovadă în acest sens. Süleyman Kanunî a încuviințat chiar asumarea obligațiilor amintite, cu condiția ca stările privilegiate să anunțe numele voievodului Transilvaniei, să alunge trupele habsburgice și să scoată țara din sistemul de alianțe al Curții de la Viena. Neîndeplinirea condițiilor amintite antrena în mod invariabil represalii din partea akîngiilor⁶².

Persoana voievodului sau a principelui capabil să garanteze o despărțire de politica prohabșbugică a Transilvaniei a devenit treptat un obiect de contradicție aparentă a ordinelor trimise de sultan. Până la 27 decembrie 1552, el a oferit și garantat stărilor privilegiate exercitarea dreptului de *libera electio*, menționând mereu posibilitatea ca Ioan Sigismund să nu mai revină în scaunul princiar. Intervenția regelui Poloniei, Sigismund August, pentru reînscăunarea rapidă a nepotului său explică modificarea atitudinii sultanului. El a revenit într-o anumită măsură asupra propunerii sale, de

vreme ce le-a cerut, la 27 decembrie 1552, judeului Sibiului, conducătorilor și notabililor Transilvaniei să-l primească așa cum se cuvenea pe Ioan Sigismund Zápolya⁶³, să-l recunoască și să-l slujească în calitate de rege al lor. De altminteri acest ordin nu a anulat nici alegerea lui Petru Haller ca guvernator și tezaurar al Transilvaniei⁶⁴ și nici desemnarea lui Andrei Báthory ca voievod de către stările privilegiate⁶⁵. Dimpotrivă, sultanul s-a grăbit să dea curs cererii de confirmare a acestor alegeri, condiționându-le din nod, în mod ferm și obsesiv, de îndeplinirea obligațiilor față de Poartă. Nu există vreun ordin emis în această perioadă în numele sultanului Süleyman Kanunî, în care să nu fie repetată până la sațietate necesitatea alungării trupelor habsburgice din Transilvania. Începând cu anul 1553, achitarea haraciului restant⁶⁶, dar mai ales reinstalarea lui Ioan Sigismund în Transilvania, au devenit cererile de căpetenie ale ordinelor trimise de Poartă. Fără îndoială că pregătirea terenului pentru reinstalarea fostului principe le-a revenit beilerbeilor din eyaetele vecine, Buda și Timișoara. Demersurile lor ferme au avut înainte de toate menirea să spulbere zvonurile lansate de Ferdinand I cu privire la încheierea păcii cu Imperiul otoman⁶⁷ și concederea Transilvaniei și Ungariei de către sultan, împreună cu haraciul cuvenit⁶⁸. Contraargumentele folosite atât de Tuigun pașa, beilerbeii Budei, cât și de Kasım pașa, beilerbeii Timișoarei, în lupta lor împotriva propagandei și dezinformării cultivate de Curtea de la Viena au fost, în primul rând, credința datorată de stările privilegiate și de locuitorii din Partium lui Ioan Sigismund, principelui lor legitim, iar în al doilea rând, acordarea Transilvaniei și Ungariei de către sultan doar acestui principe⁶⁹.

Documentele păstrate în fondul *Turcica* sunt însemnate și prin faptul că dovedesc locul real și dimensiunile dobândite în timpul așa-numitei perioade a interregnelui (1551-1556) de lupta acerbă pentru stăpânirea asupra principatului Transilvaniei. Fie și numai la o primă vedere, se poate constata că problema Transilvaniei a devenit punctul nevralgic al înfruntărilor diplomatice dintre marii demnitari otomani și ambasadorii habsburgici de la Poartă, Anton Verancsics (Vrančić / Verantius) și Francisc Zay de Chemer, precum și dintre Tuigun pașa, beilerbeii Budei, și solii trimiși de Curtea de la Viena.

În Transilvania, lupta pentru principat a înregistrat accente dintre cele mai dure cu ocazia ciocnirilor partidei prohabsburgice cu partizanii lui Ioan Sigismund Zápolya, susținuți de demnitarii otomani. Încercarea lui Ștefan Dobó de a intra în Transilvania cu trupele strânse de episcopii de Oradea și de Alba Iulia fusese explicată de Verancsics și Zay beilerbeii Budei doar

ca o înlocuire a voievodului Andrei Báthory, numit în 1552 doar pe durata de un an, în urma cererii formulate de delegații ardeleni în Dieta de la Bratislava. Mai târziu, în 1553, delegații ardeleni ceruseră Dietei întrunite la Șopron numirea unor voievozi definitivi, în acest fel fiind desemnați Ștefan Dobó și Francisc Kendi. De altfel Ferdinand I avea tot dreptul să intervină în Transilvania, deoarece o dobândise de la regina Izabella prin bună înțelegere, care ar fi fost confirmată de însuși sultanul Süleyman Kanuni⁷⁰. Această pretenție specula, fără îndoială, nesăbuința politică a reginei Izabella. Cum ar putea fi calificată altfel atitudinea sa atât de oscilantă, de la o extremă la cealaltă? La sfârșitul anului 1552, Izabella îl determinase pe regele Poloniei să intervină la Istanbul pentru reînscăunarea fiului ei în Transilvania, ca mai apoi să-și modifice din nou atitudinea, în iulie 1553. Izabella i-ar fi adresat sultanului două scrisori, care trebuiau să legitimeze stăpânirea lui Ferdinand asupra Ungariei și Transilvaniei. Regina insista ca, în împrejurările încheierii unei înțelegeri între otomani și Habsburgi, Transilvania și Ungaria să-i fie încredințate lui Ferdinand, cu care încheiasă un acord. În virtutea acestui acord, Izabella urma să primească două ducate drept compensație, precum și mâna uneia din fiicele lui Ferdinand pentru fiul ei Ioan Sigismund. Drept urmare, nici ea și nici fiul ei nu mai aveau vreun motiv să revină în Transilvania sau în Ungaria, fapt pentru care intervenea în favoarea lui Ferdinand, fiind rugată de altfel de acesta⁷¹.

Punctul de vedere otoman susținut de beilerbeiul Budei, Tuigun pașa, reprezentant al intereselor Porții în acea regiune, era, în mod firesc, diametral opus pretențiilor habsburgice. În cursul întrevederilor avute între 19 și 25 iulie 1555 cu Francisc Zay și Anton Verancsics, Tuigun pașa a contestat orice legitimitate a dreptului de stăpânire și stăpânirea propriu-zisă a Transilvaniei de către Ferdinand I de Habsburg. Prin urmare, doar Ioan Sigismund Zápolya putea fi socotit drept suveran legitim al Transilvaniei, deoarece numai lui sultanul îi acordase acea țară.

Pe de altă parte, implicarea demnitarului otoman în armistițiul încheiat pe un termen de șase luni (mai 1553)⁷², precum și negocierile de pace între Habsburgi și Poartă, l-au silit să tempereze conflictul din Transilvania. Tuigun pașa urma să poruncească sangeacbeilor și garnizoanelor de la Timișoara și Szolnok să nu-i mai sprijine pe adversarii lui Ferdinand și pe „conjurații antiferdinandști” din Transilvania. Acest fapt nu-l împiedica să se opună însă cu fermitate imixtiunii habsburgice în problema voievozilor Transilvaniei. Potrivit hotărârii sale, Tuigun pașa a declarat că, până la întoarcerea solilor imperiali de la Poartă, Andrei Báthory urma să rămână pe

mai departe voievod, iar Ștefan Dobó trebuia împiedicat cu orice preț să pătrundă în țară⁷³.

Documentele din fondul *Turcica* nu par să indice măsura în care beilerbeii Budei ar fi încercat în continuare să tempereze luptele din Transilvania. Certă este însă intervenția sa din 16 octombrie 1552, pentru a-i cere lui Ferdinand să nu împiedice luarea în stăpânire a Transilvaniei de către Ioan Sigismund Zápolya. În același timp, beilerbeii Budei condiționa abținerea trupelor otomane de la orice tentativă de concentrare de o atitudine similară din partea trupelor habsburgice din Transilvania⁷⁴. Această precizare de atitudine trebuie pusă în legătură înainte de toate cu solia trimisă la Buda, în iulie 1553, de către Petru Petrovici, în numele său și al reginei Izabella. Planul prezentat de Grigore Bethlen, solul lui Petrovici, prevedea următoarele:

1. Intervenția beilerbeiului Timișoarei, Kasım pașa, pe lângă sultan, pentru a se pune la dispoziția lui Ioan Sigismund Zápolya cetatea Oradea drept reședință până la recuperarea Transilvaniei.

2. Ocuparea cetății Oradea de către Ioan Sigismund Zápolya împreună cu 5.000 oșteni concentrați la Munkács.

3. Ajutor militar otoman⁷⁵.

Nu trebuie să ne mire faptul că, la sfârșitul lunii iulie 1553, Tuigun pașa nu luase nici o hotărâre în această privință. Din raportul adresat de ambasadorii imperiali Verancsics și Zay lui Ferdinand rezultă, că beilerbeii Budei aștepta instrucțiuni din partea marelui vizir Rüstem pașa și a sultanului Süleyman Kanunî. În această perioadă terenul fusese pregătit la Poartă și de ambasadorul Franței Gabriel de Luels seigneur d'Aramon. Sultanul îi confirmase încă o dată voința sa de a-i acorda Transilvania lui Ioan Sigismund Zápolya, fără a-i ceda altui principe „nici măcar un pumn de țărână”, indiferent de cuantumul sumei de bani care i s-ar fi oferit⁷⁶. Bizuindu-se pe această hotărâre, Gabriel de Luels a invocat necesitatea ca aderenții reginei Izabella și cei ai lui Ioan Sigismund să se străduiască în a-i readuce pe aceștia în Transilvania. De fapt, demersul și scrisoarea ambasadorului francez adresată nobililor și secuilor din Transilvania venea în întâmpinarea acestora, ușurându-le în același timp intervenția pe lângă sultanul Süleyman Kanunî. Partizanii lui Ioan Sigismund i-au lămurit sultanului climatul creat de zvonurile și știrile false răspândite de Ferdinand, în care fuseseră dovediți ca slujitori supuși ai Curții de la Viena voievozii Ștefan Dobó și Francisc Kendi, precum și episcopul Paul Bornemissza. Aceștia simulaseră doar în mod formal ascultarea față de ordinele sultanului, nedându-le curs niciodată,

după cum nu duseseră la îndeplinire nici cererile transmise de solii și ceașii Porții. Deși par să nu fi cunoscut planul prezentat lui Tuigun pașa de către Grigore Bethlen, totuși partizanii lui Ioan Sigismund l-au rugat pe sultan să le poruncească domnilor din Țara Românească și Moldova joncțiunea cu oștile lor, pentru a-i alunga pe imperiali din Transilvania⁷⁷.

Între timp, desfășurarea tratatelor de pace osmano-habsburgice risca să înregistreze, la nivel regional, un nou impas. Beilerbeii Budei condiționase, în conformitate cu instrucțiunile primite de la Poartă, negocierea păcii de suspendarea tuturor acțiunilor militare de către beligeranți. În calitate de garant al armistițiului, Tuigun pașa era pe deplin îndreptățit să repete mereu și să insiste asupra necesității respectării condiției amintite în toate scrisorile pe care i le-a adresat lui Ferdinand I din noiembrie 1553 până în martie 1554⁷⁸. Temeiul insistențelor sale îl reprezentau violările armistițiului de către voievozii ardeleni Ștefan Dobó și Francisc Kendi. Aceștia nu numai că asediaseră castelul Beclean, înglobat teritoriilor aflate sub administrație otomană, ci trecuseră și la împresurarea cetății Munkács, care îi aparținuse lui Ioan de Zápolya⁷⁹. Din păcate, punctele de vedere asupra incidentelor erau deosebit fundamentale. Tuigun pașa aștepta și dorea o dezavuare a atacurilor respective din partea lui Ferdinand I⁸⁰. Acesta, în schimb, își însărcinase trimisul, Andrei Tarnóczy, să justifice atacurile drept represalii, care aveau drept scop pedepsirea trădătorilor din Transilvania. Vina exclusivă a încălcării armistițiului îi revenea în exclusivitate lui Petru Petrovici. Drept urmare, relațiile între imperiali și otomani au fost tulburate mai cu seamă de „supușii rebeli și fără de credință, care, încălcându-și jurământul făcut lui Ferdinand, se alăturaseră lui Petru Petrovici. Acesta trebuia înfățișat ca un om ușuratic, nestatornic, fără vreo credință și vreun crez, un trădător care urma să-l vândă și pe sultan, la fel cum o făcuse cu Ferdinand⁸¹. Explicațiile lui Tarnóczy nu par să-l fi mulțumit pe Tuigun pașa, care nu s-a sfiit să-i reproșeze lui Ferdinand încălcarea armistițiului, amintindu-i în același timp ordinele severe date beilerbeii Timișoarei și domnilor români, de a evita producerea oricărui incident. Afirmațiile beilerbeii Budei corespundeau însă doar în parte realității, mai ales în ceea ce privea implicarea beilerbeii Timișoarei în luptele pentru Transilvania. Potrivit poruncii trimise în numele lui Süleyman Kanunî la 4 martie 1554 voievozilor Transilvaniei, Kasım pașa îi acordase sprijin lui Petru Petrovici în acțiunile sale îndreptate împotriva imperialilor. Sultanul acceptase totodată învinuirea adusă beilerbeii Timișoarei de către notabilii Transilvaniei, cum că ar fi împiedicat, de conivența cu sangeacbeii de Szolnok, strângerea haraciului Transilvaniei⁸².

Mai interesante sunt însă informațiile cu privire la aplicarea soluției preconizate de sultan pentru rezolvarea crizei politice din Transilvania. Soluția era previzibilă, tradițională, înscriindu-se în jocul politic prefigurat de Poartă pentru a neutraliza prezența Habsburgilor în Europa Centrală. Firmanul emis la Alep, la 4 martie 1554, precum și raportul misiunii imperiale la Poartă din mai 1554, întocmit de Ioan Végh⁸³, pun în lumină rolul însemnat jucat de tradiție în planul de readucere a Transilvaniei sub suzeranitatea otomană. Și în 1554 înscăunarea lui Ioan Sigismund Zápolya a avut pentru sultan aceeași semnificație⁸⁴ ca în anul 1541, întemeindu-se pe același principiu de drept. Cucerirea Ungariei și a Transilvaniei, asimilată dezastrului de la Mohács, era invocată din nou ca fundamentare istorico-juridică a dreptului războiului⁸⁵ sau, mai bine-zis, a dreptului sabiei (*ius gladii*). În virtutea acestui drept, sultanul îi acorda Transilvania din nou lui Ioan Sigismund Zápolya, cerându-le stărilor să-i dea ascultarea cuvenită. Erau măsuri tradiționale, care n-au putut fi aplicate în 1552, în condițiile ocupării Transilvaniei de către trupele habsburgice.

Cu totul noi și interesante se dovedesc a fi fost măsurile concrete, pe care otomanii le-au preconizat în vederea instalării grabnice a lui Ioan Sigismund Zápolya în scaunul transilvănean. Până la sosirea sa la fața locului, guvernarea Transilvaniei îi era încredințată lui Petru Petrovici, sprijinit de beilerbeii Bosniei, aceasta în pofida protestelor repetate ale lui Ioan Végh, solul lui Ferdinand I de Habsburg. De altfel sultanul îi acordase lui Ioan Sigismund și districtul Caransebeș și Lugoj împreună cu haraciul de 3.000 galbeni cuvenit pe anul 1553, district, care se aflase anterior sub autoritatea lui Petru Petrovici⁸⁶.

Transferul de posesiune în favoarea noului principe fusese anunțat prin scrisorile trimise de la Poartă lui Petru Petrovici⁸⁷. Situația complicată din Transilvania îndreptăța într-un totu luarea în calcul a variantelor de înscăunare a lui Ioan Sigismund, așa cum fuseseră expuse de Ahmed pașa în cursul audienței confidentiale acordate lui Ioan Végh.

Acceptarea necondiționată a lui Ioan Sigismund de către stările privilegiate ar fi reprezentat soluția optimă pentru o nouă înglobare a Transilvaniei în sistemul de alianțe ale Porții. În acest caz, sultanul nu mai pretindea plata haraciului, ci doar prezența unui tezaurar de încredere pentru noul stăpân al Transilvaniei. Nesupunerea stărilor față de Ioan Sigismund și față de sultan legitima, prin urmare, instalarea sa cu ajutor militar otoman. Beilerbeii Timișoarei, Budei și Bosniei, sangeacbeii de Nicopol și de Seghedin au primit ordin să intervină pe cale militară, poruncă adresată și domnilor Țării Românești și Moldovei.

A doua variantă prevedea măsurile necesare instalării lui Ioan Sigismund, în cazul în care intervenția militară otomană ar fi eșuat. Ioan Sigismund ar fi urmat să primească drept reședință temporară fie cetatea Lipova, fie cetatea Timișoara, până când oștile sultanului ar fi reușit să ocupe Transilvania pe calea armelor și să-l instaleze în scaunul princiar. În acest timp, Petru Petrovici avea să reprezinte interesele lui Ioan Sigismund⁸⁸. De altfel sultanul Süleyman Kanunî îl împuternicise în această privință în mod oficial pe Petru Petrovici încă la 7 aprilie 1554, când le poruncise voievozilor ardeleni să se supună reprezentantului principelui ales⁸⁹. Și atunci – la fel ca și mai apoi – înștiințarea oficială a trimiterii însemnelor puterii (sabie, steag) prin ceașul Uruc (Urudj) a fost o acțiune încărcată de semnificații. Pe această cale, stările privilegiate, dar mai ales „Universitatea săsească” erau silite să accepte numirea și să-l sprijine pe Ioan Sigismund Zápolya, iar cei nehotărâți urmau să-și definească până la urmă atitudinea. Dar, mai mult ca oricând, confirmarea numirii principelui prin trimiterea însemnelor puterii reprezenta un răspuns, lipsit de orice echivoc, dat de Poartă cererilor nenumărate de cedare a Transilvaniei. Din punct de vedere otoman, Transilvania nu mai putea fi obiectul unei cesiuni sau al unei ocupații habsburgice. În acest sens, Ioan Végh a fost însărcinat de Ahmed pașa să-i transmită, în mai 1552, lui Ferdinand I porunca de retragere din Transilvania drept condiție *sine qua non* a încheierii păcii⁹⁰. Mai târziu, restituirea Transilvaniei către Ioan Sigismund a fost prezentată, la 16 iulie 1554, oratorului imperial Giovanni Maria Malvezzi drept condiție principală pentru încheierea păcii între cele două imperii⁹¹. Deosebirile de conținut între scrisoarea beilerbeului Budei adresată lui Ferdinand I și cea adresată lui Malvezzi cu privire la Transilvania îl îndreptățeau pe acesta din urmă să-l acuze pe Tuigun pașa de minciună și prefăcătorie. Malvezzi explica omiterea cedării Transilvaniei din scrisoarea trimisă lui Ferdinand I doar ca o manevra diplomatică menită să înlesnească trimiterea solului imperial la Poartă⁹². Până la proba contrarie, această explicație pare să fie cea mai aproape de adevăr. Dar, indiferent de interpretarea dată, era cert faptul, că Transilvania nu putea fi înscrisă în viitorul tratat de pace ca o zonă de influență probabilă a Curții de la Viena.

În același timp, înștiințarea oficială a trimiterii steagului de domnie lui Ioan Sigismund nu a fost o acțiune pur formală, atunci când le-a fost comunicată, în martie 1554⁹³, sașilor din Sibiu și Brașov, voievozilor ardeleni și stărilor din Transilvania. Dimpotrivă, ea a însoțit un ansamblu de măsuri menite să-l sprijine pe Petru Petrovici. Raportul întocmit la Gallipoli

la 19 iulie 1554 de o iscoadă aflată în slujba Habsburgilor îl menționa pe ceaușul Uruc (Urudj), însărcinat să-i predea lui Petru Petrovici steagul de domnie destinat lui Ioan Sigismund. Același emisar al Porții trebuia să le înmâneze stărilor privilegiate porunca sultanului, prin care li se cerea în mod cominatoriu să i se supună lui Petru Petrovici și să-i dea tot concursul la reînscăunarea lui Ioan Sigismund⁹⁴. De altfel beilerbeii Bosniei, Timișoarei și Budei primiseră, deloc întâmplător, porunca de a-și concentra trupele în sprijinul lui Petru Petrovici. Potrivit relatării iscoadei habsburgice, la Lipova și Timișoara se concentrase o parte a trupelor otomane, în vreme ce un corp de 16.000 oșteni se afla în imediata apropiere a lui Petrovici. Aceste măsuri au avut numai scopul de a asigura sprijinul militar propriu-zis pentru înscăunarea efectivă a lui Ioan Sigismund. În ceea ce privește intervenția militară, aceasta ar fi urmat să înceapă doar la ordinul lui Petru Petrovici și după expirarea armistițiului între Imperiul otoman și Sfântul Imperiu Romano-German⁹⁵.

Pe de altă parte, armistițiul în cauză trebuia respectat cel puțin până la întoarcerea solului imperial trimis la Poartă. Tuigun pașa, beilerbeii Budei, fusese însărcinat ca, în calitate de garant al armistițiului, să împiedice izbucnirea oricărui conflict armat. Misiunea sa nu era lipsită de riscuri și dificultăți, date fiind incidentele frecvente de la frontieră, declanșate atât de trupele otomane cât și de cele habsburgice în tot cursul anului 1554⁹⁶. Incidentelor amintite li se mai adăugau, firește, zvonurile despre o intervenție militară otomană în Transilvania, care făcuseră în mai 1554 obiectul plângerii oratorului imperial Giovanni Maria Malvezzi⁹⁷.

Correspondența lui Tuigun pașa cu Malvezzi și cu Ferdinand I pune în lumină date și fapte necunoscute până acum, care se referă printre altele și la rolul de mediator al demnitarului otoman. În momentele de impas determinate de întârzierea trimiterii la Poartă a soliei imperiale, Tuigun pașa i-a reamintit lui Ferdinand, că sultanul îi încredințase rezolvarea „tuturor chestiunilor mai mari sau mici, care se tratează în aceste părți”, urmând să fie un intermediar în corespondența dintre Viena și Istanbul. Misiunea sa a fost și aceea de a contracara zvonurile lansate, probabil tot de către partizanii Habsburgilor, cu privire la iminența unui atac al tătarilor, moldovenilor și muntenilor asupra Transilvaniei⁹⁸. Dealtminteri această misiune s-a aflat în strânsă legătură cu dorința de a mai câștiga timp, pentru a se putea justifica astfel netrimiteria solilor imperiali la Istanbul. Pretextul invocat de imperiali în legătură cu presupusul atac se întemeia mai mult pe intențiile evidente ale unei singure persoane, respectiv ale lui Petru Petrovici. Este adevărat că, în

iuinie 1554, solul lui Petrovici se afla la Buda, încercând – după spusele curierului habsburgic Petru Horváth – să tulbure armistițiul⁹⁹. Tentativa sa nu a avut însă sorți de reușită, la fel ca și demersul solului moldovean, întreprins în noiembrie 1554 în favoarea reginei Izabella și a lui Ioan Sigismund. Tuigun pașa s-a pronunțat în mod categoric cu privire la condițiile în care ar fi fost posibilă o astfel de intervenție, anume doar în urma hotărârii și a unui ordin expres în acest sens al sultanului¹⁰⁰.

Într-adevăr, intervenția militară otomană a început mai târziu, după încheierea războiului cu Iranul, atunci când Poarta a socotit că împrejurările îi erau favorabile. Prin urmare, ordinul de intervenție a fost dat la 25 februarie 1556¹⁰¹, într-o vreme în care Ferdinand I de Habsburg se mai încăpățâna să păstreze Transilvania, căutând să-l convingă pe sultan prin reprezentanții săi diplomatici la Istanbul să-i cedeze stăpânirea asupra provinciei aflate în dispută. Oratorii săi, Anton Verancsics și Francisc Zay de Chemer, cărora li se alăturase și Augier Ghislain de Busbecq, erau împuterniciți, prin instrucțiunea din 27 martie 1556, să insiste pe mai departe pe lângă sultan și membrii Divanului imperial în legătură cu problema stăpânirii asupra Transilvaniei¹⁰².

Pe de altă parte, instrucțiunea amintită dovedește faptul, că Ferdinand a nesocotit cu totul sfaturile întemeiate ale consilierilor săi unguri în legătură cu relațiile cu Imperiul otoman. Memoriul din septembrie 1555 al acestor consilieri prezenta cedarea imediată a Transilvaniei către Ioan Sigismund drept condiție *sine qua non* impusă de Poartă pentru prelungirea armistițiului cu Sfântul Imperiu Romano-German¹⁰³. În aceste condiții, consilierii au propus retrocedarea benevolă a Transilvaniei și căsătoria lui Ioan Sigismund cu una din fiicele lui Ferdinand, pentru a fi evitată cu orice preț intervenția armată otomană și eventualitatea transformării Transilvaniei în beilerbeilic. În sprijinul propunerii lor, consilierii unguri au invocat nu numai argumente de ordin politic, militar și financiar, ci și întreaga experiență istorică a luptelor duse împotriva Imperiului otoman din timpul lui Sigismund de Luxemburg și până în vremea regelui Ludovic al II-lea.

În același timp, până la modificarea demonstrativă a politicii otomane, deci până la intervenția în Transilvania, beilerbeicul Budei fusese un factor de echilibru, având misiunea să asigure buna desfășurare a negocierilor de pace. În relațiile sale cu oratorul Giovanni Maria Malvezzi și cu Ferdinand I, Tuigun pașa își pusese în joc puterea de convingere și priceperea diplomatică pentru a scoate tratativele din impas. Cea dintâi și mai însemnată soluție era trimiterea neîntârziată a soliei habsburgice la Poartă. În acest

scop, Tuigun pașa a recurs, în iunie 1554, la formule ambigue și la promisiuni vagi, de genul „totul se va sfârși cu bine pentru rege (Ferdinand), mai ales în ceea ce privește Țara Ardealului”¹⁰⁴. Stagnarea tratatelor datorită neprezentării solilor imperiali la Poartă i-a atras lui Tuigun pașa aspre muștrări din partea sultanului. De aceea, el s-a socotit îndreptățit să-i reproșeze lui Ferdinand I greutățile pe care i le cauzase: „...locul nostru s-a încins și ne arde rău”¹⁰⁵. Tuigun pașa a încercat și mai târziu, în iulie 1554, în jocul diplomatic practicat față de Ferdinand I, să-i întrețină prin ambiguitate și mai cu seamă prin omisiuni iluzia recunoașterii stăpânirii asupra Transilvaniei¹⁰⁶. De altfel garantarea, în ciuda deselor incidente, a respectării armistițiului, precum și dezmințirea oricărei intenții de atac din partea domnilor Țării Românești și Moldovei, i-au slujit ca argumente supreme pentru a obține trimiterea oratorului imperial la Poartă. În privința Transilvaniei, Tuigun pașa a adoptat poziția și tonul oficial intransigent numai în corespondența cu oratorul Giovanni Maria Malvezzi, Promisiunea unei rezolvări a problemei Transilvaniei favorabile lui Ferdinand a fost dată cu totul uitării. Schimbarea de atitudine a survenit la doar o lună după o asemenea făgăduință, beilerbeul Budei grăbindu-se să-și dezvăluie motivele pentru care Malvezzi obținuse permisiunea de a porni spre Istanbul. Era vorba de plata haraciului Transilvaniei și de cedarea țării pe seama lui Ioan Sigismund, iar nu a lui Ferdinand I¹⁰⁷. Aceste motive deveniseră în același timp obiectul nemulțumirii și a reproșurilor beilerbeului Budei, care l-a acuzat pe Malvezzi de tergiversarea intenționată a începerii tratatelor.

Deosebit de interesantă ni se pare și mențiunea făcută de Tuigun pașa într-o scrisoare ulterioară (5 octombrie 1554) adresată lui Malvezzi în legătură cu înțelegerea încheiată la Poartă cu privire la evacuarea Transilvaniei de către autoritățile habsburgice în răstimp de trei luni¹⁰⁸. Confruntată cu restul corespondenței beilerbeului de Buda și cu rapoartele oratorilor imperiali la Poartă, informația ne apare, până la proba contrarie, ca fiind lipsită de orice temei real. Este puțin probabil ca, în 1554, vreun orator sau sol imperial să fi nesocotit într-o asemenea măsură instrucțiunile primite, asumându-și un risc de acest fel. Diplomația habsburgică nu putea abandona un principiu apărut cu atâta strășnicie, așa cum o făcuse de altfel și în cursul tratatelor de pace cu Poarta din 1533¹⁰⁹.

Stăpânirea de drept și de fapt asupra Transilvaniei a fost în mod constant, mai ales după 1541, nodul gordian al tratatelor osmano-habsburgice, care a declanșat mai multe momente de impas. Și în această situație s-au confruntat poziții ireconciliabile, în care s-a putut ajunge la un compromis

doar prin politica faptului împlinit, adică prin modificarea lăuntrică a raportului de forțe existent în Transilvania în favoarea lui Ioan Sigismund. Dar, până la intervenția armată a lui Petru Petrovici în Transilvania, ordonată de sultan la 25 februarie 1556¹¹⁰, oratorii imperiali s-au văzut confrunțați mereu cu pretențiile crescânde și mai cu seamă cu atitudinea intransigentă a Porții. Încheierea păcii între Imperiul otoman și Iran (20 mai 1555) s-a impus ca un moment crucial în desfășurarea tratatelor dintre Poartă și Curtea de la Viena. Șansele ca reprezentanții diplomati ai lui Ferdinand I la Poartă să poată apăra *statu quo*-ul politic și militar din Transilvania erau minime. Mai întâi, din principiu, deoarece printre membrii Divanului imperial câștigaseră tot mai mult teren zvonurile răspândite de partizanii reginei Izabella și ai lui Ioan Sigismund Zápolya. Astfel, Ferdinand era învinuit în repetate rânduri, că ar fi ocupat Transilvania prin înșelăciune și cu forța armelor¹¹¹. În această privință, marele dragoman Ibrahim, sprijinitor fervent al reginei Izabella, contribuise din plin. După încheierea păcii cu Iranul (Amasiya, 29 mai 1555), marele dragoman și-a permis chiar să-i amenințe pe oratorii imperiali cu intervenția armată și transformarea Transilvaniei în eyalet, în eventualitatea eșuării tratatelor de pace dintre Poartă și Curtea de la Viena¹¹². În al doilea rând, în urma izolării politice și militare în care s-a aflat Curtea de la Viena după încheierea conflictului osmano-iranian, Poarta convenise armistițiului cu mai multe state creștine (Polonia, Veneția, Ragusa), dispunând în astfel de împrejurări de întreaga sa capacitate militară și având posibilitatea să disloce în orice moment efectivele necesare nu numai ocupării Transilvaniei, ci și înaintării în Ungaria. Soluția unei opoziții armate din partea lui Ferdinand I devenise o variantă tot mai primejdioasă, respinsă înainte de toate de oratorii rămași la Istanbul, în august 1555¹¹³.

Înainte de toate, trebuie avute în vedere condițiile stabilite de demnitarii otomani Curții de la Viena pentru încheierea păcii. Acestea fuseseră formulate în momentul încheierii negocierilor de pace osmano-iraniene. Ele priveau în primul rând problemele *de iure* și *de facto* care decurgeau din disputa asupra stăpânirii Transilvaniei și a regiunii Partium. Din memoriul adresat în mai-iunie 1555 lui Ferdinand I de către consilierii unguri, rezultă că Poarta ceruse nu numai cedarea întregii Transilvanii în vechile ei hotare pe seama lui Ioan Sigismund, predarea cetăților Oradea, Gyula și Cașovia, dar și renunțarea la orice drept de succesiune asupra principatului. În cazul în care Ioan Sigismund n-ar fi acceptat domnia. Transilvania urma să-i fie cedată sultanului¹¹⁴. Aceste cereri au fost exprimate de marii demnitari

otomani cu tot mai mare intransigență. Deosebit de relevantă s-a dovedit a fi în acest sens cererea adresată oratorilor imperiali în mai 1555, ca orice document adresat sultanului sau marelui vizir Ahmed pașa să fie redactat în limba osmană¹¹⁵. La început, Ferdinand a fost sfătuit – așa cum o dorise de altfel întotdeauna – să refuze în mod categoric cererile otomane, deoarece cedarea Transilvaniei și a regiunii Partium ar fi reprezentat trădarea intereselor creștinătății¹¹⁶. De altfel o hotărâre de asemenea anvergură putea fi luată numai după consultarea stărilor țării. Ea antrena după sine consecințe dintre cele mai periculoase din punct de vedere politic și militar, fiind un bun prilej nu numai pentru înaintarea nestânjenită a Imperiului otoman în Europa, ci și pentru producerea unor defecțiuni numeroase în rândul partizanilor ferdinandiști.

Soluțiile preconizate în mai-iunie 1555 aveau în vedere acțiuni complementare pe plan politic și militar. Respingerea cererilor de cedare a Transilvaniei trebuia precedată mai întâi de pregătirile militare hotărâte de Dieta Ungariei, precum și de un joc diplomatic ambiguu, al jumătăților de răspuns. Oratorul imperial Ghislain Augier de Busbecq trebuia să se abțină de la orice declarație fățișă cu privire la o posibilă cedare a Transilvaniei. Mai mult, în limbajul său diplomatic asigurările vagi cu privire la satisfacerea cererilor reginei Izabella de către Ferdinand aveau menirea să se substituie oricărei declarații cu privire la soarta Transilvaniei¹¹⁷. De altfel instrucțiunile sugerate de consilierii unguri pentru continuarea jocului diplomatic de la Poartă corespundeau, pe măsura demersurilor făcute de oratorii imperiali, tot mai puțin noului raport de forțe stabilit între cele două imperii. Ele au devenit aproape inoperante în urma intervențiilor repetate ale partizanilor Izabellei, precum și datorită consecințelor imediate ale demersului direct întreprins de oratori la sultanul Süleyman, aflat la Amasiya. Acest demers a avut în primul rând menirea să restabilească adevărul, dezmințind implicit toate zvonurile lansate de partizanii Izabellei în legătură cu modul în care Transilvania intrase sub stăpânirea lui Ferdinand.

Memoriul adresat sultanului la sfârșitul lunii mai 1555 insista asupra aspectului de drept și a procedurii legale de cedare a Transilvaniei lui Ferdinand I¹¹⁸. Acțiunea respectivă fusese consecința directă a aplicării tratatului încheiat la Oradea (24 februarie 1538) între Ferdinand și regele Ioan de Zápolya. Regina Izabella însăși ar fi cerut punerea în aplicare a tratatului în cauză, încredințându-i de bună voie lui Ferdinand Transilvania în urma acordului negociat în iulie 1551. În fine, insistența cu care au fost menționate până la saturație dorința și propunerile repetate ale Izabellei de cedare a

Transilvaniei trebuiau să confere credibilitate sporită punctului de vedere al Curții de la Viena. Referirile la trimiterea haraciului Transilvaniei și Ungariei și la reținerea soliei imperiale, în 1551, de către beilerbeii Budei au avut menirea să sublinieze legalitatea deplină a tranzacției încheiate de Izabella cu Ferdinand¹¹⁹. În schimbul scaunului princiar, Izabella primise, în numele fiului ei minor, suma de 140.000 florini de aur, două ducate în Silezia (Opole și Ratibor), precum și promisiunea căsătoriei lui Ioan Sigismund cu una din fiicele lui Ferdinand. Întreaga argumentare urmărea, fără îndoială, să susțină cererea, ca sultanul să mențină *statu quo*-ul și să-i ceară Izabellei să se mulțumească pe viitor cu starea de fapt existentă.

Din punctul de vedere al Curții de la Viena, demersul diplomatic a fost o necesitate, în ciuda împrejurărilor potrivnice. Miza jocului politic din Europa Centrală era prea mare pentru ca iscusința oratorilor imperiali sau coruperea unor demnitari otomani¹²⁰ să influențeze hotărârea sultanului în privința Transilvaniei în sensul dorit de Curtea de la Viena. Tratatul dur și restrictiv impus oratorilor imperiali de către marele vizir, precum și reproșurile vizirului Rüstem pașa, nu aveau cum să vestească acceptarea explicațiilor și a cererilor lui Ferdinand. Dimpotrivă, ele au reflectat hotărârea nestrămutată a sultanului de a nu renunța la Transilvania și de a nu îngădui frustrarea lui Ioan Sigismund de stăpânirea ei. Intransigența și inflexibilitatea marilor demnitari otomani în această privință s-a tradus printr-o serie de presiuni politice, care au degenerat chiar în șantaj. Rezolvarea concretă a revenirii lui Ioan Sigismund în Transilvania a fost impusă de marele vizir Ahmed pașa ca o condiție a păcii între cele două imperii. Potrivit pretențiilor marelui vizir, Ferdinand urma să-l primească pe Ioan Sigismund într-o anumită parte a Transilvaniei, să-i dea drept soție pe una din fiicele sale, el rămânând guvernator al țării¹²¹. Nu trebuie să ne surprindă nici amenințările marelui dragoman Ibrahim cu privire la transformarea Transilvaniei în beilerbeic în cazul eșuării tratativelor de pace. Inoperant s-a dovedit a fi și subterfugiul unei alianțe matrimoniale între Ferdinand și Ioan Sigismund, argument la care au recurs oratorii pentru a obține cel puțin încheierea unui armistițiu pe câțiva ani. De altfel și cererea oratorilor Verancsics și Zay de a se încheia un nou armistițiu pe șase luni n-a avut niciun efect.

Pe de altă parte, nici stratagema pertractării și tergiversării nu mai putea da roade. Răspunsul sultanului a fost mult mai dur decât cel al demnitarilor otomani, fiind lipsit de orice echivoc: cedarea Transilvaniei sau războiul. Alternativa unui iminent conflict armat, respectiv asumarea unui

risc de asemenea proporții, a depășit împuternicirile, limitate de instrucțiunile primite de oratori de la Viena. Pentru a scoate totuși tratativele din impas și aflați sub presiunea exercitată de membrii Divanului imperial, oratorii au obținut, în cele din urmă, o amânare a discuțiilor, adică răgazul necesar pentru a primi instrucțiuni suplimentare. Francisc Zay a fost trimis la Viena, pentru a-i cere lui Ferdinand din partea Porții un răspuns limpede cu privire la Transilvania și la proiectul de căsătorie a fiicei sale cu Ioan Sigismund¹²². Acest intermezzo nu a dus însă la suspendarea totală a tatonărilor diplomatice. Oratorii imperiali rămași la Poartă au încercat să afle, de pildă, prețul politic și teritorial al Transilvaniei în eventualitatea cedării sale. Nici transformarea ipotetică a Transilvaniei în obiect de schimb al Curții de la Viena nu a declanșat vreo reacție cât de slabă din partea membrilor Divanului imperial. Ca la un semn, aceștia s-au abținut de la orice răspuns. Sfaturile date în septembrie 1555 de consilierii unguri lui Ferdinand I au încercat să sugereze soluția socotită cea mai potrivită pentru rezolvarea unei situații grave și complicate. Memoriul întocmit în acest scop indica modul prin care puteau fi limitate la maxim pierderile de ordin politic și diplomatic, menajând în mod corespunzător prestigiul Curții de la Viena. Soluția militară era socotită o aventură „primejdioasă și aproape imposibilă”¹²³, în condițiile izolării politice și militare ale Curții de la Viena, a secăturii resurselor financiare și a lipsei oricăror perspective serioase de ajutor din partea principilor creștini.

Planul pierderilor limitate s-a axat în chip justificat pe retrocedarea benevolă a Transilvaniei în anumite condiții favorabile și realizarea căsătoriei lui Ioan Sigismund cu una din fiicele lui Ferdinand. În acest fel era exclusă intervenția otomană, de vreme ce Ioan Sigismund urma să plătească în calitate sa de cărmuitor, sub un titlu oarecare (voievod, guvernator, duce sau principe), haraciul Transilvaniei. Într-o asemenea situație, Ioan Sigismund ar fi beneficiat de garanția regelui Poloniei și de protecția lui Ferdinand I. Soluția retrocedării benevole transforma Transilvania, în același timp, în monedă de schimb pentru recuperarea unor pierderi teritoriale din Ungaria: cetățile de graniță Füleke și Szolnok, iar în Banat cetățile Timișoara, Lipova și Șoimuș, care aparținuseră principatului autonom până în 1552¹²⁴. Această soluție prevedea obținerea de garanții, că partizanii lui Ferdinand din Transilvania nu vor avea nimic de suferit în urma retrocedării. Eficiența soluției preconizate a depins în chip nemijlocit de devansarea intervenției armate otomane prin începerea tratativelor cu regina Izabella, cu ajutorul regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August și a reginei-mamă,

Bona Sforza. Solia pe care Ferdinand avea să o trimită în Polonia trebuia să încheie tratativele înainte de sosirea lui Busbecq la Istanbul¹²⁵.

În ciuda acestor sugestii, Ferdinand a continuat să lupte pentru stăpânirea, măcar și limitată, asupra Transilvaniei, chiar și atunci când a fost pus în fața faptului împlinit: intrarea lui Petru Petrovici cu trupe în principat. Instrucțiunile date la 27 martie 1556 oratorilor săi la Istanbul dovedesc faptul că Ferdinand a refuzat să recunoască până în ultima clipă o realitate potrivnică. Drept urmare, oratorii au fost însărcinați să ceară în continuare sultanului și marilor demnitari otomani stăpânirea Transilvaniei ocupate de Petrovici în numele lui Ioan Sigismund, în schimbul unui haraci anual. Subterfugiul unei înțelegeri cu regina Izabella în privința Transilvaniei trebuia să asigure, cel puțin în cazul respingerii cererii de stăpânire integrală, obținerea unui acord favorabil cu privire la teritoriile ardelene deținute în mod efectiv în acel moment¹²⁶. Cedarea Transilvaniei avea să fie soluția extremă impusă de eșuarea demersurilor succesive și să contribuie la încheierea unei păci sau a unui armistițiu pe măcar câțiva ani pentru teritoriile din Ungaria, Croația și Slovenia în schimbul unui haraci anual corespunzător.

Raportată la realitatea politică și la desfășurarea evenimentelor din Transilvania, instrucțiunea din 27 martie 1556 nu a fost în măsură să scoată tratativele din impas. Poarta nu a putut accepta nici măcar în principiu oferta unui compromis de ordin teritorial în privința Transilvaniei. Demersurile oratorilor imperiali întreprinse în virtutea noii instrucțiuni nu au făcut decât să sporească intransigența marilor demnitari otomani. De altfel instrucțiunea amintită a nesocotit deopotrivă informațiile precise obținute printr-un sistem bine pus la punct, precum și modificarea raportului de forțe din Transilvania. Este vorba de pierderea sprijinului nobilimii ungare, care trecuse masiv de partea lui Ioan Sigismund. Surprinzător este și faptul că textul firmanului trimis lui Petru Petrovici după 26 februarie 1556 nu a fost în măsură să-i dea mai mult de gândit lui Ferdinand I¹²⁷. În condițiile în care sultanul poruncise aplicarea imediată a măsurilor de reînscăunare a lui Ioan Sigismund, propunerea de a împărți stăpânirea Transilvaniei pe baza *statu quo*-ului nu a mai prezentat nici un interes. Dimpotrivă, efectul a fost tocmai contrar, sporind în mod justificat intransigența lui Rüstem pașa și a Divanului imperial. Poziția lor în privința Transilvaniei a devenit între timp și mai rigidă ca urmare a știrii despre ocuparea întregii țări, știre adusă la Poartă în iunie 1556 de către solul lui Petru Petrovici¹²⁸.

Cedarea întregii Transilvanii, inclusiv a cetăților Cașovia, Oradea și Gyula, precum și acceptarea plății unui haraci anual minim de 30.000 ducați pentru Ungaria, au fost fixate de Poartă drept condiții *sine qua non* pentru reluarea tratativelor de pace între cele două imperii. Sultanul Süleyman Kanunî a cerut în mod expres trimiterea unui sol imperial, care să-i confirme fără echivoc, atât printr-o scrisoare a lui Ferdinand cât și prin viu grai, predarea Transilvaniei și a pertinențelor sale din vremea domniei lui Ioan de Zápolya și cea a fiului său minor¹²⁹. Declarația oficială de renunțare la Transilvania și la cetățile aparținătoare, amânată din răspuțeri de Ferdinand I, a fost singura acțiune politică prin care Curtea de la Viena a mai putut „cumpăra” pacea cu Imperiul otoman. Pe de altă parte, codicilul secret al scrisorii trimise oratorilor imperiali pune în lumină disponibilitatea limitată a lui Ferdinand de a face cedări teritoriale, iar aceasta doar la nivelul Transilvaniei istorice. În realitate, Ferdinand a renunțat de nevoie numai la principat, rezervându-și toate drepturile asupra Partium-ului și Ungariei. De altfel „preferința” sa pentru pace și mediere nu a exclus niciodată perspectiva și ipoteza unui nou conflict cu Poarta pentru stăpânirea asupra acestor teritorii¹³⁰. Precizările de intenții și de atitudine nu au umbrit însă dorința reală de pace a lui Ferdinand, alimentată de interesul pentru respectarea armistițiului la hotarele din Ungaria ale Sfântului Imperiu Romano-German, la fel ca la cele din Dalmația, Croația și Slovenia. În aceste condiții, oratorii imperiali au fost împuterniciți să anunțe acceptarea pretențiilor formulate de către Poartă. În ceea ce privește haraciul pretins pentru Ungaria, oratorii aveau indicația să-i negocieze cuantumul, care putea fi urcat – conform instrucțiunilor secrete, și doar în caz extrem – până la suma de 50.000 ducați pe an.

Ferdinand I a anunțat în mod oficial și formal renunțarea sa la Transilvania și la cetățile aparținătoare pe seama lui Ioan Sigismund¹³¹ prin scrisorile de răspuns adresate în iunie și iulie 1556 sultanului Süleyman Kanunî și vizirului Ali pașa. În schimbul acestor cedări teritoriale, Ferdinand a apelat la arbitrajul și la intervenția sultanului pentru a obține din partea lui Ioan Sigismund retragerea nestingerii din Transilvania a tuturor partizanilor săi. Această cerere, precum și cea referitoare la recuperarea cetății Munkács, cedată în 1551 lui Petru Petrovici, dovedesc recunoașterea implicită de către Ferdinand a supremației Porții asupra Transilvaniei. Ferdinand a căutat astfel să limiteze cât de cât pierderile teritoriale suferite de statul său. El nu a fost câtuși de puțin dispus să piardă și un punct strategic important de felul cetății Munkács, pe care Petrovici o promisese în schimbul cetăților Timișoara, Becej și Bečkerek, precum și a „părților de jos” ale regatului Ungariei.

În același timp, nevoia și dorința reală de pace a Curții de la Viena au fost speculate de Poartă cu multă iscusință, acțiune care s-a întemeiat și pe șantajul politic. Jocul diplomatic al Porții s-a axat pe interdependența strânsă proclamată de sultan între încheierea păcii dintre cele două imperii și pacea pe care Ferdinand trebuia să o pecetluiască, la rândul său, cu Ioan Sigismund¹³². De fapt, relația de interdependență trebuia să asigure consolidarea stăpânirii lui Ioan Sigismund în Transilvania, ceea ce echivala cu întărirea și extinderea zonei de influență otomană în Europa Centrală.

Acesta a fost, în realitate, substratul implicării aproape „paterne” din partea sultanului Süleyman Kanunî și a vizirului Rüstem pașa atât în relațiile lui Ioan Sigismund cu Curtea de la Viena cât și în negocierea alianței dinastice a protejatului lor cu un vlăstar al casei domnitoare franceze¹³³.

Urmărindu-și propriile interese, Poarta a impus Curții de la Viena, în mod paradoxal, îndeplinirea condiției de existență a principatului autonom al Transilvaniei: politica de balans și echilibru între cele două imperii. Politica amintită s-a întemeiat – așa cum o făcuse odinioară Ioan de Zápolya – pe încheierea de tratate bilaterale cu Poarta și cu Ferdinand I de Habsburg. Relațiile de interdependență între cele două păci care aveau să se încheie a fost o soluție de moment și o expresie a intereselor otomane imediate. Ea a contribuit în același timp la consfințirea și instituționalizarea duplicității politice necesare supraviețuirii în condiții și la momente critice a principatului autonom.

Din păcate, strădaniile sultanului și ale demnitarilor otomani nu au fost în măsură să-i asigure lui Ioan Sigismund Zápolya stabilitatea politică necesară. Ele au fost puse în cumpănă de șirul de conflicte și tulburări interne iscate de cârmuirea lui Petru Petrovici. La început, sultanul a refuzat cererea lui Ioan Sigismund de a interveni în acțiunea de dărâmare a bisericii din Transilvania, începută de Petru Petrovici și Francisc Kendi¹³⁴. Mai târziu însă, Süleyman Kanunî a fost influențat tot mai mult de intrigile țesute la Poartă de Francisc Bebek, doritor să devină guvernator al Transilvaniei în locul lui Petru Petrovici. În lupta pentru putere, Francisc Bebek nu a pregetat să invoce sprijinul făgăduit de unii demnitari ai lui Ferdinand I, inclusiv a banului Croației¹³⁵.

Unele documente din fondul *Turcica* ne lămuresc împrejurările în care s-a ajuns la numirea lui Francisc Bebek ca guvernator al Transilvaniei. Este vorba de un cumul de nemulțumiri generate, pe de o parte, de cârmuirea lui Petru Petrovici și de povara reprezentată de plata haraciului de către o țară secătuită de lupte, iar pe de altă parte, de eșuarea încercării de a se obține

prin retrocedare unele cetăți (Timișoara, Lipova etc.) și teritorii ocupate de otomani în 1552¹³⁶. Din păcate, demersurile diplomatice întreprinse în această privință în iulie 1557 în numele reginei Izabella s-au lovit de un refuz mascat. În ciuda speranțelor puse în sprijinul ambasadorului francez¹³⁷, sultanul a zădărnicit în mod practic extinderea pe orice cale a hotarelor principatului autonom. El nu a îngăduit – după spusele căpitanului cetății Gyula, Benedict Bornemissza – cedarea teritoriilor dintre Tisa și Mureș¹³⁸ și nici restituirea, ilegală din punctul de vedere al dreptului și metodelor de cucerire otomană, a punctelor strategice din Banat. Acest sens l-a dobândit de fapt răspunsul său la cererea de retrocedare a cetăților Timișoara și Lipova, acțiune pe care Süleyman Kanunî a condiționat-o în mod viclean de recuperarea prealabilă de către transilvăneni, cu forțe proprii, a cetăților Gyula și Oradea.

Sultanul l-a numit pe Francisc Bebek guvernator al Transilvaniei în virtutea stării de nemulțumire, speculată de noul competitor în mod cât se poate de abil. În același timp, sultanul a fost influențat de acuzele de trădare și de corupție aduse lui Petru Petrovici, precum și de promisiunile lui Bebek de a ocupa pe seama Porții teritoriile stăpânite de Ferdinand în Ungaria¹³⁹. Nici protestele repetate și îndreptățite ale reginei Izabella nu au fost în măsură să contribuie la o revenire asupra hotărârii luate de Süleyman Kanunî și la menținerea lui Petru Petrovici ca guvernator al Transilvaniei. Sultanul s-a arătat a fi de neînduplecat în această privință, ca de altfel și în legătură cu scutirea țării secătuite pe timp de trei ani de plata haraciului cuvenit¹⁴⁰.

Intervenția sultanului în schimbarea și numirea guvernatorului Transilvaniei a fost departe de a contribui la stabilitatea domniei lui Ioan Sigismund și a influenței otomane în Europa Centrală. De asemenea, ciocnirile frecvente cu trupele imperiale au devenit un factor însemnat de instabilitate a domniei lui Ioan Sigismund în anii 1557-1558. Cererile reginei Izabella, la care se referă rapoartele iscoadelor habsburgice din Imperiul otoman, reprezintă dovezi grăitoare în acest sens. În virtutea informațiilor transmise la Viena în lunile decembrie 1557, februarie și martie 1558¹⁴¹, solii Transilvaniei au cerut în repetate rânduri ajutor militar otoman pentru a respinge atacurile trupelor habsburgice. Cererile prezentate Porții în noiembrie-decembrie 1557 s-au bucurat de atenția cuvenită. Sultanul Süleyman Kanunî i-a poruncit domnului Moldovei, Alexandru Lăpușeanu, să intervină imediat în Transilvanie la cererea reginei Izabella, în timp ce Rüstem pașa i-a dat ordin beilerbeiului Budei să-i acorde tot sprijinul necesar¹⁴².

Ajutorul militar otoman a devenit din nou o problemă de actualitate în februarie 1558, după înfrângerea căpitanului Anton Secken de către Francisc Bebek. Deși Izabella a căutat sprijin militar din partea regelui Poloniei, totuși ea s-a grăbit să-i ceară și sultanului ajutor împotriva celor 7.000 oșteni imperiali concentrați la hotarele Transilvaniei¹⁴³. Ulterior, cererea a fost repetată și de solul trimis de Francisc Bebek. Trebuie relevat și faptul, că sprijinul militar preconizat de sultan, respectiv intervenția domnului Moldovei și a celor patru sangeacbei din vecinătatea Transilvaniei, a fost condiționat de eliberarea imediată a vornicului Socol, fost partizan al lui Pătrașcu cel Bun și Radu Vodă Ilie, care era deținut în principatul autonom¹⁴⁴. Acesta este doar un exemplu pentru rolul de arbitru, pe care sultanii l-au jucat în desfășurarea și reglementarea relațiilor între cele trei Țări Române. De altfel Ioan Sigismund a și făcut apel la acest rol, în ianuarie 1560, când l-a rugat pe sultan să-i poruncească domnului Moldovei, Despot Vodă, să nu mai atace Transilvania, sub pretextul redobândirii posesiunilor ardelenene pe care le stăpânise predecesorul său, Alexandru Lăpușneanu¹⁴⁵.

Deși în volum este cuprinsă – în temeiul desfășurării evenimentelor – o majoritate covârșitoare de documente referitoare la principatul autonom al Transilvaniei de la mijlocul secolului al XVI-lea, totuși el ne oferă și câteva piese referitoare la eyaletul Timișoara. Este vorba de șase firmane ale sultanului Süleyman Kanunî din anul 1558, care privesc îndeplinirea unor obligații economice (achiziționarea și transportarea unor provizii destinate fortificațiilor otomane de la Dunăre) ale beilerbeiului și sangeacbeiului de Timișoara¹⁴⁶.

Volumul de față a fost conceput din dorința de a stârni un interes real al istoricilor români pentru cercetarea fondului de documente folosit odinioară de cunoscutul orientalist Joseph von Hammer-Purgstall pentru a desluși problemele ridicate de relațiile Curții de la Viena cu Poarta. În timpul parcurgerii materialului microfilmărit ne-am confruntat cu o seamă de dificultăți de ordin tehnic, datorate aparatului învechit de citit aflate în dotarea Arhivelor Naționale ale României. De asemenea, se cuvin amintite dificultățile propriu-zise de lectură a rapoartelor – de cele mai multe ori cifrate – trimise după 1552 de solii și oratorii imperiali de la Poartă, la fel ca și unele ezitări la transcrierea textelor în latină, germană, maghiară și osmană. Credem însă, că ineditul și calitatea informațiilor, puțin cunoscute atât istoriografiei române cât și celei internaționale, să îndreptățească speranțele cu care am pornit la drum. De altfel majoritatea documentelor contribuie – așa cum socotim să o fi dovedit prin rândurile de mai sus – la

deslușirea mai aproape de adevăr și de realitatea vremii a unor întrebări ridicate de istoria principatului autonom al Transilvaniei. Iar aceasta cu atât mai mult, cu cât istoria politică și diplomatică a acestuia s-a bucurat până acum prea puțin de atenția cuvenită și necesară atât a istoricilor români cât și, într-o măsură mai mică, a celor unguri. Cunoașterea temeinică a mecanismelor de instaurare și translație a diferitelor influențe și stăpâniri asupra Transilvaniei reprezintă de altfel și o condiție necesară pentru definirea conținutului, a limitelor și cronologiei procesului numit integrarea Țărilor Române de la răsărit și sud de Carpați în sistemul de alianțe și de subordonare al Imperiului otoman în Europa Centrală și de Sud-Est.

Au trecut aproape două decenii de la realizarea volumului de față fără ca – din motive independente de voința noastră – să se fi ivit vreo posibilitate de publicare. De aceea, suntem cu atât mai îndatorați Muzeului Banatului Montan din Reșița, directorului acestuia, dr. Dumitru Țeicu, pentru susținerea generoasă fără de care acest volum nu ar fi văzut lumina tiparului.

Nu putem încheia, fără a-i mulțumi și colegului dr. Karl Nehring (Berlin), care ne-a pus la dispoziție, în 1991, cu multă amabilitate, proiectul detaliat al Domniei Sale de cercetare și editare a rapoartelor solilor și ambasadurilor imperiale la Istanbul din anii 1539-1552, în acest fel reușind să evităm suprapuneri supărătoare. Aceeași grațitudine i se cuvine și kolegei noastre, dr. Claudia Römer de la Institutul Oriental (*Orientalisches Institut*) al Universității din Viena, care ne-a stat în ajutor la deslușirea unor lecturi și la colanionarea unor documente osmane.

București, ianuarie 2012

CRISTINA FENEȘAN
COSTIN FENEȘAN

NOTE

1. Vezi T. Gemil, *Romanians and Ottomans in the XIVth-XVIth Centuries*. Editura Enciclopedică, București, 2009, p. 30-65.
2. Este vorba în primul rând de colecțiile de cronici și documente otomane editate de M. Guboglu și M.A. Mehmet: M. Guboglu, M.A. Mehmet, *Cronici turcești privind Țările Române*, vol. I, București, 1966; M. Guboglu, *Cronici turcești privind Țările Române*, vol. II, București, 1974; M.A. Mehmet, *Cronici turcești privind Țările Române*, vol. III, București, 1980; M.A. Mehmet, *Documente turcești privind istorie României*, vol. I, București, 1976, vol. II, București, 1983, vol. III, București, 1986. Aceștia li se adaugă volumele de documente publicate de M. Maxim, *Culegere de texte otomane*. Universitatea București, 1974; V. Veliman, *Relațiile româno-otomane 1711-1821*, București, 1984; T. Gemil, *Relațiile Țărilor Române cu Poarta otomană în documente turcești 1601-1712*, București, 1984; M. Maxim, *New Turkish Documents concerning Michael the Brave and his time*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, 32, 1993, 3-4, p. 185-201; M. Maxim, *Noi documente turcești privind Țările Române și Înalta Poartă (1526-1602)*. Brăila, 2008. Vezi și traducerea integrală a relațiilor de călătorie ale lui Evliya Celebi în Țările Române, publicată de M.A. Mehmet, *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, București, 1976. Pentru aprecierea acestui program de editare a izvoarelor turco-osmane, vezi T. Gemil, *Çağdaş Romen tarihçiliğinde eski Türk kaynaklarının değerlendirilmesi* (Valorificarea vechilor izvoare turcești în istoriografia română actuală), în „Erdem”, vol. 2, nr. 4, Ankara, 1986, p. 205-217.
3. Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. IV, București, 2001, p. 540, 541, 544.
4. Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VI, București, 2002, p. 435, 438, 442, 603.
5. Academia Română, *Istoria Românilor*. vol. V, București, 2003, p. 818, 821, 824. În realitate, potrivit dreptului islamic, este vorba de *ahd ad-dhima*, respectiv de legământul de protecție încheiat între un stat islamic și reprezentantul unei populații nemusulmane, adică de protecția dobândită de populația amintită și condiționată de plata tributului, cf. K. Binswanger, *Untersuchungen zum Status der Nichtmuslime im Osmanischen Reich des 16. Jahrhunderts*. München, 1977, p. 40-63.
6. Împreună cu lucrarea publicată de Cristina Feneșan, *Constituirea principatului autonom al Transilvaniei*, Editura Enciclopedică, București, 1997, în care au fost citate documente din fondul menționat (*Turcica* I, 5, Konv. 3, 6; I, 7, Konv. 2, 4; I, 8, Konv. 2, 4; I, 9, Konv. 3, 4, 5, 6; I, 10, Konv. 1, 2, 3; I, 11, Konv. 1, 4, 5; I, 12, Konv. 1, 2, 4, 5; I, 13, Konv. 1; I, 14, Konv. 4), menționăm câteva studii care au folosit documente din fondul *Turcica*: I. Căzan, *Interese economice și politico-militare în centrul Europei și la Dunărea de Jos. Începuturile negocierilor diplomatice cu Imperiul otoman (1526-1533)*, în „Revista Istorică”, 1996, 7, nr. 7-8, p. 521-545; e a d e m, *Habsburgi și otomani pe linia Dunării. Tratatate și negocieri de pace 1526-1576*, Editura Oscar Print, București, 2000, în care sunt citate documente aflate sub formă de microfilm la Arhivele Istorie Centrale București, *Microfilme Austria*, rola 338, c. 4, 5-6, 12, 27-28, 79-80, precum și cele de la Haus-, Hof und Staatsarchiv din Viena, *Turcica* I, 13, Konv. 1, f. 116-117; Konv. 2, f. 132-133; Konv. 3, f. 36-38 și 54-56, în articolul *Diplomația secretă a Casei de Austria și activitatea lui Mihail Cernović 1556-1563*. În „Revista Istorică”, 2006, 17, nr. 1-4, p. 153-166.

7. K. Nehring, *Austro-Turcica 1541-1552. Diplomatische Akten des habsburgischen Gesandtschaftsverkehrs mit der Hohen Pforte im Zeitalter Süleymans des Prächtigen*, München, 1995.
8. A. von Gevay, *Urkunden und Aktenstücke zur Geschichte der Verhältnisse zwischen Österreich und der Pforte im XVI. und XVII. Jahrhundert*, vol. I (1527-1532), vol. II (1532-1536), vol. III (1536-1541), Viena, 1840-1842.
9. Vezi constatările pertinente ale lui Géza Pálffy, *Egyesítendő tartományból az ellenségig: Erdély a Habsburg politikai és hadvezetés célkitűzéseiben a 16. század közepén. Báthory András 1555. évi tanácsának tanulságai* (De la o provincie încorporată la un adversar: Transilvania ca obiectiv al conducerii politice și militare a Habsburgilor la mijlocul secolului al XVI-lea. Învățăturile din anul 1555 ale sfatului lui Andrei Báthory), în vol. „*Historia maner*”. *Volum omagial Demény Lajos – Emlékkönyv* 75, Editura Kriterion, București, 2001, p. 67.
10. Studiile publicate până în prezent despre rivalitatea între Habsburgi și otomani pentru dominația asupra Transilvaniei au folosit – cu excepția lucrărilor citate ale Ilenei Căzan – doar documentele publicate de K. Nehring, *op. cit.*, regestele publicate de E.D. Petritsch, *Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv*, vol. I (1480-1574) (*Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, 10/1), Viena, 1991, volumele de documente datorate lui A.C. Schaendlinger, C. Römer, *Die Schreiben Süleymans des Prächtigen an Karl V., Ferdinand I. und Maximilian II. aus dem Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu Wien*, Viena, 1983; *idem*, *Die Schreiben Süleymans des Prächtigen an Vasallen, Militärbeamte, Beamte und Richter aus dem Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu Wien*, Viena, 1986 și R. Goos, *Österreichische Staatsverträge. Fürstentum Siebenbürgen (1526-1690)*. Viena, 1911.
11. Vezi nota 10.
12. Vezi nota 10.
13. Vezi Topkapî Sarayî Müzesi Istanbul, *Koğuşlar*, abreviat K. 888, aflat sub formă de microfilm la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București, *Microfilme Turcia*, rola 48.
14. U. Heyd, *Ottoman documents on Palestine 1552-1616. A study of the firman according to the Mühimme Defteri*. Oxford, 1960, p. XVIII; M. Berindei, G. Veinstein, *L'Empire ottoman et les Pays Roumains 1544-1545*. Paris, 1987, p. 9-10.
15. G. Dávid, P. Fodor, „*Az ország ügye mindenek előtt való*”. *A szultáni tanács Magyarországra vonatkozó rendeletei (1544-1545, 1552)* („Treburile țării mai presus de toate”. Poruncile Divanului imperial referitoare la Ungaria (1544-1545, 1552)), Budapesta, 2005.
16. Cr. Feneșan, *Un aspect méconnu de la fondation de l'eyalet de Timișoara: l'instauration des autorités ottomanes à Timișoara en 1552*, în „*Revue des Études Sud-Est Européennes*”, 1989, XXVII, 1-2, p.73-79; *eadem*, *Cultura otomană a vilayetului Timișoara (1552-1716)*, Timișoara, 2004, p. 32-54.
17. Vezi doc. 6.
18. Vezi doc. 3.
19. Vezi doc. 6261 de La Topkapî Sarayî Müzesi, editat de Cr. Feneșan, Jean-Loius Bacqué-Grammont, *Notes et autres documents sur Aloisio Gritti et les Pays Roumains*, în „*Anatolia Moderna*”, vol. III, 1992, p. 86-87.

20. A. Decei, *Aloisio Gritti au service de Soliman le Magnifique d'après des documents turcs inédits (1533-1534)*, în „Anatolia Moderna”, vol. III, 1992, p. 19-213; Cr. Feneșan, *La fin de Gritti*, în „Anatolia Moderna”, vol. III, 1992, p. 57-60.
21. Vezi I.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, vol. II, Ankara, 1949, p. 337 și, după el, T. Gemil, *Romanians and Ottomans*, p. 259.
22. Vezi, de pildă, doc. 23-24 și 40-51.
23. Vezi M. Berindei, G. Veinstein, *op. cit.*, p. 181-191.
24. *Ibidem*, p. 183.
25. A.C. Schaendlinger, *Die osmanisch-habsburgische Diplomatie in der ersten Hälfte des 16. Jhdts*, în „Osmanlı Araştırmaları”, vol. IV, 1984, p. 186.
26. Vezi doc. 9.
27. Pentru detalii, vezi A.C. Schaendlinger, *op. cit.*, p.188-191 și E.D. Petritsch, *Der habsburgisch-osmanische Friedensvertrag des Jahres 1547*, în „Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs”, 38, 1985, p. 53-55.
28. *Ibidem*, p. 55-59; textul ratificat la p. 71-80.
29. R. Goos, *op. cit.*, p. 95-99. Tratatul a fost ratificat de către Ferdinand I la Innsbruck, la 23 aprilie 1542, vezi A. Károlyi, *Fráter György levelezése*, în „Történelmi Tár”, 1878, doc. 38, p. 257-258.
30. V. Fraknói, *Magyar országgyűlési emlékek (1557-1545)*, vol. III, Budapesta, 1875, doc. III, p. 337.
31. S. Szilágyi, *Monumenta comitialia regni Transylvaniae*, vol. I, Budapesta, 1875, doc. XXVI, p. 175 și doc. XXVII, p. 176.
32. A. Károlyi, *op. cit.*, doc. XLVIII, p. 501.
33. Vezi scrisoarea adresată la 20 iunie de către A. Verancsics lui Capelli, la A. Verancsics, *Összes munkái*, în „Monumenta Hungariae Historica”, series *Scriptores*, vol. VI, Budapesta, 1883, p. 186.
34. Vezi porunca din 7 martie 1547 a sultanului Süleyman Kanunî, la A. Verancsics, *op. cit.*, p. 247-248; referiri la porunca din noiembrie 1547 la S. Szilágyi, *op. cit.*, p. 206-207 și doc. XI, p. 229.
35. A. Károlyi, *op. cit.*, doc. 107, p. 483-484.
36. Vezi doc. 10-12.
37. Vezi doc. 11.
38. S. Szilágyi, *op. cit.*, p. 250-251; A. Veress, *Izabella királyné 1519-1559*, Budapesta, 1901, p. 292-293.
39. Vezi doc. 19.
40. Charrière, *Négociations de la France dans le Levant*, vol. II, Paris, 1850, p. 113-114; R. Ciocan, *Politica Habsburgilor față de Transilvania în timpul lui Carol Quintul*, București, 1945, p. 177.
41. Vezi doc. 20.
42. Detalii la A. Veress, *op. cit.*, p. 301 și la S. Szilágyi, *op. cit.* p. 261-263.
43. G. Pray, *Epistolae procerum regni Hungariae*, partea a II-a, Bratislava, 1806, p. 285-287 și A. Veress, *Erdélyi fejedelmi interregnuma (Izabella királyné diplomáciai működése 1551-1556)*, Budapesta, 1899, p. 15.
44. A. Szilády, S. Szilágyi, *Török-magyarkori államokmánytár*. vol. III, Pesta, 1868, p. 5.
45. S. Szilágyi, *op. cit.*, doc. VII, p. 312.

46. A.C. Schaendlinger, *op. cit.*, p. 192-193.
47. Detalii la I. Szántó, *A török 1551 őszi hadjárata a Temes-vidék és Maros-völgy meghódítására*, în „Hadtörténelmi Közlemények”, vol. XIX, 1972, p. 74.
48. J.L. Bacqué-Grammont, L. Dupont, *Une lettre de Ferdinand d'Autriche à Soliman le Magnifique*, în „Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes”, 70, 1978, p. 67.
49. A.C. Schaendlinger, *op. cit.*, p. 193.
50. Vezi doc. 21.
51. Vezi doc. 22.
52. Vezi doc. 23-28.
53. Vezi doc. 31-39.
54. Vezi doc. 31-55.
55. Vezi doc. 59.
56. Vezi doc. 43-49.
57. Vezi doc. 43-61.
58. Vezi doc. 49.
59. Referiri la pregătirea înțelegerii amintite, la A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. I, București, 1929, doc. 131, p. 104.
60. Vezi doc. 52.
61. Vezi doc. 54.
62. Vezi doc. 55.
63. Vezi doc. 58.
64. Vezi doc. 59-60.
65. Vezi doc. 61.
66. Vezi doc. 63, 64, 65, 69.
67. Vezi doc. 68.
68. Vezi doc. 70.
69. Vezi doc. 68 și 70.
70. Vezi doc. 73.
71. Vezi doc. 71-72.
72. Vezi doc. 67.
73. Vezi doc. 73.
74. Vezi doc. 78 (1553 octombrie 16, Buda).
75. Vezi doc. 75.
76. Vezi doc. 76.
77. Vezi doc. 77.
78. Vezi doc. 79, 84, 85, 88.
79. Vezi doc. 84.
80. Vezi doc. 79.
81. Vezi doc. 81.
82. Vezi doc. 86.
83. Vezi doc. 92.
84. Vezi doc. 86-87.
85. Vezi doc. 92.

86. Raportul întocmit de Anton Verancsics și Francisc Zay de Chemer la 27 martie 1554, la Istanbul, transmitea știrea referitoare la acordarea târgurilor Caransebeș și Lugoj lui Petru Petrovici ca sangeacat; vezi doc. 89.
87. Vezi doc. 92.
88. *Ibidem.*
89. Vezi doc. 90.
90. Vezi doc. 92.
91. Vezi doc. 104.
92. *Ibidem.*
93. Vezi doc. 86-87.
94. Vezi doc. 105.
95. *Ibidem.*
96. Pentru declarațiile beilerbeiului Budei cu privire la incidentele provocate de imperiali în 1554, vezi doc. 73, 84, 85, 93, 95, 97. Pentru incidentele de care se făceau vinovate trupele otomane, vezi doc. 88 și 98.
97. Vezi doc. 93.
98. Vezi doc. 93-94.
99. Vezi doc. 101.
100. Vezi doc. 113.
101. Vezi doc. 120.
102. Vezi doc. 121.
103. Vezi doc. 119.
104. Vezi doc. 97; pentru alte ambiguități și omisiuni diplomatice, vezi doc. 104.
105. Vezi doc. 95.
106. Vezi doc. 104.
107. Vezi doc. 103.
108. Vezi doc. 110.
109. Vezi A.V. Gevay, *op. cit.*, vol. II, p. 138-139.
110. Vezi doc. 120.
111. Vezi doc. 117.
112. Vezi doc. 118.
113. Vezi doc. 119.
114. Vezi doc. 116.
115. Vezi doc. 117.
116. Vezi doc. 116.
117. *Ibidem.*
118. Vezi doc. 117.
119. *Ibidem.*
120. Vezi doc. 118.
121. *Ibidem.*
122. *Ibidem.*
123. Vezi doc. 119.
124. *Ibidem.*
125. *Ibidem.*
126. Vezi doc. 121.

127. Vezi doc. 120.
128. Vezi doc. 122.
129. *Ibidem*.
130. Vezi doc. 123.
131. *Ibidem*.
132. Vezi doc. 124.
133. Pentru căsătoria cu o fiică a regelui Franței, vezi doc. 125.
134. Vezi doc. 124.
135. Vezi doc. 127.
136. Vezi doc. 130-131.
137. Vezi doc. 131.
138. Vezi doc. 140.
139. Vezi doc. 128.
140. Vezi doc. 129.
141. Vezi doc. 132, 133, 135.
142. Vezi doc. 132.
143. Vezi doc. 133.
144. Vezi doc. 135.
145. Vezi doc. 141.
146. Vezi doc. 136-139.

REZUMATUL DOCUMENTELOR

1. **[1523 aprilie 27?]**. Fragment din relatarea unei iscoade anonime a lui Ferdinand I despre instalarea de către otomani a noului voievod al Țării Românești, Vladislav al III-lea, un fost negustor care ar cunoaște, pe lângă limba română și maghiara, germana și turca; fostul domn Vlad (Dragomir Călugărul) și fostul pretendent domnesc, Mehmet bei, uneltesc pe diferite căi pe lângă sultan..

2. **1554 iulie 15, Bratislava**. Cornelius Duplicius Schepper (Scepperus), orator al lui Ferdinand I la Constantinopol, îi raportează acestuia despre dificultățile foarte mari întâmpinate din partea autorităților otomane pe drumul de întoarcere de la Belgrad la Viena și atrage atenția asupra implicării otomanilor de partea lui Aloisio Gritti în conflictul pentru putere din Transilvania.

3. **1538 octombrie 1, Buda**. Raport al lui Ioan Pastor din Z. către Ferdinand I: aflat de mai mult timp la Sibiu, descrie expediția otomană din vara anului 1538 împotriva Moldovei, la care au luat parte trei corpuri din armata de uscat numărând 100.000 de oameni și 20.000 de oșteni îmbarcați pe diferite vase; în pofida zvonurilor răspândite de mulți, sultanul n-a participat în persoană la expediție; domnul moldovean, Petru Rareș, adoptând tactica pământului pârlolit, pare să se fi retras spre Brașov cu aproximativ 80.000 de ostași, așteptând un ajutor din partea voievodului ardelean, ale cărui trupe sunt estimate la 64.000 de oameni. Planul sultanului este să ocupe, în cursul aceluiași an, Moldova, Țara Românească și Transilvania, dar sunt de așteptat atacuri ale trupelor otomane și în Slavonia, Stiria și Carintia. Într-un prim post-scriptum, se afirmă că Petru Rareș s-ar fi refugiat în Maramureș cu 7.000 de oșteni, iar boierii moldoveni s-ar fi supus sultanului, care atacase în persoană cetatea Suceava și o cucerise, instalând un nou domn (Ștefan Lăcustă). Într-un al doilea post-scriptum, se comunică intenția sultanului de a ierna în Moldova, care urmează a fi folosită ca bază de atac împotriva teritoriului aflat sub stăpânirea Habsburgilor, după ce se vor fi încheiat în prealabil convenții cu voievodul Ioan de Zápolya și cu regele Poloniei.

4. **1539 iulie 22, Cracovia**. Scrisoarea lui Hieronymus Laski, consilier al lui Ferdinand I, prin care îi aduce la cunoștință nemulțumirea otomanilor față de căsătoria Izabellei, fiica regelui Poloniei, cu voievodul ardelean Ioan

de Zápolya și atitudinea adoptată în acest context față de oratorul polon la Poartă; solicită medierea lui Ferdinand, pentru a putea fi garantat statutul echidistant al lui Zápolya între Polonia, Imperiul romano-german și Imperiul otoman; capuchehaia Moldovei venită la Cracovia i-a cerut lui Laski, în numele voievodului Ștefan Lăcustă, un salvconduct pe seama vornicului Petru Vartic, care urma să fie trimis în misiune la Viena; susține eliberarea actului solicitat, urmând ca totul să se desfășoare însă în cea mai mare taină, având în vedere teama solului moldovean, de a nu fi denunțat otomanilor de către Ioan de Zápolya.

5. **1539 septembrie 9, Viena.** Ferdinand I îi cere voievodului moldovean Ștefan Lăcustă, să dea crezare celor care îi vor fi expuse de secretarul și trimisul său Tranquillus Andronicus, dând curs cererilor formulate, spre a-și dovedi astfel buna-credință.

6. **1540 septembrie 13-22 / 947 H. evasît-i cemazi ül evvel, Constantinopol.** Scrisoare adresată, în numele sultanului Süleyman Kanunî, voievodului ardelean Ștefan Mailáth, prin care i se aduce la cunoștință modul de reglementare a succesiunii la tronul Ungariei în urma morții lui Ioan de Zápolya. În lipsa unui răspuns limpede la cererea înaintată anterior de Mailáth pentru a i se acorda dregătoria voievodală a Transilvaniei, sultanul l-a numit, la cererea insistentă a nobilimii, pe Ioan Sigismund Zápolya drept rege al Ungariei.

7. **[1541 înainte de aprilie 27] / [1541 zil'hicce], Constantinopol.** Firmanul sultanului Süleyman Kanunî adresat "nobililor și tuturor care sunt în Transilvania", prin care le poruncește să se supună și să-i dea ascultare doar fiului regelui Ioan de Zápolya, care fusese numit în fruntea Ungariei și a Transilvaniei, să nu dea ajutor aderenților partidei habsburgice, Ștefan Mailáth și Emeric Balassa (care ceruseră trupe de ajutor "nemților" și îi impuseseră pe ardeleni la o dare de 50 de aspri, apoi de 25 de aspri, ocupând, de asemenea, cele două Cămări ale sării), deoarece se expuneau unei grele pedepse, pierzându-și nu numai toate bunurile, ba chiar și viața; pentru înlăturarea lui Mailáth și Balassa a fost trimis sangeacbeul Vidinului cu oaste din Macedonia, cu trupe ale voievozilor Moldovei și Țării Românești, cărora li se vor alătura în caz de nevoie 100.000 tătari și câteva mii de „*aurasiarum. id est populorum terre*”.

8. **[1542 după iunie 6].** Scrisoarea vornicului moldovean Petru Vartic către Hieronymus Laski (?), consilierul lui Ferdinand I, în care îl informează despre mișcările trupelor otomane; în cursul verii, sultanul va rămâne pe loc,

trimițând doar oameni pentru fortificarea Budei, dar în anul 1543 va porni din Ungaria, în persoană, cu o oaste foarte numeroasă. Dacă principii creștini intenționează să întreprindă ceva împotriva otomanilor, acum este momentul cel mai favorabil, mai ales pentru a ataca și a distruge Buda. Petru Rareș, domnul Moldovei, intenționează să pătrundă în Transilvania, pentru a reocupe cetățile care îi aparțin și pentru a-i elibera pe moldovenii ținuți în captivitate la Făgăraș.

9. **1542 iulie 31, f. I.** Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat guvernatorului Transilvaniei, Gheorghe Martinuzzi, prin care reînnoiește porunca de a se prezenta cu oștenii săi la Petruvaradin împreună cu trupele comitelui de Timiș, Petru Petrovici, acolo urmând să se facă joncțiunea cu oștile lui Mehmed beg, ale domnilor Moldovei și Țării Românești, pentru a se îndrepta apoi spre Buda și a se împotrivi trupelor habsburgice concentrate în apropiere de Strigoni (Esztergom). Îi poruncește să comunice toate știrile noi pe care le află în legătură cu Habsburgii.

10. **1547 noiembrie 11, Alba Iulia.** Scrisoarea lui Ioan Sigismund Zápolya către sultanul Süleyman Kanunî, prin care îl roagă să-i lase pe mai departe stăpânirea asupra cetății Becej.

11. **1547 noiembrie 12, Alba Iulia.** Scrisoarea guvernatorului Transilvaniei, Gheorghe Martinuzzi, către sultanul Süleyman Kanunî, prin care se scuză de întârzierea repetată la trimiterea haraciului, aceasta datorându-se lipsei de argint cauzate de seceta în urma căreia minele n-au putut lucra, așa că argintul necesar a trebuit să fie adus din Polonia; timpul scurt rămas la dispoziție n-a mai permis confecționarea cupelor, astfel că argintul este trimis ca atare, împreună cu tot haraciul. Împreună cu stările privilegiate ale Transilvaniei, se roagă ca Ioan Sigismund Zápolya să fie lăsat pe mai departe în stăpânirea asupra cetății Becej.

12. **1547 noiembrie 12, Alba Iulia** Scrisoarea regnicolarilor din Ungaria către sultanul Süleyman Kanunî, prin care îl roagă să îi lase pe mai departe lui Ioan Sigismund Zápolya stăpânirea asupra cetății Becej.

13. **sf. 1547 – înc. 1548.** Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat guvernatorului Transilvaniei, Gheorghe Martinuzzi, prin care îi poruncește să-i prindă și să-i trimită de îndată la Poartă pe boierii fugari din Țara Românească, dar mai cu seamă pe Barbu și pe fratele acestuia, găzduiți într-o cetate ardeleană, spre marea nemulțumire a Porții. Îi poruncește ca, împreună cu Durmuș Çelebi, trimis de la Poartă, să-i caute fără întârziere pe

acei "tâlhari", să le confiște bunurile și să-i trimită la Constantinopol vii sau morți, sub grea pedeapsă în cazul neîndeplinirii poruncii.

14. **1548 iunie 6, Turda.** Scrisoarea guvernatorului Transilvaniei, Gheorghe Martinuzzi, adresată marelui vizir Ibrahim pașa, prin care îi aduce la cunoștință, că războiul dus de Ferdinand I în Ungaria este îndreptat doar împotriva ungarilor care nu-i dau ascultare, nepăgubindu-l defel pe sultan; recolta de grâu din Transilvania este compromisă în urma ploilor abundente.

15. **1548 iulie 2, Gherla.** Scrisoarea guvernatorului Transilvaniei, Gheorghe Martinuzzi, adresată marelui vizir Ibrahim pașa, prin care îl roagă să le poruncească lui Kasım pașa, beilerbeiul Budei și lui Mehmed pașa să-i acorde sprijin atunci când îl va cere, mai ales în contextul absenței sultanului din Ungaria.

16. **1548 iulie 22, Gilău.** Scrisoarea reginei Izabella adresată marelui vizir Ibrahim pașa, prin care îl roagă să-i poruncească atât beilerbeiului cât și defterdarului Budei să le restituie negustorilor din Oradea și altor oameni din părțile înconjurătoare bunurile jefuite de tâlharii adăpostiți în cetățile lui Ferdinand, care fuseseră recuperate, duse la Székesfehérvár (Alba Regală) și apoi la Buda; cu aceeași rugămintă vine la Poartă și o solie a supraviețuitorilor atacurilor de jaf, fiind însoțită de trimisul regal Ioan Fekete. În cazul în care cererea nu ar fi îndeplinită, veniturile sultanului ar avea de înregistrat o pagubă de trei ori mai mare decât valoarea bunurilor reținute, deoarece niciun negustor nu se va mai încumeta să treacă prin teritoriul otoman, nefiind încasată prin urmare nici vama de trecere.

17. **1548 iulie 22, Cluj-Mănăstur.** Scrisoarea guvernatorului Transilvaniei, Gheorghe Martinuzzi, adresată marelui vizir Ibrahim pașa, prin care îl roagă să-i poruncească beilerbeiului și defterdarului Budei restituirea bunurilor aparținând negustorilor din Oradea, care fuseseră jefuiți pe drumul de întoarcere din Germania de către tâlhari adăpostiți în cetățile lui Ferdinand I. Dacă acele bunuri, aflate acum la Buda, nu vor fi restituite celor păgubiți, situația va fi doar spre paguba vistieriei otomane, datorită încetării comerțului de tranzit prin teritoriul otoman.

18. **1549 ianuarie 17. [Viena?].** Extras dintr-o scrisoare a lui Ferdinand I adresată consilierilor săi unguri (?), prin care le cere să fie evitată orice manifestare care ar viola armistițiul pe 5 ani încheiat cu sultanul, oferindu-se astfel prilej pentru declanșarea operațiunilor militare. Le cere, să exploreze pe cale diplomatică modul de a se ajunge la o înțelegere cu regina Izabella și cu Gheorghe Martinuzzi.

19. **1550 martie 17, Viena.** Instrucțiunea lui Ferdinand I dată lui Giovanni Maria Malvezzi, oratorul său la Constantinopol: cele două probleme mari care urmează să fie tratate cu marele vizir Rüstem pașa prin intermediul lui Yunus beg sunt obținerea regatului Ungariei și a Transilvaniei. Pentru obținerea Ungariei – așa cum fusese stăpânită de Ioan de Zápolya – se putea oferi, în mod gradat, un haraci anual de 50.000 – 60.000 până la 100.000 ducați și promiterea unor cadouri consistente: lui Rüstem pașa 20.000 ducați în primul an, apoi câte 10.000 ducați în fiecare an, celorlalți pași din Divanul imperial câte 2.000 ducați pe an, lui Yunus beg 5.000 ducați în primul an, apoi câte 2.000 ducați anual, iar după moartea sa 2.000 – 3.000 ducați pentru moscheea ctitorită de el, dragomanului Mahmud 2.000 – 3.000 ducați în primul an, apoi câte 1.000 ducați în fiecare an. Pentru obținerea Transilvaniei în hotarele stăpânite de Izabella, Martinuzzi și Petrovici, se putea promite, în mod gradat, până la dublul (20.000 ducați) haraciului existent, cu specificarea că Izabella și Ioan Sigismund urmau să fie despăgubiți în mod corespunzător. Darurile promise dregătorilor otomani erau următoarele: marelui vizir Rüstem pașa 10.000 ducați în primul an, apoi câte 5.000 de ducați în fiecare an, celorlalți pași din Divanul imperial câte 1.000 ducați pe an, lui Yunus beg 2.000 ducați în primul an, apoi câte 1.000 ducați pe an, iar dragomanului Mahmud 1.000 ducați în primul an, apoi câte 500 ducați pe an. În cazul în care ar fi fost obținută întreaga Ungarie, se putea avansa propunerea de încheiere a unei păci „veșnice” (valabilă și pentru succesori), iar în cazul în care ar fi fost obținută Transilvania, propunerea urme să se refere la o pace pe 10 ani, hotarele urmând a fi stabilite de către comisarii desemnați de cele două părți. Tratarea problemei Ungariei și a Transilvaniei trebuie să fie premearsă de expunerea motivației habsburgice, cu relevarea concomitentă a efortului otoman în războiul cu Iranul. În cazul încheierii cu succes a tratativelor, lui Malvezzi i se promitea acordarea unui scaun episcopal în Ungaria sau în altă provincie habsburgică ori o rentă viageră și ereditară de 1.000 ducați.

20. **1550 iunie 7 / 957 H. cemazi-ül-evvel, Constantinopol.** Porunca trimisă de sultanul Süleyman Kanunî lui Gheorghe Martinuzzi, guvernatorului Transilvaniei, prin care îi cere să împiedice orice atac al trupelor habsburgice asupra Transilvaniei, considerată a fi „țara mea, la fel ca și celelalte țări ale mele bine păzite”. În virtutea aceluiași ordin, Martinuzzi era obligat să trimită informații cât mai exacte cu privire la situația din Transilvania în contextul mișcărilor efectuate de trupele habsburgice.

21. **1551 după septembrie 15, f.l.** Scrisoarea lui Mehmed paşa, beilerbeiu Rumeliei, adresată lui Andrei Báthory, căpitanul cetăţii Timişoara, prin care îi cere predarea acestei fortificaţii drept o condiţie preliminară a păcii dintre otomani şi Habsburgi, cerere socotită cu atât mai îndreptăţită, cu cât otomanii ocupaseră deja cetatea Becej, îngăduind supravieţuitorilor din garnizoana comandată de castelanul Gabriel Fügedi să plece liberi, după cum fuseseră cucerite şi castelele Arača şi Galad, ale căror garnizoane fuseseră, la rândul lor, lăsate să plece liber.

22. **1552 ianuarie 12, Praga.** „Neue Zeitungen” despre evenimentele din Ungaria şi Transilvania: sunt descrise în amănunt luptele dintre trupele habsburgice şi cele otomane desfăşurate în Banat, la Timişoara, Lipova, Cenad, Becej şi Bečkerek. Este scoasă în evidenţă atitudinea duplicitară a lui Petru Petrovici, la fel ca şi cea a lui Gheorghe Martinuzzi. Se consemnează asasinarea lui Martinuzzi la 16 decembrie 1551.

23. **1552 februarie 7–16 / 959 H. evâsit-i safer, Adrianopol.** Scrisoarea sultanului Süleyman Kanunî adresată lui Paul Bánk, ameninţându-l cu nimicirea dacă nu va renunţa la acţiunile comune cu trupele imperiale şi nu-şi va declara credinţa faţă de Ioan Sigismund, principele Transilvaniei, şi faţă de regina Izabella. Argumentele invocate de sultan pentru a-l intimida pe Paul Bánk sunt prezentarea modului în care a fost asasinat Martinuzzi (numit de sultan "Barata", adică *fratele*, cu înţelesul de *călugărul*) şi înfăţişarea detaliată a planului de înaintare a oştii otomane împotriva Transilvaniei.

24. **[1552 februarie 17-25. f.l.].** Firman al sultanului Süleyman Kanunî către „domnii şi castelanii, poporul de rând şi de vază” din Transilvania, prin care le porunceşte să contribuie la alungarea „nemţilor” din ţară, să sprijine aprovizionarea şi deplasarea trupelor otomane, să dea ascultare necondiţionată lui Ioan Sigismund Zápolya, amintindu-le totodată, că orice ajutor acordat "nemţilor" va fi pedepsit cu cea mai mare severitate de trupele tătareşti care vor veni din Moldova şi de oastea lui Osman paşa, beilerbeiu de Karaman.

25. **1552 februarie 17-25 / 959 H. evâhir-i safar, Adrianopol.** Scrisoarea sultanului Süleyman Kanunî adresată lui Francisc Kendi, prin care îl somează să îşi respecte credinţa jurată lui Ioan Sigismund Zápolya şi reginei Izabella, abţinându-se de la orice acţiune militară întreprinsă în comun cu trupele lui Ferdinand I împotriva Porţii. Ameninţarea este întărită prin existenţa unui plan amănunţit de expediţie militară împotriva Transilvaniei.

26. 1552 februarie 17–25 / 959 H. evâhir-i safar, Adrianopol. Sultanul Süleyman Kanunî le cere lui Nicolae Cerepovici, Gheorghe Klincici și Petru Bojici, căpeteniile oștenilor sârbi aflați la Caransebeș și Lugoj, precum și pârcălabilor (castelanilor), cavalerilor și țăranilor, de asemenea sașilor și secuilor, precum și locuitorilor din Caransebeș și Lugoj, să păstreze credința jurată odinioară principelui Ioan Sigismund Zápolya și reginei Izabella, renunțând să-l sprijine pe Ferdinand I în orice fel, în caz contrar fiind cât se poate de iminentă o invazie otomană în Transilvania.

27. 1552 februarie 17–25 / 959 H. evâhir-i safar, Adrianopol. Sultanul Süleyman Kanunî le poruncește judei și pârgarilor din orașul Bistrița – sub amenințarea unei invazii otomane iminente – să renunțe la orice înțelegere și colaborare cu Ferdinand I și să păstreze credința lui Ioan Sigismund Zápolya și reginei Izabella.

28. 1552 februarie 17-25 / 959 H. evâhir-i safar, Adrianopol. Sultanul Süleyman Kanunî îi cere lui Melchior Balassa – sub amenințarea unei invazii otomane iminente în Transilvania – să renunțe la orice intenția de a sprijini partida lui Ferdinand I și să păstreze credința făgăduită lui Ioan Sigismund Zápolya și reginei Izabella.

29. [1552 începutul lui mai, Filipopol (Plovdiv)]. Marele vizir Ahmed pașa îi reproșează lui Nicolae Cerepovici, căpetenie a oștenilor sârbi aflați la Caransebeș și Lugoj, trădarea comisă față de regina Izabella și față de Ioan Sigismund Zápolya prin trecerea de partea lui Ferdinand I și îi cere ca, împreună cu oamenii săi, să revină la credința față de sultan, de regina Izabella și de fiul ei, sub pedeapsa pierderii capului și a bunurilor. Este amenințat că, în caz de nesupunere, vor interveni oștile tătărăști, cele ale beilerbeiului de Karaman și ale domnului Moldovei. Îi cere să se decidă asupra atitudinii viitoare împreună cu Gheorghe Klincici și Petru Bojici și să-i aducă de îndată la cunoștință hotărârea luată.

30. [1552 începutul lui mai, Filipopol (Plovdiv)]. Marele vizir Ahmed pașa îi reproșează lui Francisc Patocsy, căpitanul cetății Gyula, incidentele produse la Szeged (Seghedin), precum și tolerarea "tâlharilor" și a partizanilor lui Ferdinand I în apropiere de cetatea Gyula, de unde plănuiește noi atacuri împotriva teritoriului otoman. Îi atrage atenția asupra vicleniei lui Ferdinand I, care s-ar folosi de unguri doar pentru a pune mâna pe Transilvania, așa că îi cere să renunțe la colaborarea cu acesta și cu partizanii săi, revenind la credința față de sultan. Îl amenință că, în caz de

nesupunere, va fi atacat de trupele osmane și tătărești care se concentrează în Moldova împreună cu un contingent moldovenesc.

31. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed pașa le poruncește judeului și căpitanului cetății Sibiu să ajute la alungarea aderenților lui Ferdinand I din Transilvania și să-i păstreze credința lui Ioan Sigismund Zápolya și reginei Izabella în cazul în care aceștia ar reveni în țară sau, în caz contrar, să contribuie la alegerea unui nou voievod al Transilvaniei, contribuind, de asemenea, la plata haraciului anual. Îi amenință cu cea mai grea pedeapsă dacă nu se vor supune poruncii, dând ajutor pe mai departe aderenților lui Ferdinand I.

32. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed pașa le poruncește dregătorilor sașilor și secuilor din Transilvania să contribuie la alungarea aderenților lui Ferdinand I din țară, acceptându-i drept suverani pe regina Izabella și pe Ioan Sigismund Zápolya dacă vor reveni în Ardeal sau, în caz contrar, să participe la alegerea unui nou voievod al țării și la plata haraciului anual. Sunt amenințați că, în caz de nesupunere, vor interveni în forță trupele de akîngii, cele ale beilerbeilor de Karaman, Rumelia și Buda, precum și oștile tătărești.

33. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed pașa îi poruncește lui Andrei Báthory, voievodul Transilvaniei, să-i păstreze credința sultanului, să-i alunge pe "nemți" din țară și să dea ascultare reginei Izabella și lui Ioan Sigismund Zápolya dacă vor reveni în țară sau, în caz contrar, să contribuie la alegerea unui nou voievod și la plata haraciului anual, orice încălcare ducând la cea mai grea pedeapsă.

34. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed pașa îi poruncește lui Melchior Balassa să-i alunge pe "nemți" din Transilvania, să le fie credincios reginei Izabella și lui Ioan Sigismund Zápolya dacă aceștia ar reveni în Transilvania sau, în caz contrar, să contribuie la alegerea unui nou voievod și la plata haraciului anual, orice nesupunere având urmări dintre cele mai grave.

35. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed pașa îi poruncește lui Toma Várkoczy să contribuie la alungarea "nemților" din țară, să le dea ascultare reginei Izabella și lui Ioan Sigismund Zápolya dacă aceștia ar reveni în Transilvania sau, în caz contrar, să contribuie la alegerea unui nou voievod și la plata haraciului anual, orice nesupunere atrăgând asupra lui cea mai grea pedeapsă.

36. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed paşa îi porunceşte lui Francisc Horváth să contribuie la alungarea "nemţilor" din ţară, să le dea ascultare reginei Izabella şi lui Ioan Sigismund Zápolya dacă vor reveni în Transilvania sau, în caz contrar, să ajute la alegerea unui nou voievod şi să se implice la plata haraciului anual, orice nesupunere atrăgând după sine cea mai grea pedeapsă.

37. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed paşa îi porunceşte lui Gheorghe Horváth să se implice la alungarea "nemţilor" din ţară, să le dea ascultare reginei Izabella şi lui Ioan Sigismund Zápolya dacă aceştia vor reveni în Transilvania sau, în caz contrar, să contribuie la alegerea unui nou voievod şi la plata haraciului anual, orice nesupunere atrăgând după sine cea mai grea pedeapsă.

38. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed paşa îi porunceşte lui Ioan Glesan, banul Caransebeşului şi Lugojului, să participe la alungarea "nemţilor" din ţară, să le dea ascultare reginei Izabella şi lui Ioan Sigismund Zápolya dacă aceştia vor reveni în Transilvania sau, în caz contrar, să contribuie la alegerea unui nou voievod şi la plata haraciului anual, orice nesupunere atrăgând după sine cea mai gravă pedeapsă.

39. **1552 mai 16, Sofia.** Marele vizir Ahmed paşa îi porunceşte lui Anton Kendi să participe la alungarea "nemţilor" din Transilvania, să le dea ascultare reginei Izabella şi lui Ioan Sigismund Zápolya dacă vor reveni în ţară sau, în caz contrar, să contribuie la alegerea unui nou voievod şi la plata haraciului anual, orice nesupunere atrăgând după sine cea mai grea pedeapsă.

40. **1552 august 2-11 / 959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.** Sultanul Süleyman Kanunî îi anunţă judeului Sibiului (*Zebin kal'esi biravî*) cucerirea cetăţii Timişoara de către vizirul Ahmed paşa şi devastarea unei părţi a Transilvaniei de către Ştefan Rareş, domnul Moldovei, şi îl ameninţă cu pârjolirea şi distrugerea din temelii a Sibiului, dacă nu îi va preda neîntârziat lui Ahmed paşa cetăţile aflate sub jurisdicţia sa şi nu va porni imediat la luptă împotriva trupelor lui Ferdinand I.

41. **1552 august 2-11 / 959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.** Sultanul Süleyman Kanunî le porunceşte juzilor oraşului Sebeş (Sazî Sebeş birovları) să renunţe la alianţa cu forţele lui Ferdinand I, să predea Sebeşul şi cetăţile aflate sub jurisdicţia lor vizirului Ahmed paşa şi să sprijine acţiunile ofensive ale trupelor otomane, în caz contrar va fi pârjolit scaunul Sebeş şi va fi distrusă în întregime cetatea sa de reşedinţă.

42. **1552 august 2-11 / 959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.** Sultanul Süleyman Kanunî le porunceşte juzilor oraşului Bistriţa (Bistriğ birovları) să predea fără întârziere cetăţile aflate sub jurisdicţia lor vizirului Ahmed paşa şi să participe deîndată la ofensiva împotriva trupelor lui Ferdinand I care ocupaseră Transilvania. Ca argumente ale poruncii sale, sultanul invocă precedentul creat de incursiunea domnului moldovean Ştefan Rareş, pârjolirea ţinutului Bistriţei şi distrugerea cetăţii omonime în caz de nesocotire a ordinului trimis.

43. **1552 august 2-11 / 959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.** Sultanul Süleyman Kanunî le porunceşte juzilor Braşovului (Braşova birovları) să predea neîntârziat cetăţile aflate sub jurisdicţia lor vizirului Ahmed paşa şi să participe la ofensiva împotriva trupelor lui Ferdinand I pătrunse în Transilvania, în caz contrar expunându-se la distrugerea ţinutului şi a oraşului lor. Ca argumente pentru abandonarea partidei lui Ferdinand I sunt invocate cucerirea cetăţii Timişoara de către Ahmed paşa şi incursiunea domnului moldovean Ştefan Rareş în Transilvania.

44. **1552 august 2-11 / 959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.** Sultanul Süleyman Kanunî le porunceşte juzilor Sighişoarei (Şiğişvâr biravları) să-i predea deîndată vizirului Ahmed paşa cetăţile aflate sub jurisdicţia lor şi să participe la ofensiva împotriva trupelor lui Ferdinand I pătrunse în Transilvania.

45. **1552 august 2-11 / 959 H. evâsit-i şa'ban, Timişoara.** Poruncă redactată de vizirul Ahmed paşa în numele sultanului Süleyman Kanunî, prin care le cere patriciatului, juzilor, notabililor şi supuşilor saşi alungarea neîntârziată a trupelor austriece şi spaniole din Transilvania şi reînscăunarea ca principe al Transilvaniei a lui Ioan Sigismund Zápolya. În cazul în care acesta nu ar fi preluat cârmuirea Transilvaniei sub protecţie otomană, stările ardeleni urmau să desemneze un candidat la scaunul princiar, capabil să garanteze plata haraciului.

46. **1552 august 2-11 / 959 H. evâsit-i şa'ban, Timişoara.** Poruncă redactată de vizirul Ahmed paşa în numele sultanului Süleyman Kanunî prin care – după ce prezintă pe larg cucerirea cetăţii Timişoara şi a Banatului de la câmpie – le cere să participe la alungarea trupelor austriece şi spaniole din Transilvania şi să accepte reînscăunarea lui Ioan Sigismund Zápolya ca principe. În cazul în care această soluţie nu s-ar fi concretizat, stările ardeleni urmau să desemneze un candidat la scaunul princiar, capabil, să garanteze plata haraciului.

47. **1552 august 3-12, Constantinopol.** Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat Sfatului oraşului Braşov, prin care îi cere să se supună, împreună cu întreaga Transilvanie, trupelor otomane, să-i alunge pe "nemţi" din ţară, deoarece altfel va suferi cele mai grele consecinţe. Cere, ca o copie a firmanului să fie trimisă Sfatului oraşului Sighişoara, din partea căruia este aşteptată aceeaşi atitudine de ascultare.

48. **[1552 august 3-12, Constantinopol].** Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat juzilor de la Sibiu, Braşov, Sighişoara, Sebeş şi Bistriţa, prin care – aducându-le la cunoştinţă ocuparea cetăţii Timişoara de către trupele vizirului Ahmed paşa şi intrarea oştilor moldovene în Transilvania – le porunceşte să se supună şi să-i alunge pe "nemţi" din ţară, deoarece în caz contrar se expun celei mai grele pedepse.

49. **[1552 august 3-12, Timişoara].** Firman emis de marele vizir Ahmed paşa în numele sultanului Süleyman Kanunî şi adresat saşilor ardeleni, prin care – aducându-le la cunoştinţă ocuparea cetăţilor Timişoara şi Lipova şi supunerea districtului Caransebeşului şi Lugojului – le porunceşte să-i alunge pe "nemţi" din Transilvania şi să trimită reprezentanţi la Ahmed paşa pentru a trata supunerea lor faţă de Ioan Sigismund Zápolya. În cazul în care acesta nu ar reveni în Transilvania, urmau să se pună de acord asupra persoanei unui nou voievod şi să-şi facă neîntârziat cunoscută alegerea.

50. **1552 august 12-20 / 959 H. evâhir-i şa'ban, Felnac (Feliq).** Poruncă trimisă (probabil de Ahmed paşa) în numele sultanului Süleyman Kanunî juzilor, notabililor, stăpânilor de pământ (*sipahi*) şi țăranilor saşi din Transilvania de a lua parte la alungarea trupelor lui Ferdinand I din Transilvania şi de a susţine reînscăunarea lui Ioan Sigismund Zápolya ca principe. În cazul în care acesta nu ar reveni în ţară, urmează să desemneze un nou voievod, care să îşi asume plata haraciului datorat Porţii de către Transilvania.

51. **1552 august 12-20 / 959 H. evâhir-i şa'ban, Felnac (Feliq).** Poruncă trimisă (probabil de Ahmed paşa) în numele sultanului Süleyman Kanunî comitelui saşilor (*beg*) din Sibiu, notabililor şi juzilor din Sibiu, în care – reluându-se ordinul întocmit între 2-11 august 1552 – sunt somaţi să alunge trupele lui Ferdinand I şi să-l recheme în Transilvania pe Ioan Sigismund Zápolya. În cazul în care acesta nu ar reveni în Transilvania, li se cere să ia parte la desemnarea unui nou voievod, capabil să plătească haraciul ţării.

52. **1552 noiembrie 5, București.** Scrisoarea vizirului și prim-ceaușului Ali adresată judei Brașovului, Johannes Benkner, prin care – reamintindu-i de înțelegerea încheiată la Tâlmăciu pentru "păstrarea" Transilvaniei de comun acord cu Mircea Ciobanul, domnul Țării Românești – îi reproșează ca i-a lăsat să revină în Țara Românească pe boierii refugiați la Brașov spre paguba sultanului și a domnului muntean. Îi cere să-i acorde tot sprijinul lui Mircea Ciobanul, deoarece și acesta l-a ajutat când a avut nevoie.

53. [**1552, noiembrie, Constantinopol?**]. Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat lui Andrei Báthory, voievodul Transilvaniei, prin care îi poruncește ca, în colaborare cu Mircea Ciobanul, domnul Țării Românești și Alexandru Lăpușneanu, domnul Moldovei, să-i alunge din Transilvania, mai cu seamă din Brașov, pe "nemți", drept răsplată el (Andrei Báthory) și Radu Vodă (sic!) urmând să fie confirmați în voievodat.

54. **1552 decembrie 9, Graz.** Scrisoarea lui Ferdinand I către Kasım pașa, beilerbeiul Timișoarei și Lipovei, prin care îl roagă să transmită de urgență la Poartă, marelui vizir Rüstem pașa, documentele referitoare la "chestiuni arzătoare și deosebit de grave".

55. **1552 decembrie 18-27 / 960 H. evâil-i muharrem, Constantinopol.** Sultanul Süleyman Kanunî anunță stărilor privilegiate și poporul din Transilvania acceptarea propunerilor pe care le făcuseră în scrisoarea lor, anume plata haraciului și numirea unui voievod din rândul lor. Acordul față de propunerile făcute sunt însă condiționate de anunțarea numelui noului voievod al Transilvaniei, de alungarea trupelor lui Ferdinand I din țară și de scoaterea acesteia din sistemul de alianțe al Curții de la Viena, nerespectarea acestor cerințe determinând declanșarea unor expediții de pradă ale akîngiilor.

56. **1552 decembrie 20, Buda** Scrisoarea lui Ali, beilerbeiul Budei, adresată lui Ferdinand I, prin care îi reamintește că o condiție prealabilă a păstrării păcii este retragerea trupelor sale din Transilvania, oastea otomană fiind de altfel pregătită să cucerească cetățile Eger, Tata, Szigetvár și Cașovia. Îi confirmă că, încă a treia zi de la primire, i-a trimis sultanului scrisorile care îi erau destinate, dar dorește să le cunoască, la rându-i, cuprinsul.

57. **1552 decembrie 24, Buda.** Scrisoarea lui Ali pașa, beilerbeiul Budei, adresată lui Ioan Paksi, căpitanul cetății Komarom, prin care îl roagă

să nu întârzie cu nimic călătoria ceașului trimis la Ferdinand I, spre a reveni cât mai grabnic cu răspunsul trimis sultanului și marelui vizir Rüstem pașa. Fiind în slujba sultanului de mai bine de 20 de ani, îi cunoaște bine toate gândurile, astfel că pacea nu va fi încheiată decât după retrocedarea Transilvaniei și a cetății Eger.

58. 1552 decembrie 27 / 960 H. 10 muharrem, Constantinopol. Sultanul Süleyman Kanunî le cere judeului Sibiului, conducătorilor și notabililor Transilvaniei să îl primească așa cum se cuvine pe Ioan Sigismund Zápolya, să-l recunoască și să-l slujească în calitate sa de "rege" (*kíral*) al Transilvaniei. Demersul sultanului a fost determinat de intervenția lui Sigismund August, regele Poloniei, în favoarea lui Ioan Sigismund Zápolya, care va trece mai întâi pe la Constantinopol – în cazul în care s-ar ivi piedici -, iar apoi în Transilvania.

59. [1552 decembrie 28 – 1553 ianuarie 6, Constantinopol]. Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat nobilimii din Transilvania, prin care, dând curs cererii acesteia ca în schimbul alegerii lui Petru Haller, judele Sibiului, drept guvernator al țării să-i scoată pe "nemți" din țară, îi acordă dreptul ca, potrivit "vechiului obicei", să aleagă pe cine va dori, cu condiția alungării trupelor lui Ferdinand I. După trimiterea haraciului la Poartă vor fi stabilite și hotarele Transilvaniei și se va da firman ca, atâta vreme cât va fi păstrată credința către sultan, niciun beilerbei, bei sau oștean otoman să nu pătrundă în țară și să păgubească pe cineva.

60. 1552 decembrie 28 – 1553 ianuarie 6 / 960 H. evâsit-i muharrem, Constantinopol. Sultanul Süleyman Kanunî le poruncește conducătorilor (*beğler*) Transilvaniei să-și respecte legământul (*ahd*), alungând din țară trupele lui Ferdinand I în schimbul dreptului de alegere liberă a voievodului. În condițiile anunțate, sultanul acceptă alegerea lui Petru Haller drept conducător al țării, dar orice act contrar va atrage după sine mari neplăceri pentru fruntașii Transilvaniei

61. 1552 decembrie 28 – 1553 ianuarie 6 / 960 H. evâsit-i muharrem, Constantinopol. Sultanul Süleyman Kanunî îi aduce la cunoștință lui Andrei Báthory consimțământul său pentru alegerea ca voievod al Transilvaniei dorită de nobilii țării. Condițiile pentru recunoașterea alegerii sunt următoarele: alungarea trupelor lui Ferdinand I din Transilvania, expedierea haraciului țării, potrivit cu vechiul obicei (*adet-i kadime üzre*), prin intermediul unor persoane potrivite.

62. **1553 februarie 6-14 / 960 H. evâhir-i safar, Çatalca.** Copia ordinului trimis în numele sultanului Süleyman Kanunî lui Ali paşa, beilerbeiul Budei, prin care îi porunceşte să trimită scrisoarea expediată de Ferdinand I. În cazul în care Curtea de la Viena ar trimite un sol la Constantinopol, beilerbeiul Budei este dator să-i asigure libera trecere şi escorta cuvenită.

63. **1553 aprilie 25 – mai 4 / 960 H. evâsit-i cemâziyi I-evvel, Constantinopol.** Scrisoarea sultanului Süleyman Kanunî adresată reprezentanţilor stărilor privilegiate (*beğler*) din Transilvania, prin care le confirmă primirea informaţiilor trimise prin soli şi le cere achitarea cât mai grabnică a haraciului ţării. Stărilor ardeleni li se garantează din nou exercitarea dreptului de liberă alegere a voievodului Transilvaniei, cu condiţia ca cel ales să apere ţara şi să o menţină în sistemul tradiţional de alianţe politice.

64. **[1553 aprilie 25 – mai 4 / 960 H. evâsit-i cemaziyi I-evvel, Constantinopol.** Sultanul Süleyman Kanunî îi porunceşte tezaurarului Petru Haller, guvernatorul Transilvaniei, să trimită fără întârziere le Poartă haraciul ţării.

65. **1553 aprilie 25 – mai 4 / 960 H. evâsît cemaziyi I-evvel, Constantinopol.** Sultanul Süleyman Kanunî îi cere lui Petru Haller, judele Sibiului, ca, în calitatea sa de locţiitor (*vekil*) al voievodului şi de tezaurar al Transilvaniei, să urgenteze trimiterea haraciului ţării, acţiune de care să aibe cunoştinţă voievodul şi nobilimea ardeleană.

66. **1553 mai 10, Sopron.** Scrisoarea lui Ferdinand I către Andrei Báthory, voievodul Transilvaniei, prin care îi trimite răspunsul dat la scrisoarea lui Kasîm paşa, beilerbeiul Timişoarei, şi îi atrage atenţia de a lua în seamă cuprinsul acesteia.

67. **1553 mai 11, Sopron.** Scrisoarea lui Ferdinand I către Kasîm paşa, beilerbeiul Timişoarei, prin care îi confirmă că a primit, prin intermediul său şi a voievodului ardelean Andrei Báthory, răspuns din partea sultanului la misiva trimisă anterior. Îi face cunoscut, că a încheiat cu Ali paşa, beilerbeiul Budei, un armistiţiu pe şase luni, vreme în care se vor duce la Poartă solii săi, pentru a negocia încheierea unei păci sau prelungirea armistiţiului. Îi solicită sprijinul, ca solii să poată ajunge nestingheriţi la Constantinopol şi îi dă asigurări că, atâta vreme cât dregătorii şi oştenii otomani vor respecta armistiţiul, o atitudine similară va fi observată de voievodul, căpitanii, oştenii şi supuşii din Transilvania.

68. **1553 iunie 25, Sicambria (Buda).** Scrisoarea lui Tuigun paşa, beilerbeiu Budei, către toţi transilvănenii, nobili şi nenobili, precum şi către cei aflaţi dincolo de Tisa, în afara Transilvaniei, dar care sunt supuşi ai sultanului, prin care le cere să păstreze pe mai departe credinţa lui Ioan Sigismund Zápolya, căruia sultanul îi conferise ţara, nedând crezare zvonurilor răspândite de Ferdinand I cu privire la încheierea unei păci cu Süleyman Kanunî şi nici lăsându-se aţâţaţi să ia armele împotriva principelui lor legitim.

69. **1555 iulie 5-12 / 960 H. evâhir-i receb, Constantinopol.** Poruncă a sultanului Süleyman Kanunî adresată stărilor privilegiate ale Transilvaniei, prin care le aduce la cunoştinţă ordinele date beilerbeiuului de Timişoara şi comandanţilor de la hotare (*serhad beğleri*) de a se abţine de la incursiuni şi atacuri asupra voievodatului, cerându-le în schimb ştiri despre plecarea lui Ioan Sigismund Zápolya spre Transilvania, precum şi trimiterea de urgenţă a haraciului restant.

70. **1555 iulie 5, Timişoara.** Scrisoarea lui Kasım paşa, beilerbeiu. Timişoarei, către obştea nobililor din comitatul Bihor, prin care îi face cunoscut că sultanul a încredinţat Transilvania şi părţile din Ungaria alăturate acesteia lui Ioan Sigismund Zápolya. Drept urmare, nu trebuie să dea crezare scrisorilor trimise de Ferdinand I prin care acesta pretinde acele teritorii dimpreună cu haraciul cuvenit, care i-ar fi fost încredinţate de Süleyman Kanunî. Îi cere să păstreze credinţa reginei Izabella şi lui Ioan Sigismund Zápolya, urmând poruncile acestora, deoarece le va veni în ajutor împreună cu beilerbeiu Budei pentru a-i pedepsi pe toţi aderenţii lui Ferdinand I.

71. **1553 iulie 18, Sárki.** Scrisoarea reginei Izabella adresată sultanului Süleyman Kanunî, prin care – în condiţiile realizării unei înţelegeri între Poartă şi Imperiul romano-german – se roagă ca lui Ferdinand I să-i fie încredinţată Transilvania şi pertinenţele acesteia, cu plata haraciului anual din timpul stăpânirii lui Ioan Sigismund Zápolya. Intervenţia se produce la rugămintea lui Ferdinand care îi promisese Izabellei drept noră pe una din fiicele sale. Sultanul este rugat să-l ia pe mai departe sub protecţia sa pe Ioan Sigismund Zápolya.

72. **[1553 iulie 18, f.l.].** Scrisoarea reginei Izabella către sultanul Süleyman Kanunî, prin care îi aduce la cunoştinţă încheierea unei înţelegeri cu Ferdinand I, în virtutea căreia urma să primească în schimbul stăpânirii

asupra Ungariei și a Transilvaniei două ducate drept compensație, precum și mâna uneia dintre fiicele lui pentru Ioan Sigismund Zápolya. Drept urmare, neavând nici ea, nici fiul ei vreun motiv să revină în Ungaria sau Transilvania, îl roagă pe sultan să-l lase pe Ferdinand în stăpânirea netulburată a acelor țări, în hotarele pe care le avuseseră în timpul lui Gheorghe Martinuzzi și Petru Petrovici.

73. 1553 iulie 25, Sicambria (Buda). Raport al oratorilor lui Ferdinand I, Anton Verancsics și Francisc Zay de Chemer, prin care îi relatează despre întrevederile avute cu Tuigun pașa, beilerbeiu Budei, începând cu 19 iulie. În privința incidentelor de la frontiera din Ungaria, s-a hotărât evitarea acestora pe viitor și s-a convenit asupra eliberării reciproce a prizonierilor luați cu această ocazie. La plângerea otomanilor, că Ștefan Dobó, ajutat de trupele strânse de episcopii de Oradea și Alba Iulia, ar vrea să intre cu forța în Transilvania, s-a răspuns că este vorba doar de înlocuirea voievodului ardelean Andrei Báthory, numit în 1552 numai pe durata de un an, la cererea delegaților ardeleni prezentată în Dieta de la Bratislava. În Dieta de la Sopron din 1553, trimișii ardeleni au cerut numirea unor voievozi definitivi, pentru acea dregătorie fiind desemnați Ștefan Dobó și Francisc Kendi, așa că Poarta nu este îndreptățită să-l acuze pe Ferdinand I de imixtiune în treburile Transilvaniei, mai ales că aceasta nu fusese dobândită de regina Izabella cu forța și prin înșelăciune, ci prin bună înțelegere, care ar fi fost confirmată chiar și de sultan. Afirmând că Transilvania fusese dată de sultan lui Ioan Sigismund Zápolya, beilerbeiu Budei a negat faptul că acesta ar fi încredințat-o lui Ferdinand I, declarând că se va opune intrării lui Dobó în țară, astfel ca Andrei Báthory să rămână voievod până la întoarcerea soliei lui Ferdinand de la Poartă. Tuigun pașa va porunci însă sangeacbeilor și garnizoanelor de la Timișoara și Szolnok să nu mai dea niciun ajutor adversarilor lui Ferdinand I și "conjuraților" antiferdinandiști din Transilvania. Într-o discuție particulară, beilerbeiu (*veli bei*) le-a declarat solilor lui Ferdinand I, că dacă vor își continua strădaniile de a obține Transilvania, vor pierde chiar și Ungaria.

74. [1553 iulie 25, Sicambria (Buda)]. Listă a aderenților lui Ferdinand I.

75. 1553 iulie 25, Sicambria (Buda). Anton Verancsics și Francisc Zay de Chemer, oratori ai lui Ferdinand I la Poartă, îi raportează că, prin intermediul diacului Adrian, care a servit întotdeauna cu credință partida habsburgică, au aflat de venirea la Buda a solului trimis de Petru Petrovici

în numele său și al reginei Izabella. Acest sol, Grigore Bethlen de Ictar, l-a rugat pe Kasım pașa să intervină pe lângă sultan, pentru a se pune la dispoziția lui Ioan Sigismund Zápolya cetatea Oradea drept reședință până când va reuși să recupereze Transilvania, cu sprijin militar din partea otomanilor. În consecință, va porni să ocupe Oradea cu ajutorul celor 5.000 oșteni concentrați la Munkács. Beilerbeiul Budei n-a luat însă nici o hotărâre, așteptând instrucțiuni din partea sultanului și a marelui vizir Rüstem pașa. Este de așteptat, ca partizanii din Transilvania ai lui Ioan Sigismund Zápolya să trimită soli la Poartă pentru a contracara acțiunea diplomatică a trimișilor lui Ferdinand I. De aceea, se sugerează tratarea cu toată prevenirea a solilor otomani aflați la Viena, pentru a se crea la Constantinopol un climat favorabil intereselor imperiale. Se comunică diferite informații despre războiul dintre Imperiul otoman și Iran și despre deplasarea, pe Dunăre, de la Buda la Belgrad, a unor corăbii otomane care transportă piese de artilerie și muniții.

76. 1553 august 6, Constantinopol. Scrisoarea lui Gabriel de Luels, seigneur d'Aramon, ambasadorul Franței la Poartă, către obștea nobililor și secuilor din Transilvania, prin care îi comunică intervenția făcută în favoarea ei pe lângă marele vizir Rüstem pașa. La un nou demers întreprins de regele Franței, sultanul a confirmat încă o dată voința sa de a acorda Transilvania lui Ioan Sigismund Zápolya, fără a-i ceda altui principe "nici măcar un pumn de țărână", indiferent de suma de bani care i s-ar oferi. Este însă necesar, ca partizanii reginei Izabella și ai lui Ioan Sigismund Zápolya să depună toate strădaniile pentru a-i determina pe aceștia să vină în Transilvania. În acest sens, regele Franței, Henric al II-lea de Valois, a intervenit pe lângă regele Poloniei, Sigismund August, cu rugămintea de a-i ajuta pe cei doi în caz de nevoie.

77. 1553 august 10, în Transilvania. Scrisoarea partizanilor transilvăneni ai reginei Izabella și ai lui Ioan Sigismund Zápolya adresată sultanului Süleyman Kanunî, prin care își justifică inacțiunea de până atunci prin zvonurile și știrile false răspândite de Ferdinand (de ex., că ar plăti același haraci anual ca Izabella, că ar fi încheiat cu sultanul o pace "veșnică"). În aceste condiții, Ferdinand I i-a numit ca voievozi ai Transilvaniei pe Ștefan Dobó și Francisc Kendi, iar ca episcop pe Paul Bornemissza, care se prefac doar a respecta ordinele sultanului, fără a da însă curs vreodată poruncilor transmise prin solii și ceașii trimiși de la Poartă. Declarându-și credința față de sultan, de regina Izabella și de Ioan Sigis-

mund Zápolya, transilvănenii îl roagă pe Süleyman Kanunî să dea ordin voievozilor Moldovei și Țării Românești de a veni în ajutorul lor pentru a scoate trupele lui Ferdinand I din Transilvania. De asemenea, sultanul mai este rugat să nu încheie niciun tratat cu Ferdinand I până ce nu va fi ascultat cele spuse de solia transilvăneană, aceasta punându-se sub protecție otomană. În ceea ce îi privește pe regina Izabella și pe Ioan Sigismund Zápolya, aceștia au părăsit Czeszochowa și s-ar afla la Cracovia, în întâmpinarea lor urmând să pornească Petru Petrovici, aflat în tabără dincolo de Tisa.

78. **1553 octombrie 16, [Buda].** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, către Ferdinand I, prin care îi cere să nu împiedice luare în stăpânire a Transilvaniei de către Ioan Sigismund Zápolya. Atâta vreme cât trupele ferdinandiste din Transilvania nu se vor concentra, nici oștile otomane din Ungaria nu se vor aduna la un loc. Îi anunță capturarea lui Jób Paksi, căpitanul cetății Komárom, și trimiterea unui sol.

79. **1553 noiembrie 9 / 960 H. zil' hicce 2, Buda.** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, către Ferdinand I, prin care îi face cunoscut că, atâta vreme cât are loc schimbul de solii, va respecta ordinul de a se abține de la orice acțiune militară. Își exprimă speranța, că asediarea castelului ardelean Beclean se face fără știrea lui Ferdinand și îl roagă pe acesta să ordone respectarea atitudinii de abținere de la folosirea forței militare pe timpul tratativelor aflate în curs.

80. **1553 noiembrie 12, Viena.** Instrucțiunea dată de Ferdinand I lui Andrei Tarnóczy, solul său trimis la Tuigun pașa, beilerbeiul Budei. După ce va exprima dorința de pace a suveranului său, solul urma să ceară respectarea armistițiului pe timpul desfășurării tratativelor bilaterale, garantând, din partea Habsburgilor, o atitudine similară. Dacă i se va răspunde, că armistițiul nu se extindea și asupra Transilvaniei, el urma să replice că ordinul sultanului se referea în mod explicit și la aceasta, iar *statu-quo*-ul teritorial să fie păstrat până la încheierea tratativelor. Solul va insista să i se dea un răspuns scris, pentru a-și putea justifica îndeplinirea misiunii.

81. **[1553 noiembrie 12, Viena].** Memorial cu problemele pe care Andrei Tarnóczy, solul lui Ferdinand I trimis la Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, urma să le prezinte în afara instrucțiunii și a ordinelor verbale. La reproșul că voievozii ardeleni Dobó și Kendi atacaseră un castel din Transilvania (Beclean), va răspunde că acesta aparținea într-adevăr sultanului, dar trupele lui Ferdinand I luptau doar împotriva "supușilor rebeli și fără de

credință" care, încălcându-si jurământul făcut regelui habsburg, se alăturaseră lui Petru Petrovici, tulburând relațiile dintre Imperiul romano-german și Poartă. Petrovici, "un om ușuratic, nestatornic, fără vreo credință și fără vreun crez", nu trebuia luat în seamă, deoarece un trădător de teapa lui l-ar vinde și pe sultan, la fel cum o făcuse cu Ferdinand I, care îi acordase mai înainte, printr-o convenție, cetatea Munkács. Solul lui Ferdinand I trebuia să ceară sistarea lucrărilor de fortificare de la Sellye (comitatul Baranya) și Ostrovica (în apropiere de Bihač), deoarece nu se găseau sub jurisdicția otomană, iar beilerbeiului Bosniei să i se poruncească respectarea armistițiului.

82. **[1553 noiembrie 17, Constantinopol]**. Scrisoarea marelui vizir Sinan pașa către transilvăneni (extras dintr-un raport al oratorilor transilvăneni la Constantinopol) prin care se cere eliberarea lui Mehmed aga (?) ținut prizonier în Transilvania și se dau informații despre luptele dinastice desfășurate în Anatolia cu Mustafa, fiul lui Süleyman Kanunî.

83. **[1553 noiembrie f.z., Constantinopol]**. Scrisoarea marelui vizir Sinan pașa adresată voievozilor ardeleni Francisc Kendi și Ștefan Dobó, prin care le poruncește să-i elibereze și să-i trimită la Poartă pe toți dregătorii otomani aflați în țară cu ocazia strângerii haraciului anual, în caz contrar având de suportat cele mai grele pedepse.

84. **[1554 ianuarie 15, [Buda]**. Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, prin care îi reproșează lui Ferdinand I asedierea și cucerirea de către voievozii ardeleni Dobó și Kendi a castelului Beclean și începerea asedierii cetății Munkács, care îi aparținea lui Ioan Sigismund Zápolya. Îi cere să le ordone oamenilor săi încetarea tuturor acțiunilor ostile, mai ales că atât lui Kasım pașa, beilerbeiului Timișoarei, cât și voievozilor Moldovei și Țării Românești li se poruncise respectarea armistițiului și evitarea oricărui incident, ceea ce s-a și întâmplat. Cere explicații în legătură cu întârzierea unei solii care urma să meargă la Poartă.

85. **[1554 februarie 24, [Buda]**. Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, prin care îi exprimă lui Ferdinand I nemulțumirea că, pentru eliberarea turcilor luați prizonieri în condițiile de valabilitate ale armistițiului, s-au fixat sume de răscumpărare de 100 și 200 de florini, ceea ce nu s-a întâmplat cu prizonierii luați din tabăra lui Ferdinand I. Cere eliberarea prizonierilor turci fără de nici o despăgubire. Îl informează, că a dat ordin de sistare a tuturor lucrărilor de fortificare pe timpul de valabilitate

a armistițiului, precum și neimpunerea la dări a supușilor din satele care nu se aflaseră anterior sub stăpânire otomană. Aduce la cunoștință modul în care a dispus rezolvarea unor diferende de graniță privind stăpânirea asupra unor bunuri personale. Cere ca, pe timpul armistițiului, toți dregătorii lui Ferdinand I să primească ordin de a nu întreprinde nici o acțiune ostilă.

86. 1554 martie 4-5 / 961 H. rebi-ül ahir 1, Alep. Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat voievozilor ardeleni Francisc Kendi și Ștefan Dobó, celor trei stări privilegiate ale Transilvaniei și solilor brașoveni și ai lui Ferdinand I, Ioan Véggh și Ștefan Kún, că a luat la cunoștință faptul, că haraciul țării n-a putut fi strâns și trimis la Poartă, deoarece Kasım pașa, beilerbeiu Timișoarei, și beiu de Szolnok i-au dat ajutor lui Petru Petrovici în acțiunile sale îndreptate împotriva imperialilor. Își exprimă satisfacția pentru eliberarea dregătorilor otomani trimiși în Transilvania și luați prizonieri încă de Gheorghe Martinuzzi. Insistă asupra faptului, că Ungaria și Transilvania, cucerite cu forța armelor, i-au fost acordate lui Ioan Sigismund Zápolya și s-au bucurat de pace până când au fost tulburate de războiul civil stârnit de niște conspiratori. Li informează că marele dragoman Mahumd a fost trimis la regele Poloniei la regina Izabella și la Ioan Sigismund Zápolya pentru a-i chema pe cei doi din urmă în Transilvania, care îi fusese încredințată până atunci spre guvernare lui Petru Petrovici, în ajutorul căruia a pornit cu oaste Mehmed pașa, beilerbeiu Bosniei. Aduce la cunoștință, că beilerbeilor de Buda și de Timișoara, precum și tuturor sangeacbeilor, voievozilor Moldovei și Țării Românești și comandanților akîngiilor li s-a poruncit să-i acorde tot sprijinul lui Ioan Sigismund Zápolya. Prin solul Ioan Véggh, care s-a aflat la Poartă, transilvănenilor li s-a trimis porunca de a-i fi credincioși lui Ioan Sigismund Zápolya, urmând ca, până ce va sosi în Transilvania, să se înțeleagă cu Petru Petrovici. Până la sosirea lui Ioan Véggh, transilvănenilor li se poruncește să-i scoată pe dușmani din țară și să trimită neîntârziat haraciul la Poartă, în caz contrar expunându-se la grea pedeapsă. Îi informează, că lui Ioan Sigismund Zápolya i-a fost trimis steagul de domnie prin ceașul Uruc, iar lui Ferdinand I nu-i va fi cedată nici măcar o palmă de pământ din teritoriile Ungariei și Transilvaniei. Între traducerea textului osman făcută de interpretul lui Ferdinand I și cea a dragomanului Mahmud există mari deosebiri de conținut, amendate în versiunea habsburgică.

87. 1554 martie 4-5 / 961 H. rebi-ül ahir 1, Alep. Firman al sultanului Süleyman Kanunî către juzii și obștea orașenească din Sibiu și

Braşov, prin care le face cunoscută trimiterea de la Poartă a ceaşului Uruc şi le porunceşte să nu țină ascunse şi în taină poruncile trimise prin acesta, ci să le facă publice întregii comunităţi, tuturor locuitorilor din Ungaria şi Transilvania, ca aceştia să-i recunoască drept suverani ai lor pe regina Izabella şi pe Ioan Sigismund Zápolya, să le dea ascultare şi să le îngăduie intrarea în orice cetate ar dori, iar în cazul în care s-ar prezenta vreo persoană cu ştiri false, să nu-i dea crezare. Dacă nu vor da curs poruncii, se vor expune celor mai grave represalii. Între traducerea textului osman făcută de interpretul lui Ferdinand I şi cea a dragomanului Mahmud există mari deosebiri de conţinut, emendate în versiunea habsburgică.

88. **1554 martie 17, Buda.** Scrisoarea lui Tuigun paşa, beilerbeul Budei, către Ferdinand I, prin care îi aduce la cunoştinţă că, atâta vreme cât solii săi se vor afla la Poartă, nu va încălca armistiţiul în niciun chip. Este de acord cu ridicarea unor fortăreţe de către imperiali în teritoriile neocupate de otomani şi care nu plătesc dare, excepţie făcând Transilvania, unde nu era îngăduită construirea vreunei fortificaţii, aşa cum primise poruncă din partea sultanului. Îi comunică hotărârea sa în legătură cu incursiunea făcută la Szigetvár şi Korotna de oştenii lui Derviş bei, cerând să se pună capăt acţiunilor violente ale lui Farkas Dersffy în comitatul Tolna. Roagă să fie informat, când va pleca până la urmă spre Poartă solul lui Ferdinand I.

89. **1554 martie 27, Constantinopol.** Raport al oratorilor lui Ferdinand I la Poartă, Anton Verancsics şi Francisc Zay de Chemer, prin care solicită trimiterea cât mai grabnică la Constantinopol a lui Giovanni Maria Malvezzi şi a haraciului, spre a putea impulsiona negocierile de pace, deoarece marele vizir Sinan paşa manifesta tot mai multă iritare datorită acestei întârzieri. Comunică unele ştiri aflate în capitala otomană: Petru Petrovici a primit ca sangeacat târgurile Caransebeş şi Lugoj şi chiar haraciul de 3.000 de galbeni promis de acestea, pentru a beneficia de pe urma lui.

90. **[1554] aprilie 7, Alep.** Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat voievozilor ardeleni Francisc Kendi şi Ştefan Dobó, prin care le porunceşte să se supună şi să dea ascultare lui Ioan Sigismund Zápolya, iar până le venirea acestora în Transilvania să-l urmeze pe Petru Petrovici, căruia ceaşul Uruc i-a încredinţat steagul de domnie pentru tânărul rege "ales". Celor doi voievozi ardeleni li se cere, de asemenea, să dea ascultare tuturor celorlalte porunci trimise prin ceaşul Uruc.

91. [1554] aprilie 25/26, [Buda]. Scrisoarea lui Tuigun paşa, beilerbeiu Budei, către Ferdinand I, prin care îi aduce la cunoştinţă că solia sa va primi un salvconduct şi, împreună cu solia transilvăneană, va fi însoţită până la Poartă de o escortă sigură. Îl anunţă, că i-a scris lui Kasım paşa, beilerbeiu Timişoarei, să pună, la rândul-i, o escortă sigură la dispoziţia celor două solii.

92. 1554 mai 21, Viena. Raportul lui Ioan Végh din Braşov despre misiunea sa la Poartă şi convorbirile avute la Constantinopol şi Alep cu diferiţi înalţi dregători otomani. În cursul celor două întrevederi avute cu Rüstem paşa la Istanbul, solul lui Ferdinand I a căutat să justifice întârzierea înregistrată la trimiterea haraciului Transilvaniei şi, legată de aceasta, reţinerea lui Keyvan aga în urma acţiunilor de destabilizare întreprinse de Petru Petrovici. Aceleaşi argumente sunt reiterate şi în cursul audienţei avute la Sinan paşa. La Alep, unde se afla pe atunci sultanul, Ioan Végh a avut trei audienţe oficiale şi o discuţie în particular cu marele vizir Ahmed paşa. În cursul primei audienţe, marcată de ciocnirea cu Ibrahim bei (polonez de origine), secretar al sultanului şi susţinător al reginei Izabella, solul lui Ferdinand I a garantat trimiterea haraciului, înfăţişând totodată cererea suveranului său, ca Transilvania să nu-i fie încredinţată lui Petru Petrovici, nici măcar dacă ar fi fost reprezentantul lui Ioan Sigismund Zápolya. În cursul celei de-a doua audienţe oficiale, tot la Ahmed paşa, solul lui Ferdinand I s-a văzut confruntat în mod vehement cu trimişii reginei Izabella (polonezul Ossoczki şi Paul Baky, slujitorul lui Petru Petrovici), cu dragomanul Mahmud (vienez de origine), cu secretarul imperial Ibrahim bei, cu ceaşul Uruc şi cu Ferhat bei, dragomanul de limbă maghiară al sultanului, care l-au acuzat că ar fi un trădător şi o iscodă. La finalul discuţiei aprinse, Ahmed paşa i-a făcut cunoscută hotărârea fermă a sultanului, ca Transilvania să-i revină lui Ioan Sigismund Zápolya, căruia îi vor fi trimise prin ceaşul Uruc şi Ferhat bei steagul de domnie şi sabia. După audienţa la sultan, Ahmed paşa l-a primit pe Ioan Végh în mod oficial, pentru a treia oară, şi i-a reiterat ordinul lui Süleyman Kanunî, ca Transilvania, dobândită de otomani *iure belli*, fiindu-i acordată lui Ioan Sigismund Zápolya, cele trei stări privilegiate ale ţării să-i dea ascultare acestuia, în caz de opoziţie beilerbei de Timişoara, Buda şi Bosnia, sangeacbei de Nicopol şi Szeged, voievozii Moldovei şi ai Țării Româneşti, precum şi akîngii şi tătarii având ordin să intervină cu forţa armelor. Lui Ferdinand I urma să-i fie transmisă porunca de retragere din Transilvania drept o condiţie *sine qua non* pentru încheierea păcii. În cursul unei întrevederi particulare, confiden-

țiale, Ahmed pașa i-a prezentat lui Ioan Véggh într-un mod mult mai nuanțat hotărârea sultanului: dacă cele trei stări ardelenene îl vor accepta în mod necondiționat drept suveran pe Ioan Sigismund Zápolya, Süleyman Kanunî nu-i va mai pretinde Transilvaniei plata haraciului, ci doar prezența unui tezaurar de încredere pentru noul stăpân al țării, de care Ferdinand I era de altfel legat prin intenția de a-i da drept soție una din fiicele sale. În afară de aceasta, lui Ioan Sigismund Zápolya i-a fost dat în stăpânire și districtul Caransebeșului și Lugojului împreună cu haraciul acestuia pe anul 1553, documentele de danie în acest sens fiind deja trimise lui Petru Petrovici. În cazul în care reprezentanții din Transilvania ai lui Ferdinand I vor fi de acord cu această soluție, dragomanul Mahmud și Paul Baky urmau să se ducă în Polonia pentru a-l aduce în țară pe Ioan Sigismund Zápolya și a-l instala cu sprijin militar otoman. Dacă acțiunea ar fi eșuat, lui Ioan Sigismund Zápolya urma să-i fie pusă la dispoziție ca reședință temporară Lipova sau Timișoara, urmând ca sultanul să ocupe Transilvania prin forța armelor și să-l așeze atunci în domnie. În tot acest timp, Petru Petrovici va îndeplini îndatoririle de administrator al treburilor lui Ioan Sigismund Zápolya. Pe drumul de întoarcere la Viena, Ioan Véggh a mai avut, la Istanbul, o întrevedere cu Rüstem pașa, care i-a repetat toate cererile formulate de sultan.

93. 1554 mai 30, Buda. Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, către Giovanni Maria Malvezzi, prin care, răspunzând la plângerile legate de amenințarea Transilvaniei cu atacul trupelor tătărești și ale voievozilor Moldovei și ai Țării Românești, i-a dat asigurări că va respecta ordinul sultanului de nu întreprinde nimic împotriva armistițiului existent. Își exprimă regretul că, datorită stării de sănătate, Malvezzi n-a putut porni spre Istanbul la data stabilită și își oferă disponibilitatea de a-i asigura protecția pe timpul drumului până la Poartă. Amintește, că voievozilor Moldovei și ai Țării Românești, precum și tuturor dregătorilor otomani de la frontiera osmano-ungară, li s-a trimis o nouă poruncă de a nu încălca armistițiul.

94. 1554 iunie 2, Sicambria (Buda). Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, adresată lui Ferdinand I, prin care îi dă asigurări că solul său, Giovanni Maria Malvezzi, care s-a oprit la Komárom în urma zvonurilor despre un atac al tătarilor, moldovenilor și muntenilor asupra Transilvaniei, poate veni nestingherit, garantându-i-se deplasarea în deplină siguranță până la Poartă, având în vedere că tuturor dregătorilor otomani, militari și civili, li s-a ordonat să respecte cu strictețe armistițiul pe timpul desfășurării tratativelor bilaterale.

95. **1554 iunie 8 / 961 H. receb 9, [Buda]** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, adresată lui Ferdinand I, prin care îi aduce la cunoștință că a poruncit comandanților militari de la frontiera ungaro-osmană, precum și beilerbeiului Bosnei, hanului tătarilor, lui Kasım pașa, beilerbeiul Timișoarei, akîngiilor, voievozilor Moldovei și Țării Românești, să păstreze pacea. Își exprimă nedumerirea, că solia lui Ferdinand I a-a pornit spre Poartă și îl informează pe acesta, că sultanul i-a încredințat rezolvarea "tuturor chestiunilor mari sau mici, care se tratează în aceste părți", urmând ca el să fie intermediarul în corespondența cu Poarta. Datorită amânării repetate a plecării spre Poartă a soliei lui Ferdinand I, a fost mustrat de sultan, iar "locul nostru s-a încins și ne arde rău de tot", așa că cere să-i fie comunicată cât mai degrabă plecarea soliei spre Constantinopol.

96. **1554 iunie 10, Sicambria (Buda).** Scrisoarea kapucîlar kethüdasî Mustafâ aga adresată oratorului lui Ferdinand I, Giovanni Maria Malvezzi, prin care îi exprimă nedumerirea față de întârzierea plecării sale spre Poartă și îi dă asigurări că va interveni pentru trimiterea scrisorilor lui Ferdinand I, care erau încă reținute la Buda. Îl roagă să-i comunice data la care va ajunge la Buda.

97. **1554 iunie 10, Buda.** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, către Giovanni Maria Malvezzi, oratorul lui Ferdinand I, prin care se plînge de amânările repetate ale plecării sale spre Constantinopol și îi dă asigurări, că "totul se va sfârși cu bine pentru rege (Ferdinand), mai ales în ceea ce privește Țara Ardealului", îl roagă să-l anunțe dacă intenționează sau nu să vină la Buda. Dacă este hotărât să meargă la Poartă, pacea va fi păstrată atât în Ungaria cât și în Transilvania.

98. **1554 iunie 21, Sicambria (Buda).** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, adresată lui Giovanni Maria Malvezzi, oratorul lui Ferdinand I, prin care își exprimă dorința ca incidentele de frontieră, ca de pildă cel de la Kaposújvár, să înceteze, în interesul tratativelor bilaterale. Îl informează că voievozilor Moldovei și Țării Românești li s-a poruncit din nou să nu încalce armistițiul atîta vreme cat durează tratativele dintre Imperiul romano-german și Poartă.

99. **1554 iunie 21, Sicambria (Buda).** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiul Budei, adresată lui Ferdinand I, prin care îi face cunoscută dorința sultanului, ca "mai bine să vină oratorul vostru, decât să trimiteți o mie de scrisori". Îl informează, că i-a scris sultanului pentru a-l susține, dar

este mirat de plângerile referitoare la producerea unor incidente formulate împotriva populației otomane, deoarece jefuirea negustorilor imperiali nu s-a făcut nici din ordinul și nici cu știrea sa. Se plânge, la rândul său, de incidentele provocate de imperiali.

100. **1554 iunie 28, Buda.** Scrisoarea kapucîlar kethüdasî Mustafa aga către oratorul lui Ferdinand I, Giovanni Maria Malvezzi, prin care îl roagă să-și continue cât mai alert drumul de la Komárom (unde se opriase în urma zvonurilor de atacare a Transilvaniei de către voievozii Moldovei și ai Țării Românești veniți în sprijinul trupelor otomane) la Buda, de unde să-și urmeze călătoria spre Poartă, fiind însoțit de un ceauș.

101. **[1554 iunie 25, f.l.].** Raport al lui Petru Horváth, curier al lui Ferdinand I, către oratorul Giovanni Maria Malvezzi despre cele aflate la Buda, timp în care libertatea de mișcare i-a fost îngrădită în chip drastic. Informează că, Mehmed pașa, beilerbeii Bosniei, se îndreaptă cu un corp de oaste spre Timișoara, pentru ca, împreună cu Kasım pașa, beilerbeii de acolo, să atace Transilvania. Menționează nemulțumirea lui Tuigun pașa, beilerbeii Budei, în legătură cu întârzierea lui Malvezzi, precum și concentrarea unei anumite cantități de armament și fân la Buda. Pe un bilet separat, A.S., o iscodă imperială aflată în anturajul beilerbeii Budei ca dragoman, adaugă alte informații: solul lui Petru Petrovici, care a venit la Buda, caută să tulbure armistițiul existent între Habsburgi și Poartă; toți dregătorii otomani de la Buda se îndoiesc că Malvezzi va fi trimis la Constantinopol.

102. **1554 iunie 25, Komárom.** Raport al oratorului Giovanni Maria Malvezzi adresat lui Ferdinand I, prin care îl informează despre trimiterea curierului Petru Horváth cu răspunsul beilerbeii Budei.

103. **1554 iulie 8, Buda.** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeii Budei, către Giovanni Maria Malvezzi, oratorul lui Ferdinand I, prin care îi aduce din nou la cunoștință decizia sultanului de a nu-i ceda Transilvania lui Ferdinand, deoarece i-a destinat-o lui Ioan Sigismund Zápolya. Îi amintește, că motivele pentru care i s-a permis plecarea de la Poartă au fost cele legate strict de plata haraciului Transilvaniei și de cedarea acesteia, așa că îi reproșează absența oricărui demers făcut în acest sens și veșnica târăgănare a treburilor prin tot felul de scrisori. Îl roagă să intervină pentru luarea unei hotărâri și își oferă serviciile de mediator la prelungirea armistițiului.

104. **1554 iulie 16, Komárom.** Raport al oratorului Giovanni Maria Malvezzi către Ferdinand I, prin care îi atrage atenția că, în scrisoarea care îi

fusesse adresată personal de Tuigun paşa, beilerbeiul Budei, între cei cărora le poruncise respectarea armistiţiului erau amintiţi domnii Moldovei şi ai Țării Româneşti, în vreme ce în scrisoarea adresată regelui Ferdinand I menţionarea celor doi principii români lipseşte. De altfel, şi în scrisoarea din 8 iulie 1554 adresată tot lui, Tuigun paşa îi specifică în mod limpede, că sultanul nu va încheia pace cu Ferdinand I fără restituirea Transilvaniei către Ioan Sigismund Zápolya, în vreme ce în scrisoarea adresată tot atunci regelui Ferdinand I nu spunea nimic limpede. Tuigun paşa este acuzat de falsitate şi perfidie, deoarece caută să-i trezească lui Ferdinand speranţe deşarte cu privire la Transilvania, aceasta doar pentru a-l determina să-şi trimită oratorul la Poartă.

105. **1554 iulie 19, Caliope (Galipoli).** Extras din raportul unei iscoade aflate în slujba lui Ferdinand I: sultanul l-a trimis pe ceaşul Uruc să-i ducă lui Petru Petrovici steagul de domnie pentru Ioan Sigismund Zápolya, iar fruntaşilor ardeleni porunca de a-i da ascultare lui Petrovici şi de a-l ajuta la reînscăunarea lui Ioan Sigismund. Sultanul le-a trimis poruncă beilerbeilor Bosniei, Budei şi Timişoarei să-şi concentreze trupele pentru a veni în ajutorul lui Petru Petrovici; o parte din aceste trupe se află concentrată la Lipova şi Timişoara, iar 16.000 de oşteni se găsesc la Lugoj, aproape de Petru Petrovici. Din districtul Caransebeşului şi Lugojului, pe care sultanul i l-a dăruit lui Petru Petrovici împreună cu haraciul anual, pot fi strânşi cu uşurinţă 10.000 oşteni. Trupele beilerbeilor Bosniei şi Budei se află dincolo de Dunăre, făcându-şi aprovizionarea cu grâne, iar acţiunile militare vor începe doar la cererea lui Petru Petrovici. Se dau informaţii despre maziirea lui Mircea Ciobanul de către Poartă şi înlocuirea lui cu Pătraşcu Vodă.

106. **[1554] august 19, [Buda].** Scrisoarea lui Tuigun paşa, beilerbeiul Budei, adresată lui Ferdinand I, prin care îi aduce la cunoştinţă că a poruncit voievozilor Țării Româneşti şi Moldovei, precum şi comandanţilor otomani de la frontieră, să păstreze armistiţiul până la revenirea solului lui Ferdinand I de la Poartă şi cere respectarea aceleiaşi atitudini şi din partea trupelor habsburgice, plângându-se de incidentele produse la hotarele din Ungaria superioară (de ex. la Szécsudvar şi Esztergom).

107. **1554 august 20, Rákosmeze.** Scrisoarea lui Tuigun paşa, beilerbeiul Budei, către Giovanni Maria Malvezzi, oratorul lui Ferdinand I, prin care îi reconfirmă dorinţa de a păstra armistiţiul cu Habsburgii în pofida incidentelor produse la frontieră (la Szigetvár şi Kaposújvár).

108. **1554 august 21, Buda.** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiu Budei, către Giovanni Maria Malvezzi, oratorul lui Ferdinand I, prin care îi comunică hotărârea de a interveni cu forța împotriva acelor care, supuși dublei impunerii (osmane și habsburgice), refuză să mai plătească censul și dijmele.

109. **1554 octombrie 5, Buda.** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiu Budei, către Ferdinand I, prin care – reafirmându-și dorința de menținere a armistițiului – se plânge de incidentul produs la frontiera comună și roagă, ca la Buda să fie trimis Andrei Tarnóczy, pentru a-l pune la curent în amănunțime cu întreaga stare de fapt.

110. **1554 octombrie 5, Rákosmeze.** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiu Budei, adresată lui Giovanni Maria Malvezzi, oratorul lui Ferdinand I, prin care – amintind de înțelegerea realizată la Poartă cu privire la evacuarea Transilvaniei de către Ferdinand I în răstimp de trei luni – își exprimă nedumerirea față de plângerile care i-au fost înaintate. Intervine în favoarea celor 50 de negustori otomani deținuți în captivitate de către imperiali.

111. **1554 noiembrie 13, Buda.** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiu Budei, adresată lui Giovanni Maria Malvezzi, oratorul lui Ferdinand I, prin care îi dorește o restabilire grabnică a sănătății pentru a putea veni la Buda. Îi amintește, că "noi ne bucurăm mai mult de pace decât de război".

112. **1554 noiembrie 13, Buda.** Scrisoarea lui Tuigun pașa, beilerbeiu Budei, către Ferdinand I, prin care îi cere din nou să-și trimită cât mai grabnic oratorul la Poartă. Îi dă asigurări că a poruncit tuturor dregătorilor din subordinea sa, precum și voievozilor Moldovei și Țării Românești, să respecte armistițiul și cere adoptarea unei atitudini similare. Îl informează, că s-a poruncit căpitanului cetății Salgó să nu mai perceapă dare de la supușii care anterior nu se aflaseră sub stăpânirea otomană.

113. **1554 noiembrie 13, [Buda].** Relatarea lui A.S., iscoadă a lui Ferdinand I aflată ca dragoman în serviciul beilerbeului Budei, către oratorul Giovanni Maria Malvezzi, prin care îi anunță sosirea solului de la voievodul Moldovei, cu scrisori redactate în osmană, precum și cu scrisori de la regina Izabella, prin care se face cunoscută plecarea din Polonia a lui Ioan Sigismund Zápolya și oprirea în cetatea Zannok din apropiere de Munkács. Beilerbeiu Budei, Tuigun pașa, i-a răspuns reginei Izabella că rezolvarea situației depindea în întregime de hotărârea sultanului de a

interveni în Transilvania. Menționează dorința beilerbeiului de Buda, ca Malvezzi să vină cât mai grabnic la Buda.

114. **1555 februarie 15, Krasnahorká.** Scrisoarea lui Francisc Bebek către marele dragoman Mahmud bei, prin care îl asigură din nou de credința sa și a oamenilor săi față de regina Izabella și de Ioan Sigismund Zápolya, cerând intervenția demnitarului otoman pe lângă sultan în vederea emiterii unei porunci către beilerbeii Budei și ai Timișoarei, precum și către domnii Țării Românești și ai Moldovei, de a-i da ajutor militar împotriva lui Ferdinand I. Amintește că alături de el se mai află Gheorghe Báthory, Gabriel Perényi și Francisc Perényi de Nagyhida, existând speranța atragerii lui Andrei Báthory, care se arată încă temător. Îl roagă pe marele dragoman să se întâlnească la castelul Zannok (unde se află regina Izabella și Ioan Sigismund Zápolya) înainte de plecarea sa spre Constantinopol. Îi justifică pierderea cetății Füleke (Fil'akovo) prin neglijența lui Hamza bei.

115. **1555 februarie 27, Zalnok.** Scrisoarea lui Ioan Sigismund Zápolya adresată lui Mehmed pașa, beilerbeiul Rumeliei, prin care îl roagă să intervină pe lângă sultan, ca acesta să poruncească beilerbeilor Bosniei, Budei și Timișoarei, akîngiilor, voievozilor Moldovei și Țării Românești să-l ajute cu tunuri și cu alt material militar pentru a ocupa Transilvania în cursul verii. Își exprimă temerea că, în cazul în care nu va primi ajutor din partea sultanului, va fi ucis de adversarii săi. Roagă să se dea crezare celor care îi vor fi transmise prin viu grai de către Francisc de Cenad, trimisul său.

116. **1555 [mai-iunie].** Memoriu al consilierilor unguri înaintat lui Ferdinand I cu privire la relațiile cu Imperiul otoman. În situația în care sultanul a încheiat pace cu Iranul, condițiile puse lui Ferdinand I sunt foarte grele, vizând nu numai cedarea către Ioan Sigismund Zápolya a întregii Transilvanii în vechile ei hotare, ci și a cetăților Oradea, Gyula și Cașovia, precum și renunțarea la orice drept de succesiune asupra Transilvaniei și cedarea acesteia sultanului, în cazul în care Ioan Sigismund Zápolya nu ar accepta domnia. Se recomandă refuzarea categorică a tuturor acestor cereri, deoarece o cedare ar reprezenta trădarea intereselor creștinătății, ar deschide Imperiului otoman drumul spre Boemia, Moravia, Silezia și Polonia, constituind o amenințare directă pentru Carintia, Carniolia, Stiria și Austria, neoferind în schimb nici o garanție că, în cazul cedării Transilvaniei, sultanul se va mulțumi cu atât și va încheia o pace de durată. O hotărâre cu consecințe atât de grave putea fi luată doar după consultarea stărilor privilegiate ale Transilvaniei, iar cedarea acesteia ar duce la numeroase defecțiuni

în rândul partizanilor ferdinandiști. Față de această situație, se propune să nu se accepte cedarea Transilvaniei și a teritoriilor din Partium nici către sultan nici către Ioan Sigismund Zápolya, ci să se facă pregătiri militare, iar Dieta Ungariei să adopte hotărâri în acest sens, stabilind mijloacele financiare necesare pregătirii unui corp expediționar. Ghislain Augier de Busbecq, oratorul de la Poartă, urmează a fi instruit să le dea otomanilor jumătăți de răspuns, dar să nu declare vreodată ceva în mod deschis despre o posibilă cedare a Transilvaniei, oferind doar asigurări că Ferdinand va găsi calea să-i mulțumească pe regina Izabella și pe Ioan Sigismund Zápolya. Se recomandă efectuarea unor demersuri în vederea captării bunăvoinței regelui Poloniei, ca acesta să intervină la Poartă în favoarea surorii sale, regina Izabella, și a nepotului său, Ioan Sigismund Zápolya, ca mediator între aceștia și Ferdinand.

117. **[1555 sfârșitul lui mai, Amasia].** Raport al oratorilor lui Ferdinand I la Poartă, Anton Verancsics, Francisc Zay de Chemer și Augier Ghislain de Busbecq, către suveranul lor, cu privire specială asupra problemei stăpânirii Transilvaniei. În condițiile în care la Poartă, dar mai ales în rândul pașilor din Divan, au câștigat teren tot mai mult zvonurile răspândite de aderenții reginei Izabella și ai lui Ioan Sigismund Zápolya, se recomandă întreprinderea unui demers diplomatic direct la sultan, pentru a dezminți toate aceste neadevăruri, adică faptul că Ferdinand ar fi ocupat Transilvania cu forța și prin înșelăciune, într-un mod cu totul ilegal, aceasta deoarece regina Izabella și Ioan Sigismund Zápolya, deținând țara doar cu drept de uzufruct, n-ar fi avut niciun temei să o înstrăineze fără acordul protectorului (sultanul). Se atrage atenția asupra profilării tot mai amenințătoare a posibilității ca, odată încheiată pacea cu Iranul, sultanul să nu mai dorească prelungirea tratatelor de pace cu imperialii. Intransigența tot mai manifestă a marilor dregători otomani este ilustrată și de cererea, ca orice document adresat sultanului sau marelui vizir Ahmed pașa să fie redactat în limba osmană. Față de aceste circumstanțe, oratorii imperiali i-au adresat sultanului, la sfârșitul lunii mai 1555, un memoriu cuprinzător referitor la problema Transilvaniei. În acest memoriu, sultanului i se atrăgea atenția că fusese dezinformat, deoarece Ferdinand nu obținuse Transilvania prin forța armelor și prin înșelăciune, ci Izabella și partizanii ei îi încredințaseră țara de bună voie, cerând punerea în aplicare a tratatului încheiat la Oradea cu regele Ioan de Zápolya. În compensație, regina Izabella și fiul ei promisera 140.000 florini de aur și două ducate în Silezia, precum și promisiunea de

căsătorie a unei fiice a lui Ferdinand cu Ioan Sigismund. După încheierea tratatului cu Izabella, Ferdinand a trimis imediat soli la Poartă (aceștia ducând și haraciul Ungariei și al Transilvaniei), dar aceștia au fost reținuți de Ali pașa, beilerbeii Budei, care a început operațiunile militare, plângându-se în același timp sultanului de evenimentele din Ungaria și Transilvania. În același timp, Ferdinand a încercat să trimită alți soli, care să-l informeze pe sultan în mod corect despre problema Transilvaniei, anume prin oratorul Giovanni Maria Malvezzi, fapt care constituie o probă evidentă de bună-credință, de amicitie și dorință de pace. Tuigun pașa, succesorul lui Ali pașa ca beilerbei al Budei, a continuat hărțuierile armate, astfel că haraciul n-a mai putut fi trimis la Poartă. În ceea ce privește Transilvania, obținută de Ferdinand prin bună înțelegere la solicitarea insistentă a reginei Izabella, sultanul să fie rugat să o lase pe mai departe în stăpânirea regelui "roman", deoarece de hotărârea lui în această privință ar depinde în mare măsură atitudinea celorlalți principii creștini. Izabella și Ioan Sigismund ar trebui ca, la intervenția solicitată sultanului în acest sens, să se mulțumească pe viitor cu *statu quo*-ul. Sultanul ar trebui să socotească spre gloria lui faptul, că este singurul principe căruia Ferdinand îi plătește haraci.

118. **1555 [august 14, Viena].** Ghislain Augier de Busbecq, oratorul lui Ferdinand I la Poartă, îi raportează acestuia despre desfășurarea misiunii sale diplomatice în Imperiul otoman. Plecat de la Buda la 13 decembrie 1554, Busbecq a ajuns la Constantinopol la 20 ianuarie 1555, fiind reținut acolo de Rüstem pașa, împreună cu ceilalți oratori ai lui Ferdinand I, până la 9 martie 1555, pentru a aștepta ordinul sultanului de primire în audiență. La 9 martie, oratorii habsburgici au trecut în Anatolia, ajungând la Amasia, unde se afla Süleyman Kanunî, la 7 aprilie 1555. La 10 aprilie, oratorii au fost primiți într-o primă audiență de marele vizir Ahmed pașa, comunicându-li-se hotărârea sultanului de a nu renunța la Transilvania și de a nu îngădui scoaterea lui Ioan Sigismund Zápolya din stăpânirea asupra acesteia. Ca o precondiție a păcii, lui Ferdinand I i s-a cerut să-l primească pe Ioan Sigismund într-o anumită parte a Transilvaniei, să-i dea drept soție pe una dintre fiicele sale, el rămânând guvernator al țării. În același timp, Rüstem pașa s-a plâns că, în contul haraciului Transilvaniei fuseseră aduși doar 10.000 de ducăți, reproș la care oratorii au replicat că suma trebuie privită doar ca un gest de bunăvoință din partea lui Ferdinand. Într-o nouă audiență la Ahmed pașa (19 aprilie 1555), marele dregător otoman le-a cerut oratorilor să-i comunice prin viu grai și în scris tot ceea ce doreau să-i înfățișeze

sultanului. La 21 aprilie 1555, oratorii lui Ferdinand I au fost primiți la Divanul imperial, aducându-li-se la cunoștință că doar sultanul era cel care va hotărî în problema Transilvaniei. Primiți în aceeași zi de sultan, oratorii nu au apucat să spună aproape nimic, fiind scoși de pașii din Divan sub pretextul că doleanțele lor fuseseră înfățișate și în scris. Răspunsul la cere-rile prezentate cu ocazia audienței a fost adus de Ahmed pașa, el confirmând voința sultanului de a nu lăsa Transilvania în mâinile lui Ferdinand I. Rechemăți după câteva zile în fața lui Ahmed pașa și a Divanului imperial, oratorii le-au oferit pașilor între 4.000 și 14.000 ducați în cazul în care ar fi intervenit pe lângă sultan în favoarea păstrării de către Ferdinand I a Transilvaniei. Pașii au răspuns, că totul depindea de hotărârea luată de Süleyman Kanunî. Rechemăți după alte câteva zile de Ahmed pașa, oratorii au primit confirmarea că sultanul nu renunță la Transilvania. Prin promi-siunea căsătoriei unei fiice a lui Ferdinand I cu Ioan Sigismund Zápolya, oratorii au încercat, fără a avea însă vreun rezultat, să obțină măcar înche-ierea unui armistițiu pe câțiva ani. Răspunsul primit din partea sultanului a fost fără echivoc: cedarea Transilvaniei sau războiul. Prin imbrehorul (șeful grajdurilor imperiale) aflat în grațiile deosebite ale sultanului, căruia oratorii i-au promis suma considerabilă de 20.000 de ducați, s-a încercat din nou păstrarea Transilvaniei pe seama lui Ferdinand I, dar și această tentativă a eșuat. Presați de insistențele pașilor din Divanul imperial și dorind să scoată tratativele din impas, oratorii au cerut o amânare a discuțiilor, pentru a primi noi instrucțiuni din partea lui Ferdinand. Până la urmă, pașii au fost de acord cu plecarea la Viena a lui Giovanni Maria Malvezzi. După ce a fost încheiată pacea dintre Imperiul otoman și Iran, la oratorii lui Ferdinand I s-a prezentat marele dragoman Ibrahim, un susținător fervent al reginei Izabella, amenințând că, în caz de eșec al tratativelor, otomanii vor intra, cu forța în Transilvania și o vor păstra pe seama lor. Drept urmare, la Ferdinand I a fost trimis Francisc Zay de Chemer, pentru a obține și a aduce apoi la Poartă un răspuns limpede în legătură cu Transilvania și cu proiectul de căsătorie a fiicei sale cu Ioan Sigismund Zápolya. Solicitarea oratorilor Verancsics și Busbecq în legătură cu încheierea unui nou armistițiu pe șase luni a fost refuzată. La întrebarea oratorilor, ce ar oferi în schimbul eventualei cedări a Transilvaniei de către Ferdinand I, marii dregători din Divanul imperial s-au abținut de la orice răspuns. La finele lunii mai 1555, Busbecq a fost primit în audiență finală de către sultan, cu toate că acesta suferea de o violentă criză de ulcer. Așa cum era de prevăzut, sultanul nu își schimbase punctul de vedere. La 2 iunie 1555, Busbecq a părăsit Amasia, dar a ajuns la

Constantinopol de abia la 3 iulie datorită îmbolnăvirii sale în cursul drumului. În timp ce se îndrepta spre Adrianopol, l-a întâlnit pe un trimis al beilerbeiului Timișoarei, Kasım pașa, care venea la Poartă pentru a cere ocuparea a trei cetăți (pe care Busbecq nu le numește) drept condiție a păcii. La trecerea lui prin Filipopol (Plovdiv), Sofia, Mohács, Tolna și Buda, Busbecq a înregistrat o seamă de zvonuri legate de evoluțiile militare și politice din zonă. La Buda și Strigoni (Esztergom), Busbecq a fost copleșit cu plângerilor dregătorilor otomani de acolo ca urmare a incidentelor cu militarii și supușii lui Ferdinand I, cerându-i-se să-i transmită apelul de respectare strictă a armistițiului. La finele primei decade a lunii august 1555, Busbecq a ajuns la Komárom, iar de acolo la Viena.

119. [1555 septembrie f.z., Viena]. Memoriu al consilierilor unguri către Ferdinand I cu privire la relațiile cu Imperiul otoman. În condițiile în care sultanul a încheiat pacea cu Iranul, el are mâinile libere în Orient, refuzând prin urmare prelungirea armistițiului cu Ferdinand în cazul în care Transilvania nu i-ar fi restituită lui Ioan Sigismund Zápolya. În aceste condiții, există două moduri de a reacționa. Cel dintâi, printr-o opoziție armată, socotită însă drept "primejdioasă și aproape imposibilă", care trebuia exclusă din următoarele motive: disproporția numerică însemnată între forțele militare disponibile ale celor doi protagoniști (cu acest prilej se face un bilanț al luptelor duse cu Imperiul otoman de Sigismund de Luxemburg, Vladislav I, Ioan de Hunedoara, Matia Corvin și Ludovic al II-lea), secătuirea resurselor financiare ale lui Ferdinand I, alianța iminentă și în același timp foarte periculoasă dintre sultan și regele Franței, lipsa oricărei perspective serioase de ajutor din partea principilor creștini, încheierea unor armistiții cu Poarta de către alte puteri (Polonia, Veneția, Ragusa). În condițiile adoptării soluției militare, Ferdinand urma să rămână aproape singur. De altfel nici oratorii rămași la Constantinopol (Verancsics și Zay) nu se pronunțau în favoarea soluției militare, dar nici pentru cedarea Transilvaniei decât în condiții "bune și convenite", fără ca acestea să fie însă specificate. Pornind de la considerentul că, dacă Transilvania va fi ocupată de sultan cu forța armelor, țara nu-i va fi lăsată lui Ferdinand dar nici lui Ioan Sigismund Zápolya, ci va rămâne o posesiune directă a Porții, se propune o soluție socotită salvatoare: înainte ca trupele otomane să intervină, Ferdinand ar urma să trateze prin intermediul regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, cu regina-mamă Bona Sforza, cu regina Izabella și cu Ioan Sigismund Zápolya retrocedarea benevolă a Transilvaniei în anumite condiții

favorabile și realizarea căsătoriei proiectate cu una din fiicele sale. De altfel, fiind exclusă intervenția otomană, Ioan Sigismund urma să plătească haraciul obișnuit, având fie titlul de voievod sau guvernator, fie cel de duce sau principe al Transilvaniei, regele Poloniei fiind garantul, iar Ferdinand I protectorul. În același timp, se puteau obține și garanții, că aderenții transilvăneni ai lui Ferdinand I nu aveau să sufere represalii. Este însă recomandată o maximă celeritate la punerea în aplicare a acestui plan, adică înainte de expirarea armistițiului de 6 luni, aflat încă în vigoare. De aceea Busbecq trebuie trimis de îndată la Poartă, pentru a le aduce la cunoștință sultanului și marilor dregători otomani că, îndemnat de Süleyman Kanunî, Ferdinand I cedează Transilvania de bună voie lui Ioan Sigismund Zápolya. În condițiile unei previzibile reacții pozitive a Porții, oratorii vor putea cere restituirea unor cetăți de graniță ocupate (Füleke, Szolnok), sondând în același timp posibilitatea retrocedării către Ioan Sigismund a unor cetăți care aparținuseră Transilvaniei în timpul lui Ioan de Zápolya (de ex. Timișoara, Lipova, Șoimuș). De asemenea, înaintea sosirii lui Busbecq la Constantinopol, solia lui Ferdinand I trimisă de urgență în Polonia trebuia să fi încheiat deja tratativele cu Sigismund al II-lea August. În memoriu se insistă asupra necesității unei acțiuni concertate cât mai rapide, avându-se în vedere momentul crucial prin care trecea creștinătatea.

120. 1556 februarie 25, Constantinopol. Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat lui Petru Petrovici, prin care îi poruncește să-i fie credincios lui Ioan Sigismund Zápolya, să-i dea ajutor la înlăturarea aderenților lui Ferdinand I din Transilvania și să aducă această poruncă la cunoștința tuturor, contravenienții urmând a suporta cele mai grele consecințe. Îi aduce la cunoștință, că a poruncit tuturor beilerbeilor, hanului tătarilor, precum și voievozilor Moldovei și Țării Românești, să-i dea ajutor atunci când îl va cere, aceeași poruncă primind-o și ceașul Durmuș, aflat pe lângă el. Îi poruncește să ia toate măsurile pentru aprovizionarea trupelor otomane. Îl informează, că la Poartă s-a primit scrisoarea lui Ștefan și Francisc Bebek, precum și din partea altor nobili unguri, prin care aceștia se dezic de Ferdinand I, recunoscându-l drept domn pe Ioan Sigismund Zápolya, căruia i s-a poruncit să intre în Transilvania. I se confirmă primirea scrisorii prin care aducea la cunoștință recrutarea a 3.000 lefegii sub comanda lui Melchior Balassa și Anton Kendi, precum și eliberarea salv-conductului solicitat de Petrovici pentru a guverna Transilvania până la venirea lui Ioan Sigismund Zápolya.

121. **1556 martie 27, Viena.** Instrucțiunea lui Ferdinand I dată oratorilor săi de la Poartă. Constatând că demersurile în privința Transilvaniei nu avuseseră niciun efect, chiar dacă sultanului îi fuseseră expuse motivele întârzierii la precizarea de atitudine în această problemă (de ex. necesitatea negocierii condițiilor de stăpânire asupra Transilvaniei cu regina Izabella și cu Ioan Sigismund Zápolya sau necesitatea ca stările privilegiate ale țării, convocate în Dietă, să se pronunțe asupra oportunității cedării Transilvaniei), suveranul a aflat cu neplăcere despre intrarea lui Petru Petrovici în Transilvania, pentru a o lua în stăpânire în numele lui Ioan Sigismund. Cu toate că ar fi putut reacționa în forță ca urmare a condițiilor internaționale schimbate (restabilirea păcii în interiorul Imperiului romano-german, încheierea ostilităților cu Franța), totuși Ferdinand I a luat în seamă atât dorința celor trei stări transilvănene privilegiate de a se supune lui Ioan Sigismund cât și intervenția regelui Poloniei în favoarea nepotului său, ținând în același timp cont și de incidentele de frontieră neîncetate. Ferdinand I le poruncește oratorilor săi la Poartă ca, insistând pe mai departe pe lângă sultan și pe lângă membrii Divanului imperial de a-i lăsa stăpânirea asupra Transilvaniei, în schimbul unui haraci anual, să atragă atenția în mod deosebit asupra lipsei de scrupule ale trădătorului Petru Petrovici, al cărui obiectiv real era obținerea țării pentru sine. În același timp, oratorii trebuiau să aducă Porții la cunoștință disponibilitatea lui Ferdinand I pentru o înțelegere cu regina Izabella în privința Transilvaniei și deopotrivă a unor teritorii din Ungaria. Oratorii au primit indicația ca, de nu vor putea obține nimic în ceea ce privește stăpânirea asupra întregii Transilvanii, atunci să încerce obținerea de la sultan și de la marele vizir Rüstem pașa măcar a unui acord favorabil referitor la teritoriile ardelene deținute în acel moment în mod efectiv, iar dacă ar eșua și acest demers, să încerce obținerea unei păci sau a unui armistițiu pe o perioadă de câțiva ani, măcar pentru teritoriile din Ungaria, Croația și Slavonia, în schimbul unui haraci anual corespunzător.

122. **[1556 iunie f.z., f.l.].** Raport al oratorilor lui Ferdinand I la Poartă adresat suveranului lor prin curierul special Ladislau Szabó. În urma instrucțiunii din 27 martie 1556, au întreprins toate demersurile pe lângă marele vizir Rüstem pașa și pe lângă membrii Divanului imperial, dar rezultatele sunt negative datorită inflexibilității dregătorilor otomani, care insistă ca Transilvania, inclusiv Cașovia, Oradea și Gyula, să se afle în mod efectiv în mâinile lui Ioan Sigismund Zápolya, iar haraciul anual minim pentru Ungaria să fie de 30.000 ducați, altă bază de discuții nefiind acceptată. Sultanul așteaptă venirea unui sol al lui Ferdinand I, care să-i confirme

limpede – atât prin viu grai cât și printr-o scrisoare a suveranului său – predarea Transilvaniei și a teritoriilor care îi aparținuseră în timpul regelui Ioan de Zápolya. În aceste condiții, oratorii propun trimiterea unui răspuns scris și cer instrucțiuni, mai ales că poziția marilor dregători otomani devenise și mai rigidă după sosirea unui sol al lui Petru Petrovici, care adusese știrea că stăpânul său ocupase deja întreaga Transilvanie.

123. **[1556 iunie-iulie, Viena]**. Memoriu al consilierilor unguri adresat lui Ferdinand I, în care este cuprins textul scrisorilor de răspuns urmând a fi trimise sultanului, oratorilor de la Poartă și marelui vizir Ali pașa. În scrisoarea de răspuns adresată sultanului, Ferdinand îi confirmă tot ceea ce îi spusese oratorii în legătură cu Transilvania se făcuse din voința și cu știrea sa. Sultanului i se aduce la cunoștință, că Ferdinand cedează Transilvania lui Ioan Sigismund împreună cu toate cetățile pe care le mai stăpânește acolo, dar îl roagă pe Süleyman Kanunî să-i poruncească protejării sale, ca acesta să permită plecarea nestingherită din țară a tuturor partizanilor ferdinandiști. De asemenea, sultanul este rugat să-i poruncească lui Petru Petrovici restituirea către Ferdinand I a cetății Munkács, pe care o primise în schimbul cetăților Timișoara, Becej, Bečkerek și a "părților de jos ale regatului Ungariei". Sultanului i se aduce la cunoștință, că oratorii imperiali vor trata atât problema haraciului Ungariei cât și încheierea unei păci noi. În același timp se cere respectarea armistițiului la hotarele din Ungaria, Dalmația, Croația și Slavonia. În scrisoarea adresată oratorilor săi de la Poartă, Ferdinand repetă cele comunicate sultanului, adăugând într-un codicil secret că "nu va ceda turcilor Ungaria și părțile anexate acesteia" și va lupta pentru acestea în caz de nevoie, cu toate că prefera pacea. Ferdinand își autoriza oratorii ca, la eventuala cerere a marilor dregători otomani, acestora le putea fi arătat textul ultimei sale instrucțiuni. Când privește stabilirea cuantumului haraciului pentru Ungaria, oratorii urmau să pornească de la suma de 30.000 ducați, atât cât fusese plătit în vremea în care stăpâna și Transilvania, oferta putând fi urcată în caz extrem până la maximum 50.000 ducați pe an. În scrisoarea adresată lui Ali pașa, Ferdinand îi aduce la cunoștință disponibilitatea de a-i ceda Transilvania lui Ioan Sigismund Zápolya împreună cu toate cetățile pe care le mai deține acolo, rugându-l pe marele demnitar otoman să intervină pe lângă sultan pentru respectarea păcii la hotarele din Ungaria, Dalmația, Croația și Slavonia.

124. **1556 decembrie 5, Adrianopol / 1556 noiembrie 4, f.l.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I cu privire la diferite evenimente din

Imperiul otoman. Dintr-o discuție a lui Rüstem pașa cu bailul venețian, convorbire la care fusese prezent și informatorul, a aflat că sultanul era dispus să încheie pace cu Ferdinand doar dacă acesta va face, la rândul său, pace cu Ioan Sigismund Zápolya. La Poartă era așteptată sosirea unui nou sol special din partea reginei Izabella. Este reprodus textul scrisorii trimise la 4 noiembrie 1556 de către Pătrașcu Vodă, domnul Țării Românești, sultanului Süleyman Kanunî, prin care îi raportează că, potrivit poruncii primite, trecuse împreună cu oastea sa "munții care despart hotarul Ungariei și al Valahiei", spre a veni în sprijinul reginei Izabella și a lui Ioan Sigismund, pe care i-a însoțit până la Cluj, unde stările ardeleni le-au jurat credință, apoi s-a întors în Țara Românească. Alte amănunte urmau a fi transmise prin ceașii Kasîm și Ogrî.

125. **1557 ianuarie 5, Adrianopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente din Imperiul otoman desfășurate în cea de-a doua jumătate a lunii decembrie 1556. Marele dragoman Mahmud (vienez, din naștere) a adus o scrisoare prin care regina Izabella îl roagă pe sultan să-i scrie regelui Franței, pentru a peți pe seama lui Ioan Sigismund Zápolya pe una din fiicele acestuia; totul urmează a se rezolva la venirea oratorului ardelean. Sultanul este mulțumit de haraciul anual al Transilvaniei în sumă de 10.000 ducați. Rugat de Ioan Sigismund Zápolya să intervină împotriva lui Petru Petrovici și a lui Francisc Kendi, care se apucaseră să dărâme diferite biserici în Transilvania, sultanul a declarat că nu se amestecă în problemele religioase ale țării. Zvonurile despre înlocuirea beilerbeiului Budei sunt pe deplin întemeiate. Mehmed, voievodul acestuia venit la Poartă, a aflat de la Rüstem pașa, că Ferdinand ar putea obține încheierea unei păci pe 30 de ani, dacă ar consimți la dărâmarea cetăților Eger și Szigetvár și la plata unui haraci anual de 30.000 ducați.

126. **1557 februarie 28, Adrianopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente produse în Imperiul otoman la finele lui ianuarie și în luna februarie 1557. Sultanul așteaptă confirmarea știrilor primite despre pregătirile militare ale lui Ferdinand I și, în cazul în care acestea se adevăresc, a luat hotărârea să pornească personal în expediție, folosindu-se de acest prilej pentru a ocupa Transilvania. Informații despre pregătirile flotei otomane.

127. **1557 martie 31, Adrianopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente produse în Imperiul otoman în ultima decadă a lunii martie 1557. Au avut loc intense tratative franco-osmane

legate de acordarea unui sprijin militar al Porții în Marea Mediterană. Ambasadorul francez la Poartă îl socotește pe Petru Petrovici necredincios față de sultan. Se așteaptă venirea oratorului ardelean care aduce haraciul țării. În audiența avută la Rüstem pașa, Francisc Bebek s-a plâns de Petru Petrovici și a cerut numirea sa ca guvernator al Transilvaniei, mai ales că ar avea și promisiunea unor înalți demnitari ai lui Ferdinand I (inclusiv banul Croației), că vor trece de partea sa. Este așteptată decizia sultanului, care încă este bolnav.

128. **1557 aprilie 15, Adrianopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente produse în Imperiul otoman în prima jumătate a lunii aprilie 1557. În urma audiențelor la sultan și la Rüstem pașa, Francisc Bebek a fost numit guvernator al Transilvaniei în locul lui Petru Petrovici, promițând că va ocupa pe seama Porții partea din regatul Ungariei stăpânită de Ferdinand. La această numire au contribuit mult acuzele de trădare și corupție aduse de Bebek lui Petrovici, căruia ambasadorul Franței a încercat zadarnic să-i țină partea. Trimisul reginei Izabella a protestat la Poartă împotriva numirii lui Bebek, acuzându-l că dorește Transilvania pentru sine.

129. **1557 iunie 8, Constantinopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente produse în Imperiul otoman la finele lunii mai și la începutul lunii iunie 1557. Solia ardeleană trimisă de regina Izabella, a lui Ioan Sigismund Zápolya și a celor trei stări privilegiate, care a adus la Poartă 8.000 ducați din haraciul de 10.000 ducați al Transilvaniei, l-a rugat pe Rüstem pașa să-i solicite sultanului o iertare de haraci pe trei ani în urma sărăciei în care se zbate țara, fiind însă refuzată. Un răspuns negativ l-a înregistrat și plângerea împotriva numirii lui Francisc Bebek ca guvernator al Transilvaniei.

130. **1557 iulie 16, Constantinopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente petrecute în Imperiul otoman în prima jumătate a lunii iulie 1557. Potrivit știrilor ajunse la Poartă, Francisc Bebek s-ar afla încă în Moldova, temându-se să treacă în Transilvania. O mare parte a transilvănenilor este foarte nemulțumită de regina Izabella, de Ioan Sigismund Zápolya și de Petru Petrovici, văzând că Poarta nu-și respectă promisiunea de restituire a Timișoarei, Lipovei și a altor cetăți care aparținuseră Transilvaniei, precum și datorită poverii apăsătoare a haraciului.

131. **1557 august 4, Constantinopol.** Raport al oratorilor Verancsics, Zay și Busbecq adresat lui Ferdinand I. Îl informează, că la Poartă au sosit soli ai reginei Izabella și ai lui Ioan Sigismund Zápolya, cu cererea de restituire a Timișoarei și Lipovei, acestora răspunzându-li-se că ardelenii să ocupe mai întâi cu propriile lor forțe Gyula și Oradea, urmând ca apoi sultanul să decidă. Transilvănenii speră în sprijinul ambasadorului Franței, care a tratat în acest timp cu marii dregători otomani. Cu ocazia unei audiențe la Rüstem pașa, oratorii au aflat hotărârea sultanului în legătură cu relațiile cu Ferdinand: o "pace veșnică" pe principiul *uti possidetis* va fi încheiată doar cu condiția dărâmării cetății Szigetvár, a plății haraciului restant pe 2 ani și a măririi acestuia în viitor. Oratorii au cerut garantarea stăpânirii lui Ferdinand asupra cetăților Cașovia, Munkács, Hust, Oradea și Gyula. Verancsics și Zay vor pleca spre Viena pentru a prezenta condițiile otomane de pace, precum și divergența lor de opinii cu Busbecq.

132. **1557 decembrie 11, Adrianopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente petrecute în Imperiul otoman la finele lunii noiembrie și începutul lunii decembrie 1557. Un sol al reginei Izabella a cerut ca beilerbeiului Budei și sangeacbeilor de la hotare să li se poruncească să-i dea ajutor militar împotriva lui Ferdinand I. Sultanul a poruncit doar voievodului Moldovei să vină în ajutorul reginei Izabella, dar numai la cererea acesteia. Un alt sol al reginei Izabella a repetat cererea de ajutor, apel în urma căruia Rüstem pașa i-a poruncit beilerbeiului Budei să dea sprijinul militar necesar.

133. **1558 februarie 5, Constantinopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente produse în Imperiul otoman la începutul lunii februarie 1558. Veniți din Transilvania, dragomanul Mahmud și un sol al reginei Izabella au adus știrea înfrângerii căpitanului imperial Anton Secken de către Francisc Bebek. În același timp, solul Izabellei a cerut ajutor osman împotriva celor 7.000 oșteni ai lui Ferdinand concentrați la hotarele Transilvaniei, regina crezând cu tărie că va primi sprijin militar și din partea regelui Poloniei. Este încă așteptată hotărârea sultanului în legătură cu acordarea ajutorului militar otoman.

134. **1558 februarie 11, [Viena].** Raportul curierului imperial Ladislau Szabó – înregistrat de către episcopul de Győr – către Ferdinand I despre misiunea sa la Poartă (decembrie 1557 – februarie 1558).

135. **1558 martie 6, Adrianopol.** Raport al unei iscoade către Ferdinand I despre diferite evenimente petrecute în Imperiul otoman în ultima

decadă a lunii februarie și la începutul lunii martie 1558. La cererea unui sol trimis de Francisc Bebek, sultanul a poruncit voievodului Moldovei și unui număr de patru sangeacbei învecinați cu Transilvania să-i dea ajutor militar reginei Izabella împotriva trupelor habsburgice. Unui alt sol al reginei Izabella i-a fost transmisă porunca sultanului de a-l pune deîndată în libertate pe vornicul Socol (fost partizan al lui Pătrașcu cel Bun și al lui Radu Vodă Ilie – Haidăul), deținut în Transilvania, drept condiție a acordării ajutorului militar. Diferite informații despre activitatea abatelui de Bruel, monseigneur de Battaglier, trimis special al regelui Franței, care l-a delegat în Transilvania pe un anume monseigneur Tutin pentru a strânge informații despre situația de acolo.

136. a) 1558 iunie 17 / 965 H. ramazan 2, Constantinopol. b) 1558 august 19 / 965 H. zil'kade 6, Constantinopol. a) Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat lui Mustafa bei, sangeacbeul Timișoarei, prin care îi poruncește să cumpere 3.000 căruțe de orz din noua recoltă, transportându-le cu vasele până la Semendria (Smederevo). Este reiterată porunca de achiziționare a 2.000 căruțe de făină având aceeași destinație. Un firman cu conținut asemănător este adresat tuturor sangeacbeilor și kadiilor din eialetul Timișoara, cu porunca de a da tot sprijinul sangeacbeului Timișoarei. b) Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat lui Mustafa bei, sangeacbeul Timișoarei, prin care îi poruncește să cumpere 3.000 căruțe de orz și 2.000 căruțe de făină, să le încarce pe vase și să le transporte în locuri potrivite aflate la Dunăre.

137. [1558] august 2 [965 H.] Constantinopol. Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat beilerbeiului Timișoarei și sangeacbeului Timișoarei, Mustafa bei, prin care le poruncește să cumpere 3.000 căruțe de orz din noua recoltă și să le transporte la Dunăre cu ajutorul beifului Semendriei, banii necesari urmând a fi luați din vistieria de la Timișoara.

138. [1558] august 8 / [965 H.], Constantinopol. Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat marilor dregători ai eialetului Timișoara, prin care le poruncește să-i dea tot ajutorul în oameni și materiale sangeacbeului Timișoarei, Mustafa bei, la cumpărarea, transportul și păstrarea orzului și făinei destinate unor fortificații de la Dunăre.

139. [1558] septembrie 6 / [965 H.] Constantinopol Firman al sultanului Süleyman Kanunî adresat lui Mustafa bei, sangeacbeul Timișoarei, prin care îi repetă ordinul de a cumpăra 3.000 căruțe de orz și 2.000

căruțe de făină și de a le transporta la unele fortificații aflate la Dunăre, cerând să-i fie raportată de îndată ducerea la îndeplinire a poruncii, aceasta cu atât mai mult, cu cât până la venirea iernii proviziile trebuiau să ajungă la destinație.

140. **1559 mai 1, Gyula.** Scrisoarea lui Benedict Bornemissza, căpitantul cetății Gyula, către Maximilian, regele Boemiei, prin care îi comunică informațiile obținute în urma interogării unui turc de vază (venit din Egipt), care fusese luat prizonier lângă cetatea Șiria. Sultanul nu-i va ceda niciodată reginei Izabella teritoriul dintre Tisa și Mureș. Pentru asediarea și cucerirea cetăților Gyula și apoi Eger, au fost puse în mișcare trei corpuri de oaste sub comanda lui Rüstem pașa, Mehmet pașa și Pertev pașa (desemnat ca sangeachei al Lipovei), numărând în jur de 100.000 de oameni. Certurile dinastice dintre fiii sultanului nu-l vor împiedica pe Süleyman Kanunî să-și urmeze planurile.

141. **[1560] ianuarie 3, Alba Iulia.** Scrisoarea lui Ioan Sigismund Zápolya către sultanul Süleyman Kanunî, prin care îl roagă să-i poruncească lui Despot Vodă, domnul Moldovei, să nu mai atace Transilvania sub pretextul redobândirii posesiunilor ardeleni stăpânite de predecesorul său, Alexandru Lăpușneanu. Despot Vodă este acuzat, că orice ban îl va putea extorca din Transilvania îl va trimite în Germania, așa că nu mai trebuia lăsat în scaunul Moldovei.

142. **1560 ianuarie 3, Alba Iulia.** Scrisoarea lui Ioan Sigismund Zápolya către marele vizir Ali pașa, prin care îl roagă să nu dea crezare celor spuse de Ștefan Bethlen de Ictar, fiul banului Caransebeșului și Lugojului, Grigore Bethlen de Ictar, refugiat mai întâi la Timișoara și mai apoi la Poartă, știut fiind faptul că, în altă ocazie, acesta trecuse și la "nemți". Se roagă, ca tânărul Bethlen să fie prins și trimis în Transilvania.

143. **1560 septembrie 12, Constantinopol.** Raport al oratorului imperial Albert de Wyss către Maximilian, regele Boemiei, prin care îl roagă să fie rechemat la Viena, deoarece, ca urmare a intrigilor repetate ale transilvănenilor la Poartă, precum și a atitudinii marilor dregători otomani, nu are vreo speranță să-și poată îndeplini misiunea legată de negocierea păcii.

ABREVIERI

HHStA Wien, *Turcica* = Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, *Staatskanzlei – Türkei*.

Hurmuzaki = Hurmuzaki, Eudoxiu de, *Documente privitoare la istoria Românilor*, vol.II/1, București, 1891.

Petritsch = Petritsch, Ernst Dieter, *Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv*. vol. I (1480-1575), Viena, 1991.

Procházka-Eisl – Römer = Procházka-Eisl, Gisela – Römer, Claudia, *Osmanische Beamtenschreiben und Privatbriefe der Zeit Süleymans des Prächtigen aus dem Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu Wien*. Viena, 2007.

Schaendlinger – Römer = Schaendlinger, A.C. – Römer C., *Die Schreiben Süleymans des Prächtigen an Vasallen, Militärbeamte, Beamte und Richter aus dem Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu Wien*, partea a 2-a (Faksimile, Transkriptionen und Übersetzungen), Viena, 1986.

NOTĂ

La transliterația documentelor osmane am folosit alfabetul turc actual, cu excepția, datorată unor condiționări editoriale, a literei **ı**, adică **î** din alfabetul românesc, căruia i-am acordat aceeași valoare fonetică. În rest, mai multe litere ale alfabetului turc actual au în textul osman următoarele valori de lectură:

â = **a** lung

c = **ga, ge, gi**

ç = **ca, ce, ci**

ğ = **g** moale, vocalizat

1. [1523 aprilie 27?]¹

Principi

Novitates, que domino Episcopo, domino nostro gratiosissimo dicere potetis, habeo ex loco quodam secreto et a persona secreta magni nominis, quod Sophii iterum invasit regna Cesaris Turcharum et in illis regnis habuit quendam bassa prefectum et gubernatorem, qui mortuus est et loco sui alium misit cum triginta milibus hominum. Et ille gubernator nunc missus, est sanguine iunctus Vlasto, vayvode Transalpine, qui noviter creatus est. Et Cesar misit dominum capitaneum nomine Jwga, qui penes vayvodam novum Transalpinensem cum 400 Jancharonibus venit ad subsistendum Vlad in vayvodam Transalpinum. Et omens Valachi et Boyerones omnesque populares adhererunt sibi; dicunt enim esse hominem pulcra² stature, prudentem, qui calet linguas Hungaram, Saxonicam, Turcham et Valacham fuitque mercator et nullus Turchus est in regno Transalpine, sed isti pauci quoque Jancharones sunt penes Danubium et Jwgha, prefectus Jancharonum, misit unum Turchum et Bayarones² alium ad Cesarem Turcharum, intimando sibi, ut nullus Hungarus esset in regno Transalpine. Quia Mehmeth dixit Cesari, ut Transalpinum esset plenum Hungarorum, Boyerones et Banus nunc concordant cum Vlad, novo vayvoda. Expectant, videlicet, relationem à rege imperatoreque. Vlad vayvoda paratus est omnes condiciones cum Boyeronibus inire. Hec domino gratiosissimo dicere debeatis et nemini alteri.

Cesar commisit gubernatori misso contra Zophy habere maiorem potenciam, ipso non congrediatur. Si vero viderit, Zophy habere maiorem potenciam, ipso non congrediatur, sed intimet citissime aliis copiis eundem iuvabit, tunc Cesar Turcharum multas gentes amisit sub Rodo; homini qui domi ex castris Rodiensis reversi peste domi periire etc.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 1, Konv. 1 (1521–1526), fol. 12; copie.

Microfilme Austria, rola 336, c. 17.

¹Notă ulterioară de arhivă.

²Astfel în text.

2. 1534 iulie 15, Bratislava

Sacratissime et potentissime rex,
Domine clementissime,

Non possum exprimere quantum molestiarum exhauserim Bellogradi, ubi septem diebus subsisti, dissimulatione Thurcarum, apud quos nulla fides, nullum iusiurandum in precio. Neque puto unquam inde rediissem, nisi ingenio et industria Hieronymi de Lasko, qui me inde eripuit et per Hungariam terrestri itinero duxit. Veni autem heri sub noctem Posonium, sed ita male valens, ut illum ultimum diem mihi fore sim arbitratus, neque poteram curru, neque equo insedissee. Natura autem mea magis mihi quam industria profuit ad valetudinem. Ipsa enim pepulit id unde suspicabar. Iamque, Deo gratia, melius me habeo et cras Vienne fore spero. Inde nihil obmissurus temporis, donec ad Maiestatem Vestram pervenero.

Classis Thucarum, que Bellogradi apparari, ultimis meis a me scripta est et visa, intra mensem fore erit Bude. Mens Thurcarum est destruere Beybegk Hungarum ad requisitionem vayvode et Lasky. Cui Beybegk, si Maiestas Vestra auxilio esse vult, minatur Griti se accepturum Cibinium Transylvanie a Maiestate Vestra. In summa, cum sperem, brevi apud Maiestatem Vestram fore, non obstante valetudine mea, ego precor humillime, ut brevitati mee ignoscat eamque condonet huius corporis debilitati. Quamdiu sanam conservet Christus. Ex Posonio, die XV-o Julii anno Domini M.D.XXXIII-o.

Eiusdem Regie Maiestatis Vestre

humillimus inservitor
Cornelius Scepperus

Adresa, pe verso: Sacre Regie Maiestati Rhomanorum¹, Hungarie, Bohemie etc., domino clementissimo.

Însemnare contemporană pe verso: Cornelius, 1534 25. Julii presentate.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 3, Konv. 3 (1533–1534), fol. 15; original.

Microfilme Austria, rola 338, c. 284.

¹Astfel în text

3. 1538 octombrie 1, Buda

Post serviciorum meorum humillimam comendationem etc.

Invictissime rex, domine clementissime!

Hiis peractis temporibus sustulleram me in Transsilvania pro certis rebus meis, in Cibinio ante multos annos depositis et relictis. Et quantum de rebus Turcicis ibidem intelligere potui, res sic se habet. Turce intraverunt Moldaviam, centum millia equestrium, navali vero apparatu, videlicet super fastis ghimeis, saykis et nazadis, vinginti¹ milia bellatorum. Equestribus preest agazaia cum 60.000, Mihalbegovyth cum 28.000 et Mehmetbek cum 12.000. Et isti tres capitanei habent expedire negocium vayvode Moldaviensis. Navali vero apparatu preest Gazzon vayvoda et Pyryamyn Aga cum sexingentis navibus, qui, tam equestres quam navales, transfretarunt Danubium in Moldaviam intra fluvium Nester et fluvium Prottwa¹ dictos, ubi ipse vayvoda Moldavie ipsis Turcis resistere conabatur, sed non potuit feritisque et vulneratis ac interfectis multis Turcis et amissis multis ex suis, coactus est tergo dare. Et cum idem Moldavus sentiit, sese non posse resistere, totam provinciam Moldavie, in plano usque certam silvam cum omnibus victualibus, fenis et tritico, in ignem pulveresque convertit, ita ut Turce eum minime persequitare potuerunt. Turce, cum hoc intellexissent, quod Moldavus omnia ante eos comburri fecit, adiunxerunt Bulgaris et Valacho Transsalpine, ut post illos in sufficiencia victualia conducerent, quod et est factum.

Tandem multi dicunt, quod Imperator Turcharum esset in persona ibi inter Turchas, sed non est; et eciam dicitur, quod ipsi Turce expugnasse castrum Syghiawa¹, quod est principale et caput totius Moldavie, sed nondum est captum.

Ipse vayvoda Moldavus cum omnibus suis retraxit se versus terrenos et confinia Transsilvanie, versus videlicet Brassovium, inter certos alpes et montes ac nemora, ubi cesis arboribus [...] ² circumcirca vallavit et dicunt esse eumcum 80.000 tam pedestriumque equestrium, qui arma portare possunt et exp(ectat) Jo(hannem) regem, ut ipsi subveniat.

Jo(hannes) vero rex cumulat exercitus maximos et credo habebit ex Hungaria adiunctis illis Hispanis et Germanis bonos 25.00(0) equestres et pedestres.

Ex Transsilvania vero habebit Saxones 700³ ne(enon) Siculos 16.000, Valachos et Transsilvanos populos [...] ² ad 16.000 alios, ita quod reputatur,

quod rex Jo(hannes) habe(t) tu (nc) 64.000 bellatorum bonorum et nihil deest sibi, nisi equestres omni g(eneris).

Item ipsi Turce iubuerunt Valacho Transsalpine quatrungentes¹ secures ordinare, cum quibus silvas secarent et iter ipsis apperirent, quas ipse mittere subito debuit, quia secus facere non potuit. Brevi intelligemus, quis exitus huius belli, sed hucusque nichil effectum est inter ipsos, quod dignum forib [...] ⁴ fuisset, brevi tamen revertat in Transsilvaniam. Et quitquid¹ percipiam, Maiestati Vestre avisabo et certe maiorem diligenciam adhibe(bo), sed desunt michi expense cum quibus similia dirigere posse.

Licet ipse Turca hoc anno id sibi proposuerat Moldaviam, Transsilvaniam et Transsalpinam¹ totaliter ruinare (quod Deus avertat), ita ut ad terminum futurum ex illis partibus ne sibi nocerent. Sed ut secure saltem Belgradum defenderet et per mare Cristianis obstaret, inde Maiestas Vestra iudicare potest, quanti momenti sit passus Moldavie, Transsalpine et Transsilvanie. Et spero in Domino, quod hoc anno parum vel nichil Turcha in illis partibus lucrabitur, sed compulsus cum maxima verrecundia revertetur ad propria.

Intelligo eciam, quod si revertentur in tempore, commisit ipse Turcha, ut hoc anno totam Sclavoniam, Stiriam et Carintiam ipse Turce in ignem pulveresque convertant. Ideo necesse esset, quod Maiestas Vestra committeret Banis et Jo(hanni) Castellannffy, quod cum suis gentibus parati essent, quia isti omnes nichil valent, ille eciam (ge)ntes, que sunt Petovie¹ armigeri, descenderent ad confinia. Et credat Maiestas Vestra, si saltem possem tenere 900 haramias, hoc est pedones, sicut martolosii, quod sufficeret michi animus veniuntque martolosii Turcici intrarent in Sclavoniam et tali modo agerem cum ipsis Turcis, quod quando essent cumulati in Esseck vel alia in civitate, quod comburri facerem civitatem simulcum equis et ipsorum apparatu, et plus facerent effectus illi pauci quam omnes Bani et Capitanei fecerunt hoc anno et facerem comburrere Esseck et omnia illa confinia, ut stare non possent in illis locis.

Hec volui Maiestati Vestre avisare. Quam Deus omnipotens felicissime conservet. Datum Bude, prima Octobris 1538.

E(iusdem) Maiestatis Vestre humillimus et devotus servitor
Joan(nes) Pastor de Z.
manu pr (opria)

Post scripta

Ista hora advenerint nova d. Werbecz, quod Moldavus affugisset Maromarusien(sum) cum 7.000 equestrium et quod ipsi Baiaronnes¹ Moldavie dedissent obedienciam cum omni populo Imperatori Turcharum. Et eciam quod Imperator Turcharum est in persona ibi et expugnavit Syghyowa¹ et substituit vayvodam in Moldovia, fre(atr)em uxoris ipsius Imperatoris Turcharum, qui est Tartariis inde e [...] ² quod sit practica cum Tartarii et quod ad annum futurum erumper(unt) in Poloniam, Prussiam et Germaniam Tartari, ne Imperiali Boemi possent dare subsidia Maiestati Vestre, tamen huiusmodi n[...] ² adhuc ego non credo. Cras redibo in Transsilvaniam et sub [...] ² Maiestati Vestre rescribam etc.

Serenissimo et invictissimo principi, domino, domino Ferdinando, Romanorum, Hungarorum et Boemorum etc. regi etc., infanti Hispanarum, (archidu)ci Austrie, duci Burgundie etc., domino meo clementissimo.

Lyncii Cito

Cito

Cito

Iterum post scripta 2-o

Dicunt pro certo vayvodam Moldavie in Marmarosium affugisse et omnes Boiarones et populi Moldavie ipsi Imperatori Turcharum obedienciam prestitisse, quem Imperatorem Turcharum dicunt esse in persona in Moldavia et quod hac hieme ibidem hiemari vult et tractabit hac hieme cum Jo(hanne) rege et cum rege Polonie, ut illos ad vota sua attrahat, si non benivolencia, armis et tandem ad verem futuram, coadunatis Tartaris, Valachis, Turcis, Grecis, Bulgaris, Armenis, invadet in partes Cassovie et inde Sclesiam¹, Boemiam et Nürnbergam et partes Imperii.. Et, ut computavimus, facilius potest venire ex Moldavia in Imperium quam ex Constatinopolim Viennam, quia ex Moldavia usque Cassoviam sunt milliaria triginta duo, ex Cassovia usque Pragam miliaria¹ sexaginta, ex Praga Nürnbergam milliaria 28, in toto miliaria¹ 120, ex Constantinopolim autem usque Belgradum miliaria¹ 120, de Belgrado Budam miliaria¹ 40, de Buda Viennam miliaria¹ 32, in toto miliaria¹, 192. Et non miretur Maiestas Vestra, si accipient illam viam, quia ante annos sexingentos pagani Gothi, Medi, Valachi, Hungari, Tartari, Armeni, Greci, Albani, Sclavoni, Inde, Arabes aliique pagani per illam viam invaserunt Pannoniam minorem et

maiolem, devastando omnia usque Mare Britanicum, ubi Sanctam Ursulam simulcum sodalibus trucidarunt, quos tandem Imperator Henricus cum Udalrico Episcopo prope Augusta propugnauerant. Inde Geissa, Stephanus rex Hungarorum, vix cum decem milibus¹ evaserat. Ideo Maiestas Vestra extitit istos dorm [...] ² principes in Imperio, ut inimico parati obvient. Licet adhuc ego ista non credo, tamen usque ad 15. diem Maiestati Vestre veritatem avisabo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 4, Konv. 5 (1538), fol. 36-37; original.

Microfilme Austria, rola 339, c. 446-448.

¹Astfel în text.

²Hârtia ruptă și textul ilizibil.

³Inițial s-a scris 70.000, ultimele două cifre fiind apoi șterse.

⁴Porțiune palidată și ilizibilă.

4. 1539 iulie 22. Cracovia

Spectabilis ac magnifice domine, domine amice maior colendissime!

Salutem et servitutis mee commendationem. Ea que hic dominus Scheynach in negotio fratris mei transegit, intelliget Vestra Maiestas ex eo, sed quoniam magno nostri usui et ornamento Sacratissime Maiestatis Regie commendatio fuit, volo hanc benignitatem Sue Celsissimi corpore vitæque et sanguine demereri meo, et ob id pauca de hac re verba faciam.

Scripseram hinc ante sex dies Vestre Maiestati, quomodo Turca et basse coram oratore Serenissimi huius hic Regis turpiter regem Joannem obloquuti sunt, accusantes, quod rex Polonie tam impuro et sordidio homini filiam suam locavit, cui Turca esset propter ingentes suas fraudes et ingratitude infensissimus.

Dixit eciam Aias bassa oratori Polono: “Ego, inquit, sum amicus Regis hic, et quam doleo tristitiam suam, quam habiturus ex filia sua Joannem regi nupta; significo tibi secrete, quod hic apud Imperatorem meum sunt nunctis¹ à rege Francie et Venetis, qui agunt pro induciis cum Carolo Cesare pontificeque ac Romanorum Rege, ad quas suspiciendas iam Imperator meus habet animum, de rege vero Joanne nemo est, qui in tanta Imperatoris mei ira aliquid agat, et solus Joannes rex nihil curat, quare rex tuus Polonie, si amat filiam suam et Joannem, mittat huc oratorem solemnem, mittat alium Joannes et querant uterque, quod reconcilietur Joannes Imperatori meo, quoniam ruina pendet ex debili filo, que capud¹ Joannis si cadet conteret.

Misit itaque rex Polonie eundem oratorem ad Joannem regem, ut illi talia aperiat, obtulitque rex iste hic missurum se sua causa oratorem solemnem, iamque est designatus orator, quidam amicus meus, qui hic vix ante festum Michaelis Turcam convenient. Hec, Vestra Maiestas, declarabit Maiestati Sue bonum non esset, si posset Sacratissima Regia Maiestas tenere modum, ne rex Joannes sit aliquarum parcium homo, quoniam sic eum semper Sua Celsitudo in obsequio haberet, quoniam ego timeo, ne si cum Turca in gratiam redeat, sit nimis subtilis semper erga Maiestatem Suam futurus, quam novi hominem et scio quid scribo, quoniam autem intelligo dominum Mathiam Helth apud Joannem regem publicationem pacis promovere videtur mihi, si accedere in sententiam Cesare¹ Maiestatis et Sacratissime Regie Celsitudinis noluerit, quam honeste et iuste preveniantur isti oratores apud Turcam et Joannes rex nullarum partium faciatur regnumque Hungarie parvo negotio veniat ad manus Maiestatis

Regie sine suspitione doli et fraudis eorum qui solent esse subtiles, qua ratione autem id apud Turcam agere debeamus. Non dubito Vestram Maiestatem modum unacum aliis consiliariis inventuram, nam ego licet sim industria debili, scirem suadere ac exequi. Alia non sunt. Commendo me gracie Vestre Maiestatis Regie, domino meo amicoque maiori colendissimo. Cracovie, 22. Julii die, anno 1539.

Deditissimus servitor,

Hieronymus de Lasko

manu sua

Fuit hic orator Moldavi¹, qui me tanquam Sacratissime Regie Romanorum etc. Maiestatis consiliarium convenit rogavitque nomine sui wayvode, ut apud Maiestatem Suam salvumconductum oratori eius, Petro Warthyk, marsalco curie wayvode Moldavie, impetrarem, quoniam vellet suum oratorem ad Suam Maiestatem mittere. Videretur itaque mihi, daret Sua Maiestas in persona istius Petri Warthyk aut cuiuscunque alterius literas fidei, quas Vestra Maiestas domino Warkocz dabit, ut eas ad me transmittat, cupit tum id quam secretissime fiat, quoniam timet, ne rex Joannes eum apud Turcam accuset.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 4, Konv. 6 (1539), fol. 19; original.

Microfilme Austria, rola 339, c. 502-503.

¹Astfel în text.

5. 1539 septembrie 9. Viena.

Waywodae Moldaviensis, Stephano

Ferdinandus etc.

Spectabilis et magnifice, sincere dilecte.

Commisimus egregio fideli nobis dilecto Tranquillo Andronico¹ nonnulla vobis ratione nostra exponenda, sicuti coram ab eo intelligetis. Quare vos requirimus et hortamur, ut ei in ipsis que sic verbis nostris referet plenam et indubitata fidem adhibere vosque superinde ita gerere velitisque, ut in vos clementer confidimus, quod gratia nostra regia recognoscemus. Datum Vienne, 9-na Septembris 1539.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 4, Konv. 6 (1539), fol. 37; concept.

Microfilme Austria, rola 339, c. 520.

¹Secretarul lui Ferdinand I.

6. 1540 septembrie 13-22/947 H evâsit-i cemazi-ül evvel, Constantinopol

Kîdvetü ümerâ'î l-milleti l-mesihîye üsvetü kübera'î t-tâyifeti l-'iseviye Mâyîlât voyvoda erşedehü llâhu ta'âlâ tevki'-i refî'-i hümâyun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan evvel yüce dergâhuma mektubun gönderüb Yanoş kîrâlun vefat etdügi ve hem yîlda hizâne-i 'amireme yiğirmi beş bin filuri ve vezirlerüme biner filuri vermek üzre Erdel vilâyetinün voyvodalîgi gendüne verilmek babında 'inayet reca eyledüğün ecilden sana çavuşum Yusuf ile hükm-i şerif gönderilmişdi. Hâlîyen dahî mezbur çavuşumla Lâzâr nâm âdemünle yüce âsitaneme mektubun göndermişsin ol gelen mektubunda sâbikan taleb eyledüğün hususlara müte'allik nesne iş'âr eylemeyüb bir cevâb-i şâfi yazılmamış ol esnâda müşarün ileyh Yanoş kîrâl hayatda iken dergah-i mu'allâma irsâl eyledügi elçiler dahî 'atebe-i 'ulyâma vasil olub ve umumen Üngürüs begleri dahî mektublar gönderüb Üngürüs vilâyetinün kîrâllîgi mezku r Yanoşun oğlî Istefana verilmek bâbında tazarru'la 'inayet reca eyleyüb ve sâl be-sâl hizâne-i 'amireme 'ayid olacak emvâlüme dahî mütekeffil olub ve senün gönderdügün ol mektubundan ve âdemünden dahî bir sahih cevâb ma'lum u mefhum olmaduği sebebdan amma ol istid'alarî ve tazarru'larî sebebi ile mezid-i inayetümden kîrallîgi Yanoş tasarruf etdügi üzre müşarün ileyh Istefana ihsân eyledüm mezkur kulum oğlî kulum olub sen dahî yarar bir kulumsîn buyurdum ki:

müşarün ileyh Istefanî fermân-i şerifüm üzre Üngürüs vilâyetine kîral bilüb evvelden babasına ne vech-ile hidmet edegeldün-ise Balaz Mara ve sen ke-mâ kâne min ba'd dahî mezkura sadâkat u istikâmet üzre sâyir begler gibi hizmet u itâ'at eyleyesiz'alâmet-i şerife i'timad kîlasız tahriren fî evâsiti Cemâziyi evvel senete seb'in ve-erbaine ve-tis'i mi'etin.

bi-makâmi Kostantiniyete l-mahmiye.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 1, p. 3.

Traducere

Pildă printre emirii neamului Mesiei, model printre conducătorii popoarelor lui Isus, pe tine voievode Mailáth¹, Allah cel prea înalt să te călăuzească pe calea cea dreaptă! Atunci când va sosi înaltul semn împărătesc² să-ți fie cunoscut că:

Mai înainte de aceasta tu ai trimis scrisoare la Înalta mea Poartă. Dat fiind că [acum] regele Ioan³ a murit și că tu ceruseși favoarea de a-ți fi acordată funcția de voievod al țării Transilvaniei cu condiția ca să plătești în fiecare an 25.000 florini vistieriei mele împărătești și câte 1000 florini vizirilor mei, ți-a fost trimis ordinul meu ilustru împreună cu ceașul meu, Yusuf. Tu ai trimis acum, la Înalta mea Poartă, scrisoarea ta împreună cu susnumitul ceaș și împreună cu omul tău numit Lazăr. În scrisoarea aceea, care ne-a parvenit, tu nu ne-ai comunicat nimic cu privire la lucrurile pe care le-ai cerut anterior și [de aceea] nu ți-a fost scris nici un răspuns hotărât.

Între timp au sosit și solii, pe care i-a trimis la Înaltul meu Prag susnumitul rege Ioan, când încă mai era în viață. Și, dat fiind că nobilii din Ungaria au trimis cu toții scrisori, cerând cu rugă umilă favoarea în privința acordării regatului Ungariei lui Ștefan, fiul susnumitului Ioan și dat fiind că au garantat la rândul lor [plata] dărilor mele, care se vor cuveni în fiecare an vistieriei mele împărătești, și din pricină că nu s-a înțeles și nu s-a aflat nici din acea scrisoare a ta, pe care ai trimis-o, și nici de la omul tău vreun răspuns limpede, dar din cauza rugămintelor și cererilor lor, i-am acordat susnumitului Ștefan, prin sporita mea favoare, regatul [Ungariei] așa cum l-a stăpânit Ioan. Susnumitul este slujitorul meu și fiul slujitorului meu și tu, la rândul tău, ești unul dintre slujitorii mei destoinici. Am poruncit:

În conformitate cu firmanul meu ilustru, tu să-l recunoști pe susnumitul Ștefan ca rege al țării Ungariei, iar Emeric Balassa⁴ și cu tine ca și ceilalți nobili să vă supuneți lui și să-i slujiți cu cinste și credință și de acum înainte, așa cum tu i-ai tot slujit mai înainte tatălui său în toate privințele.

[Trebuie] să acorzi încredere semnului ilustru¹.

Scris la mijlocul cemazi-ül evvel a anului 947.

În reședința Constantinopol cel ocrotit.

---

¹ Este vorba de Ștefan Mailath.

² Se înțelege de fapt tuğra, adică monograma sultanului trasată de nișangi pe actele emise în numele sultanului.

³ Este vorba de Ioan de Zápolya.

⁴ În text: *Balaz Mara*.

7. 1541 înainte de aprilie 27 / 1541 zil'hicce, Constantinopol¹

Zultan Zuliman etc.

Toti Transsylvaniae nobilibus et cunctis qui sunt in Transsylvania misi literas vobis et mandata mea bene perpendatis. Apud nostram potentiam ita compertum est, quod Maylad et Emericus Balassa omnem discordiam concitaverunt. Regnum Hungariae contuli filio regis Joannis, ut si rex totius regni Hungariae ipsi non obtemperat filio regis, sed Ferdinando regi se subdiderunt, continue mittunt nuncios petitum exercitum Alemanorum et à Transsylvanis petierunt quinquaginta aspros et iterunt² acceperunt vigintiquinque aspros, deinde duas cameras salium occuparunt et faciunt quae mala volunt in regno. Ego regnum Hungariae et Transsylvaniae Dei voluntate, sicut alia regna mea, gladio accepi, nec patiar regna mea ullo modo molestari. Regnum Hungariae ex mea potentia filio regis Joannis contuli et haec est veritas, quia mandato meo necesse est satisfieri, neque aliud fiat. Misimus zanzachum Bodoniensem cum multis dominis de Macedonia et cum potentia ipsorum et cum Wogdan², vayvoda Moldaviae et vayvoda Transalpinensis cum ipsorum potentia et exercitibus, quibus mandavi, ut cum predictis zanzackis proficiscant adversus regnum sineque dilatione eo pertingant, sive Maylad, sive Emericus Balassa, sive alii qui nolunt obedire filio regis, eos regno expellant et qui mandatum meum non fecerint puniant, quia regnum meum est et vos mancipia mea estis, meae potentiae fideles sitis et filio regis obediatis. Maylato et Emerico Balassa ac infidelibus filii regis auxilium non feratis et fideles Ferdinandi regis non audiatis, neque regnum patiamini perturbari. Quod si mandato meo satis non feceritis et illis auxilium prestiteritis et patiemini² regnum perturbari et intellexero, vos cum Alemanis convenire, nullae litterae vestre apud nos neque negotia vestra proderunt et peccata vestra erunt supra capita vestra. Et aliquot centum millia Tartarorum et aliquot millia Arausiarum, id est populorum terrae, in regnum vestrum mittam vosque cum omnibus liberis vestris gladio meo subjiciam et omnium vitae vestre finem faciam, ut cuncti populi à vobis exemplum sumant, neque deinceps dicatis, vobis predictum non esse, quia non proderit vobis. Qui mandatum potentiae meae fecerit, illi omni bono esse volo, quia regnum meum est et vos mancipia mea estis.

Mandata mea servati et regi vestro fideli sitis et, si fideles extiteritis, omni iustitia vobis ero et omni excessu contra me committendum caveatis, neque aliud feceritis.

Constantinopoli, mense Zylhyze.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 5, Konv. 3 (1541 I/VIII), fol. 51; original.

Microfilme Austria, rola 340, c. 263-264.

Ediție: Hurmuzaki, vol. II/1, nr. 181, p. 219.

¹Notă târzie de arhivă (sec. XIX).

²Astfel în text.

8. [1542 după iunie 6]¹

Litere Petri Watika², capitanei Moldavie.

Quod mihi Magnificentia Vestra scribit, ut significarem de Turcarum Cesare quo debet converti, itaque sciat Magnificentia Vestra, quod hac estate nullibi proficiscet, sed gentes mittet aliquas Budam versus propter illam aedificandam, sed pro alio anno exhibit cum magna potentia in Ungariam personaliter cum omnibus viribus suis.

Verum quidem est, quod nunc clamat ad bellum ubique in dominiis Turcicis, sed fortassis propter terrorem duntaxat, ut possint hoc anno secure Budam aedificare.

Sed ego Magnificentiam Vestram tanque fidelis Magnificentiae Vestre amicus certiorum facio, prout intellexi, si quid principes Christiani expedire volunt contra Turcos, nunc habent tempus commodissimum, neque posthac melius habebunt. Nunc³ insurgendum est principibus Christianis, ut vadant Budam expugnaturi et eam demoliendo, in Danubium ruina eius demergant, quia si Turci eam fortificabunt, tunc eos nunque expellant Christiani.

Miramur valde quod Regia Maiestas tamdiu Wylne manet. Melius esset ut Sua Maiestas circumspiceret suis rebus in tempore.

De domino meo Veywoda² hoc Magnificentia Vestra sciat, quod habet voluntatem bellum gerere in Transsilvaniam propter illa castra que ei accepta sunt et propter captivorum liberationem, qui sedent in Wasfarasch⁴ et habent in auxilium 4.000 Turcarum, si Ungari non cedent illi ex castris illis et si captivos non dimittent.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 5, Konv. 6 (1542), fol. 43; copie.

Microfilme Austria, rola 340, c. 383.

¹Notă târzie de arhivă (sec. XIX).

²Astfel în text.

³În text urmează încă o dată *nunc*.

⁴Astfel în text; probabil *Făgăraș*.

9. 1542 iulie 31, f.1.

Transsumptum literarum Imperatoris Thurcarum ad dominum episcopum Waradiensem etc.

Zwlthan Zolyman etc.

cum solito titulo

Prius misimus tibi literas, ut paratus sis cum exercitu et quemadmodum tibi informacionem dedimus, ita faceres et ubicunque Maiestas Nostra Cesarea voluerit, illic sis. Mandamus itaque, ut paratus sis et cum exercitu Petherwaradinum descendere debeas, quia significaverunt nobis beglerbeg et Kochybalybeg, exercitum Germanorum magnum fore et quod certe intellexisse, Germanos cum ingentis copiis penes Strigonium esse. Igitur, insimul cum Petro Petrowyth Petherwaradinum proficiscendum, mandavimus beglerbek, ut pontem super Danubium prepararet, per quem cum exercitibus vestris traycere¹ queatis. Proinde precepimus Mehmezbeg et cum universis akangiis Petro waywode Moldawiensis et cum Radwl waywoda ac iterumcumque Petro Petrowyth, unacum exercitibus vestris insimul essetis, quia ex quo janychyarii fuerant ante, commisimus ipsis ut Budam intrarent. Propterea autem premisimus janychyeros, ne fuit impedimento in via ex quo pedestres sunt et nos quoque cum reliquis Natholia et ceteris statim sequemur eos, Danubium autem Petherwardinii traiciemus. Volumus itaque, ut unacum exercitu quem habes, cum Petro Petrowyth, comite Themessyensis, descendere debeatis et, in quemadmodum ceteri servitores nostri, fideliter nobis servias cum Petro Petrowyth, quia certo accepimus quod nobis fidelis hactenus fuisti et nunc videbimus si eodemmodo fidelitatem tuam exhibes cum valido et forti exercitu. Itaque, si hanc servitutem nobis fideliter prestaveris, et nos quoque, quicquid à Maiestate Nostra Cesarea postulaveris, omnia presteturi¹ summus¹. Deinde quam is chawz¹ noster illinc redierit, velis nobis notificare, quid in hiis que tibi precepimus facturus sis.

Postremo committimus, ut nova que habes et que ex parte Germanorum intelligis, nobis significare debeas. Ultima die mensis Julii, anno Domini 1542.

Însemnare contemporană pe verso: Exemplar literarum Imperatoris Thurcarum ad fratrem Georgium Varadiensem.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 5, Konv. 6 (1542), fol. 8-9; copie.

Microfilme Austria, rola 340, c. 405-407.

Regest: Petritsch, I, nr. 74, p. 45.

¹Astfel în text.

10. 1547 noiembrie 11, Alba Iulia

Questa si è la copia dela lettera del fiol del Re Gioanne:

Clarissime princeps ac potentissime et invictissime imperator et domine, domine benefactor colendissime, fidelium servitorum meorum in gratiam Maiestatis Vestre potentissime humilem commendationem.

Posteaquam Maiestas Vestra potentissima terram hanc ex sua gratia dedit mihi possidendam, ab eo tempore vna cum fidelibus subditis meis sub protectione Maiestatis Vestre potentissime in pace vixi, pro qua Maiestati Vestre clementissimae magnas semper gratias et ago et habeo. Miserat autem Maiestas Vestra potentissima nuntium suum ad me, ut arcem Bechie ad manus hominum Maiestatis Vestre dari facerem. Ego tamen, cum in meis et subditorum meorum necessitatibus ad neminem alium sciam nisi ad Maiestatem Vestram confugere, supplico Maiestati Vestre potentissime, domino et benefactori meo collendissimo¹, ut, si hactenus me, vna cum meis, non aliter quam parens filios tutata est dignetur, nunc quoque suam erga me gratiam ostendere hancque exigua arcem Bechie apud me relinquere, quam Maiestatis Vestre clementia, si Deus me servaverit, quotidie¹ enim fio maior. Propterea fidelitate Maiestati Vestre potentissime instruam¹, vt igitur Maiestas Vestra pro in mea hac supplicatione nuntios meos benigne clementique à se ad relatione dimittere dignetur, iterum atque iterum Maiestati Vestre potentissime supplico humilime. Deus optimus Maiestatem Vestram potentissimam conservet incolumen. Datum Albe Julie, vndecimo die mensis Novembris, anno Domini 1547.

Loco suo: Eiusdem Maiestatis Vestre potentissime deditissimus servitor, Joannes Rex.

Et in mansione: Serenissimo principi ac potentissimo et invictissimo imperatori et domino, domino sultan Swlyman¹, Dei gratia sub coelo matorum imperatorum imperatori regumque et dominorum domino, domino et benefactori suo colendissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 7, Konv. 4 (1548 VII-XII), fol. 199; copie.

Microfilme Austria, rola 342, c. 157-158.

¹Astfel în text.

11. 1547 noiembrie 12, Alba Iulia.

Excellentissime princeps ac potentissime et invictissime Imperator, domine, domine michi clementissime!

Fidelium servitorum in gratiam Maiestatis Vestre potentissime humilem commendationem.

Quamvis per nuntios nostros, quos quinta die mensis Maii hinc cum censu ad felicem portam Maiestatis Vestre potentissime miseramus, nunciaverimus Maiestati Vestre illos cum censu tantum ad Maiestatem Vestram mississe¹, alios tamen oratores ad decimumquartum diem mensis Junii ad Maiestatem Vestram potentissimam mittere¹ vellem, per quos de omnibus nostris et regni necessitatibus Maiestatis Vestre ad nos reddisset¹, Maiestatis Vestre in nos indignationem propter novem intromissionis census intellexisemus¹. Quamvis causam istius tarditatis per eosdem nuntios Maiestati Vestre significassemus, tamen nuntios istos non ausi summus¹ sine censu ad Maiestatem Vestram potentissimam mittere¹, sed fecimus expectare cum eiis¹ donec censum quoque ordinarem, ne de novo in indignatione Maiestatis Vestre incideremus. Quare supplicamus¹ Maiestati Vestre potentissime, ne hanc moram nobis irascatur; nunc itaque censum Maiestati Vestre potentissime intromissimus supplicamusque¹ Maiestati Vestre, ut nuntios nostros Maiestas Vestra benigne exaudire ac de nostra supplicatione¹ gratiosam nobis relationem facere dignetur, ut per bona fortuna Maiestati Vestre potentissime, ut longa vita in pacifica mansione nostra Deum orare possimus.

Meminisse autem potest Maiestas Vestra potentissima, invictissime Imperator, cum nos Buda Maiestas Vestra dimiteret¹, quomodo ex sua gratia terram hanc filio regis dedit possidendam, in qua actenus¹ sub umbra alarum Maiestatis Vestre ita quiete viximus, ut nesciamus quibus verbis Deo et Maiestatis Vestre pro sua clementia gratias agamus. Miserat autem Maiestas Vestra potentissima nuntium suum ad filium regis, ut archem Bechie ad manus hominum Maiestatis Vestre daret. Nos tamen, cum à gratia Maiestatis Vestre nunquam avelli possimus nosque totos ad pedes Maiestatis Vestre perhicerymus¹, supplicant mecum una omnes omnium ordinum homines Maiestatis Vestre potentissime magni, mediocres, infimi, ut hanc unam exiguum arcem Maiestas Vestra potentissima penes filium regis esse dignetur, ut terra ista que sub nomine Maiestatis Vestre culta esse cepit hominesque in ea cum uxoribus et filiis quiete nunc et pacifice vivunt.

Maiestati Vestre de tanta eius clementia gratias agere nosque omnes pro bona sanitate et victoria Maiestati Vestre Deum orare possimus.

Mora autem intromissionis census contigit ex poenuria quoque argenti, quia propter sicitatem magnam, cum argenti fodine laborary¹ non possent, ex Polonia usque argentum portare faci. Cum autem propter brevitatem temporis fieri non possent, ut cuppe ex argento fierent, in argento Maiestati Vestre missimus, supplicamus preterea Maiestati Vestre potentissime, ut tam de solutione presentis quam preteriti census Maiestas Vestra potentissima litteras expeditas nobis dare dignetur. Nova veroque sunt, Maiestas Vestra potentissima ab istis nunciis intelliget. Deus Optimus Maximus Maiestatem Vestram potentissimam conservet incolumem. Datum Albe Julie, duodecimo die mensis Novembris, anno 1547.

Eiusdem Maiestatis Vestre potentissime
fidelis servus,
frater Georgius

à tergo: Excellentissimo principi ac potentissimo et invictissimo Imperatori et domino, domino sultan Solimano, Dei gratia sub cello¹ maltorum imperatorum imperatori regumque et dominorum domino et domino suo semper clementissimo, in regiis domino et benefactori suo colendissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 7, Konv. 2 (1547, VIII-XII), fol. 202; copie contemporană, originalul cifrat la fol. 203/c. 159-160.

Microfilme Austria, rola 342, c. 158-159.

¹Astfel în text.

12. 1547 noiembrie 12, Alba Iulia

Exemplum literarum regnicolarum Hongarie¹

Excellentissime domine ac potentissime et invictissime Imperator et domine nobis, fidelium servitiorum nostrorum in gratiam Maiestatis Vestre potentissime humilem comendationem¹.

Hactenus singularem erga nos gratiam Maiestatis Vestre potentissime cognoverimus. Nuhuc¹ quoque in necessitatibus¹ nostris ad neminem alium nisi ad opem Maiestatis Vestre potentissime confugimus Itaque, cum magnam spem in clementia Maiestatis Vestre potentissime habeamus, supplicamus¹ Maiestatem Vestram ut arcem Bechie, quam Maiestas Vestra potentissima una cum ista terra filio regi Joannis ex sua clementia dedit, deinceps quoque ad eum relinquere dignetur, quam gratiam Maiestatis Vestre potentissime erga (etc.) orationibus Deum (etc.) fidelibus nostris obsequiis magisque gratiarum actionibus Maiestati Vestre servire studebimus. Deus Optimus Maximus Maiestatem Vestram potentissimam conservet sanam et incolumem. Datum Albe Julie, 12. Novembris 1547.

Loco suo: Eiusdem Maiestatis Vestre potentissime fideles servi, universi regnicole.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 7, Konv. 2 (1547 VIII-XII), fol. 205; copie contemporană; originalul cifrat la fol. 206/c. 162.

Microfilme Austria, rola 342, c. 161-162.

¹Astfel în text.

13. sf. 1547 – înc. 1548¹

Questa si è la risposta la quale l'fatto el Signor à frate Georgio, al figliol del re Giovanni e ali regnicoli, e anchora che non sia credibile, perche non risponde ad interrogata delle incluse tre copie, pero la Serenissima Maestà l'a de sapere de certo che li messi de frate Georgio, li quali hanno portato el censo, qua non hanno habuto altra rispuosta alla Porta, se non questa infrascritta, videlicet:

Reverende frater Georgi. Cum mandatum excelsae Curiae nostrae tibi perveniet, notum sit qualiter priusque ex causa auffugientes boierones regis Transalpinae, ut praedictos ubique invenire poteris, intercipere et statim ad Curiam Maiestatis Nostrae mittere debeas. Tibi cum chiaus nostro nomine Alichiaus mandatum commisimus, iam quoque iterum regni Transsalpinensis waivoda ad Curiam nostram foelicissimam significavit, ut nunc quoque aliquos boiarones cum multa bona ad partes tuas ut aufugerent et in praedicto regno multa damna adhiberent ac antea iste depredator et malefactor Barbol, qualis antea cum fratre suo ad partes tuas auffugit, praedictus ad te cum magna praesentia, id est munera, pervenit, tu quoque sibi ad habitandum unum castrum dedisti, quod multum Nobis displicuit, cum intelleximus, te illos sub tua iurisdictione accepisse. Quare, cum praesentibus praeceptis nostris ad te mittimus istum Durmischelebi et tibi firmiter iterum atque iterum committimus, ut incontinenti et festinanter, nulla interposita mora, ut invenire debeas aut invenire facias, si diligis caput tuum, attamen praedictos latrones sibi ipsis cum adunatis capere facias simul cum rebus depredatis, ad nos sub bona custodia cum Durmischelebi transmittere debeas insimul. Et si casus contigerit, ut praedictos non possis vivos mittere, tunc eius caput ad Nos remittas, praecipiendo tibi quod exequi debeas praestando integram fidem et obedientiam praecepto nostro tibi misso cum signo solito Nostrae excelsae Curiae more appposito. Et si praedictos invenire et capere non feceris, postea nulla excusatio praevalet et postea cave, ne punitio illius veniat in te, sicut scias.

Questa praesente, si come le altre, è trascritta de verbo ad verbum cum diligentia, pero chi ha praticcha del Latinazzo de questo paese non si ha de dar maraviglia.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 7, Konv. 2 (1547 VIII-XII), fol. 210; copie.

Microfilme Austria, rola 342, c. 201-202.

¹Insemnare de arhivă: *ad 1547 Ende (oder 1548 Anfang)*.

14. 1548 iunie 6, Turda.

B. Exemplum literarum fratris Georgii ad Hebrai bassam

Illustrissime domine etc. Mandaverat potentissimus Turcarum Imperator, ut si quid certi intelligerem Maiestati Suae perscriberem. Scripsi, igitur, de quibusdam rebus novis invictissimo Caesari. Rogo itaque Dominationem Vestram Illustrissimam, velit meas literas ad potentissimum Imperatorem mittere. Bellum quod nunc Ferdinandus rex in Hungariam misit contra Hungaros tantum misit, qui ei inobedientes fuerunt; non est tamen eiusdem bellum quod potentissimo Imperatori nocere possit. Nam si quid eius d(icendum)¹ esset, dudum potentissimo Imperatori et Dominationi Vestrae Illustrissimae perscripsissem.

Nos hic sub protectione Maiestatis Caesareae in (bona)¹ pace sumus. Triticum tamen bonum non habemus propter pluvias, quae triticum in agris corruerunt. Deus Dominationem Vestram Illustrissimam servet incolumem. Datum Corde², de curia, die sexta Junii, millesimo quingentesimo quadragesimo octavao.

Et loco suo: Eiusdem Dominationis Vestrae Illustrissimae servitor,
frater Georgius, episcopus Varadiensis

HHStA Wien, *Turcica*, I, 7, Konv. 4 (1548 VII-XII), fol. 21; copie contemporană; originalul cifrat la fol. 22/c. 345.

Microfilme Austria, rola 342, c. 343-344.

¹Hârtia ruptă cca. 1,5 cm.

²Astfel în text.

15. 1548 iulie 2, Gherla.

C. Aliud exemplum literarum fratris Georgii ad Hebraj bassam.

Illustrissime, magnifice domine, domine observandissime, servitiorum commendationem. Quoniam varii et diversi rumores undique ad nos afferuntur metuimusque, ne quid in abscessum Maiestatis Caesareae adversarii nostri nobis inferant, Maiestati Vestrae supplico, dignetur Chazum bassae, locumtenenti potentissimae Caesareae Maiestatis Budae et in regno Hungariae, item domino Mehmeth bassae mandare literasque praeceptoriales ad eos mittere, ut si quando tempus et necessitas praeceptoriales ad eos mittere, ut si quando tempus et necessitas tulerit, per nosque requisiti fuerint, omni subsidio et auxilio esse velint et debeant, neminem enim post Deum Optimum Maximum praeter Maiestatem Caesaream ad quem confugiamus habemus. Dominationem Vestram Illustrissimam in reliquo foelicissime valere optamus. Datum in arce Uyvar, secundo die Julii, anno millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

Et loco suo: Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestrae servitor,
Episcopus Varadiensis

HHStA Wien, *Turcica*, I, 7, Konv. 4 (1548 VII-XII), fol. 21; copie contemporană; textul cifrat la fol. 22/c. 344.

Microfilme Austria, rola 342, c. 343.

16. 1548 iulie 22, Gilău.

Illustrissime domine, nobis colendissime, salutem et felicitatis incrementum.

Mercatores Varadienses et alii qui prope Varadinum sunt fideles potentissimi Imperatoris, cum nuper ex Germania cum mercibus desenderent¹, in predones, qui in arcibus Ferdinandi regis sunt, inciderunt, ex quibus multos occiderunt rebusque eorum spoliaverunt adeo, ut multorum ibi tum, et parentes et fratres, perierunt, reliqui itaque verum, que à predonibus remanserunt, cum Albam Regalem primum, deinde vero Budam delate essent. Scripseramus passe Budensem¹ et Thesaurario potentissimi Cesaris, quod res mercatorum redderenturi, qui responderunt res illas sine scitu Dominationis Vestre Illustrissime se reddere non posse. Dominationem Vestram Illustrissimam rogamus, ut res ipsis mercatoribus, qui nunc una cum nostro Joanne Ferette ad Dominationem Vestram Illustrissimam suplicattum¹ profecti sunt, reddere debeant, nam si res ille mercatoribus reddita non fuerint, unico tantum anno potentissimus Imperator cum suis proventibus plus damni in triplo est accepturus que res ille essent, quia deinceps ex mercatoribus nemo per dicionem potentissimi Cesaris iter faciet et sic utilitas que ex tricesimis venire solet aliis cedat. Faciat igitur Dominatio Vestra Illustrissima cum miseris istis mercatoribus misericordiam, ne tantum iter, tantis expensis tantaque iactura rerum frustra fecisse. Videatur, ut illa res liteque a conspectu Dominationis Vestre Illustrissime reddere demumque semper per optima fortuna diutissime vitta¹ et incolumem. Ex arce nostra Gialuo, 22. Julii 1548.

Ysabela¹ regina pr.

à tergo: Illustrissimo domino Ibraim basse etc.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 7, Konv. 4 (1548 VII-XII), fol. 40; copie contemporană.
Microfilme Austria, rola 342, c. 359.

¹Astfel în text.

17. 1548 iulie 22, Cluj-Mănăştur.

Illustrissime domine, michi observandissime, servitiorum commendationem.

Ego hactenus quam vi quodammodo mercatores choexi¹, ut per dictionem¹ potentissimi Cesaris ambulant, ut utilitas que ex mercatoribus in solutione tricesimarum fieri solet potentissimo potius Cesari quam aliis cederet. Nuper vero, cum mercatores Varadienses et alii qui prope Varadinum sunt fideles potentissimi Cesaris ex Germania cum rebus eorum descenderunt, per predones, qui in arcibus Ferdinandi regis sunt, multi ex illis occissi¹ sunt rebusque eorum spoliati, multorum quorum ibi fuerant parentes et fratres perierunt. Res igitur mercatorum que à predonibus remanserunt primum Albam Regalem, deinde Budam nuper tantum sunt delate, pro quarum restitutione cum passe¹ Budensem¹ et thefterdario, thesaurario potentissimi Cesaris scripsisem¹. Responderunt, res illas scine¹ scitu Illustrissime Dominationis Vestre se reddere non posse. Ne igitur fideles potentissimi Cesaris supra mortem rebusquoque eorum privarentur, Dominationem Vestram Illustrissimam rogo diligenter, vellit¹ mandare per suas litteras passe Budensi et thefterdario, ut res mercatorum Varadiensium et aliorum fidelium potentissimi Cesaris restituere debeant, quoniam, si non restituerint, credat Dominatio Vestra Illustrissima, quod potentissimus Imperator unico tantum anno in suis proventibus in triplo quam plus damni accipiet, quam res iste mercatorum essent, quia nemo deinceps per terram potentissimi Cesaris iter faciet, qui nunc quoque michi maledicunt, quod ego eos illuc ire coëgissem, nisi autem una cum mercatoribus hominem meum hunc Joannem Ferette ad Dominationem Vestram Illustrissimam pro ipsis mercatoribus supplicatum¹ respiciat. Igitur rogo Dominationem Vestram Illustrissimam, ut istos miseros benignis oculis eorumque calamitatibus subveniat, ne tot labores et expensas cum magno rerum suarum damno frustra fecisse, videantur uti ex misericordia quam Dominatio Vestra Illustrissima cum istis miseris fecerit. Deus ille maximus et potentissimus Cesarem una cum eius serenissimo filio victoriosam¹ contra adversarios suos faciat et Dominationem quoque Vestram Illustrissimam sanam,

fortunatam optimisque et salutaribus consilis¹ abundantem diutissime
conservat. Datum ex Monostor, 22. Julii 1548.

Eiusdem Dominationis Vestre Illustrissime deditissimus
frater Georgius, episcopus Varadiensis,
thesaurarius et locumtenens

HHStA Wien, *Turcica*, I, 7, Konv. 4 (1548 VII-XII), fol. 39; copie contemporană.
Microfilme Austria, rola 342, c. 358.

¹Astfel în text.

18. 1549 ianuarie 17, [Viena?].

Ex literis Caesareae Maiestatis de XVII-a Ianuarii 1549¹.

Quantum ad mandatum eorum qui per fratrem Georgium nomine regine relictæ vayvode, sui filii ac nobilitatis Transilvaniae missi erant, vos scitis quod ex omnibus legationibus et propositionibus, tam ab Hungaris generaliter quam pro parte dictæ viduæ, fratris Georgii aliorumque Transilvanorum utrique nostrum ante aliquot annos factis semper et non sine probabili occasione dubitatum et veritum est, nisi quod omnibus conatibus student, quo continuum bellum cum Turcarum principe habentis. Quomodocunque autem sit, semper nobis studendum est et cavendum, ne Turcarum principi quinquennales inducias violandi occasionem praebeatis, nec ansam belli moveatis, idque ob causas sepius in hac parte allegatus et repetitas. Haec à nobis fraterne admonentur, obnixè rogantes ut a nobis praestentur. Et cum personam expressam ad Turcum mittere decreveritis, cum supradictis et unoquoque illorum temporisandum videtur quousque constet de voluntate Turcorum, et si illius consensus cum regina vidua et fratre Georgio tractandi obtineri poterit, videturque haec legatio satis bona modo mittendus in praedictum conspectum bene instructus et imbutus sit.

Pe verso: Reginam relictam vayvode, eius filium ac fratrem Georgium concernentia.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 8, Konv. 1 (1549), fol. 10; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 343, c. 10.

¹Scris de altă mână.

19. 1550 martie 17, Viena.

Jo. Mariae Malvezio
Ferdinandus etc.

Nobilis fidelis dilecte. Significamus tibi nuper ex Posonio, Nos accepisse omnes literas tuas ostendimusque causam cur ad eas eatenus respondere distuleramus, et quod ad initium Marcii Nos nuncium cum pecuniis expedituri et ad eos articulos, qui necessarii viderentur, responsum daturi essemus, quod tamen in hocusque tempus dilatum est propter adventum nuncii Imperatoris Turcorum, quem in itinere esse, ex literis tuis paulo post cognoveramus.

Nunc itaque responsum simul ad omnes literas tuas accipe, quarum postreme fuerunt de nona Januarii presentis quinquagesimi anni. Et primo, quod nobis rerum istarum successus et occurrentias tam diligenter perscripseris, accidit id nobis gratissimum sumusque huiusmodi tuam fidelitatem, curam, diligentiam et labores gratiose et clementer erga te recognituri.

Quod autem de gravaminibus et querelis per passam Budensem ad Portam dilatis, nonnullis litteris perscribis. Si adhuc talium querelarum mentio fieret, poteris respondere, quam iam utrinque deputati sint commissarii ad audiendas et cognoscendas omnes istorum confiniorum querelas, expectandam esse eorundem commissariorum tractationem. Hoc tamen te scire volumus, ubi passa Budensis conqueritur à generali capitaneo nostro iusticiam non administrari, id in eum rectius dici posse, constat enim sub ipso generali nostro capitaneo XIII personas poena capitali affectas ac triginta et amplius restitutas fuisse, quod tamen per ipsum passam minime factum audimus. Immo quum¹ nonnulla vasa argentea eidem generali nostro ablata fuissent et fur ad passe partes transfugisset, licet apud eum denunciatus et deprehensus fuerit, ab eo tamen neque punitum, neque ad restitutionem ablatorum hactenus coactum fuisse. Insuper, quod idem passa Budensis conqueritur, sicuti Rustanum passam tibi obiecisce scribis, Nos non debere commissarios ex parte Imperatoris sui deputatos Posonium vocare; scias in eo falsa illuc delata esse, eosdem enim commissarios Posonium nunquam evocavimus, neque illic fuerunt. Ad id praeterea quod ipse Rustanus passa tibi de castigatis rebellibus nostris et de occupatis eorum arcibus, necnon de commissariorum nostrorum cum fratre Georgio

facta tractatione et conventu obiecit, recte per te responsum est, illud enim tanquam in subditos nostros ac pro observacione pacis in re optimo fecimus, tractationem vero cum fratre Georgio non aliqua alia de causa, quam de componendis quibusdam subditorum et limitum differentiis habitam fuisse, certum est idque sine ullo principis Turcorum et pacis cum Magnitudine Sua constituto preiudicio, quare Rustanum passam non debere istiusmodi falsis delationibus tam faciles aures praebere.

Quod Nos autem de expedito ad Nos dicto nuncio Mahmuth tempestive certiores faceris, recte quidem fecisti, intererat enim nostra id prescire; is cum ad Nos venit, praesentavit Nobis Imperatoris sui litteras, quibus vobis Magnitudo Sua nunciavit, res à se contra regem Persarum gestas et faciliem reditum suum Constantinopolim, ad quas litteras Nos, ut ab exemplo his annexo videbis, respondimus eumque honorifice iussu nostro tractatum et dono prosequutum ad dominum suum remisimus. Expeditivimus etiam una cum eo fidelem nobis dilectum Marcum Singkmoser, secretarium nostrum, cum pecuniis pro munere annuo Imperatori Turcorum, passis et Jonus bey promissis, sicuti ab ipso secretario nostro cognosces. Committimus autem tibi, ut eo tibi assistente et te loquente dicta munera ex parte nostra ipsi Imperatori Turcorum cum solita animi nostri ad pacem cum Magnitudine Sua servandam propensissima declaratione, ipsis vero passis cum gratiae et liberalitatis nostrae oblatione et hortatione, ut nobis faveant, praesentes eaque omnia, quae ipse à nobis in mandatis accepit, peragere iuves, à quo etiam, ultra pecunias intertentionis tuae, duo millia ducatorum pro solutione domus isthic emptae accipies. Quod autem ad solutionem rerum et mercium ad Jonus bey, ut scripsisti, pertinencium attinet, mittimus per dictum secretarium nostrum mille ducatos, ex singulari gratia qua ipsum Jonus bey complectimur; res enim et merces ille, ut per milites fieri solet, ita direpte et distracte sunt, ut nihil certi de illis investigare potuerimus. Dicesque eum etiam in futurum nostram erga se munificentiam magis magisque experturum esse.

[Caeterum, quantum ad negotium illum secretum attinet, intelleximus ex scriptis tuis, te illud anno superior primum apud Jonus bey et deinde in Aleppo apud Rustanum passam prudenter et diligenter egisse, ita quidem ut nos de tua in rebus agendis dexteritate et diligentia magnam spem rei bene faeliciterque conficiendae conceperimus. Volumus autem te latere, Nos bono modo de huiusmodi negotio loqui fecisse cum supradicto Mahmuth, qui aperuit ea quae per te cum Rustano passa acta sunt, et non dubitavit

nobis consulere, ut negotium aggrederemur. Speraret enim, Nos aliquid boni effecturos esse, et obtulit nobis in ea re promotionem suam. Nos responsum ei dari fecimus, si negotium ad bonum finem et effectum perductum fuerit, Nos id erga eum perque liberaliter et gratiose recognituros esse et compensaturos, prout ex te, quum ad tractationem ventum fuerit, intelliget. De hac autem re tu hic inferius mentem nostram cognosces. Quum¹ igitur consyderatis¹ etiam iis quae non solum per te, sed per alios conformiter ad Nos de statu rerum Turcicarum perscripta sunt, videamus nobis optimam occasionem oblatam esse tractandi et agendi huiusmodi non solum nostri, sed totius Christianitatis negotii, duximus eam minime negligendam esse. Quamobrem expediri fecimus super hoc negotio litteras credentias ad ipsum Imperatorem Turcorum, ad Rustanum et alios passas ac ad Jonus bey, prout ex adiunctis exemplis videbis, teque clementer requirimus, ut pro ea fiducia, quam de te concepimus, negotium hoc perque diligentissime ad laudem et gloriam Dei omnipotentis et totius Reipublicae Christianae utilitatem agendum, tractandum et conficiendum suscipias. Existimamus autem huius tractationis initium apud Rustanum passam hinc sumi posse, quod cum alias, veluti ex te ipso cum eo egeris, et ipse tibi licentiam dederit, ut ad nos ea de re scriberes. Tibi itaque nunc missam esse à nobis commissionem cum Magnitudine Imperatoris et cum ipso Rustano passa agendi et tractandi. Et quum¹ nos propter bonam, synceram et firmam amicitiam cum ipso principe Turcarum servandam et tanquam bonus amicus ea à Magnitudine Sua petamus, quae non solum sine illius praeiudicio, sed potius cum maxima Magnitudinis Suae gloria, utilitate et commodo fieri possunt. Nos omnino sperare, ipsum Rustanum passam nobis pro sua erga Nos propensione et benevola voluntate in favendo et promovendo hoc negotio non defuturum, pro quo Nos ei talem remunerationem daturus esse, sicuti inferius intelliges. Rationes autem persuadendi, ut scilicet Imperator Turcarum permoveri possit ad permittendum nobis vel regnum totum vel saltem Transylvaniam haec esse poterunt, quod difficillimum sit stabilire et rectificare confinia, sine quibus recte constitutis nunquam bonam quietem esse posse, facile credendum est quod regnum hoc ab Imperio et Christianis principibus nunquam relinquetur indefesum et ita nunquam perpetua pax futura sit, quod propterea ipse Imperator Turcorum maximos sumptus evitavit et nihilominus ex honorario magnum utilitatem capiet, quod gentes et pecuniam in alium usum convertere poterit. Praeterea, quod in toto orbe terrarum gloriosum erit Magnitudini eius, quod à nobis, rege et Christiani

Imperatoris fratre, munus honorarium accipiat, quod in Nos vicinum, amicum et confaederatum suum tantam liberalitatem exercere et tanquam coelitus datus iusticie executor nobis, alioqui indubitato haeredi, regnum ipsum dare et concedere ac excelsi animi sui gratitudinem ostendere voluerit, ob id quod durante pace nobis concessa et à nobis fideliter servata tantam contra hostem suum regem Persarum victoriam potentia sua consecutus sit. Non esse praeterea rem novam, ex quo Magnitudo Sua huiusmodi regnum etiam quondam regi Joanni, quamvis non admodum amico concesserat. Si igitur ipsum quondam regem Joannem, fratrem Georgium et nuper Helchas transfugam tanta Magnitudinis Suae gratia prosequutus¹ est ipse maximus Imperator, cur nobis, amico et vicino suo, munificentiam suam, quam cum illius utilitate, commodo et honore nobis impartiri petimus denegabit. Quemadmodum tu has et alias rationes, quae ad rem tibi pro ingenii tui dexteritate et rerum istarum cognitione et experientia facere videbuntur, apposite ac suo loco et tempore dicere et explicare scies.

Primo autem petes et laborabis, ut nobis totum regnum Hungariae, nihil excluso, neque etiam Transsylvania excepta, sub eisdem limitibus et confiniis possidendum permittat, sicuti à quondam rege Joanne Magnitudinis Suae favore et gratia tentum et possessum fuit. Et cum non solum generalibus sed specialibus promissionibus negotium tractandum sit, volumus ut in casu permissionis totius regni, ut praedictum est, Magnitudini eius nomine nostro pro annuo munere syncere et infallibiliter solvendo gradatim à quinquaginta ad sexaginta usque ad centum millia ducatorum offeras et promittas, Rustano autem passae pro prestito favore et opera sua primo anno viginti millia et deinde singulis annis decem millia, et reliquorum passarum cuilibet singulis annis duo millia, Janus bey primo anno quinque millia et deinde singulis annis duo millia, et post eius mortem ipsius ecclesiae seu moschete duo vel tria millia semel tantum, Mahmuth vero pro primo anno duo vel tria millia ducatorum et deinde singulis annis mille ducatos promittere poteris. Debebis autem in hac totius regni petitione multum instare et non facile ab ea discedere. Quod si vero post omnem diligentiam et post omnes posibles conatus adhibitos repulsam de toto regno habueris, tunc volumus ut ad petitionem Transsylvaniae cum omnibus aliis dominiis, comitatibus, territoriis, civitatibus, oppidis, locis et castris que ultra Transsylvaniam nunc regina cum filio, frater Georgius et Petrowith possident et in sua obedientia quomodocunque tenent devenias, ut scilicet Magnitudo Imperatoris Turcarum nobis illa sicuti à regina, eius filio et fratre

Georgio tenentur et sub eadem pensione, qua Magnitudo Sua ab ipsis percipit, possidenda permittere velit. Quod si suboriretur difficultas de regina et eius filio, poteris dicere et promittere, Nos etiam ipsam reginam eiusque filium honesto modo contentare velle. Et priusquam negotium de Transsylvania, si aliqua spes erit, inconfectum relinquas; volumus ut gradatim ascendendo in duplo plus promittas quam nunc regina vel frater Georgius solvit; audimus enim decem millia ducatorum ab eis solvi, tum itaque ad XX-ti millia gradatim ascendere poteris ipsi Imperatori Turcorum exsolvenda. In quo casu, permissionis scilicet Transsylvaniae, ut premissum est, poteris Rustano passae pro primo anno decem millia et deinde singulis annis quinque millia, aliis passis singulis annis eorum cuilibet mille, Jonus bey pro primo anno duo millia et deinde singulis annis quingentos ducatos promittere Mahmuth vero primo anno mille et deinde singulis annis quingentos ducatos promittere. Preterea, in obtentione totius regni poteris facere conclusionem perpetue pacis pro Nobis liberisque et successoribus utriusque nostris. In obtentione vero Transsylvaniae cum dominiis, comitatibus et terris ei adiunctis, ut predictum est, poteris concludere pacem ad decem annos. Et quia in isto casu Transsylvaniae, si obtineatur, erit nihilominus necesse ponere et constituere limites et confinia pro avertenda omni occasione turbationis, ideo deberis expresse facere mentionem et sic etiam concludere, quod utrinque deputandi erunt commissarii ad huiusmodi limitum revisionem. Attamen, cum ista via pacis propter difficultatem confiniorum sit lubrica et facile inde cause turbationis oriri possent, Nos vero non nisi firme, stabilis constantisque pacis cum Magnitudine Sua ineundae cupidi simus, volumus, des operam ac omnes ingenii tui vires intendas, ut si Deo omnipotente ita placitum fuerit, sicuti speramus, negotium de toto regno conficias. Poteris etiam ostendere quando uno vel alio modo ad conclusionem ventum fuerit, quod nos ad eam stabiliendam et confirmandam solennes oratores ad Magnitudinem Suam statim expediemus. Si necesse fuerit et ipsi hoc petierit, alioqui de hoc non est necesse pro te oblationem fieri. Te, vero, hisce literis nostris assecuratum esse volumus, licet tibi alioqui omnem gratiam ostensuri sumus pro istis tuis serviciis. Nos tamen tibi negotio confecto, si statum ecclesiasticum assumere placuerit, de aliquo episcopatu in regno Hungaria vel alibi existente provisuros, vel mille ducatos iure haereditario subito post conclusionem daturos et inscripturos esse. Quum¹ itaque iam mentem et voluntatem nostram in hoc negotio abunde perspectam habeas, non dubitamus te illud summa fide, diligentia et

sedulitate optimas quasque rationes adducendo curaturum esse. Ut autem negotium facilius uno vel alio modo procedat, admonuimus Sacram Caesaream et Catholicam Regiam Maiestatem, ut de damnis per Draguth dominiis Maiestatis Suae illatis, sicuti ad nos scripsisti, conqueratur atque Rustano passe gratias literas scribi faciat, quod si promissionem et assecurationem de Maiestatis Caesareae ratificatione et approbatione priusque aliquid concludant habere voluerint, Nos tunc ea de re per hominem proprium quamprimum admonere poteris. Nunc tamen à negotio incipiendo non desiste, sed illius tractationem primo quoque tempore suscipias volumus. Quod si autem neque totius regni, neque Transsylvaniae concessionem obtinere poteris et fortassis tibi oblatio solum de proroganda presenti quinquennali pace facta fuerit, in hoc casu respondere poteris, te ea de re nullam à nobis habere commissionem, nec mandatum, velle tamen id ad nos diligenter perscribere. Quicquid vero tractaveris effecerisne Nos solita tua diligentia de omnibus certiores reddas. Si tibi ita videbitur opere pretium, poteris Marcum Singkmoser isthic aliquandiu retinere, ut per eum de aliqua resolutione ad Nos perscribas; sic minus redeat ipse ad Nos statim facta munerum presentatione.]²

Postremo licet tibi litteras credentiales ad reliquos passas [in negotio tractando]² transmittamus; poteris tamen te in illis exhibendis ita gerere, prout ex Rustano, cum quo prius tractabis, expediens fore cognosces, Nostram in iis omnibus expressam et benegratam executurus voluntatem. Datum Vienne, die XVII. mensis Marcii 1550.

Post scripta

[Si in casu obtentionis et concessionis nobis fiende de toto regno princeps Turcharum¹ vel Rustanus passa illius nomine insteterit Sacram Caesaream Maiestatem, fratrem et dominum nostrum charissimum, in huiusmodi perpetuam pacem assumi et includi debere, poteris rem ita tractare, dirigere et concludere, ut reservetur Maiestati eius Caesareae locus et facultas intrandi in huiusmodi pacem, nempe ratione totius regni perpetuo vel ad aliquot annos, in permissione vero Transsylvaniae ad aliquot annos, sicut etiam nos. Quod si vero ex parte eiusdem principis Turcharum¹ de Maiestate Caesarea nulla fieret mentio, volumus ut nihilominus, quum¹ ad conclusionem ventum fuerit, per te proponatur ac etiam desuper concludatur, ut prefata Maiestas Caesarea in huiusmodi pacem de toto regno ad tempus perpetuum vel ad aliquot annos, prout Maiestati eius Caesareae visum fuerit, quo vero ad Transsylvaniam ad aliquot annos sicuti Nos intrare possit,

ostendendo illis, licet super hoc non habeas à nobis mandatum. Te tamen non dubitare, Nos apud Maiestatem Caesaream effecturos esse, quod premissis modo omnia ratificabuntur et approbabuntur.]²

HHStA Wien, *Turcica*, I, 8, Konv. 2 (1550 I-III), fol. 68-73 și 76; concept contemporan; originalul, parțial cifrat, la fol. 81-89/c. 235-245.

Microfilme Austria, rola 343, c. 226-233.

Ediție: Austro-Turcica 1541-1552. Diplomatische Akten des habsburgischen Gesandtschaftsverkehrs mit der Hohen Pforte im Zeitalter Süleymans des Prächtigen. Bearbeitet von Srećko M. Džaja unter Mitarbeit von Günter Weiss. In Verbindung mit Mathias Bernath herausgegeben von Karl Nehring, München, 1995 (=Südosteuropäische Arbeiten, 95), nr. 154 p. 410-415.

¹Astfel în text.

²Pasajele aflate între paranteze sunt cifrate, având suprascrisă dezlegarea textului.

20. 1550 iunie 7/957 H. 21 cemazi-ül evvel, Constantinopol¹.

Huwa

Tuğra

Kîdvetü ümerâ'i l-milleti l-mesihîye 'umdetü küberâ'i t-tâyifeti l-'iseviye Brâtâ tevki-'i refî'-i hümâyün vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen südde-i se'âdet-me'âbuma mektub gönderüb ol taraflarun ahvalin i'lâm eylemişsiz her ne ki demiş isen'ale t-tafsîl ma'lum oldî. Âsitâne-i 'alem-penâhuma togrîlîg-ile hizmet etmiş kulumsîz buyurdum ki:

südde-i se'âdetüm tercümanlarından kîdvetü l-emasil Mahmud zide kadrühü vusul buldukda min ba'd dahî haberün eksük etmeyüb kadimü l-eyyamdan dergâh-i mu'allâma olan 'ubudiyet u ihlâsun muktezasınca ol caniblerde devlet-i hümâyunuma müte'allik olan ümurda dakika fevt etmeyüb ol etrafda vâki' olan haberleri sihhati üzre i'lâm eylesiz ve Ferenduş canibinden Erdel vilâyetine dahl etdüklerin bildirmişsiz aslan gaflet üzre olmak câyiz degüldür. Erdel vilâyeti dahî sayir memâlik-i mahrusen gibi memleketümdür anlar canibinden dahl u ta'arruz etmek cayiz degüldür. Bu babda temâm-i basîret u intibah üzre olub gafil olmayub memleketün hifz u siyânetinde ihtimâm üzre olasîz öyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timâd kîlasîz. Tahrîren fî l-yevmi l-hadî ve-l 'işrine min şehri Cemâzîyi l-ulâ senete seb'in ve-hamsine ve -tis'i mi'etin.

bi-makâmi Kostantiniyete l-mahruse.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 9, p. 19.

Regest: Petritsch, I, nr. 131, p. 63.

¹Vezi și porunca lui Süleyman Kanunî adresată saşilor ardeleni (1550 mai 28 – iunie 6), la M. Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, vol. II, București, 1965, nr. 29, p. 12.

Lui !

Tuğra

Pildă printre emirii neamului Mesiei, model printre conducătorii popoarelor lui Isus, Fratelui¹.

Atunci când va sosi înaltul meu semn împărătesc să-ți fie cunoscut că:

Acum ai trimis scrisoare la Pragul refugiului Fericirii mele și ai prezentat situația din acele regiuni. Și, orice s-a zis, s-a adus la cunoștință cu de-amănuntul. Voi sunteți slujitorul meu, care ați slujit cu cinste Porții mele, refugiului lumii.

Am poruncit:

Îndată ce va sosi Mahmud², unul dintre tălmacii Pragului fericirii mele – pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească puterea! – și voi de acum înainte să nu conținuți în a ne da de veste. Și, potrivit cu supunerea și cu devotamentul pe care le-ați arătat în vremurile trecute față de marea mea Poartă, să nu pierdeți nici o clipă în privința afacerilor, care privesc acolo puterea mea împărătească și să faceți cunoscute cu exactitate știrile despre evenimentele care au loc în acea parte. Și ați dat de știre că, din partea lui Ferdinand³, s-a pătruns cu forța în țara Transilvaniei. Este cu desăvârșire de neadmis ca să nu fiți atenți. Țara Transilvaniei este țara mea, la fel ca și celelalte țări ale mele bine păzite, și nu se îngăduie ca din partea lui Ferdinand să se intervină și să fie atacată. Voi (trebuie) să dați dovadă de prevedere și vigilență deplină în această privință, să nu fiți neprevăzători și să vă dați silința pentru paza și ocrotirea țării.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să acordați încredere semnului ilustru.⁴

Scris în a 21-a zi a lunii cemazi-ül-evvel a anului 957.

În reședința Constantinopol cel bine păzit.

---

¹În text: *Brata*, adică guvernatorul Transilvaniei, Gheorghe (Utješenić) Martinuzzi.

²Dragomanul Mahmud era un renegat de origine vieneză.

³Este vorba de Ferdinand I de Habsburg.

⁴Se înțelege tuğra, respectiv monograma sultanului trasată de nișangi pe actele emise în numele sultanului.

21. 1551 după septembrie 15, f.l.¹

Unus Deus

Adiutorio Dei, beglerbegh Romanie Mexmeth² passa, scribo illustri militi, fratri meo, Andree Bathory.

Venit ad nos homo tuus et magni regis Ferdinandi. Post exhibitas nobis literas Augustissimi supra reges et cesares Cesaris et illustrissimi Hrwzthan passe, Nos eodem momento misimus ad Augustissimum Cesarem certum hominem nostrum, sed Augustissimus Cesar non parvi fecit hanc terram, quia framea recepta est et tributaria fuit Cesari Augustissimo et rex Ferdinandus habebat fidem Augustissimi Cesaris, sed Cesare Augustissimo in ultimo bello existente, Vos super terram et traiectionem Augustissimi Cesaris munitionem fecistis. Sic ne debeatis facere contra Cesarem à Deo unctum. Si vos vultis, et rex, paratus sum supplicare à Cesare Augustissimo ut fiat pax. Sed donec isthuc bellum duxerimus, vos soli vestra voluntate pacifice fortalicium traiectionis Nobis reddatis, alioquin vana sit pax. Ego mea voluntate huc non veni, sed iussu Cesaris Augustissimi depellere, si Deus dederit aliquos latrones è terra Cesaris. Sed, ecce, et solus Augustissimus magnopere accendistis et in iram concitastis. Sed, ecce, venerunt littere regis, quas misi et Cesar veniet cum ingenti bello. Ea de re Cesarem Augustissimum magnopere accendistis et in iram concitastis. Sed, ecce, venerunt littere regis, quas misi et Cesari dixi, ut in eo loco subsistat, ubi ei littere regis obviaverint. Et ego hic ero donec habuero famam à Cesare Augustissimo. Si autem me recollegero, volo hic hybernare in terra nostra Transylvania, penes avum antiquum fratrem Georgium. Fides nostra non frustra est fortis. Nonne vides adiutorio Dei recepimus Bechy et castellanum eius Gabrielem Figedy et milites ab ictibus bombardarum relictos ac castellanos de Arachka et Galad militesque alios dimisimus quorsumcunque velint eundos. Hoc modo recepimus arces cesareas, vos autem in eo errastis, quia temere intrastis in terram et arces cesareas. Irekzy retinet hominum² meum nomine Ztoyan à longo tempore ad eum missum.

Ceterum pecysti² me, ut et tuus sermo ad me et meus ad te libere venire possit. Ita me Deus adiuvet et mea fides nihil timeas, mittas literas quid velis et hominem.

Pe verso, adresa: In Themeswar Andree Bathory. Si quid ad me scribere volueris, lingua Rasciana scribes, non alia.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 3 (1551 VII-XII), fol. 73-74; traducere contemporană.
Microfilme Austria, rola 344, c. 161-163.

¹Notă ulterioară de arhivă.

²Astfel în text.

22. 1552 ianuarie 12, Praga.

Neue Zeitungen auss Hungern unnd Sibenbürgen.

Wisset Ir freylich zuvor, dass die Türckhen in Hungern unnd Windisch Landt unnd Crabaten allenthalben im verganngen Summer vast auf ainen Tag den Friden geprochen, gestraiffet unnd geraubt, aber, Gott Lob, nit vil daran gewunen, sonnder an demselben unnd nachvolgenden Straiff-Zügen von 6 bis 7 Tausenndt Türckhen gueter Khriegssleut verlorn unnd Ir etlich fürnemb Türckhen gefangen worden.

Daneben ist war, dass der Türckh seinen Beglerweg mit ainem ansehnlichen grossen Hör in den vurdern Thail der Chron Hungern abgefertigt, im Willen unnd Maynung zu verhindern, dass der Rö. Khü. Mt. weder Sibenbürgen, noch derselb Unnderthail von der Khünigin Isabella unnd Irem Sonne abgetreten unnd hat Er aber, Gott dem Herrn sey Lob, nit erlanngen mögen.

Vievol Er dannochs Petrum Petrowikh sovil zweiflich gemacht, dass Er die Schlösser dess ndern Thails etwas lanngsamb vbergeben, also dass die vor dess Beglerwegs Ankhunfft nit der Notturfft nach versehen, noch bevestigt haben mügen werden. Darauss ervolgt, dass derselbig Beglerweg mit seinem Hör in den unndern Tail eingefallen unnd etlich Stett unnd Fleckhen eingenomen, auch die Stat unnd Schloss Lippa erobert, vor dem Schloss Solymass drey Stürm verlorn unnd die Haupt Stat unnd Schloss Temeschwar belegert unnd beschossen, aber doch ungestürmbt, mit Spott unnd Schanddt unnd nit on ansehnlichen Schaden, so Ime auss der Statt durch der Khünigischen Ausfaal unnd Scharmützl zuegefuegt worden, wider ab unnd hinder sich gezogen, welches alles sich auss disen Ursachen verlossen, dass weylanndt Frater Georg, Bischoff zu Wardein, welcher die Khü. Mt. zu Annembung Sybenbürgen bewegt unnd sich gar guet Irer Mt. tails erzaigt, sich auch albereit in Irer Mt. Diennst als Wayvoda in Sibenbürgen unnd Schazmaister begeben, unangesehen der Khü. Mt. Gnaden imer zue auf beden Achseln getragen unnd den Türckhen, welcher zum höchsten vber Ine erzürnet war, zu versönnen mit Briefen unnd Potten unnderstannden, in diser Khriegssexpedition nit allain verdechtig, sonndern immer weg verrätterisch unnd ungetrewlich erzaigt unnd gehalten hat.

Dann, wiewol die Khü. Mt. gleich nach Einnembung durch Ires geliebten Sonns, Meines genedigen Herrn Khunigs Maximilians zu Behaim etc. Obristen Leittenandt unnd durch vil Schrifften gnedigelig vermannet,

etliche Stet zu der Wer zu erpawen unnd sonnst Ordnung zeitlich furzunemen, dardurch den Veinden statlicher Widerstandt beschehe, so hat Er doch die Gepew nit allain nit befurdert, sonnder durch haimlich Weg unnd dritte Personen gehindert unnd von wegen der Raitschafft unnd Rüstung gegem Feindt angebraucht. Es seyen deshalb vormalen Ordnungen gnueg verhanden unnd da zwischen hat Er schriftlich unnd mundlich gegen dem Türckhen unnd seinen Bossen bestanndentlich fürgeben, Er seye dess Türckhischen Kaysers getrewer, gehorsamer Dienner nach wie vor. Dergleichen, auch dess Khunig Hannsen Sonn, unnd Sibenbürgen sey noch dess Khunigs Hannsen Sonn, Er ziehe allain geen Cascha, dass Er mit dess Rom. Khunigs Tochter schwere unnd sy Ime zu ainem Weib neme nach der Fürsten Gebrauch. Item, sich erpoten, den Tribut zu schickhen, wie Er auch dem Türckhen den Tribut mit solchem unverschambten Angeben geschickht hat, vber dass Ime von der Kay. Mt. bevolchen gewesen, nit solch Fabeln, sonnder die Warhait zu schreiben, auch den vorfallenen Zünns mit anderst zu bezallen erlaubt, dann so sich der Türckh vor gegen Irer Mt. den Friden zu halten unnd Irer Mt. Sibenbürgen ruebig zu lassen bewilligte, wie daunn Ir Mt. dem Türckhen selbs geschriben hatte. Damit von Ime auch Conformata geschriben wurden, dass Er, Munich, gleichwol durch sein Schreiben Irer Mt. zuegesagt, aber nit gehalten, sonnder mit obberventen seinem Gedicht fürgefarn unnd darauf stettigs verharete. Darzue hat Er dergleichen auch dem Berglerweg geschriben unnd gar lanng khain Khriegssvolckh gegen Ime aufgemant, noch auch mit seinem unndergebnen besolden Khriegssvolckh zu der Rö. Khu. Mt. Hauptman in der Chron Hungern, Bathory Anndrasch, geen Lippa zu Bestreckung des daselbst versambleten Hörs nit ziehen wellen, ungeachtet dass Er dasselb wol erlangen het mügen, wann Er yedes Tags nur ain halbe Meyl gezogen wäre. Daraus ervolgt, dass nachdem dasselb Khriegssvolckh, welches vast alles versamblet Lanndtvolckh gewesen, sechzehen Tausenndt starckh, oder, wie die anndern geschriben, biss in zwanzig Tausenndt starckh gewesen, wider vonainannder getrenndt unnd anheim gezogen. Dieweyl sy gesehen, dass gedachter Munich nit zuegezogen unnd der Beglerweg ainen Fleckehn nach dem anndern eingenomen unnd sich imer mer genähert unnd zu der Lannndtleut Heuser, Weib unnd Khinder ainen freyen Pass erlanngt, sonnderlich nachdem dess Munichs Frater Georgen Casstellan zu Tschanadt dasselb Graniz Haus dem Beglerweg on alle Schwertschlag unnd Gegenwer vbergeben unnd Ime die Schlüssl darzue wol vier Meill Wegs weit enntgegen geschickht unnd dann

auch wol bewist unnd offenbar gewesen, dass Frater Geörg erstlichen dieselben Versamblung des Khriegssvolckh durch seine darzue sonnderliche abgefertigte Leut verhindert unnd wenndig gemacht. Dann, wie der Khu. Mt. Haupt und Ambtleut yederman zu Rettung des Vatter-Lanndtes, auch Irer selbs unnd Irer Weib unnd Khinder, aufgemanndt, sein dess gedachten Frater Georgen abgefertigte Diener zu hungerischen unnd razischen Edlleuten khomen unnd sy vermannet, nit auf zu sein, noch zu gehorsamen, sonnder an die Khu. Mt. zu suppliciren, dass Ir Mt. auch dieselben Lanndt Frater Georgen unndergeben wolt, derselbig unnd sonnst niemant würde sy von dem Türckhen erretten vnnd erhalten mügen, mit merer Angebung wie Steffan Losonzj zu jung unnd unerfarn wär unnd daneben sehe man auch wol alss schon annder Lanndtleut zu Lese versamlet wurden, dass die Spanschafft in Hungern, so unnder gedachtem Brueder Georgen wären, auch nit zuegezogen, sonnder sich unnder seinem Hauptman an ain Sonnder Ort besamlet unnd daselbst auch verbliben, durch welches alles der Khu. Mt. Volckh zertrenndt unnd dem Türckhen durch gedachten Brueder Georgen das Herz gemacht, in Betrachtung dass Er sich auch gegen demselbigen stattigs für ainen trewen Diener dess Türckhischen Kayser durch Schrifften unnd Potten beruembt, mit Anzain dass nun dess Petter Petrowickh Untrew gegen seinem grossmächtigen Kayser unnd dagegen sein, dess Frater Georgen, bestendig Trew an den Tag khomen wär, dann in dem unndern Tail der Chron, welchen bemelter Petrowickh ingehabt, fennde Er allenenthalben Khunig Hannsen Sonn unnd alles das in seinen Hannden fridlich innen, was Er von Anfanng gehabt hette unnd wiewol auch etlichs teutschs Khriegssvolckh in Sibenbürgen khomen wär, von wegen der Widerwertigkhait unnd Tumults den sein Feindt bewegt, so solten doch dieselben dem Kayser an der Trew nit nachtail gepern, unnd Ir sein etlich schon wegkh gezogen, der vbrigen halb welle Er mit Gottes Hilff ain Weg finden, dass sy hinaus bracht werden.

Unnd in solchem Zapflwerckh unnd Khriegsshenndln hat der Munich Frater Georg mit obbemeltem Leitten Ambt vil Ratschlag gehalten und yezo beschlossen, strackhs dem Beglerweg unnder Augen zu ziehen unnd zuschlachen, dann Lippa zu ennttsetzen, dann kherntweders zu thuen. In dem ist auch in ainer Nacht seiner, dess Munichs, vertrawtischer Secretary einer zum Obristen khomen unnd Gott zu Lob unnd der Cristenhait zu Guet angezeigt, dass Frater Georg enntlich enntschlossen wär, Ine Obristen unnd das khunigisch Khriegssvolckh dem Türckhen zu übergeben unnd allain

Sybenbürgen für sich zu behalten unnder dess Türckhen Schuz unnd Bezallung jarlichs Tributs.

Als nun auch in solchen Nötten auf dess gedachten Obristen häfftig unnd notwenndig Anhalten veeder dem Herrn Caroln von Tscherotin unnd Herrn Andreen von Brann diss ain merere Anzall gerüssten Pherdt unnd teutsch Knechts hinein geferttigt, die mit Irer Mt. Comissario unnd teutsch Knechts hinein geferttigt, die mit Irer Mt. Comissario Sphertio Marchione Palavicino, so eylenndt als es imer müglich gewesen, zu dem Obristen gestossen, da hat Frater Georg zu seinem Vorhaben nit mer Glegenhait gehabt, sonnderlich in Betrachtung, dass auch die Regnicolie unnd Launndtvolckh der Khu. Mt. Gehorsam zu laissten unnd den Veindt abzutreiben begierig waren. Demnach hat Er aller erst die Lanndtleut in Sibenbürgen mit Ernnt als der Khu. Mt. Wayvoda besamlet unnd ist mit demselben unnd der Khu. Mt. besolden Khriegssvolckh fort gezogen.

Darauf dann Beglerweg von Temeschwar seinen gar bey fluchtigen Abzug hinder sich genomen, aber die Türckhen, so in Besazung der Statt unnd Schloss Lippa gewesen, welcher unnder dem Ulimanweg, Irem Hauptman, fünff Taussenndt gewesen, guets auserlesens Khriegssvolckh sambt Schuz unnd Munition unnd anderer Notturfft wol versehen, haben khainen Fuess gewenndt, darumb alles khunigische Hör fur sy gerückht, die Statt beleget unnd vier Tag beschossen unnd darauf gesturmbt, mit Gewalt erobert unnd ob drey Tausenndt Türckhen erschlagen, die vberigen, so in ins Schloss getrunngen unnd beleget, welche auch die nachvolgennde Nacht Irer Ergebung Zaichen gegeben unnd Sprach zu halten begert. Als aber solches an obbemelten Obristen-Leitten-Ambt unnd Frater Georgen gelanggt unnd Frater Georgen erhalten, dass Er ainen auss seinen Diennern solch Sprach zu halten geschickht, ist ervolgt, dass die Türckhen nach gehaltner Sprach sich vil truziger gestelt dann vor, unnd in Summa das Schloss nit anderst aufgeben haben wellen, dann wann man sy mit Hab unnt Guet frey unnd sicher abziehen lasse, welches nun im Khriegssrath beratschlagt, vom Frater Georg zum treffentlichsten geraten, aber vom Obristen-Laitten-Ambt unnd allen anndern Hauptleuten unnd Khriegssräthen wider rathen unnd gewaigert worden, zu Betrachtung dass Er Inen unnd dem gannzen khunigischen Hör, so bis in 65 M. Man wär, etwas verkhlainlich unnd schimpflich dise beschossne Türcken also ledig zu geben, darzue wäre des Ulimanweg dess Türckhen pesster Hauptleut ainer unnd hette bey Ime etlich fürnemb, ansehnlich Türckhen, wo die erwürgt oder gefanngen, beschehe dem Türckhen nit ain schlechter Abbruch. Als

nun demnach solches beschlossen worden, dass Schloss auch zu beschiessen unnd zu arbeiten, hat Er, Frater Georg, gar fur unguet aufgenommen unnd nit abgestannden täglich zu ratten unnd zu practiciern, dass Er die Türckhen möcht erledigen.

Unnd demit Er den Obristen-Leytten-Ambt unnd annder desto ehe darzue bewege, hat Er erstlich durch darzue angestiffte Leut zuwegen bracht, dass das aufgepotten Lanndtvolckh, wie dann sonnst dem Pöbel, zu solchem leicht zu helffen, ungeduldig worden, unnd zum Thail one Erlaubnüss haimgezogen unnd damit der Lauff desto grosser würde unnd die vbrigen dess Munichs Rath desto ehe Beyfall thuen muessen, hat Er auch, als der so alle Proviannnds Hanndlung in seiner Gewalt gehabt, ye lennger, ye grösser Mangl daran erscheinen lassen unnd darzue on Vorwissen unnd Bewilligung des Obristen-Leitten-Ambts villen anheim zu ziehen erlaubt, dardurch sy der gross Hauff baldt gemindert unnd die so bliben zu Ungeduldt unnd Mürbeln zum Tail bewegt unnd dann von wegen der Theurung unnd Mangl on Provianndt unnd der anngeenndten Wintters Khelten nit wenig erleiden muessen.

In denen Dingen ist ainer fürgedachten Leitten-Ambt Frater Georgen unnd anndere Khriegssrath in offner Versamblung fennckhlich bracht unnd von ainem dess Bathory Dienner anclagt worden, dass Er gegen den Türckhen im Schloss in türckhischer Sprach, die er gehört unnd verstannden hette, mit lautter, verstennndlicher Stymb geschrien hette: "Ir Brueder, haltet vest unnd erget Euch nit, dises versamlet unnd aufgemanndt Volckh wiert nit lanng beleiben unnd Ir werdt erledigt". Als nun der Gefanngen gleichwol dess nit gestenndig, aber der Anclager sich zu verrer Ausfuerung angepotten, hat Frater Georg, ungefragt vom Leittenambt, auch one Vernembung ainer anndern Urteil oder Stimmb, geschafft, dass man Ine ledig lassen soll, es beschehe Im Unrecht, dann Er kenne Ine wol, er sey ain Biderman. Vber das ist auch Er selbs, Georg selbs, gegen ainem Abendt, zu angeennder Nacht, gesehen worden von den spanischen Khnechten, die der Ennden die Wacht gehalten, dass Er dem Schloss zuegeganngen, auch geschafft, dass man mit Schiessen aufhör unnd darauf Sprach mit dem Ulimanweg, der Türckhen Hauptman, gehalten, darumb auch der Obrist nicht gewist.

In denen Tagen als die Statt Lippa wider erobert unnd das Schloss mit Schiessen unnd Graben gearbeit worden, hat auch das Cristlich Khunigisch Khriegssvolckh die darvor abgetrungen Schloss, Stetl unnd Fleckhen, alle biss on unnderster zway, nemlich Petsche unnd Petschereckh, mit Hilff Gottes wieder erobert, etlich durch Verlassung unnd Flucht der Türckhen

unnd die anndern mit Gewalt, nit one Schaden unnd Erlegung etlich vil Türckhen, die in denselbigen Besatzung funden sein.

Unnd hetten auch in wenig Tagen die im Schlosse Lippa sich ergeben muessen, wo nit durch allerlay Weg der Frater Georg sovil gehandelt, dass der Obrist-Leittenamt unnd anndere in Lediglassung derselben Türckhen lestlich bewilligen muessen, wo sy nit der Proviandtmangl unnd annder vorsteennd Practicen halb sich in noch mer Gefar geben haben wellen.

Als nun die Türckhen mit sein, Frater Georgen, zugeordneten Gwardy auss dem Schloss unnd nit sonnder weit vom Leger gezogen, hat gedachter Frater Georg zu angeennder Nacht obbemelten Ulimanweg haimlich widerhinder sich in sein Zeldt fuern lassen, Ine erlich emphanngen unnd in gehaimb lanng mit Im geredt unnd gehandelt unnd lestlich wol verwart von Ime abschaiden lassen. Unnd unnder anndern hat Er Ime ain Wagen, mit ainer Botten-Degkhen verdeckht, verehrt, welcher voller Haggen, Püchsen unnd zugehöriger Munition gewesen, damit Er desto sicherer darvon khomen möchte, alles one Wiessen unnd Willen der Khu. Mt. unnd gedachts Obristen.

Da nun Melcher Walasch vermaint, die Türckhen hetten nicht zu schiessen, hat Er Inen fürgewart unnd Sy angegriffen, Sy auch sych gegen Ime gewenndt unnd dennoch imer zue, sovil sy gemöcht, mit gueter Ordnung fürgezogen unnd in solcher Hanndlung Ine Balasch in am Khnie geschossen unnd das Ross unnder Ime erstochen. Daraus erfolgt, dass Er sy verlassen muessen unnd auss Inen, wie die Khu. Mt. erstlich bericht, nit vber 400 erlegt. Die vbrigen seind mit Irem Hauptman Ulimanweg geen Petsche, welches noch die Türckhen innhaben, khomen, aber nachdem sein etliche türckhische Brief nidergewoeffen durch den Hauptman zu Zollnockh der Khu. Mt. zuegeschickht worden, darunder war ainer darin Alia Aga auss Zegedein geen Ofen schreibt, wie Ir etlich vil Türckhen im Schloss umbkhomen unnd gestorben unnd zum lesten hab sy der Munich ledig gelassen unnd gesagt: Ziehet hin fridlich, dann Ich bin auch ain Dienner dess grossmächtigsten Khaisers. Unnd wie sy auss dem Schloss abgezogen, sein Irer bey 2.000 gewesen unnd den annderen Tag haben sy die Cristen angegriffen, mit denen haben sy vom Morgen biss gegen dem Abennt gestritten, unnd, als sy vermercket, dass sy nit Vberhandt mögen, sey Ir Hauptman, der Ulmanweg, mit Ir aindliff Hundert gesundt darvon khomen geen Betsche unnd Er, Alia Aga, geen Zegedein zu Fuess.

Nemlicher Tag hat auch der Hauptman Horta Timonitsch von Zolnookh aines Janutscharn Bekhandtnuss der Khu. Mt. geschickht,

welcher anzeigt, Er sey gefanngen worden dess Nachts bey dem Feur unnd seine Gesellen erschlagen worden alss sy den Türckhen geen Petscherekh Ir Bezallung bringen haben wellen unnd der Ulimanweg sey ungeverlich mit 700 Türckhen vber die Teissa khomen, habe dem Beglerweg geraten, Er soll das Volckh auss Betsche unnd Petscherekh nemen, damit es nit verloren werde, aber Berglerweg hab gesagt, Er dörffs on Bewilligung des türckhischen Kaysers nit thuen unnd derhalb ainen aigen Tschawss ad Portam abgefertigt.

Darauss dannochs zu vernemen, dass auch der Türckhen auss dem Schloss Lippa vill am Nezen eingeganngen seindt.

Als nun aber, wie obsteet, das Schloss Lippa auch wider erobert unnd nunmer der Winters Khelt halben gegen Petsche unnd Petschereckh nicht fürzunemen gewesen, ist das khunigische Khriegssvolckh in die Winterleger aussgetailt worden unnd wiewol Frater Georg gern gesehen, dass alles khunigisch Khriegssvolckh heraussen ausserhalb Sibbenbürgen gewinttert hette, so hat doch der Obrist-Leitten-Ambt sich nit gar ausschliessen wellen lassen, sonnder Frater Georg zugeben muessen, dass gedachter Obrister mit den Spaniern unnd Teutschen mit Ime hinein zügen, in welchem Hineinziehen hat der Obrist-Leitten-Ambt befunden, dass im Schloss Leva, da zuvor Im Hinaussziehen ain Casstellan gewesen, der auch der Khu. Mt. als dem Khönig unnd Herrn unnd Frater Georgy als Irer Mt. Wayvoda gelobt unnd geschworn war, yezo durch den Bruder Georgen schon abgesetzt ist worden unnd ain annderer, der Ime, Frater Georgen, allain geschworn, dahin durch Ine geordnet worden, on alles Vorwissen sein, des Leitten-Ambts, unnd der Khu. Mt. selbs. Dergleichen hat auch der Obrist-Leittenamt gespürt unnd befunden, dass Er, Frater Georg, noch stettigs seine Brief unnd Potten zu dem Türckhen unnd desselben Beglerweg geschickht unnd von Innen bedem Potten unnd Brief täglich gehabt unnd angenommen, dass Er auch in vil unnd annder Weg seine Sachen dahingericht unnd geordnet, dass Er Ine Obristen unnd das Khunigische Khriegssvolckh laut seines Verlanngen fürgenommen pesser Ratschlags dem Türckhen liferte unnd Er allain in Sibenbürgen unnder des Türckhen Schuz unnd Tribut Herr wäre.

Derwegen unnd als sich nun zu Ime khainer Pesserung, sonnder vil mer würckhlicher Volziehungen seines uncristlichen Vorhabens zu versehen gewesen, unnd eben zu der Zeit auch Zeittungen ankomen, als ob die Moldauer unnd Walachen sambt etlichen Türckhen in Sibenbürgen fallen wolten, aber daneben Frater Georg anhielte, dass der Obrist das

Khriegssvolckh nit in die Stette, sonnder auf ville unnd weitte gelegne Dörffer ausstailen unnd legen solt, daneben auch newe Türckhen zu sich verglaidt unnd verhört, ist lestlich ervolgt, dass Er, Frater Georg, in seinem Schloss Winze den XVI. Decembris jungs verschinen erstochen worden unnd also die Khu. Mt. unnd gemaine Cristenhait dises so grossen Verrätters unnd schedlichen Mans erledigt worden. Der barmherzige Gott well seiner Seel (wo annderst für sy pitten) gnedig unnd barmherzig sein.

Nun ist nit one, es seins der Khu. Mt. am Sturm vor Lippa auch ettwan ain annderhalb Hundert man von Teutschen, Unngern unnd Spaniern beliben unnd sonnst in Einnembung der Schlösser etlich Hundert, doch nit sonnders vil, vom Beglerweg umbkhomen unnd zum Taill gefanngen worden.

Aber die Türckhen haben sich, Gott Lob, nit vil zu ruemen dess Gwins den sy des verganngen Jar erlanngt, dann, wie oben gehört, hat es sich an den Gränizen unnd on den unndern Tailn dess Khunigreichs zuegetragen.

Unnd wiewol es etlich auf ain mereres rechnen, so hat doch auch der obbemelt gefanngen Janitschar bekhenndt, dass der Beglerweg gezelten Volckh ob ain Tausenndt verlorn, grosser Stückh, Püchsen unnd Veldt Geschüz; schreibt der Obrist, dass Er vberall gewonnen hab 128 Stückh, doch der merer Thail sey Veldt Geschüz.

Der allmechtig Gott verleich hinfüro auch seiner Cristenhait Syg unnd Vberwindung gegen den Unnglaubigen unnd unnder den cristenlichen Heubtern Frid, cristliche Lieb unnd Ainigkhait. Amen.

Prag, den 12. Januarii, anno etc. im LIIsten.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 3-7; original.
Microfilme Austria, rola 344, c. 203-209.

23. 1552 februarie 7-16/959 H. evâsit-i safar, Adrianopol.

Huwa

Tuğra

Kîdvetü ümerâ'i l-milleti l-mesihîye 'umdetü küberâ'i t-tâyifeti l-'iseviye Erdel beglerinden Pâm Pavel tevki'-i refi'-i hümayun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen Erdel keferesinün 'isyanına ve Nemçe 'askerinün duhuline Brâtâ diyen müfsid bâ'is olub müfsid-i mezburun başî kesilüb ortadan götürilmiş eyle olsa hâliyen kîdvetü l-akrân çavuşum 'Alî hükm-i şerifümle sana irsâl olundî şöyleki müşarün ileyh vardukda bir birinüzle müttefik olub Nemçe keferesine kılıç koyub içünüzden çıkarsız ve kîrâlîçaya ve kîrâl oğlına yarar getürmeyesiz günâhunuz 'afv edüb ke-mâ kâne beglerüm ve kullarum ve harâc-güzârlarumsız Erdel vilâyeti uslub-i kadim üzre kîral oğlî kulumun sancağıdur her birinüz yerlü yerinüzde ve ocağunuzda olub gendü hâlünüzde olasız. Yânoş kîrâl âsitâne-i se'âdetüme kemâl-i istikâmet u sadâkatle hizmet etmiş kulum idi.

Fevt olınca vilâyetine mütesarrif olub kimesne dahl eylemedi gendüden sonra oğlî sagîr iken kadimi ocağından ve begliginden ermyüb Erdel vilâyetin sancak tarikiyle 'inâyet edüb ol zemândan berü emn u amân üzre Erdel vilâyeti halkî yurdında ve ocağında istirahat üzre iken hâliyen ba'z-i müfsid igvâsîyle içlerine Nemçe 'askeri duhul edüb bu denlü fitne vu fesâda bâ'is olmışdur şöyleki sen bu maslahati ilerü götürmeyüb Nemçe 'askerin içünüzden çıkarmayasin anlar ile müttefik u müttehid olub kîralîçaya ve kîral oğlına zarar getüresin in şâ'a llâhu l-a'azzü l-ekrem evvel bahârda Beç üzerine tevccüh-i hümayunum mukarrer bilüb mazlemenüz gendü boyununuza Tâtâr hânî 'azim 'asker ile gelüb Boğdan vilâyeti içinden Erdele duhul eden¹ emirü l-ümerâ-i l-kirâm Karamân beglerbegisi 'Osmân Paşa dâme ikbâlûhu akîncî tâyifesine ve Boğdan 'askerine baş bog olub oldahî Tâtâr hânîyle ittifâkla yürimek emr olunmuşdur. Hakk subhânehü ve ta'ala hazretlerinin 'inâyetiyle 'isyan üzre olan keferenün bir vech ile hakklarından geline ki sâyirlerine mucib-i 'ibret ola Erdel vilâyetinün taşî taş üzre kalmayun cümlesi kılıçdan geçüb ehl u 'ayâlleri esir u pâymâl olub memleketleri ihrâk bi-n-nâr ola son peşimânlik fâyide etmez ammâ kal'eleri kîrâl oğlî içün zabt edüb togrulık üzre olacak olursunuz günâhunuzî 'afv edüb zill-i himâyetümde mezid-i 'inâyetümle behremend olursız sâbikan

vezirum olub hâliyen Bosna sancağına mütesarrîf olan kîdvetü l-a 'ali ve-l-a 'azim Mehmed Paşa dâmet ma'alihi Bosna ve Požega ve Budun ve Sirem 'askerine ve akîncî beglerine serdâr olub Usturgundan iskele edüb geçüb yürüse gerekdür ve sâbikan Anatolî beglerbegisi olub hâliyen Hersek sancağı begi olan iftihârü –l-ümerâ'i l-kirâm Sinân Paşa dâme ikbalühü dahî Hersek ve ol canibün 'askeriyle ve akîncîlarîyle Zâgrebden geçüb yürimek emrün olmîşdur. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timâd kîlasîz tahriren fî evâsiti şehri Saferini l-muzaffer senete tis'in ve hamsine ve-tis'i mi'etin, bi-makâmi Edirne.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 10, p. 20-21.

Regest: Petritsch, I, nr. 167, p. 74.

¹ În loc de *edüb*.

Traducere

Lui!

Tuğra

Pildă printre emirii neamului Mesiei, model printre conducătorii popoarelor lui Isus, lui Pavel Bank¹, unuia dintre nobilii Transilvaniei.

Atunci când va sosi înaltul meu semn împărătesc să-ți fie cunoscut că:

Instigatorul numit Fratele² a fost acum pricina răzvrătirii necredincioșilor din Transilvania, precum și a pătrunderii [acolo] a oștii austriece. Susnumitul răzvrătit a trebuit să fie înlăturat, tăindu-i-se capul. Dacă este așa, acum ți-a fost trimis ceaușul meu Ali, pildă a celor de o seamă cu el, împreună cu porunca mea ilustră astfel că: la sosirea susnumitului voi trebuie să vă uniți unii cu alții, să trageți sabia împotriva austriecilor necredincioși, să-i alungați din mijlocul vostru și să nu le pricinuiți pagube crăiesei³ și fiului regelui⁴. [Atunci] eu vă voi ierta de păcate și veți fi la fel ca mai înainte, nobilii mei, slujitorii mei și (supușii) mei plătitori de haraci. Țara Transilvaniei este, potrivit vechiului obicei, sangeacul slujitorului meu, fiul regelui⁴. Fiecare dintre voi, stând la locul și în casa voastră, să vă vedeți în liniște de treburile voastre. Regele Ioan a fost slujitorul meu, care a slujit

cu cinste și credință desăvârșită Porții mele a Fericirii. Fiind stăpânul țării sale până când a murit, nimeni nu a intervenit (acolo). După [moartea] lui, în timp ce fiul său era nevârstnic și nu și-a preluat [drepturile] asupra dinastiei existente din vremuri străvechi și nici domnia, i-am acordat [totuși], cu bunăvoință, țara Transilvaniei ca sangeac. În timp ce de atunci încoace locuitorii țării Transilvaniei s-au bucurat în siguranță și liniște de tihnă în patria și în casele lor, la incitarea unor răufăcători, oastea austriacă a pătruns acum în mijlocul lor și a fost pricina unei astfel de tulburări și răzvrătiri. În cazul în care tu nu continui [în sensul de mai sus] această afacere [și] nu alungi oastea austriacă din mijlocul vostru, ci te unești și te aliezi cu aceștia, pricinuiști pagube crăiesei³ și fiului regelui⁴, atunci să știi că s-a stabilit pentru la primăvară, cu voia lui Allah cel glorificat și foarte generos, plecarea mea împărătească spre Viena. Voi veți purta răspunderea pentru asuprirea voastră.

Hanul tătarilor va veni oaste nenumărată și va pătrunde prin țara Moldovei în Transilvania. S-a dat ordinul meu ca Osman pașa, beilerbeiu de Karaman, emir al marilor emiri, să-i dănuie măreția să fie numit comandantul oștii Moldovei și căpetenia corpului de akîngii și să înainteze împreună cu hanul tătarilor. Prin milostivirea mării sale [Allah] cel prea înalt și al cărui nume este preaslăvit, necredincioșii care s-au răsculat să fie într-un fel aspru pedepsiți, pentru a le fi spre pildă celorlalți.

În țara Transilvaniei [totul va fi distrus], nerămânând piatră pe piatră, toți vor fi trecuți prin [ascuțișul] sabiei, ei și familiile lor vor fi duși în robie și vor fi chinuiți, iar țara lor va fi pârjolită. Regrete târzii nu vor mai folosi [la nimic].

Dacă însă voi veți stăpâni cetățile pentru fiul regelui⁴ și dacă îi veți rămâne loiali, [atunci] eu vă voi ierta păcatele și vă voi fericii, la umbra ocrotirii mele, cu mila mea sporită.

Fostul meu vizir, Mehmed pașa, care este acum guvernatorul⁵ sangeacului Bosnia, pildă celor prea măreți și prea înalți, să-i dănuiască mărirea! – a fost numit comandantul oștilor din Bosnia, Pojega, Buda și Srem, ca și al [căpeteniilor] akîngiilor. La Esztergom⁶ el are de făcut schelă și, trecând [pe acolo], trebuie să înainteze. Și am poruncit sangeacbeiuului de acum al Herțegovinei, Sinan pașa, onoarea marilor emiri, care a fost mai înainte beilerbeiu al Anatoliei, să-i dănuiască norocul, ca, trecând prin Zagreb, să înainteze și el împreună cu oastea și cu akîngiilor din Herțegovina și din acel ținut.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare mărețului semn.
Scris la mijlocul lunii safer cea victorioasă a anului 959.
În reședința Edirne.

---

¹În text: *Pam Pavel*.

²În text: *Brata*, adică Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi.

³În text: *kîraliça*, adică Izabella, soția lui Ioan de Zápolya.

⁴În text: *kîral oğli*, adică Ioan Sigismund Zápolya.

⁵În text: *mütesarrif*.

⁶În text: *Usturgun*.

24. [1552 februarie 17-25.f.l.]¹

Omnium terrarum ac regionum domini et castellani, minime ac maxime popule², sic vobis sit notum, quum² venerint ad vos litere nostre Cesaree Maiestatis. Nam intelleximus, vos Monacho neque arma, neque gentes dedisse et neque fuisse insimul cum bello Germanico, vobis gratiam facimus et sitis in pace. Ob idque misimus vobis clarissimas literas nostre Cesaree Maiestatis, ut vobis sit pax. Preterea, si fueritis semper iusti, itinera seu loca in via repurgate et bello nostro commeatus ac victualia adfereti et ob hanc causam plus eritis pacifici, id scientes, ut vos omnes cum omnibus vestris pecoribus liberis et cum omni anima manebitis in pace, propriis vestris in locis et in vestris focus ac multa bonas à nostra Cesarea Maiestate videbitis. Id eciam scio, terre Transylvanice populi, quod sedicio orta est et quod bellum Germanicum in Transylvaniam penetravit. Hec omnia Monachum disposuisse, sed nunc iam Monachus decapitatus est. Quare, si vos habito consilio cum bello germanico prelium inieritis et Germanos e terra Transylvanica expuleretis et si postea filio regis aliquid mali non feceritis, culpam vestram vobis condonabimus. Preterea, vos estis mancipia et tributarii nostre Cesaree Maiestatis, deinde terra Transylvanica est nostro mancipio filio regis vexillaris. Omnis homo maneat in suo loco et in suis focus ac quisque sua pace fruatur. Demum Johannes rex in clarissima Porta nostra fuit iustum mancipium et iuste serviunt² donec vixit *et gubernavit terram nemine impediante*³, post mortem vero suam relictus est et parvulus filius, cuius alumnus et frater erat Maiestati nostri Cesaree fidele mancipium. Propterea, dictum filium regis habuimus in gracia, dantes eidem vexillum terre populique Transylvanici sibi hereditarii ac perpetui eratque unusquisque in suis mansionibus et domibus in pace, sine omni metu. Sed nunc, persuasione aliquorum malorum hominum, intravit istam terram Transylvanicam bellum Germanicum. Si tamen vos hoc factum non rectificaveritis et nisi bellum Germanicum a Transylvania ammoveritis, vel si cum Germania unanimes eritis, certo sciatis, si Dominus Deus voluerit, estate proxima nostram Cesaream Maiestatem isthuc esse venturam et aliter nequaquam facturam, culpa ista cadat in capita vestra. Eciam hoc sit vobis notum, quod dedimus literas nostre Cesaree Maiestatis ad Cesarem Tartarorum, ut ipseque cum valde ingenti bello isthuc veniat et per terram Moldaviensem Transylvaniam ingrediatur. Preterea, qui est beglerbegh terre Caramanorum, eius nomine est Ozman passa, ipse quoque ingreditur unacum Cesare Tartarorum. Sic enim habent in mandatis a nostra Cesarea

Maiestate. Si Dominus Deus dederit, illi, qui populum nostre Cesaree Maiestatis turbarunt, ita punientur, ut eciam alii, qui hoc audierint, punitos esse dicent, preterea, ut in terra Transylvanica lapis super lapidem non remaneat. Si idquoque Dominus Deus dederit, et omnis populus framea intreat, uxores vero et liberi captivi abducantur et pedibus equorum proterantur et terra tota incendio absummat, sera penitencia vobis nihil proderit. Si arces pro filio regis servaveritis et iusti fueritis, vobis culpam condonabimus et multa bona videbitis à nostra Cesarea Maiestate. Preterea, dominus terre Boznensis, nomine Mehmeth passa, erit prefectus Boznensis et Budensis exercitus.

Însemnări contemporane pe verso: Copie Rasciane. Litere Rasciane.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 27-28; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 344, c. 219-220.

¹Însemnare de arhivă târzie.

²Astfel în text.

³Adăugat pe margine.

25. 1552 februarie 17-25/959 H. evâhir-i safar, Adrianopol.

Huwa

Tuğra

Kidvetü ümerâi'i t-tâyifeti l-'iseviye 'umdetü küberâ fi milleti l-mesihîye Sükulet beglerinden Kendü Fereng tevki'-i refi'i hümayun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen Erdel keferesinün 'isyânına ve Nemçe 'askerinün duhuline Brâtâ deyen müfsid bâ'is olub hâliyen müfsid-i mezburun başî kesilüb ortadan götürilmiş eyle olsa hâliyen kidvetü l-emâsili ve-l-akrân çavuşum 'Ali zide kadrühü işbu hükm-i şerifümle sana irsâl olundî şöyleki müşârün ileyh vardukda bir birinüz ile müttefik olub Nemçe keferesine kılıç koyub içinüzden çıkarasız ve kîralıçaya ve kîrâl oğlına zarar getürmeyesiz günâhunuz 'afv edüb ke-mâ kâne beglerüm ve kullarum ve harâc-gûzarlarumsız Erdel vilâyeti uslub-i kadim üzre kîrâl oğlî kulumun sancağına¹ her birinüz yerlü yerinüzde ve ocağunuzda olub gendü hâlünüzde olasız Yânoş kîrâlî(!) âsitâne-i se'âdetüme kemâl-i istikâmet u sadakatle hidmet etmiş kulum idi fevt olınca vilâyetine mütesarrif olub kimesne dahl u ta'arruz eylemedi gendüden sonra oğlî sağır iken kadimi ocağından ve begliginden ermeyüb Erdel vilâyetin sancak tarikiyle 'inâyet edüb ol zemândan berü emn u amân üzre Erdel vilâyeti halkî yurdında ve ocağında istirahat üzre iken hâliyen ba'z-i müfsid igvâsîyle içlerine Nemçe 'askeri duhul edüb bu denlü fitne vu fesâda bâ'is olmışdur şöyleki sen bu maslahati ilerü götürmeyüb Nemçe 'askerin içinüzden çıkarmayasız anlar ile müttefik u müttehid olub kîralıça ve kîrâl oğlına zarar getüresiz in şâ'a llâhu l-a'azzü l-ekrem evvel bahârda Beç üzerine teveccüh-i hāmâyanum mukarrer bilüb mazlemenüz gendü boynunuza Tâtâr hânî 'azim 'asker ile Bogdân vilâyeti içinden Erdele duhul eden² emirü l-ümerâ'i l-kirâm Karamân beglerbegisi 'Osmân Paşa dâmet ma'âlihi akîncî tâyifesine ve Bogdân 'askerine baş ve bog olub ol dahi Tâtâr hânî ile ittifâk ile yürümek emr olunmışdur Hakk subhânehü ve ta'âlâ hazretlerinin 'inâyeti ile 'isyân üzre olan keferenün bir vech-ile hakklarından geline ki sâyirlerine mucib-i 'ibret olub Erdel vilâyetinün taşî taş üzre kalmayub cümlesi kılıçdan geçüb ehl u 'ayâlleri esir u pâymâl olub memleketleri ihrâk bi-n-nâr ola son peşimânlık fâyide etmez ammâ kal'eleri kîrâl oğlî için zabt edüb togrîlik üzre olacak olursunuz günâhunuz 'afv edüb zill-i himâyetümde mezid-

i 'inâyetümle behremend olursîz sâbikan vezirüm olub hâliyen Bosna sancagîna mütesarrif olan kidvetü l-a'âli ve-l-a'âzim Mehmed Paşa dâmet ma'âlihi Bosna ve Požega ve Budun ve Sirem 'askerine ve akîncî beglerine serdâr olub Usturgundân iskele emr edüb geçüb yürüse gerekdür ve sâbikan Anatolî beglerbegisi olub hâliyen Hersek sancagîbegi olan iftihârü l-ümerâ'i l-kirâm Sinân Paşa dâmet ma'âlihi dahi Hersek ve ol canibün 'askeriyle Zâgrebden geçüb yürimek emrüm olmîşdur şöyle bilesiz.

'Alâmet-i şerifüme i'timâd kîlasîz.

Tahriren fî evâhiri şehri Saferini l-muzaffer senete tis'in ve hamsine ve-tis'i mi'etin.

bi-mâkâmi Edirne el-mahruse.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 11, p. 23.

Regest: Petritsch, I, nr. 168, p. 74.

¹În loc de *sancagîdur*.

²În mod corect trebuia folosintă forma verbală *edüb*.

Traducere

Lui!

Tuğra

Pildă printre emirii neamului Mesiei, model printre notabilii popoarelor lui Isus, lui Francisc Kendi¹ [unul dintre] nobilii secuilor:

De îndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să-ți fie cunoscut că:

Ereticul, numit Fratele² a fost acum pricina răzvrătirii necredincioșilor din Transilvania ca și a pătrunderii [acolo] a oștii austriece. Susnumitul răzvrătit a fost acum înlăturat, tăindu-i-se capul. Dacă este așa, ceașul meu Ali, pildă printre cei de o seamă și egali cu el, să-i sporească cinstea!, a fost acum trimis spre tine cu scrisoarea ilustră a mea.

Astfel că [atunci când] susnumitul va sosi [acolo], voi trebuie să vă uniți cu toții, să trageți sabia împotriva austriecilor necredincioși, să-i înlăturați din mijlocul vostru și să nu le pricinuiți pagube crăiesei³ și fiului regelui⁴. [Astfel] vă voi ierta păcatele, iar voi veți fi ca mai înainte nobilii

mei și slujitorii mei și [supușii] mei plătitori de haraci. Țara Transilvaniei este, în virtutea vechiului obicei, sangeacul slujitorului meu, fiului regelui și fiecare dintre voi, rămânând la locul și în casa voastră, să vă vedeți în liniște de treburile voastre. Regele Ioan a fost robul meu, care a slujit cu cinste și credință desăvârșită Poarta mea a Fericirii. Până la moartea sa a fost stăpânul țării sale și nimeni nu s-a amestecat și nu a intervenit [acolo]. După el, pe când fiul său era nevârstnic, nepreluându-și nici [drepturile] vechi asupra dinastiei și nici domnia, i-am acordat [totuși], cu bunăvoință, țara Transilvaniei cu titlu de sangeac. De atunci încoace, populația țării Transilvaniei se odihnea în siguranță și liniște în patria și vetrele ei. Acum însă, la incitarea unor răufăcători, oastea austriacă a pătruns în mijlocul lor și a pricinuit astfel de tulburare și răzvrătire. Astfel că dacă vei continua această stare de lucruri [amintită mai sus] și nu vei alunga oastea austriacă dintre voi, ci te vei uni și te vei alia cu aceasta, tu aduci prejudicii crăiesei³ și fiului regelui⁴, atunci tu să știi că, prin vocea lui Allah cel glorificat, foarte generos, este hotărâtă pentru primăvară plecarea mea împărătească spre Viena. Voi veți purta răspunderea pentru asuprirea voastră.

Dat fiind că hanul tătarilor va trece împreună cu oaste imensă din țara Moldovei în Transilvania, s-a dat ordinul meu ca Osman pașa, beilerbeii de Karaman, emir al marilor emiri, să-i dăinuie onoarea! – să fie [numit] comandantul oștii Moldovei și al corpului de akîngii și, la rândul său, să înainteze în înțelegere cu hanul tătarilor. Cu mila mării sale [Allah] cel prea înalt și al cărui nume este preaslăvit, necredincioșii care s-au răsculat să fie aspru pedepsiți în așa fel, încât să le fie pildă celorlalți. În țara Transilvaniei nu va mai dăinui nimic, toți [locuitorii] vor fi trecuți prin [ascuțișul] sabiei, ei și familiile lor vor fi duși în robie, chinuiți, ținuturile lor pârjolite. Nu va fi de nici un folos ultima părere de rău.

Dacă însă voi veți ocupa cetățile pentru fiul regelui⁴ și îi veți fi credincioși, atunci, iertându-vi-se păcatele, vă voi fericii, la umbra ocrotirii mele, cu mila mea sporită.

Mehmed pașa, fostul mei vizir și care este acum guvernatorul sangeacului Bosnia, pildă celor prea măreți și prea înalți, să-i dăinuiască măreția! – a fost numit comandantul oștilor din Bosnia, Pojega, Srem și al căpeteniilor de akîngii. El trebuie să [facă] schelă, să treacă și să înainteze de la Esztergom⁵. Și s-a dat și ordinul meu ca Sinan pașa, onoarea marilor și măreților emiri, fostul beilerbei de Anatolia, care este acum sangeacbei de Herțegovina, să-i dăinuie norocul!, să înainteze, trecând prin Zagreb, împreună cu oastea și cu akîngii din Herțegovina și din acele ținuturi.

Aşa să ştiţi.
[Voi trebuie] să acordaţi crezare înaltului meu semn.
Scris la mijlocul lunii safer cel victorios a anului 959.
În reşedinţa Edirne.

---

¹În text: *Kendü Fereng*.

²Este vorba de guvernatorul Transilvaniei, Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi.

³În text: *kîraliça*, adică Izabella, soţia lui Ioan de Zápolya.

⁴În text: *kîral ogli*, adică Ioan Sigismund Zápolya.

⁵În text: *Usturgun*.

26. 1552 februarie 17-25/959 H. evâhir-i safar, Adrianopol.

Huwa

Tuğra

Mefâhirü ümerâ-i l-milleti l-mesihîye merâci'ü küberâ'i t-tâyifeti l-'iseviye Sîrf beglerinden Cerepoviki ve Qlincik Yuri ve Bozik Petri ve borkolablârî ve sâyir a'yânî ve sipâhileri ve re'âyâsi ve Sâz ve Sükulet tâyifesi ve Kara Şebülü¹ ve Lugoşânlu² ve cümle Sîrf begleri ve sipâhileri ve re'âyâları tevki'-i refi'-i hümayun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen Erdel keferesinün 'isyânına ve Nemçe 'askerinün duhuline Brâtâ deyen müfsid bâ'is olub hâliyen müfsid-i mezburun başî kesilüb ortadan götürülmüş eyle olsa kîdvetü l-emâsili ve-l akran³ işbu hükm-i şerifümle size irsal olundi şöyleki müşarün ileyh vardukda birbirünüzle müttefik olub (Nemçe) keferesine kîlîç koyub içinüzden çıkaralar⁴ ve Kîrâlîçaya ve kîrâl oğlîna zarar getürmeyesiz günâhunuz 'afv edüb kemâ kâne beglerüm ve kullarum ve harac-güzârlarumsîz Erdel vilâyeti uslub-i kadim üzre kîrâl oğlî kulumun sancağıdır her birinüz yerlü yerünüzde ve ocağunuzda olub gendü hâlünüzde olasîz Yanoş kîrâl âsitâne-i se'âdetüme kemâl istikâmet u sadâkat ile hidmet etmiş kulum idi fevt olınca vilâyetine mütesarrif olub kimesne dahl u ta'arruz eylemedi gendüden sonra oğlî sağır iken kadimi ocağından ve begliginden ermeyüb Erdel vilâyeti sancak tarikiyle 'inâyet edüb ol zemândan berü emn u amân üzre Erdel vilâyeti halkî yurdında ve ocağındaistirâhat üzre iken hâliyen ba'z-i müfsid igvâsîyle içlerine Nemçe 'askeri duhul edüb bu denlü fitne vu fesâda bâ'is olmışdır şöyle ki siz bu maslahati ilerü götürmeyüb Nemçe 'askerin içinüzden çıkarmayasîz anlar ile müttefik u müttehid olub kîrâlîçaya ve kîrâl oğlîna (zarar getüresiz) in şâ'a llâhu l-a'azzü l-ekrem evvel bahârda Beç üzerine teveccüh-i hümayunum mukarrer bilüb mazlemenüz gendü boynunuza Tâtâr hânî 'azim 'askerle gelüb Bogdan vilâyeti içinden Erdele duhul edüb emirü l-ümerâ'i l-kirâm Karaman beglerbegisi Osmân Paşa dâme ikbâlühü akîncî tâyifesine ve Bogdan 'askerine başbog olub ol dahi Tâtâr hânîyle ittifâkla yürimek emr olmışdır. Hakk subhânehü ve-ta'ala hazretlerinin 'inayetiyle 'isyan üzre olan keferenün bir vech-ile hakklarından geline ki sâyirlerine mucib-i 'ibret mürettib olub Erdel vilâyetinün taşî taş üzre kalmayub cümlesi kîlîcdan gecüb ehl u'ayâlleri esir u pâyâmâl olub memleketleri ihrâk bi-n-nâr olub son peşimânlik fayide

etmez amma kal'eleri kîral oğlî içün zabt edüb togrîlik üzre olursanuz günâhunuz 'afv edüb zill-i himâyetümde mezid-i 'inâyetümle behremend olursîz sâbikan vezirüm olub hâliyen Bosna sancagîna mütesarrif olan kidvetü l-a'âli ve-l-a'âzim Mehmed Paşa dâmet ma'âlihi Bosna ve Požega ve Budin ve Sirem 'askerine ve akîncî beglerine serdâr olub Usturgundan iskele emr edüb geçüb yürüse gerekdür ve sâbikan Anatoli begi hâliyen Hersek sançagibegi olan iftihârü l-ümerâ'i l-kirâm Sinân Paşa dâme ikbâlühü dahi Hersek ve ol canibün 'askeri ile ve akîncîlarî ile Zagrebden gecüb yürümek emrüm olmışdur.

Şöyle bilesiz.

'Alâmet-i şerife i'timâd kîlasîz.

Tahiren fî evâhiri şehri Saferini l-hayr senete tis'in ve-hamsine ve tis'imi'etin.

bi-makâmi Edirne.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 14, p. 27.

Regest: Petritsch, I, nr. 171, p. 75.

¹Formă coruptă pentru *Kara Sebeşli*.

²Formă coruptă pentru *Lugoşlu*.

³Numele solului lipsește.

⁴În loc de *çîkarasîz*.

Traducere

Lui!

Tuğra

Glorioși printre emirii neamului Mesiei, refugiu al conducătorului nației lui Isus, lui Nicolae Cerepovici¹, Gheorghe Klincici² și lui Petru Bojici³ dintre căpeteniile sârbilor, pârclabilor, celorlalți notabili, cavalerilor, supușilor „națiunii” sașilor și secuilor, [locuitorilor din] Caransebeș⁴ și Lugoj⁵, tuturor căpeteniilor sârbe, călăreților și supușilor.

La sosirea înaltului meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că: Ereticul numit Brata fiind acum cauza răscoalei necredincioșilor din

Transilvania și a pătrunderii [acolo] a oștii austriece, susnumitul a fost decapitat și acum înlăturat. Dacă lucrurile stau așa, v-a fost expediat...⁶ – pildă printre cei de o seamă și egali cu el – împreună cu această scrisoare ilustră a mea. Astfel că: la sosirea suspomenitului, unindu-vă cu toții, să trageți sabia împotriva necredincioșilor și, alungându-i din mijlocul vostru, să nu le pricinuiți pagube crăiesei⁷ și fiului regelui⁸. Dat fiind că vi se vor ierta păcatele, voi veți fi, ca mai înainte, nobilii mei, slujitorii mei și supușii mei plătitori de haraci. Țara Transilvaniei, este, potrivit vechiului obicei, sangeacul robului meu, fiul regelui. Voi să rămâneți cu toții la locul și în casa voastră și să vă vedeți în liniște de treburile voastre.

Regele Ioan a fost slujitorul meu, care a slujit cu credință Poarta mea a Fericirii. Până când a murit, el a fost stăpân în țara sa și nimeni nu s-a amestecat și nu a intervenit [acolo]. După el, deși fiul său era nevârstnic și nu și-a preluat [drepturile] vechi asupra dinastiei și nici domnia, i-am acordat [totuși] țara Transilvaniei cu [titlu de] sangeac. În timp ce de atunci încoace, locuitorii țării Transilvaniei se aflau în siguranță și liniște, bucurându-se de tihnă în patria și la vetrele lor, la incitarea unor răufăcători, oastea austriacă a pătruns [acum] printre ei. În acest fel s-a pricinuit tulburare și răzvrătire, așa că voi să nu duceți mai departe această afacere. Dacă nu veți scoate oastea austriacă din mijlocul vostru și vă veți uni și alia cu aceasta păgubindu-i pe crăiasă⁷ și pe fiul regelui⁸, atunci, cu voia lui Allah [cel glorificat, foarte generos] să știți că este hotărâtă pentru primăvară înaintarea mea împărătească spre Viena, iar voi veți fi răspunzători de asuprirea voastră.

S-a dat ordinul ca hanul tătar să pătrundă cu oaste nenumărată din țara Moldovei în Transilvania, ca beilerbeiul de Karaman, Osman pașa, emir al marilor emiri să-i dănuie onoarea! – să fie căpetenia oștirii Moldovei și a corpului de akîngii și să înainteze, la rândul său, în înțelegere cu hanul tătar. Necredincioșii, care s-au răsculat, să fie, cu mila mării sale Allah cel prea înalt și al cărui nume este prea slăvit, pedepsiți în chip aspru, așa încât să le fie și altora de exemplu.

În țara Transilvaniei nu va mai rămâne absolut nimic⁹, toți [locuitorii] vor fi trecuți prin [ascuțișul] sabiei, iar cei din familiile lor vor fi luați în robie și chinuiți, ținuturile lor vor fi pârjolite. Nu va sluji la nimic nici ultima părere de rău. Dacă însă, voi veți stăpâni cetățile [pentru] fiul regelui și îi veți fi loiali, atunci, iertându-vi-se păcatele, vă voi fericii, la umbra ocrotirii mele, cu mila mea sporită.

S-a poruncit ca, fostul meu vizir, Mehmed pașa, care este acum guvernatorul sangeacului Bosnia, pildă celor măreți și prea înalți, să-i dăinuie mărirea! – și care a fost [desemnat] comandantul oștilor din Bosnia, Pojega, Buda și Srem și al căpeteniilor akîngiilor [să facă] schelă la Esztergom¹⁰ și trebuie ca, trecând [de acolo], să înainteze. Și am ordonat fostului bei¹¹ al Anatoliei, care este acum sangeacei de Herțegovina, onoarea marilor și măreților emiri, Sinan pașa, să-i dăinuie norocul, să înainteze trecând prin Zagreb împreună cu oastea și cu akîngii din Herțegovina și din acele părți.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare mărețului [meu] semn.

Scris la mijlocul lunii safer cel fericit al anului 959.

În reședința Edirne.

---

¹În text: *Cerepoviki*.

²În text: *Klinçik Yuri*.

³În text: *Bozik Petri*.

⁴În text: *Kara Şeblü*.

⁵În text: *Lugoşanlu*.

⁶Numele ceauşului Ali, menţionat de alte documente, nu a fost trecut ulterior.

⁷În text: *kîraliça*, Izabella, soţia lui Ioan de Zápolya.

⁸În text: *kîral oğlî*, adică Ioan Sigismund Zápolya.

⁹Formula din text: *taşı taş üzere kalmayub*.

¹⁰În text: *Usturgun*.

¹¹Este vorba de o greşală a scribului, care a scris în loc de *sabîkan Anatoli beglerbegisi* numai *sabîkan Anatoli begi*.

27. 1552 februarie 17-25/959 H. evâhir-i safar, Adrianopol.

Huwa

Tuğra

Kidvetü ümerâ'i l-milleti l-mesihîye 'umdetü küberâ'i t-tâyifeti l-'iseviye Bistriça begi ve biravlarî tevki'-i refi'-i hümayun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen Erdel keferesinün 'isyânına ve Nemçe 'asker (inün duhuline Brâtâ deyen) müfsid bâ'is olub hâliyen müfsid-i mezburun başî kesilüb ortadan götürilmiş eyle olsa hâliyen kidvetü l-emâsili ve-l akrân zide kadrühü işbu hükm-i şerifümle (size irsâl olundî) şöyle ki müşarün ileyh vardukda bir birinüz ile müttefik olub Nemçe keferesine kılıç koyub içünüzden çıkarasın ve kîrâlîçaya ve kîrâl oğlına zarar getürme (yesin günâhunuz 'afv edüb) ke-mâ kâne beglerüm ve kullarum ve harâcgüzârlarumsız Erdel vilâyeti uslub-i kadim üzre kîrâl oğlı kulumun sancağîdur her birinüz yerlü yerünüzde ve ocağunuz (da olub) gendü hâlünüzde olasız Yânoş kîrâlî (!) âsitâne-i se'âdetüme kemâl-i istikâmet u sadâkatle hizmet etmiş kulum idi fevt olınca vilâyetine mütesarrif olub k(imesne dahl) u ta'arruz eylemedi gendüden sonra oğlı sağır iken kadimi ocağîndan ve begliginden ermeyüb Erdel vilâyetin sancak tarikiyle 'inâyet edüb ol zemândan berü (emn u amân üzre) Erdel vilâyeti halkî yurdîndan ve ocağîndan²istirâhat üzre iken hâliyen ba'z-i müfsid igvasıyle içlerine Nemçe 'askeri duhul edüb bu denlü fitne vu (fesâda bâ'is olmışdur) şöyleki sen bu maslahati ilerü götürmeyub Nemçe 'askerin içünüzden çıkarmayasız anlar ile müttefik u müttehid olub kîrâlîçaya ve kîrâl oğlına zarar getüresiz in şâ'a llâhu l-a ('azzü l-ekrem evvel) baharda Beç üzerine teveccüh-i hümayunum mukarrer bilüb mazlemenüz gendü boynunuza Tâtâr hânî 'azim 'asker ile Bogdan vilâyeti içinden Erdele duhul efen³ em(irü l-ümerâ'i l-kirâm Karamân beglerbegisi) 'Osmân Paşa dâme ikbâlühü akîncî tâyifesine ve Bogdân 'askerine baş ve bog olub il dahi Tâtâr hânî ile ittifâk ile yürümek emr olunmış (dur Hakk subhânehü ve-ta'âlâ hazretlerinün) 'inâyetiyle 'isyân üzre olan keferenün bir vech-ile hakklarından geline ki sâyirlerine mucib-i 'ibret olub Erdel vilâyetinün taşî taş üzre (kalmayub cümlesi) kılıçdan geçüb ehl u 'ayâlleri esir u pâymâl olub memleketleri ihrâk bi-n-nâr ola son peşimânîlik fâyide etmez ammâ kal'eleri kîrâl(oğlı için) zabt edüb togrîlik üzre olursanız gübâhunuz 'afv

edüb zill-i himâyetümden mezid-i 'inâyetümle behremend olursîz sâbikan vezirüm olub hâ(liyen Bosna sancağına) mütesarrif olan kîdvetü l-a âli ve-l-a'âzim Mehmed Paşa dâmet ma'âlihi Bosna ve Pozega ve Budun ve Sirem 'askerine ve akînci beglerine serdâr olub (Usturgundan) iskele emr edüb geçüb yürüse gerekdür ve sâbikan Anatoli beglerbegisi olub hâliyen Hersek sancağî olan iftîhârü'i l-kiram (Sinân Paşa dâmet ma'âlihi) dahi Hersek ve ol cânibün 'askeri ile ve akîcîlarî ile Zagrebden geçüb yürümek emrim olmışdur Şöyle bilesiz ('alâmet-i şerife) i'timâd kîlasîz.

Tahriren fî evâhiri şehri Saferini l-muzaffer senete tis'in ve-hamsine ve-tis'i mi'tin bi-makami Ed(irne).

Ediție. Schaendlinger – Römer, nr. 12, p. 24-25.

Regest. Petritsch, I, nr. 169, p. 75.

Traducere

Lui!

Tuğra

Pildă printre emirii neamului Mesiei, model printre căpeteniile popoarelor lui Isus, notabilităților și juzilor [cetății] Bistrița.

De îndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

[Numitul Frate]^x fiind pricina răscoalei de acum a necredincioșilor transilvăneni și a [intervenției] oștii austriece, susnumitul rebel a fost acum înlăturat, tăindu-i-se capul. Dacă lucrurile stau într-adevăr așa, [v-a fost trimis]^x (...) ¹, pildă printre cei de o seamă și egali cu el, împreună cu această poruncă ilustră a mea. Astfel că: la sosirea susnumitului [acolo], voi toți trebuie să vă uniți și, punând sabia pe austriecii necredincioși, să-i alungați din mijlocul vostru. Să nu le mai aduceți prejudicii crăieși ² și fiului regelui ³. [Iertându-vi-se păcatele]^x, voi rămâneți nobilii mei și slujitorii mei și [supușii] mei plătitori de haraci de mai înainte. Țara Transilvaniei este, conform vechiului obicei, sangeacul slujitorului meu, fiului craiului. Fiecare dintre voi să rămâneți la locurile și în casele voastre și să vă vedeți de treburile voastre. Regele Ioan ⁴ a fost slujitorul meu, care a slujit cu cinste și

cu credință desăvârșită Porții Fericirii mele. El a fost, până la moarte, stăpânul țării sale, [nimeni nu s-a amestecat]^x și a intervenit acolo. După [moartea] lui, în timp ce fiul său era minor și nu și-a preluat nici [drepturile] asupra dinastiei existente din vremuri străvechi și nici domnia, i-am dăruit, cu bunăvoință, țara Transilvaniei sub formă de sangeac. De atunci, în timp ce norodul țării Transilvaniei se bucura de odihnă [în liniște și siguranță]^x în casa și în patria sa, acum [pricina tulburării și]^x răzvrătirii a fost pătrunderea, la incitarea unor răufăcători, a oștii austriece în mijlocul norodului. Așa că voi să nu duceți mai departe această afacere, iar dacă voi nu veți scoate din mijlocul vostru oastea austriacă, vă veți alia și uni cu aceasta, veți pricinui pagubă crăiesei^x și fiului regelui³, atunci să știți în chip hotărât că, în primăvară, cu voia lui Allah [cel glorificat foarte generos]^x este stabilită înainterea mea împărătească spre Viena, iar voi veți fi răspunzători de asuprirea voastră.

Deoarece hanul tătarilor va pătrunde cu oaste numeroasă din țara Moldovei în Transilvania, s-a emis ordinul ca [beilerbeiul de Karaman]^x, Osman pașa [emir al marilor emiri]^x să-i dăinuie onoarea! – să fie comandantul oștii Moldovei și al corpului de akîngii și să înainteze, la rândul său, înțelegându-se cu hanul tătar.

Cu mila [măriei sale Allah cel prea înalt și al cărui nume este prea slăvit]^x să vină într-un fel de hac necredincioșilor, care s-au răsculat, încât să le fie și altora pildă, iar în țara Transilvaniei [nu va mai rămâne]^x piatră pe piatră [și], trecându-i [pe toți] prin sabie, cei din familiile lor fiind luați [toți] în robie și chinuiți, ținuturile lor să fie pârjolate. Ultima părere de rău nu va sluji la nimic.

Dacă însă, voi veți stăpâni cetățile [pentru fiul]^x regelui și îi veți fi loiali, atunci iertându-vi-se păcatele, vă voi fericii, la umbra ocrotirii mele, cu mila mea sporită.

Mehmed pașa, fostul meu vizir și care este (acum) guvernatorul [sangeacului Bosnia]^x, pildă celor prea măreți și prea înalți, să-i dăinuiască măreția! – fiind numit comandantul oștilor din Bosnia, Pojega, Buda și Srem și al căpeteniilor de akîngii să facă schelă [la Esztergom]^x și trecând pe acolo, trebuie să înainteze.

Și am dat ordin ca [Sinan pașa, să-i dăinuie norocul!]^x, fostul beilerbei de Anatolia, care este acum sangeacbei de Herțegovina, onoarea marilor și măreților emiri să înainteze, trecând prin Zagreb, împreună cu oastea și cu akîngiile din Herțegovina și din acea parte.

Aşa să ştiţi.

[Voi trebuie să daţi crezare [măreţului meu semn]^x.

S-a scris la mijlocul lunii safer cel victorios a anului 959.

În reşedinţa Edirne.

---

^xEste vorba de expresii omise din textul documentului.

¹Numele ceaşului trimis de Poartă nu a mai fost menţionat.

²În text: *Kíralíça*, Izabella soţia lui Ioan de Zápolya.

³În text: *kíral oğlí*.

28. 1552 februarie 17-25/959 H. evâhir-i safar, Adrianopol.

Huwa

Tuğra

Kidvetü ümerâ'i l-milleti –mesihiye Balâş oğlî Milhard tevki'-i refi'-i hümâyun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen Erdel keferesinün 'isyânına ve Nemçe 'askerinün duhuline Brâtâ deyen müfsid bâ'is olub hâliyen müfsid-i mezburun başî kesilüb ortadan götürilmiş eyle olsa hâliyen kîdvetü l-emâsili ve-l-akrân¹ işbu hükm-i şerifümle ırsâl olundî buyurdum ki:

müşarün ileyh vardukda bir birinüz ile müttefik olub Nemçe keferesine kılıç koyub içlerinden çıkarasız ve kîrâliçaya ve kîral oğlına zarar getürmeyesiz günâhunuz 'afv edüb ke-mâ kâne beglerüm ve kullarum ve harâc-güzârlarumsız Erdel vilâyeti uslub-i kadim üzre kîral oğlî kulumun sancağidur. Her birinüz yerlü yerinüzde ve ocağunuzda olub gendü hâlünüzde olasız Yânoş kîral âsitâne-i se'âdetüme kemâl-i istikâmet u sadâkatle hidmet etmiş kulum idi fevt olınca vilâyetine mütesarrif olub kimesne dahl u ta'arruz eyelemedi gendüden sonra oğlî sağır iken kadimi ocağından ve begliginden ermeyüb Erdel vilâyeti sancak tarikiyle 'inâyet olunub ol zemândan berü emn u amân üzre Erdel vilâyeti halkî yurdında ve ocağında istirahat üzre iken hâliyen ba'z-i müfsid igvâsıyla içlerine Nemçe 'askeri duhul edüb bu denlü fitne vu fesâda bâ'is olmışdur şöyleki siz bu maslahati ilerü götürmeyüb Nemçe 'askerin içünüzden çıkarmayasız anlarla müttefik u müttehid olub kîrâliçaya ve kîral oğlına zarar getüresiz in şâ'a llâhu l-a'azzü l-ekrem evvel baharda Beç üzerine teveccüh-i hümâyunum mukarrer bilüb mazlemeleri gendü boyunlarına Tâtâr hânî 'azim 'askeriyle gelüb Bogdan vilâyeti içinden Erdele duhul eden² emirü l-ümera'i l-kîrâm Karaman beglerbegisi 'Osmân Paşa dâme ikbâlühü akîncî tâyifesine ve Bogdan 'askerine baş ve bog olub oldahî Tâtâr hânîyle ittifâkla yürimek emr olunmışdur. Hakk subhanehü ve-ta'âlâ hazretlerinin 'inâyetiyle 'isyân üzre olan keferenün bir vech-ile hakklarından geline ki sâyirlerine mucib-i 'ibret ola Erdel vilâyetinün taşî taş üzre kalmayub cümlesi kılıçdan geçüb ehl u'ayâlleri esir³ pâyımâl olub memleketleri ihrâk bi-n-nâr ola son peşimânlık fâyide etmez ammâ kal'eleri kîral oğlî içün zabt edüb togrulık üzre olacak olursunuz günâhunuzî 'afv edüb zill-i himâyetümde mezid-i 'inâyetümle behremend olursız sâbikan vezirüm olub hâliyen Bosna sancağına

mütesarrif olan kidvetü l-a'âli ve-l-a'âzim Mehmed Paşa dâmet ma'âlihi Bosna ve Požega ve Budin ve Sirem 'askerine ve akîncî beglerine serdâr olub Usturgundan iskele etdürüb geçüb yürise gerekdür ve sâbikan Anatolî beglerbegisi olub hâliyen Hersek sancağî begi olan iftîhârü l-ümerâ'i l-kirâm Sinân Paşa dâme ikbalühü dahi Hersek ve ol cânibün 'askeriyle ve akîncîlarîyle Zagrebden geçüb yürimek emrüm olmîşdur.

Şöyle bilesiz.

'Alâmet-i şerife i'timâd kîlasîz.

Tahriren fî evâhiri şehri Saferini l-muzaffer senete tis'in ve hamsine ve-tis'i mi'etin.

bi-makâmi Edirne.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 13, p. 25-26.

Regest: Petritsch, I, nr. 170, p. 75.

¹Numele solului nu a mai fost menționat.

²Corect ar fi fost *edüb*.

³Nu a mai fost folosită conjuncția *u*.

Traducere

Lui!

Tuğra

Pildă printre emirii neamului Mesiei, lui Melchior fiul lui Balassa¹.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să-ți fie cunoscut că:

Dat fiind că ereticul numit Fratele a fost acum pricina răscoalei necredincioșilor din Transilvania și a pătrunderii [acolo] a oștii austriece, susnumitului i s-a tăiat capul și a fost acum înlăturat. Dacă-i așa, acum ți-a fost trimis [...] ², pildă printre cei de o seamă și egali cu el, împreună cu această scrisoare ilustră a mea.

Am poruncit:

Atunci când susnumitul va sosi [acolo], voi să vă uniți cu toții și punând sabia pe austriecii necredincioși, să-i scoateți din mijlocul vostru și să nu le pricinuiți pagube crăiesei³ și fiului regelui⁴. Iertându-vi-se păcatele,

voi veți fi nobilii mei, slujitorii mei și supușii mei plătitori de haraci. Țara Transilvaniei este, în virtutea vechiului obicei, sangeacul slujitorului meu, fiului regelui⁴. Fiecare dintre voi să rămână la locul vostru și în casa voastră și să vă vedeți în liniște de treburile voastre.

Regele Ioan a fost slujitorul meu, care a slujit cu cinste și credință Poarta mea a Fericirii. Fiind stăpânul principatului său până când a murit, nimeni nu s-a amestecat și nu a intervenit [acolo]. După el⁵, de vreme ce fiul său era minor, el nu și-a preluat [drepturile] vechi asupra dinastiei și nici domnia. I-am acordat [totuși] țara Transilvaniei cu titlul de sangeac. În timp ce de atunci încoace locuitorii țării Transilvaniei se aflau în siguranță și liniște, bucurându-se de tihnă în patria și la vetrele lor, oastea austriacă a pătruns acum în mijlocul lor, la incitarea unor răufăcători, pricinuind în acest fel tulburare și răzvrătire.

Așa că voi să nu mai continuați această treabă, iar dacă nu veți scoate oastea austriacă din mijlocul vostru, ci vă veți alia și uni cu aceasta, îi veți aduce prejudicii crăieșei³ și fiului regelui⁴, să știți atunci că, cu voia lui Allah [cel glorificat, foarte generos], înaintarea mea împărătească spre Viena este hotărâtă pentru primăvară, iar voi veți fi răspunzători de asuprairea voastră.

S-a emis ordinul ca hanul tătar să pătrundă cu oaste numeroasă din țara Moldovei în Transilvania și ca Osman pașa, beilerbeul de Karaman, emir al marilor emiri să-i dănuie onoarea!, să fie comandantul corpului de akîngii și al oștii Moldovei și să înainteze, la rândul său, în înțelegere cu hanul tătar. Cu mila măriei sale Allah cel prea înalt și al cărui nume este prea slăvit, necredincioșii care s-au răsculat să fie într-un fel aspru pedepsiți, încât să le fie pildă și altora, iar în țara Transilvaniei nu va mai dăinui nimic⁶, toți [locuitorii] vor fi trecuți prin [ascuțișul] sabiei, cei din familiile lor vor fi luați în robie și chinuiți, ținuturile lor vor fi pârjolate. Părerea de rău cea de pe urmă nu va mai sluji la nimic.

Dacă însă voi veți stăpâni cetățile [pentru] fiul regelui și îi veți fi loiali, atunci vi se vor ierta păcatele, [iar eu] vă voi ferici, la umbra ocrotirii mele, cu mila mea sporită.

S-a pomenit ca Mehmed pașa, fostul meu vizir, care este acum guvernatorul sangeacului Bosniei, pildă celor prea măreți și prea înalți, să-i dăinuiască măreția și care este [numit] comandantul oștilor din Bosnia, Pojega, Buda și Srem și al căpeteniilor de akîngii să facă schelă la Esztergom⁷ și trecând, pe acolo, trebuie să înainteze.

Și am ordonat ca Sinan pașa, să-i dăinuie norocul, fostul beilerbei de Anatolia, care este acum sangeacbei de Herțegovina, onoarea marilor și măreților emiri, să înainteze, trecând prin Zagreb, împreună cu oastea și cu akîngiții din Herțegovina și din acea parte.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare mărețului [meu] semn.

Scris la sfârșitul lunii safer cel victorios al anului 959.

În reședința Edirne.

---

¹Este vorba de Melchior Balassa.

²Numele solului trimis de Poartă nu a mai fost trecut în textul documentului.

³În text: *kîralița*, adică Izabella, soția lui Ioan de Zápolya.

⁴În text: *kîral ogli*, adică Ioan Sigismund Zápolya.

⁵Se subînțelege: *după moartea sa*.

⁶În text: *nerămânând piatră peste piatră*.

⁷În text: *Usturgun*.

29. [1552, începutul lui mai, Filipopol (Plovdiv)]¹

Nos, Ahmat passa, invictissime ac potentissime Cesaree² supremus³ wesyrus sive consiliarius et locumtenens ac capitaneus generalis.

Spectabilis vir et amice honorande, salutem et omnis boni et felicitatis continuum incrementum.

Magnifice vir! À nonnullis veraciter intelleximus, vos unacum ceteris vestris amicis et fratribus ac cum rationibus cum Ferdinando confirmatione fecisse ac manus à serenissimo Imperatore abtrahisse. Mirum est, cum vos omnes prius semper mandato Imperatoris obedienti fuistis et fideliter filio regis Johannis et matre suo servistis. Nunc, quid vobis contigit et intervenit, quod vos fidelitatem vestram abieristis ac porrigistis? Vires fraudolencias³ Ferdinandis ubi sunt, ubi sunt honores vestros et antiqua bona fama vestra? Hucusque semper gladia vestra victorialiter contra Germanos fuit et semper Germanos milititer debellavistis. Nunc tamen verecunditer cum variis deceptionibus Ferdinandus vobis inferrit manus. Cesarea Maiestas est clementissimus Imperator. Si vos fuissetis fideli, sicuti prius promisistis, nunc in talia pericula non fuissetis. Nullus in istis negociis preter vos omnes est in culpa, quia non obedivistis mandato Imperatoris, neque ex animo filio regis fideliter servistis. Ideo iuxta bona amicitia admoneo vos, ut abtrahetis manus a Ferdinando et obediatis mandato Imperatoris et fiatis fideli sicut prius fuistis. Tunc, iuro et promitto vobis, omnia negocia vestra apud Imperatorem iuxta voluntas vestra exhibere et tractare taliter, quod multas gracias et clemencias ac innumeros honores ab Sua Cesarea Maiestate habebitis ac iterum unusquisque pristina more in patria sua, in possessionibus mea non obedietis, tunc culpa sub capita vestra fiat pro certo, ut sciatis quod Imperator cum maximo exercito ad puniendum infideles ad partes vestras me misit et Sua Sacra Maiestas cum toto invictibili exercito suo post me adveniet, per Moldaviam vero rex Tartarorum et beglerbeg Karamaniensis⁴ cum Moldavis et ceteris aliis variis bellicis per Moldaviam in Transsilvaniam intraverunt et omnia depopulabuntur et deplorabuntur, sic ut sciatis. Si tamen eritis fideli et nunc nobis fidelitatem vestram ostendiatis, tunc iterum in pristinis possessionibus vestris cum honoris secure in pace manebitis iuxta consuetudine vestra vobis sustinetur. Vobis omnia veraciter certificare, ne postea dicatis, vos de mandato Imperatoris nihil scivisse et quod non in nos, tamen in vos fiat culpa de fusione humanarum sanguinis. Ideo quanto citissime a vos relacionem et mentem vestrum scire expecto. Postea omnia negocia procurar. Volumus et ista omnia negocia cum omnis

ceteris fratribus, cum strenuo viro Georgio Kriliuchizo³ et cum Petro Boschicho ac cum ceteris vestris amicis tractetis et quamprimum nobis respondeatis. Quod reliquum est, vos quamdiutissime valere optamus. Datum ex castro nostro sub civitate Filopollo³.

Adresa pe verso: Spectabilo³ et strenuo³ viro Zerepoucho³ etc., nobis honorando.

Însemnare contemporană pe verso: Paria litterarum Ahmat passe.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 38-39; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 344, c. 229-231.

Regest: Petritsch, I, nr. 175, p. 76.

¹Însemnare de arhivă târzie.

²După sens urmează *Maiestatis*, care lipsește din text.

³Astfel în text.

⁴Osman pașa.

30. [1552, începutul lui mai], Filipopol (Plovdiv)¹

L.S. Nos, Ahmat passa, invictissimi et serenissimi Sacre Cesaree Maiestatis vesyryus sive consiliarius supremus et locumtenens ac capitaneus generalis etc.

Spectabilis vir et amice honorande, salutem, omnis boni et felicitatis continuum incrementum.

Amice dilecte! Magnificenciam Vestram cerciorem reddo, qualiter omnium ruine et tumultuositate in civitate Segediensi peracta, vos fuisse caput. Dicunt ac eciam, quod omni latroni et ferdinandini sub arce vestro Julia congreguntur et nunc quoque cum nonnullis latronis vos in id esse et cum ferdinandinis vos sub arce Julia habere congregacionem et se appropinquare, quod aliquum locum dominis Imperatoris depredare possetis. Sic intelleximus, tamen nondum veritatem scire potuimus, nec concedimus vos in talibus negociis ambulare, quia bene scio quod Magnificencia Vestra omni tempore mandato invictissimi Imperatoris obediens fuit ac hucusque filio regis fideliter servissetis. Miror tamen admodum, quod Magnificencia Vestra sibimet infeliciter et taliter sinister consulit, quia, si Imperator ista negocia vestra acta clare et veraciter intelligerit, tunc à gladio Maiestatis Sue peribitis et vos scellerositer et horribiliter de patria vestra expellerit, tunc non habebitis locum ubi caput vestrum obstruare possetis. Bene scimus, quod Germani Hungaros non diligunt, tamen Ferdinandus pro ea bona et fraudulencia dat vobis verba, ut cum auxilio et pre manibus vestris regnum Transsilvaniam² in potestatem suam subtrahere posset. Postea et vobis et bonis vestris inhiherit manus. Ideo vos admoneo amicabiliter, si vos cum Ferdinando aliquod confirmassetis, ut ab eo manu abtrahere velletis ac ut serenissime Cesaree Maiestatis, sicut et antea fuissetis, iterum fiatis fideli mancipii. Promitto vobis, quod multa et varia gratia et clementia a invictissimo Imperatore habebitis, quia Imperator adhuc vos omnes non aliter nisi fideles esse scit. Si tamen negocia vestra tota intelligerit, tunc vobis non erit bonum. Non possumus scire quod est in causa quod vos Cesaream Maiestatem dimisissetis. Si vos nunc à Suam Maiestatem gratiam non petietis, tunc peribitis, quia nunc Imperator cum maximo exercito ad puniendum et castigandum infideles et inobedientes mandato eius me ad partes vestras misit ac post me in brevis diebus Maiestas Sua cum invincibile et innumerabile vario exercito ad illas partes se movebit. Interim

in partibus Moldaviensibus rex Tartarorum unacum beglerbego Karamaniensi nomine Osman passa ac cum toto exercito Moldaviense et cum akanzys per Moldaviam in vos irruerit et omnia depopulabunt et deplorabunt. In omnis partibus ad puniendum satis strenuos bellicos procuravimus et omni sunt prompti et in uno et non aliud interest, nisi quod à vos relationem expectamus, ut postea, cum aliquod mali ad capita vestra vobis perveniet, non dicatis nos vobis prius non certum fecisse, quia interpres Mahmuth beg in curia Imperatoris promisit, Vestram Magnificenciam esse fidelem Imperatoris. Propterea admoneo vos, ut quam citissime, si estis obediendi mandato Imperatoris, de omni statu et animo vestro nobis notum faciatis et a fraudulencie et malicie Ferdinandis se caveatis ac quamprimum nobis veritatem conscribatis, ne postea culpa in vos fiat, sic ut sciatis. Reliquum Magnificenciam vestram quam diutissime valere optamus. Datis ex castris nostris sub Filopolo².

Magnifice vir! Hucusque semper mandato Imperatoris obedivistis et fidei fuistis filio regis Johannis. Nunc quod vobis contigit et intervenit, quod fidelitatem et bonam famam hungaricam vestram abiecistis ac porrigistis aures fraudulencie² et malicie Ferdinandis? Cesarea Maiestas non aliud, nisi fidelitatem vestram petit, ut obedietis mandato eius. Ubi sunt honores vestros et ubi est antiqua bona et strenua fama vestra? Hucusque semper gladia vestra contra Germanos victorialiter fuerunt et semper Germanos militer debellavistis, nunc tamen verecunditer, cum magno scelerositate, cum variis deceptionibus, dictus Ferdinandus in vos inferrit manus et vult vos sub potestatem suum² subtrahere. Cesarea Maiestas est clementissimus Imperator, si vos iterum eritis obediendi. Promitto vobis et iuro per fidem meam omnia negocia vestra ea que petiteritis apud Imperatorem exhibere, ut multa gracia à Imperatore habebitis. Si tamen non facietis, culpa tota destructionis regnis vestris preter vos et nullus erit in culpa si vos ei prius ex animo fuissetis fidei sicuti promissetis, nunc in talia pericula non fuissetis. Nullus³ istis negociis preter vosmet est in culpa, quia non obedivistis Imperatoris, nec filio regis ex animo sicuti decet servissetis. Tamen ego volo apud Imperatorem tantum pro vos, si vultis laborare quod iterum sicuti prius habebitis gratiam.

Pe verso adresa: Spectabili et strenuo viro Francisco Patewcki, amico nobis honorando.

Adresa cu caractere arabe: Yule beği Patovç Ifretçe vusul bula. (Să-i parvină beiului de Gyula, Patocsy Ferencz).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I.VI), fol. 34-35; original; pence-ul în tuș.

Microfilme Austria, rola 344, c. 225-227.

Regest: Petritsch, I, nr. 174, p. 76.

¹Însemnare de arhivă târzie.

²Astfel în text.

³După sens urmează *in*, care lipsește din text.

31. 1552 mai 16, Sofia.

L.S. Nos, Ahmet passa, potentissime et serenissime Cesaree Maiestatis vesirius et consiliarius supremus, locumtenens et gubernator totius exercitus eiusdem Maiestatis et capitaneus summus.

Spectabilibus, strenuis et prudentibus viris, gubernatori sive consuli et iudici civium Sybiniensium salutem et omnis *boni*¹ felicitatis incrementum.

Magnifici et prudenti viri! Dum has literas nostras vobis pervenient, notum sit qualiter Cesaree Maiestatis interpret Mahmut, quis nunc hic nobiscum est, fidelitatem et obedientiam vestram sepe numero in curia Imperatoris declaravit et significavit, filio regis Johannis et regine vos fuisse deditissimi et ea quod in dicto regno peracta sunt non cum voluntate et sententia vestra, nisi frater Georgius ea omnia sine scitu vestro peractam tractavit cum Ferdinando et sinistras prodiciones fecit, quod hosti in Transilvaniam manus inferrunt. Bene scitis qualiter Caesarea Maiestas ob fidelitate regis Johannis post obitum suo filio eius in haereditarium ad gubernandum dedit, *tamen monachus non pro filio regis, neque pro alio, nisi pro se ipse laborabat*², ideo talem tradicionem fecit. Ea ob rem Caesarea Maiestas nunc procul dubio in partes illas horribilem bellum gerere cum toto felice et invictibile strenuo exercito suo adornatus et promptus est, attamen in primis cum innumerato vario multitudine exercito et copiosis strenuis bellicis et mancipibus curie Maiestatis eius, Sua excellentissima Maiestas nos in partes illas misit et Maiestas Sua statim post nos adveniet. Proinde, ob fidelitate vestra, sicut de vos expectato, cum omnibus fratribus et amicis vestris in unitate se congredeatis et concludatis, ut hostes ferdinandinos de regno expelleatis et filium regis Johannis unacum regine obedienter et honorabiliter iterum in regnum eorum introducetis. Si venire nolunt, tunc alium spectabilem et elegantem prubum³ virum, ut fiat voyvoda sive banus Transilvaniensis, metvos ellegere³ et constituire ac tributum annualem Cesaree Maiestati fideliter porrigere et solvere obligatis et promitteatis et de omnis negociis, quomodo se res habet, in illo regno et statum ac animum vestrum obedientur, quam primum nos ante ingressu nostro in illis partibus, per nuntios³ et per literas vestras nos cerciorem reddite. Si vos ita diligenter tractabitis, tunc omnia qua petieritis apud Caesaream Maiestatem exhibere et procurare permitto et iusiuramus vobis, quod ab Caesarea Maiestate immensas gracias, clemencias et honores habebitis et postea potentissimus Imperator graciosas diplomas libertatis et securitatis vobis donabit, ut more pristino vestro in possessionibus vestris

sine ullo impedimento tranquilliter et hilariter viveatis et maneatis. Sertamen³, si vos iamiam fideliter iuxta literas nostras agere non procurabitis, tunc eritis in causa destructione dictius³ regni et omni depopulabuntur et deplorabuntur et taliter dictus regnus destructus erit, ut ne lapis supra lapidem manebit, neque malicie et fraudolentie³ Ferdinandis vel alicuius vobis auxilium prestabit et antequam nos in illas partes adveniemus, si interim ab vos nobis relatio vel responsio non perveniet, tunc postea amplius nulla excusatio vel corrogatio vestra vobis adiuvabit, nobis id licet et sustinetur vobis in primo ea omnia clare significare, ne postea negatis, mandatum Caesaree Maiestatis nescivisse. Deus omnipotens concedat gratiam ad fideles, quod omnia felicem finem habeant. Datis in castris nostris sub oppido Sofia, sedecimo die mensis Maius.

Pe verso adresa: Spectabilo³ et strenuo viro, consuli et gubernatori ac iudici civium Sibiniensium.

Adresa cu caractere arabe: Zibinde başi olana ve biroyiye teslim (Să se predea judei și celui care este căpetenia cetății).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 41; original; pence-ul în tuș.

Microfilme Austria, rola 344, c. 234-235.

Regest: Petritsch, I, nr. 176, p. 76.

¹Scris deasupra rândului.

²Subliniat în text.

³Astfel în text.

32. 1552 mai 16, Sofia.

L.S. Nos, potentissime et serenissime Caesareae Maiestatis vesirus sive consiliarius secundus, locumtenens et capitaneus generalis et mancipiis Maiestatis eius etc., Ahmet passa.

Spectabilibus, egregiis, prestantibus et prudentibus viribus nobilis¹ et ignobilibus *Saxonibus et Siculis et omnibus*² castellanis et gubernatoribus civitatum, oppidorum et comitatibus iudicis ac officialibus et ceteris regnicolis regni Transilvaniense, salutem et omnis boni et felicitatis continuum incrementum.

Spectabiles viri! Tum has literas nostras vobis pervenient, notum sit qualiter rex Johannes potentissime et serenissime sacre Cesaree Maiestatis domini, domini nostri clementissimi, deditissimus fuit et quod omni tempore mandato eiusdem Maiestatis obediens fuit. Ideo, ob fidelitate sua, serenissimus Imperator post obitum eius regnum Transilvaniam¹ filio suo, principi Stefano, ad gubernandum et haereditarium in potestatem dedit, interim autem, cum frater Georgius unacum Ferdinando sinistram prodicionem et conclusionem fecit, quod hosti Germani cum fraudolencia¹ et deceptione eorum in Transilvaniam irruerunt et in vos omnes inferrunt manus et cohiberunt copias, propterea et invictissimus Imperator cum invictibile et innumerato exercito suo strenuo in partes illas punire vel reprehendere infideles et inimicantes procul dubito¹ certe bellum gerere adornatus et apparatus est et nunc se movit. Tamen, ante quam Maiestas Sua in castris se movit (non antea frequenter cum multitudine³ et innumerato exercito et prestantis strenuis armatis militis¹ et mancipibus curie Maiestatis eiusdem, nempe cum gengiztris⁴ et cum exercito Karamaniense et omni exercito Tartarorum et cum exercito Rumeliense et cum exercito Budense et cum omnis akanziis et cum certis innumeratis bellicis in partes vestras misit) ac Sua Sacra Maiestas cum dicto invincibile vario exercito suo quam statim post nos adveniet, et proinde cum mandato Sacre Cesaree Maiestatis vos per literas cerciores faciamus. Si vos, antequam nos in dictum regnum irrueamus et inferremus manus, omni in unitate inter se obsequenter et fideliter concordetis ac deditissimi concludetis, ut hostes Germanos sive ferdinandinos de regno quam citissime expelleatis et eos, ubique invenietis, interficiatis ac si obedienter tributum annumalem Cesaree Maiestati iterum obligatis et promittetis solvere, eciam si vos iterum filium regis Johannis, principem Stefanum, in dictum regnum inter vos adduceretis ac pro rege

vestro obedienter accipiatis, si tamen dictus princeps cum matre suo¹ in dictum regnum advenire et intrare nolint et eos adducere non potueritis, tunc alium prestantem et spectabilem probum virum, cui fidem adhibere potestis et quemcunquem petitis, quod fidelis est, dictum inter vos aellegetis¹ ut sint¹ voyvoda sive banus vester, habent ut dictum regnum iuxta mandato Imperatoris fideliter iubernet¹, ne hosti in dictum regnum manus inferrent. Et si vos quamprimum, ante adventu nostro in dictum regnum, de omnia negocia et statu ac animo vestro nobisque fideles homines sive oratores vestros verbaliter nunciabitis et certam relationem mittebitis, tunc vobis iusiuramus, quod omni ab pristina more vestra (sicut prius) in libertate et in pace sub immensa gracia et clemencia Cesaree Maiestatis eritis et Sua Cesarea Maiestas graciosas diplomas libertatis, ut unuscuque in patria in bonis suis sine ullo impedimento more antiquo vestro, ut tranquilliter viveat, vobis dabit in manibus vestras et alias multas clemencias et honores de Sua Cesarea Maiestate habebitis et accipietis. Cum isti populi Germani sunt tali ignobili et levi semiviri, quare vos ad pristinam strenuam et gloriosam famam vestram non cogitatis, necnon in patriam vestram, quod nunc taliter scelerositer Germani vos in potestatem eorum cum variis simultatis subtrahere volunt, in animum medium afferre, si istud ad glorias et honores vestros sustinetur, cum prius omni tempore Germanorum defundistis copias et de gladiis vestris trepidabant, pronunc fiatis tributarii mancipii eorum? Nonne viditis qualiter Ferdinandus tam fraudolenter¹ in vos manus inferrit et omnia bona ab manibus vestris adulteriniter occupat? Cur vos ea non cogitatis, nonne sepe numero de ea re Caesarea Maiestas firmiter mandata sua ad vos misit, tamen hucusque secundo mandato Maiestatis Sue nihil aegistis¹, nec exhibuistis. Sertamen¹, si vos iamiam literis nostris non obedieritis et quam citissime fideliter per nuncios et literas relationem et totam veram responsionem *nobis*² non mittebitis, postremum non dicatis nos esse in culpa destructione¹ dictius¹ regni, quia nunc oportet, Deo adiuvante, ad metam pervenire et quando nos in dictum regnum ingredeamus horribiliter ac potentissimus Imperator crudeliter cum predictis exercitibus regnum istud depraedabit, tunc nulla intercessio et corrogatio vel excusatio vestra amplius apud Cesaream Maiestatem vobis adiuvabit vel prevalebit, nisi quod ogygia⁵ mala supra capita vestra pervenient et omni deplorati et depopulati eritis ac peribitis ac Deo maximo adiuvante hosti et infideli taliter castigabuntur et destructi erunt, ut ne lapis supra lapidem durabit et huiuscemodo solvebunt penam. Quod ceterum omnibus amplum erit Deus

omnipotens, det graciā et omnia¹ bonam metam habeant et felicitas ad fideles comedat. Datum in castris nostris sub oppido Sofia, sedecimo die mensis Maius¹

Pe verso adresa: Ad spectabiles, egregios, nobiles et gubernatores civium et comitatibus et ad castellanos *omnes*², iudices et officialibus¹ et ceteros regnicolas Saxonium¹ et Siculorum *et consulibus et iudicibus omnium oppidum*² et toto nobilitate¹ Sicul (icalis).

Adresa cu caractere arabe: Cümle Erdel vilayetinin yararlarına dizdarlarına ve hisārlar zabt idenlere ve birolarına ve sipahilerine ve cümle ayanlarına ve râyalarına saz ve sekulat tayifelerine. (Vitejilor din întreaga țară a Ardealului, comandanților de cetate, aceloră care stăpânesc cetăți și juzilor, călăreților, tuturor notabililor și supușilor neamurilor săsesc și secuiesc).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 40; original; *pence*-ul în tuș.

Microfilme Austria, rola 344, c. 232-233.

Regest: Petritsch, I, nr. 177, p. 77.

¹Astfel în text.

²Scriș deasupra rândului.

³În text: *multitunie*.

⁴*ceng-i zegeri, cengîziyan*, adică descendenții neamului *Cengiz*.

⁵Formă coruptă a cuvântului turc *koşkoca*, aici cu înțelesul de *mare, enorm*.

33. 1552 mai 16, Sofia

L.S. Nos, Ahmet passa, potentissime et serenissime Caesaree Maiestatis vesirus et consiliarius secundus, locumtenens ac gubernator totius exercitus eiusdem Maiestatis et capitaneus supremus.

Spectabilo et strenuo viro Andrea Bathori de Shomlai, salutem.

Spectabile vir! Dum has exemplas nostras vobis pervenient notum sit qualiter Caesarea Maiestas ob fidelia servicia regis Johannis post obitum suo regnum Transilvaniensem filio suo in haereditarium ad gubernandum dedit. Postquam autem cum Ferdinando frater Georgius sinistras conclusiones et secretas prodiciones fecit, quod hosti in dictum regnum inferrantur, ea ob rem Caesarea Maiestas nunc procul dubio in partes illas horribilem bellum gerere cum toto felice et invictibile strenuo exercito suo adornatus et promptus est, attamen in primis cum innumerato vario multitudine exercito et copiosis strenuis bellicis et muncipibus curie Maiestatis eius, Sua Sacra Maiestas nos in illas partes misit eciamque serenissimus Imperator statim cum toto exercito suo invictibile post nos in illas partes perveniet. Proinde, ex commissione Caesaree Maiestatis vobis has literas scripsimus et ad obedientiam eiusdem Maiestatis vos admoneamus, quod hostes Germanos de regno expelleatis ac fiatis fideles subditi Caesaree Maiestatis et filium regis Johannis unacum regine iterum metvos in regnum honorabiliter et obedienter adducetis ac pro rege vestro accipiatis. Si iterum venire nolint, tunc alium spectabilem, elegantem et probum virum, ut fiat voyvoda vel banus Transilvaniensis, allegare et confirmare et ante adventu nostro in illas partes per homines vel per literas ea omnia et statum et fidelitatem et obedientiam vestram nobis cerciores faciatis. Si vos ita diligenter tractabitis et tributum annualem Caesaree Maiestati solvere obligatis et promittetis, tunc ea que petieritis apud Caesaream Maiestatem exhibere et procurare promittimus et iusiuramus quod Caesarea Maiestas immensas gracias, clemencias et honores vobis faciet et graciosas diplomas libertatis et securitatis vobis dedit literas, ut more pristino in possessionibus vestris sine ullo impedimento tranquilliter et hilariter viveatis et maneatis. Nonne pudeat vos pro talis levis et semicordis populis Germanis tributari et mancipii fiatis? Cur ista omnia prudenter in medium animum non accipiatis et afferetis? Si vos iamiam fideliter iuxta literas nostras agere non procurabitis, tunc eritis in causa ut omnia in illis partibus et pauperi regnicoli depopulabuntur et deplorabunt et omnia taliter destructa erunt, ut ne lapis supra lapidem manebit, neque malicie et

fraudolencie¹ Ferdinandis vel alicuius vobis auxilium prestabit et postquam nos in illas partes crudeliter intrabimus, nulla amplius excusatio et corrogatio vestra vobis prevalebit ad fidem nostrum¹, nobis licet et sustinetur ea omnia prius vobis notificare, ne postea dicetis mandatum Imperatoris nescivisse. Si tamen ante ingressu nostro in illas partes ab vos nobis quam citissime relatio sive responsio non proveniet, tunc culpa et peccata sub capita vestra fiat. Deus omnipotens concedat gratiam et omnia felicem finem habeant et fidelibus felicem fortunam detur. Datum ex castris nostris sub oppido Sofia, sedecimo die mensis Maius¹.

Pe verso adresa: Spectabilo¹ viro Andrea Bathori de Shomlai.

Adresa cu caractere arabe: Şomlāyi Bātor Āndrāşa teslim oluna. (Să se predea lui Andrei Báthory de Şimleu).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 42; original; *pence*-ul în tuş.

Microfilme Austria, rola 344, c. 236-237.

¹Astfel în text.

34. 1552 mai 16, Sofia.

L.S. Nos, Ahmet passa, potentissime et serenissime Cesaree Maiestatis vesirus vel consiliarius secundus et locumtenens ac gubernator ad totum exercitum et capitaneus supremus sive generalis eiusdem Maiestatis.

Spectabilo¹ et strenuo viro Melchiardo Balashi, salutem.

Prestans vir! Cum literas nostras vobis pervenient, notum sit qualiter iuxta fidelitate regis Johannis post obitum suo regnum Transilvaniensem filio suo, principe¹ Stefano, ad iubernandum¹ ex summa gracia Cesarea Maiestas in potestatem eius dedit. Cum autem Monachus Georgius non pro filio regis, nisi pro se ipso laboravit et interim cum Ferdinando occultas prodiciones et sinistras conclusiones fecit, quod Germani hosti cum fraudolentie¹ et deceptione eorum in dictum regnum manus inferrent, propterea et potentissimus Imperator cum innumerato multitudine strenuis armatis bellicis in partes illas procul dubio bellum moliri adornatus et promptus est, tamen Maiestas Sua nos cum innumerato copioso exercito et cum strenuis mancipibus curie Maiestatis eius in primis ad illas partes ad videndum fideles et infideles misit, cum mancipibus gengizeis et cum toto exercito Rumeliense et exercito Budense et exercito Tartarorum et exercito Karamaniense et cum omnis akanziis et cum ceteris multitudinibus bellicis ad rebellandum ferdinandinos frequenter in illas partes ingredi operam damus et serenissimus Imperator subito cum toto suo invictibile exercito post nos in illas partes adveniet. Proinde id vobis nuntiamus¹ et notum faciamus, quod fidelitatem et obedientiam vestram sine ulla intermissione quam primum scire cupimus, vos quoque nobis sive per homines vel per literas vestras de omni statu et animo vestro ante adventu nostro in illas partes clare notificatis et cerciorem reddetis. Caesarea Maiestas de vos nihil aliud nisi obedienciam et tributum annualem petit ac, si vultis ab Caesarea Maiestate habere gratiam et dextrum mandatum, tunc cum omnis fratribus, amicis et vicinis in unitate se concludetis et congregatis, ut hostes Germanos sive ferdinandinos de dicto regno expelleatis ac tributum annualiter ei fideliter solvere obligatis et promittetis eciamque, si filium regis Johannis unacum matre sue¹ regine¹ honorabiliter iterum in Transilvaniam introducetis ac pro rege vestro accipiat et confirmatis. Si tamen in regnum venire et revertere se nolint, neque vos eos adducere potueritis, tunc inter

vos quemcunquem petitis unum bonum prestantem et spectabilem probum virum, cui fidem adhibere potestis, allegatis, ut Transilvaniensis fiat voyvoda sive banus. Et si vos in insta negocia et titula nominata cum fratribus et amicis vestris fideliter exhiberetis et de omni statu et animo vestro nobis *quam statim*¹ relationem et responsionem mittere curam prestabitis, tunc ea omnia que vos eciam petieritis apud Cesaream Maiestatem exhibere et procurare promittimus et iusiuramus quod Cesarea Maiestas ex summa clementia vobis graciosas diplomas libertatis et securitatis in manibus dabit literas, ut unuscuique honorabiliter iuxta pristina more vestro sine ullo impedimento tranquillam vitam hilariter in patriam et possessionibus suis ageat et vivat eciamque alias immensas gracias et honores ab Caesarea Maiestate habebitis. Miror admodum, cum vos fuistis tanti strenui militi et Germani semper sub gladio Hungarorum subiecti fuerant, quod nunc isti semiviri Germani vel ferdinandini, qui semper ab gloriosa fama et strenuo gladio Hungarorum trepidabant, sine gladio vos tam scelerositer cum variis simultatis possessiones et dominia vestra ab vos occupant et vos in potestatem eorum subtrahunt. Sustinetur istud ad honores vestras, quod fictis mancipii talys¹ levis semicordis Germanis tributari siatis? Cur non ad antiquam gloriosam Hungarican famam et coronam cogitatis? Quare ista omnia in animum medium non afferretis? Si vos iamiam non eritis obedienti et non aperietis oculos, tunc eritis in ansa, ut totus regnus deploratus et depopulatus erit et omni crudeliter peribunt, neque fraudulentia¹ istius Ferdinandis sive alicuius vobis auxilium prestare potuerit et causa infideliorum istud regnus taliter destructus erit, ut ne lapis supra lapidem durabit. Ea omnia iam cum tempore prudenter cogitare et providere, quod vobis ante ingressu nostro in dictum regnum ea omnia vobis non notificasse non negatis et non dicetis postea de ista re nihil scivisse, quia Deo maximo adiuvante nunc ad metam negocium istum exhibere volumus; ea omnia sepe numero per mandatis Cesaree Maiestatis vobis notificata sunt, tamen hucusque iuxta mandata sue sacre Cesaree Maiestatis non aegistis, nos obligati sumus ob fide nostro¹ ea omnia vobis benigniter declarare et in isto vos admonere, quia postea nulla excusatio et corrogatio vobis adiuvabit, neque post introitu nostro in in dictum regnum aliquam postea amplius gratiam habebit, nisi si iamiam obediens fiatis. Deus omnipotens, ut bonam finem omnia habeant, det gratiam et felicitatem ad

fideles concedat. Datum in castris nostris sub oppido Sofia, sedecimo die mensis Maius¹.

Pe verso adresa: Spectabilo¹ et magnifico strenuo viro Melhardo Walasho, amico nobis honorande.

Adresa cu caractere arabe: Balaşyoğlu Melhardo teslim oluna. (Să se predea lui Melchior Balassa).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 43; original; *pence*-ul în tuş.

Microfilme Austria, rola 344, c. 239-240.

¹Astfel în text.

35. 1552 mai 16, Sofia.

L.S. Nos, Ahmet passa, potentissime et serenissime Caesaree Maiestatis vesirus et consiliarius secundus et locumtenens ac gubernator supra totum exercitum eiusdem Maiestatis et capitaneus generalis sive supremus.

Spectabilo¹ et strenuo viro Thomasho Varkozi, salutem. Prestans vir! Cum has literas nostras vobis pervenient, notum sit qualiter Caesarea Maiestas ob fidelitate regis Johannis post morte eius regnum Transilvaniam¹ in hereditarium ad gubernandum filio suo, principe¹ Stefano, dedit, postum¹ tamen frater Georgius cum Ferdinando occultas prodiciones et sinistras conclusiones fecit quod hosti in regnum vestrum manus inferrent. Ea ob rem potentissimus Imperator procul dubio in partes illas bellum movebit et iam adornatus cum toto invictibile et felice exercito suo promptus est, attamen Maiestas Sua cum vario multituvie innumerato exercito et copiosis strenuis bellicis et mancipibus curie Caesaree Maiestatis nos in primis ad illas partes misit, eciam serenissimus Imperator subito cum toto exercito suo invictibile post nos in illas partes adveniet. Proinde potentissimus Imperator nobis mandavit, quod ad vos omnes literas scribamur ante adventu nostros¹ in illas partes et vos ad obedientiam admoveamus, ne postea dicatis mandatum Sue Maiestatis nescivisse. Ideo istud vobis cerciorem reddo, si nunc fideli et obsequenti eritis mandato eius et cum omnis fratribus et amicis vestris in unitate se concludetis et congregatis, quod hostes sive ferdinandinos de regno Transilvaniense expelleatis et filium regis Johannis unacum regine honorabiliter et obedienter in Transilvaniam introducetis *et pro rege vestro accipiatis*², si venire nolint aut eos nullo modo adducere potueritis, tunc inter vos quemcunque diligitis, talem unum prestantem et elegantem virum probum, cui fidem adhibere potestis, inter vos allegate et confirmate, ut fiat voyvoda vel banus Transilvaniensis, et de dicto regno tributum annualiter solvete et fideliter in curiam Imperatoris porrigete et nunc nobis fidelitatem vestram ostendere ac omnia qualiter se res habet obedienter, sicut de vos expectato, nobis quamprimum, ante adventu nostro in illas partes, per homines sive per literas nos¹ veraciter cerciorem faciatis. Si vos ita diligenter tractabitis, tunc ea quae petieritis apud Caesaream Maiestatem exhibere et procurare promittimus et iusiuramus quod Caesarea Maiestas immensas gracias et clementias ac honores vobis faciet et graciosas diplomas libertatis, securitatis in manibus vestris dabit literas, ut unuscuique more pristinae vestra honorabiliter in possessionibus sine ullo impedimento

tranquilliter viveat. Miror cum vos, tali strenui militi estis et semperque dicti Germani sub gladio vestro fuerunt subiecti et ab gloriosa vestra fama et strenuo gladio Hungarorum isti semiviri et levi populi Germani trepidabant. Non pudeat vos, quod nunc talis semicordis Germani tributari¹ et mancipii fiatis? Sustinetur istud ad honores vestras? Cur ista omnia in medium animum non afferretis? Si vos ea iamiam fideliter non cogitabitis, tunc eritis in causa ut omnia in illis partibus deplorabuntur et depopulabuntur et omnia taliter destructa erunt, ut ne lapis supra lapidem durabit, neque fraudolentie¹ Ferdinandis vel alicuius auxilium prestabit, neque amplius aliqua excusacio vel corrogatio prevalebit. Deus omnipotens det gratiam ut omnia felicem finem habeant. Datum ex castris nostris sub oppido Sofia, sedecimo die mensis Maius¹.

Pe verso adresa: Spectabilo¹ viro Thoma Warkozi.

Adresa cu caractere arabe: Varkoç Tomâşa teslim oluna (Să se predea lui Toma Várkony).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 44; original; *pence*-ul în tuș.

Microfilme Austria, rola 344, c. 241-242.

¹Astfel în text.

²Scris deasupra rândului.

36. 1552 mai 16, Sofia.

L.S. Nos, Ahmet passa, potentissime et serenissime Caesaree Maiestatis vesirus vel consiliarius secundus et locumtenens ac gubernator supra totum exercitum et capitaneus generalis sive supremus eiusdem Maiestatis.

Spectabilo¹ et strenuo viro Francisco Hurvadt¹, salutem. Prestans vir! Cum literas nostras vobis provenient¹, notum sit qualiter Caesaree Maiestatis interpres, Mahmut, vestram obidientiam et fidelia servicia quae defuncto rege Johanne¹ et post obitu suo filio eius et regine fecistis in curia Imperatoris omnia clare narravit. Igitur vos cerciorem reddo, quod iuxta fidelitate regis Johannis post obitu vero suo dictum regnum Transilvaniam¹ filio eius, principi Stefano, Caesarea Maiestas ex summa gracia sua ad haereditarium et gubernandum in potestatem dedit. Cum autem frater Georgius non pro filio regis, nisi pro se ipso laboravit et interim cum Ferdinando occultas prodiciones et sinistras conclusiones fecit, quod Germani hosti fraudolenter¹ cum deceptione monachis in dictum regnum manus inferrunt, propterea et potentissimus Imperator cum innumerato multituvie strenuis armatis bellicis in partes illas procul dubio bellum moliri adornatus et promptus est (tamen multas sua nos cum innumerato copioso exercito et cum strenuis mancipibus gengizenis et cum toto exercito Rumeliense et Budense et Tartarorum et Karamaniense et cum omnis akanziis et cum ceteris multituviis bellicis misit) et serenissimus Imperator subito cum toto suo invictibile exercito post nos in illas partes adveniet. Proinde id vobis nuntiamus¹ et notum faciamus, quod fidelitatem et obidientiam vestram, sicut de vos expectato sint, ullo intermissione quam primum et omnem statum et animum vestrum per fideles homines vel per literas vestras veraciter nobis cerciorem faciatis. Caesarea Maiestas ab vos non alio nisi fidelitatem expectat et ab dicto regno tributum annualem. Si cupitis habere et inire in gratiam et dextrum mandatum, tunc cum omnis fratribus et amicis ac vicinis vestris in unitate se concludetis et congregatis ut hostes Germanos sive ferdinandinos de regno dicto expelleatis, eciamque ut filium Johannis regis unacum regine¹ honorabiliter iterum in Transilvaniam introducetis ac pro rege vestro obidienter accipiat et confirmatis. Si tamen filius regis cum matre suo¹ in regnum istum venire et revertere nolint, neque si vos eos adducere non potueritis, tunc inter vos quemcunque¹ diligitis unum bonum, prestantem, spectabilem, probum virum, cui fidem adhibere potestis, allegate, ut siat¹ voyvoda sive banus Transilvaniensis. Et si vos ista predicta negocia fideliter cum amicis et

fratribus vestris exhibebitis et ante ingressum nostro¹ in prefatum regnum si ab vos nobis relatio et responsio adveniet, tunc ea omnia, quae vos petieritis apud Caesaream Maiestatem, exhibere et procurare promittimus et iusiuramus quod Caesarea Maiestas vobis immensas gracias et honores faciet et graciosas diplomas libertatis et securitatis in manibus vobis dabit literas, ut unuscuique honorabiliter in possessionibus suis sine ullo impedimento alicuius tranquillam vitam hilariter ageat et liberaliter viveat. Miror admodum, cum vos fuistis tanti strenui militi semperque Germani sub gladio vestro subiecti fuerant, quod nunc isti semiviri Germani et ferdinandini, qui semper ab gloriosa fama et gladio Hungarorum trepidabant, sine gladio vos tamen scelerositer cum variis simultatis dominia et possessiones vestros¹ de vos abtrahunt et vos in potestatem eorum subtrahunt. Sustinetur istud ad honores vestros, quod taliis¹ levis semicordis Germanis siatis tributarii et mancipii? Cur non ad antiquam gloriosam famam et coronam Hungaricam cogitatis? Quare ista omnia in medium animum non afferretis? Si vos iamiam non eritis obedienti mandato Caesaree Maiestatis et non aperietis oculos, tunc eritis in ansa ut totius regnus deploratus et depopulatus erit et omni crudeliter peribunt, neque fraudulentia¹ istius Ferdinandis vel alicuius vobis auxilium prestare potuerit et causae¹ infideliorum istud regnus taliter destructus erit, ut ne lapis supra lapidem durabit. Prudenter ea omnia cogitate, ne dicatis postea, vos de mandato Caesaree Maiestatis nihil scivisse. Nunc, Deo adiuvante, istum negotium ad metam exhibere volumus, quia ea omnia sepe numero in mandatis Caesaree Maiestatis vobis notificata sunt, nos obligati sumus ea omnia fideliter vobis declarare et admonere, quia postea nulla excusatio et corrogatio vobis adiuvabit, neque post introitu nostro in dictum regnum aliquis amplius gratiam habebit, nisi si nunc obediens fiatis. Deus omnipotens, ut omnia bonam finem et metam habeant, det gratiam et felicitatem ad fideles concedet. Datum in castris nostris sub oppido Sofia, sedecimo die mensis Maius¹.

Adresa pe verso: Spectabilo viro Francisco Crouato sive Horuato.

Adresa cu caractere arabe: Horvād Ference teslim oluna (Să se predea lui Francisc Horváth).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 45; original; *pence-ul* in tuș.

Microfilme Austria, rola 344, c. 243-244.

¹Astfel în text.

37. 1552 mai 16, Sofia.

L.S. Nos, Ahmet passa, potentissime et serenissime Caesaree Maiestatis vesirus sive consiliarius secundus et locumtenens ac gubernator supra totum exercitum et capitaneus supremus vel generalis eiusdem Maiestatis.

Spectabilo¹ et strenuo viro Georgio Horbato sive Crouatico, salutem.

Prestantissime vir! Cum literas nostras vobis pervenient, notum sit qualiter Caesarea Maiestas ob fidelitate regis Johannis post obitu suo nemine alio nisi filio regis Johannis regnum Transilvaniam¹ ad haereditariam et gubernandum in potestatem ex immensa gracia dedit. Cum autem frater Georgius non pro filio regis, nisi pro se ipso laboravit et interim cum Ferdinando occultas prodiciones et sinistras conclusiones fecit, quod Germani hosti fraudolenter¹ cum deceptione monachis in dictum regnum inferrent manus, propterea et invictissimus Imperator cum innumerato multitudine strenuis armatis bellicis in partes illas procul dubio bellum gerere adornatus et promptus est (tamen Maiestas Sua nos cum innumerato copioso exercito et cum strenuis mancipibus curie Maiestatis eius in primis ad illas partes cum mancipibus curie Maiestatis eius in primis ad illas partes cum mancipibus gengizeris et cum toto exercito Rumeliense et Budense et Tartarorum et Karamaniense et cum omnis akanziis et cum ceteris multitudinis bellicis misit) et sacratissimus Imperator subito cum toto suo exercito invictibile post nos in illas partes adveniet. Proinde cum mandato Caesaree Maiestatis has literas ad vos mitto et notum faciamus, quod si fidelitatem et obedientiam, sicuti de vos expectato, et omnem statum et animum vestrum quam primum, ante ingressu nostro in dictum regnum, per fideles homines sive per literas *ostendatis et fideliter*² respondeatis et veraciter omnia predicta nobis cerciorem faciatis, quod et nos iterum cum tempore pro dicto regno apud Imperatorem intercedere possem, id eo vobis significamus, si vos cum omnis¹ fratribus, amicis et vicinis vestris in unitate se concludetis et confirmatis et congregatis quod hostes Germanos sive ferdinandinos ex regno dicto cum strenuis gladibus¹ vestris expelleatis, eciamque si filium regis Johannis unacum matre suo¹ regine honorabiliter et obedienter in Transilvaniam introducetis. Si tamen in dictum regnum revertere nolunt et si vos eos adducere non potueritis, tunc inter vos quemcumque¹ diligitis talem unum prestantem, spectabilem et probum virum, cui fidem adhibere potestis, allegare et constituite, ut siat¹ voyvoda sive banus Transilvaniensis. Et si vos ista predicta negocia fideliter cum

fratribus et amicis vestris exhibebitis et ante ingressu nostro in dictum regnum, si ab vos nobis certa relatio et responsio adveniet, tunc ea omnia quae vos petieritis apud Cesaream Maiestatem exhibere et procurare promittimus et iusiuramus quod Caesarea Maiestas vobis immensas gracias et honores faciet et graciosas diplomas libertatis et securitatis in manibus vestris literas dabit, ut unusquisque honorabiliter in possessionibus suis sine ullo impedimento alicuius tranquillam vitam hilariter ageatis et liberaliter viveatis. Caesarea Maiestas de isto regno non alio nisi veram obedienciam et tributum annualem querit et petit. Cum vos estis strenui militi et semperque Germani gladio vestro subiecti fuerunt et ab gloriosa vestra fama Hungarica et gladio semiviri levi populi Germani trepidabant, non pudeat vos nunc per talis levis semicordis Germanis tributari¹ et mancippii siatis? Sustinetur istud ad honores vestros? Cur non ad antiquam gloriosam et strenuam famam vestram et coronam Hungaricam cogitetis? Quare ista omnia in medium animum non afferretis? Si vos iamiam non eritis obedienti mandato Caesaree Maiestatis et non aperietis oculos, tunc eritis in ansa destructioni istius regnis, taliter, ut ne lapis supra lapidem durabit. Eo tempore neque fraudulentia¹ Ferdinandis vel alicuius vobis auxilium prestare potuerit. Non dicetis postea, ea omnia vos nescivisse et mandatum Imperatoris non intellexisse, quia postum¹, cum nos in dictum regnum intrabimus, nulla excusatio et corrogatio vestra vobis adiuuvabit, nisi si nunc obediens fiatis. Deus omnipotens det gratiam ut omnia bonam finem habeant et felicitatem ad fideles concedat. Datum sub oppido Sofia, *in castris nostris*², sedecimo die mensis Maius¹.

Adresa pe verso: Spectabilo viro Georgio de Crouatie.

Adresa cu caractere arabe: Horvād Göreye (*recte*: Görgye) teslim oluna (Să se predea lui Gheorghe Horváth).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 46; original; *pence*-ul în tuș.

Microfilme Austria, rola 344, c. 245-246.

¹Astfel în text.

²Scris deasupra rândului.

38. 1552 mai 16, Sofia.

L. S. Nos, Ahmet passa, potentissime et serenissime Caesaree Maiestatis vesirus et consiliarius secundus et locumtenens ac gubernator totius exercitus eiusdem Maiestatis et capitaneus supremus.

Spectabilo et strenuo viro Johanni Gleshani, salutem. Prestans vir! Cum literas nostras vobis pervenient, notum sit qualiter Caesarea Maiestas ob fidelia servicia regis Johannis regnum Transilvaniensem post obitum eius in haereditarium et gubernandum filio suo dedit. Postquam autem frater Georgius sinistras conclusiones et¹ per clam prodiciones cum Ferdinando fecit et confirmavit, quod hosti in dictum regnum inferrunt manus, ea ob rem Caesarea Maiestas nunc procul dubio certe in partes illas horribilem bellum gerere cum toto felice et invictibile strenuo exercito suo adornatus et promptus est, attamen in primis cum innumerato multitudine varie exercito et copiosis strenuis bellicis et mancipibus curie eiusdem Maiestatis Sua Excellentissima Maiestas nos in partes illas misit et statim Maiestas Sua cum toto felice et invictibile exercito suo post nos adveniet. Proinde obedienter et fideliter, sicut de vos expectato, cum omnis fratribus et amicis vestris in unitate se congregati et concluditi, ut hostes Germanos de regno expelleatis et filium regis Johannis unacum regine in regnum introducetis ac honorabiliter et obedienter pro rege vestro accipiat. Si in regnum redire nolunt, tunc alium spectabilem et elegantem probum virum metvos allegare, ut fiat voyvoda vel banus Transilvaniensis et tributum Caesaree Maiestati fideliter porrigere obligate et promittite et de omnis² rebus et statum ac animo vestro obedienter quam primum ante adventu nostro in illis partibus per nuntios² sive per literas nos veraciter cerciores reddite. Si vos ita diligenter tractabitis, tunc ea quacunque petieritis apud Caesaream Maiestatem exhibere et procurare volo et tantum apud Imperatorem pro vos laborare volo, quod ab Caesarea Maiestate immensas gracias, clemencias et honores habebitis et non parvus in dicto regno dominus eritis. Que istas literas ex commissione Caesaree Maiestatis vobis scripsimus et quam citissime ab vos relationem expectamus. Et si Transilvaniensi iamiam mandato Imperatoris non obedient, tunc omni deplorabuntur et depopulabuntur et peribunt et dictus regnus taliter destructus erit, ut ne lapis supra lapidem manebit, neque postea malicie et fraudolentie² Ferdinandis vel alicuius vobis adiuvabit. Nonne pudeat vos, cum estis strenui militi Hungari, quod talis levis semiviris populis Germanis tributari et mancipi fiatis? Ubi est honor et gloriosa fama vestra? Cur non ea omnia consideratis?

Nobis id licet et sustinetur ea omnia vobis in primo declarare, ne postea negatis mandatum Imperatoris nescivisse, quia, cum Deo adiuvante, quando in illas partes intrabimus postea amplius nulla excusatio vel corrogatio vestra vobis adiuvabit. Deus omnipotens concedat gratiam quod omnia felicem finem habeant. Datis ex castris nostris sub oppido Sofia, sedecimo die mensis Maius².

Adresa pe verso: Strenuo viro Johanni Geleshani.

Adresa cu caractere arabe: Ileșani Ianoșa teslim oluna (Să se predea lui Ioan Glesan).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 48; original; *pence*-ul în tuș.

Microfilme Austria, rola 344, c. 249-250.

¹Repetat din greșeală de scrib.

²Astfel în text.

39. 1552 mai 16, Sofia.

L.S. Nos, Ahmet passa, potentissime et serenissime Caesaree Maiestatis vesirus et consiliarius secundus, locumtenens et gubernator totius exercitus eiusdem Maiestatis et capitaneus supremus.

Spectabilo¹ et strenuo viro Antonio Kendi, salutem.

Spectabile vir! Dum has exemplar nostras vobis pervenient, notum sit qualiter Caesarea Maiestas ob fidelia servicia regis Johannis post obitu suo regnum Transilvaniensem filio suo in haereditarium ad gubernandum dedit. Postquam autem cum Ferdinando frater Georgius sinistras conclusiones et secretas prodiciones fecit, quod hosti in dictum regnum manus inferrent, ea ob rem Caesarea Maiestas nunc procul dubio in partes illas horribilem bellum gerere cum toto felice et invictibile strenuo exercito suo adornatus et promptus est, attamen in primis cum innumerato vario multituvie exercito et copiosis strenuis bellicis et mancipibus curie potentissimi Imperatoris Sacra Caesaree Maiestas nos in illas partes misit eciamque serenissimus Imperator statim cum toto exercito suo invictibile post nos in illas partes adveniet. Proinde ex commissione Caesarea Maiestatis vobis has mittimus literas et ad obedientiam eiusdem Maiestatis vos admoneamus, quod hostes Germanos de regno expelleatis ac fiat is fidei subditi Caesaree Maiestatis et filium regis Johannis unacum regine iterum metvos in regnum honorabiliter et obedienter adducetis ac pro rege vestro accipiatis. Si in regnum venire nolunt, tunc alium spectabilem, elegantem et probum virum, ut siat voyvoda vel banus Transilvaniensis, allegate et confirmate et ante adventu nostro in illas partes per homines vel per literas ea omnia et statum, fidelitatem et obedientiam vestram nobis cerciorem faciatis. Si vos ita diligenter tractabitis et tributum annualem Caesaree Maiestati solvere obligatis et promittetis, tunc ea quae petieritis apud Caesaream Maiestatem pro vobis exhibere et procurare promittimus et iusuramus, quod Caesarea Maiestas immensas gracias et clementias ac honores vobis faciet et graciosas diplomas libertatis et securitatis vobis dabit literas, ut more pristino in possessionibus vestris sine ullo impedimento tranquilliter et hilariter viveatis et maneatis. Nonne pudeat vos, quod talis levis et semicordis populis Germanis tributari et mancipi fiat is? Cur ista omnia prudenter non cogitatis a carcere usque ad metam? Si vos iamiam fideliter iuxta literas nostras agere non procurabitis, tunc eritis in causa ut omnia in illis partibus et pauperi regnicoli deplorabuntur et depopulabuntur et omni peribitis ac taliter omnia destructa erunt, ut ne lapis supra lapidem manebit, neque malicie et fraudolencia¹

Ferdinandis sive alicuius vobis auxilium prestabit. Et postquam nos in illas partes crudeliter intrabimus, nulla amplius excusatio et corrogatio vestra vobis adiuvabit. Ad fidem nostram id licet et sustinetur prius ea omnia vobis clare notificare, ne postea dicatis mandatum Imperatoris nescivisse. Si tamen ante ingressu nostro in illas partes ab vos nobis quam citissime relatio sive responsio² perveniet, tunc culpa et peccata supra capita vestra fiat. Deus omnipotens concedat gratiam ut omnia felicem finem habeant. Datum ex castris nostris sub oppido Sofia, sedecimo die mensis Maius¹.

Adresa pe verso: Spectabilo¹ viro Antonio Kendi.

Adresa cu caractere arabe: Kendy Antona teslim oluna ki Kendy Ferencun kardasîdîr (Să se predea lui Anton Kendi, care este fratele lui Francisc Kendi).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 4 (1552 I-VI), fol. 47; original; *pence*-ul în tuș.

Microfilme Austria, rola 344, c. 247-248.

¹Astfel în text.

²După sens ar urma *non*, care lipsește din text.

40. 1552 august 2-11/959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.

Huwa

Tuğra

Kîdvetü l-a'yâni l-milleti l-mesihîye Zebin kal'esi birâvi tevki'i refî'-i hûmayun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan sâbık Erdel vilâyeti halkî içlerine Nemçe 'askerin koyub 'isyan üzre olduklarî ecilden 'asâkir-i islâm-i deryâ-misâl-i zafer-ittisâl ile destur-i mükerrem müşir-i müfahham nizâmü l-'alem vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu ta'âlâ ma'âlihi irsâl olunub bi-'inâyeti llâhi l-meliki l-müte'al kuvve-i kahire-i husrevânemle kal'e-i Temeşvârî feth u teshir eyleyüb Bogdân voyvodasî dahi Bogdan leşkeriyle memleketünüze duhul edüb yakub yîkub gâret u hasâret eylemişler. İmdi Erdel halkî kadimi kullarum idi şöyle ki bu mikdâr ile nasihat kifâyet eyleyüb şimden sonra itâ'at u istikâmet üzre olasîn müşarün ileyh vezirüm yanîna gelüb kal'eleri teslim eylesesin ve Nemçe keferesine kîlîç koyub togrîlik gösteresiz şimdiyedek olan günâhunuzî 'afv eyledüm ke-mâ kâne kullarumsîz yerlü yerünüz yine size 'inayet olunub kadimi ocağunuzda emn u amân üzre olasîz ammâ şöyleki istikâmet etmeyüb Nemçe tâyifesiyle ittifâk üzre olasîz mazlemenüz boynunuza külliyyen yakîlub yîkîlub taş taş üzerine kalmayub harâb olmak mukarrerdür sonra peşimânlik fâyide etmez yakîlub yîkîlmayanlarınız ana göre tedârük edesiz bu cümle olan fesâdlar Brâtâ ile Petrovikün elleri ile olmışdur anlar cezâsîn buldılar ol hususda re'âyâ kullarînmun günâhî yokdur mâ dâm ki togrîlik üzre olub Nemçe keferesin aranzuza koymayub muhkem hakklarîndan gelesiz evvelki gibi gerü kullarumsîz.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timâd kîlasîz.

Tahriren fi evâsiti şehri Şa'bâne l-mu'azzam senete tis'in ve-hamsine ve-tis'i mi'etin.

bi-makâmi Konstantiniye.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 15, p. 28-29.

Regest: Petritsch, I, nr. 188, p. 80.

Lui!

Tuğra

Pildă printre notabilii neamului Mesiei, judeului cetății Sibiu [Petru Haller-n. ed.]:

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să-ți fie cunoscut că:

Deoarece locuitorii țării Transilvaniei au așezat, înainte de aceasta, oaste austriacă în mijlocul lor și s-au răsculat, a fost trimis vizirul meu Ahmed pașa, vizir îndurător, sfetnic ilustru, rânduitorul lumii, Allah cel prea înalt să-i mențină demnitatea, împreună cu oștile islamice nesfârșite ca marea¹ aducătoare de victorie² și, cu mila lui Allah, a stăpânului suprem [el] a cucerit și ocupat cetatea Timișoara cu puterea mea împărătească³, năvalnică. Domnul Moldovei a pătruns, de asemeni, cu oastea Moldovei în țara voastră, a pârjolit-o, distrus-o, jefuit-o și a înrobii-o. Or, locuitorii Transilvaniei au fost din vechime robii mei, așa că tu să te mulțumești cu această mulțime de avertismente [și] de acum înainte să fii supus și loial și, alăturându-te susnumitului vizir, să-i predai cetățile⁴. Să îndreptați sabia împotriva necredincioșilor austrieci și să vă arătați loialitatea. [Atunci] eu vă voi ierta păcatele de până acum și voi veți fi robii mei de mai înainte, fiecăruia dăruindu-i-se din nou locul din moși strămoși și voi [trebuie] să locuiți în pace și siguranță în patria voastră străbună. Dar, dacă nu veți fi loiali și vă veți uni cu neamul austrieilor, atunci voi veți fi răspunzători de aceasta. Și este lucru hotărât că [țara voastră] va fi pârjolită și nimicită în întregime, încât să nu mai rămână piatră pe piatră și [totul] să fie pustiit. Regretul ultim nu va mai fi de folos. Aceia dintre voi, care [nu au suferit] pârjoliri și nimiciri să ia măsurile corespunzătoare. Toate aceste tulburări, care există au pornit de la Fratele⁵ și de la Petrovici⁶ [și] aceștia și-au aflat pedeapsa. Supușii mei nu au, în această privință, nici o vină. Atât timp cât voi veți fi loiali și nu îi veți lăsa pe austriecii necredincioși să se așeze printre voi și îi veți pedepsi în chip strașnic, voi veți fi din nou, ca mai înainte, robii mei.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scris în decada de mijloc a lunii şaban cel măreţ a anului 959.
În reşedinţa Constantinopol.

---

¹Traducere textuală: *asemănătoare cu marea*.

²Traducere textuală: *legată de victorie*.

³Traducere textuală: *de Husrev*.

⁴Este vorba de cetăţile aparţinând scaunelor săseşti.

⁵Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei.

⁶Petru Petrovici de Suraklin, comite de Timiş.

41. 1552 august 2-11/959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.

Mefâhirü a'yânî l-milleti l-mesihîye Sâzi Sebeş birovlarî tevki'-i refî'-i hümayun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan sâbık Erdel vilâyeti halkî içlerine Nemçe 'askerini koyub 'isyân üzre olduklarî ecilden 'asâkir-i islâm-i deryâ-misâl-i zafer-ittisâl ile destur-i mükerrerem müşir-i müfahham nizamü¹ müdirü ümuri l-cümhuri l-ümem bi-l-fikri s-sâkib vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu ta'âlâ ma'âlihi irsâl olunub bi-'inâyeti llâhi l-meliki l-müte'âl kuvve-i kâhire-i husrevânemle kal'e-i Temeşfâri feth u teshir eyleyüb Bogdân voyvodasî dahi Bogdân leşkeriyle memleketünüze duhul edüb yakub yîkub garet u hasaret eylemişler imdi Erdel vilâyeti halkî kadimi kullarum idi şöyleki bu mikdâr ile nasihat kifâyet eyleyüb şimden sonra itâ'at u istikâmet üzre olasız müşarün ileyh vezirüm yanına gelüb kal'eleri teslim eylesiz ve Nemçe keferesine kılıç koyub togrîlik gösteresiz şimdiyedegin olan günâhunuzî 'afv eyledüm ke-mâ kâne kullarumsız yerlü yerünüz yine size 'inayet olub kadimi ocağunuzda emn u aman üzre olasız ammâ şöyleki istikâmet etmeyüb Nemçe tâyifesiyle ittifak üzre olasız mazlemenüz boynunuza külliyyen yakîlub yîkîlub taş taş üzerine kalmayub harâb olmak mukarrerdür sonra peşimanlık fâyide etmez yakîlub yîkîlmayanlarınız ana göre tedârük edesiz bu cümle olan fesâdlar Brâtâ ile Petrovikün elleri ile olmışdur anlar cezasın buldılar ol hususda re'âyâ kullarîmun günahî yokdur mâ dâm ki togrîlik üzre olub Nemçe keferesin aranızda koymayub muhkem hakklarından gelesiz evvelki gibi gerü kullarumsız.

Şöyle bilesiz 'alamet-i şerife i'timâd kîlasız.

Tahriren fî evâsiti şehri Şa'bane l-mu'azzam senete tis'in ve-hamsine ve-tis'i mi'etin.

bi-makâmi Kostantiniyete l-mahruse.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 16, p. 30.

Regest: Petritsch, I, nr. 189, p. 90.

¹De adâugat: *l'-alem*.

Lui!

Tuğra

Glorioși printre notabilii neamului Mesiei, juzilor [cetății] Sebeș¹:

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Dat fiind că înainte de aceasta, locuitorii țării Transilvaniei, așezând în rândul lor oaste austriacă, s-au răsculat, oștile islamice, care se aseamănă cu marea, aducătoare de victorie², au fost trimise împreună cu Ahmed pașa, vizirul meu, pildă demnă de cinste, sfetnic ilustru, rânduitorul lumii, conducătorul treburilor publice ale popoarelor, a cărui înțelegere este pătrunzătoare, Allah cel prea înalt să-i sporească demnitatea! Cu mila lui Allah, stăpânul suprem, [el] a cucerit și ocupat cetatea Timișoara³ cu puterea mea împărătească⁴, năvalnică.

La rândul său, domnul Moldovei a pătruns cu oastea Moldovei în țara voastră, a pârlolit-o, distrus-o, jefuit-o și a înrobit-o. Astfel, locuitorii țării Transilvaniei au fost din trecut robii mei, așa că voi să vă mulțumiți cu câteva avertismente, [iar] de acum înainte să fiți supuși și loiali și, venind în preajma susnumitului meu vizir, să-i predați cetățile. Să trageți sabia împotriva austriecilor necredincioși și să vă arătați loialitatea. Atunci, eu vă voi ierta păcatele de până acum și voi veți fi robii mei de mai înainte. I se va dăruia din nou, fiecăruia, locul său din moși strămoși. Voi [trebuie] să locuiți în pace și siguranță în patria voastră străbună. Dar dacă nu veți fi loiali și veți alia cu neamul austriecilor, atunci voi veți răspunde de aceasta. Și este lucru hotărât, că [țara voastră] va fi în întregime pârlolită și nimicită încât nu va mai rămâne piatră pe piatră și [totul] va fi pustiit. Nu va mai folosi nici regretul de pe urmă. Aceia dintre voi care [nu au suferit] pârloliri și nimiciri să ia măsurile corespunzătoare. Toate aceste tulburări, care există, au fost legate de Fratele⁵ și de Petrovici⁶ [iar] aceștia și-au aflat pedeapsa. În această privință, supușii mei nu au nici o vină. Cât timp voi veți fi loiali și nu îi veți lăsa pe austriecii necredincioși să se așeze printre voi și îi veți pedepsi în chip strașnic, voi veți fi din nou, ca mai înainte, robii mei.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scris în decada mijlocie a lunii şaban cel venerat a anului 959.
În reşedinţa Constantinopol cel bine păzit.

---

¹În text: *Sazi Sebeş*, derivând din denumirea maghiară *Szász-Sebes* a localităţii Sebeş-Alba.

²Traducere textuală: *legată de victorie*.

³În text: *Temesfar*.

⁴Traducere textuală: *de Husrev*.

⁵Este vorba de Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei.

⁶Petru Petrovici de Suraklin, comite de Timiş.

42. 1552 august 2-11/959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.

Huwa

Tuğra

Mefahirü a'yâni l-milleti l-mesihîye Bistriğ birovlarî tevki'-i refî'-i hümâyun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan sâbık Erdel vilâyeti halkî içlerine Nemçe 'askerin koyub 'isyân üzre olduklarî ecilden 'asâkir-i islâm-i deryâ-misâl-i zafer-ittisâl ile destur-i mükerrem müşir-i müfahham nizamü l-'alem müdirü ümuri l-cümhuri l-ümem bi-l-fikri s-sâkib vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu ta'âlâ ma'âlihi irsâl olunub bi-'inâyeti llâhi l-meliki l-müte'âl kuvve-i kâhire-i husrevânemle kal'e-i Temeşfârî feth u teshir eyleyüb Bogdân voyvodasî dahi Bogdan leşkeriyle memleketünüze duhul edüb yakub yîkub gâret u hasaret eylemişler. İmdi Erdel halkî kadimi kullarum idi şöyleki bu mikdâr ile nasihat kifâyet eyleyüb şimden sonra itâ'at u istikâmet üzre olasız müşarün ileyh vezirüm yanına gelüb kal'eleri teslim eyleyesiz ve Nemçe keferesine kılıç koyub togrîlik gösteresiz şimdiyedek olan günahunuzî 'afv eyledüm ke-mâ kâne kullarumsız yerlû yerünüz yine size 'inayet olunub kadimi ocağınızda emn u amân üzre olasız ammâ şöyleki istikâmet etmeyüb Nemçe tâyifesiyle ittifâk üzre olasız mazlemenüz boynunuza külliye yakîlub yîkîlub taş taş üzerine kalmayub harab olmak mukarrerdür sonra peşimânlik fâyide etmez yakîlub yîkîlmayanlarınız ana göre tedârük edesiz bu cümle olan fesâdlar Brâtâ ile Petrovikün elleri ile olmişdur anlar cezâsîn buldîlar ol hususda re'âyâ kullarımızun günahî yokdur mâ dâm ki togrîlik üzre olub Nemçe keferesin aranuza koymayub muhkem hakklarından gelesiz evvelki gibi gerü kullarumsız.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timâd kîlasız.

Tahriren fi evâsiti şehri Şa'bâne l-mu'azzam senete tis'in ve-hamsine ve-tis'i mi'etin.

bi-makâmi Kostantiniyete l-mahruse.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 17, p. 31.

Regest: Petritsch, I, nr. 190, p. 80.

Lui!

Tuğra

Glorioși printre notabilii neamului Mesiei, juzilor cetății Bistrița¹.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Deoarece locuitorii țării Transilvaniei s-au răsculat mai înainte de aceasta, așezând în mijlocul lor oaste austriacă, vizirul meu, Ahmed pașa, pildă demnă de cinste, sfetnic ilustru, rânduitorul lumii, conducătorul treburilor publice ale popoarelor, a cărui înțelegere este pătrunzătoare, Allah cel prea înalt să-i sporească demnitatea! – a fost trimis împreună cu oștile islamice, care se aseamănă cu marea, aducătoare de victorie². Cu mila lui Allah, stăpânul suprem, [el] a cucerit și ocupat cetatea Timișoara³ cu puterea mea împărătească, năvalnică.

Domnul Moldovei a pătruns, la rândul său, cu oastea Moldovei în țara voastră, a pârjolit-o, distrus-o, jefuit-o și a înrobit-o. Astfel locuitorii țării Transilvaniei au fost din trecut robii mei așa că voi să vă mulțumiți cu câteva avertismente, [iar] de acum înainte să fiți supuși și loiali și, venind în preajma susnumitului meu vizir, să-i predați cetățile. Să îndreptați sabia împotriva austriecilor necredincioși și să vă arătați loialitatea. Atunci, eu vă voi ierta păcatele de până acum și voi veți fi robii mei de mai înainte. I se va dăruia din nou, fiecăruia, locul său din moși strămoși. Voi [trebuie] să locuiți în pace și siguranță în patria voastră străbună. Dar dacă nu veți fi loiali și vă veți alia cu neamul austriecilor, atunci voi veți răspunde de aceasta. Și este lucru hotărât, că [țara voastră] va fi întregime pârjolită și nimicită, încât nu va mai rămâne piatră pe piatră și [totul] va fi pustiit. Nu va mai folosi nici regretul de pe urmă. Aceia dintre voi, care [nu au suferit] pârjoliri și nimiciri, să ia măsurile corespunzătoare. Toate aceste tulburări, care există, au fost legate de Fratele⁴ și de Petrovici⁵, [iar] aceștia și-au aflat pedeapsa. În această privință, supușii mei nu au nici o vină. Cât timp voi veți fi loiali și nu îi veți lăsa pe austriecii necredincioși să se așeze printre voi și îi veți pedepsi în chip strașnic, voi veți fi din nou, ca mai înainte, robii mei.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.
Scriș în decada mijlocie a lunii șaban cel venerat a anului 959.
În reședința Constantinopol, cel bine păzit.

---

¹În text: *Bistriğ*.

²Traducere textuală: *legată de victorie*.

³În text: *Temesfar*.

⁴În text: *Brata*, adică Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei.

⁵Petru Petrovici de Suraklin, comite de Timiș.

43. 1552 august 2-11/959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.

Huwa

Tuğra

Mefâhirü a'yani l-milleti l-mesihîye Brâşova birovlarî tevki'-i refî'-i hümâyun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan sabik Erdel vilâyeti halkî içlerine Nemçe 'askerin koyub 'isyân üzre olduklarî ecilden 'asakir-i islâm-i deryâ-misâl zafer-ittisâl ile destur-i mükerrrem müşir-i müfahham nizamü l-'alem vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu ta'âlâ ma'âlihi irsâl olunub bi-'inâyeti l-meliki l-müte'al kuvve-i kâhire-i husrevânemle kal'e-i Temeşfarî feth u tehsir eyleyüb Bogdan voyvodasî dahi Bogdan leşkeriyle memleketünüze duhul edüb yakub yîkub garet u hasaret eylemişler. İmdi Erdel halkî kadimi kullarum idi şöyleki bu mikdâr ile nasîhat kifâyet eyleyüb şimden sonra itâ'at u istikâmet üzre olasız müşarün ileyh vezirüm yanîna gelüb kal'eleri teslim eylesiz ve Nemçe keferesine kîlîc koyub togrîlik gösteresiz şimdiyedek olan günâhunuzî 'afv eyledüm ke-mâ kâne kullarumsız yerlû yerünüz yine size 'inâyet olunub kadimi ocağunuzda emn u amân üzre olasız ammâ şöyleki istikamet etmeyüb Nemçe tâyifesiyle ittifâk üzre olasız mazlemenüz boynunuza külliye yakîlub yîkîlub taş taş üzre kalmayub harâb olmak mukarrerdür sonra peşimanlık fâyide etmez yakîlub yîkîlmayanlarınız ana göre tedârük edesiz.

Şöyle bilesiz.

'Alâmet-i şerife i'timâd kîlasız.

Tahriren fi evâsiti şehri Şa'bâne l-mu'azzam senete tis'in ve-hamsine ve-tis'i mi'etin.

bi-makami Kostantiniye.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 18, p. 31-32.

Regest: Petritsch, I, nr. 191, p. 81.

Lui!

Tuğra

Glorioși printre notabilii neamului Mesiei, juzilor cetății Brașov¹.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Deoarece mai înainte de aceasta, locuitorii țării Transilvaniei au așezat în mijlocul lor oaste austriacă, răsculându-se, oștile islamice, care se aseamănă cu marea, aducătoare de victorie² au fost trimise împreună cu Ahmed pașa, vizirul meu, pildă demnă de cinste, sfetnic ilustru, rânduiitorul lumii, conducătorul treburilor publice ale popoarelor, a cărui înțelegere este pătrunzătoare, Allah cel prea înalt să-i sporească demnitatea! Cu mila lui Allah, stăpânul suprem, [el] a cucerit și ocupat cetatea Timișoara³ cu puterea mea împărătească, năvalnică.

La rândul său, domnul Moldovei a pătruns cu oastea Moldovei în țara voastră, a pârlolit-o, distrus-o, jefuit-o și a înrobit-o. Locuitorii țării Transilvaniei au fost, astfel, din trecut robii mei, așa că voi să vă mulțumiți cu câteva avertismente, [iar] de acum încolo să fiți supuși și loiali, și, venind la susnumitul meu vizir, să-i predați cetățile, să îndreptați sabia împotriva austriecilor necredincioși și să vă arătați loialitatea. Atunci, eu vă voi ierta păcatele de până acum și voi veți fi robii mei de mai înainte și i se va dăruia din nou, fiecăruia, locul său din moși strămoși. Voi [trebuie] să locuiți în pace și siguranță în patria voastră străbună. Dar, dacă nu veți fi loiali și vă veți alia cu neamul austriecilor, atunci voi veți răspunde de aceasta. Și este lucru hotărât, că [țara voastră] va fi în întregime distrusă și pârlolită încât nu va mai rămâne piatră pe piatră și [totul] va fi pustiit. Nu va mai folosi nici regretul de pe urmă. Aceia dintre voi, care (nu au suferit) pârloliri și nimiciri, să poată lua măsurile potrivite. Toate aceste tulburări, care există, au fost legate de Fratele⁴ și de Petrovici⁵, [iar] aceștia și-au aflat pedeapsa. În această privință, supușii mei nu au nici o vină. Cât timp voi veți fi loiali și nu îi veți lăsa pe austriecii necredincioși să se așeze printre voi și îi veți pedepsi în chip strașnic, voi veți fi din nou, ca mai înainte, robii mei.

Așa să o știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scris în decada mijlocie a lunii şaban cel venerat a anului 959.
În reşedinţa Constantinopol.

---

¹În text: *Braşova*.

²Traducere textuală: *legată de victorie*.

³În text: *Temesfar*.

⁴În text: *Brata*, adică Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei.

⁵Petru Petrovici de Suraklin, comite de Timiş.

44. 1552 august 2-11/959 H. evâsit-i şa'ban, Constantinopol.

Huwa

Tuğra

Mefahirü a'yâni l-milleti l-mesihîye Şigışvâr birâvlarî tevki'-i refi'-i hümâyun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan akdem Erdel vilâyeti halkî içlerine Nemçe 'askerin koyub 'isyân üzre olduklarî ecilden 'asâkir-i islâm-i deryâ-misâl-i zafer-ittisâl ile destur-i mükerrrem müşir-i müfahham nizamü l-'alem vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu ta'âlâ ma'âlihi irsâl olunub bi-'inâyeti llâhi l-meliki l-müte'âl kuvve-i kâhire-i husrevânemle kal'e-i Temeşfârî feth u teshir eyleyüb Bogdan voyvodasî dahi Bogdan leşkeriyle memleketünüze duhul edüb yakub yîkub garet u hasaret eylemişler. İmdi Erdel halkî kadimi kullarum idi şöyleki bu mikdar ile nasîhat kifâyet eyleyüb şimden sonra itâ'-at u istikâmet üzre olasız müşarün ileyh vezirüm yanına gelüb kal'eleri teslim eylesesiz ve Nemçe keferesine kîlîc koyub togrîlîk gösteresiz şimdiedek olan günâhunuzî 'afv eyledüm ke-mâ kâne kullarumsız yerlü yerünüz yine size 'inâyet olunub kadimi ocağunuzda emn u amân üzre olasız yine size 'inâyet olunub kadimi ocağunuzda emn u amân üzre olasız ammâ şöyleki istikâmet etmeyüb Nemçe tâyifesiyle ittifâk üzre olasız mazlemenüz boynunuza külliyyen yakîlub yîkîlub taş taş üzre kalmayub harâb olmak mukarrerdür sonra peşimânlîk fâyide etmez yakîlub yîkîlmayanlarınız göre tedârük edesiz.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timâd kîlasız.

Tahriren fî evâsiti şehri Şa'bane l-mu'azzam senete tis'in ve hamsine ve-tis'i mi'etin.

bi-makami Kostantiniye.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 19, p. 32-33.

Regest: Petritsch, I, nr. 192, p. 81.

Lui!

Tuğra

Glorioși printre notabilii neamului Mesiei, juzilor cetății Sighișoara¹.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Dat fiind că mai înainte de aceasta, locuitorii țării Transilvaniei au așezat în mijlocul lor oaste austriacă [și] s-au răsculat, a fost trimis vizirul meu, Ahmed pașa, pildă demnă de cinste, sfetnic ilustru, rânduitorul lumii, conducătorul treburilor publice ale popoarelor, a cărui înțelegere este pătrunzătoare, Allah cel prea înalt, să-i sporească demnitatea! împreună cu oștile islamice, care se aseamănă cu marea, aducătoare de victorie².

Cu mila lui Allah, stăpânul suprem, [el] a cucerit și ocupat cetatea Timișoara cu puterea mea împărătească³, năvalnică.

Și domnul Moldovei a pătruns cu oastea Moldovei în țara voastră, a pârjolit-o, distrus-o, jefuit-o și a înrobit-o. Or, locuitorii Transilvaniei au fost din vechime robii mei, așa că tu să te mulțumești cu aceste câteva avertismente [și] de acum înainte să fii supus și loial și, alăturându-te susnumitului meu vizir, să-i predai cetățile⁴. Să trageți sabia împotriva austriecilor necredincioși și să vă arătați loialitatea. [Atunci] eu vă voi ierta păcatele de până acum și voi veți fi robii mei de mai înainte, fiecăruia dăruindu-i-se din nou locul din moși strămoși și voi [trebuie] să locuiți în pace și siguranță în patria voastră străbună. Dar, dacă nu veți fi loiali și vă veți uni cu neamul austriecilor, atunci voi veți fi răspunzători de aceasta. Și este lucru hotărât, că [țara voastră] va fi pârjolită și nimicită în întregime, încât să nu mai rămână piatră pe piatră și [totul] să fie pustiit. Regretul ultim nu va mai fi de folos. Aceia dintre voi, care [nu au suferit] pârjoliri și nimiciri, să ia măsurile potrivite. Toate aceste tulburări, care există au pornit de la Fratele⁵ și de la Petrovici⁶ [și] aceștia și-au aflat pedeapsa. Supușii mei nu au, în această privință, nici o vină. Atât timp cât voi veți fi loiali și nu îi veți lăsa pe austriecii necredincioși să se așeze printre voi și îi veți pedepsi în chip strașnic, voi veți fi din nou, ca mai înainte, robii mei.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scris în decada de mijloc a lunii şaban cel măreţ a anului 959.
În reşedinţa Constantinopol.

---

¹Traducere textuală: *asemănătoare cu marea*.

²Traducere textuală: *legată de victorie*.

³Traducere textuală: *de Husrev*.

⁴Este vorba de cetăţile aparţinând scaunelor săseşti.

⁵Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei.

⁶Petru Petrovici de Suraklin, comite de Timiş.

45. 1552 august 2-11 (959 H. evâsî-i şa'ban), Timișoara.

Huwa

Tuğra

Mefahirü l-ümerâ'i l-milleti l-mesihîye merâci'ü l-küberâ'i t-tâyifeti n-nâsrâniye Sâz begleri ve birovlarî ve mefahirü l-a'yânî l-milleti l-mesihîye vilâyet-i mezbure a'yânî ve sipâhileri ve re'âyâsî tevki'-i refi'-i hümâyun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan evvel Yânoş kîrâl âsitâne-i se'âdetüme kemâl-i ihlâs u hüsn-i ihtisâs ile 'ubudiyet etdügi ecilden Üngürüs kîrallîğîn gendüye ihsân edüb vefâtından sonra Erdel kîrallîğîn oğlî Istefan kîrîla 'inâyet etmiş idüm sonra Brâtâ deyen müfsid sebebi ile vilâyet-i mezbureye Nemçe ve Işpânya 'askeri müstevli olub anlarun def' u ref'i içün destur-i mükerrem müşir-i müfahham nizamü l-'âlem vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu te'âlâ ma'âlihi ile¹ 'asker-i deryâ-misâl ile irsâl eylemiş idüm müşarin ileyh vezirüm Temeşvâr kal'esin feth edüb içinde olan Nemçe ve Işpanya leşkeri begleri ve serdârlarî olub hiyâneti zâhir olan Loşancık ile kîlîcdan geçüb re'âyâdan gayrî 'isyân üzre olandan bir ferdi halâs bulmayub bu ahvâlî Lipovada olan düşmen istima' edicek anlar dahi firâr edüb re'âyâ ittifakla Nemçe askerin kîrub Lipova ile Mureş suyından berü olan cümle vilâyet u memleket Lugos ve Kara Sebeşlü ile zabt olunub bu caniblerde aslan hayil olur nesne kalmayub ol canibe teveccüh eylemişdür re'âyâ kullarumun hakkında kemâl-i re'fet-i şâhânem mebzuldür murad-i şerifüm Nemçe ve Işpânya leşkerin içlerinden çıkarub kîrâl oğlî getürmek olduğı ecilden fermân-i şerifüm irsâl olundî buyurdum ki:

hükm-i şerifüm varıcak hüsn-i ittifâk u ittihad üzre Nemçe ve Işpânya leşkerine kîlîc koyub içünüzden çıkarub müşarün ileyh vezirüme yarar âdemlerinüz gelüb kîrâl oğlî ahvâlin söyleşüb kîrâl oğlî gelmez ise harâca ve voyvodalığa kâdir kimesne var-ise hemân ta'cil 'ale t-ta'cil yarar âdemlerinüzle sahih haberinüz gönderesiz bu husus içün dahi mukaddemâ size hükm-i hümâyunum gönderilmişdür. Vezirüm sahih habere tevakkuf eder şöyleki bu canibe meyl olmamakla maslahati isti'câl üzre görmeyesiz mazlemenüz gendü boynunuza bilmiş olasız.

'Alâmet-i şerife i'timâd kîlasız.

Tahiren fi evâsiti Şa'ban senete tis'in ve-hamsine ve-tis'i mi'etin.
be-yurt Temeşvâr.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 20, p. 33-34.

Regest: Petritsch, I, nr. 179, p. 77.

¹Astfel în text.

Traducere

Lui!

Tuğra

Glorioși printre emirii neamului Mesiei, refugiu al căpeteniilor comunității creștine, conducătorilor și juzilor sași și glorioși printre notabili neamului Mesiei, căpeteniilor, cavalerilor și supușilor țării mai susamintite.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Deoarece înainte de aceasta, regele Ioan¹ a slujit Poarta mea a Fericirii cu sinceritate desăvârșită și devotament deplin, i-am dăruit [demnitatea de] rege al Ungariei². După moartea sa, i-am acordat fiului său, regelui Ștefan, [demnitatea de] rege al Transilvaniei⁴. Apoi, din pricina răzvrătirii numit Fratele, oastea austriacă și spaniolă a copleșit țara amintită. Pentru a le alunga și înlătura l-am trimis pe vizirul meu, Ahmed pașa, – pildă demnă de cinste, sfetnic ilustru, rânduitorul lumii, Allah cel prea înalt să-i mențină demnitatea – împreună cu oastea care se aseamănă cu marea⁵. Susnumitul meu vizir a cucerit cetatea Timișoara, [iar] oștile austriece și spaniole care se aflau înăuntrul [ei] au fost trecute prin ascuțișul sabiei împreună cu căpeteniile și cu cei care erau comandanții lor și cu Losonczy⁶, a cărui trădare era evidentă. Cu excepția supușilor, nici o persoană dintre cele care au participat la răscoală nu și-a găsit scăparea. Deîndată ce dușmanul, care se găsea [în cetatea] Lipova a aflat de această stare de lucruri, a fugit la rândul său [de acolo]. Supușii au zdrobit cu totul oastea austriacă și s-a ocupat Lipova împreună cu toată regiunea și pertinențele sale, care se află dincoace de apa Mureșului și cu [ținuturile] locuitorilor din Lugoj și Caransebeș⁷, astfel că nerămânând nimic în aceste părți din ce era de curățat,

[Ahmed paşa] s-a îndreptat spre partea aceea [dincolo de Mureş]. În ceea ce îi priveşte pe supuşi, robii mei, li se va acorda suprema mea îndurare împărătească.

Dat fiind că dorinţa mea ilustră a fost ca oştile austriece şi spaniole să fie scoase din ţară⁸ şi să fie adus fiul craiului, (vi) s-a expedit ordinul meu ilustru.

Am poruncit:

Deîndată ce va sosi porunca mea ilustră, în unire şi bună înţelegere să atacaţi oştile austriece şi spaniole, să le alungaţi dintre voi şi oamenii voştri destoinici, venind la susnumitul meu vizir, să se sfătuiască [cu el] [în legătură cu] situaţia fiului regelui. Dacă fiul regelui nu va veni, atunci să trimiteţi deîndată, fără zăbavă, veste adevărată prin oamenii voştri destoinici, dacă este [dintre voi] cineva în stare să [asigure trimiterea] haraciului şi conducerea ţării⁹. Mai înainte vi s-a mai expedit porunca mea împărătească în această privinţă. Vizirul meu aşteaptă răspuns limpede astfel că, nearătând înţelegere spre această parte¹⁰ nu veţi rânduî afacerea şi atunci veţi purta [întreaga] răspundere [pentru urmări].

[Aceasta] să o ştiţi.

Voi trebuie] să daţi crezare ilustrului semn.

Scris în decada mijlocie a lunii şaban din anul 959.

În tabăra de la Timişoara.

---

¹În text: *Yanoş kîral*, respectiv Ioan de Zápolya.

²În text: *Üngürüs kîrallîgîn*.

³În text: *Istefan kîrala*.

⁴În text: *Erdel kîrallîgîn*.

⁵În text: *asker-i derya-misal*.

⁶În text: *Loşancık*, respectiv Ştefan Losonczy de Lučenec, comite de Timiş, comandantul cetăţii Timişoara.

⁷În text: *Lugoş ve Kara Sebeşlîi*.

⁸În text: *içlerinden çîkarub*.

⁹În text: *voyvodalîk*.

¹⁰Este vorba de propunerile făcute de Poartă.

46. 1552 august 2-11/959 H. evâsit-i şa'ban, Timișoara.

Huwa

Tuğra

Mefahirü ümera'i l-milleti l-mesihîye meraci'u küberâ'i t-tâyifeti l-'iseviye Sükulet tâyifesinün begleri ve mefâhirü a'yânî l-milleti l-mesihîye vilâyet-i mezburenün a'yânî ve sipâhileri ve re'âyâsî tevki'-i refi'-i hümâyün vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan evvel Yânoş kîrâl âsitâne-i se'âdetüme kemâl-i ihlâs u hüsn-i ihtisâs ile 'ubudiyet etdüğü ecilden Üngürüs kirâllığîn gendüye ihsân edüb vefâtından sonra Erdel kîrâllığîn oğlî İstefân kîrâla 'inayet etmiş idüm sonra Brâtâ deyen müfsid sebebi ile vilâyet-i mezbureye Nemçe ve Işpânya 'askeri müstevli olub anların def'u ref'i için destur-i mükerrrem müşir-i müfahham nizamü l-'âlem vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu ta'âlâ iclâlehü 'asker-i deryâ-misâl ile irsâl eylemiş idüm müşârün ileyh vezirüm Temeşvâr kal'esin feth edüb içinde olan Nemçe ve Işpânya leşkeri begleri ve serdârlarî olub hiyâneti zâhir olan Loşancık ile kîlîcdan geçüb re'âyadan gayrî 'isyân üzre olandan bir ferdi halâs bulmayub bu ahvâlî Lipovada olan düşmen istimâ' edicek anlar dahi firâr edüb re'âyâ ittifâkla Nemçe 'askerin kîrub Lipova ile Mureş suyından berü olan cümle vilayet u memleket Lugoş ve Kara Sebeşlü ile zabt olunub bu caniblerde aslan hâyil olur nesne kalmayub ol canibe teveccüh eylemişdür re'âyâ kullarumun hakkında kemâl-i re'fet-i şâhânem mebzul olub ve murâd-i şerifüm Nemçe ve Işpânya leşkerin içlerinden çıkarub kîral oğlînî getürmek olduğı ecilden fermân-i şerifüm irsâl olundî buyurdum ki:

hükm-i şerif-i vâcibü l-ittibâ'um varıcak hüsn-i ittifak u ittihâd üzre Nemçe ve Işpânya leşkerine kîlîc koyub içinüzden çıkarub müşârün ileyh vezirüme yarar âdemünüz gelüb kîral oğlî ahvâlin söyleşub kîrâl oğlî gelmez ise harâca ve voyvodalığa kâdir kimesne varise hemân ta'gil 'ale t-ta'gil yarar âdemlerünüzle sahih haberünüz gönderesiz bu husus için dahi mukaddemâ size hükm-i hümâyunum gönderilmişdür vezirüm sahih habere tevakkuf eder şöyleki bu canibe meyl olmamakla maslahati isti'câl üzre görmeyesiz mazlemenüz gendü boynunuza bilmiş olasız.

Şöyle blesiz 'alamet-i şerife 'itimâd kîalsız.

Tahhiren fi evâsiti Şa'ban senete tis'in ve hamsine ve-tis'i mi'etin.
be-yurt Temeşvâr.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 21, p. 35.

Regest: Petritsch, I, nr. 178, p. 77.

Traducere

Lui!

Tuğra

Glorioși printre emirii neamului Mesiei, refugiu al căpeteniilor comunității creștine, nobililor „națiunii”¹ secuiești și glorioși printre notabilii neamului Mesiei, notabililor, cavalerilor² și supușilor țării susamintite³.

Deîndată ce va sosi înaltul semn împăărătesc să vă fie cunoscut că:

Deoarece înainte de aceasta regele Ioan⁴ a slujit Poarta mea a Fericirii cu sinceritate desăvârșită și cu devotament deplin, i s-a dăruit [demnitatea de] rege al Ungariei⁵. După moartea sa, i-am acordat, fiului său, regelui Ștefan⁵ [demnitatea de] rege al Transilvaniei⁷.

Apoi, din pricina rebelului numit Fratele⁸, oastea austriacă și spaniolă au cotropit țara susnumită. Pentru a le înlătura și alunga, l-am trimis pe Ahmed pașa, vizirul meu, – pildă demnă de cinste, sfetnic ilustru, rânduitorul lumii, Allah cel prea înalt să-i mențină demnitatea! – împreună cu oastea care se aseamănă cu marea. Susnumitul meu vizir a cucerit cetatea Timișoara, [iar] oștile austriece și spaniole care se aflau înlăuntrul [ei] au fost trecute prin ascuțișul sabiei împreună cu căpeteniile și cu cei care erau comandanții lor și cu Losonczy⁹, a cărui trădare era evidentă. Cu excepția supușilor, nici o persoană dintre cele care au participat la răscoală nu și-a aflat scăparea. Deîndată ce dușmanul, care se găsește [în cetatea] Lipova a aflat această stare de lucruri, a fugit [de acolo], la rândul său. Supușii au zdrobit cu totul oastea austriacă și au fost ocupate Lipova împreună cu întreaga regiune și pertinențe, care se află dincoace de apa Mureșului și cu [ținuturile] locuitorilor din Lugoj și Caransebeș¹⁰, încât nerămânând nimic

în aceste părți din ceea ce era de curățat, [Ahmed pașa] s-a îndreptat spre partea aceea de [dincolo de Mureș]. În ceea ce-i privește pe supuși, robii mei, li se va acorda suprema mea îndurare împărătească și deoarece dorința mea ilustră a fost ca, scoțând dinlăuntrul [țării] oștile austriece și spaniole, să fie adus fiul regelui, [și] s-a trimis ordinul meu ilustru.

Am poruncit:

De îndată ce va sosi porunca mea ilustră, care cere supunere, în unire și bună înțelegere să atacați trupele austriece și spaniole, să le alungați dintre voi și, venind omul vostru destoinic la susnumitul rege. Dacă [însă] fiul regelui nu va veni, [atunci], să trimiteți, degrabă și fără zăbavă, veste sigură prin oamenii voștri destoinici, dacă este [dintre voi] cineva capabil [să asigure plata] haraciului și conducerea țării. Mai înainte vi s-a mai trimis porunca mea împărătească în această privință. Vizirul meu așteaptă răspuns limpede astfel că, nearătând înțelegere spre această parte [și] dacă nu veți rezolva afacerea, atunci vă va reveni [întreaga] răspundere.

[Aceasta] să o știți.

[Voi trebuie] să dați crezare ilustrului semn.

Scris în decada mijlocie a lunii șaban din anul 953.

În tabăra de la Timișoara.

---

¹În text: *sükulet tayifesi*.

²În text: *sipahi*.

³Este vorba de scaunele secuiești.

⁴Este vorba de Ioan de Zápolya.

⁵În text: *Üngürüs kirallîgîn*.

⁶În text: *Istefan kîrala*.

⁷În text: *Erdel kîrallîgîn*.

⁸În text: *Brata*, respectiv guvernatorul Transilvaniei, Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi.

⁹În text: *Loşancik*, respectiv Ștefan Losonczy, comandantul cetății Timișoara.

¹⁰În text: *Lugoş ve Kara Sebeşli*.

47. 1552 august 3-12, Constantinopol¹

Paria literis Imperatoris

Inwycytissimi²! Ad vos, qui estis supremi in civitate Brassoviense, multam sanitatem.

Misimus vobis, postea damus vobis ad scitum, quod intelleximus² quomodo venerant Germani in regnum Transsilvanie et regnum devastaverunt. Ista tota intelleximus. Propter ista gesta et facta minavimur vobis ac magnam iram habuimus adversus illos, qui non obedient nobis et destinavimus Achmath bassam et occupavit seu accepit arcem Temesiensem et qui in arce fuerunt truncati ac captivi tunc sumserunt. Arcem Temesiensem implevimus cum Turcis nostris. Ceterum, qui inclinati sunt ad bassam nostrum, omnes clemenciam nostram habent et sunt in pace. Quare iam sic accidit, sinimus quod regnum Transsilvanie nostrum est et fuerunt nobis recti colones et eciam nunc, si nos audierint ac basse nostro inclinabitis, tunc eritis colones recti et subditi nobis sicut antea fuitis. Ceterum eciam Germanos ex regno expellatis. Si ista faciatis, quod vobis mandavimus, de omnibus gestis quas fecistis vobis clemenciam dabimus et eritis omnes in pace, vos et filii vestri, cum omnibus cum quibus ad vos pertinent. Sed si ista quod vobis mandavimus non ascultaveritis, nec audire volueritis, quid actum erit ac accidet fiat super vos et super filios vestros.

Pariam aliam mitatis² ad Segesvar per homines vestros, ut ad nos responsum haducant² et omnes volamine² canunt in uno verbo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552 VII-XII), fol. 54; traducere contemporană (sec. XVI).

Microfilme Austria, rola 344, c. 260.

Regest: Petritsch, I, nr. 191, p. 81.

¹Însemnare târzie de arhivă. Scribul acestui document, identic cu cel al documentului dat la București, la 5 noiembrie 1552, pare să fie un român, așa cum îl indică unele formulări în limba latină.

²Astfel în text.

48. [1552 august 3-12, Constantinopol]¹.

Übersetzung der Fermane Sultan Süleimans I. an die Richter von Hermannstadt, von Kronstadt und Segeswar, von Szász Sebes (Mühlenbach) und von Bistritz, de dato Konstantinopel, im 2-ten Drittel des Monats Schaban 959, d.i. 3-12. August.

Muster der Edlen der Christenheit [an den Richter von Hermannstadt; an alle übrigen: Ruhmwürdige unter den Edlen der Christenheit], Richter von...!

Durch diesen kaiserlichen Erlass werde auch kund und zu wissen: da in letztverflossener Zeit das Volk von Siebenbürgen deutsche Truppen unter sich aufgenommen und sich empört hatte, so wurde mein Wesir, Ahmed Pascha, dessen Erhabenheit Gott noch erhöhen möge, mit einem unermesslichen sieggewohnten Heere abgesendet und durch die Gnade des Allerböchsten eroberte und unterwarf sich er die Festung Temesvar. Auch der Wojwode der Moldau brach mit dem moldauischen Heere in Euer Land ein, sengend, zerstörend, plündernd und verwüstend. Und ich war für den Siebenbürger, der seit langer Zeit mein Knecht, und wenn er sich daher jene Züchtigung zu seiner Witzigung genügen lässt, wenn ihr hinführo in Unterwürfigkeit und Gehorsam verharret, auch zu meinem oberwähnten Wesier schlaget, ihm die Festungen übergebt, die deutschen Ungläubigen bekämpft und so neue Treue an den Tag leget, so sind auch eure gegenwärtigen Übelthaten verziehen und ihr seid wie ehemals meine Knechte, eure Besitzungen werden euch gnädigst belassen werden und ihr werdet ruhig und sicher an euren alten Herden leben. Wenn ihr aber solchergestalt nicht Gehorsam leistet und mit den Deutschen vereinigt bleibt, dann traget ihr selbst gänzlich die Schuld an eurem eigenen Verderben, denn ein Sengen, Verwüsten und Zerstören, dass kein Stein auf den andern bleibt, wird die unausweichliche Folge davon sein. Dann ist die Reue fruchtlos. Die dem Brande und der Zerstörung entgehen wollen, mögen sich hiernach richten. [Jene Übelthäter waren das Werk Berata's [des Mönchs, d.i. Martinuzzi's] und Petrovich's; sie haben ihren Lohn gefunden; die Raja's, meine Knechte, haben dabei keine Schuld. So lange ihr in eurer Treue verharret, die deutschen Ungläubigen in euere Mitte nicht aufnehmt, sondern sie strenge züchtigt, werdet ihr wie vordem wieder meine Knechte

sein]². Dies zu euerer Wissenschaft. Zur Beglaubigung mein erhabenes Zeichen.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552 VII-XII), fol. 53 și 60; traducere târzie (sec. XIX).

Microfilme Austria, rola 344, c. 258-259.

Regest: Petritsch, I, nr. 186, p. 79.

¹Însemnare de arhivă târzie.

²Die zwischen den Klammern befindliche Stelle mangelt in den an den Kronstädter und Segesvarer Richter lautenden Fermanen (Pasajul aflat între paranteze lipsește din firmele adresate juzilor din Brașov și Sighișoara).

49. [1552 august 3-12, Timișoara].

Übersetzung eines Fermans Sultan Suleiman's I. an die Siebenbürger Sachsen, in der 2-ten Decade des Schaban 959, von Temesvar, vermuthlich durch den Wesir Ahmed Pascha ausgestellt.

[Titel]

Durch diesen kaiserlichen Erlass werde euch kund und zu wissen: vor Jahren habe ich dem Könige Janosch [Zápolya] wegen seiner treuen und ergebenen Unterwürfigkeit gegen die hohe Pforte die Königswürde von Ungarn und nach seinem Tode die Königswürde von Siebenbürgen seinem Sohn, dem Könige Stephan [Johann Sigmund] verliehen. Später haben sich auf Veranlassung des Verräthers Barata [Martinuzzi] deutsche und spanische Truppen des letztgenannten Landes bemächtigt. Um diese zu verjagen, habe ich ein unermessliches Heer unter dem Befehle meines Wesirs, Ahmed Pascha, dessen Erhabenheit Gott noch erhöhen möge, abgesendet. Mein besagter Wesir hat die Festung Temesvar erobert und die darin befindlichen deutschen und spanischen Truppen sammt ihren Anführer Losonczy über die Klinge springen lassen. Ausser den Rajas hat von den Empörern nicht einer Rettung gefunden. Als dies die in der nahen Festung Lippa befindlichen Feinde hörten, ergriffen auch sie die Flucht und die Rajas zertrümmerten mit vereinten Kräften das deutsche Heer. Nebst Lippa wurde auch das ganze diesseits der Maros liegende Land mit Lugos und Karansebes besetzt und es blieb daselbst kein Hindernis mehr übrig; worauf er sich nach jener Seite [Siebenbürgen?] wandte. Gegen die Rajas, meine Knechte, wurde im vollsten Masse meine kaiserliche Milde geübt. Da es mein erhabener Wille ist, das deutsche und spanische Heer aus ihrer Mitte zu vertreiben und den Königssohn wieder zurückzubringen, so wird an euch dieser hohe Ferman ausgefertigt, mit dem Befehle, dass, sobald euch dieser mein hoher Erlass zukommt, ihr voller Übereinstimmung und Einigkeit das deutsche und spanische Heer bekämpfet und aus eurer Mitte verjaget, dass euere tauglichen Männer zu meinem obbenannten Wesir kommen, um über die Angelegenheit des Königssohnes Rücksprache zu pflegen, und dass ihr, wenn der Königssohn nicht mehr kommt und euch Jemand bekannt ist, der den erforderlichen Auslagen und der Wojewoden-Würde gewachsen wäre, hierüber eiligst durch einen tauglichen Menschen sichere Nachricht sendet. In dieser Angelegenheit ist schon früher mein kaiserlicher Befehl an euch ergangen. Mein Wesir wartet auf sichere

Nachricht. Wenn ihr daher, aus Mangel an Anhänglichkeit für meine Sache, auch diese Angelegenheit nicht eilig angelegen sein lasset, so wisset, dass ihr euer Elend euch selbst zuzuschreiben haben werdet. Zur Beglaubigung mein erhabenes Zeichen.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552 VII-XII), fol. 65 și 67; traducere târzie (sec. XIX).

Microfilme Austria, rola 344, c. 262-263.

Regest, Petritsch, I, nr. 186, p. 79.

50. 1552 august 12-20/960 H. evâhir-i şaban, Felnac (Feliq).

Huwa

Tuğra

Mefâhirü a'yanî l-milleti l-mesihîye Sâz birovlarî ve a'yanî ve sipâhileri ve re'ayâsi tevki'-i refî'-i hümayun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

bundan evvel Yanoş kîrâl âsitâne-i se'adetüme kemâl-i ihlâs u hüsn-i ihtisâs ile 'ubudiyet etdüği ecilden Üngürüs kîrâllığı gendüye ihsân olunub vefâtından sonra oglî İstefân kîrâla Erdel vilâyetin 'inayet eylemişdüm sonra Brâtâ deyen¹ sebebi ile vilâyeti mezbureye Nemçe 'askeri müstevli olduğî ecilden sebebden² anların def' u refî hususîyçün destur-i mükerrrem müşir-i müfahham nizâmü l-'âlem vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu ta'âlâ iclâlehüyi 'asker-i deryâ-misâl ile irsâl eylemiş idüm müşarün ileyh vezirüm Temeşvâr kal'esin feth edüb içinde olan Nemçe ve İspânya 'askerin³ begleri ve kapudânlarî ile ve serdârlarî olub hiyâneti zâhir olan Losâncık ile kılîcdan geçüb re'âyâdan gayrî 'isyan üzre olandan bir ferd kalmayub bu ahvâli Lipovada olan düşmen istim'a edicek anlar dahi fîrâr edüb re'âyâ ittîfakla Nemçe 'askerin kîrüb Lipova ile Mureş suyından berü vâkî' olan Lugoş ve Sebeş ile cümle vilâyet u memleket zabt olunub bu caniblerde aslan hâyil olur nesne kalmayub ol canibe teveccüh eylemişdür re'âyâ kullarumun hakkında kemâl-i re'fet-i şâhânem mebzul olmağîn ve murâd-i şerîfüm Nemçe ve İspânya 'askerin içünüzden çıkarub kîral oglîn ocağına getürmek olduğî ecilden hükm-i şerîfüm irsâl olundî buyurdum ki:

hükm-i hümayunum varıcak hüsn-i ittîfâk u ittîhâd üzre Nemçe ve İspânya 'askerine kılîc koyub içünüzden çıkarub mu'accela müşarün ileyh vezirüme gelüb kîrâl oglî ahvâlini söyleşüb kîral oglî gelmez ise harâca ve voyvodalığa kâdir kimesne varise hemân ta'gil 'ale t-ta'gil yarar âdemünüzle sahih haber gönderesiz bu husus içün dahi mukaddemâ size hükm-i hümayunum gönderilmişdür. Müşarün ileyh vezirüm sahih habere tevakkuf eder şöyleki bu canibe meyl olmamakla maslahati isti'câl üzre görmeyesiz mazlemenüz gendü boynunuza bilmiş olasız.

'Alâmet-i şerife i'timâd kîlasız.

Tahriren fî evâhiri Şa'ban senete tis'in ve hamsine ve tis'i mi'etin.

be-yurt sahrâ-yi kal'e-i Felik.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 22, p. 36-37.

Regest: Petritsch, I, nr. 193, p. 81.

¹De completat cu cuvântul *müfsid*.

²*Sebebben* este un redundant.

³Folosire greșită a acuzativului în locul nominativului.

Traducere

Lui!

Tuğra

Glorioși printre emirii neamului Mesiei, juzilor, notabililor, cavalerilor și supușilor sași.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărăresc să vă fie cunoscut că:

Dat fiind că înainte de aceasta regele Ioan¹ a slujit cu devotament deplin și sinceritate desăvârșită Poarta mea a Fericirii, i s-a dăruit [demnitatea de] rege al Ungariei². După moartea sa, i-am dăruit fiului său, regelui Ștefan, țara Transilvaniei. Apoi, deoarece oastea austriacă a ocupat țara amintită din cauza rebelului numit Fratele³, în privința înlăturării și alungării lor l-am trimis pe vizirul meu Ahmed pașa, pildă demnă de cinste, sfetnic ilustru rânduitorul lumii, Allah cel prea înalt să-i sporească norocul! – împreună cu oastea care se aseamănă cu marea. Susnumitul meu vizir a cucerit cetatea Timișoara, împreună cu Losonczy⁴, a cărui trădare era evidentă, [Ahmed pașa] a trecut prin ascuțișul sabiei oștile austriece și spaniole, cei care erau nobilii și căpeteniile și comandanții care se aflau în interiorul [cetății]. Nu a mai rămas, în afara raialelor, nici o persoană dintre cele care au participat la răscoală. Când a aflat această stare de lucru, dușmanul, care era [în cetatea] Lipova, a fugit, la rândul său, [de acolo]. Supușii au nimicit oastea austriacă și s-au ocupat Lipova împreună cu Lugojul și Caransebeșul⁵, care sunt așezate dincoace de apa Mureșului, împreună cu tot ținutul și pertinențele sale încât, nemairămânând în aceste părți nimic din ceea ce era de curățat, [Ahmed pașa] s-a îndreptat spre acea parte [de dincolo de Mureș].

În ceea ce-i privește pe supuși, robii mei, li se va dăruia suprema mea îndurare împărătească.

Dat fiind că dorința mea ilustră vă va ajunge, voi în unire și bună înțelegere să îndreptați armele împotriva oștilor austriece și spaniole și, alungându-le dintre voi, să veniți degrabă la susnumitul meu vizir și să vă sfătuiți [cu el cu privire la] situația fiului regelui. Dacă însă fiul regelui nu va veni, atunci să trimiteți imediat, fără zăbavă, prin omul vostru destoinic, veste adevărată dacă este cineva [dintre voi] în stare [să asigure plata] haraciului și conducerea țării. În trecut vi s-a trimis porunca mea împărătească pentru această problemă. Susnumitul meu vizir așteaptă veste sigură încât, de nu veți arăta înțelegere spre această parte [și] nu veți rezolva problema, atunci veți purta [întreaga] răspundere.

[Aceasta] să o știți.

[Voi trebuie] să dați crezare ilustrului semn.

Scris în ultima decadă a lunii șaban din anul 959.

În tabăra de pe câmpia cetății Felnac⁶.

---

¹Ioan de Zápolya.

²În text: *Üngürüs kîrallîgîn*.

³În text: *Brata*, adică Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei.

⁴Ștefan Losonczy de Lučenec, comite de Timiș, comandantul cetății Timișoara.

⁵În text: *Lugoş ve Kara Sebeşli*.

⁶În text: *Felik*.

51. 1552 august 12-20/959 H. evâhir-i şaban, Felnac (Feliq).

Huwa

Tuğra

Kidvetü ümerâ'i l-milleti l-mesihîye 'umdetü küberâ'i t-tâyifeti n-nasrâniye Ziben begi ve mefahirü a'yani l-milleti l-iseviye vilâyet-i mezbure birovlarî tevki'-i refî'-i hümâyun vâsîl olıcak ma'lum ola ki:

bundan akdem Yânoş kîrâl âsitâne-i se'âdetüme kemâl-i ihlâs u hüsn-i ihtisasla 'ubudiyet etdügi ecilden Üngürüs kîrallığı gendüye ihsân olunub vefâtından sonra oğlu İstefan kîrâla Erdel vilâyetin 'inâyet etmişdüm sonra Brâtâ deyen müfsid sebebyle vilâyet-i mezbureye Nemçe 'askeri müstevli olduğı ecilden anların def ' u refî hususîyçün destur-i mükerrerem müşir-i müfahham nizâmü l-âlem vezirüm Ahmed Paşa edâme llâhu ikbâlehüyi 'asker-i deryâ-misâl ile irsâl eylemiş idüm müşarün ileyh vezirüm Temeşvâr kal'esin feth edüb içinde olan Nemçe ve İspânya 'askerin begleri ve kapudânlarî ve serdârılarî olub hiyâneti zâhir olan Loşancık ile kîlîcdan geçüb re'âyâdan gayrî 'isyan üzre olandan bir ferd halâs olmayub bu ahvâli Lipovada olan düşmen istimâ' edecek anlar dahi firâr edüb re'âyâ ittifâkla Nemçe 'askerin kîrüb Lipova ile Mureş suyından berü vâki' olan Lugoş ve Sebeş ile cümle vilâyet u memleket zabt olunub bu caniblerde aslan hayil olur nesne kalmayub ol canibe teveccüh eylemişdür re'âyâ kullarumun hakkında kemâl-i re'fet-i şâhânem mebzul olub murâd-i şerifüm Nemçe ve İspânya 'askerin içünüzden çıkarub kîrâl oğlın ocağına getürmek olduğı ecilden bu hükm-i şerifüm irsâl olundî buyurdum ki:

hükm-i şerifüm varıcak hüsn-i ittifak u ittihâd üzre Nemçe ve İspanya 'askerine kılıç koyub içünüzden çıkarub mu'acela müşarün ileyh vezirüme gelüb kîrâl oğlu ahvâlin söyleşüb kîrâl oğlu gelmez ise harâca ve voyvodalığa kâdir kimesne varise hemân ta'cil 'ale -ta'gil yarar âdemünüz ile sahih haber gönderesiz bu husus içün dahi mukaddema size hükm-i hümayunum gönderilmişdür müşarün ileyh vezirüm sahih habere tevakkuf eder şöyleki bu cânibe meyl olmamagla maslahati isti'gâl üzre görmeyesiz mazlemenüz gendü boynunuza bilmiş olasız.

Alâmet-i şerife i'timâd kîlasız.

Tahiren fi evâhiri Şa'ban senete tis'in ve-hamsine ve tis'i mi'etin.
be-yurt sahrâ-yi kal'e-i Felik.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 23, p. 38-39.

Regest: Petritsch, I, nr. 193, p. 81.

Traducere

Lui!

Tuğra

Pildă printre emirii neamului Mesiei, model printre conducătorii nației lui Isus, beifului Sibiului¹ și juzilor ținutului amintit, glorioși printre notabili neamului lui Isus.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Dat fiind că, înainte de aceasta, regele Ioan² a slujit cu sinceritate desăvârșită și devotament deplin Poarta mea a Fericirii, i s-a dăruit [demnitatea de] rege al Ungariei. După moartea sa, i-am acordat fiului său, regelui Ștefan, țara Transilvaniei.

Apoi, deoarece oastea austriacă a ocupat țara amintită din pricina răzvrătitudinii numit Fratele³, pentru a o înlătura și alunga, l-am trimis pe vizirul meu, Ahmed pașa – pildă demnă de cinste, sfetnic ilustru, rânduitorul lumii, Allah cel prea înalt să-i sporească norocul! – împreună cu oastea care se aseamănă cu marea⁴. Susnumitul meu vizir a cucerit cetatea Timișoara. Împreună cu Losonczy⁵, a cărui trădare era evidentă, [Ahmed pașa] a trecut prin ascuțișul sabiei, oștile austriece și spaniole și pe cei care erau nobili, căpeteniile și comandanții, care se aflau în interiorul [cetății Timișoara]⁶. Nu a scăpat, în afara raialelor, nici o persoană dintre cele care au participat la răscoală.

Când dușmanul, care se afla [în cetatea] Lipova a aflat această situație, el a fugit la rândul său [de acolo]. Supușii au zdrobit cu totul oastea austriacă și au fost ocupate Lipova împreună cu Lugojul și cu Caransebeșul, care sunt așezate dincoace de apa Mureșului, cu toate pertinențele lor, astfel că, nerămânând nimic în aceste părți din ceea ce era de curățat, [Ahmed

paşa] s-a îndreptat spre acel ținut [de dincolo de Mureș]. În privința robilor, a supușilor mei, li se va dăruia suprema mea îndurare împăratească.

A fost expediată această poruncă ilustră a mea, dat fiind că dorința mea ilustră a fost ca, alungând oștile austriece și spaniole, din mijlocul vostru, fiul regelui să fie adus în patria sa.

Am poruncit:

Când porunca mea ilustră va ajunge, să vă îndreptați în unire și bună înțelegere armele împotriva oștilor spaniole și, alungându-le⁷ din mijlocul vostru, să veniți fără zăbavă la susnumitul meu vizir și să discutați cu el situația fiului regelui. Dacă fiul regelui nu va veni, atunci de îndată, fără zăbavă, să-i trimiteți veste sigură prin omul vostru destoinic, dacă este cineva [dintre voi] în stare să-și [asume trimiterea] haraciului și conducerea [țării]⁸. Mai înainte vi s-a trimis porunca mea împăratească pentru această problemă. Susnumitul meu vizir așteaptă veste sigură, astfel că, nearătând înțelegere spre această parte⁹, nu veți rezolva problema, iar atunci răspunderea vă va reveni [în întregime].

[Aceasta] să o știți.

[Voi trebuie] să dați crezare ilustrului semn.

Scris în ultima decadă a lunii șaban din anul 959.

În tabăra de pe câmpia cetății Felnac¹⁰.

---

¹ Este vorba de Petru Haller, judele cetății Sibiu.

² În text: *Yanoş kîral*.

³ În text: *Brata*, adică guvernatorul Transilvaniei, Gheorghe (Utješenović) Martinuzzi.

⁴ În text: *asker-i derya-misal*.

⁵ Ștefan Losonczy de Lučenec, comite de Timiș, comandantul cetății Timișoara.

⁶ În text: *içinde olan*.

⁷ În text: *içünüzden çîkarub*.

⁸ În text: *voyvodalîga*.

⁹ Este vorba de propunerile făcute de Poartă.

¹⁰ În text: *Felik*.

52. 1552 noiembrie 5, București¹.

Prudens et circumspecte domine, nobis amice honorande, post salutem nostrique commendacionem.

Meminet Vestra Dominacio, quomodo insimul conquesti fuimus cum magistro civium in Tolmach pro conservacione regni vestri et nos illud servicium insimul cum magnifico domino Myrche wayvoda curam gessimus apud invictissimum Imperatorem et nos vobis a Porta Imperatoris bonam relacionem aduximus. Sed quando venimus in partibus regni Transalpinensis in alia verba dedimus, quod profugi boyari, qui inter vos sunt, venerunt in partibus Transalpinensibus. Nos ista non cogitassetis vobis miterere² faciendum. Iam si ista Imperialis Porta audient, quid dicunt de vobis? Nam si Myrche wayvoda fideiussor non fuisset propter regnum vestrum, tamen melyus² fuisset Achmath basse venire in partibus vestris ac occupare omnia vestra? Sed propter ipsum vos in pace estis ac bona vestra in manibus vestris permanserunt. Vos dicitis, quod sine scitu vestro profugi boyari ista fecerunt. Si ita ista iam sic accidit, Dominatio Vestra sitis², quod habent ipsi filios et consanguineos ac uxores et propter talia facta, quod iam inceptus est, puniant sicut² qui talia disturbia inter regna incipiunt. In istis intelligemus, quod si vobis Mirche wayvoda bonus fuit, propter ipsum aliquid servicium laborabitis ut ad videndum fiet, sicut ipse vobis fuit. Iam istum servicium in quibus apud Portatam² Imperatoris fecimus et ambulavimus et die noctuque² non pasavimus² quid ex istis eri(t). Aliud si vobis Mirche wayvoda bonus amicus non servi(t) et vobis bonum non fecit nessimus² in iste mundo². Ubi talem amicum invenire et cum ipso intelligenciam non habuistis et non sensistis bonitatis ipsius, vos non estis homines cum quibus decent homines loqui, qui nec auditis, nec intelligenciam abetis². Deus conservet Vestra² Dominaciones. Ex Bokorest, sabato die post Omnium Sanctorum, anno Domini 1552.

Aly, supremus chaux ac wysyrius
inwictissimi² Imperatoris

Adresa pe verso: Prudenti et circumspecto domino Joanni Begner, iudici Brassowyensis², amico et vicino nostro honorando.

Însemnare contemporană pe verso: Literae Aly Chiaus ad iudicem Brassoviensem

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552 VII-XII), fol. 70; original.

Microfilme Austria, rola 344, c. 269-270.

Regest: Petritsch, I, nr. 201, p. 84.

¹Scribul acestui document, identic cu cel al copiei/traducerii documentului dat la Constantinopol între 3-12 august 1552, pare să fie un român, așa cum îl indică unele formulări în limba latină.

²Astfel în text.

53. [1552 noiembrie, Constantinopol?]¹.

Dem mechtigen Hern, der ein Nochfolger des Messia und regieret vber ein Volck welchs des Glaubens Jesu ist, Bator Andrasch.

Wen der Brieff czu euch kumpt, soll euch alsoz wissend sein, dasz der Rado Woiwoda czu unsz seine Gesanth und Brieff geschickt hott, euer Auffrichtigkeitt kegen der groszmechtigen Porth anzeigen lossenn, auch dasz her² mitt euch in freuntlicher Beredung gewesen sey, das weill her² bey euch gewesen ist. Hott unsz auch czu wissen than, dasz szo der Achmatt Bascha³, unser Bruder, doselbst hin geczogen ist, dasz Yr euch habt mitt den vngrischen Herrn vereiniget, den Woiwoden ausz der Molda und Walachei kundt thun dy Deutschen², szo czu Braschou sein, under dy Sabell nimmt, und sy under auch ausz roden² wellen³, dasz aber der walachische Woiwoda nitt kumen sey, dasz Werck nicht verbrocht worden. Szo ist doch dasz Volck yn Sibenbürgen vorhin der groszmechtigen Porth treulich gewest, dasz aber under yn solche Unruhe geschehen, ist der treulose Barata doran schuldig. Wen yr gewislich solches gedechtet czu thun, wollett euch dinstbarlich erzeigen, wollett dy Czeitt nitt verseummen, derob sein dasz yr dy Deutschen² under euch ausz rodett², szo will ich solches bey meinen Trauen versprechen, dasz dem Rado dasz Woiwoden-Ampt yn der Walachei und dyr das Woiwoden-Ampt yn Sibenbürgen soll gegeben werden. Von solches Diensts wegen soll auch all einer Ubertretung noch gelossen werden, solst auch mehrer Genoden gewarten sein, domitt yr yn euren Land fridlich sein mügt. Ist es euch nitt ein Schand, dasz szo ein schnod Volck wy dy Deutschen² sein uber die erlichen Vngern herschen sollen? Wollett der halben Vleisz haben, dasz yr sy under euch ausz rodett², wollett dasz Gluck nitt versaumen, wollett dasz Werck für euch nemen wy yr euch berotten² werdet; wollett es den Rado Woiwoda wissen lossen, her² wird es unsz czu wisse thun.

Pe verso: An den Bator Andrasch.

Pe verso de altă mână contemporană: Secretario Singkmosser ze behalten.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552 VII-XII), fol. 82 a; copie contemporană (sec. XVI).

Microfilme Austria, rola 344, c. 281-282.

Regest: Petritsch, I, nr. 202, p. 84.

¹Insemnare de arhivă târzie (sec. XIX).

²Astfel în text.

³Scriș deasupra rândului.

54. 1552 decembrie 9, Graz.

Ferdinandus etc.

Spectabilis et magnifice vir, sincere dilecte.

Transmittimus vobis inclusas literas quas ad dominum vestrum, serenissimum et potentissimum Imperatorem Turcarum, et [ad] illustrissimum ac praestantissimum virum Rustanum passam, eiusdem Imperatoris vestri supremum consiliarium, dedimus, in quibus cum ardua et gravissima nonnulla negocia, non minus magnitudine domini et Imperatoris vestri quam nos ipsos convenientia contineantur.

Vos harum serie summo studio et benigne hortamur ac requisimus, quod pro vestra et prelibatum dominum vestrum fide et observantia est positum (necnon pro illa notione et benevolentia quae nobis ab illo tempore quo adhuc et istic superioribus confiniis fuistis vobiscum intercedit) per fidem et verum nuncium illico transmittatis. Nec in hoc facturum estis rem tum Imperatori et domino vestro acceptatum, in his quoque valde gratam erga vos benigniter recognoscimus. Datis Grätz, 9. Decembris 1552.

Spectabili ac magnifico viro Kasson passae et gubernatori serenissimi Imperatoris Turcarum Themeswariensis et Lippensis, sincere nobis dilecto.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552 VII-XII), fol. 86; concept.
Microfilme Austria, rola 344, c. 285-286.

55. 1552 decembrie 18-27/960 H. evâyl-i muharrem, Constantinopol.

Huwa

Tuğra

Mefâhirü a'yâni l-milleti l-mesihîye vilâyet-i Erdelde vâki' olan Macar ve Sas ve Sükulet tâyifelerinin a'yâni ve ulusî ve kiçisi tevki'-i refî'-i hümâyun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen yüce âsitâneme mektub gönderüb ahvâlünüzi bildürüb südde-i se'âdet-bahşuma 'arz-i 'ubudiyet¹ ihlâs eyleyüb ol vilâyetlerün emn u amânî ve re'âyânun hüsn-i intizâmî için se'âdetlü âsitâneme harac vermeğe iltizâm edüb ve içünüzden birisini voyvoda nasb eyleyüb Nemçelüyi aranzdan çıkarub huzur u refâhiyet üzre olmak babında 'inâyetlerüm ümiz edinüb tazarru'lar eylemişsiz 'atebe-i 'ulyâm çavuşlarından kulum çavuş 'Ali dahi gelüb cümle ahvâlünüzi südde-i se'âdetüme 'arz edüb şimden sonra yüce âsitânemüze ihlâs u 'ubudiyet üzre olağagunuzî bildirüb mezbur kulumun takriri se'âdetlü huzuruma 'arz olunub 'ilm-i şerifüm muhit oldî ol memleketler sâbıkda kılîcum ile alînmiş vilâyetler olub kemal-i merhamet-i husrevanemden re'ayasına atıfet u şefkatum zuhura getürüb nice yîllar emn u amânda olub kimesne anlara ta'arruz etmeyüb eyyâm-i saltanet-i hümâyunumda huzur u refâhiyetde iken sonra aranzda Nemçelü girüb envâ'-i fesâdât üzre oldunuz şimdiye degin olan oldî çünkü yüce âsitânemden voyvoda nasb olunub aranzdan Nemçelüyi çıkarmak üzre merhametüm ve şefkatum ümiz eylemişsiz tazarr'unuzî kabul eyledüm şöyleki ahdunuz üzre olasız Nemçe tâyifesin ki müfsidlerdür aranzdan çıkarub Erdel memleketi içinde olan kal'elerde Nemçelüden bir ferd komayasız cümle emrlerüme bey'at edüb sâl be-sâl haracunuzî gönderesiz. Evvelden ra'iyetüm ve kullarım idünüz şimdiye degin nice ri'âyet olunugelmiş isenüz gerü ol vech-ile ri'âyetlerüme mahzar dutub evlâd u 'ayâlünüzi esirlikden kurtarub mâl u kabâl ve esbâbunuza benüm canibümden ve beglerbegilerümden ve begler kullarumdan kimesne dahl etmeyüb eylikler göresiz Üngürusdan voyvodalığa kimi ihtiyâr edersiz benüm dahi ma'lum olub bilinmek gerekdür cümlenüz ittifâk edüb danîşub voyvodalığa kim muhibb ise ve kimi ihtiyâr edersenüz kavlda karar u 'ahd eyleyüb her yîl se'âdetlü âsitâneme harâcunuzî gönderüb ve aranzdan Nemçelüyi çıkarub memleket

emn u amân olmak üzre ne vech-ile 'ahd edersenüz harâcunuz ile yarar ve mu'tamed kimesnelerünüzü yüce âsitâneme gönderesiz voyvodaya berât-i şerifüm ve sancak-i hümâyunum verilüb 'ahdnâme-i şerifüm ihsân oluna eyyâm-i se'âdetümde hâlünüz eyü olub min ba'd huzur u refahiyetde olasîz ammâ şöyleki hile vu had'a üzre olasîz Nemçelüyi içünüzden çıkarub yüce âsitânemde 'adavet u düşmenlik üzre olasîz Hakk ta'âlânun 'inâyeti ile niçe def'a kuvve-i kâhire-i husrevânem görüb Üngürüs memleketleri nice olduğînî bilürsiz mazlemenüz boynunuza her yıl leşkerüm ve akîncîlar gönderüb ol vilâyetleri virân u harâb etdürürin 'özüünüz fâyide eder degüldür bilmiş olasîz.

'Alâmet-i şerife i'timâd kîlasîz.

Tahriren fi evâyili Muharremini l-harâm senete sittine ve-tis'i mi'etin.

bi-makâmi Kostantiniyete l-mahruse.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 24, p. 39-41.

Regest: Petritsch, I, nr. 205, p. 85.

¹Lipsește conjuncția *u*.

Traducere

Lui!

Tuğra

Glorioși printre notabilii neamului Mesiei, notabililor „națiunilor” maghiară, sâsească și secuiască, care se află în țara Transilvaniei și fruntașilor și oamenilor de rând.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Voi ați trimis acum scrisoare la Înaltul meu Prag, ați făcut cunoscută situația voastră și ați (prezentat) Porții mele, care dăruiește fericire, supunerea voastră sinceră și v-ați obligat să plătiți haraci Pragului fericirii mele pentru ca în acea țară [să domnească] liniștea și pacea și supușii [să poată trăi] în ordine deplină. Și v-ați rugat cu umilință, sperând în îndurarea mea, pentru ca unul dintre voi să fie numit voievod, să-i alungați pe austrieci

dintre voi și să trăiți în liniște și bunăstare. Și ceașul Ali, slujitorul meu, unul dintre ceașii Înaltului meu Prag a sosit și a raportat întreaga voastră situație și a făcut cunoscut că, de acum înainte, voi veți arăta sinceritate și supunere față de Pragul meu Înalt.

Raportul susnumitului meu slujitor a fost expus prezenței mele fericite și a fost înțeles de știința mea ilustră. Acele țări, pe câte le-am cucerit cu sabia în trecut, au devenit ținuturi supuse¹. Din desăvârșita mea îndurare împărătească² s-au ivit favoarea și protecția pentru supuși și ei s-au aflat ani mulți în liniște și pace și nimeni nu i-a atacat. În timp ce ei au trăit în liniște și bunăstare în zilele domniei mele împărătești, austriecii au pătruns apoi printre voi și voi sunteți [antrenați] în tot felul de tulburări. Ceea ce s-a întâmplat până acum, s-a întâmplat. Deoarece voi ați sperat în îndurarea și protecția mea, că un voievod va fi numit de către Înaltul meu Prag și că austriecii vor fi alungați dintre voi, am acceptat rugămințile voastre umile. Astfel, voi trebuie să vă respectați legământul, să-i alungați dintre voi pe austrieci, care sunt instigatorii și să nu mai staționeze nici măcar un ins dintre aceștia în cetățile, care se află în țara Transilvaniei, să vă supuneți tuturor ordinelor mele și să trimiteți haraciul în fiecare an. Voi ați fost și mai înainte supușii și slujitorii mei. Și dacă voi veți fi în acel fel obiectul considerației mele așa cum ați fost din trecut și până acum, atunci și eu vă voi apăra de acum încolo copiii și femeile de robie și nimeni din partea mea, dintre beilerbeii, slujitorii mei beii nu se va atinge de bunurile și averea voastră, iar voi veți afla [numai] bine.

Este de asemenea nevoie să-mi fie cunoscut și să știu pe cine veți alege din Ungaria pentru [demnitatea de] voievod. Voi trebuie să vă adunați, să stați la sfat și să vă înțelegeți [cu privire la] cine este interesat în demnitatea de voievod și pe cine veți alege. În fiecare an voi trebuie să trimiteți haraci la Pragul fericirii mele și să-i înlăturați din rândul vostru pe austrieci. Și în felul în care ați încheiat legământul³, pentru ca să mențineți țara în liniște și pace, trimiteți oameni destoinici și de încredere împreună cu haraciul la Înalta mea Poartă. Voievodului îi vor fi date actul meu ilustru de numire⁴ și steagul meu împărătesc⁵. În zilele fericirii mele să vă meargă bine⁶ și voi trebuie ca de acum încolo să trăiți în liniște și bunăstare.

Dacă însă voi veți stărui în viclenie și înșelăciune, nu-i veți alunga dintre voi pe austrieci și vă veți purta dușmănos și ostil, [atunci veți avea din nou parte], așa cum ați avut parte de câteva ori, prin mila lui Allah cel prea

înalt, de trupele mele împărătești învingătoare și știți ce li s-a întâmplat țărilor din Ungaria. Voi purtați răspunderea. Eu voi trimite în fiecare an oastea mea și akîngiii și voi distruge și pustii acele țări. Scuzele voastre nu vor sluji la nimic.

Să fiți siguri [de aceasta].

[Voi trebuie] să dați crezare ilustrului semn.

Scriș la începutul decadei lunii muharrem cel sfânt în anul 960.

În reședința Constantinopol, cel ocrotit.

---

¹În text: *vilayet*.

²În text: *husrevanemden*.

³În text: *ahd*.

⁴Este vorba de *berat*.

⁵În text: *sancak*.

⁶Textual: *halîniüz eyü olub*.

56. 1552 decembrie 20. Buda.

Von der Genaden des¹ hohesten Porth, dem der under seiner Gewalt fill¹ Lender hott Herr und reicher Kunig geb ich czu verstehen, dasz yr durch eueren Diener alher czu unsz eczliche versigelte Brieff geschickt habt, dasz ich dy selben an meinen reichisch Keiser und dem Rustan Pascha schicken sollt, auch czu verstehen geben, dasz dy Sach unsz und auch gutt sein würde. Wasz es aber für eine Sache, aber was euer Begern sey, habt yr myr nichts zn eueren Schreiben nichts czu wissen gethan, der halben ich nitt wissen kan, wasz euer Begeren sey, was es euer Will und Begeren wer, dasz das Landt nitt alszo under dy Fuesz getretten und verderbett würd, wollett gerne Frid haben, welches ich auch gerne wissen wolldt. Wo yr solches Begeren(s) seitt¹, musz es durch mich geschehen, wollett mich nitt wy andere Beglerbegk scheczen. Ich hab meines reichisten Hern Groszvatter und Vater gedienett und byn yczundt noch. Dieses Diener mein Wortt ist sein Wortt. Wo euer Will wer, einen Frid czu haben, czum ersten sollett yr euer Hendt vom Landt Sibenburgen abczihen, dasz Landt Sibenburgen verlossen, der König ausz Sibenburgen ist sein Diner gewest. Szo ist nun das Landt auch meines reichesten Herren offen, aber hott mein reichister Herr selbst ein genumen, dan es sein Will ist dy Landt szo her¹ vor ynnen gehabt hott haben will. Szo ist der Fleckhen halben, nemlich Egry, Tata, Segedwar und Kaschowar und anderer Schlosser und Fleckhen halben hundert Tausent Kriegsvolck czu Fussz yn Romania an czu nemen befohlen worden, ausz dasz reitend Kriegsvolck, szo die Sendziakh doryn haben, domyt dy obgenanten Fleckhen czu erobern. Dy weill aber der Winter verhanden, hab ich dy selben nitt mügen uberczihen, wo aber Frid gemacht, dasz wy vor die Haiduckh und andere Leiszbuben widerumb auff stehen würden, wuerd unser Kriegsvolck auch nitt still siczen. Kundt yr abnemen wy der Frid gehalten werden mag. Wo yr dem obgeschribenen nach kummen wollett und nitt gerne sihett dasz das arme Volck alsz under die Fuesz getretten werd, wollett mir solcher Sachen halben alles czu wissen thun, als dan will ich mich auch darein legen. Dasz yr aber den Brieff, szo ungrisch geschriben, nitt habt lesen mügen, haben wyr diesen türkisch² geschriben, auch czu geschickt haben, auch verstanden, dasz yr vermeindt, wy dasz euere versigelte Brieff nitt czum Keiser geschickt weren. Gott weisz, dasz dy selben Brieff bey meinen rechten und³ worhafftigen Glauben baldt den dritten Tag sy czu meinen reichen Keiser geschickt hab. Yr wollett auch alszo woll thun, wollett myr auch dasz szo yeden selben Brieffen

geschriben czu wissen thun. Wo yr yemandts schicken wollett, sollett yr schicken, szo will ich auch beineben schreiben mich bemühen, dasz dy Sach nach allen Willenn versehen wird. Es ist mein Will czu helffen, dy Sach vorbringen. Ferner habt yr czu gepietten. Seitt¹ gegrüst. Diser Brieff ist den fünfften des Monats Muharrem czu Offen geschriben worden, das ist den czuanczigsten Decembris.

Ein Diener des Sultan Solimans,
Aly der arme

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552-VII-XII), fol. 97 și 99; traducere contemporană. *Microfilme Austria*, rola 344, c. 293-294.

Regest: Petritsch, I, nr. 206, p. 85.

¹Astfel în text.

²Scriș deasupra rândului.

³Repetat din greșeală.

57. 1552 decembrie 24, Buda.

Serenissime ac magnifice domine, amice honorande, salutem ac mei comendacionem etc.

Ad me homine unum misisse Dominatio magnifica curet. Portavit mihi tabelii¹ onum¹ ex clementissima Regia Maiestate, unum potentissimae Chesare² Maiestatis, secundum passe Ruztan, tercium e meus. Meum tabellionum ego interpretare non tardavi. Intellexi ex eo, quod ego passe Ruztan et potentissimi Cesari² Maiestati tabellas reddam. Quid in tabellionum potentissimi Cesare² Maiestatis e, nescio et in tabeliono² Ruztan pass(e) quid est, ignoro. Si scirem, quid ipse Regia Maiestas vult, et ego scirem ad eum cogitare. Ego Regie Maiestati tabelionum² mitter(e) curavi. Illum tabellionum² ad Regiam Maiestatem mittere citissime ne intermittas rogo, enim vero ad diem 10 mihi ad scitum oportet clare quid e in tabelliono Regie Maiestatis. Quod si unde tabellio redierit, nos eciam a Cesariam² mitere² non mitamus². Vos metipses² scitis, clementissima² Cesar quid vult. Alteri isti³ Cesari servivi eciam ad annos vigesimos et scio quid vult. Erder² noster fuit, Agriam² noster fuit. Si eas redunt, nos eciam loquamus quod sint paci² secum. Quam citissime inteligimus² in tabeliono² Regie Maiestatis, tam citissime inframitere² non intermittimus. Datum Budinda², ante Nativitatis Cristi² anno 1552.

Adresa pe verso: Serenissimo domino N., Regie Maiestis² capitaneo in Comaro nunc age(nte), amico.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552 VII-XII), fol. 100; original; pecetea de închidere. *Microfilme Austria*, rola 344, c. 296-297.

Regest: Petritsch, I, nr. 207, p. 86.

¹Astfel în text; corect: *tabellionem*.

²Astfel în text.

³Scris deasupra rândului.

58. 1552 decembrie 27/960 H. 10 muharrem, Constantinopol.

Huwe

Tuğra

Mefahirü l-ümera' ve 'ayanü l-milleti l-mesihîye Zibeni birova ve Erdel vilâyetinün begleri ve 'ayanî bi-l-cümle sagîr u kebiri tevki'-i refî'-i hümâyûn vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen kîdvetü l-ümera'i l-'izami l-'iseviye Leh kîralına ulagla hükm-i şerifüm gönderildi eger kîral oğlın Erdel vilâyetine ol canibden aşurmak mümkün ise 'alet-ta'cil irsâl eyleye ol canibden göndermek mümkün degül ise bu canibe irsâl eyleye bu canibden yine kîrâllık verilüb kadimi ocağına irsâl oluna buyurdum ki:

siz dâhi kadimden âsitane-i se'adetüme olan sadâkat u istikâmetünüz muktezasınca bir birinüz ile yekdil u yekcihet olub hüsn-i ittîfak üzere müşarün ileyh kirâl oğlın her kankî cânibden varursa karşılayub Erdel vilâyetine mezburî kîral bilüb uslub-i sâbîk üzere hizmetde olasız.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timâd kîlasız.

Tahrîren fî l-yevmi l-'aşîri min şehri Muharremini l-haram senete sittine ve-tis'i mi'etin.

bi-makami Kostantiniye.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 25, p. 41.

Regest: Petritsch, I, nr. 209, p. 86.

Traducere

Lui!

Tuğra

Glorioși printre emirii și notabilii neamului Mesiei, judeului Sibiului¹ și nobililor țării Transilvaniei și notabililor, frunțașilor și oamenilor de rând.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Porunca mea ilustră i-a fost trimisă acum, prin curier², regelui Poloniei, pildă printre emirii măreți ai [neamului lui] Isus. Dacă este cu puțință ca fiul regelui să fie adus din acele ținuturi³ în țara Transilvaniei, atunci să-l trimită în mare grabă. Dacă însă nu este cu puțință să fie trimis din acea parte, atunci să fie trimis înapoi⁴ și de aici i se va acorda din nou regatul și va fi trimis în patria sa veche.

Am poruncit:

Voi la rândul vostru să vă înțelegeți și să vă uniți în conformitate cu credința, loialitatea, pe care le-ați arătat față de Poarta fericirii mele și din orice parte ar sosi fiul regelui, voi să-l întâmpinați cu bună înțelegere, recunoscându-l pe susnumitul rege peste țara Transilvaniei și să-i slujiți după vechiul obicei.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scris în a 10-a zi a lunii muharrem cel sfânt în anul 960.

În reședința Constantinopol.

---

¹În text: *Zibeni*. Jude al Sibiului era Petru Haller.

²În text: *ulagla*.

³Se înțelege Polonia.

⁴Este vorba de Constantinopol.

59. [1552 decembrie 28 – 1553 ianuarie 6, Constantinopol].

Übersetzung eines Fermans Sultan Süleiman's an den Adel von Siebenbürgen, de dato Konstantinopol, 2-tes Drittel des Monats Moharrem 960 (d.i. 1552, 28/12 – 1553, 6/1).

Ruhmwürdige unter den Herren messianischen Stammes, Edle Siebenbürgens. Durch diesen kaiserlichen Befehl mache ich euch zu wissen, wie folgt: Mein Diener Keivan, welcher zu euch gereist war, ist hieher zurückgekommen und hat berichtet, dass ihr euch folgendermassen geäussert hättet: wenn uns ein kaiserlicher Ferman, wie wir ihn verlangen, bewilligt wird, so machen wir den Vorsteher von Hermannstadt, Peter Haller, zum Wekil [Statthalter] und wollen wir das deutsche Volk aus dem Lande hinaustreiben. Eurem Wunsche gemäss ist auch nun durch diesen meinen hohen Erlass die Erlaubnis ertheilt, euch nach allem Herkommen umzusehen, wen ihr wählen wollet und es ist euch nun keinerlei Vorwand mehr geblieben. Ich befehle euch somit, dass ihr auch euerem alten Herkommen gemäss umsehet, was ihr begehret und dass ihr es euch angelegen sein lasset, jene Rebellenschar, das deutsche Volk, das ihr jetzt auf dem Halse habet, aus eurem Lande zu vertreiben, indem das deutsche Volk, wenn ihr es aus Nachlässigkeit nicht aus eurer Mitte vertreiben wirdet, in der Folge hier auch eine Last werden möchte. Nachdem ihr durch taugliche Männer euren Tribut geschickt haben werdet, sollen euere Gränzen bestimmt und es soll ein hoher Befehl von mir erlassen werden, dass in Zukunft, solange ihr in treuer Dienstbarkeit und Botmässigkeit verharret, von meinen Bejlerbejen, Bejen und meinem übrigen Kriegsvolke niemand in euer Gebiet und Land eindringe, noch euch am Vermögen und Leben einen Schaden zufüge. Dies zu eurer Wissenschaft. Zur Beglaubigung mein erhabenes Zeichen.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 9, Konv. 5 (1552 VII-XII), fol. 104; traducere târzie (sec. XIX).
Microfilme Austria, rola 344, c. 299-300.
Regest: Petritsch, I, nr. 210, p. 87.

**60. 1552 decembrie 28 – 1553 ianuarie 6/960 H. evasît-i muharrem,
Constantinopol.**

Huwa

Tuğra

Mefahirü ümera'i l-milleti l-mesihîye Erdel begleri tevki'-i refi'-i hümayun vâsîl olıcak ma'lum ola ki:

'atebe-i 'ulyâm kullarından ol cânibe varan kulum Kivân gelüb istedüğümüz üzre hükm-i şerif ihsân olunursa Zebin begi Halleri Petriyi vekil edüb Nemçe tâyifesin vilâyetden sürüb çıkaralum dedüğünizi takrir eyledi. İmdi istedüğünüz üzre 'adet-i kadimenüz muktezasınca kimi dilersenüz begleyesiz deyü size hükm-i şerifüm ihsân olundî ayruk bahâne edecek nesne kalmamışdur.

Buyurdum ki siz dâhi 'adet-i kadimenüz üzre istedüğünizi begleyüb 'ahdunuz üzre Nemçe tâyifesin¹ müfsidlerdür aranızdan çıkarmak ardınca olasız şöyle ki Nemçe tâyifesin ihmal edüb aranızdan çıkarmayasız. Sonra size güç olur yarar ademleriniz ile haracunuz gönderdikden sonra sinürünüz ta'yin olunub hükm-i şerifüm ihsân oluna ki min ba'd togrîlik ile hidmet u ita'at eyleyesiz beglerbegilerümüzden ve begler kullarımızdan ve sâyir 'askerüm halkından bir ferd memleket u vilâyetünüze dahl etmeye ve mâlunuza ve canunuza zarar u gezend erışdurmeyeler.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timad kîlasız.

Tahriren fi evâsiti şehri Muharremini l-haram senete sittine ve-tis'i mi'etin.

bi-makami Kostantiniyete l-mahruse.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 26, p. 42-43.

¹Lipsește ki.

Lui!

Tuğra

Glorioși printre emirii neamului Mesiei, nobililor Transilvaniei.

Deîndată ce va sosi înaltul semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Slujitorul meu, Keivan, unul dintre slujitorii Înaltului meu Prag, care a ajuns în acea parte¹ a venit [și a raportat]:

„Dacă se va emite o poruncă ilustră în conformitate cu dorința noastră, atunci noi vrem să-l numim reprezentant² pe beiful de Sibiu³, Petru Haller⁴ și să-i alungăm pe austrieci din țară”. Astfel vi s-a acordat porunca mea ilustră spunându-se că, potrivit dorinței voastre și în conformitate cu obiceiul vostru vechi⁵, voi puteți să-l faceți bei pe cine vreți voi. Nu a mai rămas nimic din ce ar putea trece drept pretext al unei tergiversări în continuare.

Am poruncit:

Voi la rândul vostru, în conformitate cu obiceiul vostru, să numiți bei pe cine vreți voi și, alungându-i dintre voi pe austrieci, care sunt instigatorii, să le luați urma. Dacă însă sunteți nepăsători [în privința] austriecilor și nu îi veți putea alunga dintre voi, atunci vi se vor ivi greutăți. După ce veți fi trimis, cu oameni destoinici, tributul vostru, va fi delimitată granița voastră și vi se va acorda porunca mea ilustră ca, de acum înainte, să slujiți cu cinste și să vă supuneți. Nimeni dintre beilerbeii, slujitorii mei beii și oștenii mei de rând să nu pătrundă în țara și în ținutul vostru și să nu pricinuiască pagubă și stricăciune.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scris în decada mijlocie a lunii muharrem cel sfânt în anul 960.

În reședința Constantinopol, cel ocrotit.

---

¹Se înțelege: *la voi*.

²În text: *vekil*.

³În text: *Zebin*.

⁴În text: *Halleri Petri*.

⁵Se face referire la dreptul de *libera electio*.

**61. 1552 decembrie 28 – 1553 ianuarie 6/960 H. evasît-i muharrem,
Constantinopol.**

Huwa

Tuğra

Kîdvetü ümerâ'i l-milleti l-mesihîye Pâtor Andrâş tevki'-i refi'-i
hümâyun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen 'atebe-i 'ulyâm kullarîndan kulum Kîvân ile Erdel begleri
müşaverere eyleyüb seni vilâyet-i Erdele voyvoda eylemek hususîn
bildürdiler. İmdi mâdâmki togrîlik üzre yüce âsitâneme itâ'at eyleyesin
voyvodalîgun makbuldür buyurdum ki:

sen dâhi fermân-i şerifüme itâ'at edüb Erdel vilâyetinden Nemçe
tâyifesin çıkarub 'adet-i kadime üzre vilâyet-i Erdelün harâcîn yarar
âdemlerle südde-i se'adetüme gönderesin ki sana 'ahdnâme-i şerifüm ve
berât-i hümâyunum ihsân oluna.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timad kilasîz.

Tahiren fi evâsiti şehri Muharremini l-haram senete sittine ve tis'i
mi'etin.

bi-makami Kostantiniyete l-mahruse.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 27, p. 43-44.

Regest: Petritsch, I, nr. 212, p. 87.

Traducere

Lui!

Tuğra

Pildă printre emirii neamului Mesiei, lui Andrei Báthory¹.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să-ți fie cunoscut că:

Acum conducătorii din Transilvania s-au sfătuit cu slujitorul meu
Keivan, unul dintre slujitorii Înaltului meu Prag, și au dat de știre că ei vor

să te faci pe tine voievod al țării Transilvaniei. Atât timp cât tu asculți în chip loial de Înaltul meu Prag, este acceptată [demnitatea ta] de voievod.

Am poruncit:

Tu ascultând, la rândul tău, de porunca mea ilustră, să-i alungi pe austrieci din țara Transilvaniei și să trimiți la Pragul fericirii mele, potrivit vechiului obicei, haraciul Transilvaniei cu oameni destoinici pentru ca să ți se acorde ahdname-ul meu ilustru și beratul meu împărătesc².

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scriș în decada mijlocie a lunii muharrem cel sfânt din anul 960.

În reședința Constantinopol, cel ocrotit.

---

¹În text: *Pátor Andraș*.

²Este vorba de diploma de numire a fiecărui principe al Transilvaniei de către sultan.

62. 1553 februarie 6-14/960 H. evâhîr-i safer, Çatalca.

Huwa

süret-i hükm-i padişahi budur ki nakl olundî

Emirü l-hümerâ'i l-kirâm kebirü l-küberâ'i l-fihâm zu l-kadri ve-l-ihtirâm sâhibü l-'izzi ve-l-ihtişâm el-muhtassu bi-mezidi 'inâyeti l-meliki l-veli Budun beglerbegisi 'Ali dâme ikbalühü tevki-'i refî-'ihümâyün vâsîl olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen Beç kîrâlunun âsitane-i se'adetüme mektublarîn göndermişsiz müşarün ileyhün mektublarına cevâb yazîlub mühürlü kise ile sâna gönderildi buyurdum ki:

hükm-i şerifüm vusul buldugî gibi te'hîr etmeyüb mühriyle müşarün ileyh kîrâla ulaşıdurasîz ve öteden elçisi geldükde te'hîr etmeyüb yarar âdemler koşub emin u sâlim(!) südde-i se'adetime ulaşıdurasîz.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timad kîlasîz.

Tahriren fi evâhiri şehri Saferini l-muzaffer senete sittine ve-tis'i mi'etin.

be-yurt Çatalca.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 28, p. 44-45.

Regest: Petritsch, I, nr. 218, p. 89.

Traducere

Lui!

Aceasta este copia poruncii împărătești care a fost adusă emirului emirilor vrednici de cinste, mai mare printre mărimile respectate, deținător al puterii și al onoarei, posesor de faimă și demnitate, ales al bogatei îndurări a suveranului lumii, beilerbeiului de Buda, Ali, să aibă mereu parte de noroc.

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să-ți fie cunoscut că:

Voi ați trimis acum scrisorile pe care regele Vienei¹ le-a adresat Pragului Fericirii mele. S-a scris răspuns la scrisoarea susnumitului și ți-a fost expediat în pungă sigilată.

Am poruncit:

Atunci când va sosi porunca mea ilustră, să nu zăboviți și să le trimiteți [răspunsul] mai departe, cu sigiliul său, susnumitului rege și de îndată ce de dincolo va sosi solul său, voi trebuie [de asemenea] să nu întârziați în a-l însoți cu oameni destoinici și să-l trimiteți teafăr și nevătămat la Poarta fericirii mele.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scriș în ultima decadă a lunii safer cel victorios în anul 960.

În tabăra de la Çatalça.

---

¹ Este vorba de Ferdinand I de Habsburg.

63. 1553 aprilie 25 – mai 4/960 H. evâsit-i cemâziyi l-evvel,
Constantinopol.

Huwa

Tuğra

Mefâhirü l-ümerâ'i l-milleti l-mesihîye meraci'u l-küberâ'i t-tâyifeti l-'iseviye Erdel vilâyeti begleri tevki'-i refî'-i hümâyun vâsîl olıcak ma'lum ola ki:

hâliyen Kivân nâm kulum 'atebe-i 'alem-penâhuma âdemlerünüz gönderüb 'ubudiyetünüz ve togrîlîgunuz 'arz eyleyüb elçilerümüz âsitâne-i se'âdetden geliğek haracî cem edüb irsâl ederüz deyü bildürmişsiz. Her ne ki demiş isenüz ve gelen âdemlerünüzün cevâbî her ne ise 'ale t-tafsîl ma'lum şerifüm oldî. İmdi size mezid-i merhametümden amân-i şerifüm ihsân eyleyüb âdemlerünüz emin u sâlim irsâl olundî haracunuz ile ademlerünüz ile yarar beglerünüzün yararîn irsal eyleyesiz voyvodalîğa her kimi istersenüz ana 'inâyetüm ile olub 'ahdnâme-i hümâyunum verile memleketün hifz u hirasetinde ola ğânunuz ve mâlunuz ve ehl u 'ayâlünüz ile emin u sâlim olub kullarumuzdan kimesne size aslan dahl u ta'arruz etmeyüb kadimden ne vech-ile hizmet edegelmiş isenüz yine ol vech-ile hizmet eyleyüb birbiriniz togrîlîgunuz mukabelesinde envâ-i 'inâyetlerüm göresiz.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timad kîlasîz.

Tahriren fî evâsiti Cemâziyi l-evvel senete sittine ve-tis'i mi'etin.

bi-makami Kostantiniye.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 29, p. 45.

Regest: Petritsch, I, nr. 228, p. 93.

Lui!

Tuğra

Glorioși printre emirii neamului Mesiei, refugiu al căpeteniilor comunității creștine, nobililor țării Transilvaniei.

De îndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Acum ați trimis la Pragul meu, care este refugiul lumii, oameni împreună cu slujitorul meu numit Keivan [și] ați făcut cunoscută supunerea și loialitatea voastră și ați dat de știre că:

De îndată ce solii noștri se vor întoarce [în Transilvania] de la Pragul fericirii, noi vom strânge haraciul și-l vom expedia [la Poartă]. Tot ceea ce ne-ați spus și toate răspunsurile, pe care ni le-au dat [mereu] oamenii voștri care au venit [la Poartă], au fost luate cu de-amănuntul la cunoștința mea ilustră. Prin îndurarea mea sporită, v-am dăruit acum iertarea mea ilustră, iar oamenii voștri v-au fost trimiși teferi și nevătămați¹. Voi trebuie să trimiteți cu haraciul vostru și cu oamenii voștri pe cei mai destoinici dintre beii voștri destoinici.

Pe cine veți voi [pentru demnitatea de] voievod², aceluia i se va acorda [demnitatea] prin favoarea mea și [lui] i se va da [și] ahdname-ul meu împărătesc. El trebuie să păzească și să apere țara. Voi trebuie să fiți teferi și nevătămați împreună cu oamenii și rudele voastre, în viața și în averea voastră. Nimeni dintre slujitorii noștri să nu se amestece și să intervină în vreun fel.

Voi să-mi slujiți din nou în același fel așa cum v-ați obișnuit să-mi slujiți în trecut. Fiecare dintre voi să se bucure în parte pentru loialitatea sa de felurita mea îndurare³.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scriș în decada mijlocie a lunii cemazi I a anului 960.

În reședința Constantinopol.

---

¹În text: *emin u salim*.

²În text: *voyvodalik*.

³În text: *enva'i inayetlerim*.

64. [1553 aprilie 25 – mai 4/960 h. evâsit-i cemaziyi l-evvel, Constantinopol]¹.

Császár lewele Szebeny kinctarto Haller Péternek.

Jesus hitynwalo wrak² kewzeth wálasztoth wr², Szeben wra², Haller Péter. Ezen magaztaltatoth yegyes² lewelen ywthwan², tudtodra lygyen hogy az országnak kype és kyncztartoya lyteledyrth paranczoltam, hogy semmi kysedelem nélkyl Erdélszágbeli wrakkal² és waydayáwal egyelewkípen tanácskodwán, az Erdélszága adayáth be kwldysybe erelkegyel. Ezth ygy² tugyad. Ezen yelemnek² hygy. Iratoth Máyus holnapyának elsew ryszybe 1553.

Constantinopolba kewlth

Traducere

Scrisoarea Împăratului către tezaurarul de la Sibiu, Petru Haller.

Domn ales între domnii de credința lui Isus, Petru Haller, domn al Sibiului. Primind această aleasă scrisoare semnată, să știi că am poruncit pe seama țării și deoarece ești tezaurar, să te străduiești ca – sfătuindu-te împreună cu domnii și cu voievozii Țării Ardealului – să ne trimiți fără de întârziere haraciul Țării Ardealului. Așa să știi. Să dai crezare acestui semn al meu. Scrisă în prima parte a lunii mai 1553.

Întocmită la Constantinopol.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 37; traducere contemporană (sec. XVI).

Microfilme Austria, rola 345, c. 35.

Regest: Petritsch, I, nr. 229, p. 93.

¹Data emiterii preluată după originalul osman (notă de arhivă târzie).

²Astfel în text.

65. 1553 aprilie 25 – mai 5 /960 H. evâsit-i cemaziyi l-evvel.
Constantinopol.

Huwa

Tuğra

Kidvetü l-ümerâ'i l-milleti l-mesihîye 'umdetü l-küberâ'i t-tâyifeti l-'iseviye Zebin begi Haller Petri tevki'-i refî'-i hümâyün vâsil olıcak ma'lum ola ki:

Erdel vilâyetinün vekili ve hem hazinedârî oldugun ecilden buyurdum ki:

te'hir eylemeyüb Erdel vilâyetinün begleri ve voyvodasî ma'rifetleriyle Erdel vilâyetinün harâcîn göndermege s a'y eyleyesiz.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timâd kîlasîz.

Tahriren fî evâsiti Cemâziyi l-evvel senete sittine ve-tis'i mi'etin.
bi-makam Kostantiniye.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 30, p. 46-47.

Traducere

Lui!

Tuğra

Pildă printre emirii neamului Mesiei, model al mai marilor comunității creștine, beifului Sibiului¹, Petru Haller²:

Deîndată ce va sosi înaltul meu semn împărătesc să-ți fie cunoscut că:

Deoarece tu ești atât guvernatorul³ cât și vistierul⁴ țării Transilvaniei, îți poruncesc ca, nezăbovind, să vă străduiți ca, prin mijlocirea nobililor și a voievodului Transilvaniei, să [ne] trimiteți haraciul.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scris în decada mijlocie a lunii cemazi I a anului 960.
În reședința Constantinopol.

---

¹În text: *Zebin*.

²Petru Haller de Hallerstein a fost mai întâi *magister civium Cibiniensis* (primar al Sibiului).

³În text: *vekil*.

⁴În text: *hazinedar*.

66. 1553 mai 10, Sopron,

Báthory, vaivodae Transsylvaniae

Ferdinandus etc.

Spectabilis ac magnifice, fidelis nobis dilecte.

Transmittimus ad te annexas literas per quas Kazzon passae ad illas suas, quas tu nobis nuper misisti, respondemus teque clementer requirimus, ut eas ad ipsum primo quoque tempore certo perferri cures. In eo eamque facies bene gratam ac expressam voluntatem nostram, regia nostra gratia regale recognoscentes.

Datis Sopronii, 10 Maii 1553.

Post scripta: Ne sis ignorans¹ eorum, quod ad ipsum Kazzon passam scribimus; eosdem sint nobis hoc illarum exemplum adiicere.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 42; concept.

Microfilme Austria, rola 345, c. 38.

¹Lectură nesigură.

67. 1553 mai 11, Sopron.

Kazzon passae, Themesiensis gubernatori
Ferdinandus etc.

Spectabilis ac magnifice vir, syncere nobis dilecte, salutem.

Accepimus literas vestras e Themesio, die sabathi et festo divi Adalberti Episcopi (22 aprilie – n. ed.) datas, ac inde intelleximus quod literas nostras quas superioribus mensibus ad serenissimum Turcarum Imperatorem, dominum vestrum, dederamus et vobis, ut eas ad Excelsam Portam Magnitudinis Suae expediretis, transmiseramus, statim eo perferri curaveritis, ad quas eciam responsum à Magnitudine eius allatum sit, quod spectabili et magnifico Andreae de Bathor, vaivodae nostro Transsylvanensi, ut certo inde ad nos transferretur, miseritis. Ideoque scire cupiatis, num tale responsum nobis redditum sit nec ne. Significamus itaque vobis benigno animo, literas illas domini vestri, Imperatoris Turcarum, nobis una cum praedictis vestris redditas esse, quia praenominatus noster vaivoda eas diligenter illico ad nos misit. Et non potest nobis vestra diligentia et prompta de nobis bene merendi voluntas non magnopere probari, quum¹ eciam aliquando haec officia et studia vestra munificentia et liberalitate nostra regia erga vos recognoscemus.

Caeterum nolumus vos ignorare eius [...] ²tenoris literas ad dominum vestrum per viam, Budae quoque, nempe ad Aly passam, a nobis tum missus fuisse et ante plures dies per viam illam a Magnitudine domini vestri nobis responsum datum atque ab Aly passa transmissum esse, quibus domini vestri literis nos quoque per eandem viam Aly passae denuo respondimus eaque propter non existimamus necessariam fore in praesentiarum Magnitudini eius ulterius quidpiam respondere, praesertim cum paucis admodum diebus oratores nostri ad excelsam Magnitudinis Suae Portam proficisturi sint, sane totius iter hoc et susceptam legationem conficere possent, cum supradicto Aly passa Budensis inducias ad sex menses concludimus et invimus, prout non dubitamus, quin aut serenissimus Turcarum Imperator, dominus vester, aut praefatus Aly passa vos ea de re certiores reddiderit, adeoque vos ad observandum eas sanite et inviolabiliter ex vestra et omnium officialium militumque Turcicorum qui vestro subsunt imperio parati sitis, ut eo commodius et tutius nos oratores nostras ad Portam domini vestri pro tractanda stabiliendaque firma pace vel extendendis prolongandisque induciis inter nos et Magnitudinem eius primo quoque tempore ablegare queamus. Nam si vos et ministri milites ac

officiales Turcici sub ductu vestro existentes inducias illas semestres firmiter servaveritis, vaivoda quoque noster Transsylvanensis et capitanei, milites subditique nostri eas vicissim inconcusse vobiscum observare, nec quidpiam contra eas attentare in mandatis habent. Id quod vobis per presentes benigne respondere volumus. Datis Sopronii, 11. Maii 1553.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 43; concept.
Microfilme Austria, rola 345, c. 39-40.

¹Astfel în text.

²Urmează o pată de cerneală care acoperă un cuvânt.

68. 1553 iunie 25, Sicambria, (Buda).

L.S. Tuighon passa, potentissimi Turcarum Imperatoris Bude et in Hungaria locumtenens etc., vobis, universis magnificis, egregiis, nobilibus, ittem¹ prudentibus, circumspectis, providis iudicibus iuratisque ac toti communitati omnium cohabitatorum tam Transsilvanie tum extra Transsilvaniam, ab altera parte Tibisci, in pertinentiis illis quas potentissimus Turcarum Imperator, dominus noster clementissimus, olim serenissimo domino Joanni regi iam deffuncto¹ serenissimoque nato suo ac serenissime uxore sue, domine Isabelle regine, ex sua gracia concedere dignata fuit, residentibus, commorantibus, ad quos presentes nostre adfferuntur¹ litere, salutem ac bone vicinitatis incrementum.

Cum certo nobis relatum est, ut nonnulli nebulones istic in medio vestri promulgarent, ut rex Ferdinandus cum potentissimo domino nostro inducias obfirmasset, sub hocque colore compellerent vos insurgere contra fideles illos serenissimi nati Joannis regis ac regine, quod nobis molestum est et audire et intelligere, quoniam ipse rex Ferdinandus huiusmodi fallacii solet procedere in suis rebus ac negociis, quorum verbis multam fidem adhibeatis, quoniam potentissimus dominus noster provinciam semel Joanni regi donatam ac eius nato nullomodo abalienare curat ab eis, sitis igitur stabiles ac firmi in fidelitate vestra Joanni regi ac eius nato promisso¹. Summus nos singulis horis parati ad defendendum vos cum universis gentibus ac militibus tam nostris, tam omnium dominorum. Certificetis saltem nos per homines vestros fideles, si ex ferdinandistis aliqui erunt molesti nobis, quoniam potentissimus dominus noster nec particulam minimam in provincia illa concedet Ferdinandi regi. Secus ne faeciatis¹ hortamur. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in castris nostris Sicambrie positis, vigesima quinta Junii anno Domini M.D.LIII.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 71; original; *pence-ul în tuș*.
Microfilme Austria, rola 345, c. 66.

Regest: Petritsch, I, nr. 233, p. 94.

¹Astfel în text.

69. 1553 iulie 3-12/960 H. evâhir-i receb, Constantinopol.

Huwa

Tuğra

Mefâhirü l-ümerâ'i l-milleti l-mesihîye merâci'u l-küberâ'i t-tâyifeti l-'iseviye vilâyet-i Erdel begleri ve mefâhirü l-a'yânî l-milleti l-hasrâniye¹ Erdel vilâyeti a'yânî tevki'-i refi'-i hümayun vâsil olıcak ma'lum ola ki:

mektubunuz gelüb haracî isti'gâl üzre göndermek üzreyüz ammâ kîrâl oğlî memlekete girmek üzredür deyü istimâ olunub eger girecek olursa olanca kudretümüz elümüzden alurlar deyü kîrâl oğlî şimdilik girmemek recâ eyleyüb nâgâh bir hatâ ola bir mikdâr memleket islâh olundukdan sonra istedikleri kimesneye memleketi 'inâyet eylesesiz deyü bildürmüşsiz. Yüce âsitâneme kemâl-i itâ'at u istikamet üzre olduğunuzî i'lâm eyleyüb ve serhadda olan 'asker halkî emn u amâna bakmayub akîn eyleyüb yîkub yakmakdan hâli degüllerdür deyü Temeşfâr beglerbegisine ve Lipova sancagîbegine mü'ekked hükm-i şerifüm gönderilmek bâbında istid'â-yi 'inâyet etmişsiz.

Her ne ki 'arz etmiş isenüz 'ale t-tafsil dergâh-i se'âdet-destgâhumuzda ma'lum olmuştur. İmdi yüce dergâhuma itâ'at eyleyüb togrîlik üzre hidmet edenler mezid-i 'inâyetümle behremend olub eyyâm-i se'âdetümde hâneleri ve mâllarî ve ehl u 'ayâlleri ile yerlerinde ve mülklerinede âsude-hâl olurlar Temeşfar beglerbegisine ve serhadd beglerine mü'ekked hükm-i şerifüm gönderildi ki istikamet üzre olan Erdel vilâyeti begleri kullarumun memleketlerine segirtmeyüb itâ'at üzre olan harâc-güzâr re'âyâya dahl u ta'arruz etmeyüb rencide etdürmeyeler kîrâl oğlînun ol vilâyete gelmesi sūdde-i se'âdetümde işidilmedi ne mahalle gelmişdür bi-l-fi'l kandadur ma'lum olmadî mezkurî getürmege sizden âdem gitmiş midür ne vech-ile gelür siz dahi bildürmemişsiz buyurdum ki:

hükm-i şerif-i vâcibü l-ittibâ'um varub vusul buldukda kîrâl oğlından nice haber aldunuz bi-l-fi'l ne mahallededür mezkurî getürmege içinüzden âdem gitmiş midür memleket gendüyi istemeyicek ne vech-ile gelür tafsili ile sahih haberin bilüb sūdde-i se'âdetüme 'arz eylesesiz ve bundan akdem size gönderilen emr-i şerifüm mucibince harâcunuzî eglendürmeyüb âsitâne-i se'âdetüme gönderesiz ve Nemçe tâyifesin içinüzdem çıkarub kadimden togrîlikla hidmet edegelmiş kullarumsîz şöyleki istikâmet üzre hidmet

eyleyesiz envâ'-i 'inâyetüm müşahede edüb emn u amân olasîz şöyleki
istikâmet üzre olmayasîz mazlemenüz gendü boynunuzadur.

Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife i'timâd kilasîz.

Tahiren fi evâhiri Receb senete sittine ve-tis'i mi'etin.

bi-makâmi Kostantiniyete l-mahruse.

Ediție: Schaendlinger – Römer, nr. 32, p. 49-50.

Regest: Petritsch, I, nr. 234, p. 95.

¹Astfel în text, în loc de *nasrâniye*.

Traducere

Lui!

Tuğra

Glorioși printre emirii neamului Mesiei, refugiu al mai marilor comunități creștine, nobililor¹ țării Transilvaniei și glorioși printre notabilii neamului creștin, notabililor țării Transilvaniei.

Deîndată ce va sosi înaltul semn împărătesc să vă fie cunoscut că:

Scrisoarea voastră a sosit [aici]. Voi ne-ați făcut cunoscut că: „Noi suntem pe cale să vă trimitem degrabă haraciul, dar s-a auzit că fiul regelui² este punctul de a intra în țară. Voi ne-ați rugat [lucrul următor]: fiul regelui să nu pătrundă acum [în țară] deoarece, deîndată ce ar intra, ne-ar lua din mâinile noastre, toată puterea. De s-ar dovedi acest neprevăzut ca o greșală, atunci, deîndată ce țara s-a mai liniștit puțin³, să se dea țara aceluia, care este dorit [de ei]⁴. [Voi ați mai făcut cunoscut că] voi sunteți supuși desăvârșiți și loiali față de Înalta mea Poartă. Deoarece soldații de la hotare nu respectă armistițiul⁵, fac expediții de pradă și nu conținesc în a distruge și incendia, voi ați cerut îndurare, ca să fie trimis strașnicul meu ordin ilustru beilerbeiului de Timișoara și sangeacbeiului de Lipova. Tot ceea ce ne-ați raportat a fost luat cu de-amănuntul la cunoștința Porții mele, prag al fericirii. Astfel, cei care, supunându-se Înaltei mele Curți, o slujesc în mod loial, se vor bucura de sporita mea îndurare. Și, în zilele fericirii mele, să fie nestingheriți în casele și averile și în familiile și neamurile lor. S-a trimis

strașnica mea poruncă ilustră atât beilerbeiului de Timișoara cât și comandanților de la hotare, că nu trebuie să năvălească în țara slujitorilor mei, beilor mei supuși ai țării Transilvaniei și să-i asuprească, să-i atace și să-i supere pe supușii care plătesc haraciul. La Pragul fericirii mele nu s-a auzit încă nimic cu privire la sosirea fiului regelui în acea țară⁶. Nu este cunoscut nici locul în care a ajuns și nici unde s-a oprit în prezent. Nici voi nu ați dat de știre, la rândul vostru, dacă de la voi au plecat oameni pentru a-l aduce pe susnumitul⁷ și în ce fel vine.

Am poruncit:

De îndată ce va sosi și vă va parveni porunca mea ilustră, care cere ascultare, voi să aflați știri clare și să raportați Porții fericirii mele ce vești ați primit de la fiul regelui, în ce loc se află el în prezent și dacă cineva dintre voi a plecat pentru a-l aduce pe susnumitul și în ce fel va veni dacă țara nu-l va vroi? Voi trebuie ca, potrivit poruncii mele ilustre, care v-a fost trimisă înainte de aceasta, să nu mai întârziați [trimiterea] haraciului vostru și să-l expediați. Voi să-i alungați pe austrieci dintre voi și să fiți din nou slujitorii mei, așa cum mi-ați tot slujit cu loialitate din trecut și până acum. Astfel că, dacă voi îmi veți sluji cu loialitate, veți fi martorii feluritei mele îndurări și veți trăi în liniște și siguranță.

Dacă nu îmi veți fi loiali, răspunderea cade în seama voastră.

Așa să știți.

[Voi trebuie] să dați crezare semnului ilustru.

Scris în ultima decadă a lunii receb din anul 960.

În reședința Constantinopol.

---

¹În text: *begler*.

²În text: *kiraloglî*.

³În text: *bir mikdar*.

⁴În text: *istedükleri*.

⁵*emn u aman*.

⁶Este vorba de Transilvania.

⁷Se înțelege, *fiul regelui*.

70. 1553 iulie 5, Timișoara.

L.S.

Egregii domini, amici nobis dilecti, post salutem et nostri commendacionem. Intelligimus, quod rex Ferdinandus dedisset ad vos et misisset literas ac promulgari¹ faceret, ut partem regni Hungarie et regnum Transsilvanie dedisset et donasset eidem ita tamen et censum regni Hungarie Transsilvanieque Sue Maiestati administrare et reddere deberet. Quod minime credere debeatis, quoniam non quod regnum Hungarie et Transsilvanie eidem regi Ferdinando Sacra Cesarea Maiestas dedisset et donasset, sed neque tale unicum prestavit et ne quidem prestabit, imo dedit iterum, remisit et donavit Reginali Maiestati illustrissimoque filio eiusdem orfanis Sue Maiestatis. Hortamus itaque vos et amonemus² nichilominus et mandamus, quatenus vos ipsi tenere et servare debeatis fidelitatem Sacre Cesaree Maiestatis ac Reginalis Maiestatis filiique eiusdem et una cum fidelibus Sue Maiestatis id facturi quidquid vobis faciendum preceperint. Quod si feceritis, bene quidem, alioquin credendum. Dedimus eisdem informacionem quid sint facturi et nos eisdem una cum pasa² Bwdensis² aderimus auxilio, quoniam habemus in mandatis³, vos et omnes adherentes factioni Germanice et regi Ferdinando² gladio iugulabimus et igne consumemus et puniemus. Secus nulla ratione facere in premissis presumatis. Feliciter vos valere optamus. Datum in civitate Themesiensis, feria quarta post Visitacionis intemerate Virginis Marie, anno salutis 1553.

Kazun passa, comes Themesiensis ac Sacre Cesaree Maiestatis locumtenens et consiliarius atque byllerbegg² et in partibus regni Hungarie supremus capitaneus.

Adresa pe verso: Universitati nobilium comitatus Byhoriensis, amicis nobis dilectis et honorandis.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 89; original; *pence-ul în tuș*; pecete de închidere.

Microfilme Austria, rola 345, c. 81.

Regest: Petritsch, I, nr. 235, p. 95.

¹In text: *provolgari*.

²Astfel în text.

³In text: *mandamus*.

71. 1553 iulie 18, Sárki.

Exemplum literarum Maiestatis Reginalis, domine nostre clementissime, ad potentissimum Imperatorem datarum.

Excellentissimo, invictissimo, potentissimo principi, domino, domino swlthano¹ Swlimano¹, Dei gracia Thurcarum Imperatori, cesarum cesari, domino dominantium etc., benefactori nostro clementissimo, Isabella, eodem gracia regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc., salutem et prosperorum successuum augmentum.

Excellentissime, invictissime, potentissime Imperator, domine et benefactor clementissime.

Scimus, Maiestatem Vestram Cesaream non latere, Nos certis de causis cum Regia Maiestate Romanorum de Transilvania pacta fecisse, pro quibus quidem pactis licet à Serenitate Sua Nobis plene satisfactum non sit, tamen iam aliqua ex parte satisfactum est. Promissa quoque est et filia Serenitatis eius in matrimonium filio nostro illustrissimo et cum via atque ratio redditus nostri in Hungariam adempta esse indicetur ac Serenissimus Romanorum rex Nostrum apud Maiestatem Vestram Imperatoriam intercessionem utilem sibi fore existimet, rogamus Maiestatem Vestram Cesaream, dignetur regnum Transilvanie et pertinencias Regie Romanorum Maiestati cum ea pensione annua, qua Nos filiusque Noster illustrissimus tenuimus, clementer concedere, tandem Nos quoque filium Nostrum illustrissimum in gratiam Maiestatis Vestre Imperatorie commendamus. Quam Deus Optimus Maximus in multos et felices annos incolumem conservare dignetur. Date in civitate Sarky, die decima octava mensis Julii 1551IIJ.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 104; copie.

Microfilme Austria, rola 345, c. 93. O copie contemporană identică la fol. 103/c. 92.

¹Astfel în text.

72. [1553 iulie 18, f.l.]

Serenissime princeps etc.

Tum ex literis tumtiis¹ Serenitatis Vestrae praeterito tempore accepimus, qua gratia et amicitia Serenitas Vestra erga nos filiumque nostrum sese exhibuerit, de qua benefactione nos Serenitati Vestrae singulares agimus habemusque gratias. Verum Serenitatem Vestram non possumus caelare nos cum Sacratissimo Romanorum, Hungariae et Bohemiae etc. rege, domino fratre et affine nostro charissimo, certis de causis nomine nostro et filii nostri charissimi pro nostro et filii nostri in regno Hungariae et Transilvania¹ iure concordasse, et pro illo per memoratum dominum regem Romanorum aliis ducatibus contentatos nobisque satisfactum esse, nec non regiam suam Maiestatem charissimo filio nostro filiam suam etiam charissimam matrimonio iungendam promississe. Quos contractus, pacta et transactiones nos pro fide nostra servare iure teneamur. Quam ob rem neque nos, neque filius noster in Ungariam aut Transilvaniam redeundo causam iustam ullam nunc habentes, petemus, Serenitas Vestra dignetur pro gratia et benevolentia sua in personam nostram et filii nostri memoratum Sacratissimum Romanorum regem in Transilvania cum pertinentiis suis, quibus nos cum filio nostro ac frater Georgius unacum domino Petro Petrowitz prius eam habuimus et possedimus, erga annuam pensionem quemadmodum Serenitati Vestrae ex eadem provintia quotannis pensa et data est, quietum et pacificum permittere. Hoc nos erga fermitatem Vestram omni observantia et studio recompensare studebimus.

Însemnări pe verso: Transscriptum literarum regine Isabelle ad Imperatorem Turcarum scriptarum.

Ad 18. Iulii 1553 (însemnare târzie)

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 105; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 345, c. 94-95.

¹Astfel în text.

73. 1553 iulie 25, [Sicambria], (Buda).

Sacratissima Regia Maiestas,
Domine, domine nobis clementissime,

Decima septima die mensis praesentis Iulii Strigonium Budam decima octava pervenimus et utrobique excepti, habiti et honorati sumus, ut decuit oratores Vestrae Serenissimae Maiestatis. Verum passa Budensis, quanto est¹ Strigoniensis sangzaccho maior, tanto maiori honore pro more gentis suae in excipiendis et tractandis nobis usus est. Deducti post die sequenti ad tentorium passae, assidentibus multis viris insignibus, assurrexit et perreverenter porrecta manu nos excepit ac sibi ex opposito sedere fecit. Primumque ut valeremus et quale iter habuerimus interrogavit, demonstrata humanis verbis laetitia quod utrunque nobis ex voto contigisset. Post haec orsi à salutatione ac faelicium rerum precatione et oblatione munerum cum benevolentia, devenimus ad narrationem nobis commissam, eaque exposita et attente exaudita, respondit nobis dominus passa ad omnia summa cum humanitate et levitate, agendo gratias pro omnibus que tunc obtulimus, dicendoque omnia se facturum quae petebamus, tam scilicet in deducendis nobis securae¹, quam in commendandis apud passas et suos amicos. Subiunxit post, quod quum¹ ipse esset a parvulo parva admodum pecunia Imperatoris Turcarum emptus et in eius Porta educatus habetque a suo principe et honorem et non exiguas opes, non curaret tam ea quae alii homines, quam ut misera plebes¹ secure esset, non opprimeretur, nec esset inter principes, id est dominum suum, et Maiestatem Vestram constituendorum dissidiorum author, hocque studium semper se habiturum, si modo et Maiestas Vestra animum suum ad id applicaverit, regetque et gubernabit suos ita, ut tot querimonie de illis limitibus non afferantur.

Homines enim sui principis nullam adhuc causam latentarum induciarum dedisse, sed Vestrae Maiestatis tam milites quam Haidones nunquam ad id tempus a grassatione cessasse et cognovisse se hoc Maiestatis Vestrae hominibus, qui praedatum ab Agria, a Corotna, a Kapwsywar¹, a Zygeth et ab aliis quibusdam locis profecti atque intercepti sunt, fateantur et inter alios Johannes Fodor, qui praecipuus inter caeteros Haidones habeatur, palamque declamitat à domino Volffgango Dersffy se missum fuisse praedatum.

Caeterum idem dominus passa dicebat, non dolere se, nec principem suum, quod Maiestas Vestra castellanos et praefectos viros bonos pro custodia locorum suorum in suis finitimis arcibus teneat, sed quod in eisdem

arcibus foveantur Haidones et similis praedonum colluvies, quoque facta praeda aut latrocinio in easdem arces admittantur, ut in perfugium tutissimum ibique ex aequo inter se praedam partiuntur. Quod si duraverit, nec Maiestas Vestra providere dignabitur, qui haec licentia aliquando tandem sopiatur, dicit passa, nescire se quo modo aut praesentes inducie firmae permanere aut futura pax poterit constitui.

Dicebamus nos, non ex arcibus eiusmodi fieri latrocinia, quia Maiestas Vestra constituisset in eis novos praefectos eosque bonos viros et Maiestati Vestrae morigeros, sed esse quosdam vagabundos homines sine dominis et stipendiis, qui eiusmodi committunt et exercent furtim facinora.

Respondit, id negari non posse, quum¹ habeat Haidones et alios homines captos, qui certam fidem de his faciunt.

Ad quae iterum nos subiunximus, omnino haec non perpetrare arcium de quibus querebatur milites praesidiarios, sed praefatos latrones vagabundos hique inducturi arcium illarum custodes in invidiam et odium vobis, domine passa, culpam hanc in eos ab se transferunt.

Verum ubi dixit, se etiam² illum habere in manu, qui Hamzabeghum ceperat et plures alios quos proferre volebat nobis rennuentibus, quid respondere illi potuerimus aliud, Maiestas Vestra consideret vertimusque ad alia sermones. Itaque supplicamus, ut Maiestas Vestra dignetur hiis obviare, si vult rite (ut dicebat passa) cum Imperatore Turcarum pacificari.

Venimus ab his sermonibus ad alia, quae post dicemus suo ordine. Verum mox ad tentoria nostra ab hac prima audientia reversi, venit ad nos Adrianus Literatus et clam porrexit nobis literas Clementis Artandy et regestum nominum quorundam dominorum regnicolarum à regina Isabella missum, ad quos hortatus passa ab eadem regina Isabella per proprium nuncium dedit literas praeceptorias, ut ad ipsam reginam et Johannis filium deficerent sub gravissima paena qui voluissent. Has autem literas mittere ad Maiestatem Vestram statim curare studuimus, sed non occurrit certus modus. Verum Maiestas Vestra vel ex hac sola regine cum Turcis intelligentia facile perpendet eius perfidiam, consilium et conatum et quae una cum filio longe alia ratione tractari debebit quam verbis et clementia, putamusque in similibus et consanguinitatis et pietatis obliviscendum esse, hiis praesertim qui regnare volunt.

Caeterum, quoniam ad eas literas, quas proxime Maiestas Vestra miserat passae, ex parte tumultuum Transsylvanorum, quibus idem passa magis videbatur incendium suppeditare, praecipiendo Themeswariensi et Zolnokiensi sangzaccho, ut conspiratorius eius insane factionis opitulentur,

nihil interim respondere voluerit ut scripserat domino Paxy, donec oratores ad eum pervenissent.

Nos in secunda audientia praemissis multis aliis sermonibus provocate et ipso passa his de literis (quantum arbitramur) mentionem omnino² supprimente, de industria et praehabito consilio rem silentio praeterire noluimus.

Ubi igitur orsus est queri de finitimorum hominum Vestre Maiestatis, praesertim vero de Haidonum Corotnensium, Zigethiensium, Kapuswywariensium¹ et Agriensium grassationibus, nosque excusaremus diversis rationibus praefatos, ut edocti sumus, devenimus tandem in illud argumentum, quod quum¹ Maiestas Vestra initura amicitiam tam² diuturnam, sinceram et firmam cum Imperatore Turcarum omnem animum et mentem suam appulisset ad eiusmodi inquietorum hominum in confiniis suis que turbulentius haberentur, licentiam et excursionses comprimendos, iamque et praesides suos aliquot hac de causa commutasset et nonnullos etiam milites in quibusdam locis praesidiorum suorum morte multasset¹, qui in his eius Maiestati et suis ducibus non parebant. Ecce motus Transsylvani, ecce conspiratio, immo et rebellio multorum qui non ita pridem novis iuramentis fidei Maiestati Regie sese obstrinxerant et addixerant. Et id ausi (quantum ad serenissimum regem nostrum multis ex locis affertur) tua inquietes, Magnifica Dominatione, domine passa, suppeditante huiusmodi facinorosis hominibus animos ad tumultuandum, nempe data commissione Themeswariensi et Zolnokiensi praesidibus, ut iis ad peragendum quod aggressi perhibentur, ferrent subsidium. Quo motu concitato adductaque ea provincia cum vicina parte Hungariae Maiestati regis nostri subdita in eiusmodi contumaciam et rebellionem, quantum credis posse iam eius Maiestatem et has et alias perditorum hominum insolentias, de quibus vos, domine passa, conquerimini sopire et comprimeretur.

Hic passa, bene, inquit, fecistis quod hac de re in mentionem incidistis. Quid enim aliud et Transsylvani et hii qui foris existentes Transsylvanie adiacent facere debuissent, quam insurgere et tueri se ab iis qui contra se a vestro rege mittebantur armati? Nam Dobo cum episcopis Transsylvano et Varadiense noviter factis exercitum ceperat conscribere et in Transsylvaniam hostiliter intrare pergebat. Illi, ut hiis resisterent, tutelae suae gratia obsistere voluerunt, quod iure ob acceptam causam non datam, eos fecisse debet indicari.

Nos ad haec: Si sic res se haberet, domine passa, ut narras, certe posses et apud principem tuum et apud nostrum excusari motusque

coniuratorum aequior haberetur. Verum, quia male informatum te esse his de rebus perspicimus, necesse est nonnulla dicere nos, que ad veritatem huius rei aperiendam et te edocendum pertineant rogamusque ut nos aliquantulum patienter audire velis.

Rem igitur ab origine exponemus et cognosces motum coniuratorum scelus esse ac te magnopere contra inducias iam ab Imperatore tuo acceptatas et subscriptas confirmatasque et Hruztani¹ literis et tuis facere, si modo revera ope tua foveantur illi tumultus eo pacto quo refertur hicque data dicendi facultate, hoc primum (diximus) scire debebis, domine passa, quod adhuc anno superiore in comiciis Posoniensibus Transsylvani frequentes ad praefata comitia venerant cum publica totius provincie commissione maximisque et votis et instantia contenderunt, ut eis Maiestas Sua vaiwodum¹ et episcopum daret iuxta veterem eorum consuetudinem et usum. Hoc ipsum reliqui quoque status Hungarie, qui in potestate eius Maiestatis existunt, efflagitaverunt ut curie quoque officia et Magistratus cum Episcopatibus et praelaturis ecclesiarum distribueret, quo quaelibet regni pars rite posset procurari. Tunc temporis occupata Sua Maiestas novo bello Turcico et Germanorum motibus Themeswariensem tantum comitem Losonzium et vaiwodam¹ Transsylvanum, Andream Baatory¹, fecit. Neque hic diutius eam praefecturam assumpsit, quam ad annum unum, quod esset ob gravem valetudinem corporis ad tantae provincie curam minus idoneus. Revoluta itaque anno, et aliis comitiis Sopronii habitis, denuo Transsylvani oratores suos misere ad² regem nostrum episcopum et vaiwodam¹ postulantes, qui non ad tempus, ut Baatory¹, sed stabilis essent et eorum curam gereret. Eo igitur tempore, exauditis Transsylvanorum et aliorum dominorum regnicolarum postulationibus, Maiestas Regia primum collato archi² – episcopatu cum episcopatibus viris quos cognovit esse dignos, vaiwoda¹ quoque in Transsylvania duos creavit, uti petebatur, alium Stephanum Dobo Hungarum, alterum Franciscum Kendy Transsylvanum, ut hoc etiam Transsylvanis gratiam suam declaret.

Atque haec dum aguntur et praeparat se vaiwoda¹ Dobo cum episcopo ad proficiscendum in Transsylvaniam, nihil prorsus quicquam adhuc cognito de Transsylvanorum complicitumque eorum motu, cumque iam eos Maiestas Regia ab se dimisisset essentque ad summum cum trecentis hominibus, pro honore regio et sua conditione ingressuri, insurrexere in eos praefati coniurati institeruntque prohibere ab ingressu magno coacti numero. Hac insperata rebellione et hostilitate illorum visa, nulla armorum cura praehabita, Dobo quoque cum episcopo ad maiores vires cogendos sese

convertere, non quod vi aliquid vellent, sed ut tuti forent a fortuitis casibus et ab his qui in se insurrexerant.

Iam tu, magnifice passa, iudices et expendas per temetipsum huius rei originem et nostri ne, an hi coniurati causam praeberunt tanti tumultus, et praeterea hoc ne est denuo Transsylvaniam occupare, an dudum occupata curam gerere velle, non quidem in contemplum et praeiudicium Imperatoris tui, sed pro eius possessione etiam munera quotannis offerendo. Unde quum¹ iam plane intelliges omnem huius negotii seriem, quam alioqui etiam ex literis Regie Maiestatis paulo ante datis cognoveras, rogamus Tuam Dominationem nomine regis nostri, ut velis in hoc ita te gerere, ut amore et benevolentia respondeas eius Maiestati. Et si aliqua fomenta huius incendio iam subdideris, ea submoneas et sangzacchis Themesiensi ac Zolnokiensi Transsylvanisque et eorum complicibus frena atque audaciam inhi-beas. Alioquin procul dubio si feceris, facies contra inducias, quibus et Imperator, dominus tuus, et Hrustan passa ac tu subscripsistis, datis literis ad regem nostrum serenissimum.

Et in hanc sententiam quum¹ plura dicere pergeremus ostensuri Transsylvaniam fuisse in manu Serenissime Maiestatis multo ante quem induciae factae fuerunt habuisseque praecipuum locum Transsylvaniam in articulis, qui ad² principem suum per Aly passam missi sunt, tanquam ipse nimis multa familiariter nobiscum colloqueretur, nec opus esset tam copiose de his hic loqui, sed illic ubi res tota peragetur. Nos quoque excusavimus nos de longiore oratione, adiungentes alioquin, opus fuisse ut hic illi exponeremus eumque admoneremus, ne quid in hoc attentaret suo consilio et ante scitum sui domini ac Hrustani et donec nos Imperatori eius cum Hrustano ipso audierit. Quando sciret rex noster aliam esse voluntatem Turcarum principis quam ut hoc pacto, dum secum de solida pace tractaret, detrudatur sensim e possessione Transsylvanie.

Subiunxit hoc interim passa aliquoties: Et cuius esset Transsylvania? Ad quem nam pertineret eius procuracionem gerere mittereque in eam praefectum?

Nos non ignari captionis et quo deduceremur ab eo quid ni? Certe, ad regem nostrum. Caeterum non credas, domine passa, regem nostrum adeo esse parum circumspectem, ut non intelligat et Hungarie et Transsylvanie statum, et quantum Imperator Turcarum tam in Hungaria quam in Transsylvania habeat potestates. Et ob id amicitiam quoque cum eo ac

vicinitatem colere eumque quotannis honorario munere prosequi contendit, sicut iam ab aliquot annis facere inceperat semperque summo studio perseverasset, nisi delatorum hominum et vobis e principi vestro malicia, mendaciis odiosum reddere conaretur, prout nunc quoque videre id manifeste potes, dum nos ad ipsum Imperatorem vestrum mittet Sua Maiestas cum muneribus ad pacem *cum eo*² faciendam; ii quos iam saepe nominavimus scelestissimi homines accusant apud vos, quod nec inducias servat constanter, nec sincero animo pro pace agit. Verum, domine passa, quid decedet Imperatori vestro si rex noster pro Hungaria et Transsylvania illi est quotannis honoraria dona collaturus ut conferrent alii, imo etiam si in hoc laborat, ut nemo alius id faciat quam ipse, ad quem iure et Hungaria et Transsylvania pertinent, quum¹ ob id ed Dobo non est missus de novo occupare Transylvaniam, sed ut succedat in officio domino Baathori¹, cur adversari nobis videatur non intelligimus?

Alia autem quadem verba intercesserunt de ultronea discessione regine et Petrovith et Monachi ex Transsylvania et de Transsylvanorum studiis, ut ad fidem regis nostri devenirent. Verum, quoniam festinabamus persuadere passae, ne in hoc proposito perseveraret iuvandi coniuratos supra nominatos pluribus et quam melioribus modis potuimus eum rogavimus ut declararet erga Maiestatem Vestram benevolentiam, facta prohibitione Themeswariensi et Zolnokiensi praesidi ac etiam coniuratis, ut cessarent a tumultuando donec oratores Maiestatis Vestrae peragerent res in Porta sui domini liberumque esset intrin vaiwodae¹ et episcopo Transsylvaniensi ad sua loca proficisci.

Ubi tandem respondit, libenter volo eius Maiestati gratificari daboque mandatum et ad Themeswar et ad Zolnok et in Transsylvaniam, ut abstineant ab his tumultibus et sint omnino quieti donec vos in Porta Imperatoris mei permanebitis, modo et rex vester itidem suis praecipiat sintque mutuo pacifici aliique ab aliis abstineant. Nec unquam (licet ter et quater¹ mentionem fecerimus) efficere potuimus ut diceret iussurum se, ne ingressum domini Dobo et domini episcopi impedirent, tantummodo generaliter locutus est, ut utrinque sint quieti.

Quod autem ad pacem attinet, dicebat, se sperare futurum, sed sic si rei non aurem solam sed totum caput amplecteremur et ita omnia perficeremus, ut revera inter nos et ipsos pax sisteretur et utrique suos limites scirent, nesciens quibus nam conditionibus essemus pro pace acturi,

quum¹ ne verbo quidem idem passa a nobis fuerit sciscitatus (tanta est usus modestia) qualem nam pacem essemus petituri et ideo hac in parte parcius extendimus nos in loquendo. Caetereum dicebat, etiam in Vestre Maiestatis esse manu et pacem et bellum, dummodo obtenta ipsa pace turbatores eius non foveat in finitimis arcibus sed castiget.

De captivorum etiam liberatione plura est locutus. Impium esse, dicens (nam audivimus hominem studiosum esse literarum et minime crudelem atque avarum) diu carceribus detinere et cogere ad maiora precia redemptionis, quam quorundam fortunae patiantur. Idea offerebat, se velle offerre ad eorum citam et facilem dimissionem suam operam defalcaturumque etiam de preciis eorum qui solvendo non esset, quod ab illis peteretur, modo et Maiestas Vestra idem de Turcis quoque faceret, qui per Hungari vincti teneretur libereque posse pro hiis homines ad se mitti eosque vel solis literis Vestrae Maiestatis fore secures.

Caeterum, 24, Julii, quum¹ discessum nostrum appareramus, nunciavit nobis passa, venisse ad se sangzacchum Zolnokiensem, qui diceret undique gentem magno numero Vestrae Maiestatis mandato ad Dobro confluere iussisseque eum per vim in Transsylvaniam irrumpere. Quod si verum sit, se quoque non permissurum ditionem et amicos Imperatoris sui opprimi et daturum operam ut defendantur.

Nos, scientes unde haec tempestas oriretur, renunciavimus rem magni momenti esse, nec per internuncium agi de illa posse, quod tam ad nostram quum¹ ad ipsius passae satisfactionem foret. Igitur petere nos, ut ad se venire iubeat. Annuit et mox ad eum deducti, haec ad verbum exposuimus quae sequuntur.

Ad ea, magnifice passa, quae nobis Tua Dominatio Magnifica nunciavit ex parte gentium quae congregantur contra eos qui in regem nostrum serenissimum coniurariunt, haec respondemus.

Proximo anno superiore secundo rex noster nec vi, nec dolo interceptit Transsylvaniam, sed a regina Isabella, a filio suo, a fratre Georgio, a Petrovith et ab omnibus Transsylvanis ultro et communi omnium consensu tradita est, quod etiam potentissimo Imperatori notum est, cui rex noster non semel sed pluries per literas et amicum se et bonum vicinum velle esse et quotannis ad eius Maiestatem pensionem muneris, quantum ipsa etiam regina persolvit, daturum sese obtulit. Tunc eius Maiestas misit in eandem Transsylvaniam vaiwodam¹ suum, dominum Bathory, misit et alias gentes

suas, nec interim a quopiam in possessione Transsylvanie molestata est Sua Maiestas. Sicque existente Transsylvania in manu eius Maiestatis, fecit cum potentissimo Imperatore Turcarum inducias, in quibus etiam Transsylvanie continebatur, prout in articulis apparet, quos dominus Aly passa miserat ad excelsam eius Portam. Quieta igitur in hunc modum stante Transsylvania, iure tam vetere atque eo quod ultro eius Maiestati tradita est, quam etiam ratione induciarum ab ipsa Maiestate Imperatori tui acceptarum et confirmatarum. Cur igitur illi perversi et turbatores patriae coniurarunt in principem et dominum suum naturalem audeantque contra inducias agere, tam firmiter factas et conclusas? Et si in eos Maiestas regis nostri vult animadvertere et illorum temeritatem corripere, nihil certe agit contra potentissimum Imperatorem tuum, sed contra subditos suos, sibi sua sponte fide per iuramenta obstrictos. Igitur hortamur et rogamus Magnificam Dominationem Vestram, ne se ingerat in hos horum coniuratorum motus antequam a principe suo invictissimo accipiat mandata; nosque ad eius Maiestatis conspectum amplissimum proficiscemur, feratque interea Tua Magnifica Dominatio aequo animo, quicquid rex noster in infideles suos subditos agere intenderet. Alioqui hoc in manu Altissimi Dei et potentissimi Imperatori tui erit cui concedetur Transsylvania, quum¹ serenissimus rex noster illud cum Imperatore tuo statuit inire amicitiae vinculum, ex quo si Deus Optimus Maximus annuerit, non honorem solum maximum, sed etiam quam maxima commoda et perpetuam famam eaque sine impensis et iactura rerum suarum percipiet. Haec, ut Tua Magnifica Dominatio, domine passa, bene secum perpendat, oramus, ne aliquid tanta in re aggrediatur, quod possit eidem secus in posterum cadere, ubi legationem nostram invictissimus Imperator audiverit quam humana mens cogitare potuisset.

Quae quum¹ ad finem usque audisset, etsi fortasse intra se agnovit et consensit veritati, tamen inter multa verba nulli horum locum dedit, affirmans in summa domini sui et Hungariam et Transsylvaniam esse, et ita Transsylvaniam filio Johannis dedisse, ut suam et ut patri etiam dederat eius, quod amicus Imperatori suo fuerit et illi serviverit, postquam suam mortem ad neminem alium ipsum regnum pertinere quam ad Imperatorem Turcarum. Ideo nescire se quo pacto, quando vel quibus privilegiis regi vestro ipsum dederit regnum, petendo penes haec ne de his tam profunde secum colloquemur, quum¹ hic nullus finis fieri possit. Nos quoque diximus nihil, nos loqui de summa nostrae legationis sed tantum de his, quae hoc praesens

negocium in medium adduxit. Ideo scire debet, quod regnum totum a Johannis filio nemo alius alienavit, quam initio ipse pater eius et postremo mater cum Monacho et Petrowith, uti iam audistis. Et hic brevibus exposuimus tenorem concordie cum Maiestate Vestra de successore regni similque diximus Maiestatem Vestram libenter usuram, gratia et amicitia eius Imperatoris, modo illum ab se non rejiciat. Sed utcunque sese eiusmodi habeant, diximus rogare Maiestatem Vestram, ne ipse passa impediatur officiales suos ad curam Transsylvaniae proficisci et iubeat tam Zolnokiensibus, Themeswariensibus et Transsylvaniensibus, quam etiam Petrovith, ne interea tempore tumultuentur, donec nos Constantinopolim proficiscimur.

Ad quae omnia respondit, facturum se pro voto nostro, caeterum nolle dominum Dobo pati intromitti, sed postquam dominus Bathory iam intromissus est et gerit officium bene ac pacifice, Maiestas Vestra non curet alium illi surrogari, sed in eundem dominum Bathory denuo vaivodatum rejiciat et iubeat gerere *donec nos redeamus*⁴.

Caveat autem maxime, *ne eius Maiestas*³ quae arma moveat vel in Transsylvaniam intendant, quia alioqui nos parum faeliciter ambulabimus, ut dicebat.

Quae quum¹ ita se habeant et ipse passa iussurus est suis, ut quieti sint, quid consulere debeamus Maiestati Vestre nescimus, tamen postquam tantum tardavit intrare dominus Dobo, revocetur et commissa denuo cura domino Bathory, si cum Maiestate Vestra sentit, quod non dubitamus, perseveret vel hoc maxime tempore in fide et commodo Vestre Serenissime Maiestatis. Alioqui non sit nostrum consilium, sed Maiestatis Vestre.

Non praetermittemus et privatorum verba. Heri, quum¹ accepto commeatu a passa, ad tentorium nostrum proficiscimur nunciassemusque Velibego de quodam captivo; inter alia renunciavit amicum se nobis esse, verum si pro Transsylvania laborabimus, etiam Hungariam perdemus.

Idem et Safferaga, de quo alias Maiestati Vestre Verancius locutus est, per nuncium rogavit me, Franciscum Zay, ubi nam habeam matrem et uxorem et ut curarem eorum quietem et salutem, quia nesciret quid de pace sequuturum¹ esset.

Haec nos non terrent, Celsissime Rex, sed volumus scire Vestram Serenissimam Maiestatem, ut occurrat tumultibus non tam armis quam artibus. Nec Polono omnino fidat, quia hic saepius nominatur et quarimur, an constantem cum eo habeat Maiestas Vestra amicitiam.

Haecque sunt, quae hic egimus. Iamque Deo duce hodie Danubio
discedimus, *que est die Julii 25, 1553*⁴.

*Eiusdem Vestrae Sacratissimae Maiestatis
servitores subiectissimi,
Quinqueecclesiensis*⁵

Franciscus Zay de Chemer (m.p.)

Însemnare pe verso: Relatio oratorum ad Turcam destinatorum de hiis quae Budae cum
passa egerunt, missa de 25. Julii 1553.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 114-120 și 123; original.

Microfilme Austria, rola 345, c. 103-110 și 113.

¹Astfel în text.

²Scriș deasupra rândului.

³Adăugire autografă a lui Verancsics deasupra rândului.

⁴Adăugire autografă a lui Verancsics.

⁵Scriș de Verancsics.

74. [1553 iulie 25, Sicambria, (Buda)]

Venerabiles dominos capitulares Waradienses

Mathias, episcopus Waradiensis

Magnifici

Michael de Warda

Andreas de Bathor

Georgius de Bathor

Andreas Bathory de Somlyo

Egregii

Petrus Karoly

Lucas Thegzes

Michael de Kend

Sigismundus Karoly

Ladislaus Kwn¹

Petrus de Kend

Stephanus Seredy

Franciscus Korosny

Michael Jakchy

Michael Sarmassagy

Spectabiles et magnificos dominos

Gabriel Pereny, perpetuus comes comitatus Abawywariensis¹

Franciscus Bebek

Magnifici

Michael de Chak

Nicolaus de Chak

Wolffgangus de Chak

Paulus de eadem Chak

Thomas Warkoch de Zekelyhyda

Egregii

Michael Ac

Nicolaus de Thelegd

Franciscus de Bayon

Nicolaus Ac

Michael de Thold

Petrus Ac

Gaspar Pazmany

Franciscus Deznw¹ Iwany

Georgius Kazkffy de Pawlocz
Stephanus Abramffy
Nicolaus Zekely de Bodogh
Georgius Bochkay
Sigismundus Forgach
Gaspar Makochy
Ad comitatus universitati nobilium
Byhoriensis
Zarand
Bekes
Zakmar
Zabolch
Wgocha¹
Borssod¹

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 122; original.

Microfilme Austria, rola 345, c. 111-112.

¹Astfel în text.

75. 1553 iulie 25, Sicambria, (Buda).

Sacratissima Regia Maiestatas,
Domine, domine nobis clementissime,

Die 22 huius Julii, dum expectamus naves ex Comar, quibus ad Bellgradum usque descenderemus, erat nobis etiam ab ipso passa consultum, praeterquam quod nuper ex Comar ad Maiestatem Vestram scripseramus, venit nuncius reginae Isabellae ad passam, Gregorius (ut relatum est nobis) Bethlen, nobilis Transsilvanus, homo loquax et audaculus, quique ab initio huius motus aliquoties etiam alias fuit apud hunc passam in hiisdem negociis. Eius adventus delatus est ad nos, ea fere hora qua venit, sed clandestine, quod passa iusserat eum sic latere, ut ad nos eius adventus non deferretur. Frustra id tum, quia non desunt qui etiam praeter Adrianum nobis in his gratificantur. Caeterum, is Gregorius missus est a Petrovith, agit tamen regine nomine, et venit per Zolnok. Fuit apud Cazzumbeghum et sollicitat passam summa instantia, ut laboret apud suum principem, quo concedat Johannis filio pro sede Varadinum donec Transsilvania recuperetur et ut sine longa dilatione mittat illi obviam gentium sui principis auxilia, qui ex Munkach cum quinque millibus hominum ad id peragendum occupandumque Varadinum veniret, coniuratis illum advocantibus. Passa quid in animo secum volutet plane nescimus, retulit tamen nobis occulte chaws unus, qui ad nostri curam est deputatus, passam dixisse, nullo pacto se id honeste et tuto posse facere, nec omnino facturum, donec literas ab suo Imperatore et Hrustano passa acceperit, nisi si caput fortune velit exponere. Caeterum, ex quo Maiestas Vestra mittit oratores ad id ipsum Imperatorem Turcarum, mitterent etiam ipsi coniuratis operirenturque inde, quid insolidum his *in*^l rebus illis sit agendum. Interim quieti sint et a turbis absterneant. Adiecit etiam, quod aut is Gregorius hinc recta aut quispiam alius ex suis sine mora mittetur in Turciam orator post nos, nec conquirere volunt, donec Transsylvaniam puero obtineant. Rogavimus postea quosdam, quando hunc Gregorium passa dimittet, responsum est: non interim, donec nos hic erimus, sed quod parum ex sententia pro nunc absolvetur. Satis igitur speramus temporis, Maiestatem Vestram habituram in revocandis rebellibus ad officium prospiciendumque de aliis rerum suarum remediis. Verum quod ad nos dicere attinet, putamus operae precium fore ut Maiestas Vestra etiam cum incommodo suo aliquo benigne eviti non dedignetur, ut hi

omnes pro quorum negociis hortatu passe Maiestati Vestrae supplicavimus, contenti et satisfacti ad eum revertantur. Sunt hic enim Maiestati Vestre multum molesti et quasi quidam quottidiani vermes aequitasque eiusdem plurimum divexatur, dum hi totos dies declamitant conquerunturque quod iustitiam illis non administrat. Sed supplicamus humilime, ut Maiestas Vestra dignetur in hoc nostra etiam nonnihil gratia efficere quod petitur, idque non quod nos essemus aliquid, verum quia iam hii susceperunt hoc principio bonam de nobis opinionem, quod scilicet veraces sumus et in veritate ambulamus (uti coram loquetur, nisi si adulentur) seriaque omnia de Maiestate Vestra erga Imperatorem eorum suademus, ulterius etiam meliorem de nobis habeant credentiam. Potissimum enim est oratorum, si benevolentiam apud principes conciliarint. At quantumcunque nos de animo huius passe erga Maiestatem Vestram et de bonis eius moribus ad Maiestatem Vestram scribimus, facimus quia se in omnibus dignum laude ostendit, nihilominus Maiestas Vestra sciat Turcam esse et ex operibus eum esse commendandum. Nunc, tantum quod dat, accipimus. De novis rebus ex Turcia id habemus: cum Persa nulla pax est, nec speratur et dicitur habere ad centum millia hominum, iamque a proxime elapso vere in duabus vicibus supra triginta duo millia Turcarum confecisse, paucis admodum ex Persianis confectis, quorum capita circiter ducenta Constantinopolim pro magna ostentatione allata sunt. Exercitus Turca adhuc non movit et tantum noster adventus expectatur ac legationis nostrae exitus et sollicitudine Turca non caret. Aly passae data erat praetura in Asia, sed eam non accepit et privatus agit Constantinopoli, non sine indignatione Hrustani, indeque nisi ultro facesset amandabitur, uti dicunt, *propter pecuniam a Sforzia acceptam*². Hoc de eo Turce. Reliquum est, ut Maiestati Vestre commendemus Adrianum literatum studiose. Servit enim utique et si aliquando iuvabitur ope, vel ex micis que *de*¹ mensa Maiestatis Vestrae decidunt, Maiestati Vestrae nihil decedet. Nos eum iuvimus octo aureis. Praeterea, si Maiestas Vestra saepius huc ad passam hominem suum expeditum vel ficta etiam de causa miserit et dederit operam retinende secum consuetudinis, donec nos erimus in Turcia, iudicemus fore oportunum, reliquis etiam rebus Vestrae Serenissimae Maiestatis esto, quod nulla mittantur ei munera. Aliud quod hinc scribamus non est, nisi quod hodie navibus ex Sicambria iter, Deo duce, accipimus. Deus autem Vestram Serenissimam Maiestatem incolumem et

faelicissimam quam diutissime conservet. Ex Sicambria ad Budam, 25. Julii anno 1553.

E.V. Sacrmæ Mtis
servitores subiectissimi
*Quinqueecclesiensis*³
Franciscus Zay de Chemer (m.p.)

Pe verso adresa: Sacratissime Romanorum, Hungariae Boemiae etc. Regiae Maiestati domino, domino nobis clementissimo

Pe un billet separat, scris în întregime de Verancsics:

Post scripta: pro certo dictum est nobis, passam misisse Belgradam XX saykas pro globis et pulveribus bombardicis et sex alie, quae nos comitabuntur, hisdem globis et pulveribus oretrabuntur et redibitur Budam. Hoc autem eo, ut, si opus fuerit, ad usum subsidii Jo(hannis) filii expendatur. Ideo Maiestas eciam Vestra non omnino invitatur his, quod nobis benignitas Turcarum loquuntur.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 111-113; original; două peceti timbrate de închidere peste o bandă de hârtie.

Microfilme Austria, rola 345, c. 100-102.

¹Scris deasupra rândului.

²Adăugat în margine de Anton Verancsics.

³Scris de Anton Verancsics.

76. 1553 august 6, Constantinopol.

Magnifici ac prestantissimi domini!

His diebus preteritis reddite mihi fuerunt litere quas Magnificentie Vestre ad me miserunt ex ultimo Junii, quibus visis, illico omne quod in eis continebatur notificavi apud Excelsam Portam huius Imperatoris, necnon multo super hoc negotio alloquutus sum illustrissimum dominum Rostanum bassa tanquam principalem ministrum. Qui quidem mihi tendit, quod primitus potentissimus iste Imperator precibus¹ christianissimi regis Gallie, domini mei, concessit regnum Transsilvanie filio serenissimi regis Joannis ac eciam serenissime regine precibusque eiusdem cristianissimi² regis multocius illum in predicto regno confirmavit et nunc denuo confirmat nullumque esse dubium, quia voluntas dicti potentissimi Imperatoris ea sit, ut predictus serenissimus filius regis Joannis ac serenissima regina predictum regnum possideant et in eo quiescant pacifice sineque impedimento aliquo. Nec dubitent Magnificentie Vestre illud predictum regnum serenissimo filio regis Joannis per potentissimum Imperatorem istum prius concessum debere alicui alteri principi concedi, nec pugillam terre regni illius alicui distribuere pro maxima eciam pecuniarum summa, nec caveant Magnificentie Vestre iniquo esse amico sew² dubitare quod causam vestram potentissimus iste Imperator obliviscatur aut in manus alterius committat. Solum hortatur vos in sequendo tenorem literarum et iussum suum, ut cum omni studio ac diligencia procurent Dominationes Vestra regem et reginam regnum ingredi sicuti et Magnificentie Vestre desyderaverunt². Scripsit enim predictus Imperator regi ac regine, ut illuc accedente, necnon eciam serenissimo regi Polonie, ut si contingat necessitas et opus fuerit, eos adiuvet eisque suum prestat favorem. Credit namque Imperator iste, quod mediantibus istis facile ingredientur regnum, maxime quod ex literis quas scribit rex Romanorum ad Portam predicti Imperatoris significat nihil velle promovere super regnum illud id quod eciam protestatus est illi predictus Imperator itaque quod non se habeat ullo modo intromittere in predicto regno. Et hec sunt *verba*³ precise, que mihi retulit predictus illustrissimus dominus bassa. Quapropter hortor magnificas Dominationes Vestras obtemperando iussum predicti potentissimi Imperatoris, ut, quamprimum possibile erit, procurent intromittere in regnum regem et reginam et viriliter animoseque se gerant in hoc negotio, nec dubitent ut Maiestas Regis christianissimi domini Mei, ut semper usus fuit, intercedere pro illis desistat erga istum potentissimum Imperatorem,

nec eciam quod pretermittam operam meam in quibus potero in beneficium
*meum*⁴ Magnificentiarum Vestrarum. Quas Deus Optimus Maximus sanas
ad vota conservet. Datis Constantinopoli, sexto mensis Augusti 1553.

Earundem Magnificentiarum Vestrarum,

deditissimus,

Aramontius⁵

Paria literarum oratoris regis Gallie

Pe verso: Magnificis ac prestantissimis dominis, universitati nobilium et Siculorum regni
Transsilvanie, mihi observandissimis. Ad (manus) Volffgangi Borhad dentur.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 1 (1553 I-VIII), fol. 128-129; copie contemporană.
Microfilme Austria, rola 345, c. 116-118.

¹Repetat din greșeală.

²Astfel în text.

³Scriș deasupra rândului.

⁴Scriș din greșeală; fără sens în raport cu textul.

⁵Gabriel de Luels, seigneur d'Aramon, ambasador al Franței la Poartă între 1547-1553.

77. 1553 august 10, în Transilvania.

Invictissime, sacratissime, potentissime ac serenissime Imperator, Sacratissima Cesarea Maiestas, domine et defensor noster clementissime!

Nos, miseri Transsylvanie incole, Vestre invictissime ac sacratissime Maiestatis indignissima mancipia, suplices et prostrati ad misericordissimos pedes Vestre Sacratissime Maiestatis nostra humilima et perpetuo fidelissima servitia commendantes Vestre Sacratissime Maiestati, nobis in perpetuum metuendissimo ac clementissimo domino.

Invictissime, sacratissime ac potentissime Imperator, clementissima Cesarea Maiestas, domine nobis clementissime!

Oblatum est nobis Vestre invictissime Maiestatis potentissimum ac gratiosissimum mandatum, in quo Vestra serenissima Maiestas satis manifeste declarat et ostendat suam innatam et ab initio sue invictissime potentie ac imperii gratuito promissam et hactenus fidelissime observatam clementissimam clementiam erga pupillum et orphanum suum, filium regis Johannis, dominum nostrum clementissimum et Reginalem Maiestatem, dominam nostram gratiosissimam, deinde etiam erga nos omnes, sue invictissime Maiestatis misera et indigna mancipia ac servos, ob quam effusissimam clementiam Vestre serenissime et invictissime Maiestati immensas ac perpetuas agimus gratias et supplices intermissione Deum oramus, ut Vestram invictissimam Maiestatem ad nostram et omnium miserorum salutem et fortunam et diutissime et saluberrime vivere concedat et in omnibus rebus ac ceptis iuxta optata vota dirigat et faelicissime fortimet.

Invictissima ac potentissima sacratissima Cesarea Maiestas!

Iuxta mandatum inviolabile Vestre invictissime Maiestatis semper et in omnibus ex corde sincero nitimur obedire et fidelissime servire Vestre invictissime Maiestati, maxime et potentissime Cesar, ac filio Johannis regis, domino nostro clementissimo, ac Reginali Maiestati, domine nostre graciousissime. Nam et religio et fides nostra id tenet, sicut in sacris paginis legimus, insuper testantur firmissime externa et dietim accidentia signa, quod insuperabilis potentia et totius orbis imperium Vestre invictissime Maiestati ab ipso altissimo Deo ex suo impervestigabili et irrevocabili consilio et voluntate sit concessum, datum et confirmatum.

Quod autem hactenus iuxta Maiestatis Vestere invictissime gratiosissimum et nulli hominum contraveniendum mandatum in servitiis domino nostro clementissimo ac dominae nostrae clementissimae debitis in

silentio ivimus, supplices et prostrati ad gratiosissimos pedes Vestre invictissime Maiestatis humilime veniam petimus, quia hoc silentium nostrum non est factum ex nostra negligencia ac temeritate, sed ex falsis et multiplicibus rumores quos rex Ferdinandus per creberrimas literas scribebat et nunciabat. Quos rumores iam ex gratiosissimis literis Vestre invictissime Maiestatis certo intelligimus falsos fuisse. Inter quos hic fuit primus, quod à rege Ferdinando tantum censum postulare Vestra Maiestas invictissima ex ditione filii Johannis regis et reginalis Maiestatis. Alter rumor erat et facebatur, quod Vestra invictissima Maiestas cum Ferdinando rege perpetuam pacem faceret. Hae igitur causae fuerunt, quod non sumus ausi contra regem Ferdinandum et eius fideles manus erigere, quia totum regnum huiusmodi falsis rumoribus impleverant et ab executione Vestre invictissime Maiestatis gratiosissimi mandati et a nostra consulta et deliberata voluntate nos et universum populum abstraxerant. Ut autem verba nostra vera sint coram Vestra invictissima Maiestate, hinc potest intelligi, quod sub his rumoribus, persuaso populo, rex Ferdinandus nunc novos waywodas creavit, quorum alter est Stephanus Dobo, qui anno superiore fuit castellanus in Egher; alter vero est Franciscus Kendy, unus ex regnicolis dominis. Deinde etiam ex curia sua episcopum misit huc, collateralem waywodis, qui vocatur Paulus Bornemisza. Et speramus non multo post tempore eos requisituros Vestrae invictissimae Maiestatis faelicem Portam et omnibus modis suam erga Ferdinandum regem fidelitatem dissimulatuos ac tecturos. At certum est, eos operibus non executuros Vestrae invictissimae Maiestatis potentissimum mandatum, sed tantum simulatione et verbis, et sic omnibus viribus conabuntur nos ab invictissimae Vestrae Cesareae Maiestatis graciousissimi mandati impletione et satisfactione inhibere, sicut hactenus fecerunt. Et ut utro reperiamur loqui coram Vestra invictissima ac potentissima Maiestate vel inde potest intelligere Vestra invictissima Maiestas, quod a morte fratris Georgii usque ad hoc tempus nunque adhuc Vestrae invictissimae Maiestatis mandatum manifeste coram toto regno in communi congregatione est fideliter et iuxta voluntatem Vestrae Imperialis Cesareae Maiestatis interpretatum et pronunciatum, quia Vestrae Imperialis Cesareae Maiestatis fideles legatos et chyawzos nunque permittunt coram produci et venire, sed tantum aliquot homines ad summum quatuor aut quinque, quorum conscientiam, perfidia et inexplibilis avaritia pungit et excaecavit et qui nec huius miseri et afflicti regni futura prorsus ruina afficiuntur, nec Vestrae Maiestatis Imperialis praepotentissimam ac horrendissimam iram cogitant, nec denique de Deo et iustitia ac aequitate

cogitant. Tales nequam soli audiunt legatos et chyawzos, et perceptis ac intellectis gratiosissimis mandatis et nuntiis¹ Vestrae Imperialis Cesareae Maiestatis postea tantummodo ea coram regno et populo sub nomine Vestrae Imperialis Cesareae Maiestatis pronuntiant¹ et interpretantur. Quibus propria sua negocia et voluntatem stabilirent et firmant, pro quibus rebus iamdiu demeritissemus, prepotentissime ac invictissime Cesar, ut a Vestra Maiestate ex sua digna et horrenda ira nos usque ad unum e medio per ignem et ferrum sestulisset et prorsus à facie terrae delevisset. Sed vel hinc apparet Vestrae Imperialis Caesareae Maiestatis erga nos omnes, indignissima mancipia, naturalis et maxima clementia, quod nos iuxta demeritum nostrum non punit, sed gratiosissime nobis, morte dignis mancipiis, gratis vitam promittit et dat. Quibus omnibus et singulis consyderatis¹, nos nullo modo volumus sub Ferdinandi vexillo, quod hic inter nos erectum circumportatur, manere, quoniam certo cognoscimus, quod nobis non est ad aedificationem et libertatis conservationem, sed ad destructionem perpetuam. Nam religio ac fides nostra docet nos, praeterea etiam oculis bene videmus, ex progressu et fortuna propagationis imperii Vestrae invictissime Maiestatis totius orbis monarcham esse, ab altissimo Deo constitutam Vestram invictissimam ac potentissimam Maiestatem, ideo per Ferdinandum nullis rationibus cognoscimus, nec unque credimus, nos, misera mancipia Vestrae Maiestatis invictissime, vitam et libertatem assecurari posse. Dignum est itaque nos timere et perhorrescere Vestrae Imperialis Maiestatis maximam potentiam ac ineffugiendam iram, quibus perspectis iuxta Vestrae Imperialis Cesareae Maiestatis clementissimum mandatum propter libertatis vitae ac personae ex Vestrae Imperialis Maiestatis naturali et gratuita gratia et defensione retentionem, ad Vestrae Imperialis Maiestatis perpetuam fidem et fidelitatem et iuxta mandatum potentissimum ac gratiosissimum Vestrae Imperialis Cesareae Maiestatis ad fidelitatem filii regis Johannis et Reginalis Maiestatis nos servamus..

Et propterea, invictissime ac potentissime Caesar, quod Vestra Maiestas ex sua innata clementia dignata est suum pupillum et orphanum nobis pro et in dominum constituere et reduci curare, propter hanc rem una cum Suis Maiestatibus, nos videlicet cum regis filio, domino nostro clementissimo, ac cum Reginali Maiestate, domina nostra clementissima, pro Vestra invictissima Caesarea Maiestate sine intermissione et perpetuo Deum altissimum exoramus et ingentes gratias agimus ac una cum Suis Maiestatibus fidelitate et sub eiusdem Maiestatis Vestrae defensione et

protectione secundum divini consilii voluntatem et iuxta Maiestatis Vestrae Caesarae invictissime gratiosissimum mandatum permanere.

Et supplicamus humilime Vestrae invictissime Caesaree Maiestati, praepotentissime Imperator, nos, indigna mancipia, propter altissimum Deum, primo, praeterea ut nostra erga Vestram invictissimam et potentissimam Caesaream Maiestatem fidelitas, fiducia et verborum nostrorum verificatio probetur et manifestetur, deinde ut Maiestatis Vestrae invictissime mandatum et voluntas plenius et confidentius undique possit impleri, nobis ex Suae invictissime et potentissimae Maiestatis naturali clementia conservet vitam contra Ferdinandum et suos fideles hic in patria et terra nostra et praecipiat Maiestas Vestra invictissima Moldaviensis et Transalpinae waywodis, ut sese quamprimum moveant cum suis copiis et nobiscum consentiunt et sint et prout regni huius status et negotium postulat, una nobiscum iuxta mandatum Vestrae invictissimae Caesaree Maiestatis possimus primum Vestrae invictissime Maiestati, deinde filio regis, domino nostro clementissimo, ac Reginali Maiestati, dominae nostrae gratiosissimae, servire, quia nos, invictissime Imperator, usque ad omnium nostrarum rerum defectum et eo usque donec capita nostra erigere possumus Vestrae invictissimae et potentissimae Caesaree Maiestatis mandata volumus sequi et servire filio regis, domino nostro, ac Reginali Maiestati, dominae nostrae, clementissimis.

Secundo, prostrati, humilime supplicamus Vestrae invictissime Caesaree Maiestati, quod si ante satisfactionem et impletionem mandati clementissimi Vestrae invictissime ac Caesaree Maiestatis, nos una cum regis filio et Reginali Maiestate ex auxilio et potentia Vestrae Imperialis Caesaree Maiestatis in hoc regno statutionem et firmationem Ferdinandi regis fideles Vestrae invictissimae ac potentissimae Maiestatis faelicem Portam requisierint sub nomine missionis totius regni, ex huic Vestra invictissima Caesarea Maiestas eos retineat donec per suum fidelem legatum et chayawsium¹ huc cum fidis et electis hominibus utriusque waywodae Moldaviensis et Transalpinae videlicet missum, praecepta et coacta communi congregatione universorum regnicolarum intellexerit Vestra Imperialis Caesarea Maiestas utrum ex communi regnicolarum nobilium legatione et voluntate ambulent vel non, ex mox intelliget Vestra invictissima Caesarea Maiestas quomodo sese res habeat et quid sit faciendum.

Tercio, supplicamus humilime Vestrae invictissime ac potentissimae Caesaree Maiestati, nos, indigna mancipia eiusdem Vestrae Sacratissimae

Maiestatis, ut propter nostram tam crebrarum supplicacionum instantiam et impeditiorem importunam nobis clementissime ignoscat Vestra Imperialis Caesarea Maiestas ac nos in nostris humilimis ac confidentissimis supplicacionibus pro sua innata erga nos benevolencia clementissime dignetur exaudire, defendere ac conservare, quia post altissimum Deum sub coelo in toto mundo alii nec scimus, nec volumus in nostris miseriis ac necessitatibus supplicare, nisi Vestrae Imperiali ac potentissimae Caesaree Maiestati, quia et credimus et oculis videmus à Deo Vestrae Maiestati datum esse insuperabilem potentiam totius orbis, praeterea cernimus erga clementissimum dominum nostrum, filium regis Johannis, ac Reginalem Maiestatem, dominam nostram clementissimam, insuper erga nos, sua indignissima ac misera mancipia, ineffabilem clementiam et benevolentiam.

Quod autem Vestra invictissima ac potentissima Maiestas, Sacratissime Imperator, nobis diligentissime et severissime mandat, ut Vestrae Sacratissimae Maiestati certo rescribamus, nunc ubi nam sint Suae Maiestatis filius regis ac Reginalis Maiestas, de hac re haec possumus Vestrae invictissimae ac sacratissimae Maiestati scribere, quod nunc venerunt ad nos literae à Reginali Maiestate et homo noster, qui cum Suis Maiestatibus constitutus fuit in faciem in Polonia et reliquit Suas Maiestates in Chestechowia et credimus iam Suas Maiestates venisse et esse Cracovie; et Suae Maiestatis praemiserunt Petrum Petrowyth in Hungariam, qui est cum exercitu in castris iam ex hac parte Ticini fluminis, qui cum auxilio et potentia Vestrae sacratissimae ac invictissimae Maiestatis una nobiscum eos, qui Vestrae invictissimae Caesaree Maiestatis mandata et inevitabilem potentiam ac iram non timent ac à Ferdinando rege notum avelli, illi etiam cogantur a nobis ex omni parte iuxta mandatum Vestrae invictissimae ac potentissimae Caesaree Maiestatis, sese Vestrae Maiestati humiliare ac filio regis Johannis, somino nostro, ac Maiestati Reginali, dominae nostrae, clementissimis servire.

Quod reliquum est, Vestrae invictissimae ac potentissimae Caesaree Maiestati nos, indignissima ac misera mancipia, nostra humilima et perpetua servitia commendamus, quam saluberrime, faelicissime et ad optatos ac multos annos valere optamus ac sedulo Deum oramus pro faelicibus ac prosperis successibus eiusdem Vestrae invictissimae ac potentissimae Caesaree Maiestatis. Datis in Transsylvania, X. die mensis Augusti anno 1553.

Invictissimae, sacratissimae ac potentissimae Vestrae Caesareae Maiestatis humilima etc.

Illustrissimo, potentissimo etc., solthano Solimanno, Imperatori Turcarum, Asiae, Affricae totiusque ac universi orbis unico etc., domino clementissimo².

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 2 (1553 IX-XII), fol. 34-37; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 345, c. 153-157.

¹ Astfel în text.

² Scrisoarea (copia acesteia) este scrisă de secretarul folosit de oratorii imperiali la Poartă (Verancsics, Zay) în corespondența lor cu Ferdinand I.

78. 1553 octombrie 16, [Buda].

Potentissime christianae fidei, ex gratia divina Bohemiae, Hungariae rex, Magnitudini Vestrae salutem humilem dico.

Miserat Maiestas Vestra literas pro dimissione antiqui oratoris suis. Nunc is venit ad me et mecum loquutus est. Dominus autem meus dedit ad vos eidem oratori vestri literas, sicuti intelligetis cum ad vos pervenerit orator vester. Nos speramus utrinque res bene successuras. Dominus meus potentissimus cogitaverat filium regis Joannis, Stephanum, in locum patris sui constituere volebatque idem ipsum et filius ille. Speramus etiam Maiestatis Vestrae hanc voluntatem esse. Quod si ita erit, subditi et coloni in universum in pace et tranquillitate vivent et populi ac provinciae quiescent et ex utraque parte erit pax. Et Transsylvaniam, quae fuit antiquitus provincia patris dicti Stephani, speramus quod Maiestas Vestra tuebitur, quia ipse regis Joannis filius Maiestati Vestrae multo propinquior est quam nobis. Speramus, rem omnem optime successuram. Cum oratore venerunt ad me, humilimum domini mei potentissimi servum, et Kazzon passae illustres eiusdem domini mei litterae, quod mittatur Maiestatis Vestrae, et quam primum ille venerit, ne ego eum diu hic detineam, sed ad dominum suum remittam. Deinde nobis est iniunctum, ne priusque responsum veniat, gentes congregemus. Cum igitur nunc milites nostri sint in loco quodam, qui vocatur Merayely, nos ipsos non congregabimus, modo Maiestatis Vestrae gentes in Transsylvania existentes admoneantur, ne in *unum*¹ locum conveniant. Qui, si non convenerint, neque nostri congregabuntur. Domini nostri clementissimi meamque voluntatem ab oratore et servitore vestro fusius cognoscetis. Speramus in XV-im diebus à Maiestate Vestra nos habituros esse. Captus est elapsis temporibus servus vester Job Paxy. Nunc dominus noster potentissimus donat et dimisit ipsum ad Maiestatem Vestram cum oratore vestro responsum. Datum die XVI-a Octobris 1553.

Pe verso: Passa Budensis, 16 Octobris 1554².

Însemnare contemporană pe verso: Ad Malvezium.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 2 (1553 IX-XII), fol. 64; traducere contemporană.

Microfilme Austria, rola 345, c. 180-181.

¹Scriș deasupra rândului.

²Astfel în text, pe verso, greșit, o însemnare de arhivă târzie (sec. XIX): 1553.X.19.

79. 1553 noiembrie 9/960 H. zil'hicce 2, Buda.

Übersetzung eines Schreibens Tuigun Pascha's von Ofen an König Ferdinand I., de dato Ofen, am 2-ten Tage des Mondes (Silhidsche 960), d.i. 9. November 1553.

Ruhmwürdiger unter den Sultanen des christlichen Namens, Padischah von Deutschland, Pohlen, Böhmen und der Länder des Pabstes. Folgendes ist meine ehrerbietige Vorlage: Als kürzlich Euere an die hohe Pforte des glücklichen weltschützenden Padischah's, des Herren von Arabien, Persien und Griechenland, des Landes und Meeres, begläubigter Gesandten zu mir kam, traf er das ganze Heer am Theiss-Flusse. Er brachte mir vom Grosshern den erhabenen Befehl, dass ich den Gesandten unverzüglich zum Könige zu befördern mich beeilen und solange Gesandte des Königs hin- und hergehen würden, den Reichen desselben keinen Schaden zufügen lassen sollte, sobald nicht an der Gegenpartei eine feindliche Bewegung gemacht würde. Ich habe auch, nach dem Befehle meines Padischah's, Eueren besagten Gesandten zu Euch geschickt und bin meinerseits mit allen meinen Bejs, Agas und dem ganzen Heere von den Ufern der Theiss aufgebrochen und habe alle Truppen nach Hause gesendet; auch wurde den Gränz-Bejs und Agas aufgetragen, dass Euren Ländern niemand einen Schaden zufüge. Seit dem Abgange Eueres Gesandten ist mir nun gar keine Nachricht von Euch zugekommen, auch der Inhalt des durch besagten Gesandten Euch übermittelten erhabenen Schreibens meines Padischah's nicht bekannt gegeben worden. Nun hören wir, dass in Siebenbürgen sich einige Eurer Wojwoden erhoben haben, dass dem Könige Stefan [Johann Sigmund Zápolya] gehörige Schloss Betlen belagern und zu erobern im Begriffe stehen. Wir hoffen von Euch, dass Ihr dies nicht gut heissen werdet, denn seit dem Abgange Eures Gesandten ist uns noch keine Nachricht von Euch zugekommen und doch halten wir, wie früher, den Vertrag, und wisst, wir werden auch unserem Versprechen treu bleiben, solange von unserem Padischah keine [gegentheilige] Weisung erfolgt. Unser Wunsch ist es, dass Friede sei und die Länder der Ruhe geniessen; auch Eure bei der Pforte befindlichen Gesandten warten auf gute Nachrichten von Euch. Wir hoffen von Euch, dass Ihr den Inhalt des Euch von meinem Padischah zugekommenen erhabenen Schreibens nach Massgabe Eures Gutbedünkens uns mitzutheilen geruhen werdet, damit auch wir demzufolge an unseren Padischah Bericht erstatten können. Auch hoffen wir, dass von Euer Seiten die guten Nachrichten nicht lange säumen

werden und dass Ihr Euren an der Gränze befindlichen Befehlshabern den Auftrag ertheilen werdet, dass niemand Excesse begehe, damit zwischen beiden Padischahen gutes Einvernehmen. Datum ut supra.

[gefertigt] Tuigun.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 2 (1553 IX-XII), fol. 95; traducere târzie (sec. XIX).

Microfilme Austria, rola 345, c. 208-209.

Ediție: Procházka-Eisl-Römer, nr. 28, p. 75-76 (textul osman și traducerea în limba germană).

Regest: Petritsch, I, nr. 241, p. 97.

80. 1553 noiembrie 12, Viena.

Ferdinandus, divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex.

Instructio egregii fidelis nobis dilecti Andreae de Tarnocz, consilarii nostri, de hiis quae nomine nostro apud spectabilem et magnificum virum Toygno, serenissimi principis Turcarum passam et locumtenentem, Bude agere debet.

In primis, nuncius noster sese, quam celerrime fieri potest, Budam conferat et obtenta à passa audientia, ipsi post redditas literas nostras fidei vel credentiae verbis nostris salutem dicat et nostram benevolentiam singularem qua erga ipsum affectissimus declaret; postea vero subiungat, quod superioribus diebus ad nos appulerit Joannes Maria Malvezius, qui his proxime elapsis pluribus annis in Excelsa Porta serenissimi Turcarum principis oratorem nostrum egit, cum literis non modo ipsius passae Budensis, verum etiam serenissimi Turcarum principis, ex quibus literis, necnon relatione et verbis dicti oratoris nostri, abunde intellexerimus tum ea quae oratores nostri cum Magnitudine principis Turcarum et Rustano passa in negotio pacis egerunt et tractarunt, tum illa quae ipse passa Budensis Malvezio in reditu suo à Porta Magnitudinis Suae significavit et ad nos perferenda commisit. Unde etiam bonam ipsius passae erga nos voluntatis propensionem atque inclinatum ad pacem et quietem utrinque firmandam stabiliendamque animum facile cognoverimus, idque nobis de ipso auditu gratum accidisse et quamquam in animo habeamus eaque sit plane mens et voluntas nostra, primo quoque tempore vel Malvezium antedictum vel aliquem alium nuncium nostrum ad praefatum serenissimum Turcarum principem remittere vel expedire et per eum mentem ac resolutionem nostram Magnitudini Suae ad optata sua et alia quae iam ex utraque parte isthic in sublimi eius Magnitudinis Porta acta et tractata sunt, declarare. Tamen cum ista negotia maximi momenti existant et spacium ac tempus commodum deliberandi requirant, visum fuisse nobis opere pretium fore, ut prius ipsum passam per hunc nuncium nostrum de hiis benevola admoneremus et simul certi ab eo redderemur, quod ipse passa una cum aliis passis, sanziackis, capitaneis, prefectis et militibus principis Turcarum interim, dum isti tractatus inter Magnitudinem Eius et Nos penitus concludantur et finiantur oratoresque nostri cum principis Turcarum finali responso ad nos revertantur, nihil etiam sit contra nos vel subditos militesque nostros ubilibet existentes hostiliter attentaturus, sed potius

inducias utrinque initas et firmatas iuxta commissionem et mandatum ipsius serenissimi Imperatoris Turcarum tam ad Kazzon passam, quam ipsum passam Budensem desuper emanatum firmiter inviolabiliterque sit observaturus, quemadmodum etiam ipsemet passa Budensis sese et per literas et coram presente supradicto Joanne Maria Malvezio facturum recepit. Proinde Nos passam ipsum amice et magnopere hortari atque requirere, ut iuxta literas principis et domini sui interea temporis, donec nos responsum nostrum ad Excelsam Portam Magnitudinis Suae super hiis quae iam utrinque acta et tractata sunt significemus et donec huic legationi et tractationi nostrae de pace et amicitia cum Imperatore suo firmanda et stabilienda finis imponatur, ipsique oratores nostri ad nos cum expeditione sua redierint, ab armis cesset atque inducias ipsas huius tractationis et legationis gratia potissimum initas et conclusas non solum ipsemet firmiter observat, verum etiam per caeteros passas, sanziackos, capitaneos, praefectos et milites subditosque domini sui Imperatoris Turcarum tam versus Transsylvaniam, quam in aliis omnibus finibus sancte servandas demandet, curet et reipsa efficiat, attento quod ista sit meus et voluntas Magnitudinis Suae ac praesertim, ne quid nobis usque ad finalem negotii conclusionem causa Transsylvaniae et partium regni ultra Tibiscum existentium negotii aut molestiae fieri permittat. Nam vicissim nos quoque, ut hactenus fecimus, nostros capitaneos, officiales, milites et subditos sedulo cohibitori simus, expeditis et datis ad ipsos hac de re firmissimis interdictis, ne milites aut ditionem principis Turcarum infestent aut depopulentur aut inducias istas violent, sed in bona cum ipsis vicinitate adeoque nostra ex parte nihil pretermisuri simus quod ad fovendam utrinque optatam pacem et tranquillitatem usui fore videatur. Et propterea nos ab ipso petere, ut animum suum ad haec postulata nostra nobis significet et ipsi nuncio nostro responsum suum in scriptis ad nos perferendum tradat, quo liberius deinde de animo suo circa observationem induciarum certiores facti, ad ulteriorem tractationem pacis cum domino suo, serenissimo Turcarum Imperatorem, prosequendam pergere, responsum nostrum ad Excelsam Magnitudinis Suae Portam mittere et omnia quae reliqua et opportuna sunt ad optatam istorum negotiorum conclusionem perficere possimus, sicuti ipsum passam sponte et pro animi sui aequitate et habita ratione quod hoc à domino suo in mandatis habeat, facturum esse minime ambigamus, qui sibi quoque persuasum habere debeat, nos id beneficentia nostra regia erga ipsum lubenter recognituros esse. Quod si autem ipse passa Budensis responsurus esset, se quidem inducias ubique in omnibus finibus observaturum esse exclusa

Transsylvania, ipse nuncius noster, obijciendo literas quas Turcarum princeps ad ipsum et Kazzon passam de observatione huiusmodi induciarum dederit, replicare debebit, nobis ita cognitam esse voluntatem Imperatoris Turcarum, quod ei generaliter, non exclusa Transsylvania, pacem servare mandaverit et eam ipsam ob causam oratores nostros ad Magnitudinem Eius à nobis expeditos fuisse atque etiam nunc isthic moram trahere, quin etiam nos per nuncium vel oratorem quem cum resolutione nostra et responso ablegaturi sumus, ita cum Magnitudine Eius tractaturos esse, quod pro certo teneamus serenissimum Turcarum Imperatorem a renovanda nobiscum pace et amicitia postpositis et sublatis omnibus eiusmodi differentiarum causis haudquaquam alienum fore, quin et propterea Malvezium ad nos remissum fuisse cum tali resolutione, quod interim omnia in pristino statu omnino permaneant, donec hisce negotiis finis imponatur, et eum ipsum in effectum et vel Malvezium vel aliquem alium nuncium denuo ad Magnitudinem principis Turcarum expeditum iri, ut quae adhuc reliqua sunt inter nos tractanda concludantur. Quo facilis igitur omnia ista tractari et ad finem perducì queant necessarium esse, ut ipse inducias tam in finibus Transsylvaniae et inferioribus caeterisque trans Tibiscum existentibus regni partibus, quam alibi inviolabiliter observet et ab aliis quoque observari faciat, quemadmodum etiam tam Transsylvaniae et aliarum trans Tibiscum existentium partium, quam aliorum confiniorum causa inducie initae et firmatae fuerunt ipsaque pacis tractatio, in qua adhuc utrinque stamus, non facile ad debitum finem perducì posset, si non ubique etiam inducie initae et firmatae fuerunt ipsaque pacis tractatio, in qua adhuc utrinque stamus, non facile ad debitum finem perducì posset, si non ubique etiam inducie firmatae esse deberent. Ideoque ipsi passae facile perpendendum fore, quod si aliquid interea causa Transsylvaniae vel partium trans Tibiscum existentium hostiliter attentaret, quo huiusmodi tractatus quos cum Magnitudine domini sui suscepimus et agimus impediri contingeret, quod hoc literis serenissimi Imperatoris Turcarum ad ipsum et ad Kazzon passam datis non consentaneum foret, et ei à domino suo merito imputari posset, quod tamen ut fiat, ipsum passam haudquaquam commissurum credamus.

Porro hic nuncio nostro pro sua prudentia et ingenii acumine rerumque gerendarum peritia diligenter est advertendum, ut ab ipso passa clarum nostrisque aequissionis postulatis, quin immo etiam principis sui preceptis consentaneum responsum obtineat illudque in scriptis redactum accipiat; quorum alterum, si sibi denegaretur, nuncius noster replicet, urgeat et commodioribus quibus poterit rationibus ipsum passam inducere studeat, ut

utrumque ei concedatur, nempe responsum nostris postulatis conforme et illud ipsum in scriptum redactum, allegando, se alias nos de expeditione sua non sufficienter certificare posse. Eo igitur, responso habito, nuncius noster recta¹ ad nos redeat et de hiis quae agerit nobis rationem reddat. In hiis enim faciet benegratam atque expressam voluntatem nostram regia nostra gratia erga ipsum recognoscendam. Datum in civitate nostra Vienna, die XII-a mensis Novembris, anno Domini M.D.L.III-o, regnorum nostrorum Romani XXIII-o, aliorum vero XXVII-o.

Ferdinand [m.p.]

L.S.

Ad mandatum Sacrae Regiae

Maiestatis proprium

M. Singkhmoser ppr.

J. Jonas D.

vicecancellarius [m.p.]

Pe verso: Originalis instructio Andreae Tarnoczy ad passam Budensem, expedita 12. Novembris 1553.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 2 (1553 IX-XII), fol. 99-102 și fol. 105v; original; sigiliu timbrat.

Microfilme Austria, rola 345, c. 212-215.

¹Astfel în text.

81. [1553 noiembrie 12, Viena].

Memoriale eorum, que nuncio nostro, egregio fideli nobis dilecto Andreae Tharnoczy, preter verba et mandata nostra in Instructione comprehensa apud passam Budensem tanquam ex se ipso agenda et proponenda erunt.

Quando passa Budensis nuncio nostro obiecturus esset, ex parte nostra inducias non satis candide et firmiter observari, propterea quod waywode nostri Transsylvanensi in presentiarum quandam arcem in Transsylvania oppugnent, respondere poterit nuncius noster, ipsos waywodas oppugnare loca quae pertineant serenissimo principi Turcarum, sed tantum rebelles et infideles aliquot subditos nostros punire, qui posthabito et neglecto fidelitatis iuramento, quod nobis prestiterunt, non veriti sunt sub auspiciis Petri Petrowyth varias atque diversas practicas et motus contra nos et fideles subditos nostros excitare omnemque operam dare, ut inter nos ac serenissimum principem Turcarum discordias atque differentias ponant.

Poterit etiam nuncius noster, si res tulerit, ipsi passe malignum et perfidum animum Petri Petrowyth appositis verbis declarare et talia dicere, ex quibus passa intelligat, eiusmodi perfido homini nullam omnino fidem tuto adhiberi posse, nempe quod Nos causa Transsylvaniae et partium inferiorum non solum cum regina Isabella et illustrissimo eius filio, verum etiam cum ipsomet Petro Petrowyth concordaveramus ipseque nobis fidelitatis iuramentum prestiterat et literis quoque obligatoriis sese ad fidem et obedientiam nostram astrinxerat, Nosque illi horum intuitu arcem Munckatz tenendam, possidendamque dederamus, sed ille ut homo levis, inconstans, nullius fidei aut religionis, nec Christianis catholicis Rascianorumve religionis, nec Turca, immo rerum novarum cupidus quiescere non potuerit, sed statim secreta conventicula cum sui similibus contra nos agitare et diversas practicas excitare coeperit, atque tandem vehementissimam tragediam non sine effusione humani sanguinis inter Magnitudinem principis Turcarum et nos instituerit, unde facile passa coniectura assequi possit, quid tali homini fidendum sit, qui omni prorsus fide careat. Quin etiam hoc tam certum esse, quod nulla omnino affirmatione indigere videatur, quod si quoque ad gubernationem Transsylvaniae et inferiorum partium iterum admitteretur, quod non solum istas provintias, sed ipsam etiam personam et caput principis Turcarum denuo si quovis modo posset vendere auderet, cum, ut antea dictum est, nec

Turca, nec Christianus sit, et ab antiqua relligione nostra Christiana institutisque et ritibus ecclesiasticis maiorum nostrorum prorsus abhorreat.

Deinde, cum Turcae tempore induciarum multas adhuc excursiones in Hungaria facere soleant, et nuper etiam aliquot loca, que non sunt directe sub iurisdictione Imperatoris Turcarum, munierint, ut sunt Sellye in comitatu de Barogna et Ostrowyza supra Byhagium atque alia plura. Nuncius noster ostendat ista articulis et conditionibus induciarum cum antecessore huius passae conclusis atque ab ipsomet etiam Turcarum principe approbatis et acceptatis haudquaquam consentanea esse. Nam cum loca ista non sint directe sub iurisdictione principis Turcarum, ideo neque licere ut ea à Turcis induciis stantibus et requirat dictum passam, ut ab istiusmodi indebitis fortificationibus abstineat, sed articulis induciarum syncere satisfaciatur donec tractationi pacis, in qua nunc cum domino suo versamur, finis adhibitus fuerit et oratores nostri, qui nunc sunt in Turcia, ad nos redierint.

Praeterea, dicat nuncius noster multa nobis in dies damna à passa Bosnensis quoque contra inducias fieri, qui etiam pro se ferat, se non teneri ad obediendum dictis et iussis ipsius passae Budensis. Quare providere debeat, ut ex illa quoque parte inducie firmæ sint et fideles subditi militesque nostri non invadantur aut molestentur.

Ad caetera, quae inter tractandum cum ipso passa emergerint, quae tam facile providere nequeunt, nuncius noster pro sua prudentia rerumque gerendarum peritia ipsemet commode et apposite pro dignitate nostra respondere noverit. Et faciet in hiis quoque benegratam atque expressam voluntatem nostram. Datum ut in Instructione.

Ferdinandus [m.p.]

Ad mandatum Sacrae Regiae Maiestatis proprium,

M. Singkhmoser ppr.

J. Jonas D.

vicecancellarius pr.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 2 (1553 IX-XII), fol. 103-105; original.
Microfilme Austria, rola 345, c. 216-218.

82. [1553 noiembrie 17, Constantinopol].

Es schreibt einer mitt Namen Mehemendt, dem der yn Siebenburgen gehalten wirdt, wy dasz einer mitt Namen Tott Janusch czu ym kumen sey, yme czu wissen gethon, wy es dem yn Sibenburgen gienge. Auff dasz wer her czum Synan Pascha gangen, hatt einen Brieff ausz bracht an dy Woiwoden und Landtsassen des Landts Erdell, auff dasz sy gedechten ynen losz czu lossen und alher schicken solten. Den selben Brieff hatt her mit dem genanten Janusch dohynn geschickt, wünscht ym, dasz der allmechtige Gott helffen woltd, dasz her ledig würdt. Von neuen Czeitungen schreibt her, dasz szo der türkische Kaiser den leczten des Monats Ramasan auff den Kusell Basch ym Czug gewesen, ist der Sultan Mustafa bey der Stadt Eregly, yn Karamania, czu ym kumen. Wy her für yn kumen, hab her yn baldt umb bringen lossen, dy Leich hab her lossen ken Brossa füren, yn dy Kirchen des Emyr Sultan begraben lossen. Des Sultan Mustafa Sun ist entphlohen¹ yn der Czerkesen Landt; hatt yn nitt mügen czu wegen bringen. Der türkische Keiser sey yczundt czu Chelepo, der Rustan Pascha sey ken Constantinopoli ankumen. Sy wissen nichts ob her abgeseczt sey oder nitt.

Pe verso: Sinan bassae litterae ad Transilvanienses. Item litterae oratorum ex Constanti-nopoli de 17. Novembris anno 1553.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 2 (1553 IX-XII), fol. 76; traducere contemporană.
Microfilme Austria, rola 345, c. 188.

¹Astfel în text.

83. [1553 noiembrie, Constantinopol]¹

Dem Kendü Verencz und dem Dobo Isteffan und anderen Landtsassen.

Noch dem Grusz ist das, dasz ich euch czu wissen thue: Yr, dy yr seitt Woiwoden und Landtsassen ym Landt Erdell, euch sey wissen, dasz, ehe dem unser groszmechtigster der Weldt Beschuczer Herr glückseligklich yn Krieg geczogen, ist eczlich mohl gefragt worden, wo des Landts Erdell Tributt und dy Man, szo wyr dohyn geschickt, hyn kumen sein. Szo haben wyr allwegen dorauff geantwortt, dasz sy den Tributt von dem Landtvolck czu samem *helffen*² bringen, der halben saumen sy sich. Aber yczundt ist unsz von unseren groszmechtigen Herren Schreiben kumen, thutt dorynne fragen, ob sy dy Man, szo ym Landt Erdell sein, herausz geschickt haben; szo sy sy nitt herausz gelossen oder geschickt haben, szo wollett yr euch tappher rüsten und mit aller notturfftigen Kriegsrüstung versehen, dan es keine Hoffnung ist, dasz sy underthenig und gehorsam sein willen; wo sy underthenig und gehorsam sein wolten, würden sy nitt unsere Mann wider czu unsz schicken. Solches haben sy unsz czu wissen than. Dy weill dem also, szo baldt diser Brieff czu euch *kumbt*³, wollet nitt eine Stundt verczihen, noch seumig sein, wollett unsz unszeren Phaffen und andere unsere Mann, szo bey euch sein, eilendts czu schicken. Ist es aber billich, dasz von eines kleinen Mannes wegen Eueren fill gutter Mann umb yr Haupt und Gutt, Weib und Kindt kumen sollen? Wyr aber tragen grosz Mittleiden mitt euch; worumb tragt yr dan nitt auch ein Mittleiden mit eueren Landt? Yn summa, wo yr auff disz mohl unsz unsere Mann nitt czu schicken werdett, kan ich bey myr ermessen, dasz dy Vereinigung und der Tribut nitt angenem sein wirdt. Solches sey euch wissendt. Briffs Czeiger, mitt Namen Todt Janusch, alles was her sagen wirdt, dem woldt yr Glauben geben, den es ist ym alles kundt worden, wollett yn fragen. Das ander wird euch wissendt sein, dasz yr euch dornoch halten werdet; wollett was anfahren, dasz es euch hernoch nitt gereue. Hernoch unser Gepott.

und dorfftige,
der arme Synan

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 2 (1553 IX-XII), fol. 73; traducere contemporană.
Microfilme Austria, rola 345, c. 187.

Ediție: Procházka-Eisl – Römer, nr. 26, p. 72-73 (textul osman și traducerea în limba germană).

Regest: Petritsch, I, nr. 244, p. 98.

¹Data de emitere este stabilită după o însemnare târzie (sec. XIX) de arhivă: „Meldet (Sinan paşa, noul vizir – n.n.) die Rückkehr Rüstem Passas nach Istambul (abgesetzt im Oktober 1553), daher *cca. November 1553*”.

²Scris deasupra rândului.

³Adăugat pe margine.

84. [1554] ianuarie 15, [Buda].

Dem groszmechtigen Herren, der ain Nochfolger des Messias ist, der Deutschen *und Böhmen*¹ und des römischen Bobsts Lender König, noch grosser Ehrerbittung geben wyr auch czu verstehen: und ist das, dasz vor dem euer Kriegs Volck ym Landt Erdell ain Geschlosz mitt Namen Betlen, deme König Steffan czu gehorig, belagert und eingenummen haben, dy Menner szo derynne gewest herausz getriben; yczundt hören wyr aber wider, wy dasz euere Woiwoden, szo ym Landt Erdell sein, ein Geschlosz mitt Namen Mukadsch, dem König Steffan czu gehörigen, belagert haben. Wyr aber hoffen von euch, dasz yr nit für billich ansehen werdet und werdet eueren Leuthen woll befellen, dasz sy czu Ruhe und Fride sein. Wyr aber haben auch dem Kasam Pascha und dem moldauischen und walachischen Herren geschriben, dasz sy nichts anfallen, sunder czu Ruhe und Fride sein sollen. Von unser Seithen ist bisz yczundt nichts angefangen worden; yn der Vereinigung, szo czuuischen² uns geschehen, haben euere Kriegsleute an diser Granicz auch nichts angefangen, aber die ym Landt Erdell sein, dy siczen nitt still. Wollett derhalben szo woll thun ynen befellen, domitt sy still und czu Ruhe sein, dan unsere Kriegsleutt, szo an der selben Granicz sein, werden auff sein und niemandts betrüben lossenn. Noch dem aber dy sex Monat ausz sein, szo ist doch widerumb ein Frid czuuischen² unsz aufgericht und bestädt worden und ist allen unseren Granicz Herren und Hauptleuthen befolen worden, dasz sy wy vor *den*³ Friden halten sollen. Wyr wollen es mitt einander nochparlich, wy sichs gebüret, halten. Wyr hoffen, dasz yr den Auffrurischen yren Muttwillen nitt gestatten werdet, domitt sy dy, szo dem König Steffan czu gehörig, czu Ruhe und Fride lossen. Wo es aber nitt möglich, szo bitten wyr, wollett es unsz czu wissen thun, auch wasz yr gesunnen seitt czu thun von wegen des Landts Erdell. Habt yr unsz nichts czu wissen gethon, szo sind auch noch bisz her euere Gesandten, szo yr an dy groszmechtige Portten schicken sollett, seumig nitt geschickt worden. Aber vor dem dy Brieff, szo yr an dy groszmechtige Portt eueren Bottschafftern geschickt habt, ist schon eine gutte Czeitt, dasz ich sy mitt einem tapheren² Man *eueren Bottschafftern* szo¹ an der groszmechtigsten Portten seindt czu geschickt hab und seindt taglich Antwort² gewartendt. Wyr hoffen, dasz yr dy Auffrurer stellen werdet, domitt alle Sachen czuuischen² unsz woll und gutt sein mögen. Diser Brieff

ist geschriben worden dem dreiczehenden disz Monats, dasz ist den fünffzehenden Januarii.

Toigon, Pascha czu Offen

Însemnări contemporane pe verso: Originale dem Malvezio.

Litterae Thoygon passae Budensis ad Regiam Maiestatem, datis² 15. Januarii anno 54, in quibus fatetur milites regios in istis partibus inducias bene observasset².

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 14-15; traducere contemporană.

Regest: Petritsch, nr. 249, p. 99 (cu data de emitere [1554] ianuarie 18).

¹Adăugat pe margine.

²Astfel în text.

³Scris deasupra rândului.

85. [1554] februarie 24, [Buda].

Groszmechtiger Herr des Glaubens Jesu, der Deutschen und Behmen und des romischen Bobst Lender König, nach groszer Ehrerbittung thun wyr euch czu wissen, dasz czu unsz euer Briff kummen ist; alles wasz yr dorynn gesagt ist schön und gutt und wy es Euer Hoheitt gemesz unsz czu wissen gethon. Habt unsz auch dorynn czu erkennen geben, dasz yr an dy groszmechtige Portt euere Gesandten schicken woltd, derhalben schon taphere¹ Leutt bestellt sein, wen dy selben euere Gesandten czu unsz kummen, dasz sy dy selben an dy groszmechtigste Portten beleitten sollen. Wyr haben auch erkandt, dasz yr, wy sichs gebürt, Frid czu halten gesunnen seitt. Szo wissen wyr es auch nitt anders, dan das der Frid wy vor czuuischen¹ unsz sey, dan dy Diener haben nit Macht den Frid czu brechen, es müssen yn nur die Obrikeitt brechen. Wyr hoffen, dasz yr an der Granicz euren Leuthen befehlen werdet, dasz sy czu Ruhe und czu Fride sein. Szo haben wyr auch an unserer Granicz unseren Herren und Hauptleuthen *ernstlich*² befohlen, *dasz sy*³ czu Ruhe und Frid sein sollen, es sey dan dasz was von den euren angefangen würd. Ich thu auch czu wissen, dasz eczliche der unszeren, szo yn dem Anstandt gefangen *liegen und*³ ledig gelossen sein, sy seindt aber geschaczt worden eczlich auff Hundert Gulden und eczlich auff czuai¹ Hundent. Wasz soll dasz vor ein Einikeitt sein, dasz man dy, szo ym Frid gefangen, hett schaczen solt, dy weill keiner von den euren, szo im Anstandt oder Frid Gefangen, geschaczt worden sey, sunder seindt all ungeschaczt ledig geczelt worden. Wo aber erfunden wurd, dasz yrgendt einer yn dem Anstandt oder Frid gefangen und geschaczt worden wer, szo wollet yr szo woll thun und wollett es unsz wissen lossen, domitt dy solches gethon getroffen werden, dan wyr habens yn unseren Glauben nitt, dasz man dy, szo yn der Czeitt des Fridens gefangen, geschaczt werden sollten. Szo hoffen wyr auch, dasz yr es nitt vor billich achten werdet, dasz man von solchen Gefangenen Geldt nemen solt. Dasz yr aber unsz von wegen der Befestung czu wissen gethon habt, soll Euer Hoheitt wissen, dasz wyr den selben unseren Briff geschickt und befohlen *haben*³, dasz weder dy, noch dy anderen dy Befestung machen oder bauen solten szo lang oder der weill es czuuischen¹ den czuaien¹ mechtigen Herren der Frid werett, yr unsz auch czu wissen gethon, dasz man die Leuthe yn den Dorffern, szo vor von ynen nichts genummen oder szo vor nitt Czinsz geben, czu Ruhe und czu Frid lossen und von yenen nichts nemen soldt. Wyr haben es auch schon befohlen, dasz man von den selben, szo vor nichts geben, keinen Czysnz

nemen solt, sunder solten yn von denen, dy yn vor auch geben, nemen solt. Wy eczliche der unseren von Weissenburg ken Czaukie geczogen, haben die eueren, szo an der selben Granicz, einen tapheren¹ Man von den unseren gefangen. Wyr hoffen, yr werdet yn finden lossen. Es ist auch czuoor¹ von Euer Hoheitt unsz geschriben worden, dasz dem Dersch Farkatschen eczliche Leuthe und Fihe¹ genumen sein solten. Szo wissett, dasz ich nitt allein taphere¹ Leuthe geordnet, der Sachen halben sich czu erkundigen, sunder hab dem Dersch Farkaschen geschriben, dasz her¹ einen tapheren¹ Man seiner Leuthe an dy Granicz schicken woldt, der do anzeigte wy sich dy Sach czu getragen hett und wer dy selben weren, wolten dornoch frogen, mit wes³ Erlaubnusz sy es gethon hetten³ und dy selben hertigklich stroffen. Dy czuen¹, szo kurcz hievor gefangen, hab ich mitt yczigen eueren Gesandten czu dem Staub euerer Fuesze geschickt. Gott wollett szo woll thun, wollett yn yre Schuld vergeben, dan sy seindt Diener und haben ausz yren eigenen Willen nichts gethan, sein unschuldig. Wyr hoffen, dasz yr eueren Leuthe an der Granicz ernstlich befelhen werdett, dasz sy dy Vereinigung und den Frid, wy sichs gebürt, halten, nichts anfalhen. Wyr habenn es auch an unserer Granicz unseren Herren und Hauptleuthe befolhen, dasz sy den Frid, wy sichs gebürt, halten solten, es wer dan dasz was von den eueren angefangen würd. Wyr hoffen, dasz yr derczuuischen¹ all Sachen gutt machen werdett. Diser Briff ist geschriben den *drei und*³ *czuanczigisten*⁴ desz Monats, dasz ist am 24. Februarii.

Der arme Toigon,
Pascha czu Offen

Însemnare pe verso: Passe Budensis, 24. Februarii 1554.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 30-31; traducere contemporană.

Microfilme Austria, rola 345, c. 305-307.

Ediție: Procházka-Eisl – Römer, nr. 32, p. 80-81 (textul osman și traducerea în limba germană, cu datarea: [1554] februarie 26).

¹Astfel în text.

²Adăugat pe margine.

³Scriș deasupra rândului.

⁴Adăugat cu creionul (sec. XIX): *Rebi-ül ewwel*.

86. 1554 martie 4-5/961 H. rebi-ül-ahir 1, Alep.

Dominis Brassoviensibus et Joanni Wag ac Stephano Gun, necon Francisco Kendi, Transsylvaniensibus et Hungaris dominis^A.

Vos, domini sequaces Messiae Brassovienses, Joannes Wag, Stephane Gun et Francisce Kendy caeterique domini omnes Transsylvaniae atque vos, Hungari, Saxones et Siculi omnesque populi ad Transsylvaniam pertinentes, quando ad vos pervenerint hae potentissimae literae nostrae praeceptoriae, hoc sciatis, quod ad Excelsam Portam meam literas vestras miseritis et nobis per illas significaveritis causas propter quas tributum ad potentissimam Portam meam nondum transmiseritis, nempe quod Kazzon passa Themesiensis et begus Zolnociensis Petro Petrovyth ad tumultus suos auxilium praestiterat et hinc factum sit, quod tributum nec intra, nec extra regnum colligere potueritis, *ut propterea vobis ignoscere commeritamque poenam remittere vellemus*^B. Significastis etiam nobis, quomodo seres habeat cum Keiuanno et duobus illis qui tempore perfidi Monachi capti fuerunt, et quod nunc liberi sint. Caetera etiam omnia quae dixistis Magnitudini Meae exposita fuere nobisque sunt cognita. Ego itaque *provinciam Transsylvaniensem gladio meo quasi ignoto occupavi*^C. Et quia rex Johannes sese erga Excelsam Portam nostram syncerum et fidelem exhibuit, nos *eam*^D illi habita ratione fidelium servitiorum suorum ex speciali beneficentia Magnitudinis Nostrae dedimus atque contulimus. Et post ipsum filio eius. *Vixerunt autem miseri subditi sub regimine meo in bona tranquillitate*^E. Sed postea nonnulli perfidi in eo regno tumultum concitarunt itaque et bella inter vos fuerint. Et pereunte hoc modo regno, expeditivimus eo potentissimum exercitum nostrum ac aliquot *ex illis sediciosus*^F puniri fecimus. Porro, nunc quoque, misimus *ad dictum filium regis potentissima mandata nostra*^G, ut celeriter isthuc veniat. Et donec venerit, debeat secum ipsius tenere Petrus Petrovyth, cui serio commisimus ut provinciam istam teneat et regat. Mandavimus *praeterea*^H in dictis potentissimis literis nostris, ut omnes Hungarici et Transsylvanienses domini, omnes boyarones cunctique eorum subditi eidem pareant et subiecti sunt. Caeterum, ut filio regis et ministro nostro Petrovyth auxilium feratur, expeditivimus mandata nostra ad passam Bosnensem, Mehmeth passam, qui isthic cum suis militibus provinciae illius curam habet. Item ad beglerbegum Budensem ac Themesiensem et ad omnes sanziackos, ministros meos, ad

vaivodas Valachiae et Moldaviae aliosque nostros milites, necnon supremos praefectos akanzororum, ut cum omnibus suis militibus et akanziis moveant ac filio regis et ministro nostro opem ferant^l. Haec illis mandavimus. Et mandavimus quoque vobis nunc, postquam ille qui modo in potentissima Porta nostra fuit, nomine Johannes Wibeck, ad vos pervenerit, ut fideles et candidi erga filium regis vos exhibeatis. Interim vero, donec ad vos venerit, concordate cum Petro Petrovyth, non agatis infideliter, sed expellite et exterminate hostes, *non cunctemini mittere tributum, sed imo expedit ipsum huc in tempore*^j. Scitis nunque procul dubio, quod infidelibus contingere soleant et sciendum vobis est, obedientiam et fidelitatem vestram divitias vestras esse, ne sitis ex deficientibus et inobedientibus^k. Misimus insuper à potentissima Porta Nostra dicto regis filio excelsum vexillum nostrum per Orudz chiaus, qui et alia negocia agenda in mandatis accepit. Haec noveritis et faciatis nostrisque potentissimis mandatis pareatis. Datis prima mensis Rebiulachyr anno 961, hoc est circiter quartam vel quintam Martii.

In civitate Aleppo

Însemnare pe verso: Literae principis Turcarum ad vaivodas et nobiles Transsylvaniae, traductae per interpretem regium, cum discordantiis traductionis factae per Mahmuth interpretem.

Însemnare de cancelarie: Registrata et collationata

^ANominat tantum Kendy et Dobo, dicens: Magnificis, egregiis nobilibus, Francisco Kendy et Stephano Dobo ac ceteris omnibus nobilibus et ignobilibus regni Hungariae et Transsylvaniae, omnis boni et gratiam nostram.

^Bac ne negligentiam vestram aegro animo ferremus corrogastis

^CHungariam et Transsylvaniam Deo adiuvante ab rege Ludovico

^Ddicta dominia

^EEt pro aliquo tempore in bona pace cum dominis Hungaris et Transsylvaniensibus et cum omnis regnicolis tranquilliter regnabat et hilarem vitam agebant

^Fnonnullos infideles regis Stephanis

^GIdeo iam iterum egregium fidelem mancipium, dilectum interpretem Mahmuth, cum gratis literis et privilegiis ad serenissimum regem Poloniensem et ad serenissimam reginam Ysabellam ac ad illustrissimum regem Stephanum misimus et nunciavimus

^Hsi petunt in tranquilla pace vitam agere

^Ide Tartaris etiam dicit probus interpres, de quibus nihil in literis Turcicis, et posuit conditionem, quando scilicet in auxilium vocabuntur isti omnes

^JTranslatio Mahmuthi nihil habet de expeditione tributi

^KPer Deum omnipotentem vobis promitto, si Ferdinandus rex saltem pro tanta terra quantum unus in manum accipere potest totum thesaurum orbis vel tota regna sua daret, ad huc pro uno obolo de terra Hungariae et Transsylvaniae sibi non concedam, neque in potestate sua dimittam, filium regis Joannis ac magnificum comitem Petrovyth in omnibus necessariis auxilium praestare volo ac omnibus modis ab adversariis suis defendere volo. Ideo omnia ab inicio usque ad metam prudenter recogitate et iamiam summam gratiam et clementiam erga regem Stephanum tam dare, sicut sol in orbe, ostendere volo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 39-40; traducere contemporană.
Microfilme Austria, rola 345, c. 313-315.
Regest: Petritsch, I, nr. 255, p. 101.

87. 1554 martie 4-5/961 H. rebi-ül-ahir 1, Alep.

Dominis civitatis Cibiniensis et Brassoviensis et eorum subditis.

Magnificis, egregiis, nobilibus iudicis, officialibus Cibiniensis et Brassoviensis civitatibus et communitatibus, omnis boni et gratiam nostram.

Magnifici domini fidei Jesu qui estis iudices civitatis Cibiniensis ac Brassoviensis et vos reliqui subditi, quando ad vos pervenerint mandata mea potentissima, sciatis quod à Porta mea potentissima ad vos expediverim Orudsch chiaussum cum literis meis praeceptoriiis, in quibus mandavi ut mandata illa, quae per dictum chiaussum ad vos transmiserim, non occultetis vel abscondatis, sed *coram*¹ *tota universitate colonorum aliorumque regnicolarum nostrorum*^A publice recitari sinatis et *cuilibet*^B mandata nostra notificetis, ut quisque secundum potentissimam commissionem nostram intelligat atque cognoscat benignitatem *qua regis Johannis filium*^C *prosequor, quodque eum pro rege suo recognoscant*^D, in cuiuscunque domini arcem venire voluerit, ne ei impediatur, nec prohibeatur ingressus^E, ne postea dicere possitis quod nostram in filium regis Johannis gratiam *ac benevolentiam*¹ non senseritis aut intellexeritis^F. Sciatis itaque me inpraesentiarum ad demonstrandam ei gratiam meam valde propensum esse. Proinde noveritis quomodo vos gerere debeatis. Si quis cum falsis novitatibus ad vos veniret, ne illi fidem adhibeatis, quia nihil vobis pro futurum esset cum si facti vos postea poeniteret. Ideo sciatis vos ad haec accomodare eaque intelligere et potentissimis mandatis nostris obedire^G. Datis die prima mensis Rebyulachir anno 961, id est 4 vel 5 Martii anni 54.

In civitate Alepo

Însemnări contemporane pe verso: Literae principis Turcarum ad Cibinienses et Brassovienses à Jo(hanne) Wag allatae.

Registrata et collationata.

Originalia data sunt Augerio à Busbeck ad Turcam proferenda.

^Acoram omnibus dominis nobilis (!) et ignobilibus ac caeteris regnicolis Hungarorum et Transsylvaniensium

^BHungari et Transsylvani

^Cserenissimam reginam Isabellam

^Dquod in regem Hungariae elegimus. Ideo mandamus vobis omnibus, quod regi Stephano obediatis

^Equod postea omnes iuxta pristina mora vestra sub potestate rege Stephano in bona, perpetua pace, sine ullo impedimento, bellicis nostris tranquilliter vitam agatis, ea omnia vos omnes clare et publice certiore reddere volui

^Fadiungit Mahmuth mandatum nostrum

^GQuia iamiam sicuti sol in orbe tam clare gratiam et benevolentiam nostram erga regem Stephanum ostendere volo et promitto, itentidem vos admoneo, ut cum tempore omnia prudenter recogitare et in animum accipere velletis ac fidelitatem vestram obedienter serenissimo regi Stephano ostendatis, neque fraudulentiae et mendaciae alienorum vel inimicorum fidem adhibeatis, quia per Deum omnipotentem, qui coelum et terram creavit, et per sanctum Apostolum nostrum, si nunc regi Stephano non obedietis, quod postea intercessio vel excusatio aut corrogatio vestra sive condo(natio) nihil vobis amplius poenam levavit. Deo adiuvante, omnes ab corruscabile foelice gladio Magnitudinis Nostrae peribitis, culpa et peccata ac sanguinis defusionem¹ supra capita vestra erunt.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 47-48; traducere contemporană.

Regest: Petritsch, nr. 254, p. 101.

¹Astfel în text.

88. 1554 martie 17, Buda.

Sacra Maiestas Regia, domine, domine et princeps excellentissime, in gratiam Maiestatis Vestre Sacratissime nostri commendacionem.

Literas Maiestatis Vestre accepimus contentaque earum sane intelleximus. Que autem Maiestas Vestra nobis de observacione induciarum scribit, ad ea nichil aliud rescribere possumus, quemadmodum in multis iam literis nostris aliud rescribere possumus, quemadmodum in multis iam literis nostris ad Maiestatem Vestram datis significavimus, nempe nos interim, quod oratores Maiestatis Vestre aput¹ potentissimum dominum nostrum erunt, nullo modo inducias ipsas violare possumus audemusque. De ereccione vero fortaliciorum subditi Maiestatis Vestre in pertinenciis eiusdem, que nondum sunt armis potentissimi domini nostri devicti censumque non solverunt, erigere poterunt, excepto hoc, quod in confiniis Transilvanie nullibi et nullo pacto fortalicium aliquod erigi permittemus, ut habemus in commissis. Regnum enim illud dominus noster potentissimus nullo alio concedere vult, saltem cui primo ex gracia sua concessit, ob negocium igitur¹ varia erunt tentanda regni illius. Conqueritur dein Maiestas Vestra de excursionem militum domini nostri, presertim qui sunt sub capitaneatu Derwys begy, ex quibus intelligimus duos captos esse eorumque fassionem similiter. Rogamus itaque Maiestatem *Vestram*², velit ipsos captivos huc ad nos mittere, ut sciscitemur ex illis, si ex iussu Derwys begy contra observacionem induciarum sub arcem Zygeth et Koroethna iverant, mittatque Maiestas Vestra una cum illis captivis hominem suum, cui nosquoque hominem nostrum fidedignum adiungemus, qui tandem una ad Szygeth proficiscantur illicque omnem negocium resciant. Si sit ex commissione Derwys begy factum, nam et ipse est mancipium potentissimi Imperatoris, quemadmodum nos, et si quid contra precepta domini nostri deliquisse, dignoscitur non impune feret. Dominum nostrum de hoc negnocio cerciorem reddemus.

Literas quas Maiestas Vestra nomine nostro circumlatas esse scribit ad manusque hominum eiusdem devenisse, sint qualescunque sunt. Hoc saltem Maiestati *Vestre*² significare possumus, nos inducias ipsas omni cum diligencia ex commissis observaturas, saltem subditi Maiestatis Vestre ab excursionibus sese contineant, quod tam hactenus minime factum observatumque, presertim à Wolffango Dersffy, cuius predones sive plagearii dies noctesque per villas, oppida intermiseros et undecunque oppressos colonos divagantur, eorum bona in predam vertunt militesque et

subditos domini nostri furtim vinctos abducunt, quemadmodum nunc primum fecerunt. Ex Kapos-Wywar enim venerant eorum fere ducenti et quinquaginta, qui invaserant oppidum Hetten, non longe à Tholna et erant illic nundine, ibique grassati eorum bona diripere multosque trucidavere. Id tamen facinoris non ex mandato Maiestatis Vestre evenire credimus, se¹ ex temeritate Hungarica, quam Maiestati Vestre satis notam esse non diffidimus. Oratorem quem Maiestas Vestra ad Portam potentissimi domini nostri se exepditurum in multis iam literis nobis significavit, tempus esset ut Maiestas Vestra illum expediret, quod iam negotium inter Maiestatem Vestram et dominum nostrum ceptum finem sortiretur. De illis quoque captivis, qui non longe à Jaurino intercepti sunt, habebimus curam resciemusque cuius nam consilio ad illas partes iverant.

Deus Optimus Maximus Maiestatem Vestram unacum serenissimis filiis ad vota sua conservet. Datum Bude, 17. Marcii anni 1554.

Twygon passa, Imperatoris Thurcarum
in Hungaria locumtenens

Pe verso, adresa: Sacratissimo principi, domino et domino Ferdinando, divina favente clemencia Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. regi semper augusto, infanti Hispaniarum, archiduci Austrie, domino et principi excellentissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1553 I-V), fol. 55-56; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 345, c. 323-325.

¹Astfel în text.

²Scriș deasupra rândului.

89. 1554 martie 27, Constantinopol.

Sacratissima Regia Maiestas, domine nobis colendissime!

Heri, alter ex illis duobus chiawsis Budensibus, qui proxime literas Vestrae Maiestatis excusatorias de mora expeditionis domini Johannis Mariae¹ portaverant, rediit huc ex Porta cum literis huius principis ad Maiestatem Vestram datis. Ad nos nec literas, nec ullum nuncium tam à magnifico Ahmat passa, quam ab Ibraimo interpretae attulit, de quo mirati sumus, quum nos ad utrunque diligenter scripserimus. Nec idem chiaws scivit nobis dicere aliud quam, quod omnia bene sese haberent et quod fortasse habituri essemus aliquid responsi ad literas nostras per nuncium Transsilvanicum. Interim itaque ne nos nihil hac occasione scriberemus, hoc tantum scire Vestram Maiestatem volumus, supplicantes eidem, ne diutius expedito collegae nostri et tributi differatur, propter multa impedimenta quae possent huic paci quam tractamus accidere. Ii enim plurimum iam mirentur de ista mora et potius in sinistram partem eam interpretari incipiunt quam in dextram. Unde nudius etiam tertius retulit nobis chiawsius noster, Zynan passam plurimum irasci quod in dies procrastinetur reditus domini Johannis Mariae, et nisi cito redierit, passuros nos incommodum.

Maiestas itaque Vestra dignetur quod agendum est mature agere, ne ea quae iam aedificata sunt corruant et gravius aliquid consequatur.

Bellum autem Persicum magno utrunque apparatu et conatu procedit, et hic princeps, quem aiunt adhuc Aleppi per totum Aprilem moraturum, Petro Petrowyth dedit in zangzacchatum Lugas et Karansebes oppida et tributum etiam trium millium aureorum quod pro iisdem oppidis promittebat; dono est illi concessum, ut eo sese fovere possit. Quod quid in se tegat, facile poterit Maiestas Vestra conycere². Nos hiis plura nequimus.

Deum omnipotentem pro incolumitate Maiestatis Vestrae et serenissimorum liberorum dominorum nostrorum clementissimorum assidue orantes et perpetua servitia nostra humilime commendantes. Constantinopoli, XXVII. Martii M.D.LIII.

E. V. Sacratissimae Maiestatis

servitores subiectissimi,

Ant(onius) Veran(cius) Quinqueecclesiensis³

Franciscus Zay de Chemer⁴

Pe verso, adresa: Sacratissimae Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc.

Regiae Maiestati, domino, regi et principi nobis clementissimo

cito citissime

cito citissime

cito citissime

cito citissime

cito citissime

cito citissime

Post-scriptum cifrat (cu dezlegarea suprascrisă), pe un bilet separat:

Hic chiaussius Jusuffaga literas Nagyr bassy, si in persona venerit ad Maiestatem Vestram cum literis, dignabitur eum pro sua conditione liberaliter dimittere, quia, quantum intelligemus, bene se gessit pro Maiestate Vestra in Porta; praeterea interrogi faciat illum de statu Transsylvaniae, de quo dicit aliqujd² dignum consyderatione²; metsi loqui de eadem, non habet in mandatis.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 60 și 62; original; pecete de închidere timbrată.

Microfilme Austria, rola 345, c. 328-330.

- Biletul cifrat la fol. 61/c. 330.

¹Giovanni Maria Malvezzi.

²Astfel în text.

³Scriș de Anton Verancsics.

⁴Semnătură autografă.

90. [1554] aprilie 7, Alep.

Traductio mandatum¹ potentissimi et invictissimi Imperatoris Turcarum e lingua Turcica in Latinam.

Magnificis, egregiis, nobilibus Francisco Kendy et Stephano Doboj ac caeteris omnibus nobilis¹ et ignobilibus regni Hungariae et Transsylvaniae, omnis boni et gratiam nostram.

Dum seria mandata Excelsae Curiae Magnitudinis Nostrae vobis pervenient, notum sit qualiter ad potentissimam Curiam Maiestatis Nostrae literas excusationales misistis, in quibus significastis quod hactenus tributum ad serenissimam Curiam non misistis, quid fuisse causa bina vice Magnitudini Nostrae Curiae scripsistis et nuntiastis¹ et quod in omnia negotia in culpa beglerbegum Themesiensis, sanssasibegum¹ arcis Solnock esse, quia magnifico comito¹ Petro Petrowith, fidelo¹ nobis sincere dilecto, auxilium praestaverunt, causae ruine et tumultuositate praedictorum vos nullo modo tributum accipere et congregare potuisse se excusastis, ac *ne*² negligentiam vestram aegro animo ferremus corrogastis et pro Cheivano ac causa binos captivos, qui tempore maledictis proditoris Monachis capti fuerant, eliberastis, notificastis quaecunque scripsistis et significastis, clare percepimus.

Igitur vos certiore reddo, quod Hungariam et Transsylvaniam Deo adiuvente ab rege Ludovico cum gladio Magnitudinis Nostrae coruscabile occupavimus, tamen ob fidelitatem et amicitiam defunctis regis Johannis dicta dominia rege Joanne concessimus et in potestatem suam dederamus, erga amore suo post obitum filio suo illustrissimo, rege Stephano, benigniturn dedimus et concessimus et pro aliquo tempore in bona pace cum dominis Hungaris et Transsylvaniensibus et cum omnis regnicolis transquilliter regnabat et hilarem vitam agebant, postea autem causa ruinae et prodicione infideliorum inter regnicolis et in dictis regionibus tanta mala et bellicia peraguntur, id fuit in causa quod ex commissione Magnitudinis Nostrae exercitus invictibilis ad illas partes missus fuerat et nonnullos infideles regis Stephanis castigaverunt ac pro merito eorum solverunt penam. Ideo iam iterum egregium fidelem mancipium, dilectum interpretem Machmut, cum graciosis literis et privilegiis ad serenissimum regem Poloniensem et ad serenissimam reginam Isabellam ac ad illustrissimum regem Stephanum misimus et nuntiavimus¹ ut citissime in concessam¹ ab nos regnum

ingredeant, tamen donec rex Stephanus adveniet, ut interim magnificus comes Petrus Petrowyth in loco et nomine suo omnia gubernat et fideliter procurat, mandavimus et in locumtenentem regis Stephanis ellegimus ac ea de causa ad omnes dominos nobiles et ignobiles ac ad omnes iudices et gubernatores civitatibus mandata seria misimus et mandavimus, ut omnes unanimiter, si petunt in tranquillo¹ pace vitam agere, rege Stephano obediant, similiter et magnifico comiti Petrowyth in loco regis Stephanis fideliter serviant etiamque spectabilo¹ Mehemnet¹ passae Bosnensi, qui antea consiliarius Maiestatis Nostrae fuerat, et beglerbego Budensi et beglerbego Themesiensi ac ad omnes sanzacos et comites ac archicomites et ad wayvodam Moldaviensem et wayvodam Transalpinensem et ad capitaneum generalem et ad caeteros capitaneos Achanzionum et Tartarorum et caeteris bellicis nostris firmiter mandavimus, ut in auxilium regis Stephanis et comitis Petri Petrowyth die nocteque prompti fiant, ut quando in auxilium advocabuntur, quod sine ullo occasione vel excusatione quam citissime adveniant cum omnibus bellicis instrumentis.

Admonemus vos etiam, nuncius vester Joannes Vig, quem ad Excelsam Curiam misistis, vobis redierit vos quoque quemadmodum de vos expecto obedientiam vestram fideliter rege Stephano ostendeatis et in loco et nomine suo magnifico comiti Petro Petrowyth obediatis et omnia constanter et unanimiter secum ageatis et consuletis ac in isto incepto negocio summam diligentiam adhibeatis fidelitatem vestram vobis faelicitas esse sciatis, quia procul dubio Deo adiuvante infideli solvebunt penam per Deum omnipotentem. Vobis promitto, si Ferdinandus rex saltem pro tanta terra quantum unus in manum accipere potest totum thesaurum orbis vel tota regione sua daret adhuc pro uno obulo¹ de terra Hungariae et Transsylvaniae sibi non concedam, neque in potestatem suam dimittam, ista certo sciatis, ne postea aliquis se non intelaxisse dicat. Non dimittam filium regis Joannis et magnificum Petrowyth, in omnibus necessariis auxilium praestare volo ac omnis modibus ab adversariis suis defendere volo. Ideo omnia ab inicio usque ad metam prudenter recogitate et iamiam summam gratiam et clementiam erga regem Stephanum tam clare sicuti sol in orbe ostendere volo, ea ob rem excelsum vexillum Magnitudinis Nostrae pro rege Stephano per egregium fidelem dilectum Orucz chausz in manu comitis Petrowyth misimus et confidimus dictis Orucz chausz ea quae ex commissione Magnitudinis Nostrae vobis nunciabit et declarabit, fidem indubitatem

adhibeatis sigilloque nostro imperiale fidem prestatis. Datum in imperiale civitate nostra Alepi in Arabia, die septima mensis Aprilis.

Potentissimi et invictissimi Imperatoris
secretarius et interpres Machmut

Pe verso: Mandatum principis Turcarum ad vaivodas Transsylvaniae per Mahmuth interpretem scriptum.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 49-50; traducere contemporană.
Microfilme Austria, rola 345, c. 318-320.

¹Astfel în text.

²Scriș deasupra rândului.

91. [1554] aprilie 25/26, [Buda].

Grosmechtiger Herr des Glaubens Jesu der Deutschen und Behmen und des römischen Bobsts Lender Kunig, noch grosser Reverencz und Ehrerbittung geben wyr euch als einem reichen, glückseligen Kunig czu verstehen, und ist dasz, das yr czu unsz euere Brieff geschickt habt von wegen Freundschaftt und Einikeitt czu machen mit unseren groszmechtigsten Herren der ein Ynhaber der Weldt ist. Dasz selb Schreiben ist uns czu kummen, haben dasz selb eingenumen und verstanden und von wegen eines Geleids-Brieffs eurer Botschaftt halben szo yr alher schicken woldt, welcher hiemitt euerem Gesandten verpecziert¹ gegeben ist, und dy selb Botschaftt szo alher kummen wyrdt, dasz wyr dy selb mitt den Botschaftten ausz dem Landt Erdell czu gleich mit Czugebung gutter Geleides-Leut an dy groszmechtigste Portten schicken sollen. Wo sy aber ym Landt Temischwar czusamen kumen mochten, soldt ich dem Kasam Pascha schreiben, wo dy selben Botschaftten dahynn kumen, dasz her² ynen gutte Leute czu gebe domitt dy selben unterwegs ungehindertt sein mochten. Solches habt yr unsz yn euren Schreiben czu wissen gethan. Szo haben wyr schon dem Kasam Pascha geschriben, wo dy Botschaftt ausz dem Landt Erdell dohynn kumen würden und wolten sich alher czu eurer Botschaftt verfuegen und³ mit eurer Botschaftt czu gleich an dy groszmechtigste Porten czihen wolten, szo solte her² ynen taphere² Geleitsleute czu geben und dy selben alher schicken. Solches haben wyr ym geschribenn. Wo aber die Botschaftt, szo alhieher kumen werdt, gesunnen sein werdt czu Temischwar sich wellen czu ynen verfügen, wollen wyr dy selb mitt tapheren² Geleids-Leuth dohynn schicken, sollen auch dornoch mitt tapheren² Geleidsleuth an dy groszmechtigste Porth geschickt werden, dan es by Gott yn unseres groszmechtigsten Herren Landt, wy sichs gebürt, über all sicher ist.

Sollett auch wissen, dasz nitt allein euere Botschaftt, sunder wo einer alhieher kem², der auff eines Fingers breitt Papyr ein Schreiben von euch brecht, der soldt yn unsers edlen und reichen Herren Landt ungehindert sein. Wyr wissen mitt sampt unseren Herren und Hauptleuthen und allen unseren groszmechtigsten Herren Landt Wolck² dy Freundschaftt und Einikeitt auffrecht und gewisz. Wyr sein gutte Hoffnung, dasz yr von³ solcher Freundschaftt und Einikeitt auch gutt Wissen habt, domit czuischen² szo groszmechtigsten Herren alles Gutes geschehe, auff dasz dy armen Underthanen yn gutter Ruhe und Frid sein mügen. Dysen Brieff haben wyr

euch verpecziert¹ czu geschickt. Sollett auch wissen, dasz unsers groszmechtigen Herren Landt allzeit yn Frid und Einikeitt gerniglich ist, wy sichs gebürt, dasz doryn keinem Leidt, noch Schaden geschicht. Diser Brieff ist am fier² und czuanczigsten² disz Monats geschriben, dasz ist ungeferlich am fünff aber sex und czuanczigsten² April.

Toigon, Pascha czu Offenn

Pe verso: Interpretatio literarum passae Budensis de 26. Aprilis 1554.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 114-115; traducere contemporană.

Microfilme Austria, rola 345, c. 377-379.

Ediție: Procházka-Eisl – Römer, nr. 35, p. 84-85 (textul osman și traducerea în limba germană, cu datarea: 1554 aprilie 27).

Regest: Petritsch, I, nr. 264, p. 104.

92. 1554 mai 21, Viena.

Narratio Joannis Wegh Brassoviensis, Vienne, 21. die Maii facta 1554.

Dicit primo, quod waywoda Transsylvaniensis et reverendissimus dominus episcopus ecclesie Albensis Julie cum aliis consiliariis Sacre Regie Maiestatis una, mense Decembri anni eiusdem ex Koloswar nuncium ad Cesarem Turcarum eciam miserunt.

Et cum Constantinopolim appulisset, ante alios omnes accessit Rwzthan passam, cui cum nomine dominorum ac totius regnicole Transsylvaniensium salutem dixisset, interrogasse dicere statim, an tributum potentissime Caesarie Maiestati portasset.

Qui, cum dixisset se non importasse causamque rogasset ille, dicit hanc causam ille assignasse, quod Petrowyth cum estate proxime elapsa disturbia ac dissidia seditionesque maximas in regno Transsylvanie concitasset vicinasque nationes contra regnum concitasset, regnicoli in sui defensionem coacti sunt milites conscribere ac contra Moldavos partim et Transalpinos, partim vero Dewam et Waradinum versus contra Turcas continue tenere stipendiarios milites.

Rwzthan passam tributum omnimodo importare oportuisse, hac de causa dixisse, dicit, cum enim potentissimus Cesar vobis vehementer irascatur, irascitur eo vehemencius quod nunc tributum per te non sit remissum.

Interrogavit deinde Rwzthan, quare Kywan chawz per totam proximam estatem in Transilvania sit detentus.

Dicit, se respondisse, in causa illius retentionis eundem ipsum tumultum et seditionem per Petrowyth concitatum fuisse.

Dicit, Rwzthan passam interrogasse etiam, quid velit ipse Petrowyth.

Respondit, eum regni Transsylvanie dominium nomine filii Joannis regis affectare et querere, eius autem dominium domini Transsylvanienses pati nollent, cum nec virtute neque etiam familie nobilitate illi inferiores essent.

Ergo, inquit Rwzthan, regnicole non diligunt ipsum Petrowyth? cum Joannes non diligi affirmasset, dixisse eum fert, si vos non diligitis, neque nos eum diligere possumus.

Perconctatus¹ est etiam Rwzthan passa, quis Transsylvanie num dominus esset, cui ad hoc respondisse, se dicit quod cum potentissimus Cesar per literas suas mandasset Transsylvanis, ut Germanos milites sine ulla dilatione dimitterent ac sibi ipsis unum e medio ipsorum, quem vellent,

diligerent, in waywodam eligerent eumque audierent pari consensu, tanquam membrum regni Franciscum Kendi in waywodam elegerunt eumque audirent.

Perconctatus¹ est etiam Rwzrhan, an regnicole, si opus esset, penes hunc waywodam insurgerent? dixit, ita, nam hoc anno quidem bis ad eius requisitionem insurrexissent et hec fuit causa quod tributum parare ac potentissimo Caesari inmittere non potuissent.

Sed, inquit Rwzthan, potentissimus Caesar literas ita scripserat et commiserat, ut ille qui in waywodam eligeretur, filium Joannis regis in regnum reduceret ac eius nomine regno preesset, quod iste minime fecit.

Ad hec interrogavit idem, quis Stephanum Dobo in waywodam Transsylvanum elegerit.

Dicit, se ita breviter ad hoc interrogationem respondisse, se nihil hac de re intellexisse, nec scire ac posse quicquam dicere.

Si tu, inquit Rwzthan, dicis, Franciscum Kendi ex commissione potentissimi Cesaris in waywodam electum esse, cum Cesar invictissimus illi mandaret ac vexillum mitteret, ut cum exercitu secum ad oppugnandam Viennam proficisceretur, iret ne!

Respondit ei, se de hac re nihil posse dicere, cum nullam haberet informationem, sed cum potentissimus Cesar talem suam voluntatem regnicolis ipsis significaverit, ut par est Sue Caesaree Maiestati respondebunt.

Dicit plura eciam verba in hanc sententiam ultro citroque prolata esse inter eos.

Quia diem ad vesperum tendere dicebat, ait Rwzthanum ipsi dixisse, Joannes eas ad hospicium et summo mane antequam ad Zynam bassa ires, qui frater ipsius Rustan uterinus, aliter venias ad me.

Rediens mane ad eum, dixit ei, Joannes est ne quod mihi dicere velis. Qui, cum diceret nihil aliud nisi que vesperi ei dixisset, ac eum orare, ut tam ad literas quas Cesari, quam etiam bassis portasset, si ab eis fieri posset, darent responsum, ut non cogeretur sequi Cesarem.

Tunc, inquit Rwzthan, quantum vis, potentissimus Cesar sit hinc remote, tu eum sequi debes. Ego, inquiens, nihil responsi facere ausim cum multos habeam adversarios ac inimicos.

Ex voluntate eiusdem Rwzthan passe ivit ad Zynan passam cum Kywan chawz, cui posteaquam nomine waywodarum et dominorum salutem precatus esset. Convertens vultum ad Kywan dixit: Kywan chawz, ubi tandiu tardasti et que more causa fuit? Respondit Kywan, se in Transsylvania fuisse.

Tributum cur non importasti? Respondi, impediisse tribut collectionem tumultus et seditiones per Petrowyth scusitati¹.

Quis, inquit Zynan, hic est. Respondit Kywan, est nuncius dominorum Transsylvaniensium, cuius verba Magnificentia Vestra dignetur audire.

Dicit, Zynan passam, ipsi nuncio irato vultu dixisse: Jode, Jode, bene quod venisti, te docebimus explorare. Nuper erat etiam à dominis Transsylvanicis missus nomine quidem nuncius, re autem proditor et explorator regni potentissimi Cesaris, qui ab Excelsa Porta Cesaris aufugit, tu quoque, traditor, missus es, ut quid ageretur explorares illisque referres.

Ad hec dixit Joannes: Magnifice domine, nec proditor sum, neque exploratum veni, sum vir probus et honestus, ex iussu meorum dominorum ut nuncius ad potentissimum Cesarem suosque passas veni, quod meum nuncium ubi intellexeris responsumque mihi dederis hinc ad dominos meos revertar, sin minus, ut mihi est commissum, pergam ad Cesarem ubicunque invenire potero.

Dixit Zynan, ita etiam ego volo, prepara te itineri cito ac festines ad potentissimum Cesarem, nam tui adversarii sunt apud Cesarem, tibi hic responderi non potest, tibi ad hoc iter dabo meas literas et comitem.

Ex Constantinopoli solvens, completa sexta septimana in civitatem Galilee, que eorum lingua Halep nominatur, in qua tunc Cesar fuit, se pervenisse dicit.

Quo cum iam sol occasui proximus esset pervenissent, nec propter multitudinem hospicium invenire possent. Rogavit ipsum Kywan, ut ad querendum ipsis hospicium iret, ne tanta multitudo eos hinc et hanc vagari miraretur.

Amhat passa, rescians nos illic esse, statim misit pro Kywan chawz eumque cito in eodem luto vestitu ad se vocare fecit.

Quem, ubi vidisset, interrogavit, Kywan quid portasti? Ille, nihil, se portasse, respondens, sed cum nuncio Transsylvanorum missum esse. Commisit illi Amhat, ut me cito cum literis Cesari inscriptis et etiam sibi ad se ferret.

Kywan, reversus ad me, se in eodem luto veste in presenciam Amhat passe ductum fuisse ac mandare, ut ego quoque ad eum sine mora pergerem.

Ubi ad eum venissem, ipsummet in sua domo reperi, cuius, nomine totius Transsylvanicarum nationum, salutassem. Interrogavit, quid portassem. Respondi, nihil, sed nuncius à tribus nationibus Transsilvanie ad potentissimum Cesarem et passas venissem.

Interrogavit, an tributum ex Transsilvania potentissimo Cesari adtulissem. Respondi, non, causamque queres, eandem dixi, quam dixeram antea Rwzthan et Zynan passis.

Amhat passa dixit ad Kywan chawz, que est causa, quod tu tantum tardaveris quo eras missus?

Tumultus, inquit Kywan, et sediciones per Petrowyth in Transsilvania ac eius limitibus exuscitate tam diu me detinuerunt, ut hic nuncius Transsilvanorum copiosius Magnificentie Vestre dicet.

Dixit Amhat passa, quomodo tu ausus es ad Excelsam Portam Cesaris venire sine tributo Sue Cesaree Maiestatis? Respondi, ausus sum venire hac fiducia, quia certus sum, quod sine defectu potentissimo Cesari tributum regnicole persolvere studebunt, et quod nunc ego portare non potuerim supradicte sediciones in causa fuerent, tamen non dubito quin in egressu meo hinc sint mihi cum tributo obvii futuri, vel si id etiam aliqua ex causa fieri nequiret, tamen omnino, cum potentissimus Cesar aliquem ex Porta sua emiseric, tributum integre colligetur et ad manus eius assignabitur ex iussu et voluntate serenissimi regis Ferdinandi, ea tamen conditione, si potentissimus Cesar Petrowicium Transsilvanis dominari non permiserit.

Amhat passa, ira commotus per hec verba, dixit ad Kywan: Kywan chawz, non opus est hic mendatio, verum oportet dicere.

Dixit Kywan, credat Magnificencia Vestra, nihil nos mentiri, sed verum dicere. Nam si quid mentiret, jugulum meum contra gladium acutum Magnificencie Vestre esset tanquam subtile filum.

Passa postea dixit, ite ad hospicium vestrum et sumo mane redite ad me, plura vobiscum loquar.

Ab Amhat passa egredi volens, supervenit Ebrayn beg, secretarius Cesaris, natione Polonus, cum plurimis literis quas passe dedit.

Eas autem literas, quas ego passe dederam, secretario dedit, qui in exteriori parte domus passe assecutus est. Dixit, bene, tu proditor, te ipsum optulam, videbis, tu traditor, quod docebimus quomodo falsis fictisque literis nuncium agas, quasi nesciremus literas quas presentasti, proditor, nomine Transsilvanorum in Cibinio per illum nequam Petrum Haller ficta atque excogitatas esse, id quod etiam ipsa sigilla manifeste arguunt.

Ibi statim Turce, qui partibus regine cum Ebrayn favebant, ut Mamhwt Dragman, qui Viennensis est, et alii gravibus clamoribus et vituperiis in me insurgentes, affecerunt magna contumelia.

Ebrayn beg literas resignans, reperit à tribus nationibus Transsilvanie scriptas, ex quibus une fuerunt Hungarica lingua scripte, ex quarum

scripcione literarum falsitatem arguebat, et ideo ita scriptas esse, ut ne in Excelsa Porta Cesaris interpretari possent.

Cui dixi, quid tu ad me clamas ac me verbis iniuriosis afficis. Non ad te ego nuncius missus sum, verum ad potentissimam Cesaream Maiestatem et suos passas, in quorum manum caput etiam meum portavi.

Mane sequentis diei veni ad Amhat passam, tunc stante coram eo nuncii regine, Ossoczki Polonus et Paulus Baky, servitor Petrowyth, Mamhwt Dragman, Ebrayn begh, Orwz chawz et Ferhat begh, interpretes Cesaris in lingua Hungarica.

Ubi cum et ego stetissem, Ossoczki cepit sic loqui ad passam: Magnifice domine, hic video hominem quem Magnificentia Vestra per mensem nobiscum expectare fecit, ob quam expectationem et in expensis defecimus et valetudinarii sumus facti.

Nos, quis hic homo sit, nobilisne an rusticis vel alterius status, à quoque missus, nihilminus scimus, si missus ex Transsilvania est, eum credimus omnino proditorem et exploratorem esse, ac missum esse, ut etiam via aliqua et modo solutionem tributi potentissimo Cesari aliquantis per protraheret quousque rex Ferdinandus aliquid sibi virium ad res novas moliendas summere posset.

Et post hec verba rursus Turce magnis vituperiis et clamoribus contra me insurgentes affecerunt contumelia, rogantes iidem nuncii passam, ut potentissimi Cesaris ac Excelse eius Porte conclusionem et determinationem ne aliquomodo immutaret, sed cum eo mandato et voluntate Cesaris ad Transsilvanie occupationem emitteret.

Ad verba iniuriosa nunciorum regine respondi: Magnifice domine, quid isti mihi obloquantur coram Vestram Magnificenciam audio, sed isti homines iniuriosa in me sunt, nam ego nec proditor, neque explorator sum, sed vir et probus et honestus, iam aliquocies in Excelsa Porta potentissimi Cesaris fui, nunquam hactenus mendatium in ore meo fuit inventum.

Passa cepit obiurgare Ossoczki: Quid hominis es tu, quomodo audes coram me et in Excelsa Cesaris Porta iniuriosis verbis quempiam afficere? Cum ad Cesaree Maiestatis Portam cuiuscunque conditionis homines mittantur, pro nobilibus et dominis reputantur et habentur. Ideo et tibi et aliis committo, ut hunc quoque in honore habeatis ac unus ad alterius hospicium eat simulipsi commedatis, nam vos ego bene concordare faciam. Istum hominem, quis sic novimus, cum aliquocies in Excelsa Porta potentissimi Cesaris fuerit, te quis sis nesciens. Post hec loquutus sum Amhat passe in hanc sententiam: Intelligo, potentissimi Cesaris et Excelse

Porte Sue Cesaree Maiestatis vehementem iram adversus Transsilvanos, quod filium Joannis regis in hunc usque diem iuxta mandatum et voluntatem potentissimi Cesaris non reducerint in regnum. Ideo supplicare Magnificencia Vestra dignetur potentissimi Cesari, ut literas et nuncium Transsilvanorum clementer audire et intelligere dignetur ac orare, ut iram hanc vehementem avertat, ne miserrimum regnum funditus perdat et deleat, sed velit Transsilvanis hanc suam iram significare, ut sciant curare, ne perdantur. Non dubito, quin summo studio et diligentia curaturi sunt iram potentissimi Cesaris evitare.

Dixit passa: Audi, Joannes, iam aperte tibi loquar. Invictissimi Cesaris et sue Excelse Porte voluntas et determinatio est, ut Transsilvania filio Joannis regis detur. In huius signum et testimonium vexillum et gladius à potentissimo Cesare mittitur Stephano regi, filio Joannis regis. Igitur iam voluntate Cesaris, ego, Orwz chawz et Ferhat begh elegi ac mittam, qui vexillum et gladium unacum regno Transsilvanie in manus Stephani regis dare debeant. Si itaque huic voluntati Cesaree Maiestatis Transsilvani obediens non erunt eumque recipere ac audire noluerint, omnes exercitus Cesaris contra eos concitabuntur et vos et patria vestra ferro igneque consummetur.

De literis et tuo nuncio, ubi Cesar rediieret ex venatione, referens ad Suam Cesaream Maiestatem et de omni negotio tractando, dabitur tibi responsum. Cesar potentissimus triduum est ex venatione reversus. Sum ego in presenciam Cesaris ductus eiusque manus exosculatus sum.

À passis interrogavit, cuiusnam nuncius essem? Dixerunt, me esse Transsilvanorum. Passe ad id deputati me e domo Cesaris exportaverunt commiseruntque ne aliquo à Porta Cesaris discederem, habiturus essem brevi responsum. Et post parum temporis spatium Capi Aga egressus dixit, ut Amhat passam expectarem eumque in domum suam committeret, à quo voluntatem Cesaris acciperem.

Amhat ubi rediit, fecit me in presenciam sui accersiri. Dixit: Joannes, voluntas invictissimi ac potentissimi Cesaris et Excelse sue Porte hec est, ut domini et tres nationes Transsilvanice Stephanum regem, filium Joannis regis, in Transsilvaniam reducant, recipiant eiusque dominio obediens regnumque ipsi omnino tradant. Nam, si tali voluntati potentissimi Cesaris inobediens fuerint, amittent regnum. Juravit enim Caesar invictissimus ad fidem suam Cesaream, quod nisi introduxerint puerum, faciet eos ferro, oppida, villas et civitates eorum igne consummere ac solo menia equare.

Hoc perscripsit waywodis Moldaviensi, Transalpino, sanchyako Nykapoliensi, Kazon basse, basse Boznensi, syanchiako¹ Zegediensi, basse Bwdensi et omnibus Turcis in confiniis existentibus, insuper akanchiis et Tartarorum principibus, ut si Transsilvani regis filium reducere nollent, Transsilvaniam irruant, ferro et igne sevissime devastent. Hec etiam determinatio et firma voluntas potentissimi Caesaris est, ut rex Ferdinandus suam manum ex ditione Transsilvanica penitus excipiat, ac etiam deinceps aliquid ne erga Transsilvaniam attentet. Nam certus sit, quod potentissimus Cesar nullomodo vult et patitur ut ipse Transsilvanie dominus sit, nec speret se pacem cum potentissimo Caesare inire posse quousque omnino manus suas ex Transsilvania non exceperit.

Dicit, eum Amhat passa, quod potentissimum Cesarem Transsilvania jure belli concerneret et haberet. Cum enim Budam ferro ceperit, Transsilvania, qui semper ad Budam possessa sit et pertinuerit, merito ergo sibi ea provincia etiam nunc debetur jure belli.

Preterea, potentissimus Caesar non potest puerum derelinquere, nec, ut aliquis eum opprimeret pati, cum suus sit orphanus, ac cum Budam capisset in manus suas, infantulus in ulnas Caesaris sit datus ibi qui infantulo iuramento se astrinxerit, eum nunquam derelicturum ac tantum sibi ex regno suo daturum, unde bene vivere posset. Igitur non esset tam potenti Cesari dignum, si à quoquam opprimi sineret.

Amhat passa eodem die vesperi per unum servitorem me solum fecit ad se accersiri. Dixit: Joannes, potentissimus Cesar sic dicit, si Transsilvanis vel tantum mentis ac consilii esset quantum puer septem annorum haberet, tunc magnis muneribus ad suam Caesaream Maiestatem accederitis maximisque supplicationibus hec que vobis ultro offert peteretis, ut scilicet ex vestro sanguine vobis regem daret. Nam certi sitis, si vos omnes gladius devorabit, regnumque devastabitur, terre tunc ipsius Stephanus rex erat dominus. Et potentissimus ac invictissimus Caesar miratur, nosque omnes cum eo, cur Maiestas Regia, rex scilicet Ferdinandus, dominationi ac reductioni Stephani regis obsistat ac contrarius sit, cum intelligemus filiam puero in futuram uxorem promisisse.

Ad hoc dixi, me nescire, an filiam suam Regia Maiestas filio Joannis regis promiserit nec ne.

Dixit bassa: Cesar et nos certo intelligimus et bene ab eo est factum eo magis iam adiuvare ac curare deberet, ut in regnum induceretur, ne in externis regnis vagaretur. Ubi autem, dixit passa, puericiam ac ignoranciam

insufficienciamque pueri causamini et obicitis non satis esse videtur. Nam non dubito ego, in Transsilvania bonos viros ac prudentes esse inter tres illos nationes, ex quibus ordinentur et constituentur puere boni consultores, qui et eum regant ac regnum ipsum gubernent, ut puer sit tantum dominus ne sive principe, huc atque illuc vacillemini ac divagamini.

His finitis, interrogavi Amhat passum, quid potentissimus Cesar de tributo conclusisset, quidve responsi de eo referre deberem dominis meis.

Dixit passa: Cesaree Maiestati facta est mencio de tributo. Hec est tamen conclusio de tributo, ut a modo deinceps nullum tributum à Transsilvanis exigere potentissimus Cesar vult, si Stephanum regem audierint. Sed hoc vult, ut unum virum probum, fidelem e medio vestri eligatis in tezaurarium, ad cuius manus et hoc tributum et reliqui regni proventus administrentur, qui servata superinde racione tam ad necessitates pueri quam regni eroget, donavit eum Stephano regi tributum cum regno una potentissimus Caesar.

Preterea Karansebes, Lwgas cum omnibus suis pertinenciis et tributo anni (preteriti) potentissimus Caesar Stephano regi donavit, super quaquidem donatione litere Cesaris sunt ad Petrowyth perlate.

Quod si Transsilvanienses pro reductione Stephani regis, dicit passa, mittere voluerint, potentissimus Cesar ideo elegit Mamhwth Dragman et Paulum Baky, ut in Poloniam proficiscantur ac regem Stephanum educant, et exercitus potentissimi Cesaris Transsilvaniam ei recuperet ac subigat puerumque in regnum restituant et constituent. Si vero hoc exercitus efficere iste non posset, vult invictissimus Cesar ut Stephanus rex in Lyppa vel Themeswar, ubi scilicet maluerit, habitet quousque ipse revertatur ac solus regnum Transsilvanie puero recuperare poterit.

Sed vos rescipiscite ac potentissimi Cesaris exercitum ad floridam et pulcherrimam patriam vestram ne sinatis accedere, quia vos ferrum et illa pulcherrima vestra ignis, inquit, consummet. In hac sententiam et Rwzthan in reditu mihi Constantinopoli multa verba fecit.

Dixit autem Amhat passa, Petrowyth non dominabitur vobis, sed erit provisor Stephani regis, ut fuit patris sui etiam, ipse eum Petrowyth a puero separare non potest, tum quia multa ei servavit, tum etiam quod sanguine junctus dicatur.

Hoc etiam ipse Petrowyth habet à potentissimo Cesare in mandatis, ut nemini cuiuscunque conditionis homo sit, honorem ledat, bona quocunque nomine vocentur eripiat, sed unumquemque in suo antiquo iure et libertate

retineat. Nam potentissimus Cesar omnibus quomodocunque delinquentibus in Transilvania gratiam fecit et omnibus sua irrita condonavit.

Hec est Joannis Wegh legatio.

Pe verso: Narratio Joannis Wegh, facta Vienne 21. Maj anno 1554.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 199-207; original.

Microfilme Austria, rola 345, c. 455-464.

¹Astfel în text.

93. 1554 mai 30, Buda.

Magnifice domine, amice nobis observandissime, salutem nostrique commendacionem.

Literas Dominacionis Vestre accepimus contentaque earum intelleximus, ubi tamen Dominatio Vestra scribit, nunciatum esse Maiestati Regie ex Transsilvania vaivodas Moldaviensis et Transalpinensis cum Tartaris omni cum apparatu bellico ex commissione Imperatoris potentissimi cum magna manu instructos esse ad expellendos subditos fidelesque Maiestatis Regie e regno Transsilvaniense et ad subsidium ingredientem filii quondam regis Joannis in illud regnum. Si etiam sic esset, scit Dominatio Vestra, cum à potentissimo Imperatore reverteretur, nos fuisse in castris illicoque iterum ad mandatum potentissimi domini nostri reversos, ut ne quid contra observacionem induciarum inter Maiestatem Regiam et dominum nostrum potentissimum sancitarum attemptare¹ deberemus. Quoad iterum Dominatio Vestra ad Portam potentissimi domini nostri veniret ibique omne negocium ad finem deduceret eratque terminus trium mensium. Cum tamen Maiestas Regia scripserat, Dominacionem Vestram ob adversam valetudinem ad terminum prescriptum non potuisse expedire, potentissimus Imperator² obtulit se, quodcumque Dominatio Vestra venire ad Portam ex mandato Maiestatis Regie deberet semper libera; quoad negocium finem sorcietur facultas veniendi redeundique erit, quare Dominatio Vestra una cum rebus, servitoribus libere et absque omni impedimento venire ad Portam Dominacioni nostri potentissimi ire ac dein negociis peractis conclusisque iterum reverti una cum ceteris oratoribus poterit.

Nos enim, ex mandato domini nostri potentissimi, dedimus literas nostras tum ad vaivodas Moldaviensem et Transalpinensem ceterosque subditos et milites qui sub ditione hic in regno Hungarie ceterisque locis huic vicinis sunt, ut firmiter inducias ipsas observare debeant nullusque eorum aliud facere presumit; eam enim ob causam potentissimus Imperator nos hic in locumtenentem constituit, ut ceteris preessemus, credat itaque Dominatio Vestra, quod nullus quicunque contra observacionem induciarum attemptare¹ audebit, sed potius bona vicinitate utuntur. Nos de iis omnibus negociis ad omnes partes ditionis potentissimi domini nostri dedimus mandatatum¹ firmissimum Maiestatique Regie eadem significare poterat hec que eidem scripsimus. Dominacionem Vestram felicissime¹

valere optamus una cum magnifico domino Joanne Paxi³. Datum Bude, 30. die Maii anni 1554.

Tuygon passa, Imperatoris Turcarum in
Hungaria locumtenens etc.

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Malwzjo¹, oratori ac consiliario Regie Maiestatis etc., amico nobis observandissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 10, Konv. 3 (1554 I-V), fol. 217-218; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 345, c. 472-474.

Regest: Petritsch, I, nr. 273, p. 106.

¹Astfel în text.

²Repetat, din greșeală.

³Paksi János, căpitan al cetății Komarom.

94. 1554 iunie 2, Sicambria, (Buda).

Sacra Maiestas Regia, domine et princeps excellentissime, in gratiam Maiestatis *Vestre*¹ mei commendacionem.

Proximis his diebus, antequam litere Maiestatis Vestre huc ad me alate fuissent, orator eiusdem, qui nunc Comarony² est, Joannes Malwecius², omnino seriem literarum Maiestatis Vestre michi explanavit. Quam ob causam Maiestas Vestra *resisti*³ illumque illic commorari iusserit, nempe quod vayvode Moldaviensis et Transaplinensis una cum Tartaris ad invadendum regnum Transilvaniensem sese inservissent. Credat Maiestas Vestra, me à potentissimo Imperatore habere instruccionem mandatumque, ut omnibus passis, sanchyakys, begis ceterisque militibus iniungerem, ne quid contra observacionem induciarum attemptare debeant. Quoad negocium inter Maiestatem Vestram et potentissimum Imperatorem finem sorcietur, orator itaque Maiestatis Vestre secure venire poterit. Quem ego usque ad Portam domini mei potentissimi concomitari faciam ibique exactis negociis iterum ad Maiestatem Vestram reverti. Quare Maiestas Vestra quoque subditis eiusdem committat serio, ut se ab excursionibus abstineant contraque observacionem induciarum ne quidquam attemptare² presumant. Ego quoque nunc iterum iuxta mandata domini mei potentissimi ad omnes partes dedi firmissimum mandatum, ut interim ab excursionibus sese abstineant. Maiestatem Vestram una cum serenissimis filiis felicissime valere opto. Datis ex castris Siccambrie sitis, 2. die Junii anno Domini 1554.

Tuigon passa, Imperatoris Turcarum in
Hungaria locumtenens etc.

Pe verso, adresa: Sacratissimo principi, domino, domino Ferdinando, divina favente clemencia Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. regi semper augusto, infanti Hispaniarum, archiduci Austrie etc., domino et principi excellentissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 3-4; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 6-8.

Regest: Petritsch, I, nr. 274, p. 106-107.

¹Scrie deasupra rândului.

²Astfel în text.

³Adăugat pe margine.

95. 1554 iunie 8/961 H. receb 9, [Buda].

Grosmechtiger Herr des Glaubens Jesu der Deudtschen und Behmen und des römischen Bobsts Lender Kunig, noch Erbittung grosser Ehr und Reverencz thun wyr euch czu wissen. Und ist das, dasz von euch euer hohester Briff czu unsz kumen, alles was doryn angezeigt worden ist, das haben wyr eingenumen und verstanden. Es soll aber auch ferner Euer Hoheitt wissen sein, dasz vordem drei aber fier mahl euere Brieff czu unsz geschickt worden sein, anzeigende dasz yr czu unseren groszmechtigsten Herren schon verordnet hett ein ansehliche Bottschafft czu schicken. Bisz szo lang dy selben gesandten czu unseren groszmechtigsten Herren kumen und von dannen abgefertigt wider czu euch kumen und auch von eurer Seithen nitt was angefangen würd, solden beide Partheien czu Ruhe und czu Fride sein. Auff solches haben wyr den Herren und anderen Kriegsvolck an diser Granicz ernstlichen Befelh gethon, haben auch ferner dem Pascha yn Bosna und dem Chan ausz der Tatarey, dem Kasam Pascha und den obristen Hauptleuthen uber dy Akedzy, den Woiwoden yn der Walachei und Moldau unser Schreiben czu geschickt, dasz alle das Kriegsvolck czu Ruhe und still sein solten den Anstandt wy vor wissen solten. Aber dasz yr habt gesagt, dasz euere Bottschafft baldt czu unseren groszmechtigsten Herren geschickt soll werden, hott sich schon bisz auff anderthalb Jor gesaumbt und seitt noch yn dem selben Schicken. Dasz yr aber unsz gewisz kundt gethon habt, dasz yr eine taphere¹ Bottschafft czu unseren groszmechtigsten Herren schicken woltd von ewiger gutter Freundschaftt und Nachbarschaftt, solches haben wyr unseren groszmechtigsten Herren kundt und czu wissen gethon; yr aber seit gancz seumig mitt eurer Bottschafft, ob sich es auch geczieme dasz yr keinenn mitt Brieffen bisz yczundt czu unseren groszmechtigsten Herren geschickt habt. Unserer groszmechtigster Herr hott alle Sachen, klein oder grosz, szo auff dieser Seiten gehandeltt werden, unsz befohlen. Wo yr yrgendt einen Brieff czu unseren glückseligsten Herren schicken woltd, dorauff Antwort haben woltd, wolden wyr den selben eueren Brieff mit unseren tapheren¹ Man einenn an dy glückseligste Porthen schicken, wy es sich gebürt, soll wider Antwortt gebrocht werden. Wasz soll man aber fill¹ sagen, aber wem vergleicht sichs, dasz yr unsz von einen Tag czum anderen auffczihett und spricht dasz euere Bottschafft baldt kumen wyrdt. Wyr hetten gehoffnet¹, dasz bisz yczundt die Freundschaftt und Einikeitt czuischen¹ czuaien¹ szo groszmechtigsten Herren schon bestattet sein solde. Szo seindt wyr auch von eureret wegen, wy sichs gebürt, bey

unseren groszmechtigsten Herren schamhafft worden und unsere Stelle ist unsz czu Feuer oder czu haisz worden. Wyr aber tragen unsers groszmechtigen Herren Willen und eueres Begerens gutt Wissen. Wo yr eine taphere¹ Bottschafft an dy reicheste Portten schicken werdet, euer Begeren anbringen werdt, wirdt an Czueiffel¹ Folg haben. Dasz aber euere Bottschafft an dy groszmechtigste Portten kumbt und wider czu euch kumpt, auch szo von euerer Seitten nichts angefangen wirdt, szo soll auff beiden Seitten Frid und Einikeit sein. Ob yr aber eine Bottschafft czu unseren groszmechtigsten Herren schicken woldt, aber wasz yr yn alle Weg vor gutt ansehet, ist unser Bitt und Flehen an euch, dasz yr unsz gewisse Antwort czu schreiben woldt. Hab auch euere Bottschafftern Ferencze Bischkup, *szo an der reichesten Portten*², trosten lossen und ynen sagen lossen, dasz sy sich woll gehaben solten, dan es werde kürzlich des Kunigs ansehliche Bottschafft dohyn kumen. Euer Mechtikeitt soll wissendt sein, dasz mehr uberbliben ist, dasz do nicht geredt und gesagt worden ist. Sy, Bottschafft, szo yr yczundt an dy groszmechtigste Portten schicken werdet, soll bey unsz vor und besser angesehen oder gehalten sein. Dem noch seindt wyr auch bereitt Euerer Mechtikeitt Guts und Freundschaft czu thuen. Dieser Brieff ist geschriben ym neunden des Monats Redzeb, am¹ 941. Jor, dasz ist den achten Juny am¹ 54. Jor.

Toigon der arme,
Pascha czu Offen

Însemnare pe verso: Passae Budensis de 8. Junii 1554; vult scire, an orator veniat necne.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 18-19; traducere contemporană. *Microfilme Austria*, rola 346, c. 19-21. O traducere contemporană în limba latină la fol. 20-21/c. 21-23.

Ediție: Procházka-Eisl – Römer, nr. 38, p. 87-88 (textul osman și traducere în limba germană).

Regest: Petritsch, I, nr. 277, p. 107.

¹Astfel în text.

²Adăugat pe margine.

96. 1554 iunie 10, Sicambria, (Buda).

Magnifice domine et tanquam pater michi plurimum observandissime, salutem et servitorum meorum commendacionem.

Literas quas Maiestas Regia et Dominatio Vestra huc misit, ut eas ad Portam magnificus dominus passa miteret, non misit, neque per hunc hominem qui eas huc tullit mittere vult. Cum enim ego Vienne eram, dixerat michi Dominatio Vestra, ut cum omni instruccione per Maiestatem Regiam instructam esse rectaque me sequi velle, sic et ego magnifico domino passe retulleram et illico ipse passa hominem suum chawzum cum literis, in quibus significavit Dominationem Vestram iam venturam ad Portam potentissimi Imperatoris, misit. Ego tamen apud dominum meum, ut video, deceptus sum, similiter et magnificus dominus, verbis meis credens, deceptus. Tamen ego ob amorem Dominationis Vestre, tantum apud¹ magnificum dominum laborabo, quin literas ipsas per fidum chawzum usque ad Portam mitet relacionemque iterum brevi referret. Significet itaque Dominatio Vestra michi, quando eadem ventura erit, ut et ego domino meo certo referre possim, ego enim Dominationi Vestre tanquam domino et patri servire volo eidemque me unice commendo. Quam et felicissime valere opto. Datum in castris Siccambrie sitis, die 10. Junii anni 1554.

Mwstafa Aga capochylar kyhaya,
Dominationis Vestre servitor etc.

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanne Malvecio, oratori ac consiliario Romanorum, Hungarie, Bohemie regis etc., domino et tanquam patri michi observandissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 24; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 25-26.

Regest: Petritsch, I, nr. 278, p. 108.

¹Astfel în text.

97. 1554 iunie 10, Buda.

Magnifice domine ac vicine honorande, salutem. Iam lingua Hungarica. Jól tudod te az hatalmas cyázár Portayát, mert vagy nyolc eztendíg voltál raytta. Minden dolgát yol tudod. Az cyázárt is tudod micyoda feiedelem. Teneked az cyázár paranciolatod ada, a királnak is és minden akaratyát meg yelentte. Mikor elj éwel engemet Cyongrád alatt találal, ot én tölem három holnapig frigyét kiwánál. Az nap el mwlván¹, énnekem lewelet küldetök, hogj a Portára küldgyem és nekem lewélbe azt irlontatok, hogj Zamaria meg betegedet wolna. Az ty leweletök látván, az hatalmas cyázár ada hat holnapig walo frigyot és azt parancyola az hatalmas cyázár, hogj mikor a királ köwete iw¹, mindenkor az ő kapuyát nytwa találja. Az három holnapi és hat holnapi frignek immára el mult eztendéie is. Azért, én gyakorta parancyoltam békőknek, vaidaknak, zancyákoknak hogj a frigiet erőssen meg tarcyák. Ők meg tartották, de az ty latrotok sowa¹ meg nem zwnenek¹, hanem az én népemben minden felől nagj kárt teznek. Jól értöm¹, én minden akaratotokat tinektök és minden képen végére mentem. Mostan ismég küldöttetök egj haydu és paraszt zabáso embert, hogj én lewelekkel az hatalmas cyázárhoz külgym. Nem wolnának énnekem emberim és cyawzim¹ kiktől atty¹ leweletöket el küldenem az hatalmas cyázár Portaiára? Az ty leweletöknek sowa¹ vége ninchyen és atty¹ leveletök mellet imár sokat hazuttam az hatalmas cyázár Portaiára, hogj ime ely iw¹ ennek iw¹ az királtól az adó, de még semmi nem kele benne. Nem tudom my dolgosok vattok¹, myt gondoltok. Imár alá iwttek¹ Komáromba, wagj akarattok az, hogj ez köwet be menyen az hatalmas cyázár Portaiára és ky iwion¹; azt meg váriatok. Tudod yol, én te veled myt bezélletem vala, hogj az királyal minden yot végezi², felejben az Erdél ország felől. Ha azt akariatok, hogj az békesség meg legyen. De nem értem, hogj simit¹ végeztek volna. Mert ha valami yot végeztek volna, tehát eggys¹ régen a Portán volnál. Ime embertek mostan yt alatt vagion. Azért ezt kiwánom, hogj e lewél látván, megizenyetök my akarattok ezentől, hogj iwtokke¹ awagy my akarattok. Az hatalmas cyázár ez országot mind Erdél országot mind Erdél országot én kezembe biztta. Ha my bezéttök vagion, én velem bezélieitök és én velem végezettök. Lássatok, ha el akarz iwni¹, iwy¹ el, ha nem, izend meg. Mig az hatalmas cyázár Portaiára megj, onnat válastot kwldnek,

békesség lezön¹ ez orzágnak Erdélnek is, de *ezentöl*² válastot tegj my akarattok. Datum Bude, Dominica ante Viti, in agro Sikambrie¹, anno 1554.

Towgon passa, locumtenens

Cezare¹ Maiestatis Bude etc.

Pe verso, adresa: Magnifico domino, Joanni Zamaria, oratori serenissimi regis Ferdinandi, nobis honorandi.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 22-23; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 23-25.

¹Astfel în text.

²Repetat, din greșeală.

Traducere

Mărite domn și vecin vrednic de stimă, sănătate. Iar acum în ungurește. Cunoști bine măreța Poartă a împăratului, deoarece ai fost acolo opt ani buni. Știi bine toate treburile. Și de împărat știi ce fel de principe este. Împăratul ți-a dat porunca, de asemenea și regelui, și a făcut cunoscute cererile sale. Acum un an, când ne-am întâlnit la Csongrád, mi-ai cerut un armistițiu pe trei luni. Trecând o lună, mi-ai trimis o scrisoare pe care să o trimit la Poartă și mi-ai scris că Zamaria (Giovanni Maria Malvezzi – n. ed.) s-ar fi îmbolnăvit. Primind scrisoarea voastră, măritul împărat v-a acordat un armistițiu de șase luni. Tot măritul împărat a poruncit ca solul regelui să găsească întotdeauna deschisă Poarta sa, atunci când va veni. Iată, a trecut anul de la armistițiile de trei luni și de șase luni. De aceea, eu am poruncit adeseori beilor, voievozilor, sangeaceilor, să respecte cu strășnicie armistițiul. Ei l-au ținut, dar tâlharii voștri nu încetează de loc [să-și facă de cap], ci aduc poporului meu tot felul de pagube mari. Vă știu foarte bine toate intențiile și le-am dat în orice chip de capăt. Acum ați trimis din nou un om, unul de teapa haiducilor și țăranilor, ca să-l trimit cu scrisori la mărețul împărat. Oare n-am oamenii și ceașii mei, prin care să trimit scrisorile voastre la Poartă măritului împărat? Scrisorile trimise de voi nu se mai termină vreodată și, până la urmă, am mințit destul la Poarta mărețului împărat, că, iată, îi va veni ca lumea darea de la rege, dar până acum n-a

ajuns încă nimic din ale dării. Nu știu cât de harnici sunteți, nici ce gândiți. Veniți însă, în fine, la Komárom sau vroiți ca solul să se ducă la Poarta măritului împărat și să vină iarăși; asta o așteptați. Știi bine ce am vorbit cu tine, anume că totul se va sfârși bine pentru rege, mai ales în ceea ce privește Țara Ardealului. Dacă asta vreți, atunci pacea să fie păstrată. Nu înțeleg de ce n-ați luat nici o hotărâre. Căci, dacă ați fi hotărât ceva bun, de mult ai fi fost la Poartă. Iată, omul vostru este acum, aici. De aceea, primind această scrisoare, doresc să ne comunicați ce voiți de acum încolo, veniți cumva sau ce doriți. Măritul împărat mi-a încredințat atât această țară, cât și Țara Ardealului. Dacă aveți ceva de discutat, atunci să discutați cu mine și să luați hotărârea cu mine. Iată, dacă vrei să vii, vino, dacă nu, dă-mi de știre. Câtă vreme te vei duce la Poarta măritului împărat și va fi trimis de acolo răspuns, va fi pace pentru această țară și pentru Țara Ardealului, dar după aceea să ne dai răspuns de ceea ce voiți. Dată la Buda, în duminica înaintea sărbătorii sf. Vit, pe câmpia de la Sicambria, în anul 1554.

Tuigun pașa, locțiitor al Maiestății
Imperiale la Buda etc.

Pe verso: Măritului domn Ioan Zamaria, orator al prealuminatului rege Ferdinand, nouă vrednic de stimă.

98. 1554 iunie 21, Sicambria, (Buda).

Magnifice domine, amice nobis honorande, salutem nostrique commendacionem.

Cum hactenus, à tempore eo, quo noticiam inter habemus, semper Dominatio Vestra nobis bonus amicus fuit deinquoque, si eciam inducie ipse anihilarentur, amicitia nostra firma permanebit. Multo itaque nobis consulcius videretur, ut Dominacio Vestra sola, qui aliquot annis oratorem in Porta domini nostri egit, moresque Turcarum non ignorat, mediator negotii inter Imperatorem et Maiestatem Regiam foret, nichil enim aduc¹ determinata est, de querelis de quibus Maiestas Regia nobis conqueritur nosque similiter conqueri possumus, nam suditi¹ Maiestatis Regie ab excursionibus, depredacionibus, incensionibus oppidorm dies noctesque non cessant, presertim qui sunt in Capos-Wywar, illi enim Maiestatem Regiam vilipendunt. Quamvis nos non soleamus huiusmodi literas ad Portam Imperatoris ab aliquo homine gregario, sed a fido ac honesto mittere, tamen ad pedicionem Dominacionis Vestre, adiuncto sibi uno chawzo mittemus, qui brevi responsa referent. Inducias ipsas nos iuxta commisionem domini nostri firmiter observabimus, latrones tamen, qui utrique parti rebelles sunt, ubi ubi tandem latitent, perquirere non desistemus. Nunc noviter vaivodis Moldaviensi Transalpinensiue dedimus literas, ut nobis commissum est, et mandavimus, ut usque negotium Dominacio Vestra inter principes finierit, nichil attemptare¹ audent. De iis omnibus negociis Dominacio Vestra Maiestati Regie certo scribere poterit, ut Maiestas Sua quoque committat in omnibus confiniis, ut sese ab excursionibus contineant. Dominacionem Vestram felicissime valere optamus. Datum Siccambrie, 21. Junii anni 1554.

Twygon passa, Imperatoris Turcarum in
Hungaria locumtenens etc.

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Malvecio, consiliario ac oratori Regie Maiestatis ad Portam Imperatoris Turcarum etc., amico nobis honorande.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 39-40; original; pecete timbrată de închidere.

Regest: Petritsch, I, nr. 279, p. 108.

¹Astfel în text.

99. 1554 iunie 21, (Sicambria/Buda).

Potentissime domine fidei Jesu, Germanorum, Bohemorum et Romani Pontificis provinciarum rex, post magnam reverentiam significo vobis, quod accepimus excelsas literas vestras earumque tenorem intellexerimus. Ad quas vobis nunc certo respondemus, prout idipsum certo etiam scire debetis, quod fidelem hominem vestrum cum literis vestris iam ad Magnitudinem potentissimi domini mei expediverim, sicuti fieri debere censuistis. Verum nobis videtur, quod Magnitudo Vestra rem aliter deliberare debuisset, qui inter duos potentissimos dominos omnia bene et amicabiliter transacta fuissent. Iam equidem annus est quod scripsistis nunc veniet orator, nunc veniet, sed domino meo potentissimo gratius foret si oratorem vestrum expedivissetis, quam si mille literas Magnitudini Eius mittatis. Ast ego iam expedivo fidelem servitorem vestrum una cum literis vestris ad potentissimum dominum meum et simul ego quoque ad partem in favorem vestrum Magnitudini Eius scripsi. Deo volente, inter duos potentissimos dominos bona amicitia futura est et pia, bene erunt. Praeterea, significastis nobis, ex parte nostra hominibus vestris multa damna illata esse, sed Magnitudini Vestrae affirmamus, de hiis nobis nihil omnino constare, nec iussu nostro mercatores in itinere spoliari, quemadmodum nec Magnitudo Vestra scit, nec iubet talia fieri. Ego sane non omnia *damna*¹ scripsi, quae homines vestri quoquo tempore ex parte nostra inferunt, mali homines multa similia hic adinferunt. A potentissimo domino meo edictum est, nec ubi per regnum aliquid damni fiat, dum oratores vestri eant ac redeant. Et nunc iterum universis dominis limitaneis firmissime mandatum est, ut omnes quieti maneant. Quapropter rogo, ut militibus vestris limitaneis firmiter quoque mandatis, quod et ipsi pacifici sint. Speramus enim, istam amicitiam et bonam vicinitatem, quae nunc utrinque est, firmiorem et maiorem adhuc fore. Porro antehac significaveramus vobis, quod Agrienses quendam subassy ex Jazperin² coeperant et vos mandaveratis ut liber dimitteretur, sed illi eum florenis quadringentis prius mulctatum liberum dimiserunt. De qua res vos certiores reddendos duximus. Datum die 21. Junii 1554.

Thoygon, passe Budensis.

Însemnare pe verso: Traductio literarum passae Budensis ad Regiam Maiestatem, de 21. Junii 1554.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 42-43; traducere contemporană.
Microfilme Austria, rola 346, c. 39-41. O traducere contemporană în limba germană la fol.
44/c. 41-42.

Ediție: Procházka-Eisl – Römer, nr. 39, p. 88-89 (textul osman și traducere în limba
germană).

Regest: Petritsch, I, nr. 280, p. 108.

¹Scris deasupra rândului.

²Jászberény.

100. 1554 iunie 22, Buda.

Magnifice domine, michi plurimum observandissime, salutem meique commendacionem.

Literas Dominacionis Vestre accepi easque intellexi. Rogo tamen Dominacionem Vestram tanquam dominum michi confidentissimum, michi ignoscat, ut in prioribus literis ad eandem datis sic scripserim. Magnificus enim dominus pre oculis obiebat quidquid ego de adventu Dominacionis Vestre naraveram, tamen consulcius erat ut Dominacio Vestra iter suum usque huc continuasset, eciam si aliqui motus per vaivodas Moldaviensis et Transalpinensis ceterosque subditos Imperatoris Turcarum versus Transilvaniam factos fuisset. Magnificus dominus, qui omnibus illis ex mandato Imperatoris iubere potest, sedare potuit potestque. Videat itaque Dominacio Vestra ut veniat hic omnem tractatum cum magnifico domino interim Dominacio Vestra interim finire poterit, quoad relacio venerit hominem enim una cum literis adiuncto uno sibi fido chawzo sive posta, qui cum in eundo tum redeundo comes itineris erit, tercia abhinc die mittet. Hec tanquam bono domino et patri significare volui¹ scribatque Dominacio Vestra michi, si quid mei eadem eget, ad omnia paratus sum. Dominacionem Vestram felicissime valere opto. Datum Bude, 22. Junii anni 1554.

Capochylaar kyhaya,
Dominacionis Vestre servitor²

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Malvecio, consiliario ac oratori Regie Maiestatis ad Portam Imperatoris Turcarum etc., domino michi observandissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 46; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 43-44.

Regest: Petritsch, I, nr. 281, p. 108.

¹Astfel în text.

²Este vorba de Mustafa aga.

101. [1554 iunie 25]¹. f.l.

Relatio Petri Horvath

Refert, se domi detentu et exitu prohibitum fuisse, clam tamen collocutus est cum quodam Zeghedienſe, Mehmeth passam Bosſnensem iturum cum exercitu ſuo ad Kazzon passam, ut iunctis viribus ac copias Tranſſylvaniam invadant.

Vidit ſervitorem Petrovyth, Kazzon passae et principis Turcarum chiaussios tractantes cum passae Budense, quos passa ipſemet ei ostendit et inter alia quoque dixit, Joannes Maria non venit, est negocium Maiestatis Regiae quod non permittitur venire, sed vos habetis adhuc bonum et malum in manibus vestris, sed postea videbit Maiestas Sua in fine quid erit.

Vidit in domu cuiſdam Judaei Budae galeas circiter 300, loricae 300 et gladii 800. Et quando ibi Budae fuit, allatum est aliud vas plenum eiſmodi armis positis circum circa pileis Hungaricis. Petit literas à Maiestate Vestra, quarum vigore poſſit illum mercatorem, ſi eum invenent², captivare et ad Maiestatem Vestram mittere.

Hansabegh villam illam, in qua captus fuit, totam in praedam vertit, abductis in captivitatem omnibus colonis.

Dicit, miram multitudinem plauſtrorum foenum importantium vidisse ingredi Budam.

Pe verso: Relatio Petri Horvath.

Pe un bilet separat:

Cum is d(ominus) Petrus Horvat expectabat responſum Illuſtriſſimi domini passae ad literas Sacre Regie Maiestatis, venit inopinate quidam vayvoda domini Cazum passe cum uno chauzo Cesareo et uno ſervitore Petri Petrovyth, quorum medio idem Petrovyth inducias in presenti obfirmatas inturbare vellet. Tamen ego, in quantum meritem et animus illuſtriſſimi domini passe novi, omnino non conſentit in hoc voto Petrovyth, literas illas regias quas is dominus Petrus attullerat² dominus illuſtriſſimus passa, presentibus dominis Thurcis et illo chauzo Cesareo ac vayvode domini Cazum passae ſervitoreque Petri Petrovyth, ſimulcum illis literis vayvode Moldaviensis, quas domino Francisco Kendy miserat, per me fecit interpretari, tandem pariam aut exemplum litere regie miſit ad Cazum passam. Summa negocii ſtat in hoc, ut omnino dubitant profectionem Dominationis Vestre ad Portam. Cetera alia is dominus Petrus dicet;

Dominatio Vestra dignetur memor esse mei, ut habeam fructum servitorum meorum. Poterit et Maiestati Regie pro parte mei mencionem aliquam facere.
servitor A. S.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 49; copie contemporani.

Microfilme Austria, rola 346, c. 46

Biletul separat la fol. 48/c. 46.

¹Data a fost stabilită după o notă târzie de arhivă.

²Astfel în text.

102. 1554 iunie 25, Komarom.

Sacra Regia Maestà, signor mio clementissimo

Per l'altre mie de gli 10-o del presente a Vestra Serenissima Maestà dirette, io scrissi qualmente havevo expedito Horvath Peter al bassa de Buda secondo la gratiosa comissione à me fatta. Hora, heri de notte, e ritornato et lo rimando à Vestra Serenissima Maestà con la risposta et lettere del detto bassa à Vestra Serenissima Maestà dirette et à me. Io haveria mandato per le poste le presente lettere, ma io ho pensato che forsi Vestra Serenissima Maestà vorà parlare con il detto Peter et interrogarlo de qualche cosa. Al qual Horvath Peter io gè ho dato dinari per le spese per andar a Vienna et per ritornare a Comaron. Et cossi, con bona gratia de Vestra Serenissima Maestà, farò fine alla presente mia da Comaron, alli XXV de Zugno 1554.

De Vestra Serenissima Maestà

minimo servitore

Gio. Mª Malvezzi¹

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 47; original.

Microfilme Austria, rola 346, c. 45.

¹Autograf Malvezzi.

103. 1554 iulie 8, Buda.

Thoygon passa, potentissime Cesaree Maiestatis Bude et in regno Hungarie locumtenens, amico Joanni Zammarie salutem.

Literas Vestre Magnifice Dominationis intelleximus, commendaciones ac amicitias vestras grato accepimus. Nos quoque eadem gracia tenete.

Iam lingua Hungarica: Potentissimi Imperatoris negocium et voluntatem Dominatio Tua bene scit, quam et in ipsa Porta et in regno eciam vestro ex literis eiusdem Imperatoris potentissimi intellexit, quod scilicet regnum Transsylvanie tuo domino nullo modo concedet. Nam cui illud contulit, omnino contulit. Hoc est ob fidelia quondam regis Joannis servicia filio eiusdem illud concessit. Recordaretur cuius rei gratia à Porta potentissimi Imperatoris dimissus fueris, solarum nimirum induciarum gracia. Hoc est importandi harach (tributi) gracia et regni Transsylvanie remissionis causa. In horum tamen neutro quicquam effectum est: hec ipsa mihi quoque ad arcem Chongrad pollicitus es, nihil tamen eorum prestitum est, quod scilicet apud regem ista effecisses. Interim crebris tantummodo literis me suspensum tenuistis, propter quas iam sepius ad Portam mentitus sum, usque adeoque iam eciam veracibus meis dictis nulla fere ibi fides sit. Ego vobis hoc dico: rebus vestris bene consulite, omnia bona tempestive transigatis, nam semel quoddam negocium vestri causa sedavi, cuius iam duo anni preteriere. Sed si idem negocium resuscitatum fuerit, id quod impossibile est, difficile sedabitur. In hoc rogas me, ut in transigendis et confirmandis induciis quemadmodum facio, bonus mediator sim, sed vereor, ne ob crebras literarum vestrarum missiones maiorem mendacii suspicionem in Porta subeam. Sed multa vobis scribere facile est, quia papyro abundatis. Secus agendum vobis erit, quia solis literis inducie certe non transigentur. Pro vobis in omnes partes mandavi, ut pacifici sint, donec aliud à potentissimo Imperatore intelligemus. Hoc idem à vobis e contra cupimus. Bude, 8. Julii 1554.

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Zamarie, oratori serenissimi regis Ferdinandi etc., amico honorande

Însemnare contemporană pe verso: Traductio literarum passae Budensis ad Malvezium, de 8. Julii 54.

HHStA Wien; *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 58-59; traducere contemporană *Microfilme Austria*, rola 346, c. 53-55.

Regest: Petritsch, I, nr. 282, p. 109.

104. 1554 iulie 16, Komarom.

Sacra Regia Maestà, signor mio clementissimo

Io ho riceputo le gratiose lettere de Vestra Serenissima Maestà de gli 13 del presente à me dirette con le incluse copie; onde oggi io hò expedito un'hommo al bassa de Buda scrivendogli nel tenore, che Vestra Serenissima Maestà mi ha comesso, la copia delle qual mie si è la presente inclusa.

Sir' Thoygon bassa nelle altre sue lettere a me dirette, quando scrive che a comandato à tutti quelli de gli confini che observino la tregua, specifica anchora el Moldavo et il Transalpino trà essi et in quelle sue à Vestra Serenissima Maestà dirette non fa alchuna mentione ne del Moldovo, ne del Transalpino. Et hora, in queste sue de gli 8. del presente à Vestra Serenissima Maestà, non vole scrivere chiaramente che il Gran Turcho non veglia concedere la pace à Vestra Serenissima Maestà senza la restitutione de la Transsylvania al figliolo del condam re Giovanne et in quelle à me dirette lo specifica et scrive chiaramente. Vestra Serenissima Maestà hà de sapere che Thoygon bassa è falso et perfido, si come de natura sonno tutti gli Turchi et esso non fà cunto delle lettere le quale lui à me scrive, per che non si potriano produrre avanti il Gran Turcho contra di lui, che lui non ritrovasse scuse et diverticoli assai impero, se quelle sue à Vestra Serenissima Maestà dirette fusseno produtte o presentate avanti il Gran Turcho, ge potriano offendere in caso che non fusse exequito cio che lui in esse scrivesse o promettesse et à Vestra Serenissima Maestà non vole scrivere cosi resolutamente nel negotio de Transylvania per non desperarla, ma per tenerla in speranza fin che *Vestra Maestà*¹ mandi dentro da gli Turchi il suo oratore et puoi come fusse dentro lui, si voria far cavalliere et extollersi, dicendo non te l'ho io scritto chiaramente che il Gran Turcho non vol far pace, se non con tal et tal patto etc., si che sir' questa si è¹ la causa del suo variare nel scrivere.

Delle nove et movimenti de Turchi io non scrivo à Vestra Serenissima Maestà, per che io non ho comodità de sapere, ne investigare la verità et per che penso che il signor Paxi Janus à ciò sia diligentissimo. Et cossi, cum bona gratia de Vestra Serenissima Maestà, faro fine alla presente mia da Comaron, alli 16. de Luglio 1554.

De Vestra Serenissima Maestà.
minimo servitore
*Gio. Mª Malvezzi*²

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 66-67; original, pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 59-61.

¹Adăugat deasupra rândului.

²Autograf Malvezzi.

105. 1554 iulie 19, Caliope, (Galipoli).

Caesar Turcarum ante quinque septimanas proficisci debebat in Lipam² ad Kiselbassam, ad quem exercitum suum praemiserat, unde novit se Carogradum non reversurum donec animi sui instituta exequeretur. Misit deinde legatum suum, qui Turcica lingua nominatur Urusch, ad dominum Petroviczium et cum eo literas dominis Hungaricis excellentioribus, quibus mandat ut obediant Petroviczio, cumque ipso pro Kraloviczio³ proficiscantur, ipsum adducant in haereditariam terram ipsius. Id si non fecerint iisdem literis eis, gladio et igne minatur ac terret. Idem Urusch attulit à Caesare vexillum ad manus Petroviczii, sub quo Kraloviczius in terram suam honorifice adduceretur. Attulit etiam idem Urusch à Caesare literas ad omnes castellanos, quo sua lingua basche nominant: ad magnificum bascham Bosiniensem, qui possidet Bosiniam et Croaciam terram et praeest 50 sendonis, quorum singuli habent pro necessitate Caesaris decem millia hominum. Attulit et ad Budensem et Temeschvariensem in summa omnibus mandans, ut statim coadunatis exercitibus comparatisque pixidibus, machinis bellicis ac aliis militaribus belloque aptis rebus, conferant se ad Petroviczium eique omnibus in rebus morem gerant, Caesaris vicem gesturus est basche Bosiniensis, omnes eo intenti, ut terram Kraloviczio sine mora acquirerent eique sub vigore darent. Petrovicz mox talia singulis baschis proscripsit et publicavit, ut cum suis militibus confluant, iamque Kiselbascha cum primo exercitu, qui sedecim millia hominum in se continet, non procul à Petroviczio rari castra posuit, alii vero ad Lipam, alii ad Temeschvar cum suis copiis iacent. Petrovicz vero moratur in civitate Lugosow⁴, à Caesare sibi donata, quinque miliaribus à Temeschvar distante. Possidet et aliam civitatem quatuor miliaribus à Lipa, nomine Karansebes, quam ei quoque Caesar cum omnibus redditibus, quae ex ea annuatim Caesari proveniebant, donavit. Ex his civitatibus et pagis Petrovicz facile decem millia hominum colligere potest; is vero iam in procinctu est et ad viam à Vaskapu⁵, que ferreae fores nominatur, quaque est angustus aditus in Herdel⁶, castra locavit. Aliam viam Kiselbasche Temeschvariensis ad Lipam, qua quodvis auxilium in terram Transsilvaniae à Regia Maiestate mitti possit, consedit. Exercitus vero Turcicus cum Bosiniensi et Budinensi basche altera ex parte Danubii expectaverant, donec frumenta in agris demessa et in cumulos redacta ac composita fuerint. Sicque invicem convenerunt, ut disiunctim iacerent, quo Maiestati Regiae omnimodo nocere possint. Budinensis basche suas copias

ad Varadin, Bosiniensis ad Osinlam ducturi sunt. Petrovicz vero militibus et aliis rebus ordinatis, additis insuper Kiselbaschio Temeschvariensi quantum necessitas postulaverit militibus, suas copias in terram Transsylvaniae eam Caesari recipiendam deducturus est. De Kraloviczio vero nihil auditur, sitne in Ungariam, venturus necne? Ipse deinde Kiselbasche castra ponet ad Lipam in ea via quae ducit ad Herdel. Nihil tamen hi prius inceptare debent, quam à Petroviczio ipsis mandatum fuerit, qui alioquin iam moti loco fuissent, si illis de Kraloviczio adventu constaret. Nec Turcae quicquam damni illaturi sunt, antequam Kraloviczium viderint. Quod si Kralovicz non advenerit, constituerant id quod etiam ipsis à Caesare serio mandatum est, in Transsylvaniam terram omnes suas copias convertere, quam quidem iam acceperant si Kraloviczii adventus non esset in mora. Petrovicz Turcas non est prius à se dimissurus, donec sciverit utrum sit Kralovicz venturus vel non. Si non veniet, iam non poterit Turcas retinere in eo officio, iam enim ipsi non adhibebunt fidem, propterea quod toto anno ipsis promittere solitus sit, Kraloviczium adventare iam in graniciis et confinibus esse, qui, taedio tam longae morae affecti, progredientur in terram comitia celebraturi. Ita enim mandatum Caesaris continet, ut constituent baschem alterum in Sabinow⁷, alterum in Duuien⁸. Mandavit etiam Caesar magnifico capitaneo Constantinopoli suam vicem gerenti filioque suo, Zoltan Paiaseto, Ordenopoli habitandi, si hae copiae, quae sunt in Ungaria, ubi iam Herdel capietur, non sufficerent, ut cum suis sine mora in Ungariam sese conferrent. Valachi solum ad tempus et voluntatem ipsius pacem habituri sunt, ita enim Caesar Turcarum in ipsos commotus est, ut nonnisi ipsos punire constituerit. Non multa ita ante tempore capit Mircae⁹ palatinum Muldaviae¹⁰, propterea quod noluerit adjuvare Kraloviczium, cum oppugnaret palatini Batotiferensis¹¹ arcem quandam nomine Betlen (existimo Dominatio Vestra hac de re tempore hiemis audivisse), quem Petrovicz Caesari scriptis suis detulit et in odium adduxit Caesar, deinde pro eodem Mirca misit legatos suos in czausum illum comitati sunt in Ceregrodum usque. Habuit quoque non paucos suos comites, quos cum venisset ad Portam et remigia omnes coactus est dimittere, Caesari vero eius omnia auri argenteve pondera adscripta sunt. Uxor eius cum infante in vinculis detinetur. Servitores vero eius remissi sunt in terram suam, quibus et litere datis sunt, ne in itinere à quoquam praepedirentur. Mox Caesar misit per postam pro Petausco¹², filio Radulii (qui ante Mircam palatinus Muldaviae extitit), quem Petauscum Caesar cum sibi à patre missus esset, in longissimas regiones ultra mare transmisit, hic ibi undecim annis (ne dicam pluribus) commoratus est, et

inde quinque mensibus ad dignitatem palatinatus sui recuperandam retroectus est. Cui, cum Caesar palatinum tradidisset, praecepit, si Caesaris gratiam promereri suaeque bona retinere cupit, ut serviat Kraloviczio apud quem et nos fuimus. Hic coram, si me non puderet, inquit in conspectu horum meorum servitorum flexis genibus, propter Deum Kraloviczium rogarem, ut quam citissime in suam regionem se conferret. Si longius differet, certe ea omnia que sibi offeruntur modo tandem amittet et nos una peribimus vel, si postea voluerit, iam non concedetur. Datis in Caliope, XVIII. Iulii 1554.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 1 (1554 VI-VII), fol. 70-71; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 346, c. 62-64.

¹Extras dintr-un original (notă de arhivă târzie).

²Alep (?).

³Fiul regelui, adică Ioan Sigismund Zápolya.

⁴Lugoj.

⁵Poarta de Fier a Transilvaniei.

⁶Ardeal.

⁷Sibiu.

⁸Deva (?).

⁹Mircea Ciobanul, domnul Țării Românești (1545-1554, 1558-1559).

¹⁰Corect: *Transalpinae*.

¹¹Báthory Ferencz.

¹²Pătrașcu cel Bun, domnul Țării Românești (1554-1557).

106. [1554] august 19, [Buda].

Grosmechtiger Her des Glaubens Jesu der Deudtschen und Behmen und des römischen Bobsts Lender Kunig, noch grosser Ehrerbittung thun wyr euch czu wissen, dasz euer Schreiben und Brieff unsz czu kumen ist, alles was doryn angezeigt worden ist haben wyr ein genumen und verstanden, und ist dasz, das der Bott, szo yr an dy groszmechtigste Portten geschickt habt, *als*¹ der selb hyn und wider czu euch kem, dasz den walachischen Woiwoden und anderen unseren Granicz Herren ein ernstlicher Befehl geschehen solt, domitt sy czu Ruhe und Fride sein solten. Solches habt yr unsz czu wissen gethan. Der halben soll Euer Grosmechtikeitt wissen sein, dasz yr vor dem auch der Sach halben an unsz euer Brieff geschickt habt, wy dy selben czu unsz kumen sein, ist dem walachischen und moldawischen Waiwoden und anderen unseren Granicz Herren und Hauptleuten ernstlich befohlen worden, dasz sy nichts anfahren solten bisz der selb euer Gesandter, szo an dy groszmechtigste Portten geschickt, wider czu euch kumen, es wer dan dasz von den eurigten aber einer Seithen was angefangen würd, dasz sy also all czu Ruhe und Fride gelassen, haben euren Landt und Leuthen keinen Schaden czu gefuegt, die Vereinigung wy vor gewist *und*¹ gehalten. Wen yr aber nitt befolgen werden wer sich still czu halten, hetten sy von der selben Czeitt her den Kunig Steffan yns Landt Erdell ein gesezt, aber hetten sunst das Landt geplündert aber beraubt, den es ist unser Kriegs-Volck all Czeitt fertig. Szo aber euer Gesandter an dy groszmechtigste Portten geschickt worden ist, ynen befelhen, dasz ein yeder an seiner Stell czu Ruhe und Friden bleiben soll, und dasz sy das Gelübt und Einikeitt wy sichs gebürett halten sollen, szo ist von der selben Czeitt her von den unseren nichts angefangen worden und siczen all still und gebens yn keinen Weg czu, dasz sy eueren Landt und Leuthen wes Schadens czu fügen solten, es wer das von yrgent einen heimlichen Rauber oder Dieb wes angefangen würd. Aber dy Kriegs-Leuthe, szo an euerer Granicz ligen, seindt Tag und Nacht nitt still, lossen unser Landt und Leuthe nitt czu Ruhe. Szo wyr aber der selben czu wegen bringen mügen, thuen wyr sy stroffen wy sichs gebürt.

Aber noch ein anders: seind eczliche latheinische Kauffleuthe und eine türkische Frau und ander Handelsleuthe von Weissenburg geczogen, haben sy dy von Secztuwar überfallen, yr Gutt geplündert und geraubt,

seindt der von geczogen. Was kan das für ein Gelübt und Fride sein, dasz man dy Handelsleuthe auff folgett, dy selben szo kümmerlich, szo czu uns kumen, yn yren Handel von unsz unbekümert, haben auch bisz yeczundt keinen auffgehalten, noch gefangen, noch sein Gutt genumen. Wo aber yrendt yemandts gefangen, aber yrgendt einen sein Gutt auff gehalten worden wer, wolde unsz solchs Euer Hoheitt czu wissen thun. Dy weill dem also, szo wollett yr auch Euerer Künigklichen Groszmechtikeitt gemesz den von Secztuwar ernstlichen schreiben und befehlen, dasz sy dy selben lateinischen Kauffleutt und dy türkische Frau und ander Handelsleuthe frei und ledig lossenn. Wo sy aber eueren Befelh nicht nach kumen wolten, wollett alsoz wol thun, wollett es unsz wissen lossen, domitt wyr ferner erlernen mügen wy wyr sich kegen ynen verhalten sollen. Wollett euch solchs hernoch nitt czu Herczen gehen lossen, wyr wissen auch, dasz all dy Unruhe, szo an der Granicz geschicht, dasz es ausz eueren Befelh nitt geschehe, yr auch kein Wissen dorumb tragt. Dasz sy aber solche Unruhe anfangen können, wyr verstehen dasz sy gerne wolten, dasz der Frid, szo czuuischen unsz auffgericht, czu rissen werden solt. Aber das Kriegs-Volck, szo auff unserer Seithen, hott unseren Befelh stedt und fest gehalten, des yr dan selbst auch gutt Wissen tragt. Euer Gesandter, szo an die groszmechtigste Portten geschickt, wirdt, ob Gott will, baldt wider kumen. Es soll auch Euer Grosmechtikeitt wissen sein, dasz fünff aber czehen von Istergom Spahigen seindt yn¹ yren czu gegebene Dörffer kumen sein, seindt von euerer Seitten fier Hundert Hussaren über sy kumen, haben sy bisz ken Istergom geiagt. Szo seindt dy unseren nitt czu kriegen ausz geczogen, seindt nur yre Rendt und Czinsz, szo sy vormols ein genumen, ein czu mahnen und ein czu nemen Willens gewest. Wollett der halben alsoz woll thun und den selben eueren Leuthen ernstlichen befehlen, dasz sy czu Ruhe und Fride sein wolten, wasz sy bisz yczundt ausz den Derffern, szo auff unserer Seitten sein, yre Gerechtiikeitt genumen noch nemen wolten. Es ist unser Gelübt vormals auch alsoz gewest, dasz dy Dörffer, szo unsz und euch gedient haben, noch dienen und yre Czinsz geben solten, dy weill dan unser Vereinigung auff dem ist, noch können es dy eueren nitt lossen, sunder verhindern dy szo von unsz dohyn kumen yren Czinsz und Gerechtiikeitt holen wellen. Dero halben kan Euer Groszmechtikeitt abnemen wo man nitt Still und Frid haben wirdt, dasz es dornoch den armen Leuthen czu schuer werden wirdt. Wyr hoffen, dasz yr den eueren ernstlich befehlen werdt, dasz

sy czu Ruhe und Frid sein werden. Wyr hoffen, dasz Euer Mechtikeitt all Sachen dohyn handeln wirdt, wie es dan Euer Grosmechtikeitt gemesz ist. Dieser Brieff ist geschriben worden ym Monat Ramasan, den ein und czuanczigsten Tag, das ist den neunczehenden Augusti.

Toigon, Pascha czu Offen

Însemnare contemporană pe verso: Des Paschen Brieff von Offen an dy Kü. Mt.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 2 (1554 VIII-IX), fol. 111-112; traducere contemporană.

Microfilme Austria, rola 346, c. 102-103.

Ediție: Procházka-Ecil – Römer, nr. 41, p. 91-92 (textul osman și traducerea în limba germană).

Regest: Petritsch, I, n. 291, p. 111 (cu data de emitere: 1554 august 20)

¹Scriș deasupra rândului.

107. 1554 august 20, Rákosmeze.

Magnifice domine, amice nobis observandissime, salutem nostrique commendacione.

Literas Dominacionis¹ literis Regie Maiestatis adiunctas, quibus erant litere vaywode Moldaviensis *incluse*², quas in Transilvaniam miserat, simul una accepimus easque intelleximus. Ubi autem scribit Dominacio Vestra, sibi per Maiestatem *Regiam*³ commissum esse, ut literas suas ad nos daret eam ob causam, ut inducy⁴ ne per inobedienciam latronum violarentur, quamvis multa damna utrique parti ab illis evenire soleant. Non dubitamus tamen Dominacioni Vestre optime constare quam frequentes literas de observacione induciarum ad Maiestatem Regiam dederimus. Nos ullo pacto inducias ipsas violari velle saltem ex mandato domini nostri potentissimi, vel si ab illis partibus ansa aliqua nobis preberetur; id iam sepius factum per subditos Maiestatis Regie, qui mandata Maiestatis Sue vilipendunt, quemadmodum qui sunt in Syget, Kapos-Wywaar⁴ et aliis locis huic proximis. Tamen nos fidei nostre satisfacere volentes, omnibus dedimus firmissimum mandatum, qui sunt dicionis potentissimi domini nostri, nunc presertim noviter ad vaivodas Moldaviensis et Transalpinensis, ut quoad negocium inter Maiestatem Regiam et potentissimum Imperatorem finem sorcietur paxque firmior stabilita fuerit, ne quid contra observaciones⁴ induciarum attemptare audeant. Nisi enim illis commissemus multa damna regno Transilvaniensi evenissent; id in futurum quoad negocium inter principes finem sorcietur eadem aliter fieri ne dubitet.

De solucione autem decimarum aliorumque proventum⁴ sepissime quoque Maiestati Regie scripsimus, ut qui hactenus decimas et alios proventus solverunt utrique parti nunc similiter solvant. Plagearii vero, qui utrinque absque scitu prefecto eorum divagari solent, sunt libere puniendi iuxta eorum demerita sive sint Turci sive sint Ungari. Velimus tamen, ut misere muliercule, que apud Wolffgangum *Dersffy*⁵ vincte tenentur, quas e navi prope Tolnam spoliatum abduxerunt, una cum duobus adolescentibus, restituerentur, ne ob huius rei causa aliquid controversie orirentur. Mercatores vero sint liberi, nam qui ex illis partibus huc veniunt causa negociacionis eorum hinc ire et redire, libera est facultas. Quamvis nunc temporis unus mercatorum sit interemptus, quemadmodum prioribus literis nostris eidem significavimus, nos nullam penitus habemus in hac re noxiam, nam nos omnibus commisimus, qui huc negociacionis causa veniunt, ut absque scitu nostro ne discederent et nos eos concomitari fecissemus, tamen

ipsi de hac re nichil curavere, sed absque scitu nostro discesserunt. Sunt tamen aliqui huius facinoris perpeccatores capti, qui cruciatibus eorum complices, ut fateantur, in dies examinantur et sic tandem penas luent.

Si vero Dominacio Vestra verbis nostris sive scriptis fidem adhibere nolit, mittat hominem proprium, qui oculis visurus erit. Multis tamen ambagibus, ut ne utamur, nos inducias ipsas nullo pacto (nisi occasio sive ansa nobis partibus ab illis prebeatur) firmiter observari volumus. De iis itaque omnibus eadem Maiestate Regie scribere poterit, ut Maiestas Sua serio omnibus subditis committat, ut interim, quoad pax firmior stabilietur, ab omnibus excursionibus supersedeant bonaque potius vicinitate amicum utamur. In reliquo vero Magnificam Dominacionem Vestram felicissime valere optamus⁴. Datum ex castris in campo Racos fixis, die 20. Augusti anni 1554.

Twygon passa, Imperatoris Turcarum
in Hungaria locumtenens etc.

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Maria Malvecio, consiliario ac oratori Regie Maiestatis etc., amico nobis observandissimo etc.

Însemnare contemporană pe verso: 3. de induciarum observacione.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 2 (1554 VIII-IX), fol. 114-115; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 104-106.

Regest: Petritsch, I, nr. 292, p. 111.

¹După sens ar urma: *Vestre*.

²Adăugat pe margine.

³Scriș deasupra rândului.

⁴Astfel în text.

108. 1554 august 21, Buda.

Magnifice domine, amice nobis observandissime, salutem nostrisque commendacionem. Id omne quicquid eidem per literas nostras de solucione censuum et decimarum significavimus, nunc ex iis huic inclusis optime intelligere poterit et nisi ii omnes qui hactenus census debitos utrique parti solverunt nuncque solvere nolint omnes, ad unum depopulari non desistemus. Hec ob eam causam Dominacioni Vestre scripsimus, ut eciam Maiestati Regie sint nota literasque illico Dominacio Vestra Maiestati Sue mittere ne cesset. Eandem felicissime valere optamus. Datum Bude, 21. Augusti anni 1554.

Tuigon passa, Imperatoris Turcarum
in Hungaria locumtenens

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Maria Malvecio, consiliario et oratori Regie Maiestatis etc., amico nobis observandissimo.

Însemnare contemporană pe verso: De solucione censuum.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 2 (1554 VIII-IX), fol. 117; original; pecete de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 107-108.

Regest: Petritsch, I, nr. 293, p. 112.

109. 1554 octombrie 5, Buda.

Sacra Maiestas Regia, princeps excellentissime, in gratiam Maiestatis Vestre mei commendacionem.

Literas decimo quinto die Septembris datas accepi contentaque earum sana intellexi. Hactenus eciam per creberimas literas meas Maiestati Vestre significavi ut inducias ipsas observari velim à subditisque Imperatoris mei potentissimi observare facerem. Nunc primum tamen, a duobus annis ex quo hoc officio fungor, percipio quomodo à partibus illis inducie ipse inter Maiestatem Vestram et potentissimum Imperatorem sancctae sint observate. Quamvis ego hactenus semper hoc egi quo firmiorem inter Maiestatem Vestram et potentissimum Imperatorem stabilirem concordiam, ex hoc saltem Maiestas Vestra facile convincere poterit, quomodo ego utrumque vaivodam Moldaviensem et Transalpinensem, qui regnum Transilvaniensem ex commissione invadere conabantur, sedavi eamque ob causam, ut totum ius regni illius Maiestas Vestra domino meo potentissimo concederet, ego enim quidquid hactenus egi ex commissione Maiestatis Vestre. Sunt enim tales rebelles puniendi, qui ne utrique parti obedire volunt, quemadmodum Franciscus Bebek non multis ante diebus in vestitu Turcico per suos predones agredi fecerat arcem Hallokw. Sic similiter multi subditi Maiestatis Vestre agere consueverant nuperime miseris colonis et custodibus vinearum promontorii Tholna capita, nares, auriculas, Kapos-Wyvarienses, Sygetienses destiterant. Preterea multi alii latrones ex omni parte dicionis Maiestatis Vestre oppida, possessiones utrique parti deservientes incendio, depredacionibus omnium bonorum consumunt, quemadmodum nunc oppidis Pax, Bechke et aliis multis evenit. Mercatores preterea parcium Maiestatis Vestre huc libere venire possunt, quos ego vicissim concomittari facio, tamen a partibus illis secus actum est, nam nostrates *sive*¹ sint Itali, *sive*² sint Hungari, *sive*³ cuiuscunque nationis secure huc à partibus inferioribus venire non possunt, quemadmodum Itali *ylt*⁴ et mulieres Turcice, multi alii numero quinquaginta, sub induciis sunt intercepti, ex quorum parte Maiestati Vestre iam sepiissime scripsi. Qui et nunc usque in hunc diem ibi vincti detineretur, quomodo itaque iuxta contenta literarum Maiestatis Vestre captivos interceptos libere dimitteremus, saltem illi quoque nostrates dimitterentur. Si vero Maiestas Vestra verbis meis credere nolluerit, huc ad me hominem proprium fide dignum, Andream Tarnoczky, cuius medio antea quoque satis abunde nunciaveramus de huiuscemodi rebus omnibus. Credat Maiestas Vestra,

quod de iis omnibus Imperatorem potentissimum cerciorem reddedi et quidquid informacionis dederit exsequi nolle velle cogor. Hec breviter. Maiestatem Vestram Sacratissimam una cum serenissimis filiis felicissime valere opto. Datum Bude, 5. Octobris anni 1554.

Pe verso, adresa: Serenissimo principi, domino, domino Ferdinando, divina favente clemencia Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. regi semper augusto, infanti Hispaniarum, archiduci Austrie etc., principi excellentissimo.

Însemnare contemporană pe verso: Passae Budensis circa interceptionem arcis Filleck, die 5. Octobris 1554.

Însemnare osmană pe timbrul de hârtie al peceții de închidere: Kralîn hazretlerine (Măriei Sale craiului).

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 3 (1554 X), fol. 9-10; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 210-212.

Regest: Petritsch, I, nr. 308, p. 116.

¹Repetat din greșeală.

²Întregit după sens.

³În text: *sint*.

⁴Astfel în text.

110. 1554 octombrie 5, Rákosmeze.

Magnifice domine, amice nobis honorande, salutem nostrique commendacionem.

Literas Regie Maiestatis medio Michaëli Molnar nobis missas optime intelleximus. Miramur tamen, ut Dominacio Vestra sepe soleat conqueri, cum optime sit eidem Excelsa Porta potentissimi domini nostri, scit enim eidem quomodo conclusum erat negocium regni Transilvanici, nempe ut Regia Maiestas infra spacium trium mensium omne ius suum e regno illo exciperet. Tamen videmus nunc primum quomodo inducie ab illis partibus observentur, cum tamen nos hactenus in hoc fuimus ex quo firmiorem concordiam inter principes stabiliremus. Fiat tamen quomodo vobis visum est, nos quoque, volente Deo, nostris negociis providebimus. Preterea vestri nuncii, mercatores libere huc venire hincque redire possunt, nostri vero numero quinquaginta ad hunc usque diem in Kapos-Wywar victi tenentur. Nos itaque non tales miseros loco illorum, sed pociores perquirere non desistemus. In reliquo eandem felicissime valere optamus. Datum ex castris in campo Racos fixis, 5. die Octobris anni 1554.

Twygon passa, Imperatoris Turcarum
in Hungaria locumtenens etc.

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Maria Malvecio, oratori et consiliario Regie Maiestatis dignissimo etc., amico nobis honorande.

Însemnare contemporană pe verso: Passae Budensis ad dominum Malvezium 5. Octobris 1554.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 3 (1554 X), fol. 11; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 346, c. 212-213.

Regest: Petritsch, I, nr. 309, p. 116.

111. 1554 noiembrie 13, Buda.

Magnifice domine, amice nobis plurimum observandissime, salutem et commendacionem.

Excusacionem Sacre Regie Maiestatis tum Magnifice Dominacionis Vestre, quemadmodum Sua Maiestas de mora Dominacionis Vestre scribit nobis, intelleximus. Nemo tamen ad impossibilia obligatur¹. Cum enim Deus Optimus Maximus valetudinem vestram concedere dignabitur, veniat ad diem prefixum, hoc est ad primum Decembris. Quem nos humaniter acceptare curabimus. Concedat idem Deus Optimus Maximus, ut Dominacio Vestra inter ambos principes valeat ordinare talem concordiam et pacem, quod sit pro commodo reipublice. Omnino nos quoque plus gaudemus paci quam guerre. Ceterum est, dignetur Magnificencia Vestra efficere, ut chaux ille, quem nuper miseramus, erga illum Mehmet Cheleby, valeat redire huc ad nos. Feliciter valere optamus magnificam Dominacionem Vestram. Bude, decima tertia Novembris 1554.

Tuigon passa, potentissimi Turcarum
Imperatoris Bude et in Hungaria
locumtenens etc.

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Malvecio, oratori ac consiliario Sacre Romanorum Regis² etc., domino, amico plurimum observandissimo.

Însemnare contemporană pe verso: Secretario Sinckmosser.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 4 (1554 XI-XII), fol. 102; original; pecete de închidere.
Microfilme Austria, rola 346, c. 293-294.

Regest: Petritsch, I, nr. 322, p. 119.

¹Malvezzi era bolnav de mai multă vreme.

²După sens ar urma: *Maiestatis*.

112. 1554 noiembrie 13, Buda.

Sacra Maiestas Regia, princeps excellentissime, in gratiam Maiestatis Vestre nostri commendacionem.

Literas Maiestatis Vestre sexta die huius mensis Novembris datas accepimus contentaque earum intelleximus tabellariumque Maiestatis Vestre recta¹ cum homine nostro fide digno iuxta optata eiusdem ad Portam potentissimi domini nostri expedivimus. Consulcius tamen videretur, ut Maiestas Vestra oratorem suum iam tandem expediret, qui de omnibus negociis inter Maiestatem Vestram et potentissimum dominum nostrum, de publica quiete concluderet. Testis Deus, nos quoque plus publice tranquillitati gaudere quam armis ac dissensionibus. Igittur¹, nos eciam dabimus literas nostras cum ad passas tum eciam ad potentissimum dominum nostrum pro stabilienda publica pace significabimusque quam ob causam Maiestas Vestra oratorem suum tam cito expedire nequiverit. Ubi tamen Maiestas Vestra nos ad observacionem induciarum admonet scribitque ut omnibus passis, sanczyakis, begis ceterisque subditis potentissimi domini nostri daremus mandatum firmissimum mandatum¹, ut quoad negocium inter Maiestatem Vestram et potentissimum dominum finem sortiretur oratoresque Maiestatis Vestre à Porta Excellsa¹ domini nostri reverterentur, pie ac sancte inducias ipsas observarent. Id hactenus Maiestas Vestra factum esse non dubitet, quemadmodum eidem per creberimas literas nostras significavimus et neque ee dissensiones orte fuissent, nisi subditi Maiestatis Vestre, qui penitus dure cervicis sunt mandatisque eiusdem non obtemperant, ansam prebuissent. Nunc quoque eo ipso die, cum tabellarius Maiestatis Vestre huc venisset, media hora ante nuncium vaivodarum Moldaviensis et Transalpinensis hinc expedivimus, cuius medio cum scriptis tum eciam verbis (significantes illis de ingressu oratoris Maiestatis Vestre ad Portam potentissimi domini nostri) dedimus firmissimum mandatum, ut interim sese penitus tranquillitati dent. Sic et ad dominum Kasson passam Tewmewsiensis¹ ceterosque subditos in hoc regno Hungarie potentissimi domini nostri constitutos et existentes. Credimus tamen, Maiestatem Vestram et potentissimum dominum nostrum una cum baronibus utriusque partis non ob statum predonum vel latronum inducias ipsas ordinasse, sed ob statum proborum ac miserorum subditorum. Quare Maiestas Vestra ne iam diucius differat oratorem eiusdem expedire, qui cum Imperatore potentissimo rem omnem ad finem optatum deducat diffiniatque. Nosque interim inducias ipsas observare volumus ceterisque subditis

potentissimi domini nostri firmissime observare mandavimus; iid¹ ex parte Maiestatis Vestre subditorumque eiusdem interim aliter fore non dubitamus. Quantum vero ad negocium arcis Salgo attinet, nos prefecto arcis illius commisimus, ut nullum subditorum, qui prius huc nec census solverunt, tum ad solucionem census vel ad dedicionem compellere presumat. Maiestatem Vestram una cum serenissimis filiis felicissime valere optamus. Datum Bude, 13. die mensis Novembris anni 1554.

Twygon passa, Imperatoris

Turcarum in Hungaria locumtenens etc.

Pe verso, adresa: Serenissimo principi et domino, domino Ferdinando, divina favente clemencia Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. regi semper augusto, infanti Hispaniarum, archiduci Austrie etc., principi excellentissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 4 (1554 XI-XII), fol. 100-101; original; pecete timbrată de închidere.

Regest: Petritsch, I, nr. 321, p. 119.

¹Astfel în text.

113. 1554 noiembrie 13, [Buda]¹.

Magnifice domine plurime observandissime, post mearum serviciorum commendacionem.

Nova nulla alia sunt hic preter hoc, nisi ut nuper, credo sexta aut septima huius mensis Novembris, venerat nuncius vayvode Moldaviensis, qui simulcum litteris dominis sui, que erant Turcice scripte, attulerat et literas relictas Joannis regis defuncti, quarum erat summa post gratulacionem, ut secundum votum Joannistarum aut nescio Turcarum, natus suus illustrissimus iam dudum se movit ex Polonia venitque ad quendam arcem Zalonoc vocatam, in qua nunc residet. Arx illa non longe est à Munkach petebatque dominum passam, ut certum faciat ipsam, quonam in statu sit negocium nati sui. Dominus passa brevem responsum dedit sibi, ut adhuc expectare debet à Turcarum Imperatore, tempus quoque breve ad pugnandum Romanorum quoque rex. Deliberavit suum nuncium specialem mittere ad Excelsam Portam Imperatoris Turcarum. Huiusmodi responsum dedit passa. Ad literas Turcicas vayvode Turcice respondit. Dominacionem Vestram dominus passa vehementer expectat. Presens cartula post lecturam igni tradantur. 13. Novembris 1554.

A.S.

Pe verso, adresa: Magnifico domino Joanni Malvecio et.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 4 (1554 XI-XII), fol. 103; original; pecete de închidere. *Microfilme Austria*, rola 346, c. 294-295.

¹Biletul, redactat de scribul care scria în aceeași zi (13 noiembrie 1554) scrisoarea lui Tuigun, beilerbeiul Budei, către Malvezzi, a fost introdus cu mare probabilitate în mod clandestin în corespondența trimisă de demnitarul otoman oratorului habsburgic.

114. 1555 februarie 15, Krasnahorká.

Magnifice domine et amice nobis honorande, post salutem et nostram comendacionem.

Literas Dominacionis Vestre magnifice nobis missas sane intellexi, quas et graciousissime excepi, in quibus scribit mihi et admonet me ad fidelitatem Suarum Maiestatum. Ego licet et hactenus semper ita et nuncquoque paratus sum omnem fidelitatem Suis Maiestatibus exhibere et Suis Maiestatibus fideliter servire, et non tantum ego, sed et alii domini fratres et amici mei, cum quibus ego mutuam habeo intelligenciam. Sed cum nos nihil quidque a nosmetipsis incipere possumus, quoniam rex Ferdinandus et servitores sui volunt comatus nostros reprimere, necesse esset ut Dominacio Vestra magnifica curaret aput¹ potentissimum Imperatorem, ut mandaret dominis passis Budensis, Temesvariensis et Waywodis Moldaviensis et Transalpinensis, ut ipsi ferrent nobis auxilium, cum quibus et nos possumus facere omnia, et non possent tandem nobis resistere servitores regis Ferdinandi et sic possemus Suis Maiestatibus fideliter inservire.

Ut autem Dominacio Vestra magnifica intelligat qui sunt hii domini cum quibus mutuam habemus intelligenciam: est dominus Georgius Bathory, dominus Gabriel Peryny et Franciscus Peryny de Nagy Ida cum aliis dominis et fratribus suis.

Habemus spem, bonam eciam, de domino Andrea Bathory, sed ipse habuit aliquem timorem, quem ego personaliter Dominacioni Vestre magnifice dicam. Speramus tamen, eciam cum ipso omnia in bonum finem deducere posse.

Sed ut Dominacio Vestra magnifica cercior fiat de mea fidelitate, videbit me eadem propediem aput¹ Suas Maiestates in Zannok unacum prescriptis dominis fratribus et amicis nostris.

Intelligimus autem Dominacionem Vestram magnificam velle cito ad Excelsam Portam invictissimi Imperatoris discedere, sed mihi videretur ne eadem festinaret antequam Dominacio Vestra magnifica me unacum domino patre meo ac aliis dominis aput¹ Suas Maiestates personaliter videret, ubi multa haberemus cum eadem loqui, in quibus Dominacio Vestra magnifica potentissimo Imperatori maiora exhiberet servicia.

Quod nos arcem Fyleck perdiderimus, quam Hamza begh fuit furatus, propterea contigit hoc, quoniam nos confidebamus in literis potentissimi Imperatoris et cristianissimi regis Francie et non timebamus talia nobis

evenire posse, quoniam si nos scissemus Hamzabegum non curare literas potentissimi Imperatoris et regis Francie, nos quoque alio modo curassemus et custodivissemus castrum nostrum.

Quod Dominacio Vestra magnifica scribit, nullas esse inducias, et ego credo, quoniam et ipse vicinus noster Hamzabegh non esse inducias ostendit. Rex tamen Ferdinandus et sui servitores clamant ubique esse inducias.

Scribit preterea Dominacio Vestra magnifica, Maiestates Suas venisse ad Zannok et esse in itinere, ut Transilvaniam intrant. Bene factum est et ita speramus, quod eciam illi qui prius erant Suis Maiestatibus infideles fient fideles. Et cum hiis Dominacionem Vestram magnificam felicissime valere opto. Datum in civitate nostra Kraznahwrka, 15. die mensis Februarii anno Domini 1555.

Vestre magnifice Dominacionis amicus,
Georgius Bebek

Pe verso, adresa: Magnifico domino Mahmwth bego, supremo dragomano et oratori potentissimi Imperatoris Turcarum, domino et amico nobis honorando.

Însemnare pe verso: Sigillum suum proprium in rubea cera.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 5 (1555 I-VI), fol. 45-46; copie contemporană. *Microfilme Austria*, rola 346, c. 443-445.

¹Astfel în text.

115. 1555 februarie 27, Zanak.

Joannes Sigismundus, Dei gracia et potentissimi Imperatoris proposito rex Hungarie, filius Joannis, regis eiusdem regni Hungarie etc.

Illustrissime domine, benevolens noster observandissime, salutem et prosperorum quorumcunque felicem eventum,

Benevolum erga nos et serenissimam dominam matrem nostram animum Illustrissime Dominacionis Vestre ab inicio intelligimus. Scimus etiam quantopere conduluerit Illustrissima Dominacio Vestra infelicem casum nostrum et ob perdicionem fratris Georgii e regno Transsilvanie nostram eieccionem. Fuimus eo tempore in tenella etate constituti, ita ut viribus hostium et proditorum nostrorum resistere non potuerimus sicque, contra voluntatem potentissimi Imperatoris, domini nostri clementissimi, ex regno externo vitam miseram vivimus, expectantes post Dominum Deum, celi et terre creatorem, auxilium Imperatoris potentissimi iuxta Maiestatis Sue Imperatorie privilegia nobis concessa et promissiones, quo muniti, possemus clemencia Dei in regnum Transsilvanie, à potentissimo Imperatore nobis datum, tuto ingredi et ab inimicis recipere. Tamen ab eo toto tempore, quo e regno Transsilvanie expulsi sumus, à nemine quidquam auxilium habuimus preterquam ab Alexandro, waywoda Moldaviensis¹, qui, quantum potuit, negocia nostra promovit et Transsilvanos à² fidelitatem nobis prestandam admonuit. Nos iam iuxta mandatum Imperatoris potentissimi ad confinia Hungarorum in arcem Zanak venimus hicque graciam et auxilium potentissimi Imperatoris expectamus, nam in regnum alterius ingredi sine periculo capitis nostri antequam auxilium ab Imperatore potentissimo haberemus non possumus.

Rogo, igitur, Illustrissimam Dominacionem Vestram propter Deum omnipotentem, fidem Magnifice et Illustrissime Dominacionis Vestre et ea omnia bona que à Deo omnipotentem Illustrissima Dominacio Vestra cupit, velit et dignetur nostrum negocium aput² Imperatorem potentissimum promovere et efficere, ut potentissimus Imperator iubeat noviter beglerbegis omnibus Boznensis, Budensis et Kazwn passe, akanchiis et waywodis Moldaviensi et Transalpinensi, ut nobiscum bombardis et omnibus instrumentis bellicis auxilio esse debeant, ut hac estate in regnum Transsilvanie ingredi possimus et potentissimo Imperatori fidelia et perpetua servicia prestare cum effusione sanguinis nostri possimus. Si enim potentissimus Imperator hoc anno nos in regnum Transsilvanie non restituerit et fame tandem nos mori oportebit, nam omnium principum

cristianorum amiciciam reliquimus, iam et sacras fimbrias vestimentorum potentissimi Imperatoris unacum serenissima domina matre nostra amplexati sumus, nec ad quotidianam vitam habebimus aliquid sustentandam si potentissimus Imperator et Illustrissima Dominacio Vestra me nunc dereliquerit, omnes enim alii querunt me interficere. Quod si Illustrissima Dominacio Vestra me adiuverit apud² Imperatorem potentissimum, ego id omni amicicia graciaram accione et serviciis meis Illustrissime Dominacioni Vestre promerebor. Ceterea dicit Illustrissime Dominacioni Vestre hic fidelis servitor noster, egregius Franciscus de Chanadino, cuius dictis eadem fidem facere dignetur sumopere rogamus. Illustrissimam Dominacionem Vestram felicissime et diutissime valere optamus. Datum in arce Zalnok, XXVII. Februarii anno Domini 1555.

Joannes Sigismundus ss.

Pe verso, adresa: Illustrissimo domino Mehmet passe, potentissimi Imperatoris consiliario et beglerbego Romanie etc., domino amico observandissimo et confidentissimo.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 5 (1555 I-VI), fol. 50; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 346, c. 448-449.

¹Alexandru Lăpușneanu, domnul Moldovei.

²Astfel în text.

116. [1555 mai-iunie]

Opinio consiliariorum Hungarorum super negotiis Thurcicis, que Sacra Romanorum, Hungarie, Boëmie etc. Regia Maiestas ipsis clementer proponere et opinionem ipsorum requirere dignata est.

Fideles servitores consilarii Hungari Sacre Maiestatis Regie qui hic adsunt perlegerunt diligenter et intellexerunt ea que prefata Regia Maiestas, dominus et rex ipsorum clementissimus, ipsis de negotio Thurcico in scriptis exhibere dignata est.

Ubi summa totius negotii in hoc pendet, quod princeps Thurcorum tot victoriis elatus, et signanter facta pace cum rege Persarum, gravissimas condiciones Sue Sacre Maiestati proponit, signanter volens, ut nedum Transsylvania tota solaque cum antiquis suis limitibus, sed etiam Varadino, Gywla ac Cassovia et quicquid olim nomine filii Joannis regis fuit possessum, iam nunc tradatur eidem filio prefati Joannis regis, aut eo etiam recipere nolente principi ipsi Thurcarum, renunciata successione Sacre Maiestatis Regie, si puer ipse vel moriretur vel acceptare nollet.

Recordantur consilarii ipsi Hungari, qui superioribus his diebus ad latus serenissimi regis Boëmie, domini eorum clementissimi, hic fuerunt, propositam eisdem fuisse per Suam Maiestatem hanc eandem Thurcicam materiam longe tamen breviori et compendiosiori modo. Nam tunc nihil aliud intellexerant, nisi quod sola ipsa Transsylvania cum antiquis suis limitibus peteretur assignari non manibus Thurcicis, sed saltem et directe filio regis Joannis. Qua assignata, postea inducias et pacem futuram inter Sacram Regiam Maiestatem et principem Thurcarum. Et eo quidem tempore consiliariis ipsis Hungaris, qui tum aderant, visum fuit, quod si Sua Sacratissima Regia Maiestas pro presentis temporis conditione, perturbatis rebus Christianitatis, gravaretur vel non posset pro Transsylvania cum Thurca armis decertare, saltem non indecens futurum, si reservato directo dominio ipsius Transsylvanie per Sacram Maiestatem Regiam, utile tantum dominium seu possessio ipsius Transsylvanie prefato filio regis Joannis per manus et mediatione serenissimi regis Polonie assignaretur, sub bonis tum expressis conditionibus, et signanter ut ipse Sacram Regiam Maiestatem tanquam regem Hungarie semper pro domino et patre suo recognosceret et salvum maneret semper ius successionis Sue Maiestati et serenissimis liberis eiusdem in omnem eventum, quo ipse filius regis Joannis absque herede masculino decederet, scilicet prout propter vitanda maiora pericula que sequi potuissent, tum fuit consultatum. Quia tamen ex moderna hac

scriptura, quam Sacra Maiestas Regia ipsis consiliariis exhibuit, precisa est omnis spes illius consultationis et consilii, eo quod princeps ipse Thurcorum longe plus quam Transsylvaniam reddi optat, et etiam vult ut omni iuri successionis renunciatur, non addito interim quid postea facturus foret, si omnia hec admitterentur. Que omnia, quum sint gravissima atque toti Reipublice Christiane periculosissima, consilarii ipsi, ut pote de quorum nedum bonis ac hereditatibus et rebus, sed de capitibus et vita adeoque anime eorum salute ageretur diutius, quantum brevis temporis ratio patiebatur, consularunt, neque tamen in re tam ardua et difficili ac periculosa ingenia et discursus suos ulterius extendere potuerunt, nisi ad ea que in hac eisdem exhibita scriptura continentur.

Multe itaque et urgentissime ac invincibiles rationes ipsis occurrunt, quare non sit ullo modo integrum vel ipsis consulere vel Sacre Maiestati Regie tale consilium acceptare, quod votis ipsius principis Thurcorum corresponderet. Nam primum omnium ista Transsylvanie et fere totius regni Hungarie in manus Thurcicas assignatio expresse contra Divine Maiestatis voluntatem et mandatum fieret, que a fidelibus suis hoc exigit, ut proximos suos velut seipsos diligant, imo quod nunquam ducant iugum cum infidelibus, assignare autem nedum tantam partem regni, sed saltem unam Christianam animam, pro qua Christus mortuus est, pretextu filii quondam Joannis regis in manus et potestatem Thurcorum nihil aliud est, quod ipsam in Baratrum¹ detrudere et preceptum omnipotentis Dei violare.

Accedit ad hoc, quod Sacra Regia Maiestas est princeps Christianus et Catholicus, qui ex suo regio officio non damnare vel perdere, sed potius salvare et conservare suos fideles subditos clementer consuevit et debet, prout idipsum fidelibus suis subditis Hungaris tempore felicitis sue electionis et coronationis ac etiam alias sepe se facturam generose obtulit. Unde nichil minus à Sua Maiestate Hungari expectant, quam ut sub nomine et auspiciis Sue Maiestatis eadem convivente Thurcice tyrannidi subdantur, cui propterea se potissimum subdiderunt, ut a Thurcarum rabie defenderentur fiantque liberi. Nam quantumvis princeps ipse Thurcorum nomine filii regis Joannis istam Transsylvanie et aliorum locorum assignationem postulet, manifeste tamen ex scriptis suis apparet, ipsum non alienum, sed proprium querere commodum et imperium.

Preterea, si ea loca, que princeps Thurcorum sibi assignari optat, in manus illius devenirent, quum sint fortissima atque munitissima tam locorum et situs natura, quam structuris et arte, nemini dubium est, quin ex eisdem universam statim Moraviam, Boëmiam, Slesiam ac Poloniam

ceteraque vicina regna et magnam provinciarum hereditariarum Sue Maiestatis partem facillime in suam potestatem redigeret.

Imo, quod maius est, ex quo princeps Thurcorum asserit, prout ex scriptura hac colligitur, quod ipse felici suo gladio nedum Transsylvaniam, sed universam quoque Hungariam et alias provincias subegerit, neque vult ut quispiam in talia loca se, absque suo scitu, consensu et mandato, intromittat aut permutationem faciat, quum Joanni quoque regi et filio suo in zanchakatum seu officiolatum duntaxat se ea dedisse asserit. Hinc manifeste colligitur, quod ipse Thurca in universa adhuc residua Hungaria, nec non provintiis eidem subiectis, ut pote Croatia, Sclavonia ac etiam Slesia ac Moravia, nichil Sacre Maiestati Regie relinquere vellet, sed omnia sibi assignari. Ex quibus postea sequeretur manifesta clades et repentina perditio nedum Carinthie et Carniole, sed etiam Styrie, Austrie ac relique exinde Germanie.

Ubi preterea, prout ex scriptura colligitur, principis Thurcorum ea est voluntas, ne permutatio quempiam fieri possit in locis que per suam frameam dicit esse acquisita. Ex hoc manifeste apparet, nullo modo ipsum consensurum in hoc, ut Sacra Maiestas Regia filium regis Joannis aliter pro hoc tempore contentet, nisi traditis illi universis his locis et nulla aliorum bonorum facta assignatione, id quod in eam perniciem Christianitatis vergere videtur, de qua supra dictum est.

Hoc etiam non minimum periculi adferre videtur, quod etiam si Transsylvania et universa ea loca principi Thurcorum, prout ipse desyderat², assignarentur, nihil tamen in hac scriptura apparet, an ipse etiam istis omnibus contentari et pacem deinde firmam cum Sua Sacra Maiestate tenere vellet, quin potius colligitur hoc, quod si ea loca absque ferro et sanguine ad manus suas acceperit, mox deinde insaciabili et superbo suo animo ulterius procederet et vires quas in repetendis et obtinendis locis memoratis fuerat exercitaturus, ad ulteriorem exinde regna et provincias christianas viribus Hungarorum auctus promoveret et extenderet. Qum² imo ex superiorum temporum exemplis manifestum est et pro certo haberi debet, quod si etiam princeps ipse Thurcorum respondisset, se post receptionem Transsylvanie et aliorum locorum memoratorum velle a reliquis regnis et provinciis Maiestatis Regie abstinere et cum Eadem pacem tenere, nulla tamen certa spes esset eum promissis satisfacturum, prout id recentia quoque exempla tot arcium et insignium locorum sub induciis expugnatorum comprobant.

Item statuta quoque et decreta regni Sacre Maiestatis Regie Hungarie reperte hoc continent, quod si quis vel unicum saltem castellum manibus

Thurcicis sponte assignaret, imo si arma in partes Thurcorum deveheret, is perpetue infidelitatis infamia, que capitis et bonorum amissionem secum traheret puniretur ac plecteretur. Quod non modo in Hungaria et capitale et ignominiosum est semper habitum, sed nonnulli etiam potentatus Italie prodicionis, simili in causa, ab aliis Christianis principibus fuerunt insimulati. Quanto magis consyderandum² est, quid dici possit de ipsis consiliariis Hungaris Sacre Maiestati Regie hoc suadentibus, ut videlicet novissimam Transsylvanie provinciam et alia memorata loca insignia ultra et citra Tybiscum ad manus infidelium assignaret.

Item, si consiliarii ipsi, qui hic adsunt paucissimi numero, Sacre Maiestati Regie dictorum locorum cessionem suaderent, consyderandum² est, quid reliqui fideles subditi Sue Maiestatis absentes de quorum videlicet vita et statu eque agitur, illis obycere² possent? Dicerent etenim hos fere omnes qui hic adsunt per Suam Maiestatem promotos eosdemque quasi creaturas Sue Maiestatis esse et qui pauca pie aliis absentibus bona hereditaria haberent et propterea non potuisse aliquid de statu et conditione dominorum baronum et magnatum Hungarie ceterarumque antiquarum regni familiarum, salvo ipsorum honore et fidelitate patrie debita, in perniciem totius regni Hungarie, imo totius Reipublice Christiane, vel consulere vel statuere, quum ad hoc non private quepiam persone, sed generaliter omnes regni status, velut in electione regis et palatini convenire debuissent, affirmarent, Et sic ingens admodum scisma per talem consultationem inter fideles subditos Sue Maiestatis posset generari. Et consiliarii ipsi Hungari prefata nota nedum a fratribus absentibus, sed etiam a Sacra Maiestate Regia, cui de fideli consilio prestando iuraverunt, ac insuper etiam ab exteris quoque nationibus merito tanquam perniciosi consilii authores argui possent.

Denique posito, quod si Sacra Regia Maiestas saltem aliquam partem suorum subditorum, ut pote Transsylvaniam aut Cassoviam vel quid simile, de manibus suis et dominio alienaret, omnino hoc sequeretur, quod licet nuncquoque multi sint qui a factionibus non abstinere, tunc tamen longe maiore animo seipsos a fidelitatem Sue Maiestatis alienarent et reliquos quoque, qui remanere vellent, ad defectionem secum traherent, asserentes Suam Maiestatem propterea partem illam de suis manibus aliene ditioni subdidisse, quia illam defendere non potuisset et exinde se quoque Suam Maiestatem defendere non posse ac propterea aliena presidia querenda esse.

Quare ex omnibus istis et aliis que per multa similia allegari possint, consiliariis ipsis qui presentes sunt non quidem nomine publico aut regni, sed ut privatis personis cum omni debita obedientia et subiectione hoc

videtur, ut Sacra Regia Maiestas, dominus eorum clementissimus, hanc Transsylvanie, Varadini Cassovieque et aliorum locorum in manus Thurcicas assignatorum sive sub pretextu filii regis Joannis sive quocunque alio modo fiendam, tanquam toti Reipublice Christiane periculosissimam in animum suum nullo modo induci patiatur. Et prout tum tempore felicitis sue electionis et coronationis quam etiam postea sepius clementer se facturam obtulit, non parcendo nedum rebus, impensis et laboribus, sed etiam proprie sue et serenissimorum liberorum suorum persone ad defensionem et conservationem et ampliacionem quoque regni sui Hungarie animum suum generose intendat et defensionem ipsam meditetur et exequatur. Quod ipsum omnes fideles Sue Maiestatis ab eadem ardentissimis votis expectant. Nam certa sit Sua Sacra Maiestas, quod nulla alia via possit inveniri defendende Hungarie et reliquorum regnorum ac provinciarum Maiestatis Regie, quam hec unica, ut sicut hostis ipse vi et armis regna hec sue ditioni subiugare pergit, ita vi et armis defendi debent.

Et licet hostis ipse sit prout superbissimus, ita etiam potentissimus et victor prescribatque eas quales vult conditiones. Nichilominus non est desperandum de divino auxilio, qui in se sperantibus propicius adesse consuevit. Tractare autem nunc et definire dignetur cum aliis suis fidelibus regnorum et provinciarum suarum primatibus qui huc, iussu Sue Maiestatis, convenerunt, ut primum omnium iam nunc presidia firma illis locis finitimis, que magis sunt periculo exposita, imponantur, ut videlicet ea tam gentibus quam munitionibus et commeatu ita firmentur, ne repentina hostium incursio, que omni die accidere post illis nocere valeat. Deinde predisponat Sua Sacra Maiestas seipsam cum suis regnis et provinciis, ut pro futuro vere, si princeps Thurcorum audito responso, de quo inferius scriptum est, contentari nolle et arma contra Maiestatem Regiam capere vellet, exercitum campestrum habere solaque in sua persona contra hostem progredi et in regno suo Hungarie castra figere valeat, nam quantum hactenus soli capitanei Sue Maiestatis etiam externi profecerint et promoverint Sue Maiestati satis constat. Quo facto, nullum dubium est, quin fidelesque Sue Maiestatis Hungari omnes et singuli et, ut speramus, Boëmi quoque et Slesite, item Moravi et aliarum provinciarum Sue Maiestatis subditi, qui pari periculo sunt expositi, cum suis capitibus penes Suam Maiestatem sint consurrecturi et omne id acturi ad quod eorum vires suffecerint, satius existimantes pro salute patrie et libertate penes Suam Maiestatem vitam potius et sanguinem profundere, quam ita ignominiose sine armis et sanguine chara² patria decedere. Postque autem Sua Maiestas campestram

exercitum habuerit, facile deinde erit illi iuxta temporis conditionem decernere et statuere quid ulterius agendum foret.

Hec tamen omnia pro temporis conditione ita debent agi et preparari, ne ante tempus consilium hoc innotescere valeat, eo quod hostis semper paratus est et quacumque hora illi libuerit, statim in campum progredi arcesque obsidere et vastationes quoque facere valeat, pro ut diebus superioribus factum esse videmus.

Quoniam etiam oratores Sacre Maiestatis Regie etiamnum apud ipsum principem Thurcarum agunt et iam Sua Maiestas binis vel ternis etiam literis ad illum expeditis rescripsit, se transmissuram oratorem suum cum tali responso, quo ille contentus fieri posset. Ea propter videtur, ut Sua Maiestas inherendo suis prioribus ceptis et tractatibus, iam statim oratorem suum Augerum³ eo expediat cum tali responso, quod principi ipsi Thurcarum, etiamsi ad plenum satisfacere non possit, illum tamen honesto aliquo colore vel distineat vel ad ultiores aliquos tractatus faciendos alliciat; fieri enim potest, Deo ita clementer disponente, ut ille quoque mitiorem fortasse animam hactenus induerit.

Responsi etiam fiendi hec videretur substantia, premissis solitis cum eo fieri scripturis rem, qualiter Sacra Regia Maiestas ex propriis literis Sue Magnitudinis et ex oratore quoque suo Augerio intellexerit ea que Magnitudo illius oratoribus suis apud eandem agentibus in negotio pro quo missi sunt, responderit, signanter autem quod illius Magnitudo hoc fieri velit, ut Transsylvania cum suis pertinenciis et aliis locis que olim nomine filii Joannis regis possessa fuerunt filio eiusdem Joannis regis detur atque assignetur. Et quamvis Sua Maiestas etiam hactenus satis informaverit illius Magnitudinem qualiter serenissima regina Isabella illustrissimusque eius filius apud Suam Maiestatem Regiam egerint et laboraverint, ut Sua Maiestas alia bona illis daret, ipsique Transsylvaniam cum Cassovia et aliis locis, que eorum nomine quondam frater Georgius possideret, darent et assignarent. Ita Sua Maiestas ad eorum instantiam duos ducatus illis dedit atque ita Sua Regia Maiestas nulla vi hostili Transsylvaniam ceteraque loca illis ademerit, sed sponte oblata acceptaverit eoque iure etiamnum possideat. Nichilominus tamen postque Sua Maiestas intelligit et videt ipsam serenissimam reginam et filium suum prioris voluntatis et deliberationis esse pertesam et Magnitudinem principis Thurcarum de remissione Transsylvanie frequenter sollicitavisse et nunc quoque sollicitare et voluntatem etiam Sue Magnitudinis ex postremo hoc responso intelligat, ut votis et voluntati Magnitudinis illius in hoc quoque Sacra Maiestas Regia

satisfaciat et amicitiam semel ceptam, quantum in se est, manuteneat et prosequatur, paratum se offert serenissimam reginam Isabellam illustrissimumque suum filium in eis rebus et negotiis, in quibus illi apud Suam Maiestatem se lesos fuisse conquesti sunt, ita contentos reddere, ut illius Magnitudo nullam de cetero sit habitura ab illis querimoniam, sed illi ipsi se optime contentos esse sint affirmaturi, petendo ut illius quoque Magnitudo hac iusta et sufficienti Regie Maiestatis oblatione velit esse contenta.

Et quamvis consiliarii ipsi existiment, principem Thurcorum hoc responso, non facta aperta mentione de restitutione Transsylvanie et aliorum locorum que ille petit, non satis fore contentum, tamen hoc salten videtur lucri consequuturum, quod aliquod tempus elabetur et Sua Maiestas certior fieri poterit de voluntate et apparatu Thurcorum principis. Nam utrumque periculosum est in hoc instanti principi Thurcarum vel restitutionem Transsylvanie vel non restitutionem significare. Idcirco, Deo committenda sunt hec omnia, in cuius manu hoc totum negotium consistit, cuius Divina Maiestas id faciat, quod sibi placuerit.

Nichilominus, quia credibile est principem ipsum Thurcorum, intellecto hoc responso, hostilem animum assumpturum, dignetur Sacra Maiestas Regia iam nunc clementer providere, ut gentes paratas habeat. Nam, etiam absque motu persone principis Thurcorum, passa Budensis cum aliis Thurcis in Hungaria existentibus semper eum voluerit et excursiones facere et arces oppugnare et expugnare poterit et omnia agere que illi libuerit, nisi iam viderit contra se paratum exercitum et alia necessaria preordinata ut premissum est.

Et hec quidem, prout suprascriptum est, visa sunt consiliariis ipsis Hungaris que Sacre Maiestati Regie ad illius clementem propositionem respondeant. Quia tamen magni periculi res est cum tanto et eo quidem superbissimo ac victore hoste armis decertare, occurrebat consiliariis ipsis Hungaris hoc etiam non omnino esse negligendum, si fortasse adhuc medium aliquod inveniri possit, quo animus principis Thurcarum alia quampiam viam absque in manus Thurcicas locorum supranominatorum deditione ab armis averti possit, si videlicet Sacra Regia Maiestas ageret cum serenissimo rege Polonie, ut ille tanquam proprio motu et suo nomine speciales suos oratores ad principem Thurcarum iam nunc mitteret, ageretque apud illum causam nepotis sui et sororis in eo, ut illius Magnitudo contenta esset omnem hanc inter Sacram Regiam Maiestatem et reginam Isabellam ac filium eius controversiam permittere finitioni et concordie

ispius serenissimi regis Polonie, qui omnem hanc controversiam in se assumendo, assecuraret Magnitudinem illius de finali totius controversie conclusione et fraterna determinatione, adhibenda etiam essent argumenta et modi dicendi quibus Sua Magnitudo ad hoc inducia posse videretur.

Hec consiliarii Hungari ex eorum debita fidelitate Sacre Maiestati Regie respondenda esse duxerunt, que pro sua rara prudentia in hoc negotio id quod voluerit statuere poterit.

Însemnare pe verso: Responsum consiliariorum Hungarorum super negotio Thurcico. 1555.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 5 (1555 I-VI), fol. 1-8; original.

Microfilme Austria, rola 346, c. 399-407.

¹Martinuzzi.

²Astfel în text.

³Augier Ghislain de Busbecq.

117. [1555 sfârșitul lui mai, Amasia]¹.

Sacratissime et clementissime rex,

Exposituri Vestrae Maiestati rationem et ordinem progressus actionis nostrae quam postremo Amassiam apud hunc principem in legatione nobis demandata habuimus, ita gessimus ut hic inferius declaratur.

Antequam domini passae cognovissent, quid et magnificus dominus Augerius, collega noster, à Maiestate Vestra attulisset responsi de Transsilvania et quod una omnes in universum eramus apud eos acturi, illud fere solum in hac tota curia vulgari et credi audiebamus, Maiestatem Vestram dolo et vi Transsilvaniam occupasse, in maximam principis huius iniuriam. Caeterum nihil nec Joannem regem, nec reginam, Joannis uxorem, peculiaris et absoluti iuris habuisse in alienanda Transsilvania, quam ut eius mancipia usufructuarie tantummodo² possedissent et adhuc indignissime etiam utrumque parentem cum suo filio egisse. Quum pater etiam nondum natus, mater vero adhuc impuberem et expertem rationis ac iudicii pessunderit, nec posse ullo modo, ulla via, ullis fieri pecuniis ut idem princeps memoratum Johannis filium tanquam verum haeredem paternae provinciae (sic enim et tunc vulgo omnes et postea ipsi quoque passae palam loquebantur coram nobis) velit destituere et pati privari Transsilvania, praesertim postquam idem se in eius fide ac protectione tam firmiter contineret et in Transsilvaniam pararet certum reditum.

Plura etiam eiusmodi et nihili leviora passim ferebantur, quo nobis omnis spes admieretur consequendi rem ex scientia, adycientibus² insuper similium sermonum authoribus nequaquam cum Romanorum rege pacem futuram postquam iam obtinieretur Persica.

Igitur, his omnibus nobiscum sedulo considerantibus et initio etiam non parum dubitantibus, Turcam non ita facile auditurum coram Vestrae Maiestatis et eiusdem iuris et aequitati locum cum suis passis daturum, cum in rehabenda Transsilvania tam obstinate incubuisset, magna fuimus sollicitudine quo nam pacto, quibus rationibus uti nos oporteret, ut animum Vestrae Maiestatis de retinenda Transsilvania citra et eius ipsius aptum incomodum et Turcae subitam offensionem eloqueremur.

Sic praecipua firmitudine huius partis causa in eo posita, ut diceremus, adeo rem perplexam et difficilem ad deliberandum visum fuisse Vestrae Maiestati metu dedecoris, quod eandem Maiestas Vestra esset incursum si Transsilvaniam tam iustis ac debitis modis et per amicabilem atque ultroneam concordiam sibi traditam, per vim et per sumam iniuriam coacta

reddere debuisset, ut ad hoc tempus maxima consideratione et consultatione habita, nunquam quicque aliud sciverit et potuerit hactenus statuere, quam ut declarata eidem principi ac passis eius aequitate et innocentia sua qua se gessit in Transsilvania, non aliter etiam nunc ipsam Transsilvaniam retinere intendat, quam ab amicitia et benevolentia ipsius obtentam et impetratam. Et adiecimus in hanc sententiam plura, quemadmodum in ipso contextu Maiestas Vestra videre dignabitur, dicentes Maiestatem Vestram habere in huius principis amicitia et liberalitate tantam fiduciam de hac ipsa provincia obtinenda, ut nihil nos quoque certius haberemus, quam quod tristes non essemus ab Eius Magnitudine discessuri. Et quod in hac ipsa petitione eidem principi non alia responsa perpetuo fuisset facturi, quam quae memoratae fiduciae constantiam testarentur.

Quae nostri hac in parte propositi perseverantia, etsi dominis passis moverit interdum admirationem, interdum bilem, animadvertimus tamen sic hoc argumentum nobis cessisse, ut omnino indignari furiose non potuerint, quanquam ad finem usque neque huic, neque aliis locum dederint, uti iam per literas nostras XXVIII-a Maii, Amasia datas, demonstravimus.

Quoniam autem ante adhuc quam accessuri fueramus dominos passas moniti sumus, ut quaecunque acturi essemus, ea scriptis Turcica lingua redditis porrigeremus, paruimus, quia dicebant omnino hunc usum esse passae Ahmat, qui nunc est summus passarum. Curam tamen omnem adhibuimus, ut rem nudam necessaria et sufficienti copia pro iudicio nostro exponeremus, vitantes omne verbum diligenter, quod et principem hunc et huius passas offendere et causam Vestrae Maiestatis debilitare potuisset. Ea alioqui ipsa causa sic omni ex parte illis innotesceret et constaret, ut calumniari nos rem se minus perspexisse, nullo postea tempore valuissent.

Igitur, his omnibus hoc ordine in Turcica lingua per momenta negotii porrectis et succissivis² congressibus nostris, quos cum passis habuimus, identidem recersitis et colloquio auctis, in hunc modum actionem ipsam exorsi sumus:

Potentissime Imperator,

Serenissimus rex noster intellexit, quod Altitudo Vestra non bene fuerit informata de negotio Transsilvaniae, cum eidem Vestrae Altitudini fuerit persuasum, regem nostrum vi armorum occupasse Transsilvaniam et ex ea serenissimam reginam Isabella cum suo illustrissimo filio expulisse, in contumelia non solum ipsius reginae et sui filii, sed etiam Altitudinis Vestrae, illud etiam addendo, quod decrevisset nolle in posterum nec pacem,

nec amicitiam cum Altitudine Vestra tenere, nec eidem solito more tributa honoraria pendere.

Quare res, cum sit falsa et conficta ab illis, qui totaliter vellent animum Altitudinis Vestrae a rege nostro alienare et eam contra ipsum concitare, supra modum dictus rex noster fuit conturbatus et dicit, quod si res talis fuisse et vera, merito et Altitudo Vestra deberet illi indignari et ipse, alia via prospiciente, suis negociis non misisset huc ad Celsitudinem Vestram pro pace suos oratores.

De quo informandam paucis Altitudinem Vestram in vera et simplice veritate recensens primum, quod serenissima regina cupida simul cum filio ab aliis suis adhaerentibus, quod tractatus concordiae olim inter serenissimum Johannem regem et regem nostrum factus perduceretur ad exequutionem et ut eis alium aliquem statum concederet, in quo quieta et secura cum filio suo et suis adhaerentibus vivere posset, ab aliquot annis ante assidue sollicitavit ipsum regem nostrum et petitionibus et precibus valde instanter, ut Transsilvaniam cum partibus regni Hungariae inferioribus, Themesvaro scilicet et Lippa et Solymos et Beche et Bechereke, in suas manus acciperet et illas daret in recompensationem aliquem alium statum et bona in partibus regnorum et provinciarum suarum, in quibus cum suo filio secura, sine lite, controversia et bellorum cura degere posset.

Propterea, cum videret rex noster tantam reginae et suorum propensitatem in resignanda illi Transsilvania cum partibus Hungariae inferioribus supranominatis, existimavit rem se eis facturum gratissimam, si illos contentasset et eorum postulatis complaceret atque assentiretur, credens insuper certissime, quod neque Magnitudo Vestra debuisset illi succedere, quandoquidem non cogeatur ad huiusmodi resignationem et permutationem, nam res omnis et tractatus ipse voluntarie, amicabiliter et sine omni contentione et vi agebatur, ut pote inter eos qui utrique Magnitudini Vestrae erant aequaliter adiuncti et utrique eandem recognoscebant muneribus et tributis honorariis. Et sic demum, concluso tractatu et firmatis pactis cum regina, filio suo et reliquis suis, Maiestas Regis nostris exequutura tractatum antea cum Joanne rege factum, prout regina et sui cupiebant, assecuravit ipsam reginam de sua dote centum quandraginta millium aureorum Hungaricalium, filio vero simul cum matre dedit in Silesia duos ducatus honorificos et satis bene bonis civitatibus et castellis commodatos et sane tales, in quibus filios etiam suos tenere non erubesceret. Et adhaec, ut maiorem etiam in dictum filium Joannis regis benevolentiam suam declararet, promisit ei filiam suam in uxorem se daturum, accipiendo

eundem non solum in sanguinem et prosapiam suam, quod multis aliis apud nos principibus non soleat concedere, sed etiam in verum filium facta illi promissione, quod eum suo tempore et honoribus esset aucturus et maioribus bonis, si modo ipse quoque sic se gesserit erga Suam Maiestatem, ut verum filium deceat, quemadmodum apparet in literis reginae super antedictum tractatum factis.

Haec omnia ubi primum fuere confecta et conclusa, rex noster subito memor amicitiae et confaederationis quam habet cum Celsitudine Vestra designavit oratores novos ad Altitudinem Vestram cum muneribus et tributis honorariis tam Hungariae quam Transsilvaniae eosque citissime coepit expedire, quo de omnibus memoratis tractatibus Celsitudinem Vestram edoceret seque in strictiorem amicitiam eius exhiberet, postulando ut se quoque in eo loco et favore apud se habere vellet, in quo et Joannem regem et suos posteros habuerat, quod nunc etiam vult et postulat à Vestra Celsitudine syncero et candido animo.

Hanc Suae Maiestatis legationem statim dominus Ally passa, Budae tunc beglerbegus, impedivit et prohibuit ad Faelicem Portam Celsitudinis Vestrae proficisci, educto in fines Suae Regiae Maiestatis exercitu, nec toties ab ipso rege rogatus, ut ab armis conquiesceret donec de omnibus quae erant ratione Transsilvaniae transacta Altitudinem Vestram edoceret, potuit adducere, ut tumultuare seque impedire desineret. Verum educto exercitu in aciem ex suis stationibus, coepit oppugnare sua confinia. Tunc nostri quoque homines coacti necessitate ad defensionem sui ipsi etiam simili modo in contentionem proruperunt quantum potuerunt omniaque fuere in illis finibus perturbata et successionem huius negotii totum sic dominus Ally passa significavit Foelici Portae Magnitudinis Vestrae, ut ipsi visum fuit, non fere se res habuerat, quo magis ac magis rem regis nostri apud Altitudinem Vestram aggravaret.

Nihilominus impeditus hoc pacto rex noster ab Ally passa in dimissione novorum oratorum non destitit aliis viis mittere ad Celsitudinem Vestram literas et per Joannem Mariam, veterem oratorem suum, eandem de praefato Transsilvaniae tractatu certiores facere et informare, quod diligenter ipsum Joannem Mariam fecisse, postea saepius ab eodem intelleximus.

At de hac prohibitione et insultibus domini Ally passae orta sunt tandem omnia illa disturbia quae illud regnum postmodum gravissime affligerunt citra omnem culpam regis nostri. Qui ab eo tempore quo fecit cum Magnitudine Vestra inducias et misit nos ad Celsitudinem Vestram pro

pace, nunquam coepit arma, nec vel unum armatum militem misit in Celsitudinis Vestrae fines, non obstante quod interim dominus Tuygon passa, successor Ally passae, cum finitimis zangziachis invaderet fines regis nostri et subditos eius vexarent, nonnulli etiam ex eis partim furarentur, ut zangziachus Korahamza Fylekvar, partim obsidione et vi bombardarum expugnarent, ut dominus passa Tuygon Salgyo et alii atque alii alia loca et pagos vastarent et captivarent homines idque sine respectu ullo induciarum et honoratissimi verbi Vestrae Altitudinis, quo ipsae induciae erant firmatae et securitas regis nostri constituta. Cui verbo firmissime oredendo, rex noster sine et armis et militibus continebat se eo tempore cum suis subditis.

Postea vero, si qui insultus à Suae quoque Maiestatis subditis fuerunt subsequuti contra subditos Vestrae Altitudinis, dignabitur bonitas Vestrae Altitudinis scire, quod provocati moverunt se ad sui defensionem, non autem ipsi provocarunt alios, quemadmodum alio scripto Vestrae Celsitudinis probamus.

Quod autem eo tempore neque tributum honorarium missum est Vestrae Magnitudini ratione Hungariae, haec ipsa quoque intermissio non regis nostri dedita opera commissa est, sed belli causa, quod ipse dominus Ally passa in regis nostri finibus suscitaverat. At nunc, quando divina favente clementia praesens pax renovabitur et nova statuatur limitatio propter multa quae sunt postea regi nostro adempta, Maiestas Sua denuo ad eiusdem tributi pensionem revertere eoque diligenter Magnitudinem Vestram prosequi et honorare curabit.

Iam quod ad Transsylvaniae negotium attinet exequemur³

Ait rex noster serenissimus, non vi, nec dolo, nec in praeiudicium Vestrae Magnitudinis occupasse Transsylvaniam, uti intellexit Magnitudinis Vestrae persuasum, sed ultro et spontanea cessione sibi à regina et suis esse traditam. Nec dubitat, meminisse Vestram Magnitudinem, quod nunquam reginam ipsam ac suos sollicitaverit armis pro reddenda aut caedenda sibi Transsylvania, verum ipsamet cum suis non subito aut tumultuario motu impulsa, sed aliquot annis ante maturis ducta consiliis per assiduas tum literas, tum nuntios suos institit apud nostrum regem, ut tractatum cum Joanne rege, marito olim suo, recepta Transsylvania ac partibus regni Hungariae inferioribus alibi in ditionibus suis sibi et sui filio provideret.

Rex itaque noster tot petitionibus, imo potius precibus adductus, credens se nulla in parte Magnitudinem Vestram offensurum si eiusmodi regine ac suorum votis promptum se exhiberet, nam cum rex ipse quoque noster agnoscat se amicum, confoederatum et ita iunctum esse Vestrae

Magnitudinis ut ab ea divelli minime vult, nequaquam visum est illi in praeiudicium Vestrae Magnitudinis facturum, si ab iis Transsylvaniam in suas manus acciperet, qui nolentes uti donis et beneficiis Vestrae Magnitudinis sponte illam offerebant.

Quare, confecto cum eis memorato tractatu et conventionione, quemadmodum ipsa regina cum suis aliis cessit Eius Maiestati Transsylvaniam et inferiores regni Hungariae partes cum Cassovia et corona qua Hungariae reges coronantur. Ita rex quoque noster omnia illis ex se concessit, de quibus mutuo convenerant adeo, ut regina et tunc et postea non solum literis suis, sed etiam nuntiis professa et testata est, se cum suo filio esse satisfactam.

Ubi itaque, Imperator potentissime, fuit² huiusmodi tractatus concordiae, conventiones, permutationes, resignationes, pactu, pax et sponsales filiarum promissiones ibi certe (quod probatur evidentissime) non est discordia, non inimicitia, non fraus, non arma, non vis, non iniuria, nec demum ulla res quae inferat displicentiam.

Quare ultro rogatus rex noster ad huiusmodi concordiae tractatum ineundum, quum praeter commissarios suos solis servitoribus eorum comitatis in Transsylvaniam mittere statuerat, ut pote ad rem amicabiliter et sine strepitu contensionum conficiendam, monitus fuit ab eisdem ut milites etiam cum comissariis mitteret, paruit, sed vix plures misit quam sex aut septem millia uti volverant qui monuerant. Et ii quidem milites, si rem vi geri oportuisset, non certe Transsylvaniam aut Themesvarum, sed vix domum unam expugnare potuissent.

Patet itaque ex his, Imperator potentissime, quod rex noster nihil vi, nihil dolo gessit contra reginam ac suos in Transsylvania, sed ex mutuo omni inter se consensu ac voluntate.

Propterea, ubi nuntiatum est regi nostro à domino Hrustano ac reliquis passis nomine Vestrae Magnitudinis, ut omnino Transsylvaniam filio Johannis regis restituat, dicit Sua Maiestas magnam sibi et prosapiae suae à regina et suis adhaerentibus fieri iniuriam si tam levi eius et suorum mutabilitate acciderit, ut iuribus suis hac in parte privaretur, nec ad ipsius quoque aequitatem Magnitudo Vestra respiceret.

Nam Maiestas Sua cum Magnitudine Vestra non litigat, cuius benevolentiam, amorem et liberalitatem exposcit, sed cum iis qui iuxta communes nostras leges tanto desyderio² inita pacta tamquam firmiter mutua fide roborata tam indebite violare atque infringere non dubitarunt.

Quae cum ita se habeant et confidat rex noster Magnitudinem Vestram penes pietatem etiam aequitatis esse studiosum, rogat adhuc Magnitudinem Vestram, velit Magnitudo Vestra pro sua in omnes qui Magnitudini Vestrae coniuncti esse adunt, amore et providentia ad regis etiam nostri statum, conditionem et affectum respicere, quem gerit erga Magnitudinem Vestram atque ita demum viam aliquam reperire, quo praesens negotium inter serenissimum regem nostrum ac reginam et eius filium sic complanentur, ut utrinque habita existimationis Magnitudinis Vestrae ratione et rex noster et benevolentia liberalissimique animi sui consensu retineat Transsylvaniam et regina cum suo filio eo statu contententur, quem et expetiverunt tantopere et pro arbitrato suo obtinuerunt, sperantes in dies ab Eius Maiestate meliora, uti etiam illis sese in tractatu obtulit.

Nam quod ad regem nostrum attinet, dicit Sua Maiestas quod cum Transsylvaniam neque molestaverit, nec à regina unquam postulaverit, sed ultro traditam diu sollicitatus acceperit et quam plurima in hoc impenderit ut voluntati et petitionibus reginae ac suis satisfaceret. Nequaquam ipse adhuc modum potuit invenire, quo sine gravissima infamia ac dedecore praefatis reginae et suis Transsylvaniam possit remittere. Et Magnitudo Vestra, quae est Imperator maximus et sapientissimus, non ignorat oppressionem esse maximam principibus iniuria ad aliquid, maxime vero ad indecora compelli.

Dicit itaque rex noster diu se, potentissime Imperator, cogitasse et consilia captasse, quo nam pacto sic ad hanc petitionem de Transsylvania Magnitudini Vestrae responderet, ut eius animam quietaret Verum quum Maiestas Sua nunquam antea maiore difficultate in suis rebus laboravit, aliud ad respondendum non potuit invenire, quam ut etiam atque etiam Magnitudinem Vestram roget, ne se, qui certe omni hoc tempore regum Christianorum rex primus sit, inconstantia adversariorum suorum (quod aliter dicere non possumus) uni mulieri, uni puero et uni privato homini conetur succumbere. Quandoquidem, si id Eius Maiestatem subire oporteret, ignominiae certe natum se non fuisse aut multo ante obysse² maluisset.

Igitur, quanti Magnitudo Vestrae, quae potentia maximos principes antecellit, unum tantum regem confoederatum et amicum suum hancque eius primam petitionem sit factura, oramus ut nunc demum pro sua celeberrimi nominis fama non gravetur declarare et velit etiam cogitare, quod ex praesenti Magnitudinis Suae iudicio ac deliberatione multi principes et nationes Christianae intentae sunt, ut perspiciant quanta et quantum aequitate tum existimatione amicos et confoederatos reges apud se Magnitudo Vestra contineat.

Ad reginam vero et eius filium quod attinet, licet, inquit Maiestas Regis nostri, tam mater quam eius filius obliti mutui et firmati iam foederis et meritorum eius erga se minis cito concitarint Magnitudinem Vestram contra illum et hostes ei esse onderunt, quem amare potius debuerant quam odisse, quum eis (uti ipsimet optaverunt et fatentur) morem gesserit.

Tamen adhuc offert se Maiestas Sua et fraterno matrem et paterno filium eius complexurum, accedente Magnitudinis Vestrae autoritate et respectu, si in meliorem viam reversi, maluerint Eius Maiestatem amicam habere quam inimicam. Quandoquidem, ubi primum opera et consilio Magnitudinis Vestrae fuerint Eius Maiestati reconciliati et noster rex iam promissam praefato filio filiam suam tradiderit in uxorem. Non dubitet Magnitudo Vestra quin denuo sit in eos benigne affectionem et benevolentiam suam conversurus ac maioribus etiam tum rebus, tum honoribus eosdem aucturus, quia quum ipse rex noster sit rex maximus, eos certe, quibus in matrimonium filias suas locat, nec parvos, nec abiectos esse studet. Sic nec Joannis regis filius de liberalitate ac paterno Eius Maiestatis animo non desperet.

Quod autem est ultimum, quoniam rex noster ad hoc usque tempus nemini unque honorarias tributorum pensiones fecerit, singularis certe erit gloria Vestrae Magnitudinis quod illi facere incepit. Dignum itaque est, ut, postquam ob eius amicitiam et confoederationem Magnitudo Vestra tantam detur gloria, ita et Maiestas Eius vota sua à Magnitudine Vestra consequatur.

Haec sunt quae ad negotium Transsylvaniae, reginae et eius filii pertineant. Quibus bene et feliciter in saltem Magnitudinis Vestrae obtentis et firmatis, ad alia deveniemus.

Ante reginae obligatorias literas

Habito iam trino fere cum passis colloquio antequam ad principem deduceremur, cum perspexissemus nihil aliud eos attendere ac urgere quam in puerum ac matrem eius principis huius pietatem et eam calumniam, qua dicerent quod dolose et violenter Maiestas Vestra Transsylvaniam interceptisset², quodquod omnia frustra ageremus, nisi eisdem redderetur. Certo cognovimus opus iam esse apertius in adversarios tota dirigere et acrius causae Vestrae Maiestatis adesse. Nam plane apparebat multo secus dominos passas esse ab adversariis informatos, quam rei habebat veritas, quare nos etiam reginae et Petrowith obligatorias in hunc modum ordinatas porreximus. Quibus tantum abest, ut commodi passae fuerint in reginae convicia principem eorum perstringentia, ut ea levissima duxerint responderintque saepius, non debere esse tanti huiusmodi convicia ut

attendantur, praesertim ab insana et laevi muliere profecta. Solere alioqui Christianos multa eiusmodi in litibus contingere et copia verborum tenebras adversariis offundere. Facessero itaque eiusmodi et Transsylvania redderetur. Non defuerunt illis nostra responsa ad ea omnia convenienter pro iudicio nostro facta, quae ipsi dixerant, se, obauditis omnibus, identidem ad Transsylvaniam sermonem retorquebunt tanquam minime ad rem pertinerent quae loqueremur.

Potentissimo Imperatore e consueto appresso

Sacratissimae Regiae Maiestati Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc., domino, regi et principi suo clementissimo

servitores subiectissimi,

Ant. Verantius, episcopus Quinque Ecclesiensis

Franciscus Zay de Chemer

Augerius à Busbecke

Quod hic Italice plura quam Latine scripta sunt, fecimus causa interpretis Turcici, qui minus Latine intelligebat, cum esset Italus natione.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 11, Konv. 5 (1555 I-VI), fol. 86-95; original.

Microfilme Austria, rola 346, c. 483-493.

¹Insemnare târzie de arhivă (sec. XIX).

²Astfel în text.

³Subliniat în text.

118. 1555 [august 14], [Viena].

Sacratissime et clementissime rex,

Quum Sacratissima Maiestas Vestra me una cum reverendissimo episcopo Quinqueecclesiensi et magnifico domino Francisco Zay mandata sua ad Imperatorem Turcarum perferre voluisset, dedi operam quantum per hiberni temporis incommoditatem licuit, ut primo quoque tempore Constantinopolim pervenirem. Itaque, cum 13. Decembris Buda discesissem, veni Constantinopolim 20. Ianuarii. Quum vero mihi petenti bassa concessisset ut eodem hospitio cum supradictis dominis collegis uterer, illico communicavimus de rebus nostris et deliberavimus, ut die sequenti bassam locum tenetem Constantinopolis adiremus atque ab eo licentiam peteremus, ut statim ad Imperatorem transire possemus, quod impetrare non potuimus, licet Imperatoris literas in eam sententiam scriptas allegaremus. Nam bassa negabat concedi solere aditum ad Imperatorem in Nattoliam (sic enim illi vocant partem minoris Asiae), nisi prius consulto Imperatore et ab eo venia impetrata. Eadem erat Rustani sententia. Ob eam rem dilati sumus in diem nonum Martii, quo die, rebus ad iter comparatis, traiecimus in Asiam et Amasiam pervenimus septima mensis Aprilis, ubi, honorifice comiterque accepti, primam audientiam habuimus decima eiusdem mensis, in qua bassae benigne et humaniter nobiscum egerunt multa percunctantes de Maiestate Vestra, multa de itinere nostro.

Quum vero apud Achmat, supremum visirium, huc usque progressi essemus, ut diceremus Maiestatem Vestram *omnino confidere quod cum Magnitudo Sua plene intellexisset quomodo Maiestas Vestra*¹ cum regina et filio contraxisset et quod neque vi, neque dolo Transylvaniam occupasset et Magnitudinis Suae summam ubique rationem habuisset, Magnitudo Sua esset datura locum factis contractibus et non vellet eos recindi cum magno Maiestatis Vestre dedecore.

Nam respectum honoris Maiestatis Vestre in causa esse quominus omnia existentia eorum concederetur allegare identidem solebamus.

Bassa respondit, non arbitrari se Imperatorem unquam passurum puerum penitus Transylvania excludi, debere nos aliquid de nostro iure remittere et ipsos similiter aliquid de suo, ut bonam pacem conficeremus. Reciperemus puerum in partem aliquam Transylvaniae, rex daret ei filiam et esset gubernator aut similis aliquis modus quaereretur, ita posse aliquid concludi, sed tamen se nihil affirmare, neque sire² an Imperatori ista viderent.

Nos ad ea nihil, nisi quod iure nostro et bonis rationibus confisi, nos meliora ab Imperatore diceremus.

Haec à bassa non sincere dici facile intelleximus, sed tantum ut expiscaretur an plenam de Transylvania transigendi potestatem haberemus. Nam in hac opinione bassae usque ad finem actionum nostrarum visi sunt persistere, ut existimarent nos postquam frustra omnia tentassemus et de obtinenda Transylvania nihil super esse spei videremus, eam ultro tradituros esse et ita habere in mandatis.

Bassa ita finem fecit, ut Maiestas Vestra literas ad principem Turcarum postularet, ut posset intelligere (quemadmodum existimamus) quod esset nobis commissum. Nos quod eas presentes non habebamus, sequenti die misimus ad eum; eadem fere fuit sermonis ratio cum reliquis bassis.

Lectis Maiestatis Vestrae literis, bassa non nihil commoveri visus est, quod non haberetur expresse quid nobis Maiestas Vestra commisisset, rogavit deinde decem millia ducatorum quo nomine apportassemus, tributum nomine an muneris, quod cum nos tributum Transylvaniae nomine attulisse diceremus et pro munere habere scyphos argenteos, de exiguitate tributum conquestus est. Et an propterea omnia confecta crederemus quod ad Transylvaniam attineret, si hoc tributum reciperetur, interrogavit. Nos respondimus, afferre quidem nos hoc pro tributo Transylvaniae, sed tamen non ob eam causam misisse Maiestas Vestra, quod ita omnia confecta crederet (nam hoc offendi bassa videbatur), sed ut studium suum, bonam et synceram voluntatem erga Magnitudinem Suam testaretur et declararet. Item, quod honoris illius *rationem*³ haberet et in amicitia ipsius permanere vellet.

Die decima nona vocati ad supremum bassam, exhibuimus ei in scriptis quecunque ad declarandam aequitatem causae Maiestatis Vestre facere existimabamus simulque multis verbis et longa oratione totum negotium ei exposuimus et commendavimus, sed hic tunc rem multo difficiliorem quam antea fecisse visus est, diuque nobiscum contendit ut ab hac sententia discederemus, nam frustra nos de hac re cum Imperatore acturos affirmabat, petiit idem, ut ei indicarem quaecunque coram Imperatore dicturi essemus, quae cum scripto à nobis comprehensa intelligeret, eius statim copiam sibi fieri postulavit et ad Imperatorem una cum reliquis scriptis transmisit.

Die vigesima prima eiusdem mensis in Divanum introducti multum negotium habuimus cum bassis, cum illi pene asperioribus verbis, ut Transylvaniam Imperatoris arbitrio reliqueremus, contenderent. Nos omnibus viribus contra interemur, tandem multis ultro citroque iactatis, vocati

sumus ad Imperatorem, qui nos ore habituque ad severitatem et iram composito parum benigne accepisse visus est, quin manus quoque, quas alioquin veluti osculo contingendas exponere solet, veste contexerat. Quumque nos, post consuetum honorem muneraque et tributum ei exhibitum, pauca admodum dixissemus, à basis sumus abire iussi, nam quum pridie ea quae dicturi eramus in presentia Imperatoris scripta ei exhibita fuissent, ea sermone iterari bassae negabant oportere.

Eadem die durius à bassa responsum allatum: Imperatorem non concedere nobis Transylvaniam, cum eorum quae in preiudicium suum facta essent nihil probaret, nos eo ingenio homines facile intelligere de rebus suis, se nescio nulli ius fuisse quicque constituendi ac tale quidem eo die habuimus responsum.

Post paucos vero dies bassa nos ad se rursus accersit, admovet, cum intellexerimus, mentem Imperatoris quemadmodum semper nobis predixerat, deliberaremus quid nobis agendum esset. Hic nos, cum videremus quam augusto loco res nostrae versarentur, ad sacram ancoram confugendum rati postquam multa iterum de causae nostrae aequitate dixissemus, promissis et futuris largitionibus, bassas sumus agressi. Et quia in rebus nostris parum videbamus esse spei, ausi sumus etiam maximis propositis muneribus sollicitare bassas, ut partes nostras vellent fovere, et si Transylvaniam obtinere possemus, uni quidem decem, altri quatuor decim ducatorum millia, ultimo bassae quatuor millia datum iri promisimus. Illi quidem non inviti nos audierunt, sed tamen nullam spem nobis certam ostenderunt, cum totius huius rei exitum à sola voluntate Imperatoris pendere affirmarent.

His rebus ita transactis, continuimus nos per aliquod dies domi undique explorantes, si quod aliunde bonae spei affulgeret. Cum bassa rursus ad se vocat et admonet, ut si quod aliud haberemus, de eo nunc ageremus, hic nos rursus multis verbis causam nostram egimus, multum conquesti Maiestatem Vestram nullam rationem habere quae non sine taedio supremi bassae toties à nobis replicabantur, cum ille subinde diceret superfluum esse amplius de his rebus loqui. Imperatorem Transylvaniam nobis non relinquere, molesti esse desineremus, alia cogitarem, sed quia bassa non nunquam mentionem nuptiarum filiae Maiestatis Vestre cum filio regis Joannis faceret easque probabat, tentavimus num per speciem tractatus harum nuptiarum saltem aliquod annorum inducias impetrare possemus (aliter enim frustra aliquoties eramus experti), sed neque hoc nobis successit, cum ubique animum Imperatoris nobis refragantem haberemus, qui vel statim Transylvania cederemus iubebat vel bellum expectarem.

Nos interim tametsi dura omnia occurebant, tamen fulciebamur spe promissorum cuiusdam supremi magistri stabuli Imperatoris, quem illi Imbrehor vocant, hic multa autoritate et gratia pollere apud Imperatorem dicebatur, et nobis operam benigne erat pollicitus et spem quam amplissimam nobis dabat huic si Transylvaniam obtinuissimus viginti ducatorum millia promiseramus, Imperatori millia octoginta et duplicatum Transylvaniae tributum. Hic cum nos diu vana spe detinuisset, tandem confessus est, se nihil posse conficere, Imperatoris animum graviter esse commotum propter iniuriam pupilli.

Ita rebus nostris pene desperatis, cum neque aequitati, neque pollicitationibus et pecuniae quicque tribui videremus, quotidie *ad*³ nos veniebant à bassis nuntii, qui nos iuberent dicere si quid preterea haberemus aut abeundi veniam petere. Item ostendabatur iam scripta ad omnes bassas et singiaccos mandata Imperatoris de bello Maiestati Vestre inferendo, quae illi iam missa esse iactabant. Quum nos aliud nihil habere profiteremur, quam ut spacium peteremus quo Maiestas Vestra de voluntate Imperatoris certior fieri posset, illi egerrime ferebant tanquam à nobis eluderentur dicebantque ridiculum esse amplius spacium petere, Maiestas Vestra iam satis diu deliberasse, fieri non posse quin illa nobis commisisset quid agere deberemus si Transylvania ei negaretur. Ideo missum fuisse Joannem Mariam, ut Maiestatem Vestram de voluntate Imperatoris deque capienda resolutione certiores faceret et certam ipse responsum referret.

Hic nos multa respondimus fiduciam Maiestatis Vestre de benignitate et liberalitate Imperatoris allegantes. Item aequitatem causae Maiestatis Vestre, dignitatem item et honorem eiusdem Maiestatis Vestre, cuius ut regis amici et confederati Magnitudinem Suam rationem habere deceret, neque quicquam precipitanter agi, postremo cum per Deum iurassimus, nos nihil habere in mandatis preterea, illi utcunque fidem nobis habere ceperunt.

Hoc maxime tempore celebrabantur convivia et honores legato Persico.

Ita interea per aliquod² dies maesti domi nos continebamus, cum etiam de paucorum mensium induciis quibus possemus Maiestatem Vestram certiores facere desperaremus.

Venit interim ad nos Hebraim, supremus interpres Imperatoris, sollicitus et ipse de exitu negotii nostri, nam hic cum esset accerrimus fautor reginae et filii, verebatur ne si aliud nihil concluderetur, Turcae per vim Transylvaniam intrarent, quod per quam alienum esse a rebus suis subinde eum admonebat nuntius ille qui à regina et filio missus venerat. Transylva-

niam enim hoc modo receptam, totam iuris et arbitrii Turcarum fore, ut dubitaret quantum in ea regis Joannis filiotribuendum existimaret.

Hic Hebraimus, cum esset primum conquestus, quod ipsi parum fidei haberemus et nulla in re ipsius essemus usi consilio, tandem monuit nos, ut aliquot tantum mensium inducias peteremus dum de Maiestatis Vestre mente certum responsum referre possemus, quod ad Transylvaniam attineret, item an Maiestas Vestra nuptias promissas filiae cum filio regis Joannis ratas habere vellet. Ad hanc rem oportere accedere consensum Imperatoris et id ab eo peti.

Caeterum, unum tamen e nobis pro d(ebito) responso dimissum, nostri reliquos duos remansuros, cum quareremus quinam illi *essent quos*³ remansuros diceret, ille dixit futuros collegas meos, cum illi expostularent et aequum esse se dimitti dicerent, quum tam diu abfuissent. Ego quoque Maiestatis Vestre voluntatem allegarem, quae me manere voluisse et illos reverti, ille aiebat Imperatorem non passurum, si enim ipsi dimitterentur famam dissipatum iri omnia iam esse confecta illor ammissos, me novum oratorem receptum ipsos talem famam adiuturos et per totam Hungariam dissipaturos esse, quod ipsi confectis rebus domum rediant quam rem valde fracturam adnimos eorum qui studerent partibus filii regis Joannis et imprimis Hungarorum quos frequentes favere rebus et filii regis Joannis ipse affirmabat.

Hoc negotio apud bassas proposito impetravimus quidem inducias sex mensium, caeterum ut college mei dimitterentur, ego vero remanerem, efficere non potuimus, cum illi affirmarent Imperatoris obfirmatam voluntatem esse, quod qui malum responsum attulisset, malum responsum referret, ferremus aequo animo, aliud fieri *non*³ posse.

Cum nos hoc quoque interrogaremus quid si Maiestas Vestra Transylvania cessisset, quia e contra Magnitudo Sua nobis reponeret, illi nihil certi promittere nobis voluerunt, nisi Imperatorem non futurum ingratum et M. V. habiturum rationem.

Ita coactus sum cum huiusmodi responso et literis ad Maiestatem Vestram reverti. Caeterum, Imperator ipse me satis benigne demisit cumque ego dixissem (quemadmodum inter nos convenerat quo firmitus interim induciae observarentur) sperare me futurum, ut rediens gratius ad ipsum responsum referrem. Ille respondit, se quoque hoc idem sperare, preterea nihil, benignum tamen pre se ferebat aspectum et manus habebat de more expositas ad osculum. Usus erat eo die pharmaco et propterea vix mihi

daturus audientiam existimabatur atque ab eo tempore in gravissimam valetudinem incidit, nam aestus vehementior ulceri quod habebat in crure magnopere solet esse infestus. Discessimus itaque ex aula Imperatoria secunda die Junii cumque pauculos dies tribuissem valetudini, quam valde afflictam habebam et item reficiendis cyrribus Constantinopoli iter ingressus sum tertia Julii. Antequam venirem Adrianopolim incidi in quosdam, qui se à Cassum bassa ad Imperatorem proficisci dicerent. Hi dicebant, inter reliqua, se habere in mandatis, ut impetrare deberent, ut tres arces expugnare eis liceret, nam quamdiu hi in potestate nostra essent, nullam pacem sperari posse. Caeterum, arces ipsas non nominabant.

Adrianopoli intelligebam de apparatu bellico quem contra fratrem struebat Baiazetes,, videlicet post mortem patris.

Cum venissem Philippopolim die 14. Julii, rumor erat iis locis, reginam Angliae peperisse et ea de re nuntii ad Imperatorem illac transmissi dicebatur.

Item intelligebam, inter Pyhale, summum classis Turcicae prefectum, et Courcat Rays magnas esse simultates.

Sophiae rumor erat, colligi circa ea loca octo millia equitum, qui proprio aere militant ut mitterentur in Temisvar.

Cum haberem iter per Lasco, Mohach, Tulnam et reliqua eiusdem tractus castella, frequentes ad me quaerimoniae deferebantur de prefectis Seguetvar et Capusvar, quod illi recipere ad se et fovere Heydones dicebantur, qui in illis locis vehementer grassarentur et magna crudelitates exempla quotidie ederent, ita ut illi neque exire, neque agros colere auderent.

Cum Budam venissem, intelligebam bassam dicere, se retenturum esse me nisi promitterem dimissum iri Gianizzaros quos in d(ictia) Seguetvar et Caputvar² detinere dicebat. Ad ea respondebam, hec nihil ad legationem meam pertinere. Si vi iter meum remorari vellet, liberum quidem ei esse. Caeterum me nihil promissurum esse, sed protestaturum omnes tarditates et more culpam in eo consistere, me functum officio meo et quantum potuissem adhibuisse celeritatem.

Haec cum ultro citroque referrentur, ille cum daret mihi audientiam, nihil dixit nisi quod retenturus fuisset me nisi reveritus esset Imperatoris literas quibus iter meum impedire prohibebatur. Deinde, cum eum adhortarer ad observationem induciarum et Maiestatis Vestre, easdem quoque observaturam diceretur, ille multum conquestus est de d(ictis) Seguetvar et Caputvar² dixitque si Maiestas Vestra inducias observari vellet, oporteri

Gianizzaros qui in supradictis locis detinerentur reddi, eos dum stipendium militum comportant ab Heydonibus captos et in dicta loca ductos aiebat et in his quendam Bolluck-bassam Gianizzarorum.

Item, cupiebat ut restitueretur quidam Copanior² Nassubech, quem ob lectionis causa egressum ab iisdem Seguetvariensibus captum esse dicebat.

Habere se preterea villam nomine Jambock, huic quotidie graves incendii minas à burgravio Tate intendi, hoc debere prohiberi.

Ad haec ego respondi quae convenire videbatur, me nihil habere quod de istis rebus responderem, ut qui venirem ex regione plane diversa; hoc scire me non pauca, item ab ipsis peccari, nam antequam à collegis meis discederem, magnum fasciculum quaerularum à Regia Maiestate Vestra ad Imperatorem missum fuisse, quibus quaerelis ea continerentur quae ipsi in dies contra inducias admitterent. Hoc ego dicebam, ne rapinas ipsorum vel ignorari vel dissimulari arbitrentur. Eo autem ipso tempore, cum ille de violatis induciis maxime concionaretur, tunc omnes pene milites ipsius aberant et ultra Phillech praedas agebant, adeo ut mihi 2-do die audientiam dare sit veritus propter raritatem militum et in tertium distulerit quando coactis ex vicinis castellis militibus speciem aliquam multitudinis militum effecisset.

Fecit item bassa mentionem legati Polonici, quem nisi bene tractari audivisset et propediem liberum dimissum iri se quoque retenturum fuisse me minitabatur.

De supradictis rebus omnibus rogabat me, ut Maiestatem Vestram significarem, quod quidem ei promisi, ita tandem die quarta postquam veni, me dimisit *cum tota familia*³ nisi quod redemptitium unum meum retinuit quod esset adscriptum in literis libertatis Ferrhat pro Lenart, quem propter nomen Turcam esse volebat et circumcisum, licet contrarium constaret.

Septima itaque die Augusti, cum Buda iter habenen Strigonium et duos ex equitibus Turcicis, qui me comitabantur, premissem ad traducendum navem in ripam citeriorem, quo celerius transmitterem, illi inciderunt in aliquod equites Hungaros, quos ipsi ex Tata esse aiebant, atque alter eorum vehementer vulneratus adventu nostro vix elapsus est in manibus eorum *amisso equo*³.

Quam rem sequenti die, cum me ad se vocasset, vehementer exaggeravit singiaccus Strigoniensis et petiit ut ille equus restitueretur, alioquin ipsos habituros occasionem ut se ulciscantur. Ego dixi siquidem equus ille extaret et reperiri posset, me libenter curaturus ut remitteretur.

Praeterea, conquestus est siniaccus² de quodam suo servitore capto cum curru in quo vehebatur, quem ipse misisset Pallotam propter certa negotia; de hoc se dedisse literas, sed nihil habuisse responsi, nisi ille restitueretur, se vindicaturus iniuriam. Ego respondi, nihil scire me de hac re, sed hoc facile intelligere, nec ipsos quidem feriari, ut qui Buda ea die exiens boves et vaccas et item homines captivos in urbem à militibus cum pelli vidissem. Ille respondit, esse quasdam villas contumaces sub ditione Imperatoris sui, que censum et servitia prestare nollent, venisse ab Imperatore literas quibus iuberentur dictas villas coërcere, id scilicet nunc agi.

Caeterum, eadem militum infrequentia qui erat Budae erat etiam Strigonii, omnes enim ad predam concurrerant.

Tandem veni Comaromium, ubi aures mee ab importunis et improbis Turcarum vocibus, ipse item à multis corporis et animi molestiis conquievi.

Regie Maiestatis Vestre
humillimus et fidelissimus servitor,
Augerius à Busbecke.

Însemnare contemporană pe verso: Specialis relatio Augerii à Busbeck [ad 14. August]⁴1555.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 12, Konv. 1 (1555 VII-IX), fol. 36-41; original.

Microfilme Austria, rola 347, c. 36-42.

¹Adăugat pe margine.

²Astfel în text.

³Scriș deasupra rândului.

⁴Însemnare târzie de arhivă (sec. XIX).

119. [1555 septembrie f.z., Viena.]¹

Consultatio super negotio Turcico facta iussu serenissimi regis Boëmie per dominos consiliarios Hungaros, videlicet dominos Strigoniensem, Palatinum, Zagrabiensem, Franciscum Bathyany et Joannem Desewffy.

Princeps Turcarum, facta pace cum rege Persarum et compositis negociis suis in Oriente, victor rediens ad propria, recusat facere aliter inducias cum serenissimo Romanorum etc. rege, nisi reddita Transsylvania recte et filio olim regis Joannis. Iam consultatur quid sit agendum.

Et quamvis consiliarii prefati non ad plenum intelligant, neque ex fundamento sciant quid et qualiter actum sit cum ipso principe Turcarum per oratores Sacre Maiestatis Regie, eoque ipsi non viderint illam scripturam oratorum per eosdem super toto ordine sui processus bina iam vice, uti scribunt, hoc est tam per Augerium quam etiam antea ad Suam Maiestatem missam, nichilominus iuxta ea que illis visa sunt et iuxta clementem admonicionem serenissimi regis Boëmie, domini ipsorum clementissimi, qui ipsis hoc clementer manifestavit, totam videlicet summam negotii in hoc solo pendere, quod si Transsylvania filio quondam regis Joannis restituetur, tunc princeps Turcarum paratus est tenere inducias, alioquin non, consularunt ad invicem in hunc que sequitur modum et ordinem.

Primum omnium, nemo est qui quidem statum et condicionem veteremque rationem conservandi regni Hungarie noverit, qui aliud quispiam vel honestius vel utilius suadere possit quam regnum ipsum armis quibus partum et omnium regum temporibus defensum est, hoc etiam tempore per Serenissimam Maiestatem Regiam, si adsint vires et facultates, defendi debere. Nam hoc potissimum respectu prelati, barones et nobiles ac alii status ipsius regni sub alas et proteccionem Serenissime Maiestatis Regie, domini ipsorum clementissimi, superioribus annis, vacante tunc regno, confugerunt et se ipsos sponte ac libere dediderunt ut sub eiusdem Sacre Maiestatis Regie felici regimine ac ductu et proteccione salvi possent permanere, id quod Sua Sacra Maiestas iuxta clementem et perpetuam suam oblacionem graciose semper prestare omnibus viribus conata est et modo quoque, uti sperant, prestabit.

Verumtamen nemo etiam est qui non videat, hunc esse modernum reipublice Christiane statum, ut admodum periculosum et quasi impossibile sit Sue Maiestati hoc tempore cum principe Turcarum victore bello gerere et armis decertare. Superiorum enim temporum, tam Sue Maiestatis quam

eciam aliorum regum et principum gesta manifesto sunt argumento. Vires Turcicas iam pridem longe maiores fuisse et modo quoque esse, quam ut universa regna et dominia. Sue Maiestatis, nedum personaliter adventanti et quidem victori ipsi principi Turcarum, sed vix wezeriis, beglerbegis et passis suis possint contrastare, prout hoc tam in expeditione Joannis Kaczianer quam eciam in obsidione Pesthiensi, Budensi et Themessiensi aliisque multis in locis visum est, maximo Sue Maiestati et reipublice Christiane damno atque incommodo.

Ante aliquot annos nostra iam memoria rex Egipti sultanus non minorem creditur habuisse dicionem et statum in universo Egipto, Syria, Arabia, Comagene et aliis suis regnis et provinciis quam sint regna Sacre Maiestatis Regie, et tamen illum ita potentem et milites exercitatissimos habentem, regis eciam Persarum tunc confederatum, princeps ipse Turcarum, dum adhuc in Europa non tantas vires haberet, in acie profligavit, devicit et occidit ac omnibus regnis spoliavit.

Imperator Sigismundus, dum esset rex florentissime adhuc Hungarie, item Boëmie etc., habens secum et quasi in sua manu archiducatum Austrie, duce tunc Alberto, suo genero, habens eciam auxilia universorum fere regum et principum Christianorum, signanter regis Francie, Anglie et principum Burgundie ac universi Imperii, Bayazethi tamen Turcarum principi usque adeo resistere non valuit, ut per illum fuerit acie victus et castris secutus, dum adhuc Bayazethes longe minus haberet imperii quam nunc habeat Solymannus accessione Imperii Sultanici, Rhodi et aliarum Insularum necnon regni Hungarie.

Princeps belicosissimus rex Ladislaus Polonus, qui post mortem Alberti regis Hungariam possessit, licet secum haberet Joannem Hwnyadem, patrem Matthie regis, et universum florem milicie Hungarice et Polonice, auxilia eciam summi Pontificis, item Despoti et aliorum principum, quam infeliciter cum Amurathe principe Turcarum in campo Warnhensi armis decertaverit et victus acie vitam cum imperio amiserit. Nocius est, quam ut pluribus referri debeat, tacendo interim atrocissimam cladem serenissimi quondam Ludovici regis pociore parte dominorum prelatorum, baronum et nobilium cum eo extincta.

Hoc vero nostro tempore, cum princeps iste Turcarum accessione tot regnorum et victoriarum necnon confederacionum in immensum creverit habeatque secum maximos Europe potentatus, signanter regem Francie, *qui ipsum contra Sacram Maiestatem Regiam*² instigare et quasi compellere omnibus modis non cessat, nemo certe est qui non videat, quod si tanta

potencia huc contra Viennam, ut asserit, recta post tergum Transsylvania et aliis regni partibus venerit, nichil certe amplius erit in Hungaria residuum, nisi mera clades et occisio, occupacio ac perpetua servitus Turcica, cui eo puncto Sacra Maiestas Regia mederi eciamsi maxime vellet non posset, prout superiorum annorum experientia plusquam satis hec omnia probavit.

Accedit tanta omnium fere principum Christianorum dissensio, quod vel nulla vel admodum pauca sperari possint aliunde auxilia, nam si que eciam sperari possent, sepe huiusmodi spes et oblacio mittendorum auxiliorum longe secus accidit quam sperandum fuisset et Sacra Maiestas Regia ac regnum maximum subiit sub ista spe incommodum, signanter autem quum Sacra Romanorum Imperialis Cesarea Maiestas tam etate et adversa valetudine quam eciam bello Gallico nunc prepedita, non ea que vellet et optaret prestare posse videatur, que omnia cum principi Turcarum valde nota sint, non est dubium, quin accepta hac occasione, acerrime sit non solum nobiscum, sed aliis eciam regnis et provinciis Sue Maiestatis acturus et nulli furori longe minus deinceps sit parsurus, quam antea dum veniendo per Hungariam sub obsidione Viennensi et Gynchiensi Sacre Maiestatis Regie subditis respectu regis Joannis peperat.

Et licet notum sit non nobis solum sed toti fere orbi terrarum, quanta diligencia, fide, cura et sollicitudine Sacra Maiestas Regia curaverit semper profectum et commodum regni sui Hungarie proque eius eliberacione incredibiles expensas fecerit et fatigas ac magnam partem proventuum suorum levato ere alieno obligaverit atque inscripserit usque adeo tamen contra vim Turcicam, adhibitis eciam tocus Imperii et aliorum principum auxiliis nihil proficere potuit, ut post amissam Budam reliqua exinde insignia regni loca, utpote avulsis diu iam antea à corpore Hungarie, Moldavis et Transalpinis, primum Jaycha in regno Bozne, deinde Posega et maior pars Sclavonie, item Strigonium, Alba Regia, Quinqueecclesie, Temeswar, Lyppa et alia subinde que ad manus Sue Maiestatis pervenerant amissa sint, quibus exemplis verendum omnino est, ut nunc ita confusis et turbatis rebus contra tantam potenciam et multitudinem armis parum efficere posse videatur, quin potius nedum Transsylvaniam sed alia eciam regna et dominia sua manifesto periculo sit obiectura daturaque ingentem occasionem magni gaudii et exultacionis emulis et adversariis suis, potissimum autem regi Francie, qui hec incommoda futura omnibus viribus procurat.

Hanc tantam hostilem potenciam veriti magni principes et monarche Reipublice Christiane, prout sunt Veneti, Poloni, Ragusini et alii nonnulli,

inducias ab eo implorarunt, deditis insuper illi magne importancie et amplissimis suis fortaliciis et locis, quarum pretextu hactenus ut cunque imminens illis periculum prolongarunt, quibus ultimo loco accessit maxima nostra et Christianitatis perniciæ rex Persarum belicosissimus, qui fuerat iam unicus qui hostem hunc à cervicibus Christianitatis avertebat. Unde tota moles universe virtutis Turcice in solam Sacram Maiestatem Regiam sit, iam nisi Dominus Deus omnipotens avertat impetum factura, cui, ut premissum est, qualiter resisti non possit et superiora et presenta exempla manifeste commonstrant, dum videlicet videmus eius aliquot passas et capitaneos per Hungariam impune discurrere, subiugare et arces quas volunt oppugnare sub oculis quasi nostris, nemine resistente, viribus iam Hungaricis atritis et pene deletis.

Postquam igitur hac via resistendi annis locum habere posse non videtur, querendum foret remedium aliquod, quo tanta moles belli et excidio vel averti et evitari, vel saltem differe ad tempus valeat, qua in re consilarii ipsi primum considerant, scripturam illam oratorum Sue Maiestatis, nempe domini episcopi Quinqueecclesiensis et Francisci Zay, qui apud Turcam existentes remque ipsam oculis considerantes bellum nullo modo suadent cum tanto hoste ingredi, sed consulunt queri debere medium aliquod, quo ingruens bellum posset suspendi et differri. Nec tamen suadent Transsylvaniam nisi magnis et honestis condicionibus dedi ac e manibus emitti debere.

Quod tamen sit illud medium aut que ille honeste condiciones oratores non exprimunt eo quod sit res ardua et admodum difficilis, nichilominus consilarii ipsi tanquam fideles Sue Maiestatis servitores et quibus cure est omnia penes Suam Maiestatem et serenissimos liberos eius cum aliis Sue Maiestatis fidelibus perpeti quique commodum et profectum Sacre Maiestatis Regie, domini ipsorum clementissimi, necnon dulcissime patrie, omnibus rebus preponunt cum humillima subiectione et obediencia non tanquam publico nomine regni, sed de seipsis duntaxat, velut interrogati et sententiam suam proferre iussi, quantum ingenio et industria sua assequi possunt, hoc medium posse inveniri existimant, non quidem tanquam per hoc certum foret perpetuam et indubitatam pacem subsequi posse, sed tantum ingruens bellum periculoso hoc tempore differri et in aliud tempus prolongari, si forte interim divina clemencia aliam prebeat Christiane Reipublice et omnium temporum condicionem, quo si esset bellandum apparaciores et instructiores possemus inveniri.

Princeps ipse Turcarum petit Transsylvaniam, licet sibi, non tamen suo nomine reddi debere, sed tanquam filio regis Joannis et eiusdem relicte. Hic imprimis considerandum est, quod si Turca Transsylvaniam invita Sacra Maiestate Regia armis occupaverit, nunquam nec ad manus Sue Maiestatis, nec filii regis Joannis remittetur, sed perpetuo à Christianitate avelletur et apud illum manebit. Quamobrem medium hoc quod sequitur et Maiestati Sue honestius et reipublice Christiane commodius, salvo aliorum meliore iudicio visum fuit, itaque perpendendum est, reginam ipsam cum filio, ut nos existimamus, necdum ita se laqueis et cassibus Turcicis irretivisse, ut se extricare adhuc, si velit non possit, neque eciam ita esse ignaram rerum Turcicarum, ut societatem Turcarum vel ipsa desideret vel filio contingere optet, item necdum ita se à clemencia et benevolencia Sacre Maiestatis Regie alienavit, ut magis cum Sua Maiestate quam cum Turcis permanere non optet, si modo spes aliqua pacis et concordie cum Sua Maiestate affulgeat.

Hoc igitur stante, quum Sacra Maiestas Regia Transsylvaniam non tam armis quam benevola ipsius regine et filii eius resignacione ad manus acceperit, posset iam *nunc*², antequam regina armis Turcicis in Transsylvaniam reduceretur, tractari medio serenissimi regis Polonie, cum regina Bona matre et regina Isabella eiusque filio in hunc modum, quod licet ipsi Transsylvaniam sponte resignarint Maiestati Regie, acceptis duobus ducatibus et arce Mwnkach, quia tamen Sua Sacra Maiestas Regia iam plane perspicit reginam ipsam Isabellam penituisse illius permutacionis et propterea facere multas querelas tam apud regem Francie quam apud principem Turcarum et alios nonnullos assumpsisseque satis periculosum consilium, eciam auxilio Turcico, si aliter non posset, se in Transsylvaniam reduci, quo casu manifesta foret illius provincie amissio, eo que Turci sub specie defendendi pueri figerent pedem in urbibus, neque postea egredi vellent in magnum vicinarum provinciarum et signanter regni Polonie periculum.

Huic tanto malo Romanorum Regia Maiestas tanquam princeps pius et Christianus, volens pro sua in Rempublicam Christianam pietate clementer obviare et aliquid eciam de suo iure pro publico commodo diminuere, quum necdum suam benevolenciam et paternam pietatem à regina ipsa et filio amoverit, contenta esse vellet Transsylvaniam ipsam bonis sub condicionibus iam nunc, antequam arma Turcica in hoc moveantur, ad manus ipsius regine ad illud tempus ad quod quum illa medio regis Polonie conveniretur et filii eius assignare et pactis pristinis de tradenda illi puero una ex

serenissimis filiabus suis state, qui quidem puer regis Polonie potissimum auxilio post Suam Maiestatem in illa provincia conservaretur et tueretur, itaque nullis illi opus foret Turcicis armis aut auxiliis que formidolosa semper et nocua Christianis fuere.

Quamvis autem nemini esse debeat dubium, quin Sacra Regie Maiestatis pactis istis cum regina et puero fiendis tanquam fidelis et Christianus princeps firmiter mansurus sit, ut tamen omnis eciam levissima suspicionis scintilla tollatur, serenissimus Polonie rex regine ipse et puero securus sponsor fieri potest et omnia que hac in re iam nunc concludentur rata fore.

Filius autem ipse regis olim Joannis, dum in Transsylvania erit, sub alis et proteccione Sacre Maiestatis Regie potissimum manebit illiusque consiliis ac monitis tanquam filius adoptivus conquiescet et Turco pensionem solitam pro Transsylvania singulis annis persolveret habebitque titulum et nomen waywode vel gubernatoris Transsylvanie vel eciam ducis et principis, prout in tractatu convenerit, hoc eciam non pretermisso, quod Sacre Maiestatis Regie fideles, qui hactenus ibi fuerunt et sunt pacifici et securi, permittantur, neque in eorum iuribus et libertatibus impediuntur. Item, tam ibi quam in Hungaria in personis, donacionibus, beneficiis, bonis, proventibus et redditibus suis pacem habeant, neque damnificentur; preterea, domini eciam prelati, barones, comitatus et nobiles, civitates ac castra aliique Sue Maiestatis fideles qui hactenus sub Maiestate sunt et fuerunt à filio ipso regis Joannis sine consensu et permissione Maiestatis Sue non admittantur, nec recipiantur.

Hoc modo, si Transsylvaniam regina ipsa cum filio pacifice fuerit ingressa, utcunque sperari posset, si spes aliqua certa in Turca esse possit, quietura postea arma Turcica et Transsylvaniam in corpore Reipublice Christiane et penes Hungarie coronam mansuram ac insuper futuras inducias et ipse puer nomine postea suo et gracias aget principi Turcarum, quod eius eciam opera et medio in Transsylvaniam venerit et solitam quoque pensionem administrabit. Interim vero, si exequentur, facile erit in condicionibus determinare de duobus ducatibus in Slezia, arce Munkach et aliis rebus, necnon de eo si quid auxilii et iuvaminis Sua Maiestas Regia puero sit datura ad tenendum illum statum et eciam in stipendium persolvendi tributi.

Ad hec autem omnia feliciter transigenda iam nunc, antequam expleatur tempus sex mensium à Turco prefixorum, apud nostra opinione ad festum Sancti Mertini explebitur, iam nunc sine mora Augerius vel

quiscunque alius velocissimo cursu iuxta voluntatem Turca mittendus erit in Turciam, qui ita vadat, ut tempus sex mensium non elabatur, alioquin certissimum est quod princeps Turcarum ea mora offensus nil postea omnino amplius audire aut admittere et tractare vellet. Prout hoc ipsum bis iam vel ter Sacre Maiestati Regie infeliciter cecidisse recens memoria existit, ubi per solam moram ingencia damna multocius sequutura sunt, prout et hoc ipsa ultima Augerii legatio.

Orator ille ad Turciam referet Turce nomine Sacre Maiestatis Regie qualiter eadem pro solita sua et cepta cum eo amicitia in hoc quoque votis illius acquieverit, quod Transsylvaniam illi puero cum matre, à quibus eandem habuerat, hortatu ipsius Turce, omnino restituet et ob hanc causam iam id illos oratores suos miserit, qui de modo et tempore restitutionis cum eis concludant, non dubitans quin illius quoque magnitudo, visa sua in illum benevolencia, inducias et pacem quam se vice Maiestas Sua cum illo pepigit, tam per se observabit, quam per suos observari faciet, ita ut Maiestas Sua grato et contento sit futura animo, maxime quum sciat Sua Magnitudo Suam Maiestatem eciam ipsa in bello Persico absente inducias firmiter servasse et observari iussisse, certo credens Suam quoque. Magnitudinem iuxta suam oblacionem et assecuracionem itidem semper facturam.

Et quia ipse Augerius refert, unum ex passis mencionem ei fecisse, quod si Maiestas Regia Transsylvaniam filio regis Joannis restituet ad optatum Imperatoris Turcarum fortasse ipse quoque Imperator posset adduci, ut vicissim aliquas arces finitimas, maxime sub induciis occupatas, Sacre Maiestati Regie non gravaretur remittere. Propterea, si Sacre Maiestati Regie videretur, idem Augerius posset habere in instruccione, ut si viderat aliquam spem huius rei esset, ageret medio ipsorum passarum pro huiusmodi arcium restitutione, maxime vero arcis Fylek, Zolnok et aliarum prope Cassoviam existentium.

Et quum melius esset reliquas eciam arces ad coronam regni pertinentes in manibus esse Christianorum prius quam Turcarum, si videretur Sacre Maiestati Regie, non esset incommodum oratorem ipsum data aliqua occasione agere et laborare ut Themeswar, Lyppa, Solymos et alia que antea quoque ad Transsylvaniam nomine filii regis Joannis possessa fuerunt, nunc quoque eidem filio regis Joannis Turca ipse remitteret. Ita spes aliqua foret, ut successu temporis se ipse arces rursus corone Hungarie annecti possent.

Interim statim transmittendus omnino videtur fidelis aliquis et industrius ac peritus Sacre Maiestatis Regie orator in Poloniam, qui hec

apud regem et alios quorum interest commodi, caute et tempestive transigere possit, ut antequam orator Sue Maiestatis ad Imperatorem veniat et responsum habeat, negocium transaccionis apud regem Polonie finiatur. Verendum enim est, ne si orator in Poloniam iturus tardaverit, quod interim Turca accepto responso regio diversum iterum aliquod regine et puero iniungat quod postea non sit mutaturus, id quod facile vitabitur si prius cum regina et puero tractabitur et concludetur.

Iterum atque iterum Sacra Maiestas Regia fideliter admonetur cum humili supplicatione, ut si quid loci huic opinioni et sentencie suorum fidelium servitorum sit datura, id sine longiore mora facere dignetur, ne postea, prout fieri solet, vehementer illam huius tarditatis penitere possit. Ad hoc autem melius et commodius perficienda videretur, quod Maiestas Sua quamprimum fieri possit huc Viennam se clementer conferret, non solum ob premissas causas, sed eciam si forte tale aliquod responsum Maiestas Sua à Turce haberet, quod non speraretur, vel eciam reliquias Hungarie peteret et Viennam obsidere vellet medio interim tempore, antequam responsum apportaretur, ad omnes casus futuros cum regnis et provinciis suis conveniret, tractaret, concluderet et se instrueret, ne insperato postea opprimi possit. Res enim est ardua et in qua vertitur cardo et fundamentum non solum universorum regnorum et statuum Sacratissime Maiestatis Sue et filiorum eiusdem serenissimorum, sed tocus Christianitatis, ne quid tale, quod Deus avertat, possit contingere prout regibus, sultanis aut principibus Grecis, Tracum et Macedonium vel Boznc aut ultimo magne partis Hungariae accidisse gemimus. Non fuit enim nostro eciam patrum nostrorum tempore tanta periculi formido quanta nunc est, existente pace cum rege Persarum et omnibus illius magnitudinis viribus in nos solos conversis.

Hec premissa Sacre Maiestati Regie predicti consilarii ex fide eorum debita iussi suam proferre opinionem et sentenciam fideliter et syncero animo, humillime proponenda esse duxerunt, quod si autem Sacre Maiestati Sue aliquod aliud diversum consilium et remedium his tantis periculis imminentibus adhiberi posse, visum fuerit, retenta apud se Transsylvania, consiliariis ipsis nihil libencius, nihil optacius contingere posset, verumtamen experientia longa malorum edocti, vehementer timent, quod si Sua Maiestas Regia spe aliqua subsidii vel à Sua Maiestate Cesarea vel à principibus Germanie et ipso Imperio ac eciam à regnis et provinciis suis expectandi, hunc occasionem concordie, premissa modo faciende, que sola iam adhuc superesse videtur neglegerit et Turca ipse persenserit Suam

Maiestatem aliquid armis moliri vel saltem cogitare velle, verendum est, ne unquam postea animo illius tot victoriis elatus et neminem nunc hostem habens sedari et mitigari possit aut alia etiam quacunque meliori condicione ei oblata.

Hoc etiam Sacre Maiestati Regie generose considerare dignetur, quod dum Sua Maiestas sollicitationibus fortasse principum Christianorum oblevata aliquid presidii vel subsidii ab eis expectaverit, ne huiusmodi promissiones et oblaciones, sicuti Maiestas Sua iam hactenus sepius experta est, aut nullum aut admodum tardum progressum et effectum sint habiture et interim Turca omnia quecunque animo constituerit et facere voluerit, sine magno sanguine, Deo id propter scelera nostra permittente, perficiat et non *Hungarie*² contentur sola, sed ad viscera aliorum regnorum Sue Maiestatis et Imperii penetret.

Hec ipsi consiliarii fideli animo, uti premissum est, nullo nisi Dei fidelitatis regie et amoris Christianitatis habito respectu, quatenus quidem ipsi ingenio et industria sua assequi possunt Sacre Maiestati Sue suggerare voluerunt, ne si quid gravius rebus Sue Maiestatis serenissimorumque liberorum eiusdem, quod Deus avertat, accidat, possint reprehendi se neglexisse ea que senserunt et ipsorum erant officii. Attamen Sua Maiestas Regia dignetur id facere, quod melius, commodius salutariusque fore putabit.

Însemnare pe verso: Consultatio consiliariorum Hungarorum in negotio Turcico.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 12, Konv. 1 (1555 VII-IX), fol. 93-100; copie.

Microfilme Austria, rola 347, c. 90-97.

¹Însemnare târzie de arhivă (sec. XIX).

²Repetat din greșeală.

120. 1556 februarie 25, Constantinopol.

Inter Christi fideles dominos maximus dominus et fidei Christi adhesoribus tutor ac patronus, Pettrowyth, dominus, *splendium et excelsum*¹, minax et maximum mandatum meum ad te vadat.

Scias, literas tuas novissimas ad Excelsam Portam meam pervenisse, ubi scribis, quod *postquam*¹ regnum Transsylvanie ex splendidissimo mandato meo intellexisset, me filium Joannis regis, Stephanum regem, in regem creare auxilio Dei velle, illud ob tremendi et iracundi gladii mei metum inquietum fuisse, proptereaque in unum congregatum fuisse ac consultasse et propter hunc metum ad Diabolum Ferdinandum nuncios *suos*¹ misisse, per quos ei nunciatum fuisset, quod ab eo descivisset regnum, nec in posterum quicque iuris in illud deberet habere, nam imposterum nullum mandatis suis locum prebendo, nullum etiam honorem illi exhibere vellet. Deinde, scribis, quod regnicole animo lubenti et grato audirent Stephanum regem iis prefectum iri eosque velle e medio ipsorum expurgare qui partes Ferdinandi tuerentur, pecunia vero ipsorum propria tribus millibus hominum conductis ac Jesu Christi fidei Melchiorum Balassi et Anthonium Kendy ex voluntate Stephani regis in capitaneos prefectis, per nuncios suos ad te missos, id exigerent atque vellent, ut donec rex Stephanus in regnum intraret, regnum ipsum sub tuo regimine extaret tibi etiam literas salvi conductus esse missas ac propterea significas te annixum benignitati divine in regnum Transsylvanie proficisci velle. Quas quidem literas salvi conductus etiam huc ad nos misisses et Excelsae Maiestati Meae omnia ad scitum dedisses. Cuius autem vel quorum litere ille fuerunt, quidne in se continent ac omnia quae Maiestati Nostre perscripsisti intelleximus. Et quod Durmis chauz vobiscum sit, una cum iis omnibus quae ad nos *ipse Durmis*¹ perscripsit, preterea quae magnificus Themessiensis dominus de regno Transsylvanie scripsit et alia omnia similiter intelleximus. Ante hac vero à rege Stephano et Francisco Bebek aliisque dominis Hungaris ad Excelsam Portam nostram per homines suos literas miserunt, quod à rege Ferdinando descivisse, quodne Stephanum regem multi agnoscere et observare vellent in literis suis significarunt. Quare, cum haec ita sint, nunc *iam*¹ Stephano regi nostrum excelsum mandatum misimus, ut regnum Transsylvanie intret, cui similiter mandatum dedimus, ut omnes eum pro domino agnoscant et penes eum omni fidelitate sint, nam regnum Transsylvanie et Hungarie ex mea magna clementia sibi promissum et datum est, qui fideles erunt, multa clementie bona accipient, qui vero duram cervicem prebebunt et contrarium fecerint,

pro his habetur mandatum, ut gravissima poena puniantur. Quibus ita se habentibus, de nostra scilicet in regem clementia et bonitate omnia certo fient et revera quaecunque promisi et recepi, haec aliter ex Dei clementissimi auxilio non fient, et propterea ad superiores partes regni et infideles magnum et potentissimum exercitum habebo, quod ut verius sit omnibus beglerbegis et zanchakiis, servitoribus meis auleque meae familiaris janycharis mandatum est suntque iam parati, terra etiam tremabit ab hoc exercitu, et ex concessione Dei facies mea splendida illuminabit regnum. Hec ita certo sciatis.

Mandaveram, ut quodcumque excelsum meum mandatum adveniret, nullo modo aliud faciatis, sed quacunque via et bono modo poteritis, Stephanum regem inducatis in regnum et interim defensionem eius regni ita invigiletis, ut omnes unum sentiatis et illud defendatis et bono ac unanimi consilio adhesores Ferdinandi e regno extirpetis ac ab illius sordibus regnum expurgetis. Properetis autem haec bono modo ad finem deducere. Regum est datum regi et qui, tam antea quam postea deficientes a Ferdinando, fideles erunt, à mea splendida Porta diversis bonis contentabuntur et illorum similibus maiores erunt. Tu etiam excelsum mandatum meum omnibus ad scitum des et omnes hortaris, ut tecum unanimiter sentiant, qui vero inobedientes erunt, erratum ipsorum maneat in cervicibus eorum. Sera et tarda supplicatio erit inanis. Scitis, secundum excelsum mandatum meum a factis contrariis vos tueamini. Pro his omnibus perficiendis iam multa mandata mea sunt missa. Post haec nulla excusatione, nulla ratiocinatione, nulla denique vestri purgatione vosmetipsos purgare et excusare poteritis. Quare advigilans causas ob premissas, propterea inducere in regnum filium Joannis regis, pro auxilio ferendo beglerbegis et Tatarhammo ceterisque magnatibus servitoribus meis waywodisque Moldaviensis et Transalpinensis, pulchra et maxima mandata nostra sunt missa, cum iis mutuam habentes intelligentiam, si opus erit auxilium petas. Durmis etiam chyawz ex parte maeae excelse chyawsis sibi similibus habet mandatum, ut penes te sit et tecum in servitiis excelse nostre Maiestati congruentibus sit et ad fortunate viae meae successum serviat. Ad splendorem faciei vestrae una cum regnicolis contendatis et cum meo chawz quo citius fieri potest regem inducetis. Ad avorum meorum et familiae meae parentum splendidas animas recipio, quod si Transsylvaniae et Hungariae domini et arcium castellani ac omnes tam magni quam parvi secundum magnum mandatum meum filium Joannis regis pro rege non recipient et eum non observaverint tanquam regem eorum, sed cum Ferdinando mutuam intelligentiam habuerint,

adhesores ipsius Germanos nos ejicient ac regnum, arces et civitates manibus suis non assignaverint, tali poena adficientur, ut perpetuo donec dies steterit de generatione in generationem ac in filios filiorum exemplo sint. Sic itaque excelsam meam voluntatem et mandatum notum faciat, ne postea ullus se eo excusare possit, quod haec ignoraverit vel non audiverit. Ex Dei voluntate brevi provincias illas magno exercitu, magno mari simili, replebo. Quare tu etiam cura, ut potentissimo meo exercitu commeatus interim prepares. Excelsum meum mandatum sic credatis. Datum Constantinopoli, mense Februario, die 25. anno prophetie nostre VIIIJ. 4IIJ.

Însemnare contemporană pe verso: Translatio literarum Imperatoris Thurcarum ad Pettrowyth datarum

HHStA Wien, *Turcica*, I, 12, Konv. 4 (1556 I-V), fol. 28a-28b; traducere contemporană.

Microfilme Austria, rola 347, c. 333-335.

Ediție: Hurmuzaki, vol. II/1, nr. 329, p. 350 (cu data: 1556 septembrie).

Regest: Petritsch, I, nr. 334, p. 123.

121. 1556 martie 27, Viena.

Oratoribus Constantinopoli existentibus
Ferdinandus etc.

Reverende, devote, magnifice et nobilis, fideles nobis dilecti. Intellexistis haud dubie satis clare et dilucide ex instructione quam tibi, Augerio, novissime hinc ad Excelsam Portam serenissimi ac potentissimi Imperatoris Turcharum proficiscenti dederamus, ut ad illius praescriptum cum Magnitudine Eius pacem vel inducias facere studeretis, graves et arduas illas rationes propter quas voluntati et desiderio Magnitudinis Eius de restitutione Transsylvaniae hactenus satisfacere nequiverimus, nempe quod illas regni partes nequaquam in contumeliam ipsius serenissimi ac potentissimi Turcharum Imperatoris occupaverimus, imo easdem neque vi, nec dolo illustrissimi quondam serenissimi regis Joannis filio eripuerimus, sed nobis multotiens et maxima cum instantia à serenissima regina Ysabella et fratre quondam Georgio ac Petro Petrowyth oblatas, uti membrum regni Hungariae optimo iure receperimus, reservata et salva pensione quae antea serenissimo Turcharum Imperatori annuatim inde solvi ac praestari consueverat ipsaque serenissima regina eiusque illustrissimo filio aliis bonis possessionariis ac redditibus annuis maiori ex parte contentatis, collatis etiam ei duobus amplissimis et luculentissimis ducatus quibus nos simul una cum Transsylvania carere futurum esset ab omni aequitate alienissimum, praesertim dum residuum quoque quod illis adhuc vigore tractatum initiorum debetur, nos soluturos et ita illos contenturos obtulerimus, quod nunquam sint reditum in Transsylvaniam desideraturi, quibus rationibus et impedimentis illud quoque accessit, quod nobis ut vero ac legitimo Hungariae regi nequaquam licuerit provinciam illam semel receptam sine fidelium nostrorum ordinum ac statuum regni Hungariae scitu atque consensu tanquam membrum à corpore avellere atque alienare, cum quibus ea de re propter brevitatem spacii nobis ad respondendum praescripti et absentiam nostram neutiquam mature deliberare potuerimus, sicut absque aliorum quoque principum Christianorum et regnorum provinciarumque nostrarum scitu, consilio et consensu, quibus in hac parte astricti et obligati simus, in huiusmodi petitam cessionem et alienationem Transsylvaniae salvo honore, dignitate atque existimatione nostra consentire nequiverimus etc.

Eas sane causas et rationes non dubitamus vos pro solita vestra fide, diligentia et industria serenissimo Imperatori Turcharum vel Magnitudinis Suae exposuisse nostraque mandata quoad eius fieri potuit omni studio perfecisse. Quae rationes et causae cum tales sint, ut merito Magnitudinem

Eius ad concedendam nobis dictam provinciam iamdudum permovere debuissent, nosque pridem à vobis optatum responsum expectassemus et plane credidissemus serenissimum Turcharum Imperatorem consideraturum fuisse, quam longe decentius et laudabilius foret Magnitudini Eius à nobis, primo Christianitatis rege, quam à faemina et puero pro Transsylvania annuam pensionem recipere, hactenus tamen nihil plane quid egeritis aut in quo statu negocia versentur cognoscere potuimus. Quoniam autem rem longius quam opinio nostra erat extrahi videmus, aliud non possumus suspicari, quam quod nec praefata firmissima argumenta nostra, nec quidque eorum quae nos facturos recepimus aliquid momenti seu ponderis apud serenissimum Imperatorem Turcharum et Magnitudinis Suae passas habuerint, sed Magnitudinem Eius in pristina summa et voluntate efflagitandi Transylvaniam perseverare. Caeterum de hac potentissimi Imperatoris Turcharum perseverantia non modo ex mora responsi, sed aliis quoque diversis indiciis coniecturam facimus et ea inprimis quod Petrus Petrowyth iam Transylvaniam ad recipiendum loco et nomine illustrissimi filii serenissimi quondam regis Joannis illius possessionem ingressus sit. Quem possemus quidem Deo propitio una cum complicibus atque adhaerentibus suis coërcere et loca ac fortalitia nostra tutari si armis et vi rem gerere vellemus, hoc maxime tempore quo et nos divina benignitate in Sacro Romano Imperio tam in rebus prophanis quam ad sacram religionem nostram Christianam pertinentibus publicam pacem fecimus et inter Sacram Caesaream Catholicam Maiestatem, fratrem ac dominum nostrum charissimum, serenissimumque Hispaniarum et Angliae regem, fratrem ac nepotem nostrum charissimum, ac Franciae regem christianissimum inducias firmatas esse constat. Sed quia nuper ordines ac status Transsylvaniae missis ad nos solennibus nunciis humiliter nobis supplicaverunt, ut pro securitate et tranquillitate provinciae illius benigne concedere dignaremur, quod ad fidem et obedientiam praefati quondam regis Joannis filii redire in ea iuxta voluntatem serenissimi Turcharum principis manere possint, videnturque ab ineundis nobiscum hoc nomine novis tractatibus non alieni, tam illustrissimus ille puer quam serenissima eius mater serenissimo quoque rege Poloniae filio et consanguineo nostro charissimo operam suam interponente. Nos sane, ut maiorem sanguinis humani iacturam caveremus et Magnitudini Eius nunc etiam manifestum testatumque faceremus, quod eodem adhuc syncero et candido animo in Magnitudinem Eius simus, quo antehac fuimus, et idem studium ad stabiliendam firmandamque cum Magnitudine Eius pacem et bonam amicitiam geramus, quod antea saepius non obscuris argumentis Magnitudo Eius perspicere potuit, praecipue dum

Magnitudo Eius expeditione Persica occupata fuit, ubi scilicet ut aliquid ab amicitia alienum ageremus, non potuimus pulcherrima rei benegerendae occasione oblata induci vel iniuriis aut violentiis permoveri, quibus tum etiam uti hodie adhuc faciunt Magnitudinis Suae passae, zanziacki, officiales et milites contra Magnitudinis Suae mandata fines, subditos ac milites nostros afficiebant, eos subinde infestantes et ad arma provocantes arcesque et loca nostra clam et aperte oppugnantes et intercipientes, novas munitiones erigentes ac mille denique modis inducias violantes. Ob has causas et inprimis in honorem serenissimi Turcharum Imperatoris, non obstantibus supradictis rationibus quae diversum nobis suadere videbantur, supplicationi praefatorum statuum ac ordinum partium regni Transsylvanarum gratiose annuimus in eventum quo serenissimus Turcharum Imperator pristinam voluntatem suam non permittendi nobis Transsylvaniam adhuc retineret eamque omnino serenissimae reginae Ysabellae filio reddi postularet, proinde vobis benigne et expresse committimus, ut quoad temporis, loci et personarum qualitas tulerit, apud Magnitudinem Eius vel passas eius ulterius pro permittenda nobis Transsylvania sub annua pensione instetis, ostendentes quod cum Magnitudo Illius antea magnam sibi iniuriam et contumeliam illatam putet, quod eam provinciam ex manibus reginae Ysabellae eiusque filii ac fratris quondam Georgii nec non Petri Petrowyth receperimus, nunc Magnitudini Illius e diverso summae laudi fore si eandem provinciam sibi à regnicolis illis restitutam nobis e manu sua liberaliter concesserit, inculcantes subinde quod filius reginae Ysabellae non audebit Transsylvaniam ingredi, praesertim cum adhuc fortalitia potiora à nobis teneantur et quod nulla sit fides habenda à Magnitudine Eius Petro Petrowyth, qui homo levis, inconstans et periurus, non reginae Ysabellae aut filii eius, nec ipsius serenissimi Turcharum Imperatoris honorem aut commodum quaerat, sed privatam utilitatem sectetur, omnesque vias sit initurus exemplo fratris Georgii, ut deceptis et Turcharum principe et regina Ysabella eiusque filio ipse solus sibi dominium Transsylvaniae vendicet, quemadmodum et nos accepta à nobis arce Munckatz deceperit fidemque nobis et iuramento datam atque promissam et literis reversalibus firmatam solverit. Sin autem serenissimus et potentissimus Turcharum Imperator nulla ratione vel modo ad permittendam nobis pacificam possessionem Transsylvaniae adduci poterit, nihilominus pacem vel inducias honestas cum Magnitudine Illius renovare et firmare ac de Transsylvania cum serenissima regina Ysabella eiusque illustrissimo filio benevole et paterne concordare parati sumus, dummodo de reliquis omnibus regni nostri Hungariae partibus, civitatibus, oppidis et arcibus quae ad praesens in potestate nostre sunt à

Magnitudine Illius nihil nobis negotii vel difficultatis moveatur, sed pax vel inducie tam horum locorum quam eorum quae in regnis Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae terra marique possidemus et caeterorum quorumlibet regnorum ac provinciarum nostrarum occasione firmentur et observentur. Quocirca, si frustra omnia proponi et tractari de Transsylvania videbuntur, concedimus vobis clementer, imo volumus et benigne atque expresse committimus, ut in illum eventum apud Magnitudinem Eius vel illustrium Rustanum passam (de cuius pristina erga nos benevolentia et ad publicam pacem propensione summaque authoritate multum nobis pollicemur) evitamini et elaboretis tanquam ex vobis ipsis proponentes, ut Magnitudo Illius habita ratione synceri et candidi animi nostri quo in Magnitudinem Illius ut manifestum est affecti sumus, saltem pro iis locis quae adhuc in Transsylvania tenemus vel si nec ista ullo pacto obtineri possent, saltem pro caeteris dominiis, oppidis, castris, arcibus ac locis eorundemque redditibus et proventibus quae in Hungaria, Dalmatia, Croatia et Sclavonia terra marique non ipsi modo tenemus, sed subditi quoque nostri cuiuscunque status et ordinis tenent, perinde ac caeterorum regnorum et provinciarum nostrarum occasione pacem vel inducias aliquot annorum honestis et tolerabilibus conditionibus sub honesto et honorario munere quottannis Magnitudini Eius et passis suis pendendo, nobiscum ineat, ut tandem non frustra nos Magnitudinis Suae amicitiam expetivisse sentiamus et simul et miseri subditi et coloni aliquando respirare et ab iniuriis belii liberati ocio, quiete et securitate frui queant, prout Magnitudinem Eius pro bono et commodo publico ad praecavendam ac vitandam maiorem humani sanguinis iacturam ac pro regni Hungariae quiete et respiratione causa dissensionis iam sublata Transsylvania nimirum à nobis dimissa, in renovanda et firmanda nobiscum pace atque amicitia à nobis tanto animi candore expetita, nihil amplius difficultatis moturam esse confidimus. Quicquid igitur in hac parte per vos actum et conclusum erit, id nobis ratum gratumque fore pollicemur. De quibus omnibus ut primo quoque tempore certiores reddamur clementer admodum à vobis postulamus. Exequemini enim in his benegratam atque expressam voluntatem nostram clementer erga vos recognoscendam. Datis Viennae, 27. Martii 1556.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 12, Konv. 4 (1556 I-V), fol. 45-49; copie contemporană.
Microfilme Austria, rola 347, c. 351-355.

122. [1556 iunie f.z., f.l.].

Sacratissima Regia Vestra Maiestas commiserat superiore mense Martio *omnibus suis Constantinopoli presentibus*¹, ut, in eventu quo Turcarum princeps in pristina sententia postulandi Transsylvaniam perstaret, nec ab ea ullis rationibus dimoveri posset, id quod adhuc omni conatu oratores ipsi eviti deberent, tunc veluti ex se ipsi proponentes laborarent, ut Magnitudo Illius, recepta Transsylvania, pro iis locis quae Maiestas Vestra adhuc in ea teneret vel, si nec ista ullo pacto obtineri possent, saltem pro caeteris dominiis, oppidis, castris, arcibus ac locis eorundemque redditibus et proventibus quos in Hungaria, Dalmatia, Croatia et Sclavonia terra marique non ipso modo Maiestas Vestra sed subditi quoque eiusdem cuiuscunque status et ordinis tenent, perinde ac caeterorum regnorum et provinciarum suarum occasione pacem vel inducias aliquot annorum honestis ac tolerabilibus conditionibus sub honesto et honorario munere quottannis Magnitudini Eius et passis suis pendendo cum Maiestate Vestra iniret.

Hanc commissionem Regiae Vestrae Maiestatis oratores diligenter quidem exequuti sunt, qui rem privatim apud Rustanum passam ter et semel in Divano publice cum omnibus passis tractarunt, sed tantum abest, quod haec aequis animis audiverint vel admiserint passae, ut extemplo in Hungariae et iam petitionem proruperint dicentes, seram esse hanc Transsylvaniae remissionem remittique ante debuisse quam in eorum devenisset potestatem, eam iam fuisse reginae Ysabellae filio collatam, nec esse possibile ut princeps sententiam mutet, fracto suo decreto, etiamsi mori cogant.

Ad quae tametsi oratores multa de iniquitate tante petitionis replicassent, passae tamen ab hac voluntate dimovere non potuere, cum postremo neque credere voluerint oratores ipsos praemissa ex mandato Maiestatis Vestrae peregissee eiusque rei cognoscenda gratia Maiestatis Vestrae tabellarium Ladislaum Zabo *fuisse*² remissum, si modo non subsit alia causa qua hic annus Maiestati Vestrae intricaretur et futurae expeditioni illorum serviret.

Summam itaque rei esse, quod Turcae omnibus nervis evitantur, ut Maiestati Vestrae Hungaria quoque adimatur sicuti adimitur Transsylvania.

Et ut prius reginae Ysabellae filium pacifice sinat inire possessionem ac obtinere dominium Transsylvaniae et sic demum ipsi quoque Maiestati Vestrae facultas sit agendi pro Hungaria.

Item, ut Maiestas Vestra prorsus omni loco careat in Transsylvania et cum ex Cassoviam quoque et Varadinum et Giulam regis Joannis filio remittat et omnia reliqua quae antequam illa excessit tenuerat.

Item, de diminutione solitae pensionis triginta millium ducatorum aut quod intermissa pendere condonaturi sint Turcae exiguum spem esse.

Est autem literarum quas Turcarum princeps ad Maiestatem Vestram scribit haec ferme summa, quod omnia ea quae gladio suo subiugata olim regi Johanni ex singulari gratia dederat, nunc etiam filio eiusdem ex eadem benignitate dederit atque concesserit, itaque aliter fieri non posse. Cum autem oratores Maiestatis Vestrae in Porta sua proposuerint, quod Maiestas Vestra in honorem Magnitudinis Suae *promiserit se*¹ filio reginae Ysabellae remissuram omnia quae Magnitudo Sua invicto gladio suo acceperit, neque vero quicquam ea de re Magnitudo Eius vel ex literis Maiestatis Vestrae vel ab officialibus suis limitaneis intellexerit, ideo se voluisse oratorem Maiestatis Vestrae isthic expectare, quoad à Maiestate Vestra de rei statu certior redderetur petereque ut Maiestas Vestra animum suum resolutum *de hoc negotio*¹ per literas clare et expresse declaret, dedisse insuper se in mandatis Aly passae ut itidem Maiestatem Vestram de hiis quae oratores Maiestatis Vestrae isthic egissent informaret, quod si Maiestas Vestra pro amicitia et vicinitate quam cum Magnitudine Eius habet fecerit, se sperare quod omnia sint foeliciter eventura.

Caeterum, consyderatis³ hisce literis, oratores consultum fore iudicant, ut Maiestas Vestra principi Turcarum eo modo quo meliore et officiosiore poterit dignetur et ad ea rescribere quae scire desyderat³ et quae ad permittendam sibi cum Hungariam, cum caeteris suis provintys³ adhaerentibus *pertinebunt*¹, nempe quod ipsi oratores in causa Transsylvaniae de mandato Maiestatis Vestrae egerint.

Neque vero existimante scribendis pluribus aut officiosioribus verbis quam tot et hiis tantummodo quibus res ipsa continebitur et poterit simpliciter intelligi.

Deinde ita etiam succincte³ et ad summam omnia gerantur, ut res ad duo duntaxat deducatur et ad alterum plane ac sine ambagibus respondeatur et a sententia de Transsylvania iam proposita non recedatur.

Ad haec, ut Magnitudini Illius Maiestatis Vestrae sincere et propenso affectu bene declarato in fine Maiestas Vestra expressius prosequatur, quae vicissim ab eo se recepturam sperat.

De locis Transsylvaniae adhuc in potestate Maiestati Vestrae remanentibus una cum Cassovia, Varadino et Giulia Maiestati Vestrae conce-

dendis, mentionem fieri oratores non abs³ re futurum existimant, quia tamen contra verendum etiam est, Turcas nec ista concessuros et horum petitione reliqua etiam in dubium vocatum iri et denique illa temere, omittere ac urgentius postulare aeque videtur periculosum, ideo rem totam iudicio Maiestatis Vestrae remittunt, *de quibus omnibus ad Rustanum quoque scribendum esse iminunt*¹.

Rogant demum oratores, ne dehinc Maiestas Vestra industriae ipsorum imitatur aut quodpiam in ipsos rejiciat³, sed eis expresse mandet quae in posterum eos gerere velit.

Aly passa scribit principem suum, non dare fidem verbis oratorum Maiestatis Vestrae. Ad se vero venisse iam nuncius Petri Petrowyth, qui affirmat totam iam Transsylvaniam in potestatem principis sui redactam esse, exceptis tribus tantummodo castris, quorum unum iam quoque de deditione cogitet, quod si Maiestas Vestra reliqua duo a facienda *itidem*² deditione prohibuerit et cervicem erexerit, principem suum Maiestati Vestrae maximum bellum illaturum, cuius Magnitudini iam Budae residentia et stabulum praeparetur, itaque si illa non reddantur longe plura peritura. Praedicat deinde operam suam in consiliando Persae praestitam consulitque ut Maiestas Vestra dictas duas arces restituat, quodque sibi à domino suo obiectum fuerit Maiestatem Vestram verbis suis non satisfecisse. Praeterea Maiestati Vestrae bonum futurum fuisse, quod arcem Zygeth aut diruisset aut principi Turcarum donasset, concludendo vero, quod si Maiestas Vestra haec eius monita non audierit, id fieri propterea quod Maiestas Vestra consilium eius contemnet³ aut ipsamet consiliarios non satis prudentes habeat. Petit ut Maiestas Vestra domino ipsius respondeat et ipsi quoque rursum illud communicat.

Însemnare contemporană pe verso: Scripturae negotii Turcici per Ladislaum Zabo allatae in mense Junio 1556.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 12, Konv. 5 (1556 VI-XII), fol. 152-154; copie contemporană. *Microfilme Austria*, rola 347, c. 459-462.

¹Adăugat pe margine.

²Scrie deasupra rândului.

³Astfel în text.

123. [1556 iunie-iulie, Viena].

Opinio consiliariorum Ungarorum super responso Thurcarum principi et oratoribus apud illum agentibus ac Aly passae dando.

Exemplum literarum ad Imperatorem Thurcarum dandarum

Serenissime etc. Id quod Magnitudo Vestra per literas suas proxime nobis significavit intelleximus, ubi itaque eadem scribit quod oratores nostri, exhibitis literis nostris, aliquoque locuti fuissent que in literis ipsis non fuissent expressa et propterea se velle literis nostris superinde edoceri atque certificari, an ex commissione nostra ea dixerint. Magnitudo Vestra sciat, omnia et singula ea que oratores nostri ex parte Transsylvanie inde dixerunt, nostro iussu atque voluntate dixisse. Nam quamvis nos iam diu apud Magnitudinem Vestram laboraverimus, ut relictā in manibus nostris Transsylvania, tributo contentari velit, precipue cum nos eam provinciam neque armis, neque dolo, sed spontanea cessione et permutatione ad instanciam serenissime regine Isabelle suique filii ac fratris quondam Georgii et Petri Petrowyth ad manus nostras acceperamus, postque tamen Magnitudinem Vestram eius animum esse perspeximus, ut omnino Transsylvania ipsa filio quondam Joannis regis restituatur. Nos Vestre Magnitudinis postulatis acquiescentes, habita ratione amplitudinis et excellentissime fame et nominis Magnitudinis Vestre ipsiusque amicitiam et bonam vicinitatem conservare cupientes, Transsylvaniam ipsam in gratiam Magnitudinis Vestre filio quondam Joannis regis nullis armis ibidem motis restitui concessimus, nolentes voluntati Magnitudinis Vestre refragari. Et arces etiam illas in Transsylvania existentes, que adhuc in manibus nostris sunt, ad manus eiusdem filii Joannis regis reddi facere sumus parati, quas quod hactenusquoque non restituerimus in causa fuit responsi Magnitudinis Vestre longa expectatio, quod per oratores nostros fieri debebat et sine quo nihil certi decernere poteramus. Sed iam intellecta, ut premissum est, Magnitudinis Vestre voluntate, parati sumus Transsylvaniam in manibus Joannis regis filii ob respectum favoris et benevolentiam Magnitudinis Vestre erga nos relinquere, sperantes in Deo Optimo Maximo bonam et firmam amicitiam, concordiam et pacem inter Magnitudinem Vestram et Nos imposterum futuram, quemadmodum Magnitudo quoque Vestra in suis literis huius rei non obscuram mentionem fecit. Rogamus etiam magnopere Magnitudinem Vestram, velit predicto filio quondam Joannis regis precipere serio mandare, ut fideles servitores nostros in predictis arcibus Transsylvaniensibus existentes et etiam captivos, si qui forent, cum eorum familia et

rebus atque apparatibus nostris in eorum manibus existentes ex Transsylvania exire et ad nos libere et pacifice venire tam ipse, quam alii permittant. Et castrum etiam Mwnkach, quod nos ad singularem petitionem regine Isabelle Petro Petrowyth propter restitutionem ad manus nostras castrorum Themeswar, Beche, Bechkereke unacum partibus inferioribus regni per ipsum factam, dato sponte per eum pro fidelitate nobis perpetuo servanda firmissimo iuramento ad certum tempus dederamus, nobis restituat. Quoniam etiam optamus, ut ab aliquot annis incepti tractatus iam tandem feliciter finiantur, utque eo solidior pax, constantior amicitia mutusque concordia inter Magnitudinem Vestram et Nos coalescat et stabiliatur, oratoribus nostris, qui iam ab aliquot annis in Porta Excelsa Magnitudinis Vestre agunt, cum expressa voluntate nostra instructionem dedimus, ut cum Magnitudine Vestra super munere honorario ratione Hungarie et partium sibi subiectarum transigant, quo de cetero tam ipsa Ungaria quam Dalmatia, Croatia et Sclavonia secundum inducias antea cum Magnitudine Vestra factas et conclusas in pace conserventur et relinquantur. Et propterea Magnitudinem Vestram magnopere rogamus, ut habita ratione nostre amicitie et fidelis ac syncere constantie quam nos erga Magnitudinem Vestram cum alias semper tum vel maxime cum Magnitudine Vestra in utraque Persica expeditione occuparetur, neglecta etiam occasione rei ex Dei benignitate bene gerende amplissime testati sumus, velit oratores nostros sine longiori mora cum optato responso pro sua in nos benevolentia et bona vicinitate iamtandem ad nos remittere etc.

Exemplum literarum ad oratores Constantinopoli agentes dandarum

Provide et egregii, fideles nobis dilecti. Literas Magnitudinis Imperatoris Thurcarum et vestras quoque novissime ad nos datas satis clare intelleximus rescripsimusque Sue Magnitudini breviter et satis aperte, sicuti singula ex copiis literarum quas Magnitudo Sua ad nos dedit et responsi quoque nostri ad eas inde dati intelligetis.

Sed quoniam in ipsis literis potentissimo Imperatori Thurcarum significavimus, nos instructionem et commissionem cum expressa voluntate nostra vobis dedisse, ut cum Magnitudo Sua super munere honorario ratione Hungarie et partium sibi subiectarum transigere possitis, quo de cetero tam Ungaria ipsa quam Dalmatia, Croatia et Sclavonia secundum inducias antea cum Magnitudine Sua factas in pace conservetur et relinquantur, quare in hoc negotio conficiendo hoc pacto procedere debetis.

Imprimis vel vos ipsi, si licuerit, vel medio passarum curetis Magnitudini Sue proponere quod nos volentes voluntati eiusdem Magnitudinis Sue

satisfacere bonamque et firmam amicitiam et pacem habita ratione amplitudinis et excellentissime fame et nominis Magnitudinis Sue cum sua inire et constanter servare, Transsylvaniam ipsam in manibus filii quondam Joannis regis relinquimus nullis armis ibidem motis et arces quoque in Transsylvania existentes, que adhuc in manibus nostris sunt, ad manus predicti Joannis regis filii assignare sumus parati. Sed, sicuti nos quoque scripsimus ad Magnitudinem Suam, ita vos etiam sollicitare debebitis, ut Magnitudo Sua filio Joannis quondam regis serio mandet, quod fideles servitores nostros in predictis arcibus existentes et etiam captivos, si qui forent, unacum eorum familia et rebus ac etiam cum apparatibus nostris quos apud se et in manibus suis haberent ex Transsylvania exire et ad nos libere et pacifice venire permittat et permitti faciat. Et quod Magnitudo Sua mandare velit, ut castrum Mwnkach, quod nos ad singularem petitionem regine Isabelle Petro Petrowyth propter restitutionem ad manus nostras castrorum Themeswar, Beche, Bechkereke unacum partibus inferioribus regni per ipsum factum dato, sponte per eum pro fidelitate nobis perpetuo servanda firmissimo iuramento ad certum tempus dederamus, nobis restituat.

Porro, cum iam Transsylvania iuxta voluntatem Sue Magnitudinis in manibus filii quondam Joannis regis relictam sit nosque ex ea manus nostras exceperimus, super munero honorario, ut premissum est, cum Magnitudine Sua transigere curetis, quo deinceps utrinque in perpetua pace vel t. annorum induciis cum summa tranquillitate vivatur atque ab ulteriori humani sanguinis effusione cessetur. Id quod potentissimus Imperator opportune facere poterit. Nam cum Deus Optimus Maximus, omnium nostrum creator, Othomanam domum adeo in altum culmen evexerit volueritque ut multi Christiani principes per nos Sue Magnitudinis amicitiam et benevolentiam sponte expetant, dignum fuerit si Magnitudine Sua hoc divino munere uti divineque voluntati se accomodare volet, presertim cum nemo suorum maiorum tantum splendoris tantumque glorie Othomanice familie attulerit quantum sola Sua Magnitudo splendenti suo gladio et fortunatissimis successibus peperit, ita ut cum summa sua laude et gloria huius vite curriculo dum Deus voluerit finito maioribus suis apponi et gloriose sepeliri poterit. Cogitare quoque Magnitudine Sua poterit amplissimas monarchias quales Assyriorum, Medorum, Persarum, Grecorum et Rhomanorum ac alie olim fuere cum alia de causa, tum vel maxime quod mole sua laborassent corruisse atque interiisse et quod principes divina benignitate divinisque beneficiis non contenti prosponsique successibus elati, dum se ad maiora

etiam in altissimis constituti sint, attollere conantur sepius à Deo Optimo Maximoque, domino dominorum et rege regum, subito precipitati fuerint.

Quare, cum et nos et medio nostri multi Christiani principes Sue Magnitudinis amicitiam, benevolentiam ac bonam vicinitatem sine humani sanguinis effusione libenter acceptare et colere velimus, Sua quoque Magnitudo hoc à Deo sibi donatum munus libenter acceptare et amplecti ultroque expetere deberet, ne Deo quoque, summo rerum authori, ingrata videri possit ac proinde rectissime et sapientissime fecerit si iam tandem pacem et bonam vicinitatem inter se et nos constituerit et illud acceptaverit ultro oblatum, quod non sine fortune casibus, magnis laboribus, curis et impensis sanguinisque effusione consequi possit, presertim cum exitus belli anceps et dubius sit ac in manus solius Dei constitutus.

Preterea, commode illud quoque Sue Magnitudinis in animum revocare poteritis, quam sancte, quam fideliter ac syncere nos semper amicitiam et Sue Magnitudinis confederationem servaverimus et coluerimus, id quod ut interim alia iaceamus dum Magnitudo Sua in utraque Persica expeditione versaretur essetque occupata, neglecta occasione nedum tuendi, verum etiam recuperandi nostra manifestis argumentis testati sumus. Velimusque etiam imposterum omni amicitie et bone vicinitatis studio Magnitudini Sue complacere et obsequi, si modo id Magnitudo Sua benevole et amicabiliter à nobis acceptare vellet. Contra vero, si Magnitudo Sua horum omnium nullam rationem habere vellet, quod nos minime futurum credimus, sed ulteriori humani sanguinis effusioni studere intenderet, nos coram Deo et universo humano genere protestatum esse volumus, nos neque ambitione, neque cupiditate sanguinis humani fundendi, sed iuste ditionis nostre defendendi causa belligerare. Imo, si aliter Magnitudo Sua nolet, nisi ut ne multorum annorum discordie et neces continerentur, non curando quod nos ad omnes instar conditiones et omnia possibilis accesserimus Sue Magnitudinis mortem gerere voluerimus, nos quoque divina ope atque benignitate fieri, cui soli invitimur, in eius namque nutu posita est omnis potentia et victoria, adhibitis etiam fratrum et consanguineorum atque amicorum nostrorum et aliorum Christianorum principum auxiliis, totius nichilominus rei summam Deo Optimo Maximo commendantes nostra tueri rebusque nostris prospicere cogemur. Nam nos regnum Hungarie et alias provincias ipsi annexas, salva fide, honore et existimatione nostra, nullomodo e manibus nostris dimittere possemus. Datum etc.

Ad oratoribus litere secrete

Reverende et egregii, fideles nobis dilecti. Ex copia literarum quas ad principem Thurcarum et etiam aliis quas ad vos dedimus mentem et voluntatem nostram aperte intelligere potuistis. Nos nimirum eius omnino esse animum, ut iam in manibus filii quondam Joannis regis relicta Transsylvania, regnum Hungarie et partes sibi annexas, quam in manibus nostris sunt, nulla ratione e manibus nostris dimittere velle, sed extrema queque tentare proposuisse. Si tamen bellum et arma bono modo averti possent optaremus, propterea curetis ut medio passarum t. annorum inducias vel firmiorem pacem inter nos et Thurcorum principem componere et stabilire possitis. Poteritis autem passis ipsis id pro munere, si id efficerent, promittere, quod vobis competens esse videbitur. Pro munere autem honorario ipsi Thurcorum principi quotannis quantum solum fuit dum Transsylvania in manibus nostris erat, postea vero illa 32 duo¹ millia poteritis offerre, quam stante Transsylvania in manibus nostris, sunt soluta, ultimo et extrema necessitate vigente *usque ad*² 50 millia progredi et promittere poteritis. Postremo, si priores literas nostras *ad vos datas*³ princeps Thurcorum vel passe voluerint, eas ipsis ostendere poteritis. Hec vobis generose significare volumus. Datum etc.

Ad Aly passam

Spectabilis et magnifice, nobis sincere dilecte. Literas vestras ex Soklyos ad nos datas intelleximus gratoque animo à vobis accepimus, quod nobis vestram benevolentiam in eisdem abunde declaraveritis, imo etiam ea que ex re nostra sunt consulueritis. Quare, sicuti consilium nostrum, arces illas in Transsylvania existentes, que adhuc in manibus nostris supersunt, in manus *filii*² quondam Joannis regis assignare et Transylvaniam quoque in suis manibus relinquere sumus parati. Idque saltem ob respectum favoris et benevolentie potentissimi Imperatoris vaestri facimus, cuius amicitiam et benevolentiam semper observantes coluimus, neglecta etiam nonnunquam occasione rei bene gerendi, cuiusquidem rei non vulgaria iudicia tum edidimus cum Magnitudine Sua in utraque Persica expeditione occupata fuit. Quare, cum deinceps quoque Sue Magnitudinis amicitiam et bonam vicinitatem amplecti et colere velimus, vos clementer rogamus, ut cum iam armis diu certatum sit, non sine magna humani sanguinis effusione, velitis apud Magnitudinem Imperatoris vestri partes vestras vestramque auctoritatem interponere, sicuti vos facturos obtulistis ut iam tandem utrinque ab armis et ulteriori humani sanguinis profusione cessetur, sed ut in pace et tranquillitate uniatur atque ita regnum Hungarie cum Dalmatia, Croatiaque et

Sclavonia pacifice in manibus nostris relinquatur, presertim cum nos iam ad iusti muneris honorarii solutionem et ad omnia Sue Magnitudinis postulata pro suo voto accesserimus eidemque in omnibus que quidem possibilia sunt mentem gesserimus. Id quod et vos pro vestra authoritate facturos non diffidimus et nos erga vos nostram regiam benevolentiam et liberalitatem recognoscere non omittemus. Datum etc.

Însemnare contemporană pe verso: Opinio dominorum consiliariorum Hungaricorum de expeditione literarum ad Turcam 1556.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 12, Konv. 5 (1556 VI-XII), fol. 56-63; copie contemporană.
Microfilme Austria, rola 347, c. 462-469.

¹Astfel în text.

²Adăugat deasupra rândului.

³Subliniat în text.

124. 1556 decembrie 3, Adrianopol/1556 noiembrie 4, f.1.

Sacra Regia Maestà

Alli XIII de Novembre fu l'ultima mia, in laquale avisai Vestra Maestà quello era occorso fina quel giorno. Hora Vestra Maestà sapera come alli 20 de Novembre pardò l'Imbasciador de Venetiani a Rustan bassa, dove io era presente, et, parlando de soi negotii, l'Ambasciatore lo dimando se haveva qualcosa di novo. Rustan bassa rispose che haveva litere da Valacki et se volto al interprete Rustan bassa et disse, mostra la litera al Ambasciador. Io hebbi la copia di essa et qui la mando inclusa ala Maestà Vestra. Poi l'Ambasciador domando Rustan bassa, se il Gran Turcho l'anno sequente andaria in Ongaria; rispose che fina quella volta Dio sa quello sara. L'Ambasciador disse, non si trova qualche via che si potesse quietare il Gran Signor era piu disposto di far pace con Vestra Maestà che mai, se Vestra Maestà vole far col figliol de re Gioanne, ma fina che Vestra Maestà non fa la pace con quello, il Gran Turcho non la fara mai con Vestra Maestà. Poi l'Ambasciador dimando, se dal Persiano haveva nova nisuna. Rustan bassa rispose che l'aspetava l'Ambasciador dil Persiano, poi disse, il Persiano mai sara amico del Gran Signor et ogni volta che potesse trovar occasione di far qualche bella botta, non manchiara di farlà; sua amititia e cosa finta. Parlando l'Ambasciador de Ventiani et Rustan bassa, a un proposito Rustan disse, il Gran Turcho, si iddio vorra, per tutto Maggio ha da esser a Constantinopoli, da qui a diece giorni aspetta il beglerbego della Grecia, ha da esser qui in Andrinopoli.

Alli 24 di November gionse un chiauss qui, mandato dalla regina Ysabella, et disse come Petrowitsch et il Bebeck et tutti quelli Ongari et primi de Transsylvania erano appresso la regina et che la regina spedira piu presto potra quel Ambasciador suo, per il quale già scrisse alla Maestà Vestra per l'altra mia.

In queste bande et in Grecia e non pocha carestia de frumenti. L'altro giorno venerno doi signori Georgiani, qualli dicono che il Persiano li molesta ogni giorno et che ha in ordine molta gente; loro se dubitano che alla averta non venga sopra di loro, alli qualli Giorgiani anchora non e data risposta. Quello sapero, di cio avisaro a Vestra Maestà. Hogi ha saputo il Turcho come la Maestà Caesarea e gionta in Spagna et come Vestra Maestà resta locotenente nel Imperio. Il Gran Turcho mandò a dir al general del mar, che dovesse parechiar l'armata, perche alla averta vole che uscira fora. Altro non se dice per hora. Quello seguira, Vestra Maestà sara avisata.

Li Ambasciatori de Vestra Maestàsonno à Constantinopoli. Come vera l'Ambasciator della regina Ysabella, saranno chiamati qui, le apparecchiato logiamento per loro. Nostro Signor Iddio conserva Vestra Maestà Da Andrinopoli, ali 3 di Decembre del 1556.

a tergo: Alto et ecelso emir sulthan Solimanno chan etc.

intus: Da Oriente fina l'Occidente sotto il sole Imperator delli Imperatori et Signor sopra tutti, grande emir, alto sulthan Soliman chan.

Humil riverenzia facio alla C. M. V. Dapoi V. C. M. sarà avisata circa la servitù che a comandatto V. C. M. che dovesimo andar con el campo in paese de Ongaria per guardia del figliol de re Zuane. Io, schiavo dela C. M. V., contento con tutto il cor mio per servir C. M. V., mandai subito mia gente à tempo debito in quel loco dove si trovava [la] regina con il suo filiol. Dapoi io, schiavo dela M. V. C., andai in persona con tutto il campo mio che haveva et havemo passato per l'Ongaria, li gionsi appresso li monti qualli partise li confini de Ungaria e de Valachia et li essendo vegnuta la regina et suo figliol, deli poi havemo menati con gran honor fina in Transsylvania et li havemo posti alla sedia in castello Coloswar per la grazia della C. M. V. et li havemo consegnati in mano de quelli signori Ongari et quelli del paese, et tutti si sonno humiliati et hanno giurato di esser schiavi della C. M. V. et servir fidelmente al fiol de re Zuane. Ora io, schiavo dela C. M. V., sono tornato et sono in mio paese, qual per la grazia dela M. V. C. mi ha donato. Le parole che ho voluto dir et manifestar ala C. M. V. le ha donato. Le parole che ho voluto dir et manifestar ala C. M. V. le ho ditte [a] Casam chiauss, schiavo della C. M. V., il quale fu con mi ala servitù dela C. M. V. Lui esponera particolarmente ala C. M. V. et altro quello che occorera. V. C. M. sara avisata con altro suo schiavo, Ochri chiaus; de questo aviso V. M. C. come fu servo al suo signor. Dio multiplichì giorni et anni a V. M. C. per molti seculi. Scritta alli 4 di Novembre 1556.

Schiavo et fango delle zapade de V. M. C.

Io Pettras, Vaivoda et signor
de Valachia

HHStA Wien, *Turcica*, I, 12, Konv. 5 (1556 VI-XII), fol. 224-225; copie contemporană.
Microfilme Austria, rola 347, c. 525-527

- o traducere contemporană în limba latină la fol. 236-237/c. 536-537; textul italian al scrisorii lui Pătrașcu Vodă și la fol. 238/c. 538.

125. 1557 ianuarie 5, Adrianopol.

Sacra Regia Maestà

Alli 19 di Decembre fù l'ultima mia, in laquale ho avisato Vestra Maestà quello occorreva, et come era venuto Mahmuto, Dragomano del Turcho, quale fa tre anni come era andato star appresso la regina Ysabella. Questo homo si e de nation Todescho de Vienna. Una volta e stato Ambasciator mandato dal Turcho a Vestra Maestà. Questo homo ha portato litere al Turcho dalla regina, pregandolo dela parte della regina, che fosse contento il Turcho de scriver al re de Franza et esshortarlo che dovesse dar una sua fiola al figliolo di essa regina. Il Turcho ha risposo de farlo voluntieri questo officio quando verra l'Ambasciator dela regina. Il Turcho si ha contentato che il figliol dela regina li paga tributo come prima, cioè diece millia ducati al anno.

Alli 22 de Decembre Petrowyth mando un suo homo al Turcho e domandava Dobo Domenico, dicendo che Dobo Stephano, suo fratello, cassara servir Vestra Maestà et servira alla regina per haver promesso cosi. Il Turcho ha risposo, come verra l'Ambasciator della regina et come sapera che ditto Dobo Stephano sia venuto a servir alla regina, alhora lo cassara et l'huomo de Petrowyth si ha partito. Il figliol di Ysabella se ha lamentato al Turcho dil Petrowyth et da Kendi Ferenz, dicendo che loro, contra suo volere, hanno rovinato et despogliato le chiese de Transsylvania, per laqual cosa li principi crederanno che lui habia consentito. Il Turcho ha risposo, che lui non se impaza in le soe religione, faciano loro, ma se si vora far Turcho, li fara piacer. Mahmuto Dragomano si ha partito per Transsylvania, perche l'Ambasciator della regina non si partira de li fina che ditto Dragoman non vada de li.

Alli XXIII di Decembre passo de qui un homo del Duca di Ferrara et ando al Ambasciator del re di Franza a Constantinopoli. Se sapero qualche cosa, avisaro Vestra Maestà.

Per litere de Constantinopoli dali 22 di Decembre se sà come il general dil mare faceva lavorar con gran pressa nel Arsenal. Diconno, che per tutto Magio sara in ordine ottanta galere; dicono che questa armata fa il Turcho, dubitando dela Maestà Caesarea per Alger. Li Ambasciatori de Vestra Maestà stanno al solito a Constantinopoli. Il bassa de Buda haveva saputo che il Turcho lo vol cambiar de Buda et ha mandato Mehmet vaivoda con molti domini à Rustan bassa, che ditto Rustan non lo facesse cambiar. Rustan rispose a ditto huomo in publico a questo modo: Tuo patron lo mato

et il Gran Signor lo vol cambiar perche lui mette à sbaraglio campo del Turcho et un giorno fara vergogna al Gran Signor. Il Gran Signor non ha bisogno dela pressa, se hoggi non potra vincere suo inimico, lo vincera dimane overo quando Dio vora. Poi Rustan passa ha ditto al procurator de Mehmeth bassa di Bosna, se per suo patrone acetara Buda. Lui ha risposto de non et perho anchora non e dato quel locho a nissuno, ma questa si sapera. Diconno di certo, che uno delli 4 bassa andara fora con l'armata, ma non si sa dove andara detta armata. Io ho inteso de bon logo, che a tempo novo uno delli 4 bassi andara in Ongaria col beglerbey de Graecia. Hanno scritto che si debba portar vittualia a Belgrado et a Buda. Alchuni dicono che il Turcho andara in persona, ma non si vede nissuno segno per adesso. Se questo sara presto, se sapera e Vestra Maestà sara avisata. Quel signor Georgiano che era venuto se fece Turcho. Il Turcho li ha dato 16 millia ducati d'intrata al'anno alli confini de Babilonia. Diconno, che per la paura del Persiano si ha fatto Turcho. Io ho parlato con Mehmeth, vaivoda de Buda, molte volte, qual me disse, che per il passato haveva hav(u)to dal signor Sforza una litera in la quale li promete cinque millia ducati, se mi basta l'animo di far pace; disse de haver risposo a detto Sforza, che se Vestra Maestà si contenta de ruinar Agria et Zygeth et pagar tributo XXX millia ducati al'anno, li bastara animo a far pace per anni trenta, et di questo, disse, non mi ha dato la risposta et gli ho mandato litere de sui Ambasciadori. Io lo domandai, se queste parole haveva parlato a Rustan passa. Lui disse de si et Rustan passa li haveva detto se li basta animo di far questa pace a questo modo, gli dara uno sancziackato. Qual Mehmeth si parte doman et va a Buda. Questo ha fatto indiciar de noto logo a suo patrone. Nostro Signor conservi Vestra Sacra Regia Maestà. Da Adrenopoli, addi 5 Genaro 1557.

Adresa, pe verso: Domino Francisco Straub.

Însemnări contemporane, pe verso: Allatae 22. Februarii 1557.

Explorator secretus, 5. Januarii 1557.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 1 (1557 I-VI), fol. 4-5: original cifrat cu transcrierea între rânduri.

Microfilme Austria, rola 348, c. 5-7.

- o copie contemporană la fol. 2-3/c. 3-4.

126. 1557 februarie 28, Adrianopol.

Alli XX del presente fu l'ultima mia in laqual avisai Vestra Maestà de quello [che] era ocorso.

Ali XXIII vene homo al Gran Turcho, mandato dal bassa di Buda, qual ha portato litere in lequal detto bassa scrivit come Vestra Maestà fa grandissime provisione ale qual non si potrà resistere se non va il Gran Turcho in persona. Il Gran Turcho a queste litere del basa de Buda non ha dato fede fino che non vengano litere del bassa di Buda fatto di novo, qual fu bassa della Bosna. Aspetta anchora il Gran Turcho l'ambasciador di re Stephano, figliol d'Ysabella, poi fara deliberatione. Io ho inteso da buon locho, che se sara vero che Vestra Maestà habia fato cosi grande provisione come scrive il bassa di Buda, che di certo il Gran Turcho andara in persona et che sotto questo pretesto cerchara de metter piede in Transsylvania et haverla per se, medesimo perche desidera haverla sopra modo. Questo io ho inteso da gran personaggio a cui si puede dar fede. Sono venute litere de Babilonia, quale dicono che il Persiano se trova a Tevris con tutto il suo campo e si crede che fara mal assai si il Gran Turcho per tempo non provvede.

Per l'ultima mia scrisse a Vestra Maestà, come l'ambasciador del re di Franza era gionto et che ha domandato l'armata dal Gran Turcho che stia fora una invernata. Il Gran Turcho non gli ha dato risposta fino che non sabia nova [di] quello che ha fatto il Papa col re d'Inghilterra et se la pace fra la Maestà Caesarea et il re di Francia sia rotta, poi fara deliberatione, quale nove s'aspetta ogni giorni.

Per litere de 26 di Febraro da Constantinopoli scriveno che cento galere sono in ordine et l'ambasciadori de Vestra Maestà stano al solito. Hieri fu detto da certi Turchi che vengono di Polonia, come in Transsylvania cittadini di Coloswar tramava¹ contra la regina Ysabella, laqual, essendo dentro, s'era partita de quella città, ma di questo non si sà la certeza.

Alli 26 di Febraro s'abrustio la stalla del Gran Turcho in caza¹ dovesi¹ ha brusato tutti li fornimenti de cavali¹ de molta valuta. Li Turchi hanno tal cosa per cativo augurio. Prego la Maestà de Dio, sia questo augurio de l'ultima ruina loro. Già scrisse per altra mia come il Gran Turcho ordino che fusse mandati dela sua corte due millia cavali¹, mille per Buda et mille per Cinque Chiesie², quali si partirano de qui fina le 15 giorni. El beglerbeg dela Gretia non si partira de qui fina la venuta dil Gran Turcho dela caza¹. Deli Ambasciadori de Giorgiani, quale diceva che veranno, non se dice altro per

hora, non si sa altro. Questo sapero alla giornata, avisaro Vestra Maestà. Hora prego la Maestà del Signor Dio, sia sempre in agiutto della Maestà Vestra. D'Andrinopoli, alli XXVIII di Febraro del LVII.

[...]³

Adresa, pe verso: Domino Francisco Straub amico honorandissimo.

Însemnări contemporane, pe verso: Allate 8. Aprilis 1557.

Explorator secretus de ultima Februarii 1557.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 1 (1557 I-VI), fol. 35 și 38; original cifrat cu transcrierea între rânduri; pecete de închidere.

- o copie contemporană (text cifrat cu transcrierea între rânduri) la fol. 36-37/c. 41-42.

Microfilme Austria, rola 348, c. 39-40.

¹Astfel în text.

²Quinqueecclesia = Fünfkirchen = Pécs (Ungaria).

³Text cifrat (2 rânduri) nedescifrat.

127. 1557 martie 31, Adrianopol.

Ali XXV de Marzo fu l'ultima qui sarà copia d'essa, poi avisaro Vestra Maestà. Questo ho saputo fina questo giorno.

Alli 21 de Marzo il Turcho viene qui dela caza¹, dove ha da star 20 giorni, poi andara in Constantinopoli.

Ali 21 di detto viene un homo d'Ali bassa da Buda et disse che la Maestà Vestra non haveva campo grande in logo nissuno. Deta qual cosa, il Turcho ha hauto piacere. Rustan bassa ha ditto al Ambasciador de Franza, che fra pochi di vera Francesco Bebeck, qual vien per iurar fideltà al Gran Signor et lamentarsi de Petrowyth. L'Ambasciador ha risposto, che lui ha negociato con Petrovich per nome del re de Franza et l'ha trovato tanto homo da bon, quanto si e al mondo, ma il Bebeck non e tropo¹ fidel e che non dia l'orechia a Bebeck contra Petrowyth. Rustan bassa non gli ha risposto. Il Turcho ha inteso da Italia come la gente dil re di Francia ha preso per forza Valentia et che la gente del Papa ha recuperato Hostia e che la tregua e rotta. Rustan passa ha scritto una litera al bassa de Buda novo come sara gionto a Buda, ve da far che la Maestà Vestra non habia causa de far gente, ne movesta per questo anno, acioche il Gran Signor possa riposar essendo hormai vechio, considerato lui esse prudente, l'ha fatto mandar in governo de Buda, et che spera se Ally passa ha mitizato fuoco, che lui lo smorzara. Il Ambasciador de Franza anchora non ha ottenuto l'armata. Rustan bassa gli ha ditto darli la risposta a Constantinopoli. Li Ambasciadori de Vestra Maestà stanno al solito a Constantinopoli. Questo ho scritto alla Maestà Vestra alli 25 de questo.

Alli 27 gionse qui Mahmuth Dragoman de Transsylvania et con lui viene un homo del figliol di re Giovan, qual ha portato litere et ha ditto che fina doi mesi veranno li Ambasciadori soi al Gran Signor et portara tributo et che ditto figliol desuiava li soldati Ungari quali sono al servizio della Maestà Vestra, et che ogni giorno veniva qualche uno et che ditto figliol di re Giovan ha hauto alchune minere et saline che se teniva per la Maestà Vestra et che sperava fra pocho tempo havere tutti li logi che sono stati de suo padre et che sono hora nele mani de Vestra Maestà.

Alli 28 ditto Bebeck fu da Rustan bassa, qual gli fece careze et gli ha detto con che condition vol servir al Gran Signor, prima, che tutti soi logi sianno sotto di lui, che nissuno gli dia impazo et se obliga servir al Turcho

fidelmente a ogni guerra et ad ogni impresa in quelle bande; gli ha detto che gli pare impossibile che Vestra Maestà non faccia qualche movesta, perche mai se ricorda che soldati siano stati pagati d'inverno se non questa volta. Ha detto anchora che molti baroni de Vestra Maestà venunt alla devotion del Gran Signor et che il primo sara bano di Croatia, qual bano ha scritto una lettera a Aly bassa et al Bebeck; hà scritto anchora che vera alla devotione dil Gran Turcho et lo servira con la conditione che sa Bebeck. Mechmeth, voivoda de Aly bassa, ha confermato queste parole del Bebeck et hà ditto ch'el bano, come sapera che Ally passa sia in Bossna, comenzara a trattar la cosa. Sono sei giorni come il Gran Turcho e amalato et sta in letto.

Alli 29 de ditto vienen de ditto lettere al Ambasciador di Franza, come la gente franzese ha preso due terre apresso Milan, una Cortuna et l'altra Sala, et che la Maestà Caesarea voleva mandar il sceptro ali elettori del Imperio et che loro eran per mandato ala Maestà Vestra et che gli stati del Imperio hano concesso ala Maestà Vestra CCCCC mille scudi et XXX mille pedoni per recuperar Hongaria et che il re di Spagna faceva gran provision contra li re di Francia et che a Ingelterra era publicata guerra contra Franza. Il Bebeck anchora non e stato dal Turcho per esser amalato, come andara et questo parlaranno. Tutto questo io sappio anchora alla Maestà Vestra. Me ha detto Mechmeth vaivoda che mai ha hauto risposta dela lettera che ha scritto al signor Sforza. Dio conserve la Maestà Vestra et la faza monarcha del mondo. Adrianopoli, ali XXXI di Marzo del LVII.

Adresa, pe verso: Domino Francesco Straub, mio honorandissimo

Însemnări contemporane, pe verso: Allatae 8. Maii 1557.

Explorator secretus de ultima Martii cum postscripto de 1. Aprilis 1557.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 1 (1557 I-VI), fol. 62-63; original cifrat, cu transcrierea între rânduri; pecete de închidere.

Microfilme Austria, rola 348, c. 63-65.

¹Astfel în text.

Pe o filă separată (fol. 63), următorul *postscriptum*:

Hogi scrivo adi primo April. Il Bebeck e stato da Rustan bassa et gli ha dato una scrittura in laqual se lamenta de Petrowyth molto et dice che non e fidel al Gran Signor et che non hà nessuna fede et se fusse fidel saria vegnuto al Gran Signor, ma, non essendo fidel, non gli basta l'animo a comparer davanti al Gran Signor. Et se il Gran Signor compertara che detto

Petrowyth sia Governatore del figliol di re Giovan, se perdera presto a Transsylvania, ma si il Signor vora che lui, cioè Bebeck, sia suo governador, senza dubio conservara Transsylvania et acquistara il resto de l'Hongaria, perche lui ha gran seguito et ha modo, et quando li Hongari saperanno che lui sia gubernadore del figliol di re Giovan, tutti veranno a servir al detto figliol. Quelli che hora serveno alla Maestà Vestra non aspettano altro che sentir tal nova, perche nissuno non voria esser sotto del Petrowyth, essendo egli e debil dil condition et homo pessimo. Et tutto le parole che ha detto il Bebeck à Rustan bassa in questa materia, tutte le ha confirmado Mechmeth vaivoda per nome de Aly bassa. Rustan ha risposto, che fara ogni cosa saper al Gran Signor quando se levarà de letto. Sua Alteza poi fara quello li parera et non altro. Adi primo April del 57 in Andrenopoli.

128. 1557 aprilie 15, Adrianopol.

Alli cinque d'Aprile il Bebeck baso la man al Gran Turcho et stette pocho dentro. Io ho inteso che il Gran Signor non gli ha ditto nessuna parola. Quella sera il Gran Turcho gli mando a donar doi cavali, uno con una sella che valeva cinque ducati et una catena d'oro che val trecento ducati, et altro cavalo con la coperta de lana et gli mando diece veste de panno d'oro che tutte valeno cento ducati. El presente che ha fatto Bebeck al Gran Turcho et ali 4 basse in tante coppe d'argento non passava doi millia ducati d'oro. Quella sera medesima il Bebeck ando da Rustan bassa, dove stette in sua camera de tre hore et ha detto a Rustan bassa che il Petrowyth lo voleva far amazar à tradimento in Transsylvania, se un Hungaro non l'avisava et che di questo fatto la regina Ysabella era contenta et che lui subito ando alla regina et gli disse la cosa. Allora la regina giuro che non sapeva niente di tal cosa. Poi la regina subito mando à chiamar Petrowyth, qual non volse venir. Vedendo, disse il Bebeck, tal cosa, si parti subito et ando a Buda. Ha detto anchora à Rustan bassa che Petrowyth ha cavato da Transsylvania CCC mille ducati et non ha spese C mille; il resto ha robato detto Petrowyth. Ha detto il Bebeck, se sara fatto governatore del figliol di re Giovan, al'hora il Turcho potra dir sicuramente che Transsylvania è sua et che fra pocho tempo gli mandara Petrowyth nele mane et acquistara l'Hungaria per il figliol di re Giovan senza che il Turcho se mova di suo logo. A lui basta il beglerbeg de Grecia e quel campo che e dil Turcho in Ongaria con Moldavi et con Valachi, perche facil lui fara guerra con Thodeschi. Detto Bebeck ha dimandato in gratia dal Gran Turcho Zay Ferenz, Ambasciador de Vestra Maestà, dicendo che detto Zay Ferenz e suo amico grande et sara servitor del figliol di re Giovan et subito andara in Transsylvania et potra giorar assai [al] figliol di re Giovan. Ha risposo di lasarlo et lo mandara col'Ambasciador di detto figliol quando vera de Transsylvania.

Alli 6 d'Aprile Bebeck fu licentiat dal Turcho et il Turcho gli ha concesso tutto quello che ha dimandato.

Alli 7 de ditto furno fatte lettere dal Turcho alla regina et suo figliol et a Kendy Ferenz et ad altri principi de Transsylvania, dicendo il Turcho haver fatto Bebeck governor et consigliere di re Stephano et della Transsylvania, che loro lo debbano accettar et cognoscer per tal et non far altrimenti sotto pena della sua disgratia et che Petrowyth stia in quel luogo che gli ha concesso il Gran Signor et che non se impedisca in nissuna cosa. Ad instantia de Bebeck, il Turcho ha mutato Hamzabey per haver detto il

Bebeck mal de lui. Detto Bebeck alli 12 d'April se parti de qui et ando verso Moldavia, de li passara in Transsylvania. Con lui ando Mahmuth Dragoman, qual viene de Transsylvania. Mehmeth, vaivoda d'Aly passa, fu fatto capitaneo del'armata che ha il Turcho nel Danubio. Bebeck ha ditto a Rustan bassa che tora le minere ala Maestà Vestra senza gran difficoltà. Questo anno il Turcho non mandara campo in quelle bande per esser carestia, ma in caso che Vestra Maestà facesse qualche movimento, saria mandato il beglerbey de Grecia et non altri quando il Turcho non andaria in persona, se ben Vestra Maestà tolesse Buda, perche ha paura de soi figlioli che non gli tolgiano il regno, perche facilmente gli potria intravenir quando lui se slargasse troppo.

Sono venute nove de Babilonia, che l'Ambasciador del Persiano veniva al Gran Turcho et non si sa perche. Come sapero, avisavo Vestra Maestà.

Alli 10 de detto l'Ambasciador del re di Francia ha detto a Rustan bassa d'haver havuto nova, come monsignor de Guisa e gionto in Anchona con XL millia homeni, che poi vol passar a Neapoli, cioè far l'impresa se gli reuscira.

L'huomo che viene dalla regina Ysabella, quando vide far il Bebeck governador de Transsylvania, ando da Rustan bassa et gli disse che il Turcho non doveva far governador de re Stephan et de Transsylvania, perche hora mai è grande et sufficiente à governar soi loghi et à elegersi consiglieri. Bebeck non è fidel; due volte fino qui ha ribellato. Rustan bassa gli ha risposo che il Gran Signor hà fatto per ben tal elettion, perche Bebeck è homo de guerra e soldato et gli acquistara tutta l'Hungaria al figliol di re Giovan, perche haveva favor deli baroni. Petrowyth hormai è vechio et quando re Stephan vedesse qualche manchamento deli suoi consiglieri, non salo all'hora adoperar la spada et castigarli. Questo homo de la regina Ysabella si parti tre giorni avanti del Bebeck et ando via. Io ho inteso da grandi à far discorso sopra el Bebeck, dicendo o Bebeck sara tossegato in Transsylvania, overo lui tossegara il figliol di re Giovan per farse signor de Transsylvania, perche, quando manchasse questo figliol, il Bebeck saria confermato dal Turcho, ma comunamente dicono che Bebeck sarà spedito stante la inimicitia che l'ha con Petrowyth et con Kendy Ferenz. Mehmeth, vaivoda d'Aly bassa, disse che Bebeck dette cinque Christiani Todeschi a un Turcho per un cavallo et disse che adesso do cinque, ma spero in Dio darli venti per un cavallo. Frà pocho tempo questo can ha promesso qui, che gli basta l'animo de far cose grandissime et gran ruine. Forse Dio ruinara lui et

la cosa sua. L'Ambasciador de Franza ha detto gran mal a Rustan bassa de questo can, ma non fatto niente. L'Ambasciador de Franza ha ottenuto dal Turcho 40 galere, ma vorra piu. Io non so se gli haverà piu. Quale se partira per tutto Maggio da Constantinopoli. Altro per hora non si sa. Quello sara alla giornata, Vestra Maestà sara avisata. Dio sia sempre con la Maestà Vestra. D'Adrianopoli, alli XV d'Aprile del LVII.

Adresa, pe verso: Domino Francisco Straub.

Însemnări contemporane, pe verso: Allate 17. Maii 1557.

Explorator secretus de 15. Aprilis 1557.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 1 (1557 I-VI), fol. 69 si 73; original cifrat, cu transcrierea între rânduri; pecete de închidere.

- o copie contemporană la fol. 75-77/c. 75-77.

Microfilme Austria, rola 348, c. 69-71.

129. 1557 iunie 8, Constantinopol.

Alli XXV de Magio fù l'ultima mia, in laquale avisai Vestra Maestà quello era occorso. Dapoi in Adrinopoli son venuti tre Ambasciadori insieme: uno della regina Isabella, l'altro de suo figliol et il terzo del populo di Transsylvania, quali hanno portato otto millia ducati per tributo, dicendo che fina un mese mandaranno anchora doi millia ducati, et hanno pregato Rustan bassa, che parli al Gran Signor, che dovesse lassar il tributo de tre anni, perche il figliol de la regina è povero et non ha dinari. Rustan bassa ha riposto che non parlino di questo, che lui mai dira tal cosa al Signor. Poi delli Ambasciadori se hanno lamentato à Rustan bassa del Bebeck, dicendo ch'il Signor non doveva far il Bebeck governor de Transsylvania, uno che sempre è stato traditor. Rustan bassa ha risposo, che il Signor ha fatto il Bebeck governor del figliol di re Giovan per sua utilità, perche il Bebeck è homo da far gran beneficio à detto figliol et se per avanti ditto Bebeck hà fatto qualche cosa, l'hà fatto perche non poteva far de mancho, ma adesso sarà fidel al Signor et al re Stephano. Pero il Gran Signor ricomanda detto Bebeck al re Stephano et alla regina et à tutto il populo de Transsylvania et che detto figliol regio lo debba acettar per suo consigliere, perche quando non lo accettasse et che lo metesse in desperation, che ditto Bebeck se accordasse con la Maestà Vestra, gli daria da far, ma quando l'havera acetato et poi se vede qualche cattivo portamento da lui, che lo castiga. Il Gran Signor sara contento, ma hora il Gran Signor vole che ditto Bebeck sia acetato per consigliere del re Stephano. Queste parole ha ditto Rustan bassa alli 3 Ambasciadori, quali sono partiti et andati via.

Alli 3 de Giugno il Gran Turcho gionse à Constantinopoli con tutta la sua corte, salvo che in Andrinopoli resto il beglerbeg de Grecia per rispetto, se la Maestà Vestra facesse qualche movesta potra piu facilmente andar in Hungaria. Il Gran Turcho con gran pressa fa armar vinti galere, quale in otto giorni saranno in ordine et andaranno a trovarse con le quaranta quale sono à Galipoli. In tutto sarano LX galere. Dove voglia andar questa armata, nissuno no lo sa de fora. In la corte dil Turcho se ragiona à tre modi: uno è, che dicono andara à lor Segna et Fiume, perche gli Usckoki hanno sachegiato Macarica, dove hanno fatto gran danno, per laqual cosa il sanziacko de Clissa et de Chertzego hanno scritto al Turcho, che se mandara l'armata et loro per terra toranno quelli lochi et descinderanno li Uskoki. Altri dicono, che va solamente per guardar li lochi del Gran Signor del armata dela Maestà Caesarea. Altri dicono, che le un Pulese, qual e venuto

scosamente et ha promesso à dar ali Turchi Santa Maria de Treviro. Di tal, che la certeza non se puol saper, ma à me ha affermato uno homo de conto, che l'armata non andara a Segna, ma disse che in Puglia potria andar facilmente.

Alli 6 de Giugno e venuto un Hungaro, qual e scampato del campo dela Maestà Vestra. Dice, che la Maestà Vestra haveva parechiato campo per mandar ali danni de Bebeck, ma prima vol veder quello fara il Gran Signor deli soi Ambasciadori.

Ali 7 de Giugno viene un posta de Moldavia in otto giorni. Non si sa anchora quello vole.

À ditto, il re de Mengerlli baso la man al Gran Turcho et gli dono una taza de balaso, quale dicono esser de gran valor et molti panni de seda et dicono che il Gran Turcho li dara se galere alli danni di Cerchassi.

Li Ambasciadori della Maestà Vestra stanno al solito, anchora Rustan bassa non gli ha fatto chiamar dapoi che le venuto, ma io hò inteso che presto daranno la risposta al huomo de Comar, qual porto le lettere dela Maestà Vestra, Questo homo sta insieme con gli Ambasciadori della Maestà Vestra. Altro per hora non se dice. Quello sapero alla giornata, avisaro Vestra Maestà. Il Signor Iddio sia protettor della Maestà Vestra. Alli VIII de Giugno, Constantinopoli LVII.

Se dice ch'el Ambasciador del Persiano sara presto qui.

Adresa, pe verso: Domino Francisco Straub, mio honorandissimo.

Însemnări contemporane pe verso: Allatae 16. Julii.

Explorator secretur de 8. Junii 1557.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 1 (1557 I-VI), fol. 112-113; original cifrat, cu transcrierea între rânduri; pecete de închidere.

Microfilme Austria, rola 348, c. 108-109.

130. 1557 iulie 16, Constantinopol.

Ali VIII de Julio fù l'ultima mia in laqual avisai Vestra Maestà quello era occorso. Per questa Vestra Maestàsara avisata come li Ambasciadori de la Maestà Vestra stanno al solito. Se hà inteso che la gente de Vestra Maestà ha fatto alcuni danni ali Turchi in Hungaria e per questo il Gran Turcho ha suspeso de licentiar detti Ambasciadori.

Ali diece de Luglio venereno homeni de Transsylvania, quali dicono che il Bebeck anchora si trova in Moldavia. Non si fida intrar in Transsylvania, perche l'è mal voluto da tutti in Transsylvania. In questa corte molti hanno opinione, che detto Bebeck, vedendosi à questi cativi termini, facilmente accordara con la Maestà Vestra. Un huomo dil Gran Turcho, qual e stato in Transsylvania, ha ditto a Rustan bassa come gli baroni de Transsylvania e tutto quel populo mormorava contra la regina Ysabella et suo figliolo e Petrowyth, dicendo che loro diceva quando sara intrati in Transsylvania, il Gran Signor li renderia Lipa e Themeswar, et recuperaria altri lochi che sono in Hungaria, quali sono stati de suo padre. Adesso se vede tutto al contrario. Il Turcho non rende niente, ne anche se ricupera cosa alcuna e bisogna cavar tanti dinari del paese per pagar tributo al Gran Turcho et per le spese grande che fanno la regina Ysabella et suo figliolo, talche Transsylvania non puol comportar tanto peso et per questo tutti mormorava. Rustan bassa per questo se dubita et ha mandato lettere in Transsylvania.

Ali 12 de Luglio chiamo Rustan bassa l'Ambasciador de Franza et gli disse haver inteso che il re de Franza tramava pace col re di Spagna et d'altra banda domanda l'armata de Gran Signor. L'Ambasciador gli ha risposo che lui non creda tal cosa, ne mancho il re di Franza gli scrive de questo, et havendoli parlato Rustan bassa in colera superbamente. L'Ambasciador gli ha risposo, che parendoli che faza cattivo officio, gli debba dar licenza et che non lo strapaza cosi. Rustan passa poi ha ditto d'haver lui inteso et pero li dice, ma il Gran Signor ama molto il re di Franza et per amor suo tiene tanta armata fora, con tanta spesa, laqual armata se trova al isola de Samo, apresso Chio, e aspetta l'ordine del Turcho.

Ali 15 de Luglio il Turcho mando un suo chiausso ai signori Venetiani per alcune differentie che hanno in Dalmatia.

Per il passato scrissi alla Maestà Vestra come se aspettava à Constantinopoli l'Ambasciador del Persiano. Hora ho saputo da buon logo, che detto Ambasciador è stato retenuto à Erzrum per commission de Rustan

passa, perche Rustan bassa ha saputo come detto Ambasciador veneva per domandar dal Gran Signor la città de Van et altri lochi che il Turcho gli ha tolto, altramente non intenderia la pace; presto se sapera quello, voranno deliberar et del tutto Vestra Maestà sara avisata. Dio sia in agiuto dela Maestà Vestra. Da Constantinopoli, alli 16 Julii LVII.

Questa matina ho scritto la copia di questa et la mando per via de Ragusi a Venetia, che de li sia mandata ala Maestà Vestra. In questa hora ho parlato con uno qual vien per le poste da Erserum. Dice che l'Ambasciador del Persiano si ha partito de quel logo e fina XV giorni sara à Constanti-nopoli; gionto doman gli parechiara logamente non altro. Alli 16 Julii.

Adresa, pe verso: Domino Francisco Straub, mio honorandissimo

Însemnări contemporane pe verso: Allatae 19. Augusti.

Explorator secretus de 16. Julii 1557.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 2 (1557 VII-XII), fol. 12-13; original cifrat, cu transcrierea deasupra rândului; pecete de închidere.

Microfilme Austria, rola 348, c. 128-130.

131. 1557 august 4, Constantinopol.

Sacratissima Regia Maiestas, domine nobis clementissime!

Ad vigesimum secundum diem Julii orator regis Galliae qui hic residebat proximoque Martio priori successerat subita expeditione profectus est in Galliam, de cuius profectione varia hominum fuere iudicia, alii missum fuisse à principe Turcarum, alii non, sed sua sponte suaque privata causa motum accepto commeatu recessisse, quoniam autem per eos dies latentibus authoribus nescimus quid de tractatu seriae pacis Pontificis et Galli cum serenissimo rege Hispaniarum allatum fuerat, ea non incerta late iam vigente fama vires eiusdem regis Hispaniarum et in Gallia apud Picardos, et in Italia tam in Brutiis quam in Insubria esse superiores, iudicaverunt initio multi eundem oratorem iam in occulto satis habere libertatis suae causa mature sese hinc subduxisse, ne forte hic eum ipsius pacis confirmatio comprehendisset, postea tamen re melius à pluribus rimata et perspecta, illud tandem omnibus creditum est, missum fuisse à principe Turcarum ad ipsam pacem perturbandam, quod ea magnopere sollicitaretur et esset anxius, promissa enim et regi ad insequente annum expeditione sua in Hungariam et in Gallia classe quantam maximam facere poterit, contatus est eum totis viribus à memoratae pacis consilio revocare.

Venerant sub hoc tempus et à regina Ysabella atque filio eius nuncii Lyppam ac Themeswarium limites eius, adhuc eo tum ad Transsylvaniam adiunctos, quando exacti sunt Buda postulant, quibus respondere passae revera, ea dua loca fuisse illis in possessionem cum Transsylvania attributa eadem tamen, quoniam sua culpa amisissent, principem Turcarum denuo ab hostibus et negotio et detrimento suorum militum non exiguo recuperasse eosque id probe scire, verum irent et Giulam caperent, quemadmodum caepere Waradinum, postea visurum principem, quid erit sibi hac de petitione illorum faciendum, in eius siquidem potestatem esse eadem loca illis reddere et non reddere et tametsi benignus sit imprimis et munificus, nescire tamen se quid tum demum sit factururus, tristes hoc responso et apparenter indignati non sine testibus nuncii auditum est eos dixisse recedentes, duos fuisse qui illos ea spe limitum replevissent, Gallum et Turcam eaque fiducia non solum reginam Ysabellam cum filio in Transsylvaniam redire illectos, sed etiam Transsylvanos ad eos recipiendos inductos, potissimum tamen authore Franciae rege. Caeterum, quam iam de permissione alterius dudum desperassent hoc nominato principe brevi se alterum quoque, videlicet Francie regem, tentaturos, num premissorum

meminerit, quibus si ipse quoque satisfacere aut non poterit aut noluerit, certum est Transsylvanos sententiam mutatuos, ex quo quid suspicari possit Maiestatis Vestrae est et iudicium et censura.

Nos, ut ad actionem muneris nostri iam veniamus, prima die huius mensis, cum nunciasset Rustano passae, vellet iam tandem ultimae expeditionis nostrae serio curam assumere scireque quod hic tam diuturna nostra detentio communibus rebus nullum esset commodum allatura, ea ipsa die privatim nos accersivit, ubi non longa prefatione usus, hanc nobis expeditionem fecit, voluntatem esse principis Turcarum, ut Maiestas Vestra primo quoque tempore deductis ex arce Zygeth munitionibus ac praesidio, eandem quoque demoliatur et solo aequet simuloque ut et duorum annorum honorarium munus, quod pendendum restat, ad Portam eius mittat et deinceps, quod futurum erit annum augeat, sic demum eundem principem Turcarum Maiestati Vestrae eam Hungariae partem positam inter se et illam limitibus permissurum quam in praesentia teneret secumque perpetuam pacem his conditionibus facturum, quibus priorem fecerat et de hiis Maiestatem Vestram edocturi Verantius et Zay redirent, Augerius hic remanserit perfecturus reliqua quae consequerentur.

Hac expeditione, ut quae videretur minus esse ex sententia emanata Maiestatis Vestrae non contenti, clarius inicio informari volumus de possessione limitum quos attigerat, ut postea nos etiam clarius ei explicaremus quosnam limites Maiestas Vestra quoque regeret et quid esset censura de tollendo Zygetho. Interrogato itaque quibus locis et cuiusmodi essent limites posituri, respondit, permissis omnibus in potestate Maiestatis Vestrae quae hoc tempore possideret et in manu sua haberet, visuros de hiis postmodum utriusque partis commissarios viros bonos, regni peritos et in dignitate constitutos.

Tum nos solliciti aut de pace honesta resolutaque aut de dimissione expedita, quia non explicaverat de quo nos optabamus et res postulabat, diximus principem Turcarum de honoraria duorum annorum intermissa pensione deque ordinaria quae imposterum annuatim pendi debebit, non oportere esse sollicitum si modo eam pacem cum Maiestate Vestra confecerit, quae constans atque honesta erit, verum meminisse ipsum Rustanum passam sic principem Turcarum reginae Ysabellae Transsylvaniam reddat à Maiestate Vestra voluisse, ut quicquid Hungariae extra Transsylvaniam esset, exceptis his quae Magnitudo Sua obtineret ad vicissim Maiestatis Vestrae ditionis ac iuris censeretur et pacifice uti antea possideret, quare nunc etiam alia ab Eius Magnitudine non exigere quam

haec ipsa in quibus Cassoviam, Muncatz ac Huztham, Waradinum, Giulam et alia plura loca per eam regni partem induciarum istarum tempore in controversiam attracta partimque adempta, partim infesta obsessaque hostilitate detinentur intelligit, eaque causa instare nos pro gratiosa expeditione, scientes Maiestatem Vestram Zygethum nulla ratione sublaturam, nec fore huiusmodi conditionibus contentam, nisi et Zygethum suo loco salvum permanebit et de Cassovia, Waradino, Giula et aliis supramemoratis locis Transsylvaniae conterminis equum responsum acceperit, quum interim nec Verantius, nec Zay sint huiusmodi ad Maiestatem Vestram conditionem pacis perlaturi, ut quam scirent non esse admissuram nisi coacti, nolentes et hic vanam aliquam spem illis relinquere, rem forte fortuna Maiestati Vestrae ratam fore et ad eandem vento deferrent talia, unde et honoris sui detrimentum facere et gratiam eiusdem offendere potuissent.

Simili modo Augerius quoque id displicere sibi declaravit, quod scilicet hac ratione dividere nos non deberent, pace scilicet pendente et adhuc incerta, idque expresse fieri contra mandatum Maiestatis Vestrae, cum pax facta non esset sollicitum detrectaturus aut à Maiestate Vestra iniunctum sibi atque impositum. Caeterum, si aptatiorem expeditionem facturi non essent nobis, se quoque cum collegis dimissionem postulare, sin ea negaretur sibi, sollemniter protestaturum in Divano et tum etiam protestari hic se imposterum non aliter remansurus, quod coacte et propter omnem suam voluntatem. Quae autem essent reliqua à collegis non dissenturum. Passa tum summa comitate familiariterque Augerium allocutus, ut aequo animo apud principem Turcarum permanere per hoc tempus non gravaretur, omni illi tum libera tum segura fore seque in fratrem et amicum plusquam germanum pollicens, simul postremo omnes est identidem cohortatus, ne eius consilio atque huic paci quam ipse (per caput suum iurando) inciis reliquis passis, non sine negotio et sollicitudine sua, opere vero mulierum à principe impetrasset, refragaremur nec bello iamiam impendenti prius daremus causam, quam has ipsas condiciones pacis Verantius et Zay ad Maiestatem Vestram profecturi detulissent, omnes enim totis viribus urgebamus ut aequiora nobis panderet plusculum quam ibidem coram passa in deliberatione cunctati, quod ita subito ad assentiendum huiusmodi expeditioni nequiveramus induci, dimisit nos in alium congressum, re dilata nobis haudquaquam invitis, quia interpretem latinum non habueramus sed Hungarum, quem passa clam Polono adesse iusserat, sua quadam latenti causa, qui quidem quanto usui erat passae tanto nostro non erat, quod

Augerius illum non intelligebat, nec eius opera uti poterat quando maxime fuerat necessaria, hoc tamen biduo habita cura de latino eoque solito nostro interprete, denuo passam adibimus, ubi clarius acto negotio tam de Zygetho quam de reliquis locis supramemoratis dabimus operam, ut singulatim ad illud totum quod iam in regno Maiestati Vestrae obtulerunt, de his etiam particularibus intelligamus pleniorque informationem Maiestati Vestrae Verantius et Zay perferre possint, nec id existimavimus, nos nisi necessario et oportune facturos, quandoquidem ipsa res et ad conclusionem caepit iam appropinquare et potestati Maiestatis Vestrae ad accipiendam vel non accipiendam relinquitur, eoque animo et Verantius et Zay sunt *cum*¹ hac facultate redeundi, quicquid etiam imposterum passae responderint non intermittant, cum ob mandatum postremum Maiestatis Vestrae, tum ne in novas horum pedicas incident pertinacia minime utili et interim, postquam sic Turca velit, ne hic legatus Maiestatis Vestrae in omnem eventum desit et ex iis qui redibunt maius fortasse domi commodum accipiet, quam si diutius tanto cum comitatu apud hos frustra tenerentur, quum alioqui etiam imposterum omni tempore laborare et periclitari pro voluntate Maiestatis Vestrae nunquam sint defuturi.

Verum hoc tempore intervenit et orator Persae, nudius tertius Constantinopolim intravit magnusque sermo est, non prius eos de industria expeditionem facere nobis voluisse, quam ipse appulisset, quod ipsorum fortasse quidpiam interesse putarint sic fieri debuisse, nos etsi Amasianum fere tempus ab oculos habemus consyderemusque² quid *in*¹ utramque partem possit accidere, habito tamen mandato Maiestatis Vestrae, finem re etiam infecta his nostris actionibus imponendi discrimen experiri in negotio prorsus ignoto et dubio non sumus ausi, cum alioqui vix quisquam est qui cum principem arma contra hunc motura existimet, donec sedere eum domi intellexerit. Nam seniore Persam procul dubio pacis esse studiosum non obscure ferunt, filium vero *begi*¹, sed cum longe ultra Parthiam abesse ibidemque cum finitimis assidue decertare nullumque patri merem gerere, quicquid tamen hoc interim cum oratore Persae tractabitur, post discessum Verantii et Zay sedulo curaturum Augerium. Deus Maiestatem Vestram servet atque secundet. Datum Constantinopoli, quarta Augusti anno salutis 1557.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Regiae Maiestatis
servitores subiectissimi,
Ant. Verantius, episcopus Quinqueecclesiensis
Franciscus Zay de Chemer

Augerius de Busbeckhe

Moturos autem hinc Verantium et Zay ad summum die XV^a currentis
Deo dante speramus, nisi quid aliud intervenerit.

---

*Însemnare contemporană pe verso: Exemplum literarum*¹ oratorum Sacrae Romanorum
Regiae Maiestatis in Turcia existentium ad Maiestatem Suam, de 4. Augusti 1557.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 2 (1557 VII-XII), fol. 19-23; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 348, c. 133-137.

¹Scriș deasupra rândului.

²Astfel în text.

132. 1557 decembrie 11, Adrianopol.

Alli 20 de Novembre fù l'ultima mia. Ali 22 de ditto gionse qui, in Andrinopoli, un huomo del bassa de Buda. Quel huomo è stato con gli Ambasciadori dela Maestà Vestra et porto lettere dela Maestà Vestra al Turcho et suo Ambasciador. Questo huomo disse à Rustan bassa, che la Maestà Vestra feze consiglio tre giorni et poi fece far le lettere, et che a lui la Maestà Vestra haveva fatto bona zera. Rustan bassa ha havuto piacer de le lettere de la Maestà Vestra. Questo io ho inteso da bon logo. La matina il Gran Signor ordino che fusse chiamato l'Ambasciador dela Maestà Vestra, l'aspetta de di in di. Li giorni passati viene un homo dela regina Ysabella et disse come la Maestà Vestra haveva in ordine molta gente et che lei, dubitandosi di ciò, ha dimandato agiuto al bassa de Buda et a quelli sanziacki et loro non hanno voluto dargli agiuto alcuno, dicendo che la Maestà Vestra potria voltar la gente alli danni del Gran Signor et per questo rispetto hanno scusato. Rustan bassa ha risposo, che loro han fatto ben à non lassar le frontiere sole, che cosi il Gran Signor ha mandato litere ali Moldavi, che diano agiuto ala regina Ysabella quando lo rechiedera. Quest'huomo dela regina Ysabella disse come il Bebeck era à Buda et che voleva andar dala regina et la regina et suo figliol gli faranno bona ciera per amor del Gran Signor. Poi, alli 26 de Novembre, viene un altro homo di detta regina, qual disse che la regina ha saputo de certo che la Maestà Vestra gli vol dar fastidio, per laqual cosa gli fecero lettere al Moldavo come in prima, che lui gli da agiuto, ma questo homo non si contento et fece gran instantia che gli dessero lettere al bassa de Buda et a quelli sanziacki, che dessero agiuto ala ditta regina Ysabella. Rustan bassa prima non voleva, poi fece lettere al bassa de Buda et gli sanziacki, che dessero agiuto ala ditta regina potendo, ma se si dubitano de quelli confini, non lassino li logi vadi, ma, potendo dar agiuto commodamente ala regina Ysabella, non manchino da farlo. Con queste tal lettere l'huomo de la regina si parte doman.

De qui se dice che l'armata uscira à tempo novo et che sara 120 galere, ma anchora non comenzono far provision d'homeni de remo. Quando comenzerano far provision, la Maestà Vestra sara avisata. Da Persia non se dice cosa alchuna. Da Franza fa uno mese apresso che non e venuto ne

lettere, ne homo, n'alchuna nova. Suo agente è venuto da Constantinopoli.
Altro non se dice per hora. Alli XI de Decembre del LVII d'Andrinopoli.

Adresa, pe verso: Domino Francisco Straub, mio honorandissimo

Însemnări contemporane pe verso: Allatae 12. Ianuarii 1558.

Explorator secretus de XI. Decembris 1557.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 2 (1557 VII-XII), fol. 139; original cifrat, cu transcrierea deasupra rândului; pecete de închidere.

Microfilme Austria, rola 348, c. 237-238.

133. 1558 februarie 5, Constantinopol.

Hieri hò scritto ala Maestà Vestra. Hora sapera come questa matina viene qui Mahmutto, dragoman del Turcho, da Transsylvania, insieme con un homo dela regina. Dicono com'un homo dela Maestà Vestra, cioè capitano nominato Secken Anton, ha combattuto col Bebeck et ch'il Bebeck l'a vinto et che ditto Anton e scampato et s'ha salvato in una forteza qual il Bebeck hora combatte et dico che la regina Ysabella ha in esser 20 millia soldati et ch'el Bebeck e capitaneo de tutti et ch'il figlio del Bebeck fa gente contra suo padre et che la Maestà Vestra era a Posonio dove faceva dieta et provision de guerra et che la Maestà Vestra haveva ali confini de Transsylvania 7 millia Todeschi, per laqual cosa la regina domanda agiuto dal Turcho. Detta regina ha scritto al Turcho et a Rustan bassa come il re de Polonia gli ha promesso di darli agiuto contra la Maestà Vestra. Tutti baroni de Polonia hanno promesso dar agiuto ala regina et suo figliol come a loro futuro re e che il re de Polonia gli ha mandato uno suo camarero per dirgli questo. Io ho inteso queste parole da Mahmuth Dragoman et cosi fina pochi giorni saperemo quello ordinara il Turcho et avisaro la Maestà Vestra, ma tutti in la corte credeno ch'il Turcho dara agiuto ala regina, tanto piu che vede ch'il re de Polonia gli dara agiuto.

De Vlachia viene nova come hanno accettato Myrcze per lor signor et che Socolo e scampato in Transsylvania.

Fin a 3 giorni l'Ambasciador de Franza si parte per Constantinopoli di mettersi in ordine de andar con l'armata et gli sin stato date doe galere per lui et sua famiglia. Non altro. Dio sia con la Maestà Vestra. De Constantinopoli, alli 5 de Febraro LVIII.

Adresa, pe verso: Domino Francisco Straub, mio honorandissimo

Însemnări contemporane pe verso: Allatae 17. Martii 1558.

Explorator secretus de 5. Februarii 1558.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 3 (1558 I-V), fol. 14; original cifrat, cu transcrierea între rânduri; pecete de închidere.

Microfilme Austria, rola 348, c. 269-270.

134. 1558 februarie 11, [Viena].

Cursor sive tabellarius Sacratissime Maiestatis Regie, Ladislaus Zabo, qui fuit missus cum litteris regiis ad principem Turcorum, dicit, se fuisse expeditum ex Buda celeriter per basam et quinto die ex Buda pervenisset Belgradum, navigio illinc ex Belgrado terrestri itinere in equis propriis Belgradi emptis decimo septimo die attigisse Adrianopolim, ubi tunc hyemabat imperator Turcorum, et illo ipso die, qui fuit dies sabbati ante Natalem Domini, convenisset oratorem Regie Maiestatis, Augerium, et exhibuisse illi litteras.

Interim, dum esset in itinere ex Belgrado, processissetque quinque dies versus Adrianopolim, tempore nocturno, dum in quodam hospitio quiesceret, dicit, repente supervenisse cursorem sive chausum ille Turcicum, Oztreff chaux, sive Arpadi dictum, qui cum domino Francisco Zaz oratore ex Buda Viennam fuerat missus. Qui, dum supervenisset invenissetque illic in hospitio hunc Ladislaum, nuntium sive tabellarium Regie Maiestatis, iam sibi prius bene notum, dixisset mox illi: Tu, (inquit), Ladislaë, vadis à Regia Maiestate ad Cesarem Turcorum in negotio pacis conficiende. Et tamen, ex alia parte, rex ipse misit validum exercitum decem et septem millium hominum in Transsilvaniam. Qui exercitus iam reginam Isabellam expulit de Transsilvania provinciamque illam iterum pro rege occupavit et Franciscum Kendy secunde iam prefecit illi provincie et constituit illum vayvodam nomine regio. Propterea videas, tu, quomodo in contrarium laboras pro pace, de qua nil sequetur, sed procuras tibi magnum malum, prout etiam obiciam tibi in curia sew¹ Porta principis Turcorum.

His verbis auditis, tabellarius dicit, se fuisse in magna admiratione si hec ita forent et respondisse chauso illi, eum falsa narrare, neque esse credibile quod Regia Maiestas hoc tempore exercitum quempiam in Transsilvaniam misisset dum indutie tractarentur. Sed chaux ille constanter affirmabat eadem et dicebat, se hec nosse optime, quia mox postquam fuisset dimissus per Regiam Maiestatem ex Vienna venissetque Budam, illinc per basam fuisset missus ad reginam Isabellam, ad quam tamen pervenire non potuisset propter exercitum regium, quem oculis suis vidisset conflictantem bombardis cum exercitu reginae ad quendam fluvium Zamos dictum. Et sic chaux prefatus, consensis equis velocioribus, dispositis abivisset et versus Adrianopolim. Quo discedente, dicit tabellarius, se collocutum postea fuisse cum illo chauso, Berhan dicto, qui illum in itinere comitabatur, datus illi comes Bude, intellexissetque ab illo, quod omnia ea

que Oztreff dixisset fuissent commenta Francisci Bebek, qui hunc Oztreffum decuisset et subarasset, ut currat ad Portam principis Turcorum et talia spargat atque loquatur, acceptis à Bebeko quadraginta aureis, prout Oztreff ille se clare aperuisset ipsi Berhano, comiti tabellarii.

Postquam itaque perventum fuisset Adrianopolim, non statim licuit tabellario accedere hospitium oratoris regii, nempe Augerii, sed per Berhanum, suum videlicet comitem et ductorem, fuit recte ductus ad locum palatii principis, ubi solet fieri consilium, ubi tunc erat Hrustan basa, primus in palatio. Qui, cercionatus de adventu tabellarii, volentis in conspectum illius venire, non admisit illum, sed misso apparitore, duci illum iussit ad hospitium oratoris et custodiri. Sequentem autem die vocatus fuit ad Hrustanum custos ille sive prefectus, qui observat hospitium oratoris iussusque fuit diligenter observare tam oratore, quam etiam hunc tabellarium. Interim, tabellarius, *dum*² litteras regias Augerio reddidisset et de valetudine statuque Regie Celsitudinis et serenissimorum liberorum eiusdem ac regni ab illo percunctatus, omnia, prout se habent, narrasset, coactus fuit unacum oratore, per integros duodecim dies, illic manere, rerum omnium que agerentur ignarus, nisi quod suspicarentur prout res erat, chausum illum Oztreff suis mendaciis infecisse negotium et Hrustanum aliosque magnates sinistre informasse. Post exactos duodecim dies, vocati fuerunt ambo ad domum ipsius Hrustani, ubi tabellario, iusso astare in exteriori domo, orator fuit inmissus saltem in eo, ut litteras regias presentaret. Quibus Hrustano exhibitis, ille quoque sine omni mora et audientia iussus fuit, e conspectu abire, sicque ambo reversi in hospitium manserunt iterum clausi per integram hebdomadam. Qua expleta, vocati iterum sunt ambo ad dominum Hrustan, ubi data fuit *oratori*² longa audientia eo die et iterum tertio die similiter alia audientia. Tertia et ultima audientia data fuit eidem Augerio³ et erat dies Jovis, hoc est feria quinta. Post hanc audientiam, dicit tabellarius, se quoque fuisset vocatum in presentiam Hrustani et dum esset ingressus, invenit bassam sedentem in scamno quodam sive sedili lapideo operto veste rubea, Augerium ibidem sedentem, seorsum in sedili ligneo, operto tapete quodam. Astabant duo, unus interpret, Ibrehyn¹ Dragoman dictus, et quidam factor basse Budensis, quem tenet in curia.

Dum itaque tabellarius astaret et nec interpret ille Ibrehyn¹, qui latine loquebatur, nec etiam factor basse Budensis scirent bene interpretari verba tabellarii, loquentes croatice, tunc Hrustan suo ore, amotis vel silere iussis, ambobus illis interpretibus dixit, se bene scire linguam croaticam et velle

per se loqui. Sicque, advocato tabellario, dixisset ei: Veni (inquit), et adede huc, flecte hic genua et procumbe genibus in terram. Quo facto: Volo (inquit), ut de omnibus mihi dicas veritatem. Primum volo ex te scire, es ne tu servitor et stipendiarius Regis? Sum, ait hic. At ille: Quid tibi dat rex pro mense uno? Octo, ait, aureos. Sed quo genere servicii tu servis? Sum, inquit, in exercitu navali prefectus, vayvoda dictus, unius nazade sive navis. Tum Hrustan: Honestum, inquit, habes stipendium. Deinde Hrustanus dixit: Dic michi, rex vester est ne senex? et cuius etatis? Cui tabellarius: Non est senex, sed est in etate valida et firma satis, nec senili, nec admodum iuvenili, sed mediocri. Iterum Hrustanus: Filii autem regis, cuius sunt etatis? Tabellarius: Etatis (inquit) sunt iam mature, presertim duo illi maiores, etatis ferme huius, cuius me vides esse. Mox Hrustannus: Sunt ne iam uxorati? Unus (ait iste) illorum, senior, est uxoratus. Sed unde (ait ille) duxit uxorem? Cui tabellarius: Filiam Imperatoris nostri Caroli duxit. Iterum ille: Nonne ille est frater regis, quomodo ergo hoc factum est? Sed bene intelligimus, factum hoc est propterea, ne alienus quispiam princeps familie et cognationi illorum *iungatur*². Sed, rogo te, ad fidem tuam, vult ne rex vester facere pacem cum Cesare nostro? Cui tabellarius: Videtis, quia rex noster propterea mittit huc tocies suos oratores et tabellarios, quia pacem bonam et licitam optat, sed vos estis in causa, qui tam diu soletis tenere hic illos oratores, prout etiam Franciscum Zay tenuistis et non wltis¹ pacem. Ad hec Hrustanus: Iam tamen (inquit) Cesar queque et Imperator noster wlt¹ pacem, dummodo rex vester velit. Et ex nunc Magnitudo Cesaris nostri iubet et ego quoque iubeo firmiter omnibus per Ungariam begis sive prefectis locorum nostrorum, ut firmas teneant ubique inducias cum subditis regis vestri scribunturque nunc litere ab hinc, ex Porta, omnibus illis et basse Budensi et aliis omnibus per Ungariam, quin et filio regis Joannis et basse Boznensi et Sclavonico et omnibus aliis, ne audeant ullo modo violare ipsas inducias. Et si aliquis subditorum Imperatoris nostri ausus foret illas violare, tunc rex vester per literas vel hominem suum informet Imperatorem nostrum et me. Ego bene puniam illum et si non punivero, tunc rex vester nullum unquam verbum michi credat. Surge, igitur, et discedatis, neque hic amplius tardes.

Quo dicto, literas omnes assignavit factori illi basse Budensis, qui illas postea assignavit Berhano, comiti sive conductori tabellarii.

Narrat deinde idem tabellarius, quod postquam hoc modo dimissi fuissent à conspectu Hrustani venissentque ad hospitium, tunc crebri veniebant qui sollicitabant discessum ipsius cum suo Berhano, ita quod diceret Augerius, se non putasse ita cito futuram relationem hanc et

propterea non potuisse scribere que erant necessaria vixque unum diem tunc immediate sequentem, feriam sextam, quasi suffuratum pro scribendis literis.

Ante digressum, Augerius orator interrogavit tabellarium de rebus Ungaricis et signanter de hoc, an modernus bassa Budensis, Kazom, videatur aprior, qui maneat Bude vel autem ille prior bassa qui fuerat, nomine Tuigon. Nam si sciret quem illorum mallet Sua Maiestas, se posse tractare cum Hrustano de illo preficiendo. Tabellarius vero dicit, se quidem de voluntate Regie Maiestatis nil intelligere hac in re, se tamen putare, apriorem esse modernum Kazom quam illum priorem Tuigon.

Dum tabellarius esse Adrianopoli, habuit et ipse colloquium cum quodam Philippo Mykola, qui alias militasset in exercitu regio navale Strigonii fuissetque prefectus unius nazade et habuisset sub se hunc tabellarium, tunc decurionem. Qui Philippus est nacione Ungarus, Zegedini oriundus, captus sub Buda, nunc iam effectus servitor Hrustani, inter custodes janue et porte ipsius, qui semper optat liberacionem et fideliter servit oratoribus Ungaris ubi potest. Iste, igitur, Philippus habet intimam amiciciam cum quedam eunucho Hrustani, qui et ille eunuchus est nacionis Selavonice, solitus admitti eciam ad interiora et secreciora negocia Hrustani et uxoris et eciam tractatum. Ab hoc eunucho intellexit Philippus, que postea cum tabellario, hoc ipsi vetere amico et commilitone, secreto contulit multa et inter alia dixit, non ita diu, presente eunucho, venisse oratorem regis Francie ad colloquium cum Hrustano, domi, et locutum illi fuisse multa nomine regis sui Frantie, promittendo multa et loquendo fere in hoc verba: Rex (inquit) et dominus meus, rex Frantie, ita dicit, quod ipse post Deum altissimum neminem habet in terris à quo posset expectare auxilium et consolationem in hac sua presenti magna necessitate, nisi à Magnitudine potentissimi principis vestri et à Tua Magnificentia, cui uni plurimum semper confidit et in quo omnes spes suas habet repositas, precatur igitur pro Deo et pro fide illa qua se, potentissimus princeps, obstrinxit tam Sue Maiestati Regie quam etiam patri eius, ne se deserat in hac varietate fortune. Non enim unumque tantum damni et detrimenti passus est rex ipse, sed nec pater eius, ne à Carolo quidem Imperatore quantum anno hoc proxime transacto à rege Philippo. Nam, prout animo considerare potuit, primarios et electos duces et capitaneos, necnon exercitatos et veteranos milites, quibus regnum Francie stabat, amisit usque ad viginta septem millia, demptis aliis mercatoribus et diversi generis subditis, quorum non est numerus; sunt item amissa clarissima Frantie loca et civitates cum multis et inestimabilibus apparatibus bellicis et municionibus ac thesauris, adeo ut vereatur nisi

vestrum certe dat presidium, ne si tanta Philippi potencia processerit prout processuram omnino veretur, rex ipse regno suo pellatur. Est autem hoc, in tota Christianitate, pro certo constitutum et decretum, ut si rex ipse meus opprimi poterit, qui solus hactenus illis obstitit, quo minus in vos vestrumque Imperatorem verse sint omnium vires, dubio procul tota simul Christianitas, sumptis pro religione armis, contra vos sit ventura. Quod ne fiat, suadeat (rogat rex ipse) et persuadeat potentissimo principi, ne regem deserat. Deserendo enim illum, se desereret. Quin nunc, dum occasio optima se offert, mittat illi auxilium tam gentium terra marique, quam etiam pecuniarium. Si mitterentur gentes per terram, optimum esset quas vel centum millium mittere potestis, Deo vobis ita favente. Et naves sive triremas per mare usque ad ducentas.

Hec vel similia verba, dum fuissent prelata, Hrustanus dixisset inter alia: De pecuniario quidem auxilio nil sperandum, quum princeps multos opus habeat. De gentibus per terram mittendis, fere impossibile esse ad illas partes exercitum proficisci per mediam Germaniam, licet princeps cogitaverit mittere usque ad septuaginta millia equitum et janichiorum peditum usque ad septem, tamen non est modus, quia nunquam essent tuti, nisi pertransito Rheno fluvio. Propterea decrevisset omnino Sua Magnitudo iuvare regem confederatum apparatu maritimo curaturumque ut quamprimum ducente triremes, mixte aliis, frumentis quibus exercitus ad dicionem regis devehatur et ubi fuerit commodum exponatur¹, ut deinde procedat quo rex iusserit sive ad Rhenum.

Hec tabellarius cum Philippo, iussu eciam Augerii, tractavit. Nam Philippus non omnino ausus fruit, nec audet se credere illis interpretibus, per quos Augerio loqueretur, cumque sine interprete loqui non potest, ex quo Augerius nescit linguam sclavonicam.

Et sic tota rerum facies ostendit maximum apparatus in mari. Et quidem cicius solito processurum et eciam in terra. A quo est timendum eciam in Ungariam se pax non sequatur iuxta libitum principis.

Audivit ab eodem Philippo famam esse, regem Persarum antiquum, Thamaz vocatum, esse mortuum dubitatque esse famam an morte naturali sit mortuus vel (ut alii dicunt) occisus à filio suo proprio, sed de his nil certi potuit referre.

Dum essent Bude redeundo, tabellarius coram bassa Kazomo exprobravit¹ omnia illi chauso Oztreff. Tamen nil illi actum est mali, malicia et perfidia Turcica omnia sufferente.

Însemnare contemporană pe verso: Relatio Ladislai Zabo, tabellarii Sacre Maiestatis Regie, qui à principe Turcorum rediit, excepta ab ore eius et fideliter conscripta per Jauriensem, 1558. XI. Februarii.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 3 (1558 I-V), fol. 23-26; original.
Microfilme Austria, rola 348, c. 276-280.

¹Astfel în text.

²Scris deasupra rândului.

³Urmează: *audientia ultima*.

135. 1558 martie 6, Adrianopol.

Sacra Maestà,

Alli XX di Febraro fù l'ultima mia. Hora peraviso della¹ Maestà Vestra, come questa mattina ho havuto litere da Constantinopoli. L'agente dell'ambasciador Persiano ancora si trova in Constantinopoli et cossi dimane mi partiro de qui per andar à Constantinopoli, dove trovaro detto agente, con il qual parlarò à buon modo et tutto quello lui mi dira et appresso quello à me parera del tutto, darà particolar aviso alla Maestà Vestra de ogni cosa.

Nelli giorni passati il Bebeck mando suo huomo al Thurco. Disse haver assalito li soldati di Vestra Maestà in uno monasterio, dove se erano fortificati, deli qualli n'haveva amazati pur assai con un capitano et cossi domanda alla regina Ysabella agiuto. Il Thurco mandò uno suo homo con l'homo della regina Ysabella et del Bebeck ai Moldavi et alli 4 sanziachi che debbano andar in Transylvania per agiutar la regina Ysabella. L'agente de Moldavi disse à Rustan passa, che i Moldavi andaran con molta gente, dove feranno piu danno in Transylvania che se intrasseno inimici. Il bassa di Buda ha risposto che vadino et faccino reggio che sanno, dappoi che la regina Ysabella vol cossi. Ogni di non cessa di dimandar agiuto.

Al primo Marzo vene un'huomo della regina Ysabella et disse come Soccolo de Valachia era in Transylvania in una fortezza et che ley¹ non l'ha voluto lasciar partire con il thesoro che ha portato di Valachia. Rustan passa ha parlato all'huomo della regina Ysabella et gli ha detto che sella¹ regina Ysabella et Chendi Ferenzo lasseranno scampar detto Soccolo, il Thurco vorà esser satisfatto da detta regina Ysabella et da Chendi Ferenzo et se non li daranno detto Soccolo nelle mani, mai piu dara il Thurco ne agiuto, ne favore alla regina Ysabella et alla Transylvania et li haveva tutti per inimici. Questo huomo della regina Ysabella, insieme con homo del Thurco si partirono la mattina con diligentia per Transylvania.

Alli primo di Marzo vene quivi uno personaggio del re di Franza. Dicono esser suo consigliere. E nominato monsignor Bataglier. Egli e abbate de Bruel, qual stete quivi doi giorni et poi andò à Constantinopoli per trovar l'ambasciador del re di Franza. Non fu da Rustan passa, non si sa ancora à che effetto sia venuto, perche le lettere non sono state lette, ma à Constantinopoli spero saper et avisaro la Maestà Vestra. Detto huomo ha detto, come verra à Constantinopoli, il capitaneo dell'armata del re di Franza ha mandato in Transylvania un suo huomo, nominato monsignor de Tutin, il qual e stato qui per il passato. Detto huomo verra di Transylvania

qui dal Thurco. Quando verra e quello potro sapere, darò aviso alla Maestà Vestra de tutto.

L'armata del Thurco per tutto Marzo sara in ordine d'ogni cossa. Non si sa dove ha d'andar. Il popolo parla che andara alla isola de Malta, perche ha intelligentia con li cavallieri Francesi. Questo non e credibile, ma perche si parla pubblicamente, perciò lo scrivo. Se alla giornata si sapra qualche certezza, di subito ne darò avizo¹ alla Vestra Maestà.

Del Sophi non si dice cossa alcuna per adesso. L'ambasciador della Maestà Vestra si parti hieri per Constantinopoli. Il Thurco si partira de qui per Constantinopoli alli 15 di Marzo senza fallo alcuno con tutta la sua corte. Altro per hora non si dice. Signor Iddio sia sempre con la Sacra Regia Maestà Vestra, alaquai¹ gratia regia per sempre humilimente mi racomando. DAndrinopoli, alli sei de Marzo de 1558.

Pe verso adresa: Domino Franciso Straub, mio honorandissimo.

Însemnări contemporane pe verso: Reddite die 12. Aprilis 1558. anni.

Explorator secretus, 6. Martii 1558.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 3 (1558 I-V), fol. 47-48; original cifrat cu dezlegarea suprascrisă; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 348, c. 303-304.

¹Astfel în text.

136.

a) 1558 iunie 17/18, 965 H. ramazan 2, Constantinopol.

b) 1558 august 19/965 H. zil'kade 6, Constantinopol.

Abschriftt czuaier Befels Brieff des türkischen Kaisers czu Constantinopel ausgangen, den andern Tag des Monats Ramasan, ynn neunhundert fünff und sechzigsten Jor, das ist der sibenczehende oder achczehende des Monats Juny des 58. Jors.

Erstlich schreibt *er*¹ yn dem Brieff, mit A verzeichnet, allen Sendziacken und Kadien szo yn dem Kreis� Temeschwar gesessen:

Wen euch mein groszmechtigster Befelchs Brieff czu kumbt, soll euch allszo wissendt sein, dasz wyr dem mechtigen Hern, unseren Sendcziackhen czu Temischwar, dem Mustafa Begh, befolhen haben Profandt² einzukauffen und dasz er dy selb yn eczliche Flecken, am Ufer gelegen, verwaren thue. Derhalben ist mein ernstlicher Befelh und befehlen, dasz yr dem obgenanten Sendcziacken wasz er czu solcher Sachen von einem ieden ynsunderheit begeren wirdt, dasz yr euch nitt seumbt wü² er begeren würde, es sey Leuthe, Secke oder Wagen oder andere Sachen szo er czu solchen Thun notturfftig sein würde, wollet yme mit solchen allem czum ehesten erscheinen, domit der obgenant Sendcziack czu klagen *nit*¹ verursacht werde. Wollet euch alszo meinem Befelh noch verhalten und euch von folgender Straff hütten, dasz sy euch alszo wissendt und *wollet*¹ meinem Befelh noch kummen. Datum ut supra.

Der ander, mit B verzeichnet, lautt an den Sendcziack czu Temischwar, den Mustafa Begh:

Wen dyr mein groszmechtigster Befelchs Brieff czu kumbt, soll dyr alszo wissendt sein, dasz ich vor dem auch meinen Befelchs Brieff czu dyr geschickt hab, dasz du yn dem selben Refier² oder Landt *von dem neuen Getraidt*³ drei Tausent Mutt Gersten auff kauffen sollest und wollest dich mit dem Herren von Semendere vereinigen, dasz du dasz selb Traidt² yn dy Flecken am Ufer, wo es gelegen, mit Schiffen dohyn schicken wollest, dasz selb yn der selben Flecken verwaren lossest. Solches ist mein Befelh gewest. Dy weil alszo, szo werdt unsz auch noch aus dy obgenande Profandt² ausz dem selben Refier² oder Landt Mehl von Nöthen sein. Ist halben unser Befelh, dasz du des selben auch czuai Tausent Mut kauffen sollest, gleich wy wyr Befelh gethon haben, solches Profandt² czu becزالen ausz unserer reichsten Kammer, Goldt dohyn czu schicken *oder verorden*³, ist eurer Gesandter ankummen, hott angezeigt, dasz von dem Geldt oder Gutt szo

ym Landt gefallen über dy Beczalung der Kriegs-Leuthe noch *was verhanden were*⁴ eine Summa verhanden were. Dy weil er unsz solches fürbrocht, ist unser Befelh, dasz man *nit seumen woldt und*³ ausz der Kamer czu Themischwar dy Profandt² szo befolhen worden ist czu kauffen, bezalen thue, alles wasz czu solchen Thun von Nothen wollestu² von solchen Geldt bezalen. Wo aber anstelle des selben Geldts, szo auff dy Profandt² gegeben, wider ander Geldt von Notten sein wirdt, wollestu² unsz solches wissen lossen, szo wollen wyr solches ausz unserer reichsten Kammer schicken. Wo müglich Schiff czu Wege czu bringen, sein czur Profandt² gutt, wo nicht, szo wollestu² Schiff machen lossen und dorauff dy fort schicken. Wo aber nit müglich, szo wollestu² Schiff von dem Herren von Semendere begeren, dy Gersten aber und dasz Mehl, dasz es fast gutt sey. Dy Gersten wollestu² fegen lassen, vom Staub und Strohe reinigen lossen, dasz Mehl wollestu² räden lossen, domit die Kleien dor von kummen, wollest es dornoch yn Secke thun, wollest es alsoz versehen dasz kein Schade dorczu geschehe und auch nicht feucht werde, domit es nit verderbe. Es ist auch unser groszmechtigster Befelhs Brieff czu dem Beglebegk czu Temischwar, czu den Sendziacken und czu den Kadien geschickt worden *befolhen worden*³, dyr bestendigk czu sein, es sey mit ein kauffen oder mit Schiffen, auch ferner dich domit ans Ufer czu befurderen, Vleisz furwenden solten, wy dichs ferner czum besten düncken wirdt, wollestu² dy Sach czum vleissigsten befurderen. Wo dich aber ymandts nit wolde Hilfe fördern, es sey ein Herr oder ein Kady, er sey wer er wolde, szo wollestu² solches uns durch dein Schreiben kundt thun. Wo du dy Sach vleissig ausrichten werdest, sollestu² der halben von unsz grosser Genoden gewartend sein. Dasz soll dyr alsoz wissendt sein. Wollestu² alsoz auff unseren mechtigen Befelh Acht haben, dasz dorten lautet wy dasz obgeschribenen.

Czu Constantinoply

Der Briff, mit C verzeichnet, ist auch eine Copia eines Befelhs Brieff vom türkischen Keiser czu Constantinopoli ausgangen an den Mustafa Begk, Sendziack czu Temischwar, welche Copei mit des Kadien *von Temischwar*³ Handschrifft und Czeichen wy ein Vidimus gefertigt ist, aufgangen czu Constantinopoli den sechsten des Monats Silkaade am², neunhundert fünff und sechczigsten Jor, ist ungeverlich den neunczehenden Augusti ym 58. Jor:

Der du bist im Sendziack Her czu Temischwar, Mustafa, wen dyr mein groszmechtigster Befelhs Brieff czu kumbt, soll dyr alsoz wissendt sein, dasz ich dyr vor dem einen Befelhs Brieff czu geschickt hab, dasz du

wollest yn dem selben Landt oder Refier² ein kauffen drei Tausent Mutt Gersten und czuai Tausent Mutt Mehl, dasz selb yn dy Schiff ladest und dasz selbe yn bequeme Flecken einlegen sollest. Dasz ist mein Befelh gewest. Wy aber dasz obgedachte Mehl und dy Gerste czu sammen brocht worden ist, können wyr der halben noch kein Wissen haben. Domit wyr aber der halben ein Wissen haben kennen, haben wyr von unser groszmechtigsten Portten unseren Gesandten dohyn geschickt, dan es ist von Notten, dasz solchs unserem Befelh noch czum ehesten czu sammen gebrocht und ynn all Wege eingelegt werd und ist unser Befelh, wen unser groszmechtigster Befelhs Brieff auch czu kumbt, wollet nitt seumig sein und yn der Sach nitt schlefferig sein ehe der Winter kumbt, dasz es bey einander oder czu sammen gebracht werd und dasz du domitt fertig seiest, dasz Mehl und dy Gerste soll gar schön und gutt sein. Du wollest dich dem noch verhalten. Dasz sey dyr also wissendt. Wollest auff unseren Befelh Acht haben.

Der fierd² Brieff ist von einem Czauschen, Achmet genandt, der schreibt einem Sandziack Herren des Getraidts halben. Er mant yn, dasz er dy Leuthe mit dem Traide² schicken wold, domyt er nicht verursacht die Beschlien auff seine Gütter czu füren. Wo dy dohyn kummen würden, dy Leuthe grosse Beschwerung von den selben leiden müssen.

Însemnare contemporană pe verso: Traductio quarundam literarum Turcicarum emanatarum anno 1558 de preparando commeatu in Hungaria ad futuram expeditionem principis Turcarum.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 4 (1558 VI-XII); fol. 165-166; traducere contemporană. *Microfilme Austria*, rola 348, c. 375-377.

Regeste: Petritsch, I, nr. 360, p. 130 și nr. 362, p. 131.

¹Scriș deasupra rândului.

²Astfel în text.

³Adăugat pe margine.

⁴Subliniat în text.

137. [1558] august 2/965 H., Constantinopol.

Honorato deli signori et reputato deli magnifici, honorati.

Et la Vostra Magnificentia sia grata con lo ajuto del Patrone Altissimo.

Governatore de Damiscvar del presente tempo, chi è oggi di et anchora, al signor Mustafa, vicerè de Damiscvar, la sua vita sia longa, id est plus ultra.

Videndo la mia felice et aggionghenda la mia prospera presente littera et mandato, sappiati che li giorni passati per un altra vo hò fatto intendere, che abbiati de comperare tre milia carrate de orgia nova de mio mandato proprio per lo bisogno dela necessità delo mio sospirare et cordoglio. Et ancora, ultra dela sopraditta provisione de biara, si fussi possibile, dela ditta provincia comperare due milia carrata de farina. Et per questa ditta biava et farina, avendo cavati li dinari per il pagamento *et speso*¹ de ditta biave et farina, et debiati fare magazzino de ditta provisione et che lo signore de Simendre ve debbia ajutare. Tando è venuto uno deli vostri homini et disse la comodità de Damiscvar che, pagando questo pagamento alla gentede Damiscvar, restera forsi una quantita de demari per questo comando, che deli dinari che sono in essere in lo tesoro de Damiscvar, vogliati pagare la ditta biava et farina et per la ditta provisione avendola de mandare in la rivera del Danuvio, in qual castello o fortelecza² che vi pare, sia al preposita de mettere la ditta provisione, si e possibile fare barche nove in quelli loghi, bene quidem, et si non e possibile, adò mandereti barche del signore de Semendre et con quelle mandereti la ditta provisione et scrivereti et notati di dinari del pagamento che serà per la provisione, avisereti che vi siano mandati quand'vi bisogniano. Et la ditta biava sia dela nova et sia ben crivata, senza² pulvere et senza² paglia et che sia multa bona et la farina sia ben cernuta et netta, passata per lo sitacczo² molto bene et che sia con tanto bono ordine, che la ditta provisione non se ammuffisciessi et che non se amorechisciessi et che non se abagniassi, che sia bona governata, che non abbia danno, che non se guastassi et ancora sia comandato al signor de Damiscvar, che comandi a tutti quelli signori et governatori de quelle parti se abbiano fatigare che la ditta provisione sia imbarchata et sbarchata et insaccata et reposta in lo magazzino et tutto quanto esercizio bisogna per la ditta provisione sia fatta con la sollicitudine et diligenza vostra et de li sopra ditti signori et governatori et qualunque signore overo governatore che non volissi essere hobodiente et sollicito in questo bisogno et negocio, non altro si non mi avisaviti con la vostra lettera. Et per questo servitù che

fareti per la ditta provisione, seriti da me meritato et seriti in le mie grazie.
Et alla mia segniata lettera abbiati credito. Deli giorni 2 de Agosto, anno
nove cento sessanta cinque.

De Constantinopoli.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 4 (1558 VI-XII), fol. 168-169; copie.

Microfilme Austria, rola 348, c. 418-419.

Regest: Petritsch I, nr. 360, p. 130.

¹Scriș desupra rândului.

²Astfel în text.

138. [1558] august 8/965 H., Constantinopol.

Magnifici et honorati deli grandi et superiori de li populi et virtuosi signori et governatori dela provincia de Damiscvar, il vostro essere sia de meglio in meglio con lo ajuto del Patrone sapientissimo.

Vista la presente, sappiati che io avendo comandato ad lo potente et valeroso superiore vostro vicerè de Damiscvar, Mustafa, sia la sua reputacione avanzata¹ da Dio. Avendo comperata la ditta provisione de orgio et farina et che ditta provisione se avessi de mettere in qualche magazzino de qualche forteleca¹ dele riviere del Danuvio, che sia bona conservata et qualunque *persona che*² sia sopra de questo negocio, tanto per raccogliere homini, quanto per raccogliere sacchi et carri et altre bagaglie che bisogniano, che non sia fatto torto a nulla creatura, che non si lamenti nisciuno, che non sia fatto querela de voi et chi negociera questo negocio justamente sarà in gracia mia et chi volissi esser pigro in questo negocio, mal per loro. Et abbiati credito alla mia signalata lettera. Deli giorni 8 d'Agosto anno 965.

Data da Constantinopoli.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 4 (1558 VI-XII), fol. 167; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 348, c. 417.

Regest: Petritsch, I, nr. 361, p. 131.

¹Astfel în text.

²Scris deasupra rândului.

139. [1558] septembrie 6/965 H., Constantinopol.

Honorato deli signori et reputato del magnifici, honorati, sia la vostra magnificencia in migliore grado con lo ajuto del Patrone Altissimo.

Providitore et vicerè in questo tempo presente de la provincia de Damiscvar, Mustafa beg, salutem.

Vista la presente, sappiati che li giorni passati per un altro mio comandamento dela ditta provincia comperareti tre milia carrate de orgio et doe milia carrate de farina et l'abbiati de caricare in le barche et farlo menare et conservare in qualche magazzino de qualche castello, dove parera avvi che sia al preposito. Et per el ditto orgio et farina ancora non avemo avuta risposta nulla, de chi modo et di chi ordine aveti provisto per che questa provisione sera per lo bisogno del mio sospiro et per lo mio disegno et il suo homo essendosi ritrovato in qua, in la mia magnanima sedia, lo avemo mandato con lo persequente aviso et similitudine del mio primo comandamento, acciochè sappiamo chi ordine et chi spedimento et chi conglusione¹ aveti fatta, pero comandamo che, vista la presente, abbiati de scrivere et avisar me del tutto con il mio presente servo chiause del que¹ vi ò comandato per la ditta provisione inanti che venga l'inverno, abbiati de espedirve che quando il *ditto orgio et farina*² sera bisogno se trovassi in ordine preparata et sia perfetta et bona. Et sicondo aveti inteso, abbiati de fare et a questa mia signalata lettera abbiati credito. Deli giorni 6 del Settembre, anno nove cento sessanta cinque.

Questa copia è la vera copia del proprio comandamento del nostro sultan, copiata per mano propria del governatore de Damiscvar, Muhammet figlio de Schiender. Data da Constantinopoli.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 13, Konv. 4 (1558 VI-XII), fol. 175; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 348, c. 425-426.

Regest: Petritsch, I, nr. 362, p. 131.

¹Astfel în text.

²Scris deasupra rândului.

140. 1559 mai 1, Gyula.

Serenissime rex, domine,
Domine mihi clementissime,

Post fidelium ac perpetuorum servitorum meorum in gratiam Serenissime Maiestatis Vestre humillimam commendacionem.

Decima septima die proxime preteriti mensis Aprilis quendam servitorem meum iuvenem, nobilem Casparem Somoghy, cum certis literis meis ad Maiestatem Vestram Sacratissimam expediveram, in quibus cuncta negocia Sacratissime Maiestatis Vestre habunde¹ perscripseram et significaveram, verum ut mihi hodie allatum est, is unacum literis meis. Non longe ab arce Echyed per servitores magnifici Melchioris Balassa interceptus ac in Transsylvaniam erga filium quondam Joannis regis missus est. Mearum autem literarum continencia hec fuit: Accidit, quod per servitores meos, equites videlicet quadraginta quinque, quos ante hebdomadam ad excurrendum hinc emiseram, quidam Thurca non infime condicionis de castello Syry, sub castro Wylagoswar, per Thurcas anno preterito extructo, interceptus ac hesternae die, circiter quarta hora meridies, huc allatus est, qui tres solummodo hebdomadas in ipso castello Syry usque diem captivitatis suae mansisse dicit, nam à longinquo ex urbe videlicet peveciori Myzer vocata, ultra Mare existente, ubi septem passarum residentias habere asserit. Non longe à Hierosolimis distante, Constantinopolim venerat. Huic tandem in prefatum castellum Syry se contulerat. Is, cum in mei conspectum captus allatus fuisset, de hiis infrascriptis eum negociis serio examinavi.

Primum, de intencione Imperatoris Thurcarum et passarum quidnam sentiret, presertim circa reginam Isabellam eiusque filium, quonam animo Imperator Thurcarum esset. An provinciam inter Marusium et Tibiscum existentem, de qua iam diu spem conceperunt ipsi regine et filio simul remittendam et restituendam certo intellexisset vel crederet. Respondit, quod nemo ulla ratione ad hoc induci debet aut credere possit eam ab Imperatore ullo unque tempore restitui sperandam, quin imo Deum Immortalem, inquit, adiuro, qui celum et terram creavit, quod nichil aliud apud manus regine eiusque filii relinquere vult¹, nisi eandem ipsam saltem dicionem quam olim Joannes rex waywodatus sui tempore in officiolatu possedit ac tenuit, eique dicioni extra quam scilicet manus extendere ne ausint fines sive terminos prefigere volunt. Statutum eciam hoc est, quod si in illis finibus castellum aut fortilicium¹ existat, Imperator in potestatem suam recipere vult¹. Si forte

deesset, ex novo erigi committit, ne regina ac filius extra terminos sese extendere queant, sed intra dicionem tantum illis demonstratam sese continere debeant. In ea quoque saltem pro tempore.

Deinde refert, quod dum ex Myzer predicta Constantinopolim appulisset, certo cercius intellexisset quod Imperator Thurcarum Hrwztan passam, Mehmet passam et Pertwl passam (is et alioquin zanchacus ad Lippa designatus est) deputavisset, ut memorati tres passe ad obsidionem huius arcis Maiestatum Vestrarum Gywlensis venire debeant. In cuius testimonium adduxit Deum Immortalem adiurandum, quod idem suo itinere veniente Mehmet passam prescriptum cum triginta duobus millibus zpahiis ab ista parte Constantinopoli comperisset ac propriis oculis vidisset, expectantem alios duos passas, Hrwztanum et Pertwl passam, qui insimul habere debebunt copiam ad centum millia hominum, quibus acriter iniunctum est, ut de obsidione et expugnatione arcis Gywle sic prospiciant, quemedmodum salus eorum chara est. Quod si casu expugnare nequirent, duo castella in eius opposito erigi curent, unum inter oppidum Bekes et oppidum Gywla, in quadam insula ubi antea quoque castellum Chaba vocatum fuit, alterum vero prope hortos oppidi huius, circa duos colliculos ad portam civitatis eminentis.

Hinc tandem passe ipsi ad obsidionem arcis Agriensis profecturi sunt ibique duo castella, ut in propinquo erigant, statutum est. Tandem iuxta condicionem temporis attemptaturi id quod eorum possibilitatis fuerit.

Preterea asserit, quod quia inter duos filios Imperatoris Thurcarum maxima dissensio orta est et utrinque magnum inter eos bellum geritur, Imperator ipse totis viribus conatur in concordiam eos reducere, quod ubi pro voto consequi poterit, alterum filiorum suorum validiori manu sue potencie versus Romam expedire. Cum altero vero filio ipsemet Imperator in autumno versus Budam se movere ac ibidem hibernare, instante tandem vere, suum propositum rursus aggredi et prosequi conatur.

Postremo fassus est, quod Imperator ipse sive possit filios in concordiam reducere sive non, sed tamen memorati tres passe ad obsidionem loci venire omnino debebunt. De induciis vero presentibus nichil aliud dicit, quam quod sunt mere ficticie, eam saltem ob causam, quod interea Imperator filios in unionem reducat.

Hec pro officio fidelitatis mee Sacratissime Maiestati Vestre humillime significare volui. Deus omnipotens Maiestatem Vestram Sacratissimam diu multumque felicissimam conservare dignetur. Ex arce Maiestatis Vestre Sacratissime Gywlensis, prima Maii 1559.

Sacratissime Maiestatis Vestre
fidelis ac humilis servitor,
Benedictus Bornemysza
*idem manw*¹ *propria*²

Pe verso, adresa: Serenissimo principi, domino, domino Maximiliano, Dei gracia regi Bohemie, archiduci Austrie, duci Burgundie etc., domino, domino meo semper clementissimo. Ad manus proprias.

Însemnare contemporană pe verso: Khundschaftt auss Gyula, der Khaj. Gnaden einzuschliessen, 10. Junii A. 59.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 14, Konv. 2 (1559 IV-VI), fol. 73-74; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 349, c. 213-215.

¹Astfel în text.

²Autograf Bornemisza.

141. [1560] ianuarie 3, Alba Iulia.

Exemplum literarum vayvodae ad Turcarum principem, quae allatae fuerunt [Viennae] 30. Ianuarii

Potentissime Imperator, domine clementissime. Post oscula pedum Maiestatis Vestrae.

Maiestas Vestras recordari dignetur quando per fraudem Ferdinandi ex Transsylvania eiectus extra regnum fueram, tunc Maiestas Vestra pro immensa sua erga me clementia regnum adversarii scindere noluit, sed nos revocavit et in regnum clementer restituit ac Alexandro vayvodae serio mandavit, ut nos in omnibus occurrentiis fideliter iuvaret, ob quam ego gratiam in perpetuum cum omni fidelitate usque ad sanguinis effusionem Maiestati Vestre servire conabor.

Dictus Alexander vayvoda iuxta mandata Maiestatis Vestre cum omni promptitudine nobis praesto semper fuit, qua de causa in finibus regni nostri quaedam bona illis benigne concessimus, quorum possessionem illius praedecessores nunquam habuerant, sed postquam Moldavi insolentiores facti, bona subditorum nostrorum invadere et diripere caepissent, ita ut regnicolae nostri unanimiter arma capere et iniuriam depellere cogerentur, Alexander, evitandi huius motus et conservandae nobiscum amicitiae causa, praefata bona benevolo animo sua sponte nobis restituit. Ex eo tempore nos cum Moldavis pacifice viximus et subditi nostri tranquillam vitam agentes pro salute et faelicitate Maiestatis Vestrae continuo Deum orant. At Despota iste novus eadem bona nunc à nobis repetit et ad Moldaviam pertinere affirmat. Cum vero Maiestas Vestra clementissime regnum nobis concesserit, confidimus quod non permittet ut denuo pereamus, quoniam semel statum est nobis potius una cum omnibus nostris regnicolis in acie occumbere quam bona ista dicto Despotae reddere.

Quod cum ita sit, Maiestatem Vestram vehementer oro, ut Despotae serio iniungat, ne ullam nobis molestiam faciat. Hoc certum est, quod Despota multa fraudulenta et insidiosa machinatur consilia et si diutius in Moldavia permanserit, magnum nobis et regno nostro ab eo periculum imminet, nisi Maiestas Vestra in tempore providerit, quandoquidem omnem pecuniam quam extorquere potest clam in Germaniam mittit,

fortassis fidem nobis non adhibebit, sed cognoscet suo tempore nos omnia
veraciter et fideliter praeenunciasset. Datum Albae Juliae, 3. die Januarii.

Joannes, electus rex Hungariae etc.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 14, Konv. 4 (1560), fol. 3; copie contemporană
Microfilme Austria, rola 349, c. 448-449.

142. 1560 ianuarie 3, Alba Iulia.

Litterae Vayvodae ad Hally bassam, allatae [Viennae] 30. Ianuarii

Illustrissime domine et pater observandissime, salutem et omnis faelicitatis incrementum.

Caromsebensium¹ et Lugadensium¹ banus, dominus Gregorius Bethlehem, habet filium nomine Stephanum Bethlehem, qui semper fuit malae vitae et patri inobediens: aliquando confugit ad Germanos et alia loca, ut aliquam prodicionem moliretur. His elapsis diebus, instinctu quorundam pessimorum consiliariorum, relicto patre, ad beglerbegum Themesiensem, à quo deinde ad Excelsam Portam missus fuit. Illustrissimam Dominationem Vestram oro, ne praedictum Stephanum audiat vel in suam gratiam recipiat, sed nobis remittat, ut pro delicto punire possimus. Hoc exemplo omnes nostri regnicolae intelligent, quam gratiosum habeamus Imperatorem et pro hac benevolentia Illustrissimae Dominationi Vestrae mille ducatos aureos me missurum polliceor. Rogo etiam Illustrissimam Dominationem Vestram, ut apud potentissimum Imperatorem intercedat, quo mihi aliqui boni equi mittantur, quibus eiusdem Maiestati fideliter atque strenue servire possim. Dignetur etiam in omnibus aliis negociis nobis patrocinari et per oratorem nostrum optatam relationem mittere. Datum Albae Juliae, tertio Ianuarii 1560.

Illustrassimae Dominationis Vestrae servitor et filius perpetuus,
Joannes, electus rex Hungariae etc.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 14, Konv. 4 (1560), fol. 4; copie contemporană.

Microfilme Austria, rola 349, c. 449.

¹Astfel în text.

143. 1560 septembrie 12, Constantinopol.

Serenissime atque potentissime rex, domine clementissime.

Quindecim nunc menses praeteriere quod Maiestas Vestra me Constantinopolim miserit, ubi ego, omnia quae mihi Viennae iniuncta fuere, ea qua debui fide atque diligentia confeci. Sed praeter mandata Maiestatis Vestrae et meam expectationem accidit, ut peractis mandatis at pace per Caesareae Maiestatis oratorem hic nondum constituta, tale quale sperabam responsum ad Maiestatem Vestram hactenus referre non potuerim. Equidem summa hucusque oratoris diligentia fuit, ut ea quae contra Transsylvanum conceperat obtineret, verum repudiatis semper postulatis neque apud bassas, neque apud ipsum Imperatorem exhibitis saepius scriptis illud quod intenderat perficere potuit, nullis enim aliis quam anno superiori propositis conditionibus, quas binis tunc literis confirmarunt, pacem ratam habere volunt, videlicet ut eo quod utraque pars in praesenti possidet fruatur et gaudeat, neve ulla Transsylvano tempore induciarum fiat molestia. Cum enim in suam illam receperint clientelam, si qua ei vis inferatur, nullo modo se negligere posse demonstratur. Haec est ultima mens atque voluntas. Huius rei gratia Transsylvanus per legatos, ut sui cura habeatur atque ratio si ab inimicis offendatur, in hac Porta absque intermissione sollicitat. Qua de causa Caesareae Maiestatis orator dimissionem continuo efflagitare non desinit, sed nisi à Caesarea Maiestate scriptis revocetur, nulla se ratione eam concedere posse Turcae affirmant. Quae res cum ita se habeat et quia toto hoc tempore quo hic sum omnia frustra et agi et scribi, nempe spem ullam transactionis videam atque ego interea hic otiosus tanquam numerus sedeam et nemini prosim, imo potius cum meis servitoribus Maiestati Vestrae non parvo sim sumptui, Maiestatem Vestram oro atque obsecro, ut cum bona eiusdem gratia atque licentia simulatque oportunitas se obtulerit et dimissionem impetrare potuero vel terra vel mari mihi hinc discedere liceat, cui me totum cum omni obedientia suppliciter defero, benignum ab eadem responsum expectans.

Constantinopoli, 12. Septembris anno à nato Christo 1.5.6.0.

Maiestatis Vestrae

obedientissimus servitor,

Albertus de Wys

Pe verso, adresa: Serenissimo atque potentissimo principi, domino Maximiliano, regi Bohemiae etc., archiduci Austriae etc., domini meo clementissimo.

Însemnare contemporană pe verso: Alexander¹ Wyss; soll (...) ²
Augeri schreiben werden. 27. Novembris A⁰60.

HHStA Wien, *Turcica*, I, 14, Konv. 4 (1560), fol. 114-115; original; pecete timbrată de închidere.

Microfilme Austria, rola 349, c. 546-548.

¹Astfel în text.

²Trei cuvinte ilizibile.

INDICE DE PERSOANE ȘI LOCURI

Trimiterile se fac la numărul documentului. În cazul în care forma din document a numelui de persoană sau geografic este coruptă, este redată, între paranteze, și cea originală.

Următoarele nume, care apar frecvent în cuprinsul documentelor, nu au fost cuprinse în indice: Buda, Constantinopol, Dunărea, Ferdinand I de Habsburg, Ioan de Zápolya (*Johannes rex*), Ioan Sigismund Zápolya (*Johannes Sigismundus, Joannis regis filius, Stephanus rex, Stephanus, Istefan*), regina Izabella (*Isabella, Ysabella regina*), Moldova, Süleyman Kanunî (*Solimannus, Zoliman, Zwlman swlthan*), Transilvania, Țara Românească (*Transalpina*), Ungaria, Viena.

Ábrámffî, Ștefan, aerent al lui Ferdinand I: 74

Ács, Mihail, aderent al lui Ferdinand I: 74

Ács, Nicolae, aderent al lui Ferdinand I: 74

Ács, Petru, aderent al lui Ferdinand I: 74

Adrian diacul (*Adrianus literatus*), secretar al lui Kasîm pașa, beilerbei al Budei între 1546 și 1551: 73, 75

Adrianopol (azi Edirne): 23, 25, 26, 27, 28, 118, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 132, 134, 135

Ahmed, ceaș: 136

Ahmed pașa (*Kara Ahmed pașa*), de origine albanez, este pe rând beilerbei al Rumeliei (1541-1548), al doilea vizir (1548-1553) și mare vizir (1553-1555), fiind executat în 1555; este cuceritorul cetății Timișoara (1552): 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 89, 92, 117, 118

Alba Iulia: 141, 142

Albert de Habsburg, rege al Ungariei (1438-1439): 119

Alep (azi Haleb): 19, 86, 87, 89, 90, 92, 105

Alger: 125

Ali pașa (*Ali Hadîm pașa*), beilerbei de Diyarbakir (1551-1553), vizir (1553-1556) și beilerbei al Budei (1556-1557): 62, 67, 73, 117, 122, 123, 127, 128, 142

Ali (*Alichiaus*), căpetenia ceașilor de Poartă: 13, 23, 25, 52, 55, 56

Amasia (azi Amasyia), oraș din Anatolia: 117, 118

Anatolia: 9, 118
Ancona, oraș din Italia: 128
Andronicus Tranquillus Parthenius (1490-1571), umanist croat (*Andrija-sević*) și diplomat, aflat între 1534 și 1540 în serviciul lui Ioan de Zápolya, apoi al lui Ferdinand I; secretar aulic și sol habsburgic: 5
Anglia: 119, 126, 127
Arabia: 119
Arachka, vezi *Arača*
Arača, fortificație pe malul bănățean al Tisei: 21
d'Aramon, Gabriel de Luels seigneur (1508-1553), ambasador al Franței la Poartă (1543-1553): 76
Ártandy, Clemens, aderent al reginei Izabella: 73

Baiazid al II-lea, sultan otoman (1481-1512): 119
Bajoni, Francisc, aderent al lui Ferdinand I: 74
Baky, Paul, sol al lui Petru Petrovici: 92
Balassa, Emeric, voievod al Transilvaniei (1539-1540): 6, 7
Balassa, Melchior (Menyhárt) (cca. 1510-1568), comite de Hont (1535-1542), apoi comite de Bars (1542-1561) și căpitan în armata lui Ioan Sigismund Zápolya; trece de mai multe ori din tabăra zápolyană în cea ferdinandistă și viceversa: 22, 28, 34
Bank, Paul, aderent al lui Ferdinand I: 23
Baranya (Barogna), comitat: 81
Barbul (Barbol), conducător al răzvrățiților împotriva domnului Țării Românești, Mircea Ciobanul: 13
Báthory, Andrei, voievod al Transilvaniei (aprilie 1552 – vara 1553), apoi prim-jude al Ungariei habsburgice (1554-1566): 20, 22, 33, 53, 61, 66, 67, 73, 74, 114
Báthory, Francisc (Batotiferens), palatin al Ungariei habsburgice: 105
Báthory, Gheorghe, aderent al lui Ferdinand I: 74, 114
Battaglier, abate de Bruel, consilier al regelui Franței, Henric al II-lea, trimis la Poartă: 135
Bathýány, Francisc, consilier al lui Ferdinand I: 119
Bebek, Francisc, aderent al lui Ferdinand I, apoi al reginei Izabella: 74, 109, 120, 124, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 135
Bebek, Gheorghe, aderent al lui Ferdinand I: 120
Beclean (Bethlen), castel: 79, 84, 105
Becske, târg în Ungaria superioară: 109

Bečej (Bechie, Bechy), castel pe malul bănațean al Tisei: 10, 11, 12, 21, 22, 117, 123
Bečkerek (Becicherecul Mare, azi Zrenjanin, în Serbia), cetate și oraș: 22, 117, 123
Behram (Berhan), ceaș: 134
Békés, comitat: 74
Békés, târg: 140
Belgrad (Bellogradus, Belgradus Weissenburg): 2, 3, 75, 106, 125, 134
Benkner, Johannes, jude al Brașovului: 52
Bethlen de Ictar, Grigore, aderent al reginei Izabella și al lui Ioan Sigismund Zápolya, ban suprem al Caransebeșului și Lugojului (1560- 1566): 75, 142
Bethlen de Ictar, Ștefan, fiul banului suprem Grigore B. al Caransebeșului și Lugojului: 142
Bihač, cetate în Bosnia: 81
Bihor, comitat: 70, 74
Bistrița: 27, 42, 48
Bocskai, Gheorghe, aderent al lui Ferdinand I: 74
Boemia: 3, 78, 79, 116, 119
Borhad, Wolfgang (Farkas), curier transilvănean (?): 76
Bornemisza, Benedict, comandantul cetății Gyula: 140
Borsod, comitat: 74
Bosnia: 27, 28, 81, 92, 95, 105, 119, 127
Božić (Boschich, Bojici), Petru, fruntaș militar al trupelor de haiduci sârbi din Banatul Caransebeșului și Lugojului: 26, 29
Branndis, Andreas von, consilier al lui Ferdinand I: 22
Brașov: 3, 43, 47, 48, 53, 86, 87
Bratislava (Posonium): 2, 19, 133
Brusa (azi Bursa), oraș în Anatolia: 82
București: 52
Burgundia: 119
Busbecq, Ghislain Augier de, orator al lui Ferdinand I la Poartă: 87, 116, 117, 118, 121, 131, 134, 143

Caliope, vezi *Gallipoli*
Caransebeș: 26, 45, 46, 49, 50, 51, 89, 92, 105, 142
Carintia: 3, 116
Carniolia: 116

Carogrod, vezi *Țarigrad*
Carol al V-lea, împărat romano-german (1519-1556): 4, 134
Castellanffy, Johannes, comandant militar al lui Ferdinand I: 3
Cenad (Tschanadt): 22
Chaba, fortificație aflată pe cursul Mureșului, aproape de vărsare în Tisa: 140
Chazum bassa, vezi *Kasîm pașă*
Cherzego, vezi *Herceg Novi*
Chios: 130
Ciobanul Mircea, domn al Țării Românești (1545-1552, 1533-1554, 1558-1559): 52, 105, 133
Cluj: 82, 124, 126
Cluj-Mănăstur: 17
Commagene, oraș din nordul Siriei: 119
Cortona, oraș din Italia: 127
Cracovia: 4, 77
Croația: 105, 116, 121, 122, 123, 127
Csáki, Mihail, aderent al lui Ferdinand I: 74
Csáki, Nicolae, aderent al lui Ferdinand I: 74
Csáki, Volfgang (Farkas); aderent al lui Ferdinand I: 74
Csongrád: 97
Czestochowa, localitate și mănăstire din Polonia: 77
Çatalca, localitate aflată pe drumul de la Constantinopol la Adrianopol: 62
Čerepović (Zerepouich, Cerepovici), fruntaș militar din Banatul Caransebeșului și Lugojului și, pentru scurt timp (1559), ban al acestuia: 26, 29

Dalmația: 121, 122, 123, 130
Dersffy, Volfgang (Farkas), aderent al lui Ferdinand I: 73, 85, 88, 107
Derviş beg, comandant militar otoman din Ungaria superioară: 88
Desewffy, Ioan, consilier al lui Ferdinand I: 119
Despot Vodă, domnul Moldovei (1561-1563): 141
Deva: 92
Deznöiványi, Francisc, aderent al lui Ferdinand I: 74
Dobó, Dominic, frate cu Ștefan D., aderent al lui Ferdinand I: 125
Dobó, Ștefan, voievod al Transilvaniei (1553-1556): 73, 77, 83, 90, 92
Draguth, vezi *Turgut*
Durmuş Çelebi (*Durmischelebi*), ceaș al Porții: 13, 120

Ecsed, cetate și oras din Ungaria: 140
Eger (Agria), cetate și oraș din Ungaria: 56, 57, 73, 77, 125, 140
Egipt: 119, 140
Elkas Mirza, fratele șahului Tahmasp I, împotriva căruia s-a răsculat și s-a refugiat apoi în Imperiul otoman, dar a fost prins în cursul operațiilor militare și executat la ordinele șahului (1549): 19
Eregli, oraș în provincia Karaman (Anatolia): 82
Erzerum, oraș din Anatolia: 130
Esztergom (Strigonium): 9, 23, 25, 26, 27, 28, 73, 106, 118, 119, 134

Făgăraș: 8
Felnac: 50, 51
Ferettus, Joannes, sol al lui Gheorghe Martinuzzi: 16, 17
Ferhat beg, dragoman de limba maghiară al sultanului: 92
Ferrara: 125
Filipopol (azi Plovdiv, în Bulgaria): 29, 30, 118
Fiume: (azi Rijeka, în Croația): 129
Fodor, Ioan, căpitan de haiduci: 73
Forgách, Sigismund, aderent al lui Ferdinand I: 74
Francisc de Cenad, sol al lui Ioan Sigismund Zápolya: 115
Franța: 76, 114, 119, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135
Fügedi (Figedy), Gabriel, castelan al cetății Becej: 21
*Füle*k (azi Fil'akovo, în Slovacia): 109, 114, 117, 118, 119

Galad, castel aflat în apropiere de malul bănățean al Tisei: 21
Gallia, vezi *Franța*
Gallipoli (azi Gelibolu, în Turcia europeană): 105, 129
Gazzon vayvoda, vezi *Kasîm voievod*
Germania: 16, 17, 79
Gherla: 15
Gilău (Gialou), castel: 16
Glesan, Ioan, fruntaș militar și politic din Banatul Caransebeșului și Lugojului și ban al acestuia în 1552: 38
Graz: 54
Gritti, Aloisio: 2
Guise, Henri duce de: 128
Győr (*Jaurinum*), oraș din Ungaria: 88
Gyula, cetate și oraș din Ungaria: 30, 116, 122, 131, 140

Haller, Petru, jude al Sibiului (1550-1553, 1554-1556) și tezaurar al Transilvaniei: 40, 51, 58, 59, 60, 64, 65, 92

Hamza beg, comandant militar otoman din Ungaria: 73, 101, 114

Hebrai bassa, vezi *Ibrahim pașa*

Helchas, vezi *Elkas Mirza*

Helth, Mathias, sol al lui Ferdinand I: 4

Herceg Novi, cetate, localitate și sangeac în Herțegovina: 129

Herțegovine: 23, 25, 26, 27, 28

Hetény, târg din Ungaria: 88

Horváth, Francisc, aderent al reginei Izabella: 36, 37

Horváth, Petru, sol al lui Ferdinand I: 101, 102

Hrwzthan passa, vezi *Rüstem pașa*

Huniade, Ioan (Ioan de Hunedoara), guvernator al Ungariei (1446-1453): 119

Hust, cetate și oraș (azi în Ucraina): 131

Ibrahim beg (Hebraim), renegat polonez, prim-dragoman al Porții între 1551 și 1570, după moartea lui Yunus beg: 89, 92, 118, 134

Ibrahim pașa, mare vizir (1523-1536): 14, 15, 16

Ierusalim (Hierosolima): 140

Irekzy (?), comandant militar transilvănean în slujba lui Andrei Báthory: 21

Iuga (Jwga), căpitan al lui Vladislav al III-lea, domnul Țării Românești: 1

Iusuf aga, ceauș al Porții: 89

Jaice, cetate în Bosnia: 119

Jakcsi, Mihail, aderent al lui Ferdinand I: 74

Jászberény, târg în Ungaria: 99

Jonas, Justus (cca. 1500-1558), vicecancelar al Cancelariei de Stat din anul 1544: 80, 81

Jula, vezi *Gyula*

Kaczianer, Johannes (cca. 1490-1538), comandant militar al lui Ferdinand I: 119

Kaczkfí, Gheorghe de Palocz, aderent al lui Ferdinand I: 74

Kaposújvár, localitate din Ungaria: 73, 88, 98, 107, 109, 110, 118

Kara Hamza (Korahamza), sangeacbei: 117

Károly, Petru, aderent al lui Ferdinand I: 74

Károlyi, Sigismund, aderent al lui Ferdinand I: 74

Kasîm paşa, sangeacbei de Pécs (1543-1548), beilerbei al Budei (1548-1551), sangeacbei al Belgradului (1551-1552), beilerbei al Timişoarei (1552-1557), beilerbei al Budei (1557-1558), sangeacbei al Bosniei (1558, deus în acelaşi an): 15, 54, 66, 67, 70, 75, 78, 80, 84, 86, 91, 95, 101, 112, 115, 118, 134
Kasîm, ceauş al Porţii: 124
Kasîm paşa, sangeacbei de Nicopole: 92
Kasîm (Gazzon), *voievod*, comandant (*kapudan*) al flotei otomane: 3
Kendi, Anton, căpitan al lui Ioan Sigismund Zápolya şi frate cu Francisc K.: 39, 120
Kendi, Francisc, voievod al Transilvaniei (1553-1556): 25, 73, 77, 83, 86, 90, 92, 101, 125, 128, 134, 135
Kendi, Mihail, aderent al lui Ferdinand I: 74
Kendi, Petru, aderent al lui Ferdinand I: 74
Keyvan, ceauş al Porţii: 59, 60, 61, 63, 86, 92
Klinčić (Krilinchiz, Klincici), Gheorghe, fruntaş militar al trupelor de haiduci sârbi din Banatul Caransebeşului şi Lugojului: 26, 29
Klis (Clissa), localitate din Croaţia, sediu de sangeac: 129
Kochybalybeg, vezi *Koçi Bali beg*
Koçi Bali beg, comandant militar otoman: 9
Komárom (Comaro): 57, 75, 94, 97, 102, 104, 118, 129
Korotna: 73, 88
Korotnai, Francisc, aderent al lui Ferdinand I: 74
Košice (Cassa, Cassovia): 3, 22, 56, 116, 117, 119, 122, 131
Krasnahorká, localitate din Ungaria superioară (azi în Slovacia): 114
Kún, Ladislau, aderent al lui Ferdinand I: 74
Kún, Ştefan, sol din Braşov al lui Ferdinand I: 86
Kurçat reis (Ferhat?), amiralul flotei otomane: 118

Laski, Hieronymus (cca. 1496-1542), diplomat aflat până în 1536 în serviciul lui Ioan de Zápolya, apoi consilier al lui Ferdinand I şi trimis habsburgic la Poartă în două misiuni (1539-1541): 2, 4
Lăpuşneanu, Alexandru, domnul Moldovei (1552-1561, 1563-1568): 115, 141
Leva, oraş şi cetate în Ungaria: 22
Linz: 3
Lipova (Lipova): 22, 44, 46, 49, 50, 51, 69, 92, 105, 117, 119, 130, 131

Losonczi, Ștefan, comite de Timiș și comandant al cetății Timișoara: 22, 45, 46, 49, 50, 51, 73

Ludovic al II-lea, rege al Ungariei (1516-1526): 119

Lugoj: 26, 45, 46, 49, 50, 51, 89, 92, 105, 142

Macedonia: 7

Magocsi, Gáspár, aderent al lui Ferdinand I: 74

Mahmut beg (? – 1575), dragoman al Porții originar dintr-o familie de negustori vienezi, având numele inițial de Sebold von Pibrach: 19, 20, 30, 31, 86, 90, 92, 114, 125, 127, 128, 133

Mailáth, Ștefan (cca. 1502-1550), voievod al Transilvaniei (1534-1540), din 1541 captiv la Constantinopol, unde și moare: 6, 7

Makarica, localitate din Croația: 128

Malta: 135

Malvezzi (Zamaria), Giovanni Maria (? – 6 ianuarie 1555, Viena), originar din Brescia, devine consilier al lui Ferdinand I și, cu intermitențe, orator habsburgic la Poartă (1545-1555): 19, 78, 80, 84, 89, 93, 94, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 110, 111, 113, 117

Maramureș: 3

Martinuzzi (Utješenović), Gheorghe (1482-1551) (frater Georgius, Monachus, Barata): 9, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 72, 77, 86, 115, 116, 121, 123

Matia (Corvinus), rege al Ungariei (1458-1490): 119

Maximilian von Habsburg, arhiduce al Austriei și rege al Boemiei: 22, 140, 143

Mehmed beg, comandant al trupelor otomane: 3, 9

Mehmed, sol otoman trimis în Transilvania: 82

Mehmed Çelebi, ceaș al lui Tuigan pașa, beilerbeiul Budei: 111

Mehmed (Muhammat), fiul lui Iskender, „governatore de Damiscvar” (Timișoara): 139

Mehmed pașa, beilerbeiul Budei (1543-1548): 23, 24, 25, 26, 27, 28, 86, 101, 125

Mehmed pașa, beilerbeiul Rumeliei: 21, 115, 140

Mehmed voievod, trimis al lui Tuigan pașa, beilerbeiul Budei, la marele vizir Rüstem pașa: 125, 127, 128

Mengerli, regat cerkez: 129

Mihalbegovyth (Mihalbegović), vezi *Mihaloglu*

Mihaloglu, comandant al trupelor otomane: 3
Mikola, Filip (Fülöp), comandant al unei unități fluviale dunărene în slujba lui Ferdinand I, luat prizonier de turci și trecut în serviciul lui Rüstem pașa: 134
Milano: 127
Mohács: 118
Molnár, Mihail, sol al lui Ferdinand I: 110
Monostor, vezi Cluj-Mănăstur
Moravia: 116
Munkács (azi Munkacevo, în Ucraina): 75, 84, 113, 119, 123, 131
Murat al II-lea, sultan otoman (1421-1451): 119
Mureș: 45, 140
Mustafa aga, kapîcîlar kethudasî (intendentul kapugiilor): 96, 100
Mustafa, beilerbeul Timișoarei: 137, 138, 139
Mustafa beg, sangeacbeul Timișoarei: 136
Myzer (Mîsr), vezi *Egipt*

Napoli: 128
Nasuh beg, comandant otoman din Ungaria superioară: 118
Nazîr (Nagy) *pașa*, sol al sultanului: 89
Nistru (Nester): 3
Nürnberg: 3

Oradea (Varadinum): 16, 17, 75, 92, 116, 122, 131
Osijek (Essek), cetate și oraș din Croația: 3
Osman pașa, beilerbei de Karaman: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30
Ossoczki (recte Ossiecki), Andrzej, internunțiu al Poloniei la Poartă (1553) și trimis al reginei Izabela (1554): 92
Ostia (Hostia), localitate din Italia: 127
Ostrovica, fortificație din apropiere de Bihač: 81
Oztreff (?) sive Arpad dictus, ceaș: 134

Paks, târg din Ungaria: 109
Paksi, Ioan (Jób), căpitan al cetății Komárom: 78, 93, 104
Pallavicini, Sforza, marchiz, comandant militar și diplomat în slujba lui Ferdinand I: 22, 75, 125, 127
Palota, localitate din Ungaria superioară: 118
Pastor, Ioan din Z., comandant militar al lui Ferdinand I: 3

Patocsy (Patewcz), Francisc, comandantul cetății Gyula: 30
Pázmány, Gáspár, aderent al lui Ferdinand I: 74
Pătrașcu (Petausco) *cel Bun*, domnul Țării Românești (1554-1557): 105, 124
Pécs (Quinqueecclesia): 119, 126
Perényi, Francisc de Nagyhida, aderent al lui Ferdinand I: 124
Perényi, Gabriel de Nagyhida, comitele comitatului Abaújvár și aderent al lui Ferdinand I: 74, 114
Pertev (Pertwl) *pașa*, sangeacbeiu Lipovei: 140
Petrovaradin (Petherwaradinum): 9
Petrovici (Petrowyth), Petru de Suraklin (1485 ? – 1557): 9, 19, 22, 40, 41, 42, 43, 44, 48, 72, 75, 77, 81, 86, 89, 90, 92, 101, 105, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 130
Petrus, waywoda *Moldawiensis* (Petru Rareș): 8, 9
Petsche, vezi *Bečej*
Petscherech, vezi *Bečerek*
Pettau (Petovia), localitate din Stiria: 3
Piri Amin aga (Pyryaman Aga), comandant al flotei otomane: 3
Poarta de Fier a Transilvaniei: 105
Požega: 23, 25, 26, 27, 28, 119
Polonia: 11, 75, 77, 79, 113, 115, 116, 119, 126, 133
Praga: 3, 22
Prut (Prottwa): 3
Puglia: 129

Radu Ilie (Haidăul), domnul Țării Românești (noiembrie 1552 – mai 1553): 53
Radwl waywoda (Radu Paisie, domnul Țării Românești, 1535-1545): 9, 105
Ragusa (azi Dubrovnik, în Croația): 130
Rákosmeze, localitate din Ungaria otomană: 107, 110
Rhodos (Rodo): 1, 119
Rumelia (Romania): 56
Rüstem pașa, mare demnitar otoman de origine croată; al treilea vizir (1539), al doilea vizir (1541), mare vizir (1544-1553, 1555-1561), căsătorit cu Mihr-ü-Mâh, una din fiicele lui Süleyman Kanunî: 19, 21, 54, 56, 57, 73, 76, 82, 92, 117, 118, 121, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 140

Salgó, cetate din Ungaria otomană: 112, 117
Salo, oraș din Italia: 127
Samos: 130
Santa Maria de Treviro (azi Trogir, în Croația): 129
Sárki, oraș în Ungaria: 71
Sarmassági, Mihail, aderent al lui Ferdinand I: 74
Scepperus (Schepper) Cornelius Duplicius (1502-1555), sol al lui Ferdinand I la Poartă (1533-1534): 2
Sebeș: 41, 48
Secken, Anton, căpitan al lui Ferdinand I: 133
Secztuwar, vezi *Szécsudvar*
Segna (azi Sinj, în Croația): 129
Sellye, fortificație din comitatul Baranya: 81
Semendria (Semendere, azi Smederevo, în Serbia): 136, 137
Serédi, Ștefan, aderent al lui Ferdinand I: 74
Sforza, Bona, regină a Poloniei; mamă a reginei Izabella: 119
Sibiu (Cibinium): 2, 3, 31, 40, 48, 51, 60, 87, 92, 107
Sicambria (lângă Buda): 68, 73, 74, 75, 94, 96, 98, 99
Sighișoara: 44, 47, 48
Sigismund de Luxemburg, împărat romano-german (1433-1437) și rege al Ungariei (1387-1437): 119
Silezia (Sclesia): 3, 116
Sinan pașa, mare vizir: 82, 83, 89, 92
Sinan pașa, sangeacbei al Herțegovinei (fost beilerbei al Anatoliei): 23, 25, 26, 27, 28
Sinckmoser (Singkmoser) Markus, secretar de limba latină al lui Ferdinand I și sol trimis la Poartă: 19, 53, 80, 81, 111
Siria: 119
Slavonia (Sclavonia): 3, 116, 119, 121, 122, 123
Socol, adversar al lui Mircea Ciobanul refugiat în Transilvania: 133, 135
Sofia: 1, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 118
Soklyos, localitate din Ungaria otomană: 123
Someș (Zamus): 134
Somogyi (Somoghy), Gáspár, trimis al comandantului cetății Gyula la Ferdinand I: 140
Sopron: 66, 67
Srem (Sirmium): 23, 25, 26, 27, 28

Stephanus, waywoda Moldaviensis (Ștefan Lăcustă, domnul Moldovei între septembrie 1538 și decembrie 1540): 5

Stiria: 3, 116

Stoian (Ztoyan), trimisul lui Mehmed pașa, beilerbeiu Rumeliei, la Andrei Báthory, voievodul Transilvaniei: 21

Straub, Francisc (Franz), consilier al lui Ferdinand I: 125, 126, 127, 128, 130, 132, 133, 135

Suceava: 3

Sufi (Sofi), comandant otoman (?): 135

Syghiawa, vezi *Suceava*

Szabó, Ladislau, curier și sol al lui Ferdinand I: 122, 134

Szabolcs, comitat: 74

Szécsudvar: 106

Szeged: 30, 92, 134

Szigetvár (Zygeth): 56, 73, 88, 107, 109, 118, 125, 131

Székely, Nicolae de Bodog, aderent al lui Ferdinand I: 74

Székesfehérvár (Alba Regia, Alba Regalis): 16, 17, 119

Szolnok: 22, 73, 75, 90, 113, 114, 115, 119

Șiria (Syry, Wylagoswar): 140

Șoimuș (Solymass, Solymus): 22, 117, 119

Tabriz (Tevris), oraș în Iran: 126

Tahmasp I (Thamaz), șah al Iranului (1524-1576): 134

Tarnóczi, Andrei, căpitan al nasadiștilor (oșteni ai flotei dunărene) din Komárom (1551), consilier și sol al lui Ferdinand I: 80, 81, 109

Tata: 56, 118

Tegzes, Lukács, aderent al lui Ferdinand I: 74

Telegdi, Nicolae, aderent al lui Ferdinand I: 74

Timișoara: 21, 22, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 67, 69, 70, 73, 91, 92, 105, 117, 118, 119, 123, 130, 131, 136, 137, 138, 139

Timonitsch, Horta (?), căpitan al lui Ferdinand I: 22

Tisa: 22, 68, 77, 79, 90, 116, 140

Toldi, Mihail, aderent al lui Ferdinand I: 74

Tolna, localitate și comitat din Ungaria: 88, 107, 109, 118

Tóth, Ioan, aderent al reginei Izabella: 81, 83

Tscherotin, Carl von, general al lui Ferdinand I: 22

Tuigun pașa, beilerbeiu Budei: 68, 79, 80, 84, 85, 88, 91, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 117, 134

Turda: 14

Turgut (Draguth) *reis*, corsar turc și căpitan al flotei otomane care a cucerit Tripoli la 14 august 1551: 9

Tutin, monseigneur de, trimis al conducerii armatei franceze în Transilvania: 135

Țarigrad (Constantinopol): 105

Ugocsa, comitat: 74

Ujvár, vezi *Gherla*

Ulama beg, cuceritorul, apoi comandantul cetății Lipova: 22

Ulimanweg, vezi *Ulama beg*

Uruç (Orudz), ceaș și curier al Porții: 86, 87, 90, 92, 105, 124

Van, oraș în Anatolia: 130

Varadinum, vezi *Oradea*

Varaždin: 105

Várdai, Nicolae, aderent al lui Ferdinand I: 74

Várkoczy, Toma de Székelyhid, aderent al lui Ferdinand I: 35, 74

Varna: 119

Vartic (Warthyk, Watika), Petru, vornic moldovean: 8

Vaskapu, vezi *Poarta de Fier a Transilvaniei*

Végh, Ioan, sol al lui Ferdinand I originar din Brașov: 86, 87, 90, 92

Veneția: 130

Verancsics (Verantius, Ferencze Bischkup), Anton, episcop de Pécs și orator al lui Ferdinand I la Poartă: 73, 75, 89, 95, 117, 118, 119, 131

Vidin (Bodon): 7

Vilno (Wylna), oraș din Lituania: 8

Vințul de Jos (Winze): 22

Vladislav Jagiello, rege al Poloniei (1434-1444) și al Ungariei (1440-1444): 119

Vladislav al III-lea, domnul Țării Românești între aprilie și noiembrie 1523, iunie și septembrie 1524 și din aprilie până în august 1525: 1

Vlasto, vezi *Vladislav al III-lea*

Walasch, Melcher, vezi *Balassa Melchior*

Wasfarasch, vezi *Făgăraș*

Wyss, Albert de, orator al lui Ferdinand I la Poartă, începând cu vara anului 1559: 143

Yunus beg (Jonus bey), prim-dragoman și sol otoman; deși depus în 1545, a păstrat totuși o mare influență politică: 19

Zagreb (Agram): 23, 25, 26, 27, 28

Zalnok, vezi *Szolnok*

Zay, Francisc (Franz) de Chemer, orator al lui Ferdinand I la Poartă: 73, 75, 89, 117, 119, 128, 131, 134

Zărand, comitat: 74

Zollnockh, vezi *Szolnok*